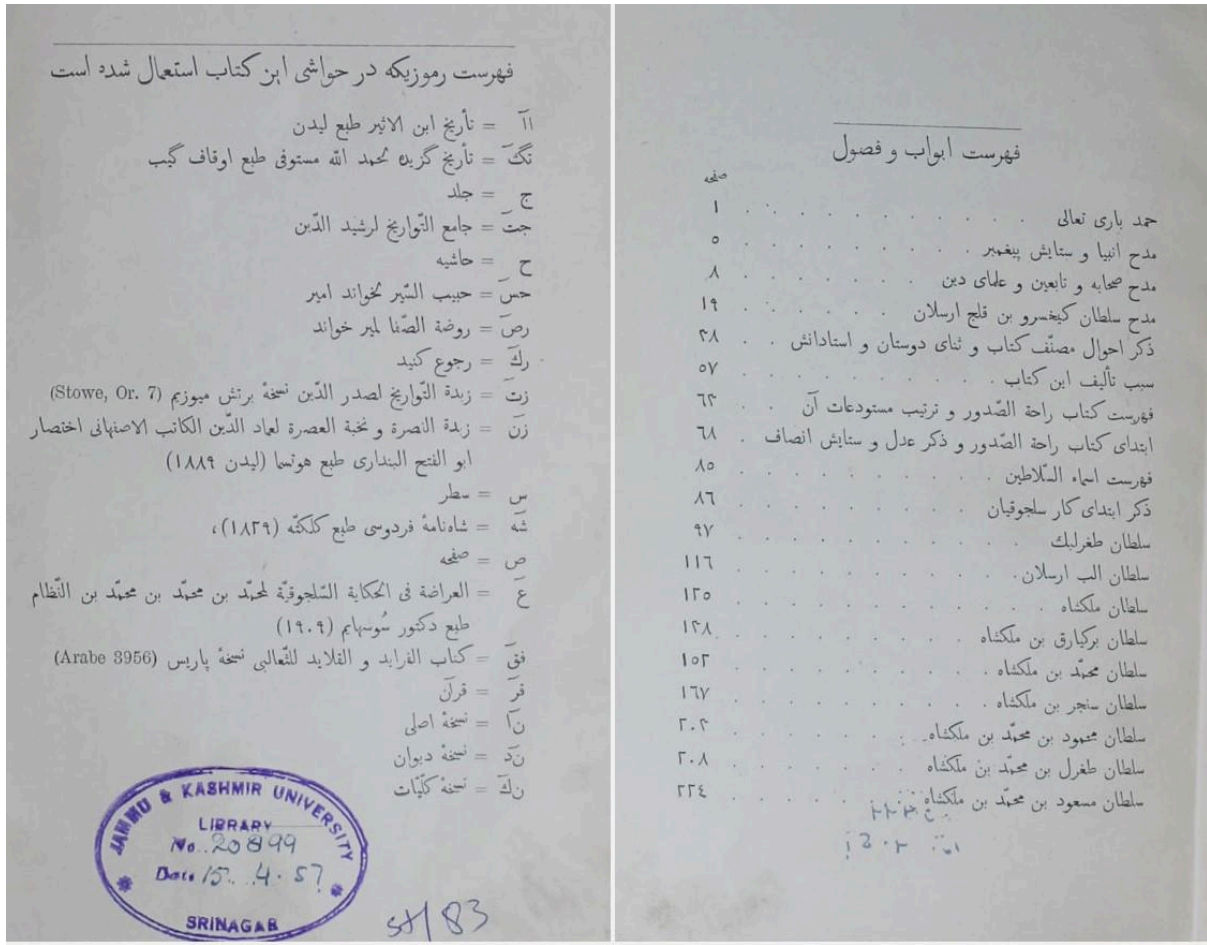
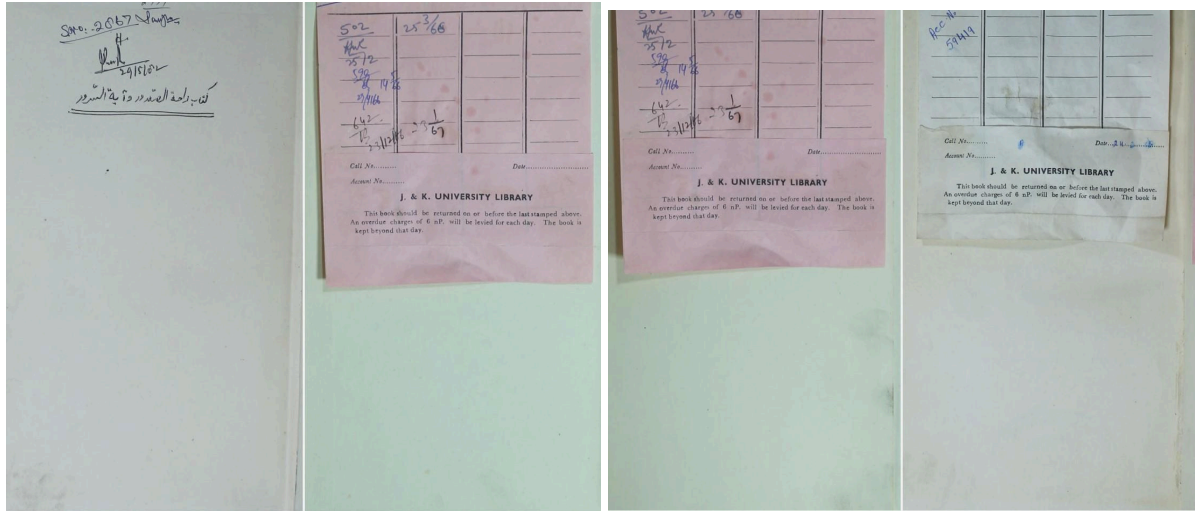

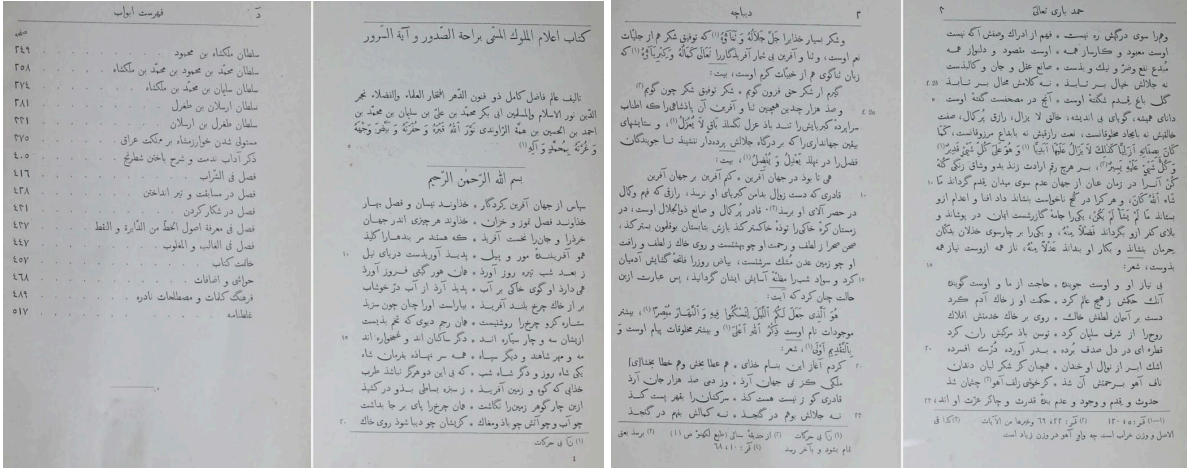
Bu kitabın kenar boşluklarında kullanılan sembollerin listesi

- آ = Tarih-i İbnü'l-Esir, Leiden basımı
- نگ = Tarih-i Güzide, Muhammedullah Müstevfi, E. J. W. Gibb Memorial Series basımı
- ج = Cilt
- جت = Camiü't-Tevarih, Reşideddin
- ح = Haşiye
- حس = Habibü's-Siyer, Hândmir
- رص = Ravzatü's-Safa, Mirhând

- ر ك = Bakınız
- ز ت = Zubdetü't-Tevarih, Sadrüddin, British Museum nüshası (Stowe, Or. 7)
- ز ن = Zubdetü'n-Nusra ve Nuhbetü'l-Usra, İmâdüddin el-Kâtib el-İsfahânî, Ebu'l-Feth el-Bündârî kısaltması, Houtsma basımı (Leiden 1889)
- س = Satır
- شه = Şehname-i Firdevsî, Kalküta basımı (1829)
- ص = Sayfa
- ع = el-İraka fi'l-Hikayeti's-Selçukiyye, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. el-Nizam, Dr. Süsseim basımı (1909)
- فقى = Kitabü'l-Faraid ve'l-Qalaid, Seâlibî, Paris nüshası (Arabe 3956)
- فر = Kuran
- ن ا = Asıl nüsha
- ن د = Divan nüshası
- ن ك = Külliyyat nüshası

Bablar ve Fasıllar Listesi

- Sayfa
- 1 = Allah'a hamd
- 5 = Peygamberlerin övgüsü ve Hz. Muhammed'in övülmesi
- 8 = Sahabenin, tabiinin ve din âlimlerinin övgüsü
- 19 = Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev b. Kılıç Arslan'ın övgüsü
- 28 = Kitabın müellifinin hallerinin zikri, dostlarının ve hocalarının övülmesi
- 57 = Bu kitabın telif sebebi
- 63 = Rahatü's-Sudur kitabının fihristi ve içindekilerin tertibi
- 68 = Rahatü's-Sudur kitabının başlangıcı, adaletin zikri ve insafın övülmesi
- 85 = Sultanların isimleri fihristi
- 86 = Selçukluların işinin başlangıcının zikri
- 97 = Sultan Tuğrul Bey
- 116 = Sultan Alparslan
- 135 = Sultan Melikşah
- 138 = Sultan Berkyaruk b. Melikşah
- 152 = Sultan Muhammed b. Melikşah
- 167 = Sultan Sencer b. Melikşah
- 203 = Sultan Mahmud b. Muhammed b. Melikşah
- 208 = Sultan Tuğrul b. Muhammed b. Melikşah
- 234 = Sultan Mesud b. Muhammed b. Melikşah

Bablar Listesi

- d
- صفحه
- ۲۴۹ = Sultan Melikşah b. Mahmud
- ۲۵۸ = Sultan Muhammed b. Mahmud b. Muhammed b. Melikşah
- ۲۷۴ = Sultan Süleyman b. Muhammed b. Melikşah
- ۲۸۱ = Sultan Arslan b. Tuğrul
- ۳۲۱ = Sultan Tuğrul b. Arslan
- ۳۷۵ = Harezms̄ah'ın Irak ülkesine galip/hâkim olması
- ۴۰۵ = Pişmanlık adabının zikri ve satranç kaybetmenin şerhi
- ۴۱۶ = Şarap faslı
- ۴۳۸ = Müsabaka ve ok atma faslı
- ۴۳۱ = Avlanma faslı
- ۴۳۷ = Daire ve noktadan çizgi usul ve esaslarını bilme faslı
- ۴۴۷ = Galip ve mağlup faslı
- ۴۵۷ = Kitabın hatimesi (sonucu)
- ۴۶۸ = Haşiyeler ve ekler
- ۴۸۹ = Kelimeler ve nadir terimler sözlüğü
- ۵۱۷ = Hata listesi (Yanlışlar cetveli)

Kitab-ı A'lâmü'l-Mülûk el-Müsemmâ bi-Râhati's-Sudur

Âyeti's-Sürûr eserinin te'lif eden alim, fazıl, kâmil, zü'l-fünûn, dehrin iftiharî, ulema ve fuzalanın güneşi Necmeddin Nurü'l-İslam ve'l-Müslimîn Ebubekir Muhammed b. Ali b. Süleyman b. Muhammed b. Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali el-Râvendî'dir. Allah kabrini nurlandırısın, çukurunu genişletsin, yüzünü ve alnını ak etsin, Muhammed ve âline hamdolsun. Bismillahirrahmanirrahîm. Sipas ez Cihan-Âferin-i Kirdigâr. Nisan ayının ve bahar mevsiminin rabbi/yaraticısı, Temmuz ve sonbahar mevsiminin rabbi/yaraticısı, cihandaki her şeyin rabbi/yaraticısı, önce aklı yarattı, çünkü onlar kullar için birer anahtardır. Karıncanın ve filin yaratıcısı da odur, Nil denizini meydana getirmiştir. Karanlık geceden sonra gündüzü getirir, dünyayı aydınlatan güneşi de getirir. Toprak küresini suyun üzerinde tutmaktadır, sudan berrak/değerli inci çıkarır. Topraktan yüce feleği yarattı, onu yaraşacağı şekilde süsledi. Yıldız ki, gök onunla

aydınlıktır, kötülük tohumu olan şeytanların taşa tutulması da o yaratılıştandır. Onlardan üçü ve dördü seyyaredir/gezegendir, diğerleri sakinlerdir ve gam giderenlerdir. Ay ve güneş şahtır, diğerleri askerdir, hepsi şahın emrine baş eğmiştir. Biri gündüzün şahsı, diğeri gecenin şahıdır, çünkü bu ikisi olmadan asla neşe olmaz. Dağı ve yeri yaratan Allah, üzerine yeşillikten bir yaygı yaymıştır. Yeri bu dört cevherle süslemiştir, aynı şekilde feleğin ayağını da yerinde sabit kılmıştır. Su gibi, ateş gibi, rüzgar gibi ve toprak çukuru/uçurumu gibi, ki yeryüzü onlar sayesinde ipek kumaş gibi olur. Dîbâce (Sayfa 2) kısmında, ve şükür, çoklukla o Allah'a mahsustur ki, celâlün ve senâühû, cülyattan olan şükre bile muvaffakiyet vermiştir; nisan O'ndandır, senâ ve âferin de sayıya gelmez yaratıcıya mahsustur, teâlâ kemâlühû ve kibriyâühû ki, O'nun habbiyatından dili öven de O'ndandır. Beyit olarak, Girem er şükr-i hak füzun gûyem / Şükr-i tevfik-i şükür çun gûyem denilmiştir. Ve yüz binin üzerinde aynı şekilde övgü ve övünme, o padişahadır ki, lütuf ve ihsanı takrir eder. Saray-ı kibriyasından azl edilmez Bâkî lâyezâl illâ bi-azlihî ve övgüleri, cihanı idare edenlerin eşiğinde sığınmak için perde aramaz; arayanları fazlî ile zenginleştirir, ve bi-fadlihî nehl edip bağışlar. Beyit olarak, Hemî ta boved der cihan-ı âferin / Kunem âferin ber cihan-ı âferin denilmiştir. O kadirdir ki, zeval eli Kibriya'sına erişmez, anlayış ve kavrayış şâe'llâhü kân kapısına sığamaz; her kimi hazinede uygunsuz bulursa zilletle oturtur, fenadan ve yokluktan alıp ma lem yeşâ' lem yekün sığınağına ulaştırır; biri giydirdiği şeref hil'atini üzerinden soyundurur ve diğeri cehalet kürkünü aşağılık kimselerin üzerine giydirebilir; küfrün belasını ondan geri çevirir fadlan minh, ve kötüyü kavşakta rezillik ve pişmanlıkla oturtur, hayrı ve rahmeti ile oturtup onu hoşnut kılar ve toprak yüzünü lütuf ve merhametle gidip getirdi. O ki Aden toprağından mizaç yaratmıştır, sabahın alnına âdemoğullarının açılış fatihasını yaptı ve gecenin karalığını onların huzur ve istirahatının sığınağı kıldı; sonra bu ibare halini şöyle kıldı ki, ayet olarak Hüvellezî ceale lekümülleyli li-tesküno fîhi ven-nehâre mubsirâ denilmiştir. O, geceyi sizin için sükûn bulasınız diye, gündüzü de aydınlık kıldı. Varlıkların çoğu O'nun adıdır Zikru'llâhî a'lâ ve yaratılmışların çoğu O'nun mesajıdır bi't-takdîmi evlâ. Şiir olarak, Kerdam âğaz in benâm-i Hüdây / Hem atâ-buhş vü hem hatâ-buhşây, Mülkî kez ni cihan nâmî âred / Ve-z demî sad hezar can âred, Kâdirî kû ze nîst hest kuned / Sarkan-ı ra bi-fehr past kuned, Ne celâlihû hem der gencend / Ne kemâlihû bi-fem der gencend sözleri yer alır. Hamd-i Bârî Teâlâ (Sayfa 3) kısmında ise, ve O'nun dergahına giden yol yoktur, anlayışın idrakinden ve vafından uzaktır. O, herkesin mabudu ve işlerinin yapıcısıdır, O maksut, gönül alıcı ve her şeyin malikidir. Bütün zarar ve yararların, iyi ve kötülerin yaratıcısıdır, aklın, canın ve kalıbın yapıcısıdır. Celalinin hayali karşısında duramaz, kelamı imkansızlığın karşısında parlayamaz. Gül bağı kıdemin şaheseridir, O'nun söylediklerinin açıklamasında söz ne kelimadır. Daimi ve ezeli olandır, düşüncelerden münezzehtir; zeval bulmaz, baki, rızık veren, kusursuzdur, mahlukata sıfat olarak benzemez; rızık vereni eşsizdir, rızıklandıranı merhametlidir. Kemâ kâne bi-sıfatihî ezeliyyen kezâlike lâ yezâlû aleyhâ ebediyyen ve Ve hüve alâ külli şey'in kadîr, Ve küllü şey'in alayhu yesîr, her iradenin işaretiyle canlıya hayat ve şans verir. O'dur ki cihanın aslından yokluk meydanına adım attırır Şâe'llâhü kân, ve her kimi hazinelerden mutsuz olarak oturtursa yokluktan ve yok olmaktan kurtarır mâ lem yeşâ' lem yekün. O, celal ve

sanat sahibidir; birini izzet kaftanına büründürür, diğerini kış aylarında toprak küre gibi kül içinde bırakır, baharda ise rengarenk bürür; çölde cömertlik ve rahmet ile oturtup toprak yüzüne lütuf ve gidişle vardı. O, misk yaratılışından yeryüzünü yarattı, beyaz sabaha insan evlatlarının açılış fatihasını verdi ve gecenin karalığını onların dinlenme sığınağı kıldı; sonra kelimadan bu hal zuhur etti, şiirde O'nun ihtiyacı yoktur ve herkes O'nu arar, ihtiyaç bizdendir, O ise diyen kimsedir. O'nun hikmeti bütün alemi gezmiştir, insan toprağından hilkat yaratmıştır. Lütfunun eli toprağın semasındadır, toprağın üzerine göklerin hizmetini kıldı. Ruhunu Süleyman'ın şerefi kıldı, rüzgarın bineğini sürücüsü kıldı. Sedefin kalbinde bir damla kıldı, kuru dereden dışarı getirdi. O'nun lütfunun neşesinden şeker dudakların gülümsemesidir, ceylanın göbeği zülal ceylanı oldu. Gözleri ceylan oldu, hudut, kıdem, varlık ve yokluk gücü ve hizmetkarı odur.

مدح انبیا و شایب پیغمبر حکیم	مدح انبیا و شایب پیغمبر حکیم	شایب پیغمبر حکیم
۵	۶	۷
که سر افراخت قه خضرا ۵ که درو ساخت کفۂ عبرا که رخسار کرد طرف انبیا ۵ که ز رخسار طوق ادم نام آن خدای که ذات او یکسخت ۵ در صفت ی طاهر و ی جماعت بسر خط بدست ۵ او سرما ۵ جمیع کشته طوق آن کرمش ۵	ردان سید المرسلین و رسول رب العالمین بر مظهر و جبرجند بن عبد الله بن عبد المطلب علیه افضل الصلوات و اکرم التحیات ۱۱ که کلاه حق عز و علا او را از زمره انبیا برید کرامت و مرتب فضیلت مخصوص گردانید، تابع اعظم بر سر او چاد و او را تحت شش جہات عالم گردانید که گویند فی الآلین تاربت شکراناً و مقاربتاً ۱۱، و اهل العالم عابرا مطالع فرمان او گردانید که منشئی الی آخر و کاکمتر ۱۱، خبر جماعت ۱۱ و او را که منشئی بالکتاب بر اعدای دولت کثیده فرمود داشتن که با غلط تعلیم ۱۱ و ما کان الله یغفیر و آمنت فیہم ۱۱، شعر ۱۱	م جگری بخوردی پیش کتب نکردی گرد جهان ۱۱ بگویی بر قفا ۱۱ مصطفی ناقه ۱۱ کارگر من باد فدای جان و نیت بلک کبیر رحمت من سوی سرای مصطفی عجبت ۱۱ ما و آنکس حضرت اجمع العرب لکنت ۱۱ ما و آنکس مدح و ثناء مصطفی غیر زبان آن آفتاب ۱۱ که چرخ دھان آن آفتاب، بلند آن آفتاب تأمل ۱۱ که کج چرخ لا تأمن کیکان ۱۱ جمعی که در شب معراج الکی باز علی رو لا اخی کلاه کیکان ۱۱، بکای من ماند با عمارت خود از زلفا تحت ظلال الکبریا ۱۱، که بازی چای جمعی که در ره خر دو سه کفله پاری شکسته سینه کفایت با طمان را شک درو انبیا و دو، از بر کمان خرا در آن کافین قرآن به ما کفین و قرآن و ربنا و انزل تر روی و انقی ۱۱ تاب داده، بر آن کف الی جلی و کیکان ۱۱، رباب داده، چاشی باره کدرا در دینی و لکنر قه خضرا پیران، پیغم ۱۱، و کیم ۱۱ بلکله آفرین من الالاکه مکران ۱۱ شعر ۱۱
مدح انبیا و شایب پیغمبر ما محمد مصطفی صلوات الله علیه و علیهم صل و بیست و چهار هزار شعله شویتر میان دیار افلاک بر مرکز خاک پیکار وجود بر اندان گردانید تا سرنگشان طلائع در نه جهالت سر ۱۱ رشته نجات در دایره حیات بدینان بار جوید، شعر ۱۱ خالدیند گردن جرح خضود، ازو باد سر مصطفی مد درود ۱۱ فرستاد حق رسول در دست ۱۱ که جوهرت داشت قرین که جست درداناد و خیر و که ایش بند ۱۱، روز و شب جفکدش بدیند دو سیط دلور که ادر جهشت ۱۱ سرافراز باشد بر خوب و زشت بجز دوستیست ۱۱ سپهر معاد ۱۱، غلام با جویند ۱۱ جمیع زاد آن فر فرزان و آن سروران ۱۱، نماندند اشر جان کد نشان ۱۱ حق ماند (ربانای فی افکار ۱۱، خبری فی جوار مایه ملار ۱۱) که که جوهری از ۱۱ حق من بدی ۱۱، و با پیش جان آفرین سه بدی بسه بهتر کی آن فرود آمدی ۱۱، جو حید ۱۱ جرح کرد آندست چیت کشت آن فر فرار عرب ۱۱ که کرم باز بپروا کرم از نسب ۱۱ کف ۱۱ معشر ایسا آید ۱۱، که حتم سر افراز هر حقین ۱۱ نه بپروا کرم (اسد) از کی نه کس ۱۱ و بپروا ما بر خور کف نفس ۱۱ و حد درود و آفرین بعد از نظاری باران و رنگ پایان بر ۱۱	اشه تحت شش جهات عالم ۱۱ سر چادر چیت ۱۱ طالع ۱۱ طفل و طفل تست آفر ۱۱ خردی و دیوت تست عالم پسرورد ۱۱ جرح تست موی ۱۱ و آمنت لعل تست مرغ راسه تو کایان غا خفرد ۱۱ و خفله طفل ملامت علم دانست قدر جای قدرت ۱۱، نه گشتن ۱۱ و خست طاق قزم ۱۱ و اصناف ۱۱ که هست ارزان ۱۱، بخت صفت ۱۱ جهنم دریم ۱۱ بالای مدح تو حق ۱۱، نیست ۱۱ کس رجه نماند برتر از م سرکان جهان سر سر آستان خفشتن جانند و آستین دولش را بومه دادند و شکرانیا واجب دیدند، شعر ۱۱ مژده که خشد غلام من حق سرای مصطفی ۱۱ مژده که دید چلم من مبر و جای مصطفی	طالع ۱۱ ملاحظه سریدست ۱۱ و سرخلاف مژگان ۱۱ سریدست خیاب تو و لا تأمن کیکان ۱۱، جوان تو آید خلد رقی ۱۱
۱۱	۱۱	۱۱

Kitab-ı A'lâmü'l-Mülûk el-Müsemmâ bi-Râhati's-Sudur ve Âyeti's-Sürûr eserinin dördüncü sayfasında celal ve izzetin büyüklüğü O'nundur, aziz ve rahimdir. Zatı, mekandan ve her türlü eksiklikten münezzehtir; mukaddes ve pak fiili ne sebebe ne de nasıldır. Ne baki kalışını zaman ölçebilir, ne de bilgisi mekana sığar. O öyledir ki Kaf Dağı'nı kudret eliyle yerinde sabit kılar; yok olanı var, var olanı yok eder. Varlıkta sınırsız, yokluktan münezzehtir. Kudretinin hünerli eli, yedi göğün rengarenk katmanlarından binlerce altın yıldız binası kurmuştur. Göklerin en yüksek katı olan yedinci katı öyle bir gök kıldı ki yeryüzünün yedi iklimi ve memleketleri oradan mesut olur. Altıncı katın sakini olan gök şahidini, ülkelerin adalet ve reşat kadılığına tayin etti ki oradan talep etsin. Celat, beşinci katın göğünün kırmızı yüzünü siyah gönüllülerden öyle bir arındırdı ki eşsiz bir kuş memleketin kongresine bulunduğu oradan uçup gitmez ve o ülkede kan dereleri akmazdı. Tek süvarili sultanı dördüncü göğün kubbesine beş vakit davul vurdurttu ki dünyanın zorbaları o tarafa sürgün edilsin ve onlardan vergi alınsın. Üçüncü göğün makamında neşenin dört kanadını açtı ki maharetli çalgıcı güzel nağmeler düzsün ve neşe işi oradan tamamlansın. İkinci katın zaptı için iki nöbet tahsis etti ki alemin işinin düzeni aksamasın. Meşale taşıyanı kainat defterinin ilk yaprağı olan mavi gök kubbenin üzerine oturttu ki alemin işi onun nuruyla aydınlansın ve celal ile kibriyası karşısında kendi övgüsünü okusun. Beşinci sayfa peygamberlerin övgüsü ve Muhammed Mustafa'nın övülmesi kısmında o ki yeşil kubbeyi yükseltti, onda tozlu hücreler inşa etti; ayın tarafını zuhur

ettirdi, altından Adem Şah'ın boyun bağına taç yaptı. O Allah ki zatı tektir, sıfatında eşsiz ve benzersizdir; O'nun kulluk çizgisine tüm başlar itaat ederek boyun eğmiştir. Yüz yirmi dört bin peygamberlik noktasını daireler ortasında, toprak merkezinde varlık pergelini onların üzerine öyle bir döndürdü ki delalette şaşıp kalanlar cehalet çöllerinde hayat dairesi içinde kurtuluş ipini yeniden arasınlar. Göklerin ve feleğin sahibi Mustafa'ya her an yüz binlerce salat ve selam eylesin. O, Hakk'ın gönderdiği hakiki elçidir; kim onun mucizesini bulduysa iki damat ve dostları onunla bahtiyar olur, gece gündüz onun gamını giderir. İki yiğit torun cennette iyi ve kötü arasında başı dik olsunlar. Onların sevgisinden başka ahiret için elimizde başka hiçbir azık yoktur. O baş tacı olanların ve ulu kişilerin cihan içinde artık tek bir nişanı kalmamıştır. Onlardan geriye sadece söz yadigâr kalmıştır; sözü hakir görüp sermaye yapma. Çünkü eğer sözün cevheri olmasaydı veya can yaratıcısının önüne sunulsaydı göklerin en yüksek katından hediye olarak inen en iyi kişiye gelirdi. Arapların o baş tacı şöyle demiştir: Ben nesep olarak kervan başıranların en altındayım, peygamberler katarından bana ne, halbuki ben her meclisin baş tacıyım. Ne kervan başı kimseden bir şey almıştır ne de kimse, bizim elimizdeki nefis bize yeter. Yağmur damlaları ve çöl kumları adedince yüz binlerce salat ve selam olsun. Altıncı sayfada peygamberlerin efendisi ve alemlerin rabbinin resulü, efendilerin en iyisi Muhammed b. Abdullah b. Abdülmüttalib aleyhi efdalü's-salâvâti ve ekremü't-tehiyyât buyrulmuştur. Hakk Teâlâ O'nun izzet ve yüceliğini peygamberler zümresinden kerem fazlalığı ve üstünlük zenginliği ile mahsus kılmış, seçkinlik tacını başına koymuş ve O'nu altı yönün alemine armağan etmiştir. Nitekim ayette yeryüzünü bana dürdüler de doğusunu ve batısını gördüm denilmiştir. Alemlerin tüm ülkelerini O'nun buyruğuna itaat eden kıldım, kırmızı ve siyaha gönderildim. Siyaset kılıcını O'na çekmesini buyurdu ki devletin düşmanlarına karşı kılıç çeksin, sen içlerinde iken Allah onlara azap edecek değildir, onlar bağışlanma dilerlerken de Allah onlara azap edecek değildir. Şiirde ey alemin altı yönünün hediyesi, dört kapılı felek kubbesinin tacı denilmiştir. Adem senin yanında bir çocuktur, akıl ve dilsizdir alem. Musa'nın çilesi yorgun bir can gibidir, Meryem ise lalin hamilesidir. Göğe yeni bir bayrak açtı ki muamelat çocuğu henüz bilmez. Kudretin değerinin kıymetini bildi, ne gülşen ne sekiz cennet ne de sekiz kat dirhem. İnsafın bedeli ucuzdur, Yusuf vasıflı paha biçilmez dirhem bendedir. Övgünün boyundan üstün söz yoktur, kimse ondan daha üstün yara açamamıştır. Cihanın serkeşleri O'nun hizmet eşiğine baş eğip devletin yenini öptüler ve şükran borçlarını yerine getirdiler. Mustafa'nın dergahından ve gözümün abasından müjde geldi. Yedinci sayfada kendin bir ciğer yiyerek öne geçtin, bütün cihanı Mustafa'nın aşkıyla dolaştın. Canı ve teni Mustafa'nın kapısına feda ederek yolculuk hurçunu Mustafa'nın sarayına doğru çektin. Bizim acemliğimiz ile Arapların en fasih hazreti arasındaki fark lüknatımızdır; bizim medih ve senamız ile Mustafa'nın övgüsü arasındadır. Şirin dilli odur, en fasih küçük ağızlı odur, en tatlı sözlü odur. Seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik şahididir. Gözlerini dikme türkünün utancıdır. Miraç gecesinde acem gibi kalıp dil tutulmadı, sana yapılan övgüleri saymakla bitirerem buyurdu. Budala gibi kalakaldı, kılıçların gölgesi altında rızkımız verilmedi diye şaşırmadı. Salman'a ülkenin karnında üzüm ağrısı iki iki oldu dedi. Türkistan'dan kurbanla, koçla ve kapla geldi. Duha

[illegible]

Ebubekir Sıddık radiyallahu anh hilafet makamına getirilmiş ve cennet onun için makam ve mesken kılınmıştır. Peygamberler zümresinin güneşi olan Muhammed Mustafa aleyhi ve aleyhim salatü selam edip dünyadan ahirete göç ettiğinde, münafıklar ve sapkın din adamları her biri kötü sözler söylemeye başlamış ve temiz sahabiler üzüntüden kalpleri kırık hale gelmişlerdi. Ebubekir Sıddık, müslümanlığın kesin inancı ve ilahi lütuf ile nida edip dilini çözerek şöyle dedi: "Her kim Muhammed'e tapıyor idiyse bilsin ki Muhammed gerçekten ölmüştür; ve her kim Allah'a tapıyor idiyse bilsin ki Allah diridir, asla ölmez." "İyi bilin ki, Allah'ın İslam'ı güçlendirdiği o kılıçlar bizim üzerimizdedir; onlardan her kim (doğru yolda) kalmak isterse yürüsün." Bunun manası şudur: İbadet edilen ve tapılan Muhammed ise Muhammed ölmüştür, fakat Yüce Allah'ın katına bağlanan kimse öyle bir diridir ki asla ölmemiştir. Hak olan azamet ve ulu dinin izhar ettiği kılıçlar boyunlarındadır, her kim baş kaldırmak isterse başını kaldırıp gelsin. Müminlerin emiri Ömer bin Hattab radiyallahu anh "Ben bir tilki idim, aslan oldum" dedi ve sahabi'nin kalbi kuvvet buldu, münafıkların fitnesi dindi. İslam şerbetini içip iman geliniyle kucaklaşan ilk kişi Ebubekir Sıddık idi. Dinden dönenleri ve münafıkları söküp atmış ve dinin tohumunu yeryüzüne saçmıştır.

Şeyh-i İslam, Sıddık ve boyun unvanının sahibidir; İslam'ın öncülüğü ve imameti sonrakilerin övücüdür. Her ne kadar alemin önderi Muhammed idiyse de, O basiretli önder ve ashabın efendisidir. Cennet mülkünün saltanat tahtında oturan odur, çünkü inanç ve doğru itikat bakımından sevgililerdendir. Müminlerin annesi Mustafa'nın ehlibeyti olduğuna göre, şüphesiz ki Sıddık-ı Ekber soyların aslıdır. O, malını ve kızını Mustafa için feda etmiştir; kıblesi ve mihrabı kiminle birse o kutlu ve mutludur. Yemen, Şam ve Arap toprakları dinden dönenlerden tamamen arındırılıp münafıklar bertaraf edildikten, hak ilmi ulaşip ölüm habercisi öncüler belirdikten sonra müminlerin emiri Ömer bin Hattab radiyallahu anh'ı seçti ve peygamberlik vekaletini ona bıraktı. Ömer'in adaleti cihanda yayıldı, "Eğer benden sonra bir peygamber

Ömer'den sonra, üçüncü önder olan Osman'ın halifelik tacını başına Ömer koydu. O, cihanın yegane kişisi, Kuran'ın derleyicisi, iki nur sahibi, iki nurun sahibi seçkin ve temiz zat idi ki risalet dergahından hakkında şu onur bahşedilmişti: "Meleklerin bile kendisinden utandığı kimseye ben nasıl utanmayayım?" Şiirde belirtildiği üzere; iki rekatta Kuran'ı Osman'dan başka kimse hatmetmemiştir, sahabeden Osman'dan başka kimse Kuran'ı cem edip bir araya getirmemiştir. O, din için ihsan ve ikramdan başka bir şey yapmayan rehber imam ve önderdir. Nimetleri yiyip nankörlük ederek gürültü çıkaranlar oldu, felaket, nankörlük ve pislik üzerine kimse onun kadar azap ve ceza uygulamadı.

[illegible][illegible][illegible][illegible]

مدح و تاجیه و التّائِه و

۱۴

و امام شافعی معلّی^۱ و ابو یوسف قاضی^۲ و حنفی حنبلی^۳
و مالکی زین^۴ و مالک^۵ و نزاری^۶ و احمد^۷ و حنفی^۸ و حنبلی^۹ و مالکی^{۱۰} و نزاری^{۱۱} و احمد^{۱۲} و حنفی^{۱۳} و حنبلی^{۱۴} و مالکی^{۱۵} و نزاری^{۱۶} و احمد^{۱۷} و حنفی^{۱۸} و حنبلی^{۱۹} و مالکی^{۲۰} و نزاری^{۲۱} و احمد^{۲۲} و حنفی^{۲۳} و حنبلی^{۲۴} و مالکی^{۲۵} و نزاری^{۲۶} و احمد^{۲۷} و حنفی^{۲۸} و حنبلی^{۲۹} و مالکی^{۳۰} و نزاری^{۳۱} و احمد^{۳۲} و حنفی^{۳۳} و حنبلی^{۳۴} و مالکی^{۳۵} و نزاری^{۳۶} و احمد^{۳۷} و حنفی^{۳۸} و حنبلی^{۳۹} و مالکی^{۴۰} و نزاری^{۴۱} و احمد^{۴۲} و حنفی^{۴۳} و حنبلی^{۴۴} و مالکی^{۴۵} و نزاری^{۴۶} و احمد^{۴۷} و حنفی^{۴۸} و حنبلی^{۴۹} و مالکی^{۵۰} و نزاری^{۵۱} و احمد^{۵۲} و حنفی^{۵۳} و حنبلی^{۵۴} و مالکی^{۵۵} و نزاری^{۵۶} و احمد^{۵۷} و حنفی^{۵۸} و حنبلی^{۵۹} و مالکی^{۶۰} و نزاری^{۶۱} و احمد^{۶۲} و حنفی^{۶۳} و حنبلی^{۶۴} و مالکی^{۶۵} و نزاری^{۶۶} و احمد^{۶۷} و حنفی^{۶۸} و حنبلی^{۶۹} و مالکی^{۷۰} و نزاری^{۷۱} و احمد^{۷۲} و حنفی^{۷۳} و حنبلی^{۷۴} و مالکی^{۷۵} و نزاری^{۷۶} و احمد^{۷۷} و حنفی^{۷۸} و حنبلی^{۷۹} و مالکی^{۸۰} و نزاری^{۸۱} و احمد^{۸۲} و حنفی^{۸۳} و حنبلی^{۸۴} و مالکی^{۸۵} و نزاری^{۸۶} و احمد^{۸۷} و حنفی^{۸۸} و حنبلی^{۸۹} و مالکی^{۹۰} و نزاری^{۹۱} و احمد^{۹۲} و حنفی^{۹۳} و حنبلی^{۹۴} و مالکی^{۹۵} و نزاری^{۹۶} و احمد^{۹۷} و حنفی^{۹۸} و حنبلی^{۹۹} و مالکی^{۱۰۰} و نزاری^{۱۰۱} و احمد^{۱۰۲} و حنفی^{۱۰۳} و حنبلی^{۱۰۴} و مالکی^{۱۰۵} و نزاری^{۱۰۶} و احمد^{۱۰۷} و حنفی^{۱۰۸} و حنبلی^{۱۰۹} و مالکی^{۱۱۰} و نزاری^{۱۱۱} و احمد^{۱۱۲} و حنفی^{۱۱۳} و حنبلی^{۱۱۴} و مالکی^{۱۱۵} و نزاری^{۱۱۶} و احمد^{۱۱۷} و حنفی^{۱۱۸} و حنبلی^{۱۱۹} و مالکی^{۱۲۰} و نزاری^{۱۲۱} و احمد^{۱۲۲} و حنفی^{۱۲۳} و حنبلی^{۱۲۴} و مالکی^{۱۲۵} و نزاری^{۱۲۶} و احمد^{۱۲۷} و حنفی^{۱۲۸} و حنبلی^{۱۲۹} و مالکی^{۱۳۰} و نزاری^{۱۳۱} و احمد^{۱۳۲} و حنفی^{۱۳۳} و حنبلی^{۱۳۴} و مالکی^{۱۳۵} و نزاری^{۱۳۶} و احمد^{۱۳۷} و حنفی^{۱۳۸} و حنبلی^{۱۳۹} و مالکی^{۱۴۰} و نزاری^{۱۴۱} و احمد^{۱۴۲} و حنفی^{۱۴۳} و حنبلی^{۱۴۴} و مالکی^{۱۴۵} و نزاری^{۱۴۶} و احمد^{۱۴۷} و حنفی^{۱۴۸} و حنبلی^{۱۴۹} و مالکی^{۱۵۰} و نزاری^{۱۵۱} و احمد^{۱۵۲} و حنفی^{۱۵۳} و حنبلی^{۱۵۴} و مالکی^{۱۵۵} و نزاری^{۱۵۶} و احمد^{۱۵۷} و حنفی^{۱۵۸} و حنبلی^{۱۵۹} و مالکی^{۱۶۰} و نزاری^{۱۶۱} و احمد^{۱۶۲} و حنفی^{۱۶۳} و حنبلی^{۱۶۴} و مالکی^{۱۶۵} و نزاری^{۱۶۶} و احمد^{۱۶۷} و حنفی^{۱۶۸} و حنبلی^{۱۶۹} و مالکی^{۱۷۰} و نزاری^{۱۷۱} و احمد^{۱۷۲} و حنفی^{۱۷۳} و حنبلی^{۱۷۴} و مالکی^{۱۷۵} و نزاری^{۱۷۶} و احمد^{۱۷۷} و حنفی^{۱۷۸} و حنبلی^{۱۷۹} و مالکی^{۱۸۰} و نزاری^{۱۸۱} و احمد^{۱۸۲} و حنفی^{۱۸۳} و حنبلی^{۱۸۴} و مالکی^{۱۸۵} و نزاری^{۱۸۶} و احمد^{۱۸۷} و حنفی^{۱۸۸} و حنبلی^{۱۸۹} و مالکی^{۱۹۰} و نزاری^{۱۹۱} و احمد^{۱۹۲} و حنفی^{۱۹۳} و حنبلی^{۱۹۴} و مالکی^{۱۹۵} و نزاری^{۱۹۶} و احمد^{۱۹۷} و حنفی^{۱۹۸} و حنبلی^{۱۹۹} و مالکی^{۲۰۰} و نزاری^{۲۰۱} و احمد^{۲۰۲} و حنفی^{۲۰۳} و حنبلی^{۲۰۴} و مالکی^{۲۰۵} و نزاری^{۲۰۶} و احمد^{۲۰۷} و حنفی^{۲۰۸} و حنبلی^{۲۰۹} و مالکی^{۲۱۰} و نزاری^{۲۱۱} و احمد^{۲۱۲} و حنفی^{۲۱۳} و حنبلی^{۲۱۴} و مالکی^{۲۱۵} و نزاری^{۲۱۶} و احمد^{۲۱۷} و حنفی^{۲۱۸} و حنبلی^{۲۱۹} و مالکی^{۲۲۰} و نزاری^{۲۲۱} و احمد^{۲۲۲} و حنفی^{۲۲۳} و حنبلی^{۲۲۴} و مالکی^{۲۲۵} و نزاری^{۲۲۶} و احمد^{۲۲۷} و حنفی^{۲۲۸} و حنبلی^{۲۲۹} و مالکی^{۲۳۰} و نزاری^{۲۳۱} و احمد^{۲۳۲} و حنفی^{۲۳۳} و حنبلی^{۲۳۴} و مالکی^{۲۳۵} و نزاری^{۲۳۶} و احمد^{۲۳۷} و حنفی^{۲۳۸} و حنبلی^{۲۳۹} و مالکی^{۲۴۰} و نزاری^{۲۴۱} و احمد^{۲۴۲} و حنفی^{۲۴۳} و حنبلی^{۲۴۴} و مالکی^{۲۴۵} و نزاری^{۲۴۶} و احمد^{۲۴۷} و حنفی^{۲۴۸} و حنبلی^{۲۴۹} و مالکی^{۲۵۰} و نزاری^{۲۵۱} و احمد^{۲۵۲} و حنفی^{۲۵۳} و حنبلی^{۲۵۴} و مالکی^{۲۵۵} و نزاری^{۲۵۶} و احمد^{۲۵۷} و حنفی^{۲۵۸} و حنبلی^{۲۵۹} و مالکی^{۲۶۰} و نزاری^{۲۶۱} و احمد^{۲۶۲} و حنفی^{۲۶۳} و حنبلی^{۲۶۴} و مالکی^{۲۶۵} و نزاری^{۲۶۶} و احمد^{۲۶۷} و حنفی^{۲۶۸} و حنبلی^{۲۶۹} و مالکی^{۲۷۰} و نزاری^{۲۷۱} و احمد^{۲۷۲} و حنفی^{۲۷۳} و حنبلی^{۲۷۴} و مالکی^{۲۷۵} و نزاری^{۲۷۶} و احمد^{۲۷۷} و حنفی^{۲۷۸} و حنبلی^{۲۷۹} و مالکی^{۲۸۰} و نزاری^{۲۸۱}

[illegible]

Sayfa 28

Gazî (oğlu) Kılıç oğlu İsrâîl oğlu Selçuk — Allah devletini ebedî kılsın — Selçuk'un övüncü ve yüceliğidir. Din'i güçlendiren ve yetiştiren bir ağaçtır. Hayır işlerinin temelini atan, medreseler, hankâhlar, mescitler, ribâtlar, köprüler ve Hicaz yolu su sarnıçları yaptıran; âlimleri yetiştiren, zâhidler ve abdâlların meclislerini kuran, malını cömertçe harcayan, adalet âdetini yenileyen ve siyaset töresini canlı tutan kişidir.

Şiir:

Bir ağaç bağışladım ki cennet suçlusudur Kiçivan ağacı Feridun dikmemiştir

Bahârın dışında kesilmiş servinin dalı Yeşil dalı yukarı çıktı gökyüzüne

Onun boyu uzun olsun ağaç Ki menekşe gibi gönül ve lacivert baht

Yaraşır ki gani getirsin başa üç şey Bu üçten hangisi ne şeydir de

Hüner taze eldir ve cevherdir Üç şeydir ve her üçü de görür içindedir

Her kim olursa ta ki cevher olmasın Doğmamış kimse elinde hüner yoktur

Cevher odur ki Yezdan'ın fer'inden olsun El uzatmaz kötüye ve kötü nüfuza

Doğmuş odur ki yara olsun göğsünde Yaraşır ki gelsin temiz tohumdan

Ki güzel olur yaratılış yaratanın Çünkü üçü bir araya gelince akıl gerekir

İyi ve kötüyü tanımak gerekir Genç can bir bedende bir araya gelince

Rahat bulur azdan, eziyetten ve gamdan Allah kimi padişah ederse

Uzun ömürlü olur ve temiz huylu insan

Âlimleri yetiştirmek, ilim sevgisi ve Selçuk oğulları sultanlarının hürmet etmesi bereketiyle yeryüzünde, özellikle Irakeyn ve Horasan ülkelerinde âlimler yetişti. Fıkıh kitapları yazdılar, haberler ve hadisler topladılar. Kur'an'ın muhkem ve müteşâbihleri, tefsirler ve sahih haberler hakkında o kadar kitap bir araya getirdiler ki din kalplere yerleşti ve sağlamlaştı; kötü dinlerin hırsları kesildi.

Sayfa 29

Rum sınırından Zengân sınırına kadar sancaklarıyla ordusu almış, oradan Rey ülkesini Şiraz sınırına kadar ordusu defalarca ele geçirmiş. Mazenderan da çevresiyle birlikte izzetle Gürgân sınırına kadar alınmış, İran'ın tamamı boyun eğmiş. Fars sınırından Kirman'a kadar alınmış. Zâbul'dan Kâbil'e, Kiş ve Saklâb'a kadar

Hindistan ülkesinin tamamı alınmış. Arap'ı Acem'le bir araya getirdiğin zaman Türkistan ülkesinin temelini almış. Kılıç darbesiyle düşmanlara onların evini barkını çabucak almış. Güneş gibidir padişahın önderi, ki adım atınca Horasan'da han almış. Fagfur ve Hakan, Harizm şahı Şehinşahın kapısından inilti almış. Aklın sözünü mülkün falında yakîn ve doğrulukla Kur'an gibi almış. Doğu'yu bağışlamak dünyaya senin cömertliğİN önünde kolay almış. Kolunun darbesinden aydınlık ve meclis destanların resmi geleneğini almış. Kan dökülmüş korkudan feleğin, dünya ağıt tutarak koşmuş. Sarayının yüksekliği gökyüzü gibi Zühal güneşi parlak istemiş. Attâr'ın en büyük Sa'd'ını daima padişahın yumuşak medih okuyucusu almış. Çetrinin gölgesi sığınaktır, güneş gölgesinde imkân bulmuş. Meydanda hasetçilerin üzerine at sürerim, düşmanı top gibi sopayla almış. Devletin daima ölümsüz olsun, ordu emri dönemi almış. Başın yeşil, gönlün mutlu olsun ebedî, hasetçilerin zillet almış. Kötü gözler senin makamına bakmasın, bedeninin Allah'ın korumasında almış. Hasetçin yüz binlerden ölsün, sen ebedî ömür almış olasın. Ve büyük zamanın kahir sultanı, dünya ve dinin yardımcısı Ebü'l-Feth Keyhusrev — saadetli sultan Kılıç Arslan oğlu Mesud oğlu Kılıç Arslan oğlu Süleyman oğlu ister istemez filozoflar, neshedilmiş milletler ehli, neshedenler ve dehriyyûn tamamen şeriat emrine ve Muhammed ümmetinin tâbilerine baş koydular.

Sayfa 20

Hepsi ikrar ettiler ki: “Bütün yollar kapalıdır, ancak Muhammed'in yolu açıktır.” Selçuk sultanlarının yetiştirdiği her büyük âlim dünyanın gözünde oldu. Nitekim Hâce İmam Fahrüddin Kûfî, Hâce İmam Burhan, Ebü'l-Fazl Kirmânî, Hâce İmam Hüsâm Buhârî, Muhammed Mansûr Serahsî, Nâtıkî, Nâsîhî ve Mes'ûdî gibi. Onların fetva kaleminin ve takva ayağının bereketiyle ve reayanın şeriat yolunda tutulmasıyla Selçuk oğulları sultanlarının mülkü dosdoğru oldu. Padişah, maiyet, emir, vezir ve bütün ordu mülklerde ve iktalarda şeriat yönüne ve din imamlarının fetvasına göre tasarruf edince ülkeler mamur, vilayetler meskûn kaldı. Nitekim atasözü: “Kim âlimlerle sohbet ederse itibar kazanır, kim sefihlerle oturursa hor olur.” Her vilayette emirler adalet ve siyasetle meşgul oldular. Divanlarının maaşı kolaylıkla ve müsamahayla reayadan alındı. Hem reaya rahat oldu, hem emirler. Müslüman asker öldü; zâlim, gammaz ve kötü dinli o devlette hiçbir işe karışmazdı. Şimdi bir şehirden zorla ve zulümle alınan, o zaman en uzak yerlerden bile zorla alınmazdı. O zamanın ordusu daha düzenli, padişahları daha rahat ve varlıklıydı.

Şiir:

Reayadan maya çalan şah Ev duvarını yıkar, damı sıvar

Dünyanın harabı şundan çıktı ki zâlimler, gammazlar ve kötü dinliler dil uzattılar din imamlarına, onları itham ettiler. Taassup ve haset imamlar arasında göründü. Kötü dinli zâlimler Kum, Keşân, Âbe, Taberiş, Rey, Ferâhân, Kazvin civarı, Emir ve Zengân'dan hepsi Râfizî veya Eş'arî olarak sultanın ordusuna katıldılar.

Sayfa 21

Emirlere ve sultanlara gösterdiler ki biz övgü için fazla gelir getiririm diyerek zulümle “tovfir” adını koydular. Müslümanların kanını ve malını yağmalamayı ve almayı menfaat saydılar. Bu bahaneyle mülkü ele geçirdiler, mescitlere ve medreselere zulüm kalemi çektiler. âlimlerin suyunu kestiler.

Atasözü:

“Vezir ihanet ederse Allah onu hezimete uğratar.”

Siir:

Kötü cevherli vezir ve kötü cevher Bozuklukla baslarına bozgunluk gelir

Müslüman olmayan serhengler Kur'an fetvasıyla onların kanını mubah saydılar. Müslümanlardan acımasızca değnekle altın aldılar. Rüüşvetler, müsadereler ve sorgulamalar açıkça yapıldı. Her şehirde bir "behâ-nâ-gîr" vardı ki Müslümanlara eziyet ederdi. Müslümanların kanı ve malı "bu divanın menfaatidir" diye alındı. Meyhaneler ve şarap evleri açıldı, livata, zina ve yasaklara şer'an izin verildi. Her şeye haraç konuldu, "bu padişahın fazlasıdır" diye mal kararı verildi. Âlimlerin suyunu kestiler. Atasözü: "Takva elbisesinden soyunan, dünyadan hiçbir şeyle örtünemez." Her serheng on yerde pezevenk evi kurmuştur. Irak'ın her şehrinde... kadınlar oturtulur, şeriatta haram olanı yerler, İslam dininin dışında olanı yaparlar. Dilleri uzun olsun, her sözde küfür ederler. İlk söz küfür, ikinci sopa, üçüncü altın — hepsi yağma. Allah azze ve celle Kur'an-ı Mecid'de buyurur: "Allah'a ve Resulüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranların cezası ancak öldürülmeleri veya asılmaları yahut ellerinin ve ayaklarının çapraz kesilmesi ya da yeryüzünden sürülmeleridir. Bu onlar için dünyada bir rezilliktir; ahirette ise büyük bir azap vardır." Onların cezası ki Allah'a savaş açarlar, yani Allah ve Resul'ün emrini bırakırlar ve Halefleri bozgunculuk ederler ve yeryüzünde fesat çıkarmaya çalışırlar; işte onlardır ki onları öldürürler veya asarlar ya da ellerini ve ayaklarını kesip ayırırlar ya da dünyadan ve Müslümanların arasından dışarı atarlar.

تصفيه حال الشن اصابى بر آتوب روزگار	۲۵
از درون زب و بدون سرخ و دل گل چمن سینه دوش افق برون دزد گل هيسار دست مست باغ افق چمن گل و حياجه و گل چون باغ ديات اريد مرگه گل باغ لغافى از تير مگرم و زين بگلان گل هيسار ظرفاى از غر و بر زين بگلان دست مهنار چون بگوشيد روزى روزها حسودى روياست بگوشيد سر ملافه مهنار طار دنياست بگوشيد و دلف و دلسود زانکه روزا و دلفايرت است و ديانا و دلفايرت گل هوسن طر عيذد بر قيامت گيرت دور از قيامت قيامت شد و دور از انتظار آخسر اعدا بر نواقت داشتند دست سحر بر سر ديار چوب و در ديار گل و دار دين چو را تو تعريف و طم و چون دست دوى چون عيلى با غر و بر و حال چو بر غرض و حياجر و که نيك فشردين چو حشدين چو توغ و که دلاؤل حال چوبت کين تو بر سپهر دار چند کين تا دارين ديد روزه هسار بر هم دست هارانت از نوا بر ياد باگل	۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

۴۷ درمخ سخن

درویش از پهلپا ارجمند - هر چه در دلم افکند کردد بشد
مخلوط و میزانش^۱ با پاشاندا - این طایفه من و تو را می^۲ پرا^۳ پرا^۴
یکجا و با دانی و دانسی^۵ که - زانوار و زانوار و زانوار روی
چو این هر ما را بدو زاده - شد نشستن چرخ پیکانگار^۶

در مقامی که نوع روح و آشنای غایت هرج و مرج و سوزنا^۷ را
آگاهان^۸ دروان ظاهر و در میان حالت غایت غایت حق و سوا^۹
آزادی مکملی بر مانی^{۱۰} بر آرای این^{۱۱} از این ساخته و دین^{۱۲}
بست در افکار^{۱۳} بست^{۱۴}

در میان هزار و زو^{۱۵} که^{۱۶} - آخر تک آمد آرزو بست با سخن
پایان^{۱۷} پخته^{۱۸} این طایفه^{۱۹} عیار^{۲۰} در سر و دست^{۲۱} که زور را چو^{۲۲} سخن
حق^{۲۳} - سخن^{۲۴} از یک^{۲۵} جان^{۲۶} و جان^{۲۷} از جان^{۲۸} از جان^{۲۹} از جان^{۳۰} از جان^{۳۱} از جان^{۳۲} از جان^{۳۳} از جان^{۳۴} از جان^{۳۵} از جان^{۳۶} از جان^{۳۷} از جان^{۳۸} از جان^{۳۹} از جان^{۴۰} از جان^{۴۱} از جان^{۴۲} از جان^{۴۳} از جان^{۴۴} از جان^{۴۵} از جان^{۴۶} از جان^{۴۷} از جان^{۴۸} از جان^{۴۹} از جان^{۵۰} از جان^{۵۱} از جان^{۵۲} از جان^{۵۳} از جان^{۵۴} از جان^{۵۵} از جان^{۵۶} از جان^{۵۷} از جان^{۵۸} از جان^{۵۹} از جان^{۶۰} از جان^{۶۱} از جان^{۶۲} از جان^{۶۳} از جان^{۶۴} از جان^{۶۵} از جان^{۶۶} از جان^{۶۷} از جان^{۶۸} از جان^{۶۹} از جان^{۷۰} از جان^{۷۱} از جان^{۷۲} از جان^{۷۳} از جان^{۷۴} از جان^{۷۵} از جان^{۷۶} از جان^{۷۷} از جان^{۷۸} از جان^{۷۹} از جان^{۸۰} از جان^{۸۱} از جان^{۸۲} از جان^{۸۳} از جان^{۸۴} از جان^{۸۵} از جان^{۸۶} از جان^{۸۷} از جان^{۸۸} از جان^{۸۹} از جان^{۹۰} از جان^{۹۱} از جان^{۹۲} از جان^{۹۳} از جان^{۹۴} از جان^{۹۵} از جان^{۹۶} از جان^{۹۷} از جان^{۹۸} از جان^{۹۹} از جان^{۱۰۰} از جان^{۱۰۱} از جان^{۱۰۲} از جان^{۱۰۳} از جان^{۱۰۴} از جان^{۱۰۵} از جان^{۱۰۶} از جان^{۱۰۷} از جان^{۱۰۸} از جان^{۱۰۹} از جان^{۱۱۰} از جان^{۱۱۱} از جان^{۱۱۲} از جان^{۱۱۳} از جان^{۱۱۴} از جان^{۱۱۵} از جان^{۱۱۶} از جان^{۱۱۷} از جان^{۱۱۸} از جان^{۱۱۹} از جان^{۱۲۰} از جان^{۱۲۱} از جان^{۱۲۲} از جان^{۱۲۳} از جان^{۱۲۴} از جان^{۱۲۵} از جان^{۱۲۶} از جان^{۱۲۷} از جان^{۱۲۸} از جان^{۱۲۹} از جان^{۱۳۰} از جان^{۱۳۱} از جان^{۱۳۲} از جان^{۱۳۳} از جان^{۱۳۴} از جان^{۱۳۵} از جان^{۱۳۶} از جان^{۱۳۷} از جان^{۱۳۸} از جان^{۱۳۹} از جان^{۱۴۰} از جان^{۱۴۱} از جان^{۱۴۲} از جان^{۱۴۳} از جان^{۱۴۴} از جان^{۱۴۵} از جان^{۱۴۶} از جان^{۱۴۷} از جان^{۱۴۸} از جان^{۱۴۹} از جان^{۱۵۰} از جان^{۱۵۱} از جان^{۱۵۲} از جان^{۱۵۳} از جان^{۱۵۴} از جان^{۱۵۵} از جان^{۱۵۶} از جان^{۱۵۷} از جان^{۱۵۸} از جان^{۱۵۹} از جان^{۱۶۰} از جان^{۱۶۱} از جان^{۱۶۲} از جان^{۱۶۳} از جان^{۱۶۴} از جان^{۱۶۵} از جان^{۱۶۶} از جان^{۱۶۷} از جان^{۱۶۸} از جان^{۱۶۹} از جان^{۱۷۰} از جان^{۱۷۱} از جان^{۱۷۲} از جان^{۱۷۳} از جان^{۱۷۴} از جان^{۱۷۵} از جان^{۱۷۶} از جان^{۱۷۷} از جان^{۱۷۸} از جان^{۱۷۹} از جان^{۱۸۰} از جان^{۱۸۱} از جان^{۱۸۲} از جان^{۱۸۳} از جان^{۱۸۴} از جان^{۱۸۵} از جان^{۱۸۶} از جان^{۱۸۷} از جان^{۱۸۸} از جان^{۱۸۹} از جان^{۱۹۰} از جان^{۱۹۱} از جان^{۱۹۲} از جان^{۱۹۳} از جان^{۱۹۴} از جان^{۱۹۵} از جان^{۱۹۶} از جان^{۱۹۷} از جان^{۱۹۸} از جان^{۱۹۹} از جان^{۲۰۰} از جان^{۲۰۱} از جان^{۲۰۲} از جان^{۲۰۳} از جان^{۲۰۴} از جان^{۲۰۵} از جان^{۲۰۶} از جان^{۲۰۷} از جان^{۲۰۸} از جان^{۲۰۹} از جان^{۲۱۰} از جان^{۲۱۱} از جان^{۲۱۲} از جان^{۲۱۳} از جان^{۲۱۴} از جان^{۲۱۵} از جان^{۲۱۶} از جان^{۲۱۷} از جان^{۲۱۸} از جان^{۲۱۹} از جان^{۲۲۰} از جان^{۲۲۱} از جان^{۲۲۲} از جان^{۲۲۳} از جان^{۲۲۴} از جان^{۲۲۵} از جان^{۲۲۶} از جان^{۲۲۷} از جان^{۲۲۸} از جان^{۲۲۹} از جان^{۲۳۰} از جان^{۲۳۱} از جان^{۲۳۲} از جان^{۲۳۳} از جان^{۲۳۴} از جان^{۲۳۵} از جان^{۲۳۶} از جان^{۲۳۷} از جان^{۲۳۸} از جان^{۲۳۹} از جان^{۲۴۰} از جان^{۲۴۱} از جان^{۲۴۲} از جان^{۲۴۳} از جان^{۲۴۴} از جان^{۲۴۵} از جان^{۲۴۶} از جان^{۲۴۷} از جان^{۲۴۸} از جان^{۲۴۹} از جان^{۲۵۰} از جان^{۲۵۱} از جان^{۲۵۲} از جان^{۲۵۳} از جان^{۲۵۴} از جان^{۲۵۵} از جان^{۲۵۶} از جان^{۲۵۷} از جان^{۲۵۸} از جان^{۲۵۹} از جان^{۲۶۰} از جان^{۲۶۱} از جان^{۲۶۲} از جان^{۲۶۳} از جان^{۲۶۴} از جان^{۲۶۵} از جان^{۲۶۶} از جان^{۲۶۷} از جان^{۲۶۸} از جان^{۲۶۹} از جان^{۲۷۰} از جان^{۲۷۱} از جان^{۲۷۲} از جان^{۲۷۳} از جان^{۲۷۴} از جان^{۲۷۵} از جان^{۲۷۶} از جان^{۲۷۷} از جان^{۲۷۸} از جان^{۲۷۹} از جان^{۲۸۰} از جان^{۲۸۱} از جان^{۲۸۲} از جان^{۲۸۳} از جان^{۲۸۴} از جان^{۲۸۵} از جان^{۲۸۶} از جان^{۲۸۷} از جان^{۲۸۸} از جان^{۲۸۹} از جان^{۲۹۰} از جان^{۲۹۱} از جان^{۲۹۲} از جان^{۲۹۳} از جان^{۲۹۴} از جان^۲

[illegible][illegible][illegible]

hiçbirinin dilinde söyleyecek söz kalmadı. Âlimlerin hürmeti kalmayınca kimse ilme çağırmaz, istek göstermez. 598 yılının aylarında bütün Irak'ta ilmî kitaplar ve haberler ve Kur'an'ı taraya çektiler ve bir menn'i yarım dang'a sattılar. Zulüm kalemi ile müsâdereleri âlimler ve mescitler ve medreseler üzerine koydular. Yahudilerden baş vergisi aldıkları gibi medreselerde âlimlerden altın istediler. Bu yüzden mülk baş aşağı oldu. Cemâleddîn Muhammed bin Abdürrezzâk-ı İsfahânî — Allah ona rahmet etsin — dünyayı ve bu zamanın ehlinin vasfında güzel kaside söylemiştir.

Kaside:

Sakının ey gafiller bu vahşet yurdundan sakının Kaçın ey gafiller bu insan görünüşlü şeytandan kaçın Ey şaşılacak şey, gönüller tutmadı ve cânân sıkılmadı Bu pis havalardan ve bu tatsız sulardan Gönül açmayan bir arza ve faydasız bir bölge Gönül kabul etmeyen bir borç ve uygunsuz bir toprak Ölüm onda hâkim ve âfetler onda padişah Zulüm onda kahraman ve fitne onda âşikâr emniyet onda muhal ve

Sayfa 41

akıl onda ümitsiz Hüküm onda nadir ve sıhhat onda bulunmaz Baş onda beyin kabı ve gönül onda belâ kesimi Gül onda nezlenin aslı ve şarap onda mahmurluk tohumu Aya geçim darlığı ve aya tutulma eksiği Toprağa zelzele ayıbı, feleğe devam azabı Aya ağız yılanı, muma pervane düşman Cehâleti elinde kılıç ve akıllıları ayağında diken Açığa bu hünerlerle ellerini iki yüzlü Akbaba pis tabiatlıya yuva gece yiyiciden Aslana karıncadan yüz yara, budur dünyanın insafı File sivrisinekten yüz eziyet, budur zamanın adaleti Muma her gün ölüm ve lâleye her gece solma Bağa her yıl azil ve aya her ay bıkkınlık Beni ve seni öldürmek için fare de pars eli Beni ve seni öldürmek için odun ve demir yâr demiş Birkaç söz kardeşe: ey kardeş yumuşak ol Ansızın Müslümanı incitme, ey Müslüman utan Sivrisinek kuvvetin yok, fillerle savaşıma Karınca gönlü göster, arslan alınlarını kaşıma Bir damla su idin, sonra bir avuç toprak olursun Ortada nedir bu kargaşa ve bunca iş güç Sen kendine bak, güzel yüzlüsün ama ol Yüzünün önünde ölümün eli ayna tutan duyulmamış içten

Sayfa 42

sarı, dıştan kırmızı yüzlü ama duman gibi Cehennem ateşi yakmış, seni dışarı çıkarır Cebbâr'ın emri El senin elindir ama hakkı vurma ey hâce ve dudağın Ayağın varken ölüm ayağını getirir, o zaman ayak tut Ölüm aslanından bir tokat ve bu parsardan bir dünya Kahır denizinden bir damla ve bu timsahlardan yüz bin Senden her gün derler: yazık dünün zulmü Senden her yıl derler: yazık geçen yılın zulmü Yüzümüz söylemeye hazır Bil'abbâs ve def'imiz Ebû Leheb Çünkü başlar iki Cebbâr'dır ve diller iki Zülfikâr Zulüm kıyamette şekil almaz eğer ben dememişsem: işte kıyamet peşin ve cehennem ateşçi Sonunda senin zamanında bu âdet sürekli oldu Mescitlerde sopa yarası ve medreselerde tutuşturma Din senin reyin gibi zayıf ve zulüm senin elin gibi güçlü Emniyet senin ekmeğin gibi aziz ve adalet senin ırzın gibi hor Vah ki kader cellâdı önünde kılıcı nasıl çeker Vah ki ecel cellâdı senin için darağacını nasıl vurur Çaba göster ki bu on günlük ömürde nam için Senden yüz binlerce lânet hatıra kalsın Şöyle dedi: "Ey oğul! Ölüme meylettiğinde bana gel.

Senden selâm kalsın ki ölümsüz olsun. Gönül yâdından gam ve dert gitmesin. İbrahim Peygamber'e — salâtü's-selâm — ve onun milletinin ve babası Âzer'in hürmetine ve İbrahim'in Kâbe duvarı gibi yüce olsun.

۴۳ کرمال صفت کباب و آید و دیوان و اندامش ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷

[illegible][illegible]

Sayfa 61

İyi kişilerin övgüsünde

Okusunlar ve kötü kalmasinlar. O günün sevabı o padişaha ulaşır. Böylece mal değiştirmesinler ki şairler onlar hakkında kasideler söylesinler ve başkaları yâd etsinler. Böylece onların için hanedanları şiirler söylesinler. Can sıhhat bulsun, makâm-ı ahlâk ebedî kalsın ve cihânîler kemâl ilmine ulaşsın. O zamana kadar ki dünya olsun, kedhudâyî ve cihân-dârî olmasın.

Şiir:

Cihânı ebedî kılmayan bir kedhudâ, biri gider diğeri gelir Ne kadar ki bu dünya dârı vardır, bari niçin boş değil Eğer bunlar bizim gibi baş buçuklular ise, ondan bir baş bir yaka câddedir Ki üzerlerine toprak örtülür, hepsi yerin toprağıdır, hepsi toz ve harabedir Senin elin iyi işten başka bir şey tutmasın, eğer o ihtiyar bilge kişi ise Her kim ki zayi ederse yok olur, eğer şehrin istekliyi ise eğer kişi harcar Tıpkı Firdevsî ve Hûşeng ve Cem gibi, zira aslı başa döner Gittiler ve bizi bıraktılar, yerimiz kalmadı, içimizde sırlar vardır Seyahat ettim, beraber ve bizim gibi değilim, kârın geçmişi çoktur Ne kadar ki oğlun varsa, oğluna bak, bereketli ağaçlar çoktur Sana oğul versin, ağaç ki ondan yaşar

Her dövrü namı iyi o kimse kalır ki adalet ve vezirlik ve meclis ve muvâneset ve muhâlatat nîkân kılsın ve şairlerle ve faziletli nedimlerle otursun ki onların zikri ve şöhrati diğerlerinden daha fazla kalsın.

Sayfa 62

Bu kitabın müstevdaâtının (içindekilerin) fihristi

Müyesser oldu. Bu kitabı onun şerefli namına yazmak ve bu defteri ondan almak gerekti. Râhatü's-Sudûr ve Âyetü's-Sürûr kitabının fihristi ve müstevdaâtın tertibi. O fenlerin ilmi. Evvel medih ve senâ-yı kibriyâ ile başladım ve Hakk'ın ve Peygamber'in adıyla ve dostların ve ashâbın ve tâbiîn ve ulemânın zikriyle. Sonra İslâm'ın dilini dilime getirdim. Sonra bu padişahın medih ve senâsı ve İslâm'ın kasidesini yazdım. Bu zayıfın hatırı zayıftır. Ondandır kendi hallerimin ve te'lif sebebinin zikri. Sonra adalet zikri ve âdil padişah Keyhüsrev'in sîreti. Sonra Selçukluların saltanat tarihi ve âdâbı. Sonra onların huzurunda okunan müteahhir ve şiirler. Sonra Keyhüsrev padişahın medhi kasidesi. Sonra onun saltanatında nedimlik, şarap, satranç ve nerd. Sonra at yetiştirme, av ve avcılık âdâbı ve barış ve savaş. Sonra ilimde sırlar hattı. Bu gâye-i kes hiçbir kimseye açıklanmamıştır. Sonra şiir ve nesirde müteferrik. Sonra galip ve mağlup fasılları. Sonra edviye ve eşribe ki ona kuvvet verir. Sonra latifelerden bir kısım. Sonra bu kitaptan çıkan hikâyeler. Sonra büyüklerin hikâyeleri. Sonra bu kitabı okuyanlar ve onu inceleyenler ruhlarından mahrum olmasınlar. Çünkü bu latifelerden dolayı kitabı mütalaa ederler ve ahlâkın güzel huylarını zikrederler. Padişahın güzel sîreti ve bu taht sahibi gibi herkes okusun.

Sayfa 63

Bu kitabın te'lif sebebi ve keyfiyeti

Eğer Cebrail ve Rızk olmasa, ben de cehl zikri yapardım. Beni merhametli Rızk'tan görürsün. Her ne ki Semmân'dan topladım ve Gassân mülklerini kaybettim. Onu başka bir şeyle değiştirdim. Gassân'ın kralları Gassân'da güzel şeyler yaptılar.

Şiir:

*O Hüsrevler ki nam bırakmışlardır Gittiler ve onlardan yadigâr ancak o kalmadı
Yazılan rivayetler, her ne kadar fermanları geçse de Ancak iyi nam, ondan sonra
yazılan rivayet kalır*

Bu hükümle bu mukaddimede 599 senesinde bu kitabın müellifi Muhammed bin Ali bin Süleyman er-Râvendî — Allah onun fikrini yüksek kılsın — çünkü ebediyete kadar kitap te'lifi zikredilir. Kendi kuvvetiyle kitabı yazmaya başladım ki bu günlerin uzamasında yaratılış değişmesin ve sevgisi kıyamete kadar kalsın. Bu günlerin âdeti odur ki garip bir nasip dostlara ulaşır ve kadeh melâlet ölümü savar. Benden yadigâr kalsın. Çünkü Selçuklu devletinde ilim tahsil ettim ve hocalar ve üstadlar ve duacılar ve taraftarlar onlardı. Irak medreseleri ve hayırları âfâktan onlardan ve bendegânlarından görünür oldu. Bu kitabı Selçuklu sultanı namına yazdım. Bu murad kabza-i takdirdeydi. Bu emniyet yüzü gösterdi. Ta ki dünya ve dinin sığınağı, büyük sultan, dehrin kahramanı, dünya ve dinin sığınağı Ebu'l-Feth Keyhüsrev bin Kılıç Arslan — Allah onun saltanatını ebedî kılsın — ve hiçbir padişah müyesser olmadı ki ondan insaf ve doğruluk görülmüş olsun.

Sayfa 64

Râhatü's-Sudûr kitabının fihristi ve müstevdaâtın tertibi

Dünya günleri ebedî kalmaz ve bakî dünya yoktur. Bu şerefli kitap Râhatü's-Sudûr ve Âyetü's-Sürûr namına konulmuştur. Ümit ederim ki büyükler ki a'yân-ı rızâdırlar, onu beğenirler. Her ne kadar ki rızâdan uzak olsalar da. Eğer bir cerîme veya sehv veya hata veya zelle olursa üstünü örtsünler ve kınamada ve ayıp göstermede bulunmasınlar.

Şiir:

*Eğer güzellikte bir hata görürsen, hayal ve ibdâ' ve beyân Sakın ki rızâyı terk etme,
zamanın vuku'una göre tertip et*

Bu mecmûanın maksadı kalp zikri ve şerefli nam ve âdil padişah büyük sultan, dünya sığınağı Ebu'l-Feth Keyhüsrev bin Kılıç Arslan bin Mesud bin Kılıç Arslan bin Süleyman bin Gâzi bin Kutalmış bin İsrail bin Selçuk'tur — Allah onun devletini gölgelendirsin. Onun sîreti ve atalarının sîreti, geçmiş Selçuklu sultanlarının sîretidir — Allah onlara rahmet etsin — ve Selçukluların mülkü. Selçuklu oğullarından İsrail'in başlangıcıdır ki o büyük sultan, dünya ve dinin sığınağıdır. Bu devletin duacısı Ebu Bekr Muhammed bin Ali bin Süleyman er-Râvendî Selçuklu sultanlarının tarihini ihtisar ve yüz bin lânet can ve hân ve mâl ve zevce ve çocuklara yazar ki bu kitaptan bir harf bile silmesin veya ziyade ve noksan yazmasın veya tağyir ve tahrif etmesin. Çünkü bu kitap âlimlerin nazarında kutup olmuştur ve beğenilmiştir. 'El-hamdü lillâhi

tekmilete'l-âsâr' ve bu tarihler ondan sonraki âlimler Tuğrul bin Arslan bin Tuğrul'a — Allah ona rahmet etsin — kadar gelir ki Nişaburî üstadıdır.

Sayfa 65

Padişahın iyi namda olması gerektiği

Sultan Arslan ve Mesud kendi duacısı devletinin nişânesiydi. Büyük sultan, dehrin kahramanı Keyhüsrev — Allah onun devletini gölgelendirsın — itaati emreder ve bilir ki meleklerin süsü tesbih ve tehlildir ve peygamberlerin süsü ilim ve ibadettir ve mülûkûn süsü adalet ve siyasettir.

Şiir:

Kendi şâhını yâd et, mezar ve türbeden başka Eğer peşinde gönül doğruluğu varsa, dünya senin arzusunla

Âlimler ki mülûktan sonra şeriat ilmini ve bize muhtaç olan itaat ve tevhid ve din erkânını bilirler. Mülûkûn sîreti ve tarih padişahânedir. Ve çünkü ona vâkıf olurlar ve sîret ve tarikat her biri okusunlar ve bilsinler. Ahlâk-ı mâziyye'nin hülâsası geçmişler ve dünya ve sevabın sebebi ve mağfiret her kim ki kendi için yapsın, önder ve muktedâ olurlar. Ve din mânâsı tebliğ ve ihtisar kitaplar yazmışlardır ve mecâlis ve millet-i İslâm'da Abbasî halifelerinden sonra. Devlet-i Benî Abbas'ta daha din-dâr ve daha büyük padişahlar Selçuklulardan değildi. Ve ne zaman ki yüce melekler, büyük peygamber, saadetli sultan, dünya ve dinin direği Ebu Tâlib'in torunu, tâc ve mülkûn sevgilisi, saltanat ve ilim ve Hz. Âdem'in nesli, sultanın emsali ona boyun eğdi ve ona elçi gönderdi. Ve her şehir ki resîd idi, mukarrebler okurlardı: "Kulillâhümme Mâlike'l-mülki tü'ti'l-mülke men teşâ'ü..." Sultan divanı önünde taht okurdu ve emrederdi ki beyaz kâğıda güzel yazsınlar: "Bismillâhirrahmânirrahîm. Kulillâhümme Mâlike'l-mülki..." ve hiçbir başka şey yazmasınlar. Ve cevapta o yüce dârü'l-hilâfeye gönderdi: "Ve Allâhü yu'tî mülkehu men yeşâ'ü ve bi'l-hayri mâ kâne Râhatü's-Sudûr kitabının fihristi ve müstevdaâtın tertibi

Sayfa 66

Onlara âhiret. Ve o kadar hayırlar ki Selçuklu devletinde onların günlerinde zahir oldu. Din maâliminin ihyası ve Müslümanlık kaidelerinin teşyidi ve mescitlerin, medreselerin, ribâtların inşası ve fâtırlar ve idrârlar ve evkaf ulema ve sâdât ve zühhâd ve ebrâr üzerine hiçbir zamanda olmamıştır ve o İslâm mülkündeki eserler. Mesel: "İnnâ âsârana tedullu aleynâ".

Beyit:

Eğer şehriyârî ve eğer vezirlik, el altında topraktan başka bir şey değildir Tıpkı büyükler taç ve taht ile, tıpkı o süvariler ki baht peşinde Tıpkı o harcanmış ve yok olmuşlar, tıpkı o büyükler ve savaşçılar Hepsi toprak altında yastık ve döşektedir, toprak onları iyi tutmaz her kim ki bir gün anadan doğdu, padişahın gönlüne gelmelidir ki ölüm bağını koparsın. Kapılara, köşklere ve eyvanlara gitsin. Ve mülûkûn günlerini eserler ve sîretle süslesinler. Onlar din kaidelerini ve devlet tesisini

güçlendirdiler. Ve bu devletin duacısı Muhammed bin Ali bin Süleyman er-Râvendî her ne kadar Tuğrul sultanının devletinden mahrum olsa da ama hocalar ve üstadlar Selçuklu nimetlerinden nasiplenmişlerdi.

Şiir:

*Beni bahtımdan mahrum etme, evet öyle yaptı ki ne yaptı Ve ilim tahsili ki en güzel mal ve en güzel ziynettir o devlette yaptım
Ve çünkü dünya hükümleri hâsıl olmadı, istemiyorum.*

Sayfa 67

İyi namın sebebi iyi amellerdir

Ve gerçekten güzellikten daha güzel bir şey yoktur. Ve eğer Allah'ın fazlı olmasa rızık hesap edilir.

Şiir:

Ey o kimse ki her yerde meşgulsün ve mal elde etmek için koşuyorsun Âlim her ne kadar ki Sübhânallah dese, bir şey koyulmuş değildir, çünkü bir yere gitmez

Bundan sonra adalet hali ve Selçukluların saltanatı ve neseb tarihi zikri. Her birinin hareketi mülk talebinde ve ömür ve saltanat müddeti ve garip vekâyî ki onların devletinde vuku buldu. Bu mecmûayı tahlil ederek her birini îrad edeceğim. Ve vezirler ve hâcipler ve atabegler ve her birinin heybetli sureti. Ta ki sultan, dünya sığınağı, dinin gıyâsı, nazar şerefine mazhar olsun ve müşerref kılınsın. Ve her türlü mal ve ahvâl ve hazineler ve defterler ve cevherler ve silah ve at ve hiçbir şey kalmasın. Medreseler ve ulemânın meskenleri ki her gün orada şeriat ilmi tahsil edilir ve onların sevabı onlara ulaşır. Ve bu müddet uzadıkça âlim bakî kalır. Mahmud ve Berk-Yâruk ve Muhammed ve Tuğrul ve Mesud ki o medreselerde Isfahan mülkünde ve Hemedan'da yapılmışlardır, namları güzel anılacaktır. Ve ilim tahsili sevabı cemil ve senâ-yı cemil hâsıl olur. Ve eğer bir dirhem vakıf olsa ve eğer zâlimden garip bir şey olsa, onların sevabı katlanır ve hayır sevabı olur, zulüm sevabı olmaz. Mesel: "İ'tebirü mim-men madâ kableküm ve lâ tekûnû 'ibreten li-men yekûnû ba'deküm".

Beyit:

Gafiller işlerden ibret almaz, başkalarının işlerinden ibret alır

Ve bu duanın maksadı: "Ba'de'l-hamdi ale't-tahbîr" ki okuyanlar hakkı

Râhatü's-Sudûr kitabının başlangıcı ve adalet zikri ve insaf övgüsü

Sayfa 68

Onlar İslâm ehli üzerine olsunlar ve geçmişlerin duasında onların ziyadesi olsun ve devlet bakâsı ve memleketin genişliği ve padişahlığın yüceliği ve ilâhî yardım ve mansur bayrak ve tâc ve taht süsü onların halefleri, büyük sultan, dünya sığınağı — Allah onun saltanatını ebedî kılsın — gece ve gündüz sadakat ve salât ve tâatler Hakk'tan — azze ve celle — isterler. Melik Teâlâ bu ümmetin kerametini ebedî kılsın. Râhatü's-Sudûr ve Âyetü's-Sürûr kitabının başlangıcı Adalet ve insaf övgüsü

Adaletle açtım ki âdil padişah, din sığınağının sîretidir. Her devirde dünyanın harabı ve emniyeti adaletten olmuştur. Âyet: Allah Teâlâ buyurdu: “İnnallâhe ye’muru bi’l-‘adli ve’l-ihsâni ve îtâ’i zi’l-kurbâ ve yenhâ ‘ani’l-fahşâ’i ve’l-münkeri ve’l-bagyi...” ve buyurdu Peygamber — s.a.v. — : “Adl sâatin hayırdır min ‘ibâdeti seb’îne sene” ve “Sadaka’allâhü ve sadaka Resûlühû”. En güzel sözler ondan geçmiştir. Hakk adaletle emretti. Peygamber adaletten bahsetti. Her iyi isteyen bunun içindedir: “Ye’muru bi’l-‘adl”dir ve her iyilik “min el-ihsân”dadır. Ve her şefkat ve rahmet ve sıla-i rahim “î tâ’i zi’l-kurbâ” içindedir ve her zinâ ve fuhuş ondan uzaktır. Ve “yenhâ ‘ani’l-fahşâ” ve her ribâ ve haram yeme ve zulüm “el-münker” mevcuttur. Ve her ahlâk ki hased ve buğz ve aceb ve kibir “el-bagy”den neşet eder. Melik Teâlâ İslâm padişahını...

Sayfa 69

Adalet övgüsünde

Büyük sultan Ebu’l-Feth Keyhüsrev — Allah onun saltanatını meclislerde devamlı kılsın — ve en iyi ve en üstün peygamberlerden Muhammed Mustafa’ya — s.a.v. — selâm olsun. Adalet bir saatte ibadetten daha üstündür. Padişah adaleti ki tebaa emniyet içinde hakkı meşgul olsun. Her saatte o ibadet memlekette zahir olur. Çünkü sebep ve vesile o âdil padişahın ibadetidir. Sevapta ortak olsun. Ömürde ve malda ve nimette ve evlâdda bereket gelsin. Mesel: “El-‘adlû akvâ ceyşin ve’l-emnü ehyâ ‘ayşin” ve adalet beyaz bir saattir ve emniyet en iyi sığınaktır.

Şiir:

Eğer Firdevsî bir mülk olmasa ve eğer mülkten mülk olmasa, Firdevsî olmasa Adalet ve cömertlik iki melek gibidir, ne kadar ki olursa Firdevsî olur Firdevsî, Ferîdûn’un oğlu değildi, zira anadan iplik değildi Yâd ve dehşet buldu bu ferî, tûdâd ve dehşeti kim Firdevsûn tuğyân Dünya onun yüzünden ferman buldu, sen de âzâde ve hür ol Zira yâdigâr şah olmalıdır, gövde koksun dünya içinde Dünya gibi bir âbâd yurt bulasın, taht âbâd ve baht senden şad olsun Sen tâc sahibi ve taht sahibi olasın, gönül şad ve yüz güzel olsun Ve eğer Allâh’a sığınırsa, zulüm padişahı tebaadan uzaklaşır

Sayfa 70

Râhatü’s-Sudûr kitabının başlangıcı ve adalet zikri ve insaf övgüsü

Kalsınlar. Tebaayı Hakk’tan — azze ve celle — kendi kereminin sevabını katlarlar.

Her kim ki sevabı isterse ibadet niyeti taşımalıdır ve zulüm padişahından

kaçınmalıdır. İkinci sevap mazlumun, ve o zulüm can ve hân ve mâl ve çocuklar

zulümden kurtulsun ve bereketler o mülkten artsın. Mesel: “Men ista’male’l-‘adle

hasune lehü mülkühû ve men ista’male’z-zulme ‘acile’allâhü helâkehu”. Her kim ki

adaletle iş görürse mülkü hasıl olur ve her kim ki acele ederse mülkü yok olur.

Peygamber — s.a.v. — buyurdu: “Eğer tebaa zalim olsa helâk olmaz âdil padişah

varken. Ve dünyada âdil padişah olmayınca eşyada ziyade olmaz.” Ve Muhammed

Mustafa — s.a.v. — buyurdu: “Bana dediler ki dünyada âdil melik yoktur. Getirdiler ki

bir gün Süleyman Peygamber — s.a.v. — sergi üzerinde oturmuştu. Biri baktı ve onu

havada gördü. Dedi ki: ‘Ey Hakk, bana Süleyman’ı göster.’ Kimse bakmadı.

Süleyman — s.a.v. — onun cevabında dedi ki: ‘Ey Hakk, Süleyman’ı başka kimselerden gizleme.’ Hikâyeler anlatmışlardır. Hikmet: ‘İnne’l-‘adle mîzânu’llâhi’llezî vada’ahu fi’l-halqı ve nasabehu li’l-hakki felâ tuhâlifhu fî mîzânihi ve lâ tu’ârizhu fî sultânihi. Fa’sta’in ‘ale’l-‘adli bihısnî’n-niyyeti ve sıdkı’l-ver’i.’ Adalet terazi gibidir ki Hakk onu yaratılıştaki koymuştur. Ona muhalefet etme. O ince ve nazik vekildir. Ve bu cevher böylece bayağı ve şüpheli değildir. Ve gelir. Ve bu Hakk’ın salâtı Rahmân’a her gün bir hutbe okusunlar. O âyeti her dilde anarlar ki: ‘E’milû âli Dâvûde şükren...’ O dedi ki: ‘Men ütiye fekad ütiye...’ Dâvûd: Dediler ki: ‘Yâ Resûlallâh mâ hiye?’ Dedi: ‘El-‘adlû fi’r-rıdâ ve’l-kadâ’i ve’l-kasdü fi’l-gınâ ve’l-fakri ve haşyetu’llâhi fi’s-sırri ve’l-alâniyye.’ Böylece Dâvûd’a verdiler. Adalet ve doğruluk nazarında olsunlar.

Sayfa 71

Adalet övgüsünde

Yâd et ey insanların nakkaşı. Gözümde rıza nesimi ve öfke ateşi Ve olmalıdır ki rıza neticesi bir kimseye bereketler ve cennetler kendi bulsun

Bakmaz ve eğer aynı öfke ateşi bir kimseye zulüm bulursa hakkı gözetmez.

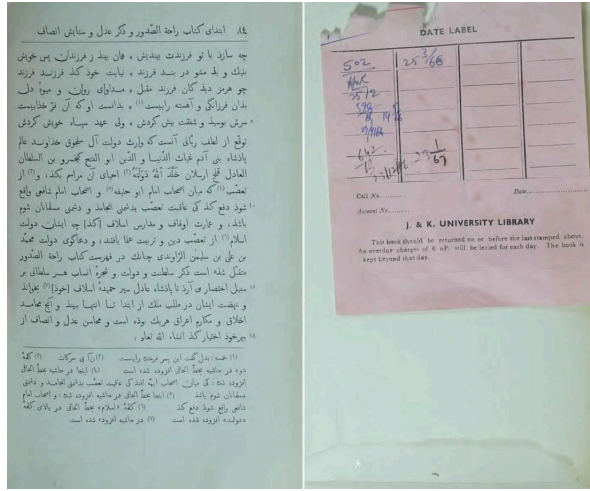
Müminlerin emiri Ömer bin el-Hattâb — r.a. — bir hasetçiye şeriat hadlerini vurdu. O düşmanı Ömer bin el-Hattâb’dan bir dirhem aldı. Ve dedi ki: “Bu had tamam olsun.”

Dediler ki: “Ey müminlerin emiri, niçin bir dirhem aldı?” Dedi: “Zira o düşman bana vurdu ve beni yaraladı.” O öfke dirhemi sıhhat bulsun, sonra haddi de onun için koyalım. “Ve’d-dînu’l-kasdu fi’l-gınâ ve’l-fakri.”

Beyit:

Eğer zengin olursa ve eğer derviş, ne kadar ki keremden ve ne kadar ki Malı bol ve eli dar olsa, hakkı gözetir ve halkın hakkını korur

Ne zaman ki el daralırsa hakkı gözetmez ve ne zaman ki el geniş olursa verir. Ve eğer kimse ondan isterse, ondan rıza ister. Ve her hâlde mutî ve musahhar emr-i Hakka olur. Gönlüne ne gelirse nefis muradı gider. Hikmet: “Sîretü’llezîne hasuna devletühüm ve’s-ş-şükrü havze ni’metike. Fekül devletüke bihavtihâ’llezîne lâ yağlibu ve küllü ni’metin yahûzuhâ’s-ş-şükrü lâ teslebuhâ.” Devlet bu iki hisseyle sabitkadem olur. Nimet şükürle olur. Din bekçisi devlet olsa, emniyet içinde olur. Ve çünkü şükür nimet bekçisi olsa, yağmadan uzak olur. Derler ki bir zaman Me’mûn halife dört tarafa dört at gönderdi. Her birine bin dinar verdi. Her birine üç bin dinar sıra ki buyurdu ta Me’mûn Kırmân’a hazır gelsin. Dedi ki: “Bütün dünya mülkü yazılıydı. Onun atıyye’si ne kadardı?” Me’mûn dedi: “Dört bin dirhem.” Me’mûn dedi: “Ben bugün on iki bin dinar kırdım, iyi kırdım ki ilk başta zorlamadım.

Sayfa 72

Ömer'in adaleti ve Benî Ümeyye'nin zeval sebebi hikâyesi

Ömer dedi: Doğru söyledin. Kisas için bağışla. Müminlerin emiri Ömer, Eş'arî'yi Irak vilâyetine vermişti. Bir adam [onu] yakaladı. Buyurdu ki onu kırbaçlasınlar ve başını tıraş etsinler. Onu mescidin köşesine koydular. Müminlerin emiri Ömer yanına gitti ve hikâyeyi sordu. Şefaatt etti ki padişah değildir. Ona gülme, adam dedi: Yapmam. Ömer mektup yazmadı. Ebu Musa gibi bu adam kisası kabul etmezse, senden kisas alsınlar. Sen de affet ki onunla yaptın. Ebu Musa gelince ve yoldaşları şefaatt edince adam kabul etmedi. Ebu Musa ona imkân verdi ve kırbaç ve ustura getirdi ta kisas etsin. Adam dedi: Orada babam camideydi ki sen yaptın. Ebu Musa babam camie geldi ve cübbe çıkardı ve halk toplandı. Adam ustura ve kırbaç eline aldı ve dedi: Selâm üzerine olsun ey müminlerin emiri Ömer bin el-Hattâb Ebu Musa'yı affettim ve seni bağışladım. Ama istedim ki halk bilsin ki Hakk (azze ve celle) din-i İslâm'ı Ömer bin el-Hattâb ile aziz kıldı. Adaleti var.

Mesel Kün 'inde'llâhi izâ talebte'l-afve izâ galebte, cehil'el-afve izâ kaderta, kesîr'eş-şükr izâ zaherta. Anlamı: Galip geldiğin zaman affı talebet, gücün yettiği zaman affı cahil bil, ortaya çıktığın zaman çok şükreden ol.

Talepte heybet yüksek olmalı ve kerem zafer vaktinde tekrar gelir ve affeder, gücü güzel gösterir ve nimete şükreder. Ali bin İsmâ ki müminlerin emiri el-Muktedir Billâh'ın veziriydi, bir gün Benî Ümeyye'den sordu ki zeval melik niçindi? Dedi: Ben lezzetle meşgul oldum ve vezirlere itimat ettim. Onlar kendi menfaatlerini bizden ve tebaadan tercih ettiler. İşleri bizden gizlediler ve tebaaya zulmettiler. Onları insaftan ümit kestiler.

Mesel Men tâle 'udwânühû zâle sultânühû. Anlamı: Düşmanlığı ve zulmü uzun sürenin saltanatı zeval bulur.

Adalet uzun sürerse saltanat eman verir, haraç sakın olur, köylere varır, köyler harap olmaz ve hazine eksilmez ve ordu artar ve diller ondan hoşlanır.

Sayfa 73

Râhatü's-Sudûr kitabının başlangıcı ve adalet zikri ve insaf övgüsü

Dört Resul daimdir. Me'mûn dedi: Nuşirevan'ın malından kendi verdiği ve verdiği miktar kadar cezası. Eğer kâhinlerse kisrâ böyle değildi.

Mesel Men sâat sîretühû zâlet kudretühû. Anlamı: Sîreti, gidişatı kötü olanın kudreti zeval bulur.

Kudret kötü sîretle kalıcı olmaz. Me'mûn susmuştu buyurdu ki [surette]? Nuşirevan âdil boy gösterirdi. Yüzünü gördü ki ay gibi taze çehre ve yakuttan kırmızı yüzük parmağında. Öyle ki hiç kimse Me'mûn gibi o değil. Ona yazmışlardı "Be me ne me be." Sonra dedi Allah korkusu gizlide ve açıkta.

Şiir

Kulak tut yârân tarafından. Her halde aşikâr ve gizli Olmalı ki adam her işte ve alâkada Hakk'tan korksun. Her kim ki Hakk'tan korkar ve kesin bilir ki hiçbir şey Hakk'tan gizlenmez ve hiçbir şey Hakk'tan gizlenmez. Çünkü bu üç mânâ hep halde vardır. Hakk korkusu gizlide ve açıkta karar kılmıştır.

En iyi adalet odur ki Müslümanlar onu isterler, kimse beğenmezse ve hiç kimse onu diğerine tercih etmez ki o başkalarıyla yapmaz.

Beyit O yerde ki kimse o işi yapamaz. Eğer seninle yaparsa azarlanır.

Mesel Bi'l-erba'i tasluhu'l-erba'atu ve bi'l-'adli'l-melikü'l-ebediyye. Anlamı: Dört şeyle dört şey ıslah olur ve adaletle melik ebedi kalır.

Adalet melik ve hüküm idrak eder ve tebaanın ıslahı yüz gösterir. Müminlerin emiri Ömer bin el-Hattâb (r.a.) her mümkün halde şöyle buyururdu ki ey Müslümanlar, ben amellerimi size karşı yapayım ta zulmü sizden defedeyim. Eğer onlar zulüm ederlerse bana bildirin ta defedeyim. Ve böylece Ömer bin el-Hattâb (r.a.) bir gün bir adamı gördü, değnek yarası vardı. Ona vurdu. Adam dedi: Ya Ömer, eğer ben iyi iş yapsam bana zulüm mü ettin?

Sayfa 74

Râhatü's-Sudûr kitabının başlangıcı ve adalet zikri ve insaf övgüsü

Ve eğer kötü düşman onları seninle barıştırmak istemezler. Ve sebep bu ki hepsi gafletteydi ki ahvallerini araştırmıyordum. Nuşirevan dedi: "Mâ 'adala men câza ve zerâ'a ve lâ salaha men fesede meşîretühû." Zulüm ve vezir-i adl emir örtmez ve padişahı ıslah etmez ki fesat gibi meşveret örtülüdür. Müminlerin emiri Ömer bin el-Hattâb (r.a.) dedi: Her küçük iş ki ihmal ettim ki büyük olur. Belki küçüğünü de anlarım ve onun malını keserim. Bu yüzden kıyamete kadar Ömer adaleti bâzâr ederler. Ve padişah olmalı ki heybetli olsun zalimler ve sitimkârlar üzerine ta ok ve zulüm ve sitim inmesin. Ve muvâzi'de yoksullara yol versin. Nitekim Hakk (azze ve

celle) buyurdu: “İnnallâhe ‘alâ’l-mü’minîne ‘azîzün ‘alâ’l-kâfirîn.” Ve iyi niyet ve adalet padişah ve emanet ve diyanet tebaa dünyada mamur kalır.

Mesel Men ‘adala fî sultânihi istağnâ ‘an a’vânihi. Anlamı: Sultanlığında adil olan, yardımcılara muhtaç olmaz.

Âdil sultan yardımcıya muhtaç olmaz ve ordudan, her kim zulüm bırakmaz ve sitimi men eder kendi kanını tebaa ve evvel can ve hân ve mal ve çocuklar kendi dilini korur.

Beyit

Zalim ki kebabı derviş gönlünden yer Çünkü o nazarında [helal] kendi yer Dünya arslanı her kim ondan fazla yer

Ve dünyada Kirman’da bir işaret buldular. Padişahlara hazır ettiler. Doğruydu. Yere gömdüler. Onun altında iki tane arpa tanesi vardı. Her biri miskal ağırlığındaydı. Padişahlar şaşırdılar. Bu ne haldir, biri dedi: Bir ihtiyar ara ki ondan daha bilgin olmasın.

Sayfa 75

İki arpa tanesi hikâyesi ki dünyada buldular

Ta bu hal arıyorum, vilâyet taleb ettiler. İhtiyarı buldular. Sırtı ikiye bükülmüş ve yere serilmiş. Ona dediler: Ey baba, bu hal nasıl zahir olmuştur hiçbir zaman bu gibi olmamıştır. İhtiyar cevap verdi ki ben bilmem. O ihtiyar bulunursa belki bilir. Dediler: Senin baban var mı? Dedi: Falan mahallede kilidli iki ölü falan nam baba vardır. Onu buldular. Dediler: Sen falan mahallede oğlun var, hali ondan sordular. Dedi: Ben bilmem. Belki babam bilir. Hiçbir zaman bu gibi olmamıştır. Dedi: Ben bilmem. Belki babam bilir. Dediler: Senin baban var mı? Dedi: Falan mahallede bir adam vardır. Can, hepsini padişah huzuruna getirdiler. Melik buyurdu ki bu hal ondan [oğlu köledir]. Oğul ve köle can onlardan sordular ki kendi hallerini söylesinler. Can dedi: Padişahlara bendegân bağışla. Bu hal o zamandan kalmıştır ki beni iyi tutmadılar ki hiçbir şey hatırımdan gitmesin. Ve eğer bir günde bin iş emredersen yüzünü ekşitme. Bu yüzden taze maniyim ve oğlum zinadır. Bazı haller onunla yapılır ve bazı uygun olmaz. Bu yüzden ihtiyar olmuştur. Ve oğlum zinadan düşmüştür. Hiçbir hal uygun değildir ve ferman tutmaz. Bu sebeple âciz ve ihtiyar olmuştur. Padişah dedi: O halden haberin var mı? Dedi: Falan dünyada padişahın âdili vardı. Onun ahdinde biri yeri sattı. Müşteri gitti, onda bir hazine buldu. Padişaha götürdüler. Müşteri dedi: Ben yer satın aldım, hazine satın almadım. Bayi dedi: Ben yer sattım, hazine satmadım. O benim değildir. Padişaha dediler. Kız biri oğul biri diğerine versin ve hazineyi onlara versinler. Ta eğer o bayi olursa ve eğer o müşteri iki taraf baba olursa, böyle yaptılar. Ve bu yer o yıl arpa ektiler. Bu arpa geldi. Padişah buyurdu ki dünyada bir...

Sayfa 76

Râhatü’s-Sudûr kitabının başlangıcı ve adalet zikri ve insaf övgüsü

Padişah buyurdu ki dünyada bir ve bırakmayın ta bizden sonra kalsın ki adalet ve heybet padişah nasıl eser bırakır.

Mesel Men esâe eclebe'l-belâ ve men ahsene iktesebe's-senâ. Anlamı: Kötülük eden bela celbeder, iyilik eden övgü kazanır.

Şiir

Her kim iyi eder övülür. Kötü iş eden belâ bulur.

Kitaplarda gelmiştir ki Kabil'den önce Habil'i öldürdüğü zaman üzüm tanesi bendim ve Anârî'nin postu Kârûn'un ortasında gitti. Çünkü kan toprağa dökülünce bütün Barın helâl oldu. Ve niyet padişah olmalı ki iyi olsun ta her şeyde eser bıraksın. Dört ırmak ve ağaçlar ve meyveler ve otlar. Ve hikâye meşhurdur ki bir gün Nuşirevan ordudan yalnız kaldı. Bir çiftliğe ulaştı. Kızı su istedi. Kız şükran kadehinden su aldı ve Nuşirevan'a getirdi. Ona lütuf etti. Nuşirevan yudumladı, gösterdi ki hânedandır. Kadeh o sudan aheste [içti]. Aldı. Sonra kız dedi: Hoş su getirdim. Eğer bu hânedan değilse kız dedi: Ey serheng, sonra kadehi afyonladım ki sen susuzdun. Ta su hoş içesin. Susuzluk sana zarar vermesin. Nuşirevan o güzel kızıdan şaştı. Geldi.

Mesel İzâ eznebe fa'tezîr ve izâ eznebe ileyke fağfir. Anlamı: Günah işlediğinde özür dile, sana karşı günah işlendiğinde affet.

Beyân-ı akl ve fitrat bürhan-ı fazldır. Çünkü günah kimse özür diler. Çünkü özür dilerse bağışlar. Günah ki özürü yoktur, mağfiret bürhan-ı fazldır. Nuşirevan sordu ki bu su az mı çok mu içtin? Kız dedi: Biri şükürle beğenilir. Ve haraç diye bir cerîme daha gördü. O mülk idi. Dedi: Yerin geliri bundan çoktur. Haraç ziyade olmalıdır. Sonra başka bir yere gitti ve su istedi. Kız dışarı çıktı ve gitti ta su getirsin. Gecikti. Kaldı. Nuşirevan acele etti. Kıza dedi: Niçin geçikti.

Sayfa 77

Ali Allâm'ın hoş hikâyesi

Kız cevap verdi ki şükür suyundan içtim. Susuzluk gelince şükür bitmez. Nuşirevan dedi: Niçin böyle? Kız dedi: Belki padişah niyeti değişmesindir. Ne kadar ki niyet padişah niyetse tebaa helâk olmaz. Bereket her şeyde olur. Nuşirevan şaştı. Geldi. Sırr-ı niyet iyi etti. Ve ahd etti ki onları rencide etmesin. Sonra kıza dedi: Bir kere daha su ver. Kız gitti. Çarşıya geldi. Dedi: Ey serheng padişahla bizim niyetimiz iyi oldu ki bereket bâr geldi. Nuşirevan şaştı. Geldi. Kızı oğlu istedi.

Mesel Hayru'l-mülûki men ahsene fî fi'lihi ve niyyetihi ve 'adala fî cündihi ve ra'ıyyetihi. Anlamı: En hayırlı hükümdarlar, fiilinde ve niyetinde iyilik eden, askerine ve reâyasına adaletle davrananlardır.

Ve İmam Cihan ve Müftî İsfahan Cemâleddîn el-Yezdî dedi: Şehirde bir adam gördüm. Ali Allâm namında ihtiyar ve zayıf, asasıyla elinde. Ve cemaat pirlere ondan

hâlâ hikâyet ederler. Bilinir ki on iki yıl ayağı Ali Allâm'ın kuyusundadır. Ve çarşıda çocuklar üzerine ekmekçi.

Mesel Men râma's-selâmete elzeme'l-istikâmete. Anlamı: Selâmet isteyen kimse istikamete sarılır.

Üç gece ayağı gördü ki Mustafa (s.a.v.) Rahmân ona selâm etti. Ey Ali, önünde saadetli sultan Muhammed bin Melikşah vardır. Heybet iyi et ve iyi niyet et. O rüyayı akrabalarına anlattı. Tavsiye ettiler ve dört yol tertip ettiler. Onu Isfahan'a getirdiler. Sultan sarayında mülâzım oldu. Ve her ne zaman sultan bir nesneye niyet etse ki bana cevap ver. Hüdâvend âlim hakkı vardır. Takdir beni bırakma. Ta hakikat kendi söyleyeyim ki bir adam dervişim ve bir şahıs firişteyim. Bu işi yapmadım. Saadetli sultan buyurdu ki onu ara. Ta hiçbir iş yoktur. Dediler:

Sayfa 78

Râhatü's-Sudûr kitabının başlangıcı ve adalet zikri ve insaf övgüsü

Ey Hüdâvend o bir adam sürekli ayağı kuyudadır. Uyku diyorum ta söyleyeyim.

Sultan buyurdu ki onu halvete getirsinler.

Mesel Es-sabru 'ale'l-mudıyyi yu'eddî ile'l-murâdi. Anlamı: Geçmişe ve sıkıntılara sabretmek insanı muradına ulaştırır.

Ali Allâm huzurunda yüksek yatağına gitti. Sultan hatırına geldi ki belki cinidir. Ta bir şey istesin. İhtiyara dedi: Eğer maksut bir şeyse bin dinar ver. Dedi: Ali Allâm, dedi: Ben istemem. Altın istemem. Beni Resul'e yakın padişah göndersin. Nâme-i âlî kılınsın ve niyet tebaa ile iyi görsün. El bu ayakta âciz kalır. Ta illet sıhhat bulsun. O heybet iyi ve eser niyet padişah, bir kere sultan Muhammed (Allah ona rahmet etsin) eli ayağında mal yoktur. Eser etmedi. Adam dedi: Resul yalan söylemez. Niyet iyi et. Sultan su istedi ve taharet etti ve iki rekât kıldı. Baş secdeye koydu ve Hakk'tan kabul etti ki halkla iyi iş yapsın. Sonra baş secde kaldırdı ve el Ali'nin ayağında mal buldu. Ayağı yerinden çıktı. Bu Ali o yerde becerdi ve elbise giydi ve yaya hacca gitti. Geri geldi. Sultandan kabul etmedi.

Mesel Inne akrabe'd-da'avâti min'el-icâbeti da'vetü's-sultânî's-sâlihi ve ehlî en-nâsi bi'l-inâyeti emruhu ve nehyuhu fî's-salâh. Anlamı: Duaların kabulüne en yakın olanı salih sultanın duasıdır; onun emri ve nehyi halka inayet ve maslahat üzerinedir.

Ömer bin el-Hattâb ve Ömer bin Abdülaziz (r.a.) hatıraları onlardan rûde ki onların sîretinden eser kaldı. Bu hikâyeleri ondan getirdim ta kesin olsun ki heybet padişah ve niyet iyiliği ondan eser bırakır. Âdem'de ve dört ayakta ve otlarda ve meyvelerde ve sulara ve gayrısında. Ve büyük sultan, dehrin kahramanı Ebu'l-Feth Keyhüsrev bin Kılıç Arslan (Allah onun saltanatını ebedî kılınsın) atalarından itibar görsün ve Hakk'tan (azze ve celle) adalet ve insaf kabul etsin. Ta onun adaletiyle ihtilaf hatâları zayıf zıbaktan ve taarruz peşesi kısa olsun.

Miktar baştan yıkım ve zarar zehirden ve yılan iğnesinden kesik kalır. Çehresi ki firak hasretinde sarıdır, kırmızı olur. Nifak ve tefrika mizaç tabâyi'-i erba'adan kalkar. Ve yılan asla oyun yazmaz. Ve Selçuklu sultanlarının geçmişleri adalet buyurmuşlardır. Ve insafta ferzâne ve halka rahat göstermişlerdir. Önce adalet ve insaf bu padişahın kâfidir. Kûhî gösterir. Hikâyede getirmişlerdir ki sultan Muhammed bin Melikşah heybetli idi. Ve kardeşi Berk-Yâruk latif idi ve herkesle mizah ederdi. Bir gün sultan Muhammed geçti. Ona dediler: Sen beni dost tutarsın ama Berk-Yâruk'u. Geçti. Dedi: Ey Hüdâvend, Allah'a yemin olsun ki seni dost tutarım ama kardeşini bir şey yoktur ki sana yoktur. O hoş huylu terstir. Halkı iyi tutar ve peşin tutar. Ona benzemez. Sultan dedi: Ey geçici, o terstir. Peşin değildir ki bin firişte bin firişte dervişân hoş tutabilir. Ne kadar ki ben herkesle mizah etsem azar ayağı ayağı halkı ezer.

Mesel Men hasunet siyâsetühû dâmet riyâsetühû. Anlamı: Siyaseti güzel olanın riyaseti daim olur.

Ve padişah ki ok ve siyaset dünyada ârâm etmez. Zalimler el kısa tutarlar ve tebaa asude kalır.

Mesel Men da'ufet siyâsetühû batalet riyâsetühû. Anlamı: Siyaseti zayıf olanın riyaseti batıl olur, hükümdarlığı biter.

Ve Resul (s.a.v.) rivayet etmişlerdir ki dedi: "İzâ câze's-sultânu fehalakat es-sene." Çünkü padişah zulüm ederse fazla felaket gelir. Ve getirmişlerdir ki bu âyetin tefsirinde Hakk şöyle buyurur:

Âyet Kâlet nemletün yâ eyyühe'n-nemlû'dhulû mesâkineküm lâ yahtimennaküm Süleymânu ve cünûduhü ve hüm lâ yeş'urûn.

Dediler: Süleyman, bu karıncadan sorun ki bu bütün ne yapıyorsun? Dedi: Padişahım. Süleyman dedi: Senin ordun nedir? Dedi: Yedi yüz bin süvari tutarım. Her biri yedi yüz bin piyade. Her birinden bu kadar ordu vardır ki onların sayısı Hakk'ın Teâlâ'dır

Ve yedi tabaka yerin bütün ordusu ben de varım. Ve beni haber ver ki sen ki Süleyman'ın geçtiği kimse, gönderdiğim ki biri ordulardan senin ayağın üzerinde. Yarın kıyamette beni onlara söyle. Onlardan yedi tabaka yer ta onları yerlerine koyayım ve beni konuşturmayayım.

Mesel ve hikmet Men kâne mertabetühû 'ale'n-nâsi bi-mertabeti'r-riyâseti ve mertabeti's-siyâseti fe-hakkun 'aleyhi en yahfaza bi-husni'r-riyâseti mertabetühû ve yesta'dîme bi-husni's-sîreti mertabetühû li'l-u'mâ ve yes'ade fî'd-dîni ve'd-dünyâ. Anlamı: İnsanlar üzerinde riyaset ve siyaset mertebesinde bulunan kimsenin, güzel riyasetle mertebesini koruması, güzel sîretle mertebesini yüceltmesi ve böylece din ile dünyada mesut olması hakka uygundur.

Ve Muhammed bin el-Hasan eş-Şeybânî (r.a.) demiştir ki eğer doğuda bir dirhem haksız Yahudi'den alınırsa batıdaki padişah ve Müslümanlar orada yakalanır. Çünkü o dirhemi geri isterler. Ve eğer vermezlerse yakalanırlar. Çünkü zayıftır. Ve Hişâm bin Abdülmelik bir gün Ömer bin Abdülaziz'in yanına gitti. Kendi kavmiyle gururlandı ve dedi: Ya Ömer, seninle hükümetim. Ömer Hişâm'a dedi: O bir iddiadır. Kalk ve hasımla karşı otur. Orada hasım. Hişâm dedi: Vekil benim. Ona oturttu. Ömer dedi: Adam o nedir ki vekil senden talep eder. Kalk ve onunla otur. Hişâm kalktı ve oturdu. Her vakit ki kalkmak istedi Hişâm'ı saltanat başından indirdi. Ömer Hişâm'a dedi: Benim önümde bu tehdit mi? Kalk. Çünkü Ömer adalet gördü dedi: Ya müminlerin emiri, bu yerden ona ve ecdada miras bıraktım. Ondan alsınlar. Her iki taraf arzettiler. Haccet gerdî fetva tuttu. Hişâm'ın parçası kaldı. Gerdî dedi: Geri dön. Zira sen mülkün başısın.

Mesel Men etba'a'l-hakka ve hadelehü ehlekehu'l-bâtıl ve katelehu. Anlamı: Hakka tabi olan ve onunla hidayet bulanı batıl helak eder ve katleder.

Sayfa 81

Hürmüz Hüsrev'in siyaset etme hikâyesi

Tutarsın, onu hafif tutma. Eğer çünkü o insafı gördü, dini dedi ki onda böyle insaf olsun. Ancak hak değildir. Elini kaldırdı ve zincir vurdu. Ve hemen Müslüman oldu. Bereketiyle o adalet.

Mesel Men eşhede te'dîbehû hasune te'sîruhû. Anlamı: Terbiyesini şahit tutanın tesiri güzel olur.

Haber: Peygamber (s.a.v.)'den ki buyurdu: "İnnallâhe ye'zene li'n-nâsi 'adâen yevme'l-kıyâmeti imâmen câiren gayra 'âdilîn."

Ve İbn Abbas (r.a.)'dan Peygamber (s.a.v.)'den: "Lâ ya'lemu men veliye felimehû zâlimen 'alâ ra'ıyyetihi ve hüve kadîrun 'alâ 'azlihi ve in ya'zilhü felâd hâne'llâhe ve resûlehû."

Haberde ilk kimse ki zulüm gösterdi kıyamet günü zalimler azabı ondan bütün cürmü affolmaz. Ve ikinci haberden beyan etti ki bırakmaz ta diğeri zulüm etsin. Ve zulüm edenlerden ricâl bâzâr olmalıdır. Ve bu yüzden bütün haberler ve hadisler ki baht ve cehennem zalimi olsun ki çevre teşebbüs etmesin. Ve zulümde baş kâfirler de cehâlet adalet ve rıza içindedirler. Ve zulüm görmezler. Ve vahşet âkıbet o gördüler.

Hürmüz Şah kendi oğlu Perviz'e hitap buyurdu. Ve çünkü oğul haklı hiddetliydi, Nuşirevan'ın rüyasında mükâfat bulurdu.

Şiir

Çünkü o adalette uyumadı. Dünya geldi, dünyayı ten dersi Harap etti. İşlerden dünya el. Dünya el işi bu dünya rast Kazaya razı bir gün şadlar. Buhara'ya gitti Hüsrev imdâdân Seyretti ve av çok. Köy Harem'den uzak geldi didâr Eğildi o. Dehre sevinme. O yeşil sergiye eğildi Hüsrev Kırmızıdan yeşil yer. Böyle ta arkaya o gül sarı.

Sayfa 82

Râhatü's-Sudûr kitabının başlangıcı ve adalet zikri ve insaf övgüsü Güneş gibi lâciverdî sergiye. İlim vurdu sarı duvar üzerine Sultan her heyetten yandı. Âlimleri derviş ve çetr dikti Ünvan bir rikâbı altına vurdu. İki eliyle felek kılıcı vurdu Âciz kaldı bu topraktan ciğer kebabı. Su yıldızı gibi suya eğildi Melikzâde o günde hâne istedi. O mecliste serhoşluk yarardır O gece oturdu uyku içenlerle. Sabah etti gece zinde tutanlarla Sema org kulağı kesti. Şarap erguvânî içti Sâkînin sâfîsi vardı. Beş can ve cihânı zinde tuttu Belki kör Tûsân'sız agâh. Ağzı kesik sabah yeli vurdu Ve zeyn gûrî gulâmı da çünkü şeker. Zora koştı gâret hoşça birkaç Hacer ki kâtip âlim Efrâsiyâb. Ser şehrini cüz'î etti tertip gün Yerine koydu havsala zâğ sine üzerine. Altına yaban tavuğu hâne zer Teni birkaç nadandan ki dâî. Haber verdiler nezd-i şâh nihân Ki Hüsrev derviş şûrî yazmıştır. Şâhânşâh'tan tersi çömdür Melik dedi: Niçin daim kâhış etsinler. Bilsinler ki o yoldadır Kendisini ekti zar sebzevâr yedi. Gulâmı gûre dehkân getirdi Gece dervişten bağ yeri daraldı. Ben acizim ulaştı âvâz-ı ceng Garibin yabancısı o değildi. Ne oğul oğluydu. Hân ve mân'ı Hüdâvend Zindedir her kim ki fesat sıfır niyet. Velî desti bir rikâb üzerine kendi Melik buyurdu ta hançer çektiler. Tekâvür merkebini beye verdiler Gulâmını sâhibine gûre verdiler. Gülâbları bâb şûra verdiler.

Sayfa 83

Hürmüz Hüsrev'in siyaset etme hikâyesi

O evde ki o gün kimse yoktu, evi sahibine bağışladılar. Sonra tırnaklarını çekip kestiler, yüzünden ipekleri soyup aldılar. Bu işin siyasetini (cezalandırmasını) böyle yaptılar; ne bir yabancıya ne de iki eteğin sahibine acıdılar. Tıpkı o adalet ve insaf düzeni gibi ki oğul o yoldan sanata gitti. Eğer yüz yoksulun kanını dökseler, o bir kırbacın yüzüyle bağlardı. Cihanın dirliği cana cömertlik oldu; keşke ben Müslüman olsam da utanma duysam! Biz Müslümanız, ya o gayrimüslimse? Eğer bu geride kalan Müslümanlık kelâmıysa Hüsrev gördü ki dikensiz yol gitmiş, kendi işinden bir parça aşağı inmişti. Dedi ki: Her ne yaptıysa kötü yaptı, padişah baba ise kendi yerinde durdu. Oğul kendi eliyle elini vurdu ve o kederden bir an ayağının üstünde duramayarak oturdu. Yaşlı, ihtiyar pirleri şefaathî olarak öne sürdü; ta ki o başı ve işi padişahın huzuruna götürsünler. Belki şah o şefaati kabul eder de geçmiş günahı onun yüzüne vurmaz.

Kefen giydi ve keskin kılıcı eline aldı; cihan feryat ve kıyamet kopardı. İhtiyarlar özür dileyerek önden yürüyorlardı, şzâde de arkalarında esirler gibiydi. Tahtın önüne vardığında inledi, feryat etti, suçunu itiraf ederek toprağa kapandı.

Şöyle dedi: Ey şah, bu yasak ve sıkıntılardan önce, büyüklük göster de küçüklere bağışla. Bu şaşkın evladın, Hüdâvend'in gazabına dayanacak gücü yoktur. Eğer ortada bir suç varsa, işte kılıç ve işte boyun; öldürmek senden, teslim olmak benden. Bu yolda elimde ne varsa veririm, fakat şahın memnuniyetsizliğinden başka elimde tek bir yaprak bile yoktur.

Bunu söyledi ve tekrar toprağın üzerine kapanıp ağlayarak o pak cevheri (gözyaşını) yere koydu. O grup, o ağır yükü görünce hepsi feryat figan ağladı, hakikaten bu durumdan bîzar oldular. O iniltili ağlayış ayın üzerine çıktı, şahın üzerine boş ve ıssız ağlayışlar düştü. Küçük bir çocuk bu dilsizlikle, bu küçük görüşün düzenini bu iş için seçti. Devletini istemeyen evlat, babasının ikbalinden başka bir şey istemez.

Sayfa 84

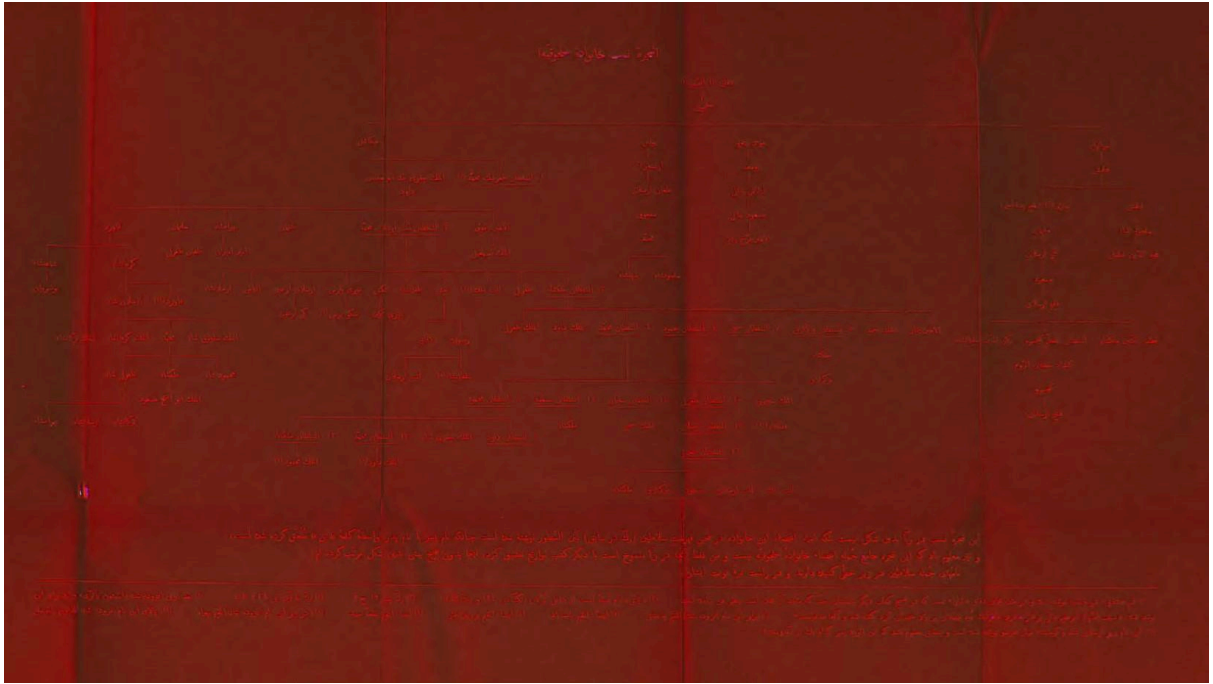
Râhatû's-Sudûr kitabının başlangıcı ve adalet zikri ve insaf övgüsü

Oğulların seninle ne yaptığını görsünler, oğullar da sonra kendi canlarını görsünler. Oğul bağında seninle kötü olma; oğul, naipliği vekâleti bizzat kendi yapsın. Hürmüz gibi olayları görenlerin evladı makbuldür. Övgüleri rivayet et ve gönlü şenlendir. O bilgeliği ve ağır başlı görüşü tanı; bil ki o kişi kutlu ve talihlidir.

Başını öpsün ve şefkat yolunda önden koysun; fakat ordu ahdini bizzat kendi koysun. Ümit, Rabbanî lütuftandır. İşte odur mirası alan Selçuklu devleti; âlemlerin efendisi, Âdemoğullarının padişahı, dünya ve dinin sığınağı Ebu'l-Feth Keyhüsrev bin Sultan el-Âdil Kılıç Arslan (Allah onun devletini ebedî kılsın) o güzel gelenekleri ihya etsin.

İmam Ebu Hanife'nin ashabı ile İmam Şafii'nin ashabı arasında taassup bulunmasın, bunu defetsin. Çünkü akıbet taassup; kötü mezhepsizliğe, dinsizliğe ve Müslümanlar için uğursuzluğa yol açar. Vakıfların yağmalanması ve ecdadın medreseleri ki, İslâm devleti içinde ilim, din ve terbiye terbiyesini ulema buralardan almıştır. Ve bu devletin duacısı Muhammed bin Ali bin Süleyman er-Râvendî, cihanın fihristi olan Râhatû's-Sudûr kitabında bunları nakletmiştir.

Saltanat ve devletin zikri ile her sultanın nesep ağacı, kendi yolu üzerinde özetlenmiştir. Ta ki adil padişah, ecdadın övülen ahlâk ve gidişatını kendi okusun ve mülk talebinde onların hareketlerini baştan sona görsün. Hiçbir ahlâk mecmuası ve köklü yücelikler eksik kalmamasın; adalet ve insafın güzelliklerinin her birini kendisi ihtiyar etsin (seçsin).

Hânedân-ı Selçukîyye Şeceresi

Tuğrul Bey (Selçuk'un Torunu)

- Mikail
 - Tuğrul Bey
 - Çağrı Bey
 - Alp Arslan
 - Melikşah
 - Berkjaruk
 - Muhammed Tapar
 - Mahmud
 - Mesud
 - Tuğrul
 - Sencer
 - Mahmud
 - Davud

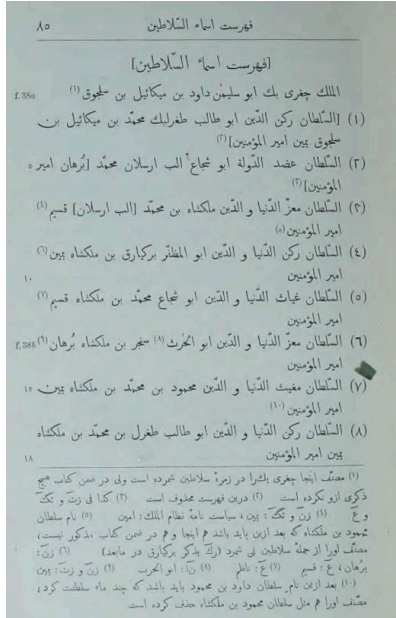
Selçuk'un Diğer Kolları

- İsrail (Arslan Yabgu)
 - Kutalmış
 - Süleyman Şah
 - Kılıç Arslan
 - Mansur
 - Devlet
 - Alp Ilg

Şecere Hakkında Açıklayıcı Metin

Bu şecere, öyle sanılmasın ki hânedanın bu devirdeki bütün azasını tam olarak göstermektedir. Bu şecere, padişahlar listesinde ve eski tarih kitaplarında yazıldığı şekilde baba, oğul ve silsile ile tertip edilmiştir. Ancak bu şecere, diğer tarih

kitaplarında daha önce düzenlenmiş olan şecereye benzememektedir. Çünkü buradaki tertip, tarihlerin ibarelerine ve olayların cereyan tarzına göre tam bir sıraya konulmuştur. Şecerenin sol tarafında bulunan isimler, Selçuk hânedanının diğer kollarını ve tarihsel süreçteki bağlantılarını temsil etmektedir. Metnin altında yer alan kısımlarda, bu silsilenin doğruluğuna ve tarih kitaplarındaki yer alış biçimlerine dair tasdik edici ifadeler bulunmaktadır. Hânedanın büyükleri ve sultanlar, silsiledeki yerlerine göre isimleri zikredilerek bu şecerede bir araya getirilmiştir.

Fihristü Esmâi's-Selâtîn

- Melik Çağrı Bey Ebû Süleyman Davud b. Mikâil b. Selçuk
- Sultan Ruknüddin Ebû Talib Tuğrul Bey b. Mikâil b. Selçuk Yemînü Emîri'l-Müminîn
- Sultan Adudüddevle Ebû Şüca Alp Arslan Muhammed Bürhanü Emîri'l-Müminîn
- Sultan Muizzüddin ve'd-Dünya Melikşah b. Muhammed Alp Arslan Kasîmü Emîri'l-Müminîn
- Sultan Ruknüddin ve'd-Dünya Ebû Muzaffer Berkyaruk b. Melikşah Yemînü Emîri'l-Müminîn
- Sultan Gıyasüddin ve'd-Dünya Ebû Şüca Muhammed b. Melikşah Kasîmü Emîri'l-Müminîn
- Sultan Muizzüddin ve'd-Dünya Ebû'l-Haris Sencer b. Melikşah Bürhanü Emîri'l-Müminîn
- Sultan Muğisüddin ve'd-Dünya Mahmud b. Muhammed b. Melikşah Yemînü Emîri'l-Müminîn
- Sultan Ruknüddin ve'd-Dünya Ebû Talib Tuğrul b. Muhammed b. Melikşah Yemînü Emîri'l-Müminîn

Onların konak yerleri Buhara'nın Nûr'u idi Selçuk'un Oğullarının Zikri... ve Semerkand'ın Sa'd'ı yazlık yerleriydi. **Selçuk'un dört oğlu vardı: İsrail (ki Hafta Cedd diye de anılır), Sultan Kâhir Azîmü'z-zâhir Gıyâsü'd-dünyâ ve'd-din Ebu'l-Feth Mikâil bin Selçuk, Arslan ve Mûsâ. Sultan Kılıç Arslan Halledallâhu mülkehû, büyüklerinden ve her türlü danışmendden üstündü.** Kardeşleri arasında zulüm yüzünden gitti ve Sebüktegin'in gadrinden dolayı kendi akrabaları ve kardeşleriyle birlikte mülklerinden uzaklaştılar. Dünyanın arzını dolaşıp çeşitli yerlere dağıldılar. Nihayet İsrail'in soyundan gelenler Süleyman'ı gönderdiler ki, Nûşirevân ahdinin timsali olan, insan, cin, peri ve yabanî hayvanlara hizmet ettiren, dünya diyarında gürültüsü, şöhreti ve heybetiyle tanınan bir padişah olsun. Mikâil'den sonra İsrail vardı, Yunus ve Mûsâ Yabgu.

Şiir:

“Çün sened padişahan dâd, büzürg ü hırd-mend ü nîk-nijâd.”

Sultan Mahmud Sebüktegin, İlek Han ile barış yaptığında ve sevgili geldiğinde, hepsi geldiler ve birbirlerini kabul ettiler; muvâfakat ve ubûdiyet gösterdiler.

Sayfa 88

Selçukluların İşlerinin Başlangıcının Zikri... müstakil oldular ve her vilayetin sınırı her birine belirlendi. Zaman geçtikçe Mahmud'un gücü azaldı, ta ki onlar Türkistan, Merv ve Maverâünnehir'in merkezlerinden Nûr-ı Buhara ve Sa'd-ı Semerkand'ı ele geçirdiler. Çok sayıda asker ve ordu topladılar. Önde gelenleri Selçuk'un oğlu İsrail idi. Dört oğlu vardı, hepsi de çok yüce ve itibarlıydı. Atlı ve piyade ordusu kurmuş, silah ve mühimmat hazırlamışlardı. Hindistan tarafına yöneldiklerinde, eğer niyetleri fetih ve mülk ele geçirmek olsaydı, istikrar ve vakar ile istedikleri yeri alırlardı. Mesel: “Men talebe emrehen sâe amelhû.” Sultan Mahmud, elçi gönderip dilbilen bir adamla haber saldı: “Biz sizinle dostluk ve kardeşlik isteriz. Eğer bizim tarafımızdan bir kötülük görürseniz, muavenetimizi esirgemeyiz. Bütün kardeşlerinize birlikte gelin, size makam verelim. Bizim aramızda mesafe yakın olsun ki, aradaki ahit sağlamlaşsın ve istikrar bulsun.” Bu şekilde yeminleştiler. Mesel: “Lâ tefteh bâben yağîbuke seddehû ve lâ tursil sehmen ye'cûzuke raddehû.”

Sayfa 89

Sultan Mahmud ile İsrail'in Münasebeti... mümkün değildi. Sultan Mahmud'un mübarek mektubu onlara ulaşınca, Müslümanlık, saflık ve İsrail'in zahirî vefası ile önde gelen ve itibarlı olanlar kabul ettiler. Mahmud'un hizmetinde at koşturdular. Mahmud onlara müjdeci gönderdi ve İsrail'e haber saldı ki: “Bu saatte sana askere ihtiyaç yoktur. Maksudın dünyevî ve istikrarlıdır. Lashkar hâcet değil. Sen ve hâsselerin buraya gelin, bize sebep olsun.” Mesel: “Men iftetehe'l-bâbe ânife't-tehaccüce.”

Şiir:

“Her ki der şod bî-ri bâb, teneh mî-reved çü âteş-ender âb.”

İsrail, Mahmud'a geldi. Ona ikramlar yaptı, kendi tahtının yanında yer verdi, terbiye ve hürmet gösterdi ve ona dedi ki: "Bizi Hindistan'ın kâfirlerine karşı gazâyâ götürecek büyük bir orduya ihtiyacımız var. Horasan boş ve ihmal edilmiş kalsın. Arzu ettiğimiz gibi istikrar tam olsun. Eğer bir taraftan hususî bir isyan çıkarsa, ganimet almak için bize ihtiyaç duyarsanız, bize müracaat edin." İsrail cevap verdi: "Bizim tarafımızdan hiçbir kusur olmaz." Mahmud dedi: "Eğer ihtiyaç olursa, bize işaret edin." İsrail kâfi miktarda atlı hazırladı. Mahmud dedi: "Eğer bana yüz bin süvari lazım olursa?" İsrail: "Olur." Tekrar: "İki yüz bin?" "Olur." "Üç yüz bin?" "Olur." Sonunda elli bin süvariye razı oldu.

Sayfa 90

Selçukluların İşlerinin Başlangıcının Zikri

Mahmud onların muhabbetini artırdı ve onları kendine bağladı. Mesel: "Men sâadetü yedihî lem ye'men ebeden ve men hasenetu yedihî lem yehaf ehadan."

Şiir:

"Bed-keşânı emân nî-hâhed bûd, Ân-ki nân hâst ve meclis bî-ârâst, nân hordend ve dest be-sharâb âverdend."

Mahmud, İsrail'e güzel hil'atler, at ve maiyet verdi. Sonra her emîrden kendi ordusundan adam istedi. Gece içki meclisinde ağır şaraplar içirdiler. İsrail ve maiyeti iyice sarhoş olunca, Hindistan'daki Kalincar kalesine haber saldılar. Mesel: "Men etâa hevâhu bâe dînehû." Her kim hevâsına uyarsa dinini ve dünyasını mahveder. İsrail uykuya dalınca, kendi adamları gelip onu bağladılar ve kaleye götürdüler.

Şiir:

"Ey ten, er çend beste dâyi, Der kefi düşmenân be-nâ-kâmî, Be-kazâ-yı Hudâ râzî şev, Tâ şevî sâkin ü yârâmî."

Sayfa 91

İsrail'in Kalincar Kalesinde Hapsi ve Vefatı... geldiler ve orada kalenin suyunu kestiler. Bir gün fırsat bulup kaçtılar. Yolda geceleyin önlerine çıkanlar onları yakaladı.

Şiir:

"Cihân bed-sâle n-gûyed yeksî, Nebâşed be-her kâr feryâd-res."

Başka bir gün Türkânîler onu ele geçirdi. Ordu daralınca oğlu Türkânî'ye dedi: "Benden itaat isteyin ve kardeşlerime söyleyin ki, mülk isteyenler gelsinler. Eğer yağmur yağdırırlarsa, umutları yeşerir ve geri dönmezler. Bu padişah Mûsâ-zâde'dir, nesebi yoktur ve gıdası da yoktur. Mülk bir vakte mahsustur."

Mesel:

"Lâ tebki ale'd-devleti fe-innehâ zıllun zâilun ve lâ ta'temid ale'n-ni'meti fe-innehâ sayfun râhilun."

Devlet gölge gibidir, her an yok olur; nimet de yolcu kılıcı gibidir. İsrail'i kaleye götürdüler ve orada hapsettiler. Orada vefat etti ve Kâbe'nin rahmetine kavuştu.

Şiir:

“Ne-hâhed beden bî-gümân, Negâhî be-perhîz efzûn, Hüner-mend ü merdüm-dost her, Be-merdüm hem hâk dâred der.”

Sayfa 92

Selçuk'un Oğlu Mikâil'in Oğulları... doğru değildir. Onları Horasan yoluna salıvermek, orduyu artırmak ve silahlandırmak uygun olmaz. Onların fesadı Tûs'a kadar uzanırsa, ittifak ve tedarik mümkün olmaz.

Şiir:

“Be-her kâr endîşe kerdend, Zeden re'y bâ merd-i hüşyâr ve dâdûst.”

Sultan onların bu düşüncesine iltifat etmedi ve dedi ki: “Ben onları kendi nazarımda tutarım. Onların emsali düşünce taşımaz.” Ruhsat verdi ta ki suyun kenarına gitsinler. Onlar Mahmud hayatta iken hareket etmediler. O sırada Mikâil bin Selçuk'un iki oğlu vardı:

Sayfa 93

Çağrı Beg Ebu Süleyman Dâvud ve Ebu Talib Selçukluların İşlerinin Başlangıcının Zikri... savaşı şehirler, atlılar ve piyadelerle doluydu. Her adam bilgiliydi, damarı kandan, çehresi parlaktı. Ne subayları başıboş, ne de piyadeleri ölüme hazırlıksızdı. Başka kimseler de padişahlardan ölüm korkusu almıştı. İsrail'in oğlu Kutalmış, babanın ölümü haberini alınca, kalenin civarındaydı. Babasının ardından yetişti. Kızıl başlı Kalancar'dan Hindistan'ın çöllerinden geçerek Buhara'ya geldi. Osman'ın önünde hallerini anlattı. Onlar kendi istekleriyle mülk istediler ve intikam almak için fırsat kolladılar.

Mesel:

“Men teazzeze billâhi lem yuzillehü sultânun ve men tevekkela aleyhi lem yensurhü insânun.”

Allah'a sığınanı hiçbir sultan zelil edemez; O'na tevekkül edeni hiçbir insan yardım etmez. Mahmud'un elçileri onlara yer gösterdi. “Bizim suyumuz ve otlığımız size yeter. Bu tarafa geçmeyin, o tarafta yer verelim.” Arslan Câzib ve Tûs emîri onlara engel oldu. Orada gömüldüler.

Sayfa 94

Selçukluların İşlerinin Başlangıcının Zikri... Tuğrul Muhammed ve maiyetinde olanlar çok itibarlı ve yüce oldular. Sultan Mahmud Sebüktegin dünyadan göçünce, sene 421'de (hicrî) Nişabur'a Surî bin el-Mu'terrik'i gönderdi. Orayı istediler. Surî, Sultan

Mesud bin Mahmud'a mektup yazdı. Melikü'l-mülûk Nûşirevân bin Melikü'l-mülûk Mencer bin Şemsü'l-meâlî Kâbûs bin Veşmgîr, oraya gelmişti. İtaat etmeyenlere karşı sefer istedi.

Mesel:

“Men rağîbe fî hedâyâ'l-a'mâl ruhîsa fî izâati'l-emvâl.”

Kim amelin hediyelerini isterse, mallarını zayı etmeye izin almış demektir. Mesud, Surî'ye yazdı: “Nişabur'a git, ta ki Selçukluların tedbirini göresin.” Orduyu Mazenderan'a gönderdiler. Silah ve mühimmatları hep yok oldu. Dört bahar boyunca sefer ettiler, kendi isyanlarını bastıramadılar. Birkaç emîr-i sipâhî da ordudan ayırdılar.

Şiir:

“Çe sâzî çû çâre be-dest-i tû nîst, Eğer sâzî er ne cihân râ yekîst.”

Sayfa 95

Sultan Mesud ile Selçuklular Arasındaki Muharebe ve Barışın Zikri... ve gaflet içinde meşgul oldular. Cahil mal ister, akıllı kemal ister. Selçuklular geri döndüler ve aralarında muharebe şiddetlendi. Mesud'un ordusunun akıbeti hezimet oldu. Selçuklular yüz bin dinardan fazla ganimet, silah ve sebepler aldılar. Dört bayrakları da götürdüler.

Şiir:

“Ve uddetü bi-emvâlihîm tâ'ireten, Ke-veddi'l-muhibbi ile'l-aşâiri.”

Bu muharebe iki taraf arasında feravâne (açık arazide) idi. İttifak ile devletleri mesel: “ed-Devletü ittifâkâtün hasenetün.” Sultan Mesud'un gönlü meşgul oldu. Hindistan'a gitmek gerekti. Selçuklularla barış zaruri hale geldi. İşler bozuldu, kuvvetleri azaldı, emaretleri zayıfladı. Horasan'ın harap oluşu ve şehirlerin boşalması onların hallerinden belliydi.

Sayfa 96

Selçukluların İşlerinin Başlangıcının Zikri... devletlerinin ikbal güneşinin ışığı ve şuaı doğdu.

Şiir:

“Çû hâhed bûd rûzî berf ü bârân, Bedîd âyed nişân ez bâmdâdân.”

Mesel:

“Men ista'mele'l-adle hasene'llâhu mülkehû ve men ista'mele'z-zulme accele'llâhu helâkehû.”

Adaleti kullananın mülkünü Allah güzelleştirir; zulmü kullananın helakini çabuklaştırır. Sultan Mesud Hindistan'dan gazadan dönünce, Selçukluların istilas ve şevketleri

haberini aldı. Kimse Horasan'dan haber getiremiyordu. Selçuklular orduyu üzerine gönderdi. Emîr-i Horasan cevap verdi ki: "Onların işi benden üstündür, benim onlara mukavemetim yoktur."

Şiir:

"Mene bîş ez keşiş-i çehâr ber men, Be-kadr-i bürd-i men neh bâr ber men."

Sayfa 97

Tuğrul Beg'in Saltanatının Başlangıcı... Selçuklular bu muharebede hezimete uğrayınca dağıldılar. Horasan'da büyük fitne çıktı. Tuğrul Beg Nişabur'a geldi ve Mesud'un tahtına oturdu. Halk telaşa düştü. Münadi bağırdı ki: "Kimseye zarar yoktur." es-Sultânü'l-muazzam Rûknü'd-dünyâ ve'd-dîn Ebu Talib Tuğrul Beg Muhammed bin Mikâil bin Selçuk Medde'llâhu zillehû Hicrî 429 senesinin son aylarında saltanata başladı. Padişahların bütün adetlerini, dünya düzenini ve şehir yönetim usullerini uyguladı. Hikmet: "Kâle Eşter: İbnü melikin hakîkun alâ külli melikin en yettekide vezîrehû ve nedîmehû ve kâtibehû ve hâcibehû fe-inne vezîre kıvâmü mülkihî ve nedîmehû beyânü aklîhî ve kâtibehû burhânü fazlıhî ve hâcibehû delîlü siyâsetihî." Padişahın veziri, mülkünün direği; nedimi aklının göstergesi; kâtibi faziletinin delili; hâcibi de siyasetinin delili olmalıdır.

Sayfa 98

Sultan Tuğrul

Bu haber Sultan Tuğrul'a ve bütün sultanların vezirleri, hacibleri ve ashabına ulaştı. Makam sahipleri vardı. Vezirleri: Ebu'l-Kâsım el-Kûhânî, Ahmed ed-Dehestânî Amrûk; Hâcibleri: Abdülmelik Ebu Nasr el-Kendûrî, Ebu'l-Hâcib Abdürrahman el-Leb zeb el-Ağaçî. Tuğrul'un mülkü genişledi. Dünya ve ahirette mübarek haberler ve izzetler diledi. Onu âlimlerin ahlakı üzerine hırs uyandırdılar. Cevher-i mazhar ve sine-i pâk ile hırsını artırdı. O mülkün bereketleri, gulamların ve kabiliyetlilerin elinde çoğaldı. Âlimler onun ihsanına boğuldu, mün'im ve şükreden oldular. Adalet ve insafı arttı. İslâm bayrakları onun doğru re'yi ile zafer buldu. Doğu ve batının halkı onun şöhretiyle doldu. Selçuk âilesi yeryüzünü mamur etti. Hiçbir şehirde İslâm'ın ziyneti ve halktan hata eksik değildi. Onlar mehâbet ve vâcib bilinenlerdi. Tuğrul Beg'e üç pîr geldi: Baba Tâhir, Baba Ca'fer ve Şeyh Hamşâ. Onlar Hızır'ı okudular, orada durdular, Sultan onları gördü.

Sayfa 99

Baba Tâhir'in Tuğrul ile Hikâyesi

Ordu yürüdü ve yaya olarak gitti. Vezir Ebu Nasr el-Kendûrî onların önüne geldi ve selam verdi. Baba Tâhir barış içinde ona dedi: "Ey Türk! Allah ile ne işin var?" Sultan dedi: "Hiçbir şey yapma." Baba dedi: "Öyleyse Allah ile ol."

Ayet:

"İnne'llâhe ye'muru bi'l-adli ve'l-ihsân."

Sultan ağladı ve dedi:

"Baba, elini uzat."

Baba elini uzattı ve dedi:

“Benden kabul et.”

Sultan ayağa kalktı. Baba onun başını okşadı ve abdest aldırdı. Elini eline koydu ve dedi: “Mülkü sana böyle verdim, adil ol.” Sultan o anda ona bağlandı. İtikadı temiz ve inancı hâlis oldu.

Şiir:

“Sıdk ezû dîn dâr-ter ü bîdâr-ter nebûd.”

Sayfa 100

Sultan Tuğrul... ve intikam için Horasan’dan geldiler.

Mesel:

“Leyse min âdeti’l-kirâm sür’atü’l-intikâm ve lâ min şartı’l-ekârim izâletü’n-nikam.”

Keramet sahiplerinin âdeti intikamı çabuk almak değildir. Tuğrul Beg’in kardeşi İbrahim Yınal idi. Sultan Mesud ondan intikam almak istedi. Kardeşler birbirine bağlandı. Gece gelince, yirmi beş fersah mesafe vardı. İbrahim Yınal uykudayken saldırdılar.

Şiir:

“Nerem çû tû bîdâr, Şevî rûz bûd, kes neyârest ûrâ bîdâr kerd.”

Haber Tuğrul Beg’e ulaşınca, kardeşi Çağrı Beg’e bağlandı. Sultan onlara siyaset emretti.

Mesel: “Ve’l-kâlîbe lâ yüstedraku.”

Mesud oradan döndü, savaş ve cidal boşa gitti. Çölde birkaç su kuyusu vardı. Selçuklular suyu kaldırmışlardı.

Mesel: “Nazaru’l-akâil bi-kalbihî ve hâtırîhî ve nazaru’l-câhil bi-aynihî ve nâzırîhî.”

Mesud’un ordusu susuzluktan perişan oldu, yaralı ve yorgun düştüler. Akıbetleri hezimet oldu.

Mesel: “Men razıye bi’l-makdûri kanî’a.”

Sayfa 101

Gazneli Sultan Mesud’un Selçuklulardan Hezimet

Yâ le’l-esef! Mesud kendi başına dizgini çevirdi ve fil üzerine oturdu. Atını koşturdu, hezimete uğradı, hazineler, ağırlıklar ve sebepler yağmalandı, kendisi kaçtı.

Şiir:

“Ke dâne ke çendîn nesîb ü firâr, Bedîd âred în rûzgâr-ı dırâz.”

Mesud hezimete uğrayınca birkaç Türkânî peşine düştü. Mesud file binmişti. Hücum ettiler, gürz ile vurup onu ve atını yere serdiler. Her birlik ordusu oraya yetişti, o da oradan geçti.

Mesel:

“el-Fazlu bi'l-akli ve'n-nesebi lâ bi'l-asli ve'n-nesebi.”

O halde Mesud'a dediler: “Ey Hüdâvend! Senin bu yarana hezimet denmez, yara değildir ama ikbal yoktur.”

Mesel:

“Adâvetü'l-akâil hayrun min sadâkatî'l-câhil.”

Şiir:

“Çû düşmen ke dâna bûd be-ez dâst, Eyâ düşmen ü dâst dâniş nîkûst.”

Sayfa 102

Tuğrul Beg'in Hizmetine Selçukluların Mektubu... kutsal peygamberî ve yüce cihat grubuyla devlete ve hazrete mutî ve hâşişger olduk. Kâbe-i muazzama ziyaretine, mukaddes makama, gazâyâ ve cihat köşesine gittik. Aramızda Mukaddem ve Muhtemem İsrail bin Selçuk, Beynû'd-devle Mahmud bin Sebüktegin vardı. Onları cür'et ve cünûn ile yanımıza aldık. Hindistan'daki Kalincar kalesine yedi yıl hapsettiler, ta orada can verdi. Birçok akraba ve hısımımızı kalelere hapsettiler. Mahmud gidince, oğlu Mesud Yabgu'yu da hapsetti.

Mesel:

“Men âsera'llâhu dâate raîyyetehû ve men âsera'sş-şerî'ate kasedet rû'yetehû.”

Kim Allah'ı esir alırsa, raiyyeti zayi olur; kim şeriatı esir alırsa, görüşü bozulur. Horasan'da bize hıyanet ettiler, onların kıyamı tamamlandı. Ordu ve maiyetimiz aramızda zayıfladı. Mesud kendi ordusunu üzerine gönderdi. Allah'ın izzet ve celali ve mukaddes peygamberî hazretin ikbaliyle elimize gâlip geldik. Mesud kırıldı, hâksâr ve âlim-i nigûsâr oldu. Bu nimet ve şükraniye ile adalet ve insafı yaydık. Emîrû'l-mü'minîn'e itaat ettik.

Mesel:

“Men ceale melikehû hâdimen li-dînihî enkâze'llâhu küllü sultânin ve men ceale dînehû hâdimen li-melikihi tî'a fîhi küllü insânin.”

Sayfa 103

Sultan Tuğrul Beg... ve Selçuklular bu muharebede bu tarafta bağlandılar. Büyük kuvvetler topladılar. Horasan etrafındaki ordularla birleştiler. İçlerinde ve dışlarında tam hazırlık yaptılar. Dünya karargâhı ve cihândârî sarayları kurdular.

Şiir:

“Kazâ’llâhu emren ve ceffe’l-kalem, Ve fî-mâ kazâ Rabbünâ mâ zalem.”

Sonra her iki kardeş, Çağrı Beg ve Tuğrul Beg, amcaları Mûsâ bin Selçuk ki ona Yabgu Kalan denirdi ve amcazadeleri, büyük hısımları ve savaşçılarıyla orduyu birleştirdiler. Ahitte muvafakat ettiler. Tuğrul Beg kardeşine dedi: “Gît, yerleş. Onlarla ne muamele edeceksen et.” İki yere ordu koydu, üç bin düşman kırıldı. Dördüncüye gelince, Tuğrul Beg dedi: “Bizim de aynı durumumuz var. Tâ canımız varken, her kim bizim ordumuzu kırmayı kastederse, bizimle cemaat etmesin. Eğer zafer bulamazsa ve âlemde halka bedîd gelirse, cihan yıkılmaz ve hasım çerağ olmaz ve mülk elimizden gitmez.”

Şiir:

“Eğer dü birâder nehed peşt peşt, Ten-i kûh râ seng mâned be-peşt.”

Sayfa 104

Sultan Tuğrul Beg... dinin gücüyle bütün sultanlar boyun eğsin ve her kim din uğruna mülk feda ederse, canını da feda etsin. Bu yazı Ebu İshak el-Fennâî'nin elindeydi; o sırada vezir ve yardımcı, devlet başdanışmanı ve iş bitirici, uluların başı olan büyük idareciler oradaydı. Bu mektup ve fermanla eyaletleri taksim ettiler. Her biri mukaddes tarafa yöneldi. Kardeşlerin büyüğü olan Çağrı Beg, Merv'ü başkent yaptı ve Horasan'ı kendine has kıldı. Mûsâ Yabgu Kalan; Bust, Herat, Sicistan ve civarını aldı. Çağrı Beg; Tabaseyn, Nişabur ve Kirman vilayetlerini Tuğrul Beg'e verdi. Irak tarafına yöneldiler. Kardeşi olan İbrahim Yınal, anne bir kardeşi ve vefalı bir emîr yakınıydı. Çağrı Beg Dâvud ve oğlu Abbas, **Kutalmış (İsrail'in oğlu)** ile birlikte onun hizmetindeydiler. Çünkü Rey'i kendilerine merkez seçip orada başkent kurdular. İbrahim Yınal'ı Hemedan'a, Emîr Yakûtî'yi Abhar, Zencan ve Azerbaycan taraflarına, Kutalmış'ı ise Gürgen vilayetine gönderdiler. Dâmgân'a da elçi yolladılar. Hikmet: "Öyle bir hükümdardır ki, düşmanları bile ona yapılan iyilik karşısında onun adaletine ve sultanlığına sığınarak mazeret beyan etmiştir."

Sayfa 105

Sultan Tuğrul Beg'in Bağdad'a Gelişi... mühimmat ve müşkilât, rıza gösterme ve gönül ferahlığı, o cinsi ve gönlü.

Şiir:

“Rızâke rızâi ellezî ûsiruhû, Ve sirrike sırrî femâ azharu.”

Onların mektubu hilafet merkezine ulaştığında, Müminlerin Emiri El-Kaim bi-emrillâh, Hibeullah bin Muhammed el-Mâmunî'ye (r.a.) bir elçi ile Tuğrul Beg'in yanına büyük elçi ve güzel mesajlar gönderdi. Ona has bir ihtisas ve samimi bir ihlas sıfatı verdi. Emretti ki: "Yakın olsun, ta ki onu Bağdad'a getirsin." O, Bağdad'ı teşrif etmeyi arzusundaydı. O vuslat fırsatı, çünkü zamanın hayali geçicidir. Allah'ın hikmeti ile orada birkaç yıl kaldı. Tuğrul Beg'i oradan alıp Bağdad'a getirdiler. Hicrî 447 senesinde, yedi ve otuz (otuz yedi) yaşındayken Müminlerin Emiri, Bağdad

minberlerinde Tuğrul Beg adına hutbe okunmasını emretti. Adına para bastırdılar ve şu lakabı verdiler: "Sultan Rûknüddeve Ebu Talib Tuğrul Beg Muhammed bin Mikâil, Müminlerin Emiri'nin yardımcısı." Atasözünde denildiği gibi: "Kimin eşiği (damı) şereflendirilirse, iyilikleri artar." Zâtın inceliklerine hasenat (iyilikler) artırdı. Bundan sonra adı ve lakabı "Melik Rahîm Ebu Nasr bin Ebi'l-Feth" Sultanüddeve oldu. O sene Ramazan ayında Tuğrul Beg Bağdad'a gitti. Müminlerin Emiri kendisine pek çok nişan ve hil'at verdi. Melik Rahîm, Behrâm'a geldi, karşıladı (istikbal etti), onu kabul etti ve bağrına bastı.

Şiir:

“Men afâ ammen yestevcibü’l-ukûbete kâne...”

۱-۶ نشان طرلوك ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵

Çünkü şehirde bir haber geldi ki, Halife babasının haremde ve şeriat ehlinden birini getirip büyük bir şart ve hizmetle Bağdad'a getirdi. Emîrû'l-mü'minîn'in çok sayıda mektubu, nişanı ve hediyeleri geldi.

Şiir:

Halife, o mukaddem haberi alınca, hizmet için şahane bir ziyafet kurdu. Ordunun başına geçmesini emretti. Süvari ve piyade ile donatılmış, değerli hediyeler, hazineden dinar, gulam, cevher ve hazine gönderdi. Dîvânlara da emretti ki, her kim haremde yer alırsa, otursun ve o kavmin zikrini yapsın.

Halife, tekrar sordu ki, o saadeti ne şekilde yaşadı. Hepsi de "güzel" dediler. O taraftan ferah bir hava esiyordu. Bol su ve otlak vardı. Orayı vatan edindiler. Orada taht kurdular.

Halife, o diyar için hiçbir hizmeti ve hiçbir kısmeti esirgemedi. Vilayet, âlim ve takva ehliyle doldu. Saltanat, Irak'ın bütün mülküne yayıldı.

Hikmet:

"İzâ veliyet tevellâ'l-kuvvetü'l-ilâhî ellezî tahsenü kitâbetühu."

Sayfa 107

Basâsîrî'nin Bağdad'ı Ele Geçirmesi

Ve gıyâs ve tecemmül, raiyyet ve vekalet, umûr-ı bâtın ve zâhir, raiyyet ve kâtiblik, emânet ve kitâbet, raiyyetin gönlü, saltanatın arşı, saltanatın direkleri, devletlerin gizli ve açık işleri, sultanların kuvveti ve emirlerin emirleri çünkü vilayet daraldı, vefa ve sadakat azaldı. Raiyyet ve gına, bâtın ve zâhir işler kayboldu. Kitâbet ve raiyyet lazım olunca, kitâbet ve vilayet geldi. Devlet hasretle işleri kabul etti. İstikamet kabul edildi.

Tuğrul Beg, Bağdad'dan Basâsîrî'ye karşı ordu yazdı. Emîrû'l-mü'minîn'in elçisi Tuğrul Beg'e geldi ve onu Bağdad'a davet etti. Tuğrul Beg Bağdad'a yöneldi.

Basâsîrî ve o muhalif ordu Şam tarafına kaçtı.

Yolda İbrahim Yınal, sultanın yanına döndü ve Hemedan'a gitti. Mülk kasdıyla sultanın peşine düştü. Sultan ona karşı döndü.

Atasözü:

"Men alâmetü'd-devleti killetü'l-akli." Aklın azlığı devlet alâmetidir.

Haber gelince, Basâsîrî Bağdad'a döndü.

Atasözü:

"Men iftedâ'l-evvel devlete'l-evveli."

Sayfa 108

Sultan Tuğrul Beg

Önceki devlet, önceki devleti feda eder. Mülkün sahipleri, devlet erbabı, ayıplarla doluydu. Kervanlar, Musul padişahı ve oğlu Mervân, Cideybîs ve Kureyş bin babalarıyla birlikte isyan ettiler. Halife'yi suçlu sayıp kuşattılar ve esir aldılar. Reîsü'r-rüesâ'yı da peşkâr yaptılar. Fazıl ve nâil olanları özel olarak ayırdılar. Kitâbeti süslediler. Bazılarını öldürdüler. Halife'yi Ana'ya gönderdiler. Bazı meşhurları tutukladılar. Bir yıl Bağdad'da hutbe okuttular.

Atasözü:

"Men şerrefe'l-ihtiyârı mevte'l-ihtiyâr ve men hayyere'l-ihtiyârı sahbete'l-ahyâr." Kim ki ihtiyarı şerefleendirirse, ihtiyarın ölümünü ister; kim ki ihtiyarı seçerse, iyilerin sohbetini ister.

Anlaşma ile Bağdad'da kaldılar. O olay Basâsîrî'nin eliyle oldu.

Atasözü:

"Men tâle taaddîhü kesûra a'dâühü." Kim ki taaddisi uzun sürerse, düşmanları çoğalır. Her tarafta düşman görünür oldu.

Bunun üzerine Süleyman'ın oğlu Mahmud, Bağdad'a hücum etti. Cülûs etti. Halife'ye mektup yazdı. Allah'ın yardımıyla Müslümanlar o düşmanların elinden kurtuldu. Zafer ve şiar-ı Müslümanlık göründü.

Bu mektup Halife'ye ulaşınca, Sultan'a ulaştı. Emretti ki, bu hareketler haram ve zekât alâmetidir.

Atasözü:

"Men razıye men nefsihi bi'l-imâmeti teşehhede alâ aslihi bi'z-zulm." Kim ki kendini imamete layık görürse, aslına zulümle şahitlik eder.

Sultan Abdülmelik Ebu Nasr el-Kendûrî, kısa bir cevap yazdı: "İşte bu, yolları gözetleyen ve bizim gelişimizi bekleyen bir adamdır. Bize yetişsin." Emretti ki, İbnü'l-Hattâb'a cevap mektubu yazılsın. Ebu'l-Alâ'ya da sükûn temin edilsin. O mektubu okudu, durumu anlattı ve emretti.

Sayfa 109

Tuğrul Beg'in Bağdad'a Dönüşü ve Basâsîrî'nin Öldürülmesi

Bu, kısa bir cevaptır. Eğer Halife'ye bir arz sunulursa, ordumuzun peşinden gelsin.

Atasözü:

"Kuvvetü'l-yakîni min sıhhatı'd-dîn ve hüsnü't-tekî min efdali'l-yakîn." Yakînin kuvveti dinin sıhhatindendir; takvanın güzelliği yakînin en faziletlisidir.

Ebu'l-Alâ'nın mektubu, İbnü'l-Hattâb'ın mektubunun arkasındaydı.

Ayet:

“İrci’û ilâ rabbikum fe-lâ tezteisu bi-mâ âtâkûm ve lâ tezteisû.”

"إِرْجِعُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ فَلَا تَزْتَيسُوا بِمَا آتَاكُمْ وَلَا تَزْتَيسُوا"

Rabbinize dönün, size verilenle üzülmeyin ve imtihan edilmeyin.

Görseldeki Arapça metnin (إِرْجِعُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ فَلَا تَزْتَيسُوا بِمَا آتَاكُمْ وَلَا تَزْتَيسُوا) kelimesi kelimesine çevirisi şöyledir:

- İrci’û: Dönün
- İlâ rabbikum: Rabbinize
- Fe-lâ tezteisû: Üzülmeyin (veya kederlenmeyin)
- Bi-mâ âtâkûm: Size verdiğinden dolayı
- Ve lâ tezteisû: Ve üzülmeyin (cümle görselde tekrar edilerek bitirilmiştir)

Tam çevirisi: "Rabbinize dönün, size verdiğinden dolayı üzülmeyin ve üzülmeyin."

Abdûlmelik, bu cevabı sultana sundu. Anlamı: “Sultan’ın arzusu, kendi rızasına uygun olsun. Allah’ın izniyle bu iş böyle olsun.” Ebu’l-Alâ’yı özel olarak çağırdı.

Atasözü:

"Hayru'l-akvâli mâ'starakahû ve hayru'l-a'mâli mâ'stehiikka şükren." Sözlerin en hayırlısı ortak olanıdır; amellerin en hayırlısı şükür gerektirenidir.

Şiir:

"Hırad-mend bâşed ki bâşed dîr, Çü bâşed ber pâdişeh nâ-güzîr. Belâgat çü bâ hutbe gerâyediş, Bâdîne ma'nî bi-ferzâyediş."

Sultan, Irak'ı yöneldi. Onların ordusu o diyarın ve dağların izzetinden dolayı kolayca ele geçmedi.

Atasözü:

"Men nasara'l-hakkı kahara'l-halk." Kim ki hakkı desteklerse, halkı yener. Bağdad'a ulaştı. Hâneyi ele geçirdi. Basâsîr'i yakaladı. Bağdad'da onu idam etti.

Atasözü:

"Men adile zâde kadrehû ve men zaleme nakesa umrehû." Kim ki adalet ederse kadri artar; kim ki zulüm ederse ömrü kısalır.
Kim ki zulüm ederse tahtı sarsılır.

Atasözü:

"Men zerea'l-udvâne hasade'l-husran." Kim ki düşmanlık ekerse, zarar biçer. Her düşmanlık, zarardan başka bir şey getirmez.

Sayfa 110

Sultan Tuğrul Beg

Zulüm dilinden uzak dur. Tuğrul Beg, Emîrû'l-mü'minîn'i Anbar'dan Hicrî 451 senesinde kurtardı. Bağdad'a yaya olarak geldi. Hilafet makamına ve imamet yerine getirildi. Emîrû'l-mü'minîn emretti ki, Rüknu'd-dîn'i binip önüne gelsin. O, devletinden dolayı bu emri kabul etti.

Atasözü:

"Men hasunet sîretühû vecedet tâatühû ve men sâet sîretühû zellet kudretühû." Kim ki sîreti güzel olursa itaati artar; kim ki sîreti kötü olursa kudreti zelil olur.

Her kim ki güzel ahlaklı olursa, onun itaati vacip olur ve sîreti kötü olanın kudreti gider.

Sultan, iyi niyetle her tarafa ihsan dağıttı. Özür dileyenleri affetti. Hiçbir hayır ve ferahı esirgemedi. Birkaç gün sonra Abdülmelik'i çağırdı ve Halife'ye haber gönderdi ki, "Bana her vakit din ve mülk için hareket etmem gerekir. Benim ordum ve askerim çoktur. Bağdad'da kalmam maslahata uygun değildir. Nişabur'a gitmemi emredin." Abdülmelik dedi: "Halife'nin bu hususta emri vardır."

Hikmet:

"Efdalü'l-vüzerâ men yahfazuke mine'l-mekârim ve ye'izuke ale'l-mekârim ve yu'idü mülkeke emvâlehû ve yekbulu fîke âmâlehû." Vezirlerin en faziletlisi, seni mekârimden koruyan, mekârim üzerine uyarıcı, mülkünün mallarını geri getiren ve sende emellerini kabul edendir.

En iyi vezir odur ki, padişahı vezir ve vali olarak görür. Onun ahlakını ve malını toplar.

Abdülmelik, Halife'nin yanına gitti. Halife ile görüştü. Abdülmelik, onunla geri döndü ve dedi: "Benim için ne yapayım?"

Atasözü:

"Men kemme sırruhû ahkeme emrehû." Kim ki sırrını saklarsa, emrini muhkem kılar. Her kim ki işini saklarsa, emri muhkem olur. Vezir, Halife'nin yanına geldi ve dedi: "Halife'nin emri budur. Bu hususta Halife'nin nazar ettiği şey, sizin cevabınızdır."

Sayfa 111

Sultan Tuğrul Beg'in Halife'nin Kızıyla Nikâhı

Bu düşüncüyü hocamdan dinledim. Bu tertip, "min emârâtı'd-düveli ittifâku'l-ecel" meselinin delilidir. Büyük bir devlet alâmetidir.

Sultan, aynı gün vezirine cevap verdi. Abdülmelik'in kitabı okundu. Bağdad'a çağırıldı. Sultanlar kalemle dîvân tuttu. Halife muayyen kılındı. Sultan, Azerbaycan tarafına göç etti. Tebriz'e geldi. Abdülmelik'i Bağdad'da vekil bıraktı.

Nisâ'nın seyyidesi, Halife'nin kız kardeşini nikâh için getirdi. Halife, o anlaşmayı Abdülmelik'in eliyle onayladı. Halife, rızık ve maişeti durdurdu. Halife'yi icabet etmeye mecbur etti.

Atasözü:

"Min alâmâtı'l-ikbâli istimtâu'r-ricâl." İkbâl alâmetlerinden biri, ricallerin istifadesidir. Padişah, işleri iyi idare etti. Halife'nin kadısı, Bağdad'da hizmet için mehir belirledi. Tebriz'e hutbe okuttu.

Atasözü:

"Men amile bi'r-ra'yi ganiye ve men nazara fi'l-avâkıbi selime." Kim ki re'y ile amel ederse zengin olur; kim ki âkıbetlere bakarsa selamet bulur.

Herkes tedbir aldı. Her işin başında gül ve hâriçten [mal] ve zeytinden dört yüz bin dirhem gümüş ve bir dinar altın mehir olarak Fâtıma Zehra –aleyha's-selâm– için bağlandı.

Tebriz şehrinde nikâh kıyıldı. Kadı, Bağdad'da hutbe okuttu.

Ayet:

"Zâlike yevmun mecmûun lehu'n-nâsü ve zâlike yevmun meşhûd."

O gün, insanların toplandığı gündür ve o gün şahit olunan gündür.

"ذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ النَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ"

İşte o, insanların kendisi için bir araya getirileceği bir gündür ve o, herkesin şahit olacağı bir gündür.

Kelimesi Kelimesine Açıklaması:

- Zâlike (ذَٰلِكَ): İşte o
- Yevmun (يَوْمٌ): Gündür
- Mecmûun (مَجْمُوعٌ): Bir araya getirilen
- Lehu (لَهُ): Kendisi için
- En-nâsü (النَّاسُ): İnsanlar
- Ve zâlike (وَذَٰلِكَ): Ve işte o
- Yevmun (يَوْمٌ): Gündür
- Meşhûdün (مَشْهُودٌ): Şahit olunan

Sultan, Tebriz'den Rey'e gitti. Nikâh, Dârü'l-mülk'te kıyıldı.

Metinde yer alan "Zâlike yevmun mecmûun lehu'n-nâsü ve zâlike yevmun meşhûd" ayeti, kronikteki bağlamı gereği doğrudan düğünü ve düğüne gelenlerin şahitliğini anlatmaktadır.

11. yüzyıl kroniğindeki bu kullanımın anlamı şudur:

- İnsanların Toplanması (Mecmûun lehu'n-nâsü): Sultanın nikâhı ve düğünü için Tebriz'de ve ilgili yerlerde halkın, devlet erkânının ve davetlilerin büyük bir kalabalık halinde bir araya gelmesini ifade eder.
- Şahit Olunması (Meşhûd): Bu büyük ve görkemli düğün merasimine, katılan herkesin bizzat şahitlik etmesini, o anın herkesin gözü önünde yaşandığını belirtir.

Yazar, düğün kalabalığını ve bu şaşıaalı törene tanıklık edilmesini en vurucu ve ihtişamlı şekilde ifade etmek için bu ayetin lafzındaki toplanma ve şahitlik anlamını doğrudan düğün bağlamında kullanmıştır.

Sayfa 112

Sultan Tuğrul Beg

Rey üzerine hâkim oldu. Babasının kusurunu tamamladı. O taraftan teşvik geldi.

Hünkâr, "Ne kadar hararetili olursa olsun, nihayet rızaktır" dedi.

Rızık, kuvvetini kaybedince, dünya işlerinden el çekti. Hicrî 455 senesi Ramazan ayında, elli beş yaşında Bağdad'a girdi.

Atasözü:

"Küllü yecrî min gayrihi ilâ gâyetin tentehî ileyhâ müddetü ecelihî ve tatvâ aleyhâ sahîfetü amelihî fe-redde fî hasenâtike ve enkıs min seyyiâtike kable en tüstevfâ müddetü'l-ecel ve taksıra ani'z-ziyâdeti fi'l-amel." Herkes, ecelinin süresinin sona erdiği ve amelinin sahifesinin kapanacağı bir gayeye doğru koşar. Ecelin süresi dolmadan hasenatını artır, seyyiatını azalt.

Şiir:

"Hemâ kût hest der âlem, Kût-ı mergest cümle âdem. Her benî Âdem'in gayet-i ömrü odur ki, o ecel ile kapanır. O sahife, o amelle dolar. Hasenatı artırmak ve seyyiatı azaltmak gerekir. Ecel gelmeden önce o müddeti tamamla."

Şiir:

"Çerh est rehm-i serây-ı ferîb, Ferâzî beldeşi ve pastî nesîb. Çe bende-i dil ender serây-ı fesûs, Ki nâge-gâhî âyed âvâ-yı kûs."

Sayfa 113

Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan'ın Medih ve Duası

Ve eğer geçerse, o her şeyde birliktir. O hayatta kalmak gerekir. Senin rüyaların aydınlık olsun. Kendi gözünün önünde o cünûşun kazası olsun.

Melik, Irak, Horasan ve cihanın bütün bölgelerini, Türkistan, Hint ve Sicistan'ın en uzak sınırlarına kadar emirleri altına aldı. Bütün reayayı, yeryüzünün Âdemoğullarını emir ve zabıt altına aldı.

Yüce padişah, Âdemoğullarının şahı, emirlerin sahibi, Arap ve Acem sultanı, müeyyed sultanlar, âlemlerin Rabbi'nin teyidiyle, Allah'ın emriyle, emirlerin burhanı, Muizzü'l-emâmir, Allah'ın gölgesi, yeryüzünün nuru, hakkı tutan, hakkı yücelten, dinin gıyası, İslâm'ın varisi, Müslümanların efendisi Ebu'l-Feth Keyhüsrev bin es-Sultan Kılıç Arslan –a'lâ'llâhu kelimetehu ve nasara cündehû ve e'azze mülkehû ve besata devletuhu– o diyarlarda, özellikle Horasan, Irak, Nafiz ve diğer yerlerde saltanat sürdürdü.

Devleti, Tuğrul, Mahmud, Mesud ve diğerlerinin devletinin devamı oldu. Bu saltanatın hacibleri, emirleri, fermanları ve cihanı eline aldı. Bu padişah, Keyhüsrev, her an müyesser, her an mukarrer, cihanı elinde tutan, bu cihândâr, kârâgâh, şehirler ve diyarlar, her gün fetihler ve büyük zaferler kazandı.

Padişahlar, o zamanda peş peşe geldiler. Bu padişah, Keyhüsrev, her gün bahtiyar, devletinin varisi, çarhın devranı, leşker-i ahir, mehir-i çarh, Âsmân'ın yolu, yüce menziller, dükkânlar ve seçilmişler, emir ve ferman sahibi oldu.

Sayfa 114

Sultan Tuğrul Beg

Bedhahlar ve hasetçiler, o devranın âsumanından düşmanların cevrenden uzak dursun.

Şiir:

"Çeşmân ez âb-ı hasret hemçü nâr, Rûşân ez gerd-i mihnet hemçü kâr. Kadşân ez bes-i havâdis hemçü ceng, Nâleşân ez bes-i nevâyib hemçü zeng."

Zaman ve tabiatın devranı, o yeryüzünün ârâmı ve o âsumanın devranı, o padişahın duasıyla döner. Yer ve göğün tabiatı, o padişahın duasıyla döner.

Gıyâsü'd-dîn, yeryüzü ve zamanın emirlerini tutar. O padişah ki, Allah'ın gölgesidir. En güzel ahlak, en iyi gıda ve en güzel işler onundur.

O devlet, o günlerde taht üzerine oturdu. Bu müddet, o kapıda, o yüce makamda, o yüce tahtta, o yüce bayrakla, o yüce sohbetle, o yüce ilimle, o yüce aşkla, o yüce vezirle ve o yüce vazifelerle dua ve sena edildi.

Şiir:

"Aşk-ı îh hizmet merâ tâ haşr şod hemrâh-ı cân, Z'ânki âmed ez ibtidâ der gûş-ı men hemrâh-ı şîr."

Bu kapı, bu padişahın kapısıdır. Yeryüzünün toprağı, onunla bûsîde olsun. Muhammed ve Âl'ine salât olsun.

Sayfa 115

Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan'ın Medih Kasidesi

O padişah ki, yıldızlar gibi parlak, bahtın gözü gibi, o köşkte fermanlar yağdırır. Seni çarhın Sa'd-ı Ekber'i yaptı.

Güneş gibi, o şahın güneşi gibi, o câvidânlar, o rûz-ı mahşer gibi, o efrâz-ı hüner-mend, o cevân-merd.

O devranı eline aldı. O her muradı, o yeryüzünü tuttu. O sahib-i Kur'ân, o Gıyâsü'd-dîn.

O Cibrîl gibi, o sedirde oturdu. O câvidânlar, o şâdimânlar.

O gam yoktur. O âlîler, o şâdimânlar.

O gâh ki, o devranın geçişinde, o şehzadeyi gördüm.

O padişah, o şâdimân, o dil-pîr, o civân.

Ben ölmedim. O düşmanı gördüm. O mekân.

O düşman ki, senin bedhahın olsun. O düşman.

Büyük ve celâl, o hüner yâdigârı.

O râyât-ı rûşen, o mâh ve o hûr.

Ey cihan padişahı, âfâk elinde, senin elinde arzâk.

Gıyâsü'd-dîn, o bahtiyar padişah. O baht, o şâdî, o vaktân.

O cihan padişahı, o mukbil, o devlet, o câh, o mîsâk.

O dâmen, o devlet, o gafûr, o hân. O ni'met, o tuğaç, o fukârâ.

O bahr ve o kân, o câh, o bahr, o cevher.

O bahr ve o kân, o âb, o zer ve o gevher. O hâss, o cûd.

O cihan, o dâim, o ferman. O ikbâl, o tâbi, o adû, o âfâk.

O nîdîk, o çeşm, o devran, o sad, o end.

O mülk, o mâder, o zâd, o ferzend.

O hemîşe, o câvidâne, o şâdimân. O mutî, o re'y, o dîr, o cihan.

O padişah ki, yıldızlar gibi parlak, bahtın gözü gibi, o köşkte fermanlar yağdırır. Seni feleğin Sa'd-ı Ekber'i yaptı. Güneş gibi, o şahın güneşi gibi, o ölümsüzler, o mahşer günü gibi, o hüner sahibi seçkinler, o yiğit. O devranı eline aldı. O her muradı, o yeryüzünü tuttu. O Sahib-i Kıran, o Gıyaseddin. O Cebail gibi, o sedirde oturdu. O ölümsüzler, o neşeliler. O gam yoktur. O yüceler, o neşeliler. O zaman ki, o devranın geçişinde, o şehzadeyi gördüm. O padişah, o neşeli, o gönül pirimiz, o genç. Ben ölmedim. O düşmanı gördüm. O mekân. O düşman ki, senin çekemeyenin olsun. O düşman. Büyük ve azametli, o hüner yâdigârı. O parlak sancaklar, o ay ve o huri. Ey cihan padişahı, ufuklar elinde, senin elinde rızıklar. Gıyaseddin, o bahtiyar padişah. O baht, o sevinç, o vakitler. O cihan padişahı, o mukbil, o devlet, o makam, o ahit. O etek, o devlet, o bağışlayan, o han. O nimet, o tuğ, o fakirler. O deniz ve o maden, o makam, o deniz, o cevher. O

deniz ve o maden, o su, o altın ve o cevher. O seçkin, o cömertlik. O cihan, o daimi, o ferman. O ikbal, o tabi olan, o düşman, o ufuklar. O ne idiği belirsiz, o göz, o devran, o yüz, o son. O mülk, o anne, o doğan, o evlat. O daima, o ölümsüz, o neşeli. O itaat eden, o görüş, o eski, o cihan.

Sayfa 116

Sultan Alp Arslan

Melik, o tabiatın güneşi gibi, o sarayın bekçisi gibi, o bahtın ve ikbalın yoldaşı gibi, o yüceliğin mertebesi gibi, o yedi kat göğün ayağı gibi, o adaletli dinin gıyası gibi, o cihanı adaletle dolduran gibi, o yedi iklimin en iyisi gibi, o fermanın sahibi gibi, o her türlü hasetçi ve bedhahın düşmanı gibi, o yüce padişah gibi, o câvidânlar gibi, o âlem gibi.

Hâtemü't-tal'at ve pervûz ve hürmet.

es-Sultânü'l-a'zam Adudü'd-devle Ebu Şücâ Alp Arslan Muhammed bin Dâvud bin Mikâil bin Selçuk

Hicrî 455 senesi Zilhicce ayında, Tuğrul Beg'in oğlu Süleyman'ı çocuk yaşta tahta çıkardı. Irak ve Horasan padişahı oldu. Mülkün müddeti on iki yıl sürdü. Tuğrul Beg'in vefatından iki yıl sonra, Çağrı Beg'in vefatından sonra, Horasan'da kaldı.

Sayfa 117

Alp Arslan'ın Heybeti, Abdülmelik el-Kendûrî'nin Öldürülmesi

Dört yıl oldu. Vilayet, Hicrî 456 senesi Muharrem ayının ikinci Salı gecesi doğdu.

Vezirler: Ebu'l-Vezîr Nizâmü'l-mülk el-Hasan bin Ali bin İshak, Hâcib: Ebu'l-Hâcib Bekr, Hâcib: Abdürrahman el-Ağaçî.

Alp Arslan, heybetli, siyasetli, kârâgâh, bîdâr, düşman kıran, hasım ezen, yeryüzünün ve cihanın emîri, arı, temiz, büyük kadre sahip, hasımları dize getiren, her türlü hatadan uzak, her türlü yanlışlıktan korunmuş, her türlü elçiye kabul eden, her türlü işi yoluna koyan bir padişahı.

Atasözü:

"Men hasunet mesâîhi tâbet merâîhi." Kim ki mesaisi güzel olursa, merâisi de tatlı olur.

Herkes, o yolda iyi olur. O kâr, o mükerrer iş.

Tuğrul Beg'in vefatından sonra, Abdülmelik'i vezir yaptı. Nizâmü'l-mülk'ü de vezirliğe getirdi. Kendinden önceki saltanatı eline aldı.

Atasözü:

"Min a'zamî'l-mecâmî'i idâatü'l-mesâmi'." En büyük cemaatlerden biri, mesamileri ziyade etmektir.

Hicrî 456 senesinde, kırk beş yaşındayken Nişabur'da vefat etti. Abdülmelik'e emretti ki, o saatte ve o anda olsun.

Atasözü:

"İzâ'stehetel-câhîlu ihtâre leke'l-bâtıla." Cahil arzu edince, senin için bâtılı seçer.

Çünkü meşhur oldu, cahil birini beğendi. Onun önünde mülk istedi.

Sayfa 118

Sultan Alp Arslan

Abdest aldı ve iki rekât namaz kıldı. Ona yemin verdi ki, padişahın emri yerine gelsin.

O, o emri yerine getirdi. Sultan'a hizmet etti. O, o hizmeti kabul etti.

Dünya ve ahiret yemini etti. Vezirine dedi ki, "Bu kötü ve çirkin âdeti dünyadan kaldır.

Bu âdeti, akrabalarına ve yakınlarına karşı da uygula."

Atasözü:

"Men ehabbe nefsehû ectenebe'l-âsâm ve men ehabbe veledihû rahime'l-eytâm."

Kim ki kendini severse, günahlardan kaçınır; kim ki evladını severse, yetimlere merhamet eder.

Her kim ki dostunu severse, yetimlere merhamet eder.

Şiir:

"Çünîn bûd tâ bûd gerdân-ı sipihr, Kehî bürz-kîst ke pür-ı mihr. Tû ger bâ hemî meşreb ûrâ be-dûst, Keçûn dest yâbed be-dürüş-pûst. Sipihr-i belend er ferâvân küned, Hemân perde-i râz-hâ ber-düred."

Döner felek ezelden beri böyleydi ve böyle olacaktır;

Kimi zaman küçük (zayıf), kimi zaman güneş gibi parlak ve yücedir.

Sen eğer aynı meşrepte onunla dost olursan,

Bak ki sert tenli (zorba) olana nasıl el uzatır.

Yüce felek bolca lütufta bulunsa bile,

Yine de sırların perdesini yırtıp atar.

Sultan Alp Arslan, bütün âlemi fethetti. Paris'i aldı. Şam'ı fethetti. Çok halkı esir aldı.

Atasözü:

"Men hasunet siyâsetühû dâmet rişâsetühû." Kim ki siyaseti güzel olursa, rişâseti devam eder.

Her kim ki siyaseti güzel olursa, rişâseti devam eder. Cihanı garet etti.

Sayfa 119

Alp Arslan'ın Romanos ile Savaşı ve Onu Esir Alması
Emretti.

Hikmet:

"Fazîletü's-sultânî imâretü'l-büldân." Sultanın fazileti, ülkeleri imar etmektir.

Romanos, altmış bin süvariyle Rum'dan geldi. İslâm'ı kastetti. Alp Arslan, ona karşı çıktı. On dört bin adamla onu yendi. Romanos'u esir aldı.

Şiir:

"Zemâne be-zerrâb dâst ceng, Be-derd-i dil-i şîr ü ceng-i peleng. Beşîn zemâne çe tâze-sîret, Zü-bâd çü dâd ez sûrat-i efsûret."

O vakitte Sultan Alp Arslan, Romanos'u yendi. Romanos, ordusunun önünde kendi arzını istedi. Emîr Sa'dü'd-devle, o âyini hizmette tuttu. O arzı sundu.

Sa'dü'd-devle, o arzı getirdi. Arz-ı nâm, o fi nîşest. Sa'dü'd-devle, o münasebeti kabul etti.

Atasözü:

"Men isteknâ'l-kefâe kefâ'l-udâe." Kim ki kefaeti isterse, düşmanlara kefaet eder.

Her dânişmend, kârları ferahlatır. Düşmanlar, o ittifakı görünce, Romanos'un gulamları hezimete uğradı.

O diyar, o padişahın eline geçti.

Atasözü:

"Men vefika bi-ihsânike eşfaka alâ sultânike." Kim ki senin ihsanına güvenirse, senin sultanına şefkat eder.

Sultan, onu birkaç gün esir tuttu. Sonra her iki kulağına halka taktı. Ona emân verdi.

Atasözü:

"Ahsin bi-men ahsene ileyke ve etki bi-men etka aleyke." Sana iyilik edene iyilik et; sana takva gösterene takva göster.

İyilik et ki, sana iyilik etsinler. Müdârâ et ki, sana müdârâ etsinler. O melik Romanos, yüz bin dinar fidyeye verdi.

Sayfa 120

Sultan Alp Arslan

O her gün,

Hikmet: "Hayru'l-mâli mâ ittehazehü min el-helâl ve sarrafehü fî'l-mevâlî ve şerre'l-mâli mâ ittehazehü min el-harâm ve sarrafehü fî'l-âsâm." Malın en hayırlısı, helalden alınan ve mevalide harcanandır; malın en şerlisi, haramdan alınan ve günahlarda harcanandır.

En iyi mal, helalden toplanan ve iyilikte harcanandır.

Sultan, o ahdi bozmadı. O, o ahdi bozdu. Çünkü o, o ahdi bozdu. Hicrî 465 senesinde, bir kaleyi kuşattı. O kale, kısa bir süre dayandı. Birkaç askeri, o kaleyi savundu. Kûtâl, Yusuf-ı Berzî'yi getirdi. O, o esiri sultanın önüne getirdi. Sultan, o halleri sordu.

Şiir:

"Her ânkes ki bisyâr gûyed durûğ, Be-nedîk-i şâhân negerded firûğ. Suhen kân ne ender hudâd bâ hırad, Be-gûyed ke ber pâdişeh şeved. Ve ger pürsedet herç dâni be-gûy, Be-bisyâr güften mecûy âb-ı rûy."

Sultan, ona siyaset emretti. Yusuf, can korkusuyla hançerini çekti. Sultan'ı yaraladı.

Atasözü:

"Men hâfe şerrake efsede emreke." Kim ki senin şerrinden korkarsa, senin emrini bozar.

Her kim ki senden korkarsa, fesat çıkarır. Hâss gulamlar ve silahlılar, onu yakalamak istedi. Sultan bağırdı. Bir ok, o vâkıf tîr oldu. O, o tîri attı.

Sayfa 121

Alp Arslan'ın Öldürülmesi

Adam yetişti ve sultana yara aldı.

Atasözü:

"Küllü'l-insânî tâlibü emniyyetin ve matlûbü meniyyetin." Her insan, emniyet ister ve ölüm istenir.

Herkes arzu eder ve ölüm peşinde koşar.

Şiir:

"Çîst in tâlîs-i sâat-gerdân, Negâhîş zindegânî-yi merdân."

Sa'dü'd-devle, o âyin-i muhteşem, Bağdad'da sultanın hizmetinde duruyordu.

Kendisi, sultanın önünde o yarayı görünce, Sa'dü'd-devle de oradaydı. Yakınında iki bin gulam, sultanın hizmetinde saf tutmuştu. Onlardan kimse, o Yusuf-ı Berzî'yi tutmadı. O, o esiri sultanın önüne getirdi. O, o tîri attı ve orada öldü.

Atasözü:

"Men sâe azmühû recea ileyhi sehmühû." Kim ki azmi kötü olursa, oku kendine döner.

Mısra: "Tîr-i bed hem berây-ı âyed bâz."

Kaza, kader, akıl ve basiret, o ihtiyatı tutamadı. O, o gölge gibi, o nazar gibi, o takdir gibi, o önceki gibi, o sonraki gibi.

"Lâ kazâe ve lâ mâni'e li-hukmihî ve belâihî."

Şiir:

"Ser-i Alp Arslan dîdî ze-rif'at reftî be-gerdûn, Be-rû ey tâ be-hâk ender ten-i Alp Arslan bînî."

Alp Arslan'ın başını gördün, yücelikten göğe ulaştın; Git de bir bak, Alp Arslan'ın teni nasıl toprağın altındadır.

[illegible]

(۱) رتبه نگار من ۱۱۱۱، و رتبه من و این حکام در ذکر ملکات.
(۲) فقی ۱۱۱۱، (۳) نگار من ۱۱۱۱، (۴) فقی ۱۱۱۱، (۵) دعا
(۶) رتبه من و این حکام، نگار من

[illegible]

مباراز هرگز بلد^(۱) در دهر جهان باقی نماند
یکشان کردند سپهر شدیم یکی تارده گیتی^(۲) مستند^(۳)
چون لکن سلطان بیچون بگشت نظم آید بر
الکاکه بنشد چو سلطان بر تخت آید بر
روز و دریا میبخت با غنیمت اما زیند آید و کار جوانی از خاکها
روز و بر این راه^(۴) با غنیمت از این راه چو زبردست است
درین ولایت چندان دشمن نیست چنان حاله آگاهای دین دارد
روز و زیند آید با دلخواه اعتبار آید^(۵) چو راحت باشد حوائج
برای امتان درین راه خرد به بر این راه نظم و عظم^(۶)

(۱) غنی ۲: ۲۵۸. (۲) کذا فی جت و رسائل جونی (۳) ۲: ۲۵۸. (۴) آذکر حاضر و سمرقند را در حوادث سنة ۸۸۲ هـ بنویسد (ج ۱ ص ۱۱۲-۱۱۳) و در ذل (ص ۵۵) هیچ تاریخی مذکور نیست، بقول رت سنة ۸۸۱ (امت) (۵) ۲: ۲۵۸. (۶) ته ۳ ص ۸۳۶. (۷) ۲: ۲۵۸. (۸) ۲: ۲۵۸. (۹) ۲: ۲۵۸. (۱۰) ۲: ۲۵۸. (۱۱) ۲: ۲۵۸.

پایه و بنیاد هر کس که در این راه میسر کند، این سرود را بخواند و بگوید و همیشه به یاد داشته باشد که: «چون سرود فراموش نماید چو برسد ای دل دیگر سرور دارد» و با همین کلمات (کلمه کلیدی) دو چاه تن در سر راهی جاده چمن، چمن که سرحد اربع است که در آنجا جاده خراب است و بریزد و تن در دو چاه دارد و خراب است و جاده کاروان چمن را به یاد بیاورید (چمن خرم) و چمن که هست ای دل نای، نای و دلدار، دلدار ما به است و در حرمش درخت چمن دارد. اگر خرد جای دشت آتش آتش

(۱) قه ۲۰۶۷-۱۶ (۲) ایضا ۲۰۶۷-۱۶ (۳) کجا بهنه
 ل الاملا و بهیوم این مصراع واضح نیست، لغت «خبر» مکان «خبر» (۴) نگ
 ص ۱۱۴، و رن و سس کجاست (۵) رن به تاریخ سلطوبان کرمان لغت بن
 ابراهیم (طبع لندن ص ۱۴) کجاست (۶) و فاورمرا روزی چند غنیمت شانه در سب
 غنیمت خبر کرد و امیران و سلطانمرا میل کشیدند و قول آن و رن و رن و رن
 آمد که فاورم تحقیق گشته شد و اله انمل

[illegible][illegible]

(۱) مقفود ابوالمختار عواد القنوة ابراهيم طنجج خان بن نصر است که یکی
ملوک حاکم مالدیا شهر بدهر است از سنه ۴۴۵-۴۶۰ سلطنت یود (بن یول
Mohammadan Dynasty) (۲) در سن ۸۲ (۳) اسمہ الزمان بن خسرو
یول (بن سن ۶۱) (۴) ن آ برام (۵) در حالیکه بطور خفته مثل الزود :
هر آنکو ز بھر برادر برام کذجه جو اشر اخذ بجهام

[illegible]

(۱) آج ۱: ۱۰۶ و ۱۱۱ و ۱۱۲ و ۱۱۳ (۲) صد و سی و یک سال
(۳) یہ نغمہ داد، توقیر پر آثارِ اعلیٰ میگویند، «بہا» (یعنی اعلیٰ شاندار)
الطمان ملکاتہ سے غم سے، سچ و سچ سے سلطان ملکاتہ، سچ
۱۸۵۰ وفات کرے، واپس سوارانِ ہوی داد است کہ میژان کر واپس غلام دار
حادثہ سے ۲۰۰ آورده اند کہ چرن سے سلطان علی بن ملکاتہ آرا از دست
اجد بن علی ملک بن عباس سے سلطان کریمہ (۱۸۳۹ آج ۱۰: ۱۰۶)
(۴) ۱۰۶: ۱۰۶ و ۱۱۱ و ۱۱۲ و ۱۱۳ (۵) ۲۰۰: ۲۰۰

[illegible][illegible]

(۱) کذا فی تکوین و حسن، آء اورا «خاندان» میں توفیق ادا ہے ج
ص ۱۱۴-۱۱۵)؛ شاید کہ نام اصلی کو «احمد سلیمان خان» ہوئے باشند، (۲)
ص ۱۶۹ ص ۱۷۰ -۱ (۳) ایضاً ص ۱۶۶ ص ۱۶۷ (۴) ایضاً ص ۸۵۹ ص ۸۶۰
مصرعہ ثانی : نایب وزیر امیر آبگزرگ (۵) قلمہ ص ۸۶۰ ص ۱۷۱ (۶)
ص ۱۶۶ ص ۱۷۱ -۱۷۲ (۷) ایضاً ص ۱۰۰ ص ۱۰۱ (۸) ایضاً ص ۱۰۵
ص ۱۱۲-۱۱۳ (۹) ایضاً ص ۱۰۵ ص ۱۰۶

[illegible]

(۱) اشاره است به: انطالی بدست سلطان عیالتی که در سده ۷۰۳ قمری به شرح آن در مقدمه «کتابخانه طبع هولیا» ص ۳۳-۳۵ (۲) از خسرو شیرین انطالی در مقدمه آنالک محمد بن ابشکر (همه انطالی طبع بی سده ۱۲۶۵) ص ۸ از متونی مذکور

ویرف الملک ابو سعد الشیخو کلاک سیم و منیع جان و دوحید ملک
 ابو الفاضل الفنی (۱) که در طاهر مایه (۲) در رهجو او میکشد، نعم!
 او بنابر دلیل دین که در کتب گوناگون سیرت، در
 کفره فاضل حجت باشد، در ۲۰ رقم یا در ۱۰ رقم
 و کمال التیقا (۳) او را از اضرای امارت سیرت در اهل کمال
 غناس (۴) درین مقامه یزید و کلاب و اسای ابنان در ظن
 اسبق بیکه نام داشت، نعم!

[illegible]

که هر چه گردد بر پیش درآید چنان دان که هست و از نو باری
و اگر با تو گردد ز چیزی دزد به پیش گرای و مرتب چه در
آری بس است از آن که گشاید به ره دلنرا بر در شاه (۱)
رنگبهار به پیش او شد کنوی که هر گز نمی در آب روی (۲)
چو لکن با نود رسید ازین خواب تاخ تاج الماسه خاندان نظام (۳)
المشکر آرد زند (۴) چه چرخ سلطان بر جان چنان شخص انکه کرد
و در کار کرد زنده بید و دل از مفادت گشاید (۵) و باری آن
میان او افتاد شد کوه سلطان بغداد رسید بعد از این روز روز کشتن،
و میان ایشان گزید آن شد شاه (۶) و امیر معزی در نصرت
سلطان و بدین حدیس جان میگزید زهر میروی (۷)

رفت در یک سه فرمودین بر سر تنوتون بر
که بر سزا را او پس او رفت در سر دگر
کرد که نام برادران غرضان آشکار
غرضان بیت و غیره روان کشد
و در آخر که طالع جان احسان بیان که گفت بداند و ۱۲
فرمود آن در بر دگر سارک شود، اما الشکر جان ملک است

(۱) که در ۱۷۸۹ و ۱۸۰۴ و ۱۸۰۵ و ۱۸۰۶ و ۱۸۰۷ و ۱۸۰۸ و ۱۸۰۹ و ۱۸۱۰ و ۱۸۱۱ و ۱۸۱۲ و ۱۸۱۳ و ۱۸۱۴ و ۱۸۱۵ و ۱۸۱۶ و ۱۸۱۷ و ۱۸۱۸ و ۱۸۱۹ و ۱۸۲۰ و ۱۸۲۱ و ۱۸۲۲ و ۱۸۲۳ و ۱۸۲۴ و ۱۸۲۵ و ۱۸۲۶ و ۱۸۲۷ و ۱۸۲۸ و ۱۸۲۹ و ۱۸۳۰ و ۱۸۳۱ و ۱۸۳۲ و ۱۸۳۳ و ۱۸۳۴ و ۱۸۳۵ و ۱۸۳۶ و ۱۸۳۷ و ۱۸۳۸ و ۱۸۳۹ و ۱۸۴۰ و ۱۸۴۱ و ۱۸۴۲ و ۱۸۴۳ و ۱۸۴۴ و ۱۸۴۵ و ۱۸۴۶ و ۱۸۴۷ و ۱۸۴۸ و ۱۸۴۹ و ۱۸۵۰ و ۱۸۵۱ و ۱۸۵۲ و ۱۸۵۳ و ۱۸۵۴ و ۱۸۵۵ و ۱۸۵۶ و ۱۸۵۷ و ۱۸۵۸ و ۱۸۵۹ و ۱۸۶۰ و ۱۸۶۱ و ۱۸۶۲ و ۱۸۶۳ و ۱۸۶۴ و ۱۸۶۵ و ۱۸۶۶ و ۱۸۶۷ و ۱۸۶۸ و ۱۸۶۹ و ۱۸۷۰ و ۱۸۷۱ و ۱۸۷۲ و ۱۸۷۳ و ۱۸۷۴ و ۱۸۷۵ و ۱۸۷۶ و ۱۸۷۷ و ۱۸۷۸ و ۱۸۷۹ و ۱۸۸۰ و ۱۸۸۱ و ۱۸۸۲ و ۱۸۸۳ و ۱۸۸۴ و ۱۸۸۵ و ۱۸۸۶ و ۱۸۸۷ و ۱۸۸۸ و ۱۸۸۹ و ۱۸۹۰ و ۱۸۹۱ و ۱۸۹۲ و ۱۸۹۳ و ۱۸۹۴ و ۱۸۹۵ و ۱۸۹۶ و ۱۸۹۷ و ۱۸۹۸ و ۱۸۹۹ و ۱۹۰۰ و ۱۹۰۱ و ۱۹۰۲ و ۱۹۰۳ و ۱۹۰۴ و ۱۹۰۵ و ۱۹۰۶ و ۱۹۰۷ و ۱۹۰۸ و ۱۹۰۹ و ۱۹۱۰ و ۱۹۱۱ و ۱۹۱۲ و ۱۹۱۳ و ۱۹۱۴ و ۱۹۱۵ و ۱۹۱۶ و ۱۹۱۷ و ۱۹۱۸ و ۱۹۱۹ و ۱۹۲۰ و ۱۹۲۱ و ۱۹۲۲ و ۱۹۲۳ و ۱۹۲۴ و ۱۹۲۵ و ۱۹۲۶ و ۱۹۲۷ و ۱۹۲۸ و ۱۹۲۹ و ۱۹۳۰ و ۱۹۳۱ و ۱۹۳۲ و ۱۹۳۳ و ۱۹۳۴ و ۱۹۳۵ و ۱۹۳۶ و ۱۹۳۷ و ۱۹۳۸ و ۱۹۳۹ و ۱۹۴۰ و ۱۹۴۱ و ۱۹۴۲ و ۱۹۴۳ و ۱۹۴۴ و ۱۹۴۵ و ۱۹۴۶ و ۱۹۴۷ و ۱۹۴۸ و ۱۹۴۹ و ۱۹۵۰ و ۱۹۵۱ و ۱۹۵۲ و ۱۹۵۳ و ۱۹۵۴ و ۱۹۵۵ و ۱۹۵۶ و ۱۹۵۷ و ۱۹۵۸ و ۱۹۵۹ و ۱۹۶۰ و ۱۹۶۱ و ۱۹۶۲ و ۱۹۶۳ و ۱۹۶۴ و ۱۹۶۵ و ۱۹۶۶ و ۱۹۶۷ و ۱۹۶۸ و ۱۹۶۹ و ۱۹۷۰ و ۱۹۷۱ و ۱۹۷۲ و ۱۹۷۳ و ۱۹۷۴ و ۱۹۷۵ و ۱۹۷۶ و ۱۹۷۷ و ۱۹۷۸ و ۱۹۷۹ و ۱۹۸۰ و ۱۹۸۱ و ۱۹۸۲ و ۱۹۸۳ و ۱۹۸۴ و ۱۹۸۵ و ۱۹۸۶ و ۱۹۸۷ و ۱۹۸۸ و ۱۹۸۹ و ۱۹۹۰ و ۱۹۹۱ و ۱۹۹۲ و ۱۹۹۳ و ۱۹۹۴ و ۱۹۹۵ و ۱۹۹۶ و ۱۹۹۷ و ۱۹۹۸ و ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱ و ۲۰۰۲ و ۲۰۰۳ و ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ و ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵ و ۲۰۲۶ و ۲۰۲۷ و ۲۰۲۸ و ۲۰۲۹ و ۲۰۳۰ و ۲۰۳۱ و ۲۰۳۲ و ۲۰۳۳ و ۲۰۳۴ و ۲۰۳۵ و ۲۰۳۶ و ۲۰۳۷ و ۲۰۳۸ و ۲۰۳۹ و ۲۰۴۰ و ۲۰۴۱ و ۲۰۴۲ و ۲۰۴۳ و ۲۰۴۴ و ۲۰۴۵ و ۲۰۴۶ و ۲۰۴۷ و ۲۰۴۸ و ۲۰۴۹ و ۲۰۵۰ و ۲۰۵۱ و ۲۰۵۲ و ۲۰۵۳ و ۲۰۵۴ و ۲۰۵۵ و ۲۰۵۶ و ۲۰۵۷ و ۲۰۵۸ و ۲۰۵۹ و ۲۰۶۰ و ۲۰۶۱ و ۲۰۶۲ و ۲۰۶۳ و ۲۰۶۴ و ۲۰۶۵ و ۲۰۶۶ و ۲۰۶۷ و ۲۰۶۸ و ۲۰۶۹ و ۲۰۷۰ و ۲۰۷۱ و ۲۰۷۲ و ۲۰۷۳ و ۲۰۷۴ و ۲۰۷۵ و ۲۰۷۶ و ۲۰۷۷ و ۲۰۷۸ و ۲۰۷۹ و ۲۰۸۰ و ۲۰۸۱ و ۲۰۸۲ و ۲۰۸۳ و ۲۰۸۴ و ۲۰۸۵ و ۲۰۸۶ و ۲۰۸۷ و ۲۰۸۸ و ۲۰۸۹ و ۲۰۹۰ و ۲۰۹۱ و ۲۰۹۲ و ۲۰۹۳ و ۲۰۹۴ و ۲۰۹۵ و ۲۰۹۶ و ۲۰۹۷ و ۲۰۹۸ و ۲۰۹۹ و ۲۱۰۰ و ۲۱۰۱ و ۲۱۰۲ و ۲۱۰۳ و ۲۱۰۴ و ۲۱۰۵ و ۲۱۰۶ و ۲۱۰۷ و ۲۱۰۸ و ۲۱۰۹ و ۲۱۱۰ و ۲۱۱۱ و ۲۱۱۲ و ۲۱۱۳ و ۲۱۱۴ و ۲۱۱۵ و ۲۱۱۶ و ۲۱۱۷ و ۲۱۱۸ و ۲۱۱۹ و ۲۱۲۰ و ۲۱۲۱ و ۲۱۲۲ و ۲۱۲۳ و ۲۱۲۴ و ۲۱۲۵ و ۲۱۲۶ و ۲۱۲۷ و ۲۱۲۸ و ۲۱۲۹ و ۲۱۳۰ و ۲۱۳۱ و ۲۱۳۲ و ۲۱۳۳ و ۲۱۳۴ و ۲۱۳۵ و ۲۱۳۶ و ۲۱۳۷ و ۲۱۳۸ و ۲۱۳۹ و ۲۱۴۰ و ۲۱۴۱ و ۲۱۴۲ و ۲۱۴۳ و ۲۱۴۴ و ۲۱۴۵ و ۲۱۴۶ و ۲۱۴۷ و ۲۱۴۸ و ۲۱۴۹ و ۲۱۵۰ و ۲۱۵۱ و ۲۱۵۲ و ۲۱۵۳ و ۲۱۵۴ و ۲۱۵۵ و ۲۱۵۶ و ۲۱۵۷ و ۲۱۵۸ و ۲۱۵۹ و ۲۱۶۰ و ۲۱۶۱ و ۲۱۶۲ و ۲۱۶۳ و ۲۱۶۴ و ۲۱۶۵ و ۲۱۶۶ و ۲۱۶۷ و ۲۱۶۸ و ۲۱۶۹ و ۲۱۷۰ و ۲۱۷۱ و ۲۱۷۲ و ۲۱۷۳ و ۲۱۷۴ و ۲۱۷۵ و ۲۱۷۶ و ۲۱۷۷ و ۲۱۷۸ و ۲۱۷۹ و ۲۱۸۰ و ۲۱۸۱ و ۲۱۸۲ و ۲۱۸۳ و ۲۱۸۴ و ۲۱۸۵ و ۲۱۸۶ و ۲۱۸۷ و ۲۱۸۸ و ۲۱۸۹ و ۲۱۹۰ و ۲۱۹۱ و ۲۱۹۲ و ۲۱۹۳ و ۲۱۹۴ و ۲۱۹۵ و ۲۱۹۶ و ۲۱۹۷ و ۲۱۹۸ و ۲۱۹۹ و ۲۲۰۰ و ۲۲۰

[illegible][illegible]

Âdeti güzel, fazilet sadık, siyaset güzel ve riyaset faziletliydi. Babasının vefatından sonra Horasan'dan Irak'a geldi. Fâverd'in emîri, Kirman'dan büyük bir orduyla geldi. Irak'a yöneldi. Cihanı kendi aralarında Müslüman bildiler. Baba ile oğul arasında iki tarafın orduları çarpıştı. Üç gece-gündüz savaş sürdü. Nihayet Fâverd'in ordusu bozuldu. Bir süvari, o savaşta onu yaraladı. O, bir yerde duramadı. Atı ve koluyla iki kez yaralandı. O yara, o kadar ağırdı ki, arkasını dönüp hezimete uğradı. Akıbet esir düştü. O kadar hazine, silah, ev eşyası, alet ve mühimmat ele geçti ki, Melikşah'ın ordusu doydu. O kadar çoktu ki, sayılamadı.

Şiir:

“Çün dâñ ki ender serây-ı sepenc, Kesî kû nehed genc bâ dest ü renc.”

Sayfa 127

Fâverd'in Ölümünün Keyfiyeti, Amcası Sultan Melikşah

Bîdâr ol, giyin ve hazırlan. Gönlünü bağlama. Bu çarkın devranına güvenme. Birini bağışlama, birini yeme. Birini öldürme, birini bağışlama. Gözünün iki tanesini o serâ-yı sepence dikme. Cihan, o kadar tatlı su değildir. Senin gönlünün çadırı değildir. Akıl yoktur. Bu çarkın devranı, o kadar soğuk değildir. Senin gönlünün ve aklının çadırı değildir. Hiçbir kimse, o iyi re'yi, o hazırlığı ve o gönlü, o kadar yemez. Eğer kendi canını o kadar verirsen o musalahadan sonra, o orduyla geldi. Onlar da muvafakat gösterdi. O kadar ki, Fâverd'in ordusu bozuldu. O kadar ziyade istedi. O hocanın önünde dilini tuttu. O kadar ki, eğer ikta ve nân-pâre ve câmegî ziyade isterse, Fâverd'in saadeti biter. Nizâmü'l-mülk, o zaman verdi ve dedi: “At, o sultanın emriyle olsun. Maksudınız hâsıl olsun.” Gece emretti ta ki Fâverd şarap içsin. Her iki oğlunu da meylettirdi. Başka bir gün, ordu geri geldi. Dediler ki: “Bu anlam, o sultan için uygun değildir.” Dedi ki: “Sebeb-i ayş, o dillektir. O, zindanda hapisteydi. O sözden utandı. Zehir ve nân yemedi. Başka bir kimse, o haberi getirmedi.

Hikmet:

“İ'temid alâ a'mâlike alâ ehli'l-mürüvveti ve fî kıtalike alâ ehli'l-hamiyyeti.” İşlerini mürüvvet ehline, savaşını hamiyet ehline emanet et.

Sayfa 128

Sultan Melikşah bin Alp Arslan

Ve el-gadr ve'l-hamiyye, teba' min el-hürmet ve'l-ferr ve iyyâke ve mübâşerete'l-harb bi-nefsike fe-inneke lâ tahtiru min mülkike hâtıran bi-hi ev helâke tebârî bi-hi. Gadr ve hamiyet, hürmetten gelir. Kendini savaşa atma. Çünkü mülkünden bir hatıra veya helak ile kaybedersin.

Gadr ve hamiyet, hürmetten gelir. Kendini savaşa atma. Çünkü mülkünden bir hatıra veya helak ile kaybedersin. Ehl-i mürüvvet iş ver, ehl-i hamiyete savaş ver. Çünkü hamiyet, gadr ve hıyanetten uzak tutar. Kendi kendini savaşa atma. O, mülkün hatırına olur. Hicrî 471 senesinde, Melikşah, Horasan ordusunu çekti. Kendi etrafındaki mülkü gördü. Orduyu oraya gönderdi. Dâdîn'i kuşattı. Semerkand'ı aldı.

Ömer ve Muhammed'i oraya yerleştirdi. Atını ve piyadesini önüne çekti. Yere yüz sürdü. Onu esir olarak İsfahan'a getirdi. Emîr Bâr'ı gönderdi ve teşrif verdi.

Şiir:

"Mübâriz-i hergiz dil-i râd-ı merd, Ze-behr-i cihân tâ nebâşî be-derd. Cihân-râ temâşâ-yı çü kerdâr nîst, Be-dû dil-sipürden sezâvâr nîst. Yeksân ne-gerded sipîhr-i bülend, Gehî şâd dâred gehî müstemend. Gehî ber-keşed tâ be-hurşîd-i ber, Gehî ender âred ze-hurşîd-i ser."

Sayfa 129

Melikşah'ın Mülkünü Meşrik'ten Mağrib'e Kadar Sefer Etmesi

Padişah emretti ta ki cihânbanlar bilsinler ki, mülkümüzün sıhhati ve nüfuzu, padişahın hükmü her yere ulaşsın. Nakiller, tarihe yazsınlar. O zamanda vezirler, fazıl, dânişmend, âkil ve tuvânâ idiler. İş ve vezaret, o saatte başkalarına emanet edildi. Her yönü, o kadar keskindi. Pazar o kadar tizdi.

Hikmet:

"İ'lem enne'l-eyâdî bi-esâbi'ihâ ve'l-mülûke bi-sânî'ihâ ve enne vezîre'l-meliki aynehû ve emînehû ve kâtibehû ve hâcibehû ve resûlehû ve nedîmehû." Bilesin ki eller parmaklarıyla, mülûk san'atlarıyla iş görür. Vezir, padişahın gözü, emîni, kâtibi, hâcibi, elçisi ve nedîmidir.

Bundan dolayı, o kadar el, o kadar san'at oldu. Mülk, o san'atlarla ayakta durdu. San'atkârlar ve kârgüzârlar, padişahın yanında oldular. Vezir, gözün benzeri, müstevfi, dilin ve kulağın sahibi, münşî ve kâtib, dilin vekili, hâcib, nişanın sahibi, elçi, aklın delili, nedîm, faziletin beyanı oldu. Sultan Melikşah, o müddet içinde iki kez Antakya'ya kadar gitti. Sonuncusu Hicrî 481 senesindeydi. Oradan deniz kenarına gitti. Denizi ve gemileri gördü. Sultan, secde etti. Orada iki rekât namaz kıldı. Şükretti ki, mülkü meşrikten mağribe kadar ulaştı. Denizin nimetini gördü.

Mesel:

"Şükrü's-sanâî' min akvâ'z-zerâî'." San'atın şükrü, en güçlü ziraattır.

Allah'ın şükrü, tarikatın en güzeli ve en iyisidir. O, devlet ve saltanatın temelidir. Cihândârlar, o yolda yürüdüler. O genişlik ve bolluk, o padişahın eliyle oldu. Kendi özel olarak, Şam vilayetinin en ucuna, sahil ve muhit ikta verdi. Haleb şehrini Kasımu'd-devle Aksungur'a, Ruhâ'yı İmadü'd-devle Bozan'a, Musul'u Çökürmüş'e verdi. Oradan döndü ve Semerkand'a gitti.

Mesel:

"Men etemme kazâe hakkî's-saâdeti ve men şekere istehakka'z-ziyâdete." Kim ki saadetin hakkını tamamlarsa, kim ki şükrederse ziyadeye hak kazanır.

Sayfa 130

Sultan Melikşah bin Alp Arslan

Karar kıldı ve her kim şükrederse, nimet ziyade bulur. Semerkand'ı alınca, Süleyman Han'ı esir etti. Oradan Bâverkenk'e gitti. O sınırları, o hatayı ve o hatayı, her şehirde vali ve mukta' bırakıp, rüsûm ve muhdesatı kaldırdı.

Şiir:

“Eğer şâh bâ dâd ü bî-hışm bâşed, Cihân pür ze-hûy ü ârâyiş est. Ve ger kîne-yi âred be-dâd enderûn, Keşîden bûd hûn-hârden ü âb-i hûn.”

Her işi herkese adaletle yap. Kardeşlerine iyi muamele et. İhtiyaç ve nâz, herkesin ihtiyacıdır. Eğer gönül dilerse, iyi ad al. Orada o kadar ki, o kârın iyisi olsun. O kadar ki, o kimseden öğüt al. Şikâyeti, o kadar ki, o merd, o kadar gönül yaksın. Ta ki, o taç başa gelsin. O kadar ki, o beyin, o başı yaksın. Eğer taç istersen, o kadar kal. Yavaş ve bülend re'y ile. Mümkün ki, o kadar dâniş ki, o işi bilesin. O kadar ki, o oğul, o kadar bilesin. O kadar ki, o oğul, o kadar gelsin. O kadar ki, o oğul, o kadar bilesin. O kadar ki, o kadar kalmasın. O kadar ki, o oğul, o kadar bilesin. Her kim ki, o re'yi tutarsa, o kadar bilsin ki, o iyi ve o kadar geçsin. Hepsi gitti. O kadar sepenc. Niçin o kadar dert ve o kadar gam. O elden, o kadar firâr getirdim. O kadar ki, o kadar geçeyim. O hoşing, o nâ-bekâm-ı şâh. O kadar ki, o taht ve o feth ve o külâh. O kadar ki, o isim, o kadar kalmasın. Kimse, o nâme-i rif'atleri okumasın.

Sayfa 131

Melikşah'ın Ahdinde Emniyet Bereketleri ve Onun Âsârı, Şikârgâhları

Ve o ordu ki, her zaman lâzım-ı rikâb idiler ve o asâlar, o ceraid-i dîvânî, o kadar ki, kırk altı bin süvari idiler. O iktaatlar, o beldelerin mülkü, o tarafa dağıldı. O kadar ki, o ulağı ve o nafakatlar, o kadar idi. Adalet ve siyaset, Sultan Melikşah'a o kadar idi ki, o ahdde hiç nizâm yoktu. Eğer muntazam olsaydı, o kadar hâcib gelmezdi. Sultan, o kadar müşahede, o kadar söz, o kadar dâd istedi.

Mesel:

“Men şerreffe himmetehû azzamat kıymetühû.” Kim ki himmetini şereflendirirse, kıymeti yücelir.

Her kim ki himmeti yüce tutarsa, kıymeti artar. Melikşah'ın hayırlarından, hac yollarını korudu. Mekke ve Medine'ye, o kadar ki, o yolun emniyetini sağladı. Emîrül-Haremeyn'e ikta ve resim verdi ki, her hacıdan önce, o yedi dinar kırmızı alsın. Arab Bâdiye'sini ve civarını, o Hâne-i Muazzama'yı... Aynı şekilde emretti. Hâlâ o rüsûmlardan bazıları kalmıştır.

Hikmet:

“İc’al li-yedike min dünâke nasîben ve kün bi-nefsike alâ nefsike rakîben ve sabbir li-küllî cârihatin min cevârihike zimâmen min el-akli ve’n-nehâ ve licâmen min el-vera’ ve’t-takâ.” Dünyandan eline bir nasip ayır. Kendine kendi üzerine rakip ol. Her uzvuna akıl ve nehâdan bir yular, vera’ ve takvadan bir gem tak.

O dünya için, o din nasibi tam olsun. O tasarruf, o elden olsun. O kendi refîki, o dinin her nefesi, o kâr, o dört cihet, o a’zâ, her birinde ayrı mehâret. Akıldan ve fesattan uzak dur. Sultan, o avdan ve o temâşâdan, o av dostu tuttu. Ebu Tâhir Hâtûnî’nin av nâmesini okudum. O kadar ki, o av, o kadar idi ki, her gün o kadar avlanırdı. O kadar ki, o yezdî dinarı, o kadar meşrikî, o kadar dervîşe verirdi. Her şikârgâhı, Irak ve Horasan manzaralarına emretti. Geyik, yaban eşiği, yaban keçisi, Maveraünnehir, Arab Bâdiye’si ve Hûzistan vilayeti, Isfahan, her yerde o av...

Sayfa 132

Sultan Melikşah bin Alp Arslan

Feravan, o âsârı bıraktı. O Dârü’l-mülk cihetinden, kendi oturduğu yerden, bütün Isfahan mülkünü seçti. Orada binalar çok yaptırdı. Şehir ve dışarıda, o köşkler ve o bağlar, o bağ-ı Kârât ve Beytü’l-mâl, o Ahmed Siyah bağı, o Deşt-i Kûr bağı ve diğerleri. O kal’a-i şehir ve o kal’a-i dîz-kûh... Emretti ve hazine orada tuttu. O mülkte, o vezir Nizâmü’l-mülk, o kadar büyük, o kadar muhterem ve o kadar müstevli idi. On iki oğul, her birine bir vilayet verdi.

Hikmet:

“İnne ummâle’l-vülâti bi-menzileti silâhihim fî’l-kitâl ve bihâmiyihim fî’n-nizâl ve men veliye’l-mülke bilâ kufâtin kâne ke-men lekiye’l-harbe bilâ humâtin ve mimma yûdîki leke nus-hahum ve velâ’ahum ve yahfazü aleyke dimâ’ahum ve kıyâmehum killetü’t-tama’ fîhim ve hüsnü’l-muâmele bi-mesâ’ihim.”

Valilerin âmilleri, savaşta silahları, mücadelede koruyucuları gibidir. Kim ki mülkü kifayetsiz idare ederse, savaşta koruyucusuz kimse gibidir. Onların nasihatini, velâyetini, kanlarını ve kıyamlarını koruyan, onlarda tamahın azlığı ve mesailerinde güzel muameledir.

Bilesin ki, eğer onlardan birine ikta verirsen, mülkünü o kadar büyütürsün. Eğer rızıklarından birine verirsen, o kadar büyütürsün. Sonra o sözü dinle. Sende ve sende, o kadar ki, o kadar ol. Eğer isyan edersen, o aslına ve o aklına dön. Çünkü asıl, o aklın benzeridir. O gadr ve o hıyanet, o aklın zıddıdır. O mürüvvet, o vefa ve o emanet üzerine kuruludur. Her dal, o asla döner. Her bir şey, o tabiatına döner. Sonra o kadar ki, o kadar ol. O ziraat, o akıl üzerine. Çünkü hür, o hürden başkasını yetiştirmez. Âmil, o ziraattan başka bir şey ekmez. Büyükler, o kadar ki, o âmilleri, o kadar silahlı idiler. O kadar kâr-güzâr, her kim ki, o âmil, o kadar idi ki, o ordu...

Sayfa 133

Melikşah’ın Nizâmü’l-mülk Hoca Üzerine Değişmesi

Katâl kıldı ve vefa ve şefkat, o kadar ki, o muhabbet, o padişahın gönlünde kaldı. Her iyilik ki, o mesailer, o kadar güzel karşılık gördü. Emretti. Eğer padişah, o kadar tamah ederse, o kadar hasset ederse, o kadar ki, o kadar olur. Eğer o kadar mûcib olursa, o kadar ki, o mülkten, o harvârî, o kadar alır ve dil, o kadar açılır ve o mecliste, o kadar yükselir. Sonra padişah, o kadar ki, o kimseleri besler ve büyütür. O asıl ve o mürüvvet ve o aklı, o asıl ve o vefa ve o emanet tutar. Her dal, o aslına döner. Her dal, o ağacın başından, o dehkânın aklından, o kadar ki, o kadar olur. Padişah, o kadar ki, o kadar âzâd merdleri besler. Dehkân, o kadar ki, o kadar iyi girer. Bu mukaddemât, Nizâmü'l-mülk ve oğulları, o sultanın terbiyesiyle oldu. Emretti. Türkân Hâtûn, kız, o Tâc Hân, o sultanın hükmünde ve o sultanın oğlu, o kadar isti'lâ etti. Onu vezir yaptı. Tâcü'l-mülk Ebu'l-Ganâim Bârikî, o kadar merd, o kadar manzar, o kadar mahzen, o kadar kitâbet, o kadar fazilet ve o kadar heybet, o kadar da o kadar câme-hâne idi. Türkân Hâtûn, o kadar istedi ki, onu Nizâmü'l-mülk'ün yerine geçirsin.

Şiir:

“Her ki behr-i birâderân [der] râh, Çâh sâzed, hûd fütet der çâh.”

Sultan, o kadar ki, o vezareti ona verdi ve o kadar ki, o Nizâmü'l-mülk'ün suretini bozdu. O kadar ki, o kadar ayıpları emretti ta ki sultanın üzerine değıştirdi. O kadar ki, o kadar müsâvî oldu.

Sayfa 134

Sultan Melikşah bin Alp Arslan

Şiir:

Her kim ki kötü yola giderse, kötü olsun. Düşman, o kadar ki, o kadar kendi olsun. Eğer dert, o perde, o kendi kardeş, o perde, o kendi kız kardeşinin nikabı... Çünkü o kadar ki, o kadar Türkân'ın cürmü, o kadar ki, o kadar gelsin. O kadar ki, o kadar olsun. Sebeb-i o adavet, o idi ki, Sultan Melikşah, o Türkân'dan bir oğul sahibiydi. Hâtûn nâm, o Mahmud, anne istedi ki, sultana onu vâris yapsın. O, o kadar doğru idi. Berk-yâruq, o Zübeyde Hâtûn'dan idi. O kız, Emîr Yâkûtî'nin kız kardeşi, Emîr İsmail'in büyük oğluydu. Sultan, Nizâmü'l-mülk'e o kadar meyletti. Sultan, o kadar ki, o vilayeti ona ahit etti. Sultan, o kadar ki, Berk-yâruq'a daha muvafık geldi.

Mesel:

“Min ahseni'l-ihyârî'l-ihsân ile'l-ahyâr.” En güzel seçim, iyilere ihsan etmektir. İyi etmek, o kadar ki, o kadar iyi seçmektir. O kadar ki, o kadar iyi seçmektir. O kadar ki, o âdet, o kadar ki, o kadar oldu. O kadar ki, Nizâmü'l-mülk, o kadar ki, o sultanın ayıplarından, o kadar ki, o kadar oldu. Bir gün bir kimse gönderdi ve Nizâmü'l-mülk'e haber verdi ki, “Sen benimle, o mülkte, o kadar ki, o kadar şeriksin. Benim her tasarrufum, o kadar ki, o kadar seninle. O vilayet ve o ikta, o oğulların, o kadar ki, o kadar benimle. Ta ki, o destâr, o baştan alınsın. Cevap verdi ki, “O taç, o destâr, o başın üzerindedir.” Her iki taraf, o kadar ki, o kadar bağlandı. Nakiller, o kadar ki, o kadar ziyade ettiler. Bu söz, sultanın hiddetine gitti. Onu Tâcü'l-mülk'e geri verdi.

Şiir:

“Cüvânân-ı dâna ve dâniş-pezi, Sezâ-ger nişînen ber-cây-ı pîr.”

Sayfa 135

Nizâmü'l-mülk Hoca'nın Öldürülmesi ve Melikşah'ın Vefatı

Ki her kaçan ki, o kadar uzun sürer. O kadar ki, o kadar bil ki, o, o kadar ki, o kadar senin ihtiyacındandır. Ve eğer seninle, o kadar ki, o kadar gönül, o kadar ki, o kadar gönül, o kadar ki, o kadar gönül. Eğer o kadar ki, o kadar ağâh değilsen, o kadar ki, o kadar gönüller, o kadar ki, o kadar şahın yanına. O kimseler, o kadar ki, o kadar deme. O kadar ki, o kadar gönül, o kadar ki, o kadar suyun yanına. Çün ordu, o tarafa geldi. İğrây-ı Hoca Tâcü'l-mülk, o Melâhide, o Nizâmü'l-mülk'ü öldürdüler. Hiçbir Müslüman, o kadar ki, o kadar özel bir kimse, o kadar ki, o kadar öldürmeye cesaret edemedi. O, o halde, o kadar ki, o kadar yaşlıydı. O kadar ki, o kadar seksen yaşını geçmişti. Söz, o kadar ki, o kadar oldu. Çün sultan, Bağdad'a geldi. O kadar ki, o kadar gün geçti. Onların arasında, o kadar ki, o kadar bir aydan az oldu. Emîr Muizzî, o kaside-i merşiyeyi... Sultan, o iki beyti, o halde söyler.

Şiir:

Emîr Muizzî “Reft der yek meh be-Firdevs berîn destûr-i pîr, Şâh-ı berna ez pes-i û reft der mâh-ı diger. Kerd nâge-gâh kahr-i Yezdân âciz-i Sultân-ı kâr, Âciz-i Sultânî-yi bînet ve kahr-i Yezdânî-yi digâr.”

Sayfa 136

Sultan Melikşah bin Alp Arslan

Ve Şerefü'l-mülk Ebu Sa'd el-Müstevfî ki, o mün'im ve o mün'im-i cihan idi. Ebu'l-Fazl el-Kummî, o Ebu Tâhir Hâtûnî, o mecmûada söyler.

Şiir:

“Mî-nâzed be-buzl-i Mecdü'l-mülk, Çü be-Kâvûs-i gerdîne-i Kesrî. Gerheme tuhmân-ı cevân bâşend, Hem refîkâ ve ber-heme hem-serî.”

Ve Kelâlü'd-dîn, o er-Rızâ el-Arız'ı, o Seyyidü'l-mülk Ebu'l-Meâlî'yi ve o Tuğma'yı, o Muhlis'i, o anlamı, o kadar ki, o kadar söyler. O unvan ve o esâmî, o nazar-ı berîn'de, o kadar iyi bakış tuttu.

Şiir:

“Ze-Bû Alî şod ve ez Bû Rıza, Ve ez Bû Sa'd. Şumâ ki şîr-i pîş-i tû hemçü mîş âmed. Der ân zamâne ze-her kâmâdî bedirge-i tû. Mübeşşir-i zafer ve feth-nâme-i pîş âmed. Ze-bu'l-gamâm ve bu'l-fazl ve bu'l-meâlî-sâz. Zînet-i memleket-râ nişât-ı pîş âmed. Ger ez nizâm ve kemâl ve şeref tû seyr şüdî. Ze-tâc ve mecd ve sedîd-et digerge pîş âmed.”

Mücahidullah Teâlâ, o varis-i mülk ve o tâc ve o taht, o Melikşah, o Sultan Kâhir Azîmü'z-zamân...

Sayfa 137

Medh u Senâ-yı Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan

Ebû'l-Feth Keyhüsrev; hukuk riayetinde, ehil kimseleri iş başına getirmede, işleri ehline vermede, güvenilir meşhurlara başvuruda, vacipleri yerine getirmede, cihandarlık işlerinde, şehriyarî geleneklerinde, karargâhlarda, iyilik yapmada ve halkla ilişkilerde üstündü. Antakya tarafında fitne çıktığı zaman, Sultan Kâhir, Allah'ın tevfiği ve yardım eliyle asker toplama usullerini ve askerî tedarik işlerini telafi edecek şekilde emir verdi. O yolu tuttu ki, devletin sicili ve saadetinname tarihnamesi, Bû Bekr-i Muhassin'in menkıbe şöhreti gibi tarihçi tarafından ele alındı ve güzelleştirildi. Müslüman mülkünün istikrarını ve istikametini kabul etti, etrafın başındaki fitneleri bitirdi. Heybet, padişahlık heybeti, teçhizat ve mülkün ehemmiyeti diyarda ve ufuklarda yayıldı, afsun ve sebat kazandı. Selçuklu ailesinin eski usullerini yeniledi, geleneklerini tazeledi ve o yolu korudu. Adaleti ikame etti, siyaset sebeplerini öne çıkardı. Selçuklu sultanlarının usullerini kendi zamanında yeniden canlandırdı. Dünyada muttakiler, emin ve ferah ehli, karargâhlar, cebbârlar haremde, rüzgâr ehli aman talebinde, padişahlık heybeti kelime-i hakkı yüceltme maksadında oldu. Zâtı, dinin ve Müslümanların maslahatına yardım etmek için vakfedildi. Hz. Muhammed'in dininin güneşi her âlemde bu mübarek sancağın ışıyla parladı; medreseler, mescitler ve Müslümanların sığınakları yapıldı. Selçuklu sultanlarının devletiyle birlikte Rûm ülkesi Müslümanların zaptına girdi. Sultan Keyhüsrev'in kudreti ve değeri yükseldi.

Sayfa 138

Sultan Berkýaruq bin Melikşah

Sipâh-ı Rûm'u eğer terk etseydi, Hindistan'ı fethetmeye yönelirdi. Başını Rûm toprağına dayardı. Bedenleri zahir hâlinde, himmeti aceleyle ahenk peşindeydi. Felek, yedi meydan verdi. Hepsî âlim oldu, güvenli bir sığınak aradı. Böylece Allah'ın gölgesi her yerde hâkim oldu. Sipâhî ve halk her yerde huzur içindeydi. Geçmiştekiler bundan ibret aldı. Gafil olan düşman işin gerçeğini anladı. Sevgi, şehettin ve şahaneliğin şartıydı. Hiç kimse annesinden bu devleti daha büyük görmedi, hiç kimse bu devletle övünmedi. Türkistan ve çevresi, Buhara ve Semerkand'ın zenginlikleri onun elindeydi. Hükümdarlık kuralları ve babasının izi yerindeydi. Dehşet ve din onunlaydı. Bu parlak nur o aydan, bu taç o baştan, bu şahtandır. Süleyman-ı Hakîkî, şehirlerin dostuydu; onu mülk ve din ile yad ettiler. Süleyman'a mühürdar ve süs idi, İskender'e ayna ve ayet idi. İskender'e ayna, Keyhüsrev'e kâse (cam) oldu.

Es-Sultânü'l-Muazzam Rûknü'd-Dünyâ ve'd-Dîn Ebû'l-Muzaffer Berkýaruq bin Melikşah Yemîn-i Emîrû'l-Mü'minîn

Sultan Berk-yâruq, o kadar güzel yüzlüydü. O kadar mutedil kâmet, o kadar hat ve o kadar mehâsin, o kadar ki, o kadar oldu. İlk padişahlığı, Hicrî 485 senesinde, o kadar ki, o kadar oldu. Mülkün müddeti on dört yıl, ömrünün müddeti yirmi beş yıl. Vilayet, o Sultan Berk-yâruq, o Dârü'l-mülk İsfahan'da, Hicrî 487 senesi Muharrem ayında, o kadar ki, o kadar oldu. Vezirler: Ali el-Kâ, o vezîr...

Sayfa 139

Berk-yâruq'un Vezirleri ve Hâcibleri, Kardeşi Mahmud ile Niza, Saltanat Hakkında İzzü'l-mülk el-Hüseyn bin Nizâmü'l-mülk, o vezîr Müeyyedü'l-mülk Ebu Bekr bin Nizâmü'l-mülk, o vezîr Fahrü'l-mülk bin Nizâm, o vezîr A'azzü'l-mülk Abdülcelîl ed-Dihistânî, o vezîr Mecdü'l-mülk Ebu'l-Fazl el-Kummî, o hâcib el-Emîr el-Hâcib Tâc, o hâcib Tuğan Berk, o hâcib Abdü'l-mülk. Sultan Berk-yâruq, o padişah, o kadar hoş huy, o kadar iyi yüz, o kadar taze ve o kadar genç.

Mesel:

“Men kerume hilmuhû ve men şerreffe lutfu hû.” Kim ki hilmi kerim olursa, kim ki lutfu şerefli olursa.

Kerim, o kadar ki, o kadar ber-diyâr idi. O kadar şeref, o kadar lütuf idi. O rûzgâr, o kadar hâdisât, o kadar şîb ve o kadar ferâz, o kadar bî-şümâr idi. Çün, o rûzgâr, o kadar ki, o kadar oldu. O on üç yaşında idi. O en büyük oğul idi. Baba, o vilayeti ona ahit etmişti. O, o halde, İsfahan'da idi. Türkân Hâtûn, Bağdad'dan Emîrü'l-mü'minîn'den, o kadar ki, o Mahmud bin Melikşah'a saltanat versin ve onun adına hutbe okusun, istedi. Emîrü'l-mü'minîn, o icabete razı olmadı ve dedi: “Oğul, senin o tahttan, o padişahlıktan, o kadar ki, o kadar değildir.”

Şiir:

“Sezâ ger begûyem yekî dâstân, Ke-bâşed hırad-mend-i Hindûstân. Mesâ-yı eç bâ ârû bâ kiye dest, Ze-menzil me-kun câygâh-ı neşest. Serâ-ye senîh est ber-râ-ye ve rû, Yekî şüd kohen dîger ârend-i tû. Yekî ender âyed dîger be-güzered, Zemânî be-menzil çend bâ cerd.”

Sayfa 140

Sultan Berk-yâruq bin Melikşah

Cihan-râ çünîn-est sâz ü nehâd, Ezîn dest be-şend dîger yâd. Tû hengâm-ı şâdî-yi derah-tî me-kâr, Ki zehr âved bâr-ı o rûzgâr. Derah-tî bûd îñ nişâne be-dest, Ki bâriş bûd zehr ü bergeş kebest. Pe-yî ender âteş ne-bâyed şoden, Pîş-i belâ dâstân-hâ zeden.

Mesel:

“Men hâne alâye'l-âmâli teveccehet ileyhi'l-âmâl.” Kim ki emellere hıyanet ederse, emeller ona yönelir.

Her kim ki, o kadar mal isterse, o kadar olur. Türkân Hâtûn, o kadar mal verdi. Emîr Ca'fer, o oğlunu, o kadar ki, o kadar aldı. Türkân Hâtûn, o Meh-melik Hâtûn idi. Melikşah'ın kız kardeşi, Türkân Hâtûn, onu yetiştirdi. Babasının varlığıyla, o kadar ki, o Türkân, onu Emîrü'l-mü'minîn'e istedi. O vefattan önce, Melikşah, o kadar ki, o kadar yaşlıydı ki, İsfahan'da bâzâr... O ordu, o kadar ki, o kadar bugün, o medrese-i Melike Hâtûn'dur. Dârü'l-hilâfe ve o cârî, o kadar ki, o kadar... Onu oraya nişândılar.

Halife, o kadar ki, o kadar azîmet, o kadar ki, o kadar müsteşar idi ve o yeri tuttu. Türkân, onu Halife'ye gönderdi. O icabete razı oldu ve onun adına hutbe okuttu. Türkân Hâtûn, o halde, Emîr Kerbuğâ'nın oğlunu, o kadar ki, o kadar Bağdad'a, Isfahan'a götürdü. Berk-yâruq'u tutmak için.

Mesel:

“Men bezzile mâlehû iste'în ve men men'e bezl-i câhehu iste'în.” Kim ki malını bolca verirse, yardım ister; kim ki câhını esirgerse, yardım ister.

O kadar ki, o kadar mal-i hamd artar ve o kadar ki, o kadar câh artar. Gulamân-ı Nizâmî, Berk-yâruq'u Isfahan'da himaye ettiler. Gece, o şehirden dışarı çıkardılar. Sâve tarafına ve oradan, o Atabek Köşkî'nin yanına götürdüler. O, o kadar ki, o kadar oldu. Onu oraya götürdüler ve o tahta oturtular. Mecdü'l-mülk ve Ebu Müslim, o reîs...

Sayfa 141

Berk-yâruq'un Isfahan'ı Muhasarası

Rey'in tâc-ı murassa'ı, o başının üzerindeydi. Babası Rey'e yakın, yirmi bin adam, o kadar ki, o kadar geldi.

Mesel:

“Hayru'l-mâli mâ kuzıye'l-levâzimu ve'l-mekârim.” Malın en hayırlısı, ihtiyaçları ve mekârimi karşılayandır.

En iyi mal, o kadar ki, o kadar ihtiyaçları ve o kadar mekârimi karşılar. Türkân Hâtûn, o oğulla Bağdad'dan Isfahan'a geldi. Şehri kendi üzerine kuşattı.

Mesel:

“Eyyü melikin adele fî hükmihi ve kassede isteğnâ an cündihî ve ra'ıyyetihî.” Hangi padişah ki, hükmünde adalet eder ve ordusundan ve raiyyetinden istiğna kasdeder. Padişah, o hükmünde adil idi. Ordu ve raiyyetten müstağni oldu. Berk-yâruq, o Isfahan'a geldi. Türkân Hâtûn, o hazineyi ödemeye ve o def'e... O, o kadar ki, o kadar yaptı. Emîrler ve gulamlar, o kadar ki, o kadar dirhem, o kadar ki, o kadar...

Mesel:

“İzâ sâde'l-mütebellu hâbe'l-âmil.” Ne zaman ki, o mütebellü (alçak) yükselirse, âmil hüsrana uğrar.

Şiir:

“Her ki âmîht bâ ferû-mâye, Hâr gereded çü ber zemîn sâye.”

Mecdü'l-mülk Kummî ve Tâcü'l-mülk Ebu'l-Ganâim, o müdebber ve o peşkâr idiler. Emîr İspehsâlâr, o Atabek, o yüz bin dinar karar verdi ki, Berk-yâruq'a versin. O, o emîrden, o babasından, o şehirden, o kadar ki, o kadar... Berk-yâruq, o kadar ki, o

kadar geldi. Türkân Hâtûn, o Melik İsmail'i, o Berk-yâruq'un dayısı, o kadar ki, o kadar olsun. Eğer Berk-yâruq, o kadar ki, o kadar yıkarsa ve o alet ve o esbâb...

بمع ودفی سلطان کهنمون بن فغ ارسلان ۱۴۷ کبرا هه بهر، دهنست و نهد، بن آفاق و بار و تخت بلند کبرا هه رهن اندر ورس^(۱)، کهن بر فراز و کهن در نسیب چون بوساده^(۲)، روزگار، فرون آرد رنگ گل رخ چار چار، سر جریح کورده راز، به بر دامن داد جویند، ماه جادار کچ کرد کوشید برخ، یازد کثرت و یازد^(۳)، کهنه هه رهن یازد، بدینک برهاسه، هه کوشید مانه یازد چاه^(۴)، چهنست، رسم سهرای سیج، تا کورن تا قورمان و رخ^(۵) و اگر کز کور، حهغه در قد حهوه آینهی یادشاد و فندرا شاییدی و دوزخ تاباید و دین برودن یان تا و ده کنگدانه اند، بر پنج و غه خاروند، مایه یادش، بن آدم قاهر، طهر آفتاب کوسر بن^(۶) آشتان گل ارسلان قلعه آقا ژانین کنگه کسه ایاس مکت و بنیاد سلطنت او بر یاض ایزد اعلیٰ الله و اعلام دولت و اعلام امان او کور در چاه نامور و هوسرت و ار نیاس و حیوانت آید معنوم^(۷)، هوسر براسن چاه ایزد اعلیٰ الله که کسه هه چونت یاد و نصیب قیاد اوسر دین و صید خیر و عاف و هرج و مرج باب ندم اند، از^(۸) دلال اقل و محال برید دولت و منبعت مکتب، یادش، و غنمت این اقلان تا نایب یازاد، و جهالت کور و ورین و اطراف مش و یان خیر، دار کور مدال او، روضه غله غلای و مخرطت و آواز^(۹) و صفت و ادب رفاهیت، بر صفت و صحت قوم آید اعلام طهر اعلیٰ و غزاقین و مالک و موزان و براسن چاه ایزد اعلیٰ این سلطان حله (۱) قوراس، (۲) قوراس، (۳) قوراس، (۴) قوراس، (۵) قوراس، (۶) قوراس، (۷) قوراس، (۸) قوراس، (۹) قوراس	سلطان کرکار بن ملکاه ۱۴۸ حیث قوی اند این سلطون مریدی ان هه حیتی بروی سلطان آرد بکار به بدینرازا بران داشت که ابتدای طلد و بانی سلطنت از سرایره و چهر و غیر ان جهت وی راست کرد و دینک ساره کنگه رت و برافشرا یازود و کنگد اوار آواره داشت و چاه در چاه کرداید اکثرت دینک اوار وزارت دغه و مرواحه یی کند، ملای طلی آلیان آند بن ملکی الشکر^(۱)، رخ ریان از طلی سان حدشر باشد، سلطان سا چیه از حرکه بیرون آند و بنوگد اوجیاد و برمودا با چشیش خشنه و بر کژی نفاذند، رخی چان زد که کورن بکارزد و سر هوز بر دوتی کور بنجید سر برین اید، سلطان با طشتدار کورید و حجت کشت سلطونان یی، بنی و آن وور دم^(۲)، سر ان ماکست و حجت، طشتدار رنه^(۳)، پس طشتدار کرجخت و کوروی سلطان یارست دند، و میان سلطان حهغه و کرکار پنج بار مصاف اصیل^(۴)، چاهر بار دست کرکار یازد و یانست حهغه کرکار گرفت آند، نعر چهن آند آت چرخ یابدار، خاند یی لشکر از خیرسل^(۵)، یی بشود بر و سترامه، آزو داد بیسم و دینو^(۶)، (سا آوزورن) عاده دینو چم، کسه شاکش کهن یی بر رخ چونت دوتا دود قوریلان، بوی تو انمر کنگی، ملت شکست اوسر کسید بوز کور، عاده چهن یان بر اوزاد وور^(۷) (۱) یی اید، (۲) یی اید، (۳) یی اید، (۴) یی اید، (۵) یی اید، (۶) یی اید، (۷) یی اید
--	---

سلطان حهغه بن ملکاه ۱۴۹ جوزان شاه جیاه، خر تو باذا شطاط تا بوزور چهن لاله عیان آرد تا صا ار حقی منتهای شمشد شلسلا، دم دم ازان کنگشلت آرد تا جیاه ار یی اظهار جیاهان حقیق هر کسب آرد و که دوم بنیات آرد طشر و نصرت و اقل شاییده خدا دم دم سوسه دوت نویست آرد خلدت کرجه ادب بیست بر یان آرد مایه رینه کسه از چاه رنقل آرد السلطان غزات الدلیا و الدین ابو خیمه^(۱) حین ملکاه قسیم المومنین سلطان حهغه نام بالا دود کینه ابرو چهره ایدک مالک وزی دلی^(۲)، مملک سیاه و اعلیٰ طویل مالی، و لاشن برمهسان^(۳)، سنه پنج و بیست و پنج، از پنج بدست ابتدای بیزد مال، سنه خمس و هفت و شش، از اول ابتدای اید و بعد از وفات سلطان، معید کرکار سنه و شصت و نهم و اربع ماه، توابع او شمشک یالمر، وریز او اوزورس ملکه بن عثمان او بکر، اوزور حطیر الموم خیمه ایدک^(۴)، اوزور معید ملک آلی، اوزور عظم ملک احمد بن عثمان، اوزور ارکین^(۵)، اوزور عقیق^(۶)، اوزور عیسی^(۷)، اوزور عیسی^(۸)، اوزور عیسی^(۹)، اوزور عیسی^(۱۰)، اوزور عیسی^(۱۱)، اوزور عیسی^(۱۲)، اوزور عیسی^(۱۳)، اوزور عیسی^(۱۴)، اوزور عیسی^(۱۵)، اوزور عیسی^(۱۶)، اوزور عیسی^(۱۷)، اوزور عیسی^(۱۸)، اوزور عیسی^(۱۹)، اوزور عیسی^(۲۰)، اوزور عیسی^(۲۱)، اوزور عیسی^(۲۲)، اوزور عیسی^(۲۳)، اوزور عیسی^(۲۴)، اوزور عیسی^(۲۵)، اوزور عیسی^(۲۶)، اوزور عیسی^(۲۷)، اوزور عیسی^(۲۸)، اوزور عیسی^(۲۹)، اوزور عیسی^(۳۰)، اوزور عیسی^(۳۱)، اوزور عیسی^(۳۲)، اوزور عیسی^(۳۳)، اوزور عیسی^(۳۴)، اوزور عیسی^(۳۵)، اوزور عیسی^(۳۶)، اوزور عیسی^(۳۷)، اوزور عیسی^(۳۸)، اوزور عیسی^(۳۹)، اوزور عیسی^(۴۰)، اوزور عیسی^(۴۱)، اوزور عیسی^(۴۲)، اوزور عیسی^(۴۳)، اوزور عیسی^(۴۴)، اوزور عیسی^(۴۵)، اوزور عیسی^(۴۶)، اوزور عیسی^(۴۷)، اوزور عیسی^(۴۸)، اوزور عیسی^(۴۹)، اوزور عیسی^(۵۰)، اوزور عیسی^(۵۱)، اوزور عیسی^(۵۲)، اوزور عیسی^(۵۳)، اوزور عیسی^(۵۴)، اوزور عیسی^(۵۵)، اوزور عیسی^(۵۶)، اوزور عیسی^(۵۷)، اوزور عیسی^(۵۸)، اوزور عیسی^(۵۹)، اوزور عیسی^(۶۰)، اوزور عیسی^(۶۱)، اوزور عیسی^(۶۲)، اوزور عیسی^(۶۳)، اوزور عیسی^(۶۴)، اوزور عیسی^(۶۵)، اوزور عیسی^(۶۶)، اوزور عیسی^(۶۷)، اوزور عیسی^(۶۸)، اوزور عیسی^(۶۹)، اوزور عیسی^(۷۰)، اوزور عیسی^(۷۱)، اوزور عیسی^(۷۲)، اوزور عیسی^(۷۳)، اوزور عیسی^(۷۴)، اوزور عیسی^(۷۵)، اوزور عیسی^(۷۶)، اوزور عیسی^(۷۷)، اوزور عیسی^(۷۸)، اوزور عیسی^(۷۹)، اوزور عیسی^(۸۰)، اوزور عیسی^(۸۱)، اوزور عیسی^(۸۲)، اوزور عیسی^(۸۳)، اوزور عیسی^(۸۴)، اوزور عیسی^(۸۵)، اوزور عیسی^(۸۶)، اوزور عیسی^(۸۷)، اوزور عیسی^(۸۸)، اوزور عیسی^(۸۹)، اوزور عیسی^(۹۰)، اوزور عیسی^(۹۱)، اوزور عیسی^(۹۲)، اوزور عیسی^(۹۳)، اوزور عیسی^(۹۴)، اوزور عیسی^(۹۵)، اوزور عیسی^(۹۶)، اوزور عیسی^(۹۷)، اوزور عیسی^(۹۸)، اوزور عیسی^(۹۹)، اوزور عیسی^(۱۰۰)، اوزور عیسی^(۱۰۱)، اوزور عیسی^(۱۰۲)، اوزور عیسی^(۱۰۳)، اوزور عیسی^(۱۰۴)، اوزور عیسی^(۱۰۵)، اوزور عیسی^(۱۰۶)، اوزور عیسی^(۱۰۷)، اوزور عیسی^(۱۰۸)، اوزور عیسی^(۱۰۹)، اوزور عیسی^(۱۱۰)، اوزور عیسی^(۱۱۱)، اوزور عیسی^(۱۱۲)، اوزور عیسی^(۱۱۳)، اوزور عیسی^(۱۱۴)، اوزور عیسی^(۱۱۵)، اوزور عیسی^(۱۱۶)، اوزور عیسی^(۱۱۷)، اوزور عیسی^(۱۱۸)، اوزور عیسی^(۱۱۹)، اوزور عیسی^(۱۲۰)، اوزور عیسی^(۱۲۱)، اوزور عیسی^(۱۲۲)، اوزور عیسی^(۱۲۳)، اوزور عیسی^(۱۲۴)، اوزور عیسی^(۱۲۵)، اوزور عیسی^(۱۲۶)، اوزور عیسی^(۱۲۷)، اوزور عیسی^(۱۲۸)، اوزور عیسی^(۱۲۹)، اوزور عیسی^(۱۳۰)، اوزور عیسی^(۱۳۱)، اوزور عیسی^(۱۳۲)، اوزور عیسی^(۱۳۳)، اوزور عیسی^(۱۳۴)، اوزور عیسی^(۱۳۵)، اوزور عیسی^(۱۳۶)، اوزور عیسی^(۱۳۷)، اوزور عیسی^(۱۳۸)، اوزور عیسی^(۱۳۹)، اوزور عیسی^(۱۴۰)، اوزور عیسی^(۱۴۱)، اوزور عیسی^(۱۴۲)، اوزور عیسی^(۱۴۳)، اوزور عیسی^(۱۴۴)، اوزور عیسی^(۱۴۵)، اوزور عیسی^(۱۴۶)، اوزور عیسی^(۱۴۷)، اوزور عیسی^(۱۴۸)، اوزور عیسی^(۱۴۹)، اوزور عیسی^(۱۵۰)، اوزور عیسی^(۱۵۱)، اوزور عیسی^(۱۵۲)، اوزور عیسی^(۱۵۳)، اوزور عیسی^(۱۵۴)، اوزور عیسی^(۱۵۵)، اوزور عیسی^(۱۵۶)، اوزور عیسی^(۱۵۷)، اوزور عیسی^(۱۵۸)، اوزور عیسی^(۱۵۹)، اوزور عیسی^(۱۶۰)، اوزور عیسی^(۱۶۱)، اوزور عیسی^(۱۶۲)، اوزور عیسی^(۱۶۳)، اوزور عیسی^(۱۶۴)، اوزور عیسی^(۱۶۵)، اوزور عیسی^(۱۶۶)، اوزور عیسی^(۱۶۷)، اوزور عیسی^(۱۶۸)، اوزور عیسی^(۱۶۹)، اوزور عیسی^(۱۷۰)، اوزور عیسی^(۱۷۱)، اوزور عیسی^(۱۷۲)، اوزور عیسی^(۱۷۳)، اوزور عیسی^(۱۷۴)، اوزور عیسی^(۱۷۵)، اوزور عیسی^(۱۷۶)، اوزور عیسی^(۱۷۷)، اوزور عیسی^(۱۷۸)، اوزور عیسی^(۱۷۹)، اوزور عیسی^(۱۸۰)، اوزور عیسی^(۱۸۱)، اوزور عیسی^(۱۸۲)، اوزور عیسی^(۱۸۳)، اوزور عیسی^(۱۸۴)، اوزور عیسی^(۱۸۵)، اوزور عیسی^(۱۸۶)، اوزور عیسی^(۱۸۷)، اوزور عیسی^(۱۸۸)، اوزور عیسی^(۱۸۹)، اوزور عیسی^(۱۹۰)، اوزور عیسی^(۱۹۱)، اوزور عیسی^(۱۹۲)، اوزور عیسی^(۱۹۳)، اوزور عیسی^(۱۹۴)، اوزور عیسی^(۱۹۵)، اوزور عیسی^(۱۹۶)، اوزور عیسی^(۱۹۷)، اوزور عیسی^(۱۹۸)، اوزور عیسی^(۱۹۹)، اوزور عیسی^(۲۰۰)، اوزور عیسی^(۲۰۱)، اوزور عیسی^(۲۰۲)، اوزور عیسی^(۲۰۳)، اوزور عیسی^(۲۰۴)، اوزور عیسی^(۲۰۵)، اوزور عیسی^(۲۰۶)، اوزور عیسی^(۲۰۷)، اوزور عیسی^(۲۰۸)، اوزور عیسی^(۲۰۹)، اوزور عیسی^(۲۱۰)، اوزور عیسی^(۲۱۱)، اوزور عیسی^(۲۱۲)، اوزور عیسی^(۲۱۳)، اوزور عیسی^(۲۱۴)، اوزور عیسی^(۲۱۵)، اوزور عیسی^(۲۱۶)، اوزور عیسی^(۲۱۷)، اوزور عیسی^(۲۱۸)، اوزور عیسی^(۲۱۹)، اوزور عیسی^(۲۲۰)، اوزور عیسی^(۲۲۱)، اوزور عیسی^(۲۲۲)، اوزور عیسی^(۲۲۳)، اوزور عیسی^(۲۲۴)، اوزور عیسی^(۲۲۵)، اوزور عیسی^(۲۲۶)، اوزور عیسی^(۲۲۷)، اوزور عیسی^(۲۲۸)، اوزور عیسی^(۲۲۹)، اوزور عیسی^(۲۳۰)، اوزور عیسی^(۲۳۱)، اوزور عیسی^(۲۳۲)، اوزور عیسی^(۲۳۳)، اوزور عیسی^(۲۳۴)، اوزور عیسی^(۲۳۵)، اوزور عیسی^(۲۳۶)، اوزور عیسی^(۲۳۷)، اوزور عیسی^(۲۳۸)، اوزور عیسی^(۲۳۹)، اوزور عیسی^(۲۴۰)، اوزور عیسی^(۲۴۱)، اوزور عیسی^(۲۴۲)، اوزور عیسی^(۲۴۳)، اوزور عیسی^(۲۴۴)، اوزور عیسی^(۲۴۵)، اوزور عیسی^(۲۴۶)، اوزور عیسی^(۲۴۷)، اوزور عیسی^(۲۴۸)، اوزور عیسی^(۲۴۹)، اوزور عیسی^(۲۵۰)، اوزور عیسی^(۲۵۱)، اوزور عیسی^(۲۵۲)، اوزور عیسی^(۲۵۳)، اوزور عیسی^(۲۵۴)، اوزور عیسی^(۲۵۵)، اوزور عیسی^(۲۵۶)، اوزور عیسی^(۲۵۷)، اوزور عیسی^(۲۵۸)، اوزور عیسی^(۲۵۹)، اوزور عیسی^(۲۶۰)، اوزور عیسی^(۲۶۱)، اوزور عیسی^(۲۶۲)، اوزور عیسی^(۲۶۳)، اوزور عیسی^(۲۶۴)، اوزور عیسی^(۲۶۵)، اوزور عیسی^(۲۶۶)، اوزور عیسی^(۲۶۷)، اوزور عیسی^(۲۶۸)، اوزور عیسی^(۲۶۹)، اوزور عیسی^(۲۷۰)، اوزور عیسی^(۲۷۱)، اوزور عیسی^(۲۷۲)، اوزور عیسی^(۲۷۳)، اوزور عیسی^(۲۷۴)، اوزور عیسی^(۲۷۵)، اوزور عیسی^(۲۷۶)، اوزور عیسی^(۲۷۷)، اوزور عیسی^(۲۷۸)، اوزور عیسی^(۲۷۹)، اوزور عیسی^(۲۸۰)، اوزور عیسی^(۲۸۱)، اوزور عیسی^(۲۸۲)، اوزور عیسی^(۲۸۳)، اوزور عیسی^(۲۸۴)، اوزور عیسی^(۲۸۵)، اوزور عیسی^(۲۸۶)، اوزور عیسی^(۲۸۷)، اوزور عیسی^(۲۸۸)، اوزور عیسی^(۲۸۹)، اوزور عیسی^(۲۹۰)، اوزور عیسی^(۲۹۱)، اوزور عیسی^(۲۹۲)، اوزور عیسی^(۲۹۳)، اوزور عیسی^(۲۹۴)، اوزور عیسی^(۲۹۵)، اوزور عیسی^(۲۹۶)، اوزور عیسی^(۲۹۷)، اوزور عیسی^(۲۹۸)، اوزور عیسی^(۲۹۹)، اوزور عیسی^(۳۰۰)، اوزور عیسی^(۳۰۱)، اوزور عیسی^(۳۰۲)، اوزور عیسی^(۳۰۳)، اوزور عیسی^(۳۰۴)، اوزور عیسی^(۳۰۵)، اوزور عیسی^(۳۰۶)، اوزور عیسی^(۳۰۷)، اوزور عیسی^(۳۰۸)، اوزور عیسی^(۳۰۹)، اوزور عیسی^(۳۱۰)، اوزور عیسی^(۳۱۱)، اوزور عیسی^(۳۱۲)، اوزور عیسی^(۳۱۳)، اوزور عیسی^(۳۱۴)، اوزور عیسی^(۳۱۵)، اوزور عیسی^(۳۱۶)، اوزور عیسی^(۳۱۷)، اوزور عیسی^(۳۱۸)، اوزور عیسی^(۳۱۹)، اوزور عیسی^(۳۲۰)، اوزور عیسی^(۳۲۱)، اوزور عیسی^(۳۲۲)، اوزور عیسی^(۳۲۳)، اوزور عیسی^(۳۲۴)، اوزور عیسی^(۳۲۵)، اوزور عیسی^(۳۲۶)، اوزور عیسی^(۳۲۷)، اوزور عیسی^(۳۲۸)، اوزور عیسی^(۳۲۹)، اوزور عیسی^(۳۳۰)، اوزور عیسی^(۳۳۱)، اوزور عیسی^(۳۳۲)، اوزور عیسی^(۳۳۳)، اوزور عیسی^(۳۳۴)، اوزور عیسی^(۳۳۵)، اوزور عیسی^(۳۳۶)، اوزور عیسی^(۳۳۷)، اوزور عیسی^(۳۳۸)، اوزور عیسی^(۳۳۹)، اوزور عیسی^(۳۴۰)، اوزور عیسی^(۳۴۱)، اوزور عیسی^(۳۴۲)، اوزور عیسی^(۳۴۳)، اوزور عیسی^(۳۴۴)، اوزور عیسی^(۳۴۵)، اوزور عیسی^(۳۴۶)، اوزور عیسی^(۳۴۷)، اوزور عیسی^(۳۴۸)، اوزور عیسی^(۳۴۹)، اوزور عیسی^(۳۵۰)، اوزور عیسی^(۳۵۱)، اوزور عیسی^(۳۵۲)، اوزور عیسی^(۳۵۳)، اوزور عیسی^(۳۵۴)، اوزور عیسی^(۳۵۵)، اوزور عیسی^(۳۵۶)، اوزور عیسی^(۳۵۷)، اوزور عیسی^(۳۵۸)، اوزور عیسی^(۳۵۹)، اوزور عیسی^(۳۶۰)، اوزور عیسی^(۳۶۱)، اوزور عیسی^(۳۶۲)، اوزور عیسی^(۳۶۳)، اوزور عیسی^(۳۶۴)، اوزور عیسی^(۳۶۵)، اوزور عیسی^(۳۶۶)، اوزور عیسی^(۳۶۷)، اوزور عیسی^(۳۶۸)، اوزور عیسی^(۳۶۹)، اوزور عیسی^(۳۷۰)، اوزور عیسی^(۳۷۱)، اوزور عیسی^(۳۷۲)، اوزور عیسی^(۳۷۳)، اوزور عیسی^(۳۷۴)، اوزور عیسی^(۳۷۵)، اوزور عیسی^(۳۷۶)، اوزور عیسی^(۳۷۷)، اوزور عیسی^(۳۷۸)، اوزور عیسی^(۳۷۹)، اوزور عیسی^(۳۸۰)، اوزور عیسی^(۳۸۱)، اوزور عیسی^(۳۸۲)، اوزور عیسی^(۳۸۳)، اوزور عیسی^(۳۸۴)، اوزور عیسی^(۳۸۵)، اوزور عیسی^(۳۸۶)، اوزور عیسی^(۳۸۷)، اوزور عیسی^(۳۸۸)، اوزور عیسی^(۳۸۹)، اوزور عیسی^(۳۹۰)، اوزور عیسی^(۳۹۱)، اوزور عیسی^(۳۹۲)، اوزور عیسی^(۳۹۳)، اوزور عیسی^(۳۹۴)، اوزور عیسی^(۳۹۵)، اوزور عیسی^(۳۹۶)، اوزور عیسی^(۳۹۷)، اوزور عیسی^(۳۹۸)، اوزور عیسی^(۳۹۹)، اوزور عیسی^(۴۰۰)، اوزور عیسی^(۴۰۱)، اوزور عیسی^(۴۰۲)، اوزور عیسی^(۴۰۳)، اوزور عیسی^(۴۰۴)، اوزور عیسی^(۴۰۵)، اوزور عیسی^(۴۰۶)، اوزور عیسی^(۴۰۷)، اوزور عیسی^(۴۰۸)، اوزور عیسی^(۴۰۹)، اوزور عیسی^(۴۱۰)، اوزور عیسی^(۴۱۱)، اوزور عیسی^(۴۱۲)، اوزور عیسی^(۴۱۳)، اوزور عیسی^(۴۱۴)، اوزور عیسی^(۴۱۵)، اوزور عیسی^(۴۱۶)، اوزور عیسی^(۴۱۷)، اوزور عیسی^(۴۱۸)، اوزور عیسی^(۴۱۹)، اوزور عیسی^(۴۲۰)، اوزور عیسی^(۴۲۱)، اوزور عیسی^(۴۲۲)، اوزور عیسی^(۴۲۳)، اوزور عیسی^(۴۲۴)، اوزور عیسی^(۴۲۵)، اوزور عیسی^(۴۲۶)، اوزور عیسی^(۴۲۷)، اوزور عیسی^(۴۲۸)، اوزور عیسی^(۴۲۹)، اوزور عیسی^(۴۳۰)، اوزور عیسی^(۴۳۱)، اوزور عیسی^(۴۳۲)، اوزور عیسی^(۴۳۳)، اوزور عیسی^(۴۳۴)، اوزور عیسی^(۴۳۵)، اوزور عیسی^(۴۳۶)، اوزور عیسی^(۴۳۷)، اوزور عیسی^(۴۳۸)، اوزور عیسی^(۴۳۹)، اوزور عیسی^(۴۴۰)، اوزور عیسی^(۴۴۱)، اوزور عیسی^(۴۴۲)، اوزور عیسی^(۴۴۳)، اوزور عیسی^(۴۴۴)، اوزور عیسی^(۴۴۵)، اوزور عیسی^(۴۴۶)، اوزور عیسی^(۴۴۷)، اوزور عیسی^(۴۴۸)، اوزور عیسی^(۴۴۹)، اوزور عیسی^(۴۵۰)، اوزور عیسی^(۴۵۱)، اوزور عیسی^(۴۵۲)، اوزور عیسی^(۴۵۳)، اوزور عیسی^(۴۵۴)، اوزور عیسی^(۴۵۵)، اوزور عیسی^(۴۵۶)، اوزور عیسی^(۴۵۷)، اوزور عیسی^(۴۵۸)، اوزور عیسی^(۴۵۹)، اوزور عیسی^(۴۶۰)، اوزور عیسی^(۴۶۱)، اوزور عیسی^(۴۶۲)، اوزور عیسی^(۴۶۳)، اوزور عیسی^(۴۶۴)، اوزور عیسی^(۴۶۵)، اوزور عیسی^(۴۶۶)، اوزور عیسی^(۴۶۷)، اوزور عیسی^(۴۶۸)، اوزور عیسی^(۴۶۹)، اوزور عیسی^(۴۷۰)، اوزور عیسی^(۴۷۱)، اوزور عیسی^(۴۷۲)، اوزور عیسی^(۴۷۳)، اوزور عیسی^(۴۷۴)، اوزور عیسی^(۴۷۵)، اوزور عیسی^(۴۷۶)، اوزور عیسی^(۴۷۷)، اوزور عیسی^(۴۷۸)، اوزور عیسی^(۴۷۹)، اوزور عیسی^(۴۸۰)، اوزور عیسی^(۴۸۱)، اوزور عیسی^(۴۸۲)، اوزور عیسی^(۴۸۳)، اوزور عیسی^(۴۸۴)، اوزور عیسی^(۴۸۵)، اوزور عیسی^(۴۸۶)، اوزور عیسی^(۴۸۷)، اوزور عیسی^(۴۸۸)، اوزور عیسی^(۴۸۹)، اوزور عیسی^(۴۹۰)، اوزور عیسی^(۴۹۱)، اوزور عیسی^(۴۹۲)، اوزور عیسی^(۴۹۳)، اوزور عیسی^(۴۹۴)، اوزور عیسی^(۴۹۵)، اوزور عیسی^(۴۹۶)، اوزور عیسی^(۴۹۷)، اوزور عیسی^(۴۹۸)، اوزور عیسی^(۴۹۹)، اوزور عیسی^(۵۰۰)، اوزور عیسی^(۵۰۱)، اوزور عیسی^(۵۰۲)، اوزور عیسی^(۵۰۳)، اوزور عیسی^(۵۰۴)، اوزور عیسی^(۵۰۵)، اوزور عیسی^(۵۰۶)، اوزور عیسی^(۵۰۷)، اوزور عیسی^(۵۰۸)، اوزور عیسی^(۵۰۹)، اوزور عیسی^(۵۱۰)، اوزور عیسی^(۵۱۱)، اوزور عیسی^(۵۱۲)، اوزور عیسی^(۵۱۳)، اوزور عیسی^(۵۱۴)، اوزور عیسی^(۵۱۵)، اوزور عیسی^(۵۱۶)، اوزور عیسی^(۵۱۷)، اوزور عیسی^(۵۱۸)، اوزور عیسی^(۵۱۹)، اوزور عیسی^(۵۲۰)، اوزور عیسی^(۵۲۱)، اوزور عیسی^(۵۲۲)، اوزور عیسی^(۵۲۳)، اوزور عیسی^(۵۲۴)، اوزور عیسی^(۵۲۵)، اوزور عیسی^(۵۲۶)، اوزور عیسی^(۵۲۷)، اوزور عیسی^(۵۲۸)، اوزور عیسی^(۵۲۹)، اوزور عیسی^(۵۳۰)، اوزور عیسی^(۵۳۱)، اوزور عیسی^(۵۳۲)، اوزور عیسی^(۵۳۳)، اوزور عیسی^(۵۳۴)، اوزور عیسی^(۵۳۵)، اوزور عیسی^(۵۳۶)، اوزور عیسی^(۵۳۷)، اوزور عیسی^(۵۳۸)، اوزور عیسی^(۵۳۹)، اوزور عیسی^(۵۴۰)، اوزور عیسی^(۵۴۱)، اوزور عیسی^(۵۴۲)، اوزور عیسی^(۵۴۳)، اوزور عیسی^(۵۴۴)، اوزور عیسی^(۵۴۵)، اوزور عیسی^(۵۴۶)، اوزور عیسی^(۵۴۷)، اوزور عیسی^(۵۴۸)، اوزور عیسی^(۵۴۹)، اوزور عیسی^(۵۵۰)، اوزور عیسی^(۵۵۱)، اوزور عیسی^(۵۵۲)، اوزور عیسی^(۵۵۳)، اوزور عیسی^(۵۵۴)، اوزور عیسی^(۵۵۵)، اوزور عیسی^(۵۵۶)، اوزور عیسی^(۵۵۷)، اوزور عیسی^(۵۵۸)، اوزور عیسی^(۵۵۹)، اوزور عیسی^(۵۶۰)، اوزور عیسی^(۵۶۱)، اوزور عیسی^(۵۶۲)، اوزور عیسی^(۵۶۳)، اوزور عیسی^(۵۶۴)، اوزور عیسی^(۵۶۵)، اوزور عیسی^(۵۶۶)، اوزور عیسی^(۵۶۷)، اوزور عیسی^{(۵}

Göklerin dönüşüne boyun eğer. Yüksek çarkın işi böyledir. Gönlünü onun gülüşüne bağlama. Yalan denemesidir yüksek çark. Bazen sevindirir, bazen incitir. Bazen yükseltir, bazen alçaltır. Bazen sevinç verir, bazen korkutur. Kimse bilmez dönen feleğin sırrını. Böylece yüzünü bize çevirir. Felek bize aydınlık göstermez. Hiçbir zaman bize yüzünü de göstermez.

Sayfa 147

Muhammed'in kardeşi Berk-yâruk'tan yenilgisi ve Müeyyedü'l-Melik'in öldürülmesinin sebebi

Bazen sevinçliyim, bazen korku içindeyim. Bir zaman yükselir, bir zaman alçalırım. Sultan biraz sakinleşmesini istedi ki birkaç maiyetiyle dışarı çıksın. Sonra on-on beş has adamıyla ordugâhtan çıktı ve kenara çekildi.

Hikmet

“Düşmanın öfkesini fırsat bulana kadar yut. Fırsat eline geçince de kaçırma; çünkü dünya düşünceleri satar, gece ve gündüz hediye eder.”

Sultan Muhammed Hemedan'a geldi ve beş nöbet çaldırdı. Müeyyedü'l-Melik vezirdi. Sultan Berk-yâruk, Medenî'den sonra Horasan, Gürgân ve Rey'den büyük ordu topladı. Sultan Muhammed'in üzerine yürüdü ve savaştı. Sultan Muhammed bozguna uğradı, Müeyyedü'l-Melik esir düştü. Birkaç gün zindanda kaldı. Sonunda Sultana haber gönderdi: “Eğer efendim beni affederse yüz bin dinar veririm, vezirlik hizmetini gönül rızasıyla yapayım.”

Sultan kabul etti.

O da parayı hazırlamaya koyuldu. Bir hafta içinde malı düzenledi.

Anlaşma şöyleydi:

Malı teslim ettiği gün vezirlik makamı kendisine verilecekti. Hazine memurlarıyla arasında tartışma çıktı, halk da karıştı. O da işi titizlikle takip etti ve hazine adamlarını gücendirdi.

Mesel

“Mülk sahibinin izzeti, sultanın gafletinden doğan nimettir. Dilini tut ki sultanın gazabından emin olasın.”

O gün anlaşmazlık yüzünden iş ertelendi. Ertesi gün Sultan kendi otağında dinleniyordu. Tımtırlıklı bir şekilde “Sultan kızgın” diye haber yayıldı.

Sayfa 148

Sultan Berk-yâruk bin Melikşah Selçuklu hamiyeti, bu adamın bütün suçunu Sultanın önüne getirdi. Babasının kulluğunu öyle bir hâle getirdi ki saltanat alametlerini, otağı, çadırı ve diğer her şeyi onun için hazırlattı. Sonra tekrar hazineye gitti, kardeşini getirdi, onu perişan etti ve dünyada çaresiz bıraktı. Şimdi yine ona vezirlik veriyor ve güveniyor.

Mesel

“Dil yarası, mızrak yarısından daha şiddetlidir.”

Sultan birkaç adamıyla otağdan çıktı, Müeyyedü'l-Melik'i çağırttı. Gözlerini bağlattı, boynuna oturttu ve öyle bir darbe indirdi ki boynu döndü, başı omzuna düştü, yere yuvarlandı. Sultan büyük bir gösterişle geri döndü ve “İşte Selçuklu hamiyeti budur!” dedi. O vezir bir daha Sultanın yüzüne bakamadı. Sultan Muhammed ile Berk-yâruk arasında beş kez savaş oldu. Dörtünde Berk-yâruk üstün geldi, sonunda Muhammed'i esir aldı.

Şiir

Böyle gelir bu dönek çark. Şehrin padişahından ordusunu ayırt edemez. Bazen babanın yüzüne, bazen oğluna bakar. Ondan adalet de görürüm, zulüm de. İki gözü denemelere dikmiş. Bazen sevinçli, bazen öfkeli. Zaman böyle akıp gidecek. Senin kokun içinde dünyanın kısılacında. Bu keskin kılıç gibi acımasız zaman. Gönlü yara ve dert içinde bırakır.

Sayfa 149

Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan'ın medhi ve duası

Birine bütün payı şehitlik ve hazine, Rahatlık, naz ve yüksek taht verir. Birine ise hep gitmek düşer. Bazen yükselir, bazen alçalır. Zaman böyle akıp gider. Gül renginden diken rengine döner. Feleğin yoluna ayak basmayayım. Ne güneşin ne ayın tuzağına düşeyim. Cihândâr ne kadar çabalasa da, İhtiyaç giderir, hazine ister. Hep başka bir yere gitmek gerekir. Bütün çabalar boşa gider. Felek sarayının âdeti böyledir. Uzak dur ki dertten kurtulasın.

Eğer Berk-yâruk ve Muhammed sağ olsalardı, zamanın padişahını över, ona yaklaşır, dilleriyle övgü ve dua ederlerdi. Yüce Allah'ın kulu, Âdemoğullarının padişahı, büyük kudret sahibi Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan. Allah saltanatını daim kılsın. Onun mülkünün temeli ve saltanatının esası Allah'ın rızasına dayanır. Devletin bayrakları ve ikbalinin alametleri dünyada muzaffer ve tanınmıştır. Zamanın belalarından korunmuştur. Sonu da Allah'ın yanındadır. Hep böyle olsun. Dini işlerin esaslarını sağlamlaştırmak, şeriatın maslahatlarını düzenlemek ve bu yolda yapılan her iş, ikbalin delilleri ve devletin artışının işaretleridir. Bu padişahın gayreti daima bu yolda yürümek ve iki cihan saadetinin son noktası olan bu ganimeti elde etmek üzerinedir. Allah her gün artırsın ve bu ikbal kıyamete kadar sürsün. Rum, Ermen, Şam çevresi, Diyarbekir ve o bölgeler onun adaletiyle cennet bahçesine dönmüştür. Irak, Horasan ve bütün dünyanın halkı bu sultanın adaletiyle korunmaktadır.

Sayfa 150

Sultan Berk-yâruk bin Melikşah En büyük ve en bol nasip onun olsun. Saltanat çadırı ve devlet bayrağı bu diyarın gölgesi olsun. Muhammed ve ailesi hürmetine bu beldelere ulaşınsın. Kitabın yazarı şu kasideyi medih için söylemiştir:

Şiir

Zamanı geldi ki tahtın şahı gelsin. Ordusu Horasan mülküne yönelsin. Tuğrul'un tahtı sana yüz gönül bağlayan mektup değildir. Seninle dünya sultanlarının tacı gelsin. Sencer ve Mesud'un Horasan ve Irak mülkü, İkisi de Süleyman gibi cihândârın zabtına girsin. Seninle dünya mülkü yenilensin. Adaletin dünyanın işini düzene soksun. Adın saadet tuğrası olsa da, En büyük saadet olarak gökyüzünden gelsin. Kapının kulları Kisra ve Fağfur olsun. Bargâhının meclisine Kayser ve Hakan gelsin. Sen İskender sıfatlı, Hızır nişanlı şahlardan, Ebediyet kadehinden hayat şerbeti gelsin. Fetih, ikbal ve zafer üçü de tam derttir. Onların kulağı senin önünde Yezdan'a açılsın. Makamın ve şanın gün be gün, dem be dem, Göklerin hazinesinden taze menşur gelsin. Mübarek çehreli o şahın o demi kutlu olsun. Düşmanla savaş için coşku ve hınç gelsin.

Sayfa 151

Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan medhinde yazarın kasidesi

Şiir

Düşman devletinin sevinci öyle parçalanmasın ki, Bir hasetçi bile unutulma çizgisine düşsün. Yemen atının üzerinde hünerli binici gibi, Bu parlak güneşin yüzüne taç gelsin. Allah'ın desteğiyle sarayın süsü olsun. Her zaman Rahman'ın yardımı ve zaferi gelsin. Hünerli dünya padişahının şehri, Felek onun başında büyük olay getirsin. Gıyâsü'd-Dîn sultanın sevgisinden bir yük, Revend ve Kaşan'dan gelen mücevherler gibi gelsin. Allah o unutulmuş şiiri, Senin gibi hünerli ve söz bilen şaha layık görsün. Kulunun gönlü latif namelerle, Hassân manasında güzellik davası yapsın. Bu temiz nazmın mucizesi üzerine mim kalemi, İki yüz delil ve burhan getirsin. Nerede bir dilenci eli uzansa, O iksir yüz maden cevheri yapsın. Bu nazım tarzından bahsetseler, Ya birisi meydanın kenarında rehyetle gelsin. Kul bir daha şairlik davası etmesin. Hüner meydanına çelân atı gelsin.

Sayfa 152

Sultan Muhammed bin Melikşah

Şiir

Cihan şahının ömrü ebedî ve neşeli olsun. Her nevruzda böyle nu'man lalesi açılsın. Sabah rüzgârı bostan hırkasını giysin. Dilsizlere taze gül bahçesi nefesleri gelsin. Cihan, cihan ehlinin ortaya çıkması için, Bazen bahar, bazen nisan mevsimi getirsin. Zafer, nusret ve ikbal Allah'ın desteğiyle, Dem be dem kapına devran nöbeti gelsin. Hasetçi edep bilmese de asılsın. O da çene kuyusundan çıkan ipe tutunsun.

Sultan Gıyâsü'd-Dünyâ ve'd-Dîn Ebû Şücâ Muhammed bin Melikşah

Emîrül-Mü'minîn'in ortağı Sultan Muhammed orta boylu, açık kaşlı, sarıya çalan tenli, siyah sakallı ve uzun boylu bir adamdı. Doğumu 474 Şaban ayındadır.

Padişahlığı on üç yıl, ömrü otuz yedi yıl sürmüştür. Padişahlığı, kardeşi Sultan Saîd Berk-yâruk'un ölümünden sonra 498 yılında başlamıştır. Tuğrası: "Allah'a sığındım."

Vezirleri: Müeyyedü'l-Melik bin Nizâm, Ebû Bekr, Hatîrû'l-Melik Ebû Mansûr el-Meybudî, Sa'dü'l-Melik Âbî, Nizâmü'l-Melik Ahmed bin Nizâm ve diğerleri.

Sayfa 153

Sultan Muhammed Bâtınîleri yok etmek için büyük gayret gösterdi Devlet terbiyecisi Ebû Mansûr el-Kırâtikî, hâciblerin hâcibi Abdü'l-Melik, hâcib Ömer Karâtikîn, hâcib Alî Bâr. Sultan Muhammed dindar, adaletli ve hakkaniyet sahibi bir padişah'tı.

Mesel

“İzzet istersen itaatle iste, zenginlik istersen kanaatle iste.”

Şiir

Yeryüzünde izzet itaatledir. Hakka itaat kendi menfaatinedir. Kanaatle hazine yap ki, Sonu olmayan bir define olsun.

Doğru görüşlü, sözünde duran, vaadine sadık bir hükümdardı. Dini yüceltmek, Melâhide'yi kırmak ve İslâm'ın merkezini korumak için büyük mücadele verdi. Bidat ehlinin dikenini söktü. İsfahan önündeki o kaleyi fethetmek için ne kadar zahmet çektiğini, o dağa çıkan herkes bilir. Gerçekten o fetih onun eliyle olmasaydı din ve İslâm zayıf düşerdi. Yedi yıl boyunca o güzel huylu padişah bu mücadeleyi sürdürdü, bir an bile dinlenmeden o engeli Müslümanların yolundan kaldırdı.

Mesel

“İtaat en sağlam temel, takva en güzel elbisedir.”

Bidat şüphesi gördüğü herkese peş peşe saldırır, kökünü kazır, suçunu ortadan kaldırır. Allah İslâm adına onu hayırla mükâfatlandırınsın. Padişahlığının başında Bağdat'a gitti. Kardeşinin isyancı oğlu Sadaka ve İbâz'la savaştı. İkisi de öldürüldü. Üzerine sayılamayacak kadar büyük ordu toplandı.

Şiir

Kötü ve kötü düşünceli herkes, Allah helâl rızık istediğinde, Öğütçünün sözünü dinlemezse, Aklı başından gider.

Sayfa 154

Sultan Muhammed bin Melikşah Sayıları ve güçleri Sultanınkinden fazlaydı. Sultana göklerin yardımı ve Rabbinin desteği yetti.

Şiir

Bilmez misin bilge ne der. Gönlünü bilgisiz işten uzak tut. Her övülen şah, Bütün işleri yükselişte olur. Erkeğin soyu yerilmiş olursa, Özgürler arasında rezil olur. Gökte düşmanların başı üzerinde kara bulutlar ve çeşitli alametler belirdi. Ejderha şekilleri görüldü, ağızlarından ateş saçıyorlardı. Heybetlerinden silahlar işe yaramaz hâle geldi, ölüm korkusu sardı, kıyamet dehşetini gözleriyle gördüler. Aralarında anlaşmazlık çıktı, birlikleri bozuldu. Sadaka savaşta öldürüldü, İbâz esir alındı.

Sultan İbâz'ı cezalandırdı. Sadaka'nın cesedini ölümler arasında buldular. Üzerindeki birkaç nişaneyi alıp başını Horasan'a, kardeşi Sencer'e gönderdi.

Sayfa 155

Melâhîde'nin güç kazanması hikâyesi Kime yeterli bilgi ve yetenek verilirse o vilayetin ileri geleni olur, büyüklük kazanır ve bilgiyle sevinç duyar.

Şiir

Cihândâr şahı adalet yarattı. Cevherden ve soydan yarattı. Onu en layık olana verir. En akıllı ve en düzenli olana. Akıl, Tanrı'nın hil'atidir. O düşünce mutluluk vericidir. Ey zalim, talihsiz adam. Boş yere yay çekme. Kartalın işi yoktur. Kartal güneşin başından yemek yemez. Doğrulukla yaptığını söylersen. Neden gönlün yârân işine kayar? Senin dostun ve öğüdün ilaştır. Çalış ki düşüncen doğru olsun. Öğüt hekimin, akıl ilacıdır. Belki tacını gönlünden siler. Akıl o kimdedir ki padişah olsun. Cömert gönüllü, temiz vücutlu olsun. Bilsin ki dünya onunla geçer. Ama akılsızın yanında kalmaz.

O karışıklık sırasında Sultan Muhammed ile Berk-yâruk arasında Melâhîde fitnesi çıktı.

Sayfa 156

Sultan Muhammed bin Melikşah Sabah yaklaştı.

Mesel

“Körden hidayet isteyen...”

Şiir

Kimin yol göstericisi kör olursa, Yolculukta menzili belirsiz olur.

O mektubu dostlukla yazılmış olarak buldular. Sonunda şöyle yazıyordu: “Alacalı atla geldim, bütün dünyayı dolaştım, gönlümden geçen her şeyi bir kenara bıraktım.”

Onun yazısı meşhurdu. İsfahan'da birçok kitap onun hattıyla mevcuttu. İbn Abdü'l-Melik Attâr'ın Ahmed adında bir oğlu vardı. Babasının sağlığında kâğıt satıcılığı yapar, sanki babasının mezhebinden ve inancından uzaklaşmış gibi görünürdü. Baba ölünce bu yüzden ona dokunmadılar.

Mesel

“Kinaye vilayeti ziyaret eder.”

Bilgi, çadırın büyüğüdür. Melikşah'ın yaptırdığı ve adını koyduğu Derkû kalesi, sultanların yokluğunda hazine, silah deposu, küçük şehzadeler ve saray kızlarının bulunduğu yerd. Kaleyi bir grup düyâm muhafız tutardı. İbn Ahmed Abdü'l-Melik kendini şehzadelerin amcası gibi gösterdi, oraya yerleşti. Her zaman şehre iner, kızlar için elbise ve kadın eşyası alır, düyâmlarla samimi olur, dostluk kurardı. Onlar da ona yaklaşımlardı.

Şiir

Gönlüm dostun nazını çekmez. Başımın üzerinde toprak yoksa.
Herkes daveti kabul etti. O zaman o kale hâkimi oldu ve bütün taraftarlarını öldürttü.

Mesel

“Kötülerin devleti, iyilerin mihnetidir.”

Şiir

Yazık o yöneticiye ki alçaklık yüzünden Mahrumiyet davulunu çaldı ve atlara bindi.
Kendi hazinesiyle övünür. Ama hazinesi hiçlikten ibarettir.

Sayfa 157

Melâhîde'nin İsfahan halkını nasıl öldürdüğü

Bundan sonra şehrin yakınındaki Kör Deşt'te bir davet evi kurdu. Her gece şehirden bir grup gelip daveti kabul eder, dinlerdi. Nihayet kendi mahallesinde Ca'ferî'yi bu bid'ate inandırdılar. Sonra davet evine götürdüler. Otuz bin kişi daveti kabul etti. Sultanları incitir, öldürürlerdi.

Şiir

Kenarı süsleyen herkes bilir. Nalın hakkını diken yapar. Temel yoktur, eğer dövüşürsen Sultan kubbesinden daha yüksek olursun.

O devirde Nâpîlî adında biri ortaya çıktı. Ona Medenî Alavî derlerdi. Son günlerde kendi sokağının başında durur, elinde bir kasap bıçağıyla dua ederdi: “Allah oğlum İbn Nâpîlâ'nın elini tutsun da babasının evinin sokağına ulaştırsın.”

O sokak uzun ve karanlıktı. Körün evi en sonda, kötü huylu bir yerdeydi. Alavî'yi babanın evine götürdüklerinde o mahsus sokağı eve çektiler ve bir kuyuya baş aşağı attılar. O kuyudan mahzenlere geçitler vardı. Dört-beş ay bu şekilde geçti. Şehrin birçok genci kayboldu. Kimse dışarı çıkmadı, ölüden de diriden de haber alınamadı.

Şiir

Sesin ne kadar yüksek olursa olsun, Bir gün sırrını açarlar.

Bir gün o evden bir dilenci kadın bir şey istedi. Gece iniltilerini duyunca “Allah yaralıları şifa versin” dedi.

Şiir

Bu hikâyeyi bir sağır anlattı. Duvarın kulağı vardır.

Ev halkı onun durumu anlayacağını düşündü. Ekmek verme bahanesiyle içeri çekmek istediler. Kadın korktu, kaçtı ve sokağın babasına dedi: “Falanca evden acı inilti duyduğum, bana kastettiler.”

Sayfa 158

Sultan Muhammed bin Melikşah Yaptılar.

Hikmet

“Küçük adamlarıyla büyük işler gören kimse, işini ziyan eder ve kusur ortaya çıkarır.”

Küçükleri büyük işlere memur edenin işi dilini tutar, kusurlar yüz gösterir. O büyük bir işti, korkunç bir olaydı. Halk kayıpları arıyordu. Nalınlar kalktı, bütün şehir halkı babanın evine toplandı. Ansızın eve girdiler, köşeleri, mahzenleri aradılar. Dört yüzden fazla yarım adam buldular. Bazıları öldürülmüş, bazıları duvara dört-beş yerden çivilenmiş, iki-üç kişinin cesedi arkadaşları gibi duruyordu. Şehirde yaygara koptu, halk yüzünü yere koydu. Herkes dostunu, akrabasını buldu. İsfahan'da öyle bir feryat koptu ki benzeri görülmemişti. Medenî Alavî'yi ve karısını yakaladılar, yağmur gibi ok yağdırdılar, ikisini de ordu çarşısında yaktılar.

Şiir

Şimdi sahabe yoluna gitme kastı etme. Yoksa kendi canından haberin olmaz. Başının üstüne yılan basamağı koyup vur. Yoksa gönlünü canından ayırırlar. Sultan Muhammed Sadaka savaşını kazandı, İbâz'ı öldürdü ve İsfahan'a geldi. O güçlenmiş Melâhîde'nin işi vardı. Kaleye bol zahire ve sayısız silah yığılmıştı. Yedi yıl boyunca Sultanın gayreti, bahtı, askerleri ve İsfahan halkının yardımıyla o kaleyi aldılar. Vezir Sa'dü'l-Melik Âbî, İsfahan'ın büyükleri ve imamı (kadî'l-kudât Ubeydullâh, hatip ve Sadrü'd-Dîn Müciddî) onu suçlu gördüler.

Sayfa 159

Sa'dü'l-Melik'in Ahmed Attâr ile bir olması Onu Sultanın re'yine arz ettiler. Sultan inanmadı, ona tam itimat etti. Müeyyedü'l-Melik'in bir hâcibi vardı, sırlarının gizliliklerini bilirdi, ondan hiçbir şey gizli değildi. Sırların anahtarı, gizli arzuların anahtarıdır. Bir yıl o suçta kalırsa her hâlde ifşadan korunur, gizli kalır. Kulaklara ulaşan şey şüphesiz dillere düşer, inkâr edilemez.

Şiir

Hiçbir evin avlusu sırdaşla olmaz. Ki onun da bakışları ve yâri olsun. Ahmed Attâr, Sa'dü'l-Melik'e adam gönderdi: "Malımız ve zahiremiz bitsin, adamlarımız savaştan geri kalsın. Kaleyi teslim etmek istiyoruz." Sa'dü'l-Melik cevap verdi: "Bir hafta sabredin, kaleyi elden vermeyin. O siperleri ayağımdan kaldırayım, yani Sultanı." Sultan biraz huysuz mizaçlıydı, her ay Sa'dü'l-Melik'e doğru fesat kasdı ederdi.

Sayfa 160

Sultan Muhammed bin Melikşah Bin dinar ve zehirli badam nişi vardı ki Sultanı onunla öldüreceklerdi. Vezirin bu planı, Attâr'ın mesajı ve Sa'dü'l-Melik'in cevabı hâcib hâce'nin kulağına gitti. Hâcibin son derece güzel bir karısı vardı, ondan hiçbir şey gizli değildi. Bu sır da onunla paylaşıldı. Karı-koca arasında sohbet ve mufâvazet sırasında bu hâl ona söylendi. Karısı Şerefü'l-İslâm'ın vekâletinin yakın dostuydu. Bu olayı duyunca Şerefü'l-İslâm riya durmadı, aynı gece Sultanın sarayına gitti, hâli anlattı. Sultan ertesi gün yemekten sonra bacur hazırlattı, kasdı çağırdı. Sultanın koluna bastı, niş çıktı, rengi bozuldu. Doğru sözü tekrarlardı. Kim âlimlerle müşavere eder, akıllılarla re'y danışır, işleri aydınlanır, zorlukları kolaylaşır. Sultan heybet ve inkârla baktı. Kasd: "Ey hazret, canım feda, doğruyu söyleyeyim" dedi. Sultan

emretti, o fesat elini kestiler, hemen siyahlaştı ve can verdi. Sultan'ın Sa'dü'l-Melik hakkındaki şüphesi kalmadı. Ertesi gün onu yakaladı, Ebü'l-Alâ Mufaddal'ı da.

Sayfa 161

Ahmed Attâr'ın yakalanması ve öldürülüşünün keyfiyeti

Şiir

Nerede doğruluk aydınlanırsa, Yalanın parıltısı zayıflar. Kötü niyetli önüne çıkınca öldür. Evi başıboş bırakma. O çok akıllı hüner sahibi der ki, İhtiyarla kötüye gitme. Feleğin ayağı dönünce, Sıkılaşıp ve yüzüne çizgi çeker. Akıllı kimse büyü yapmalı. Yüzünden dünya başını çıkarsın.

İki gün sonra kale teslim edildi. Ahmed Attâr'ı indirdiler, elleri bağlı deve üzerine oturtular, İsfahan'a götürdüler. Cezası ve kemali erişti, o vezirin cezası ve vebali görüldü. Yüz binden fazla erkek, kadın ve çocuk dışarı çıktı, toprak, tezek, hayvan pisliği, kül ve kemik saçarak, önlerinde davul, def çalarak bağırıyorlardı: "Attâr Ali can, benim Attâr Ali!" Helâk olmuş başının ortasında çalgı çalıyorlardı. Onu bu azamet, celâl ve hürmetle şehirde gezdirdiler. Yedi gün asılı kaldı, ok yağmuruna tuttular, sonunda yaktılar. O hâlde özel olarak sordular: "Sen kendi talihine, İbn Rûz-Nâpîlî'nin davasına baktın mı?" Cevap verdi: "Kendi talihimin hükümlerinde görmüştüm, İsfahan'da öyle bir azamet ve celâl bulacağım ki hiçbir pâdişah benzerini görmemiş. Ama bu sıfatı bilmiyordum." Kim fesadı serbest bırakırsa, dönüşü kötü olur. Kim kötü ekerse sonu pişmanlık ve gamdır. Sultan o kaleyi yıktırdı, Allah'a şükürler etti, yardım ve o kalenin fethiyle o muarızların kuvveti kırıldı.

Sayfa 162

Seyyid Ebû Hâşim-i Hemedânî'nin Sultandan vezirini satın alması Ebû Hâşim Hemedan'ın reisiydi, Alâüddevle'nin dedesi. Sultana kabul ettirdi ki beş yüz bin dinar karşılığında Seyyid'i onun eline versinler.

Şiir

Gitmeyin ve bu ikisinin yaptığından kaçın. Ayıp ehli olmayanı arama. Sende olan kötüyü söyleme.

Henüz Hemedan'a kimse gitmeden Seyyid haber aldı. Üç oğlu ve bilinmeyen bir kardeşiyle bir haftada İsfahan'a ulaştı. Sultanın haslarından birini istedi ki gece onu Sultanın yanına götürsün. Lâlâ Karâtikîn'i tayin ettiler. Onu çağırdı, on bin dinarı on suretle hazırladı: "Bu gece beni Sultanın hizmetine halvetle götür." Hâce Lâlâ hiç bu kadar mal görmemişti, gururlandı: "Bu mal Sultana ulaşmalı" dedi. Seyyid: "Bu has değildir" dedi. Hâce hizmetini yaptı, aynı gece onu huzura götürdü. Seyyid yaşlı, gözleri kapalı, nurlu idi. Sultanın karısı Hâtun da hazır. **Seyyid Ebû Hâşim Sultana dua etti, bir inci getirmişti ki Sultanın benzeri yoktu. Seyyid ağladı: "Hâce Ahmed Medine halkıdır, benim evime kasetmiş. Duydum ki beni beş yüz bin dinara satacaktı. Âlemlerin efendisi, peygamber torununu satmaz." Bu beş yüz bin dinarı hizmet olarak binlerle veririm, şartıyla ki onu benim elime geri versin.**

Sayfa 163

Sultan Muhammed bin Melikşah Kim Allah'tan yardım isterse halka muhtaç olmaz. Sonra Şîrgîr'i büyük bir orduyla Elburz eteklerine gönderdi. Medenî orada sağlam kale yaptı, Melâhîde'nin işini sıkıştırdı, alınacağına kesin inandı. Dünya o işi onun elinden çıkardı.

Şiir

Sen ne kadar zamanın peşinde koşsan da, O kendi yüzünü bize çevirmez. Feleğin işi böyledir. Kendi ırmağının peşinden sevgi götürür. Başını arayan ayağı bulamaz. Ayağını arayan başı önde bulamaz. Akılının gönlü onun işinden, Hayrete düşer. Bu arada Sultanın vefat haberi geldi. Hazretin emirleri Şîrgîr'i geri çağırdılar. Eğer o pâdişah kalsaydı o muarızları kökünden söker, onları yok ederdi. Çünkü Sultan Muhammed nâs, âdil, doğru, âlim ve dost bir pâdişahı. Ama mala karşı büyük meyli vardı.

Şiir

Kim bu dünyaya mağrur olursa, Arzu ve sevinçten haberdar olur. Önce yaptığı işi, Aynı şekilde o dünyada da yapar. Hâce Ahmed bin Nizâmü'l-Melik vezir olduğu zaman Seyyid'e kasdetti.

Sayfa 164

Sultan Muhammed bin Melikşah Sultanın mala sevgisi, veziri koruma arzusuna galip geldi, kabul etti. Seyyid Ebû Hâşim geri döndü, hazine hediyesiyle geldi, malı alsın diye. Hemedan'a varınca konak istedi. Seyyid: "Kervansaray ve masraf keseden olmalı, burada öyle bir makam olsun ki bu malın tartısı ve nakdi yapılsın" dedi. Tûndî adlı gulâm sert davrandı. Seyyid: "Edebli olmazsan emrederim, bu kapıdan süratle getirsinler, bu mala yüz bin daha ekleyip götürüyüm ki senden daha iyi bin gulâm bedeli olsun" dedi.

Şiir

Şeref kendinden olur, cevher gibi. Kül gibi değil, ateş doğursa da. Bir haftadan fazla zaman geçmedi, o kadar tarttı ki ne farz etti ne mülk sattı. Emretti, ağaçlar getirdiler, her parçayı üç karış kestiler, içini boşalttılar. Seksen parça Buhara kumaşı diktiler. Her keseye on bin tayin koydular, tahtalarla kapadılar, demir çemberlerle sardılar, iki tahtayı katıra yüklediler. Kırk katır yükü sekiz yüz bin dinarı, yüzü açık gulâmla gönderdi, gulâma bir dinar verdi. Gulâm ansızın bu yükü Sultanın önüne geldi. Sordu: "Bu malı bu aceleyle nereden buldun?" "Hepsi baba hazinesinden getirdim, tartı, nakd ve tayinle vakit geçti. Yoksa aynı gün geri dönerdim" dedi. Sultan o hâl ve maldan hayrete düştü.

Sayfa 165

Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan'ın medhi

Şiir

Bu işi yapan feleğe bak. Kendinden sevgi yapan herkese. Kuru dikenden taze gül çıkarır. Toprak, uyanık bahtla misk olur.

Sultan Muhammed, Hâce Ahmed'i Seyyid'in eline verdi ki intikamını alsın.

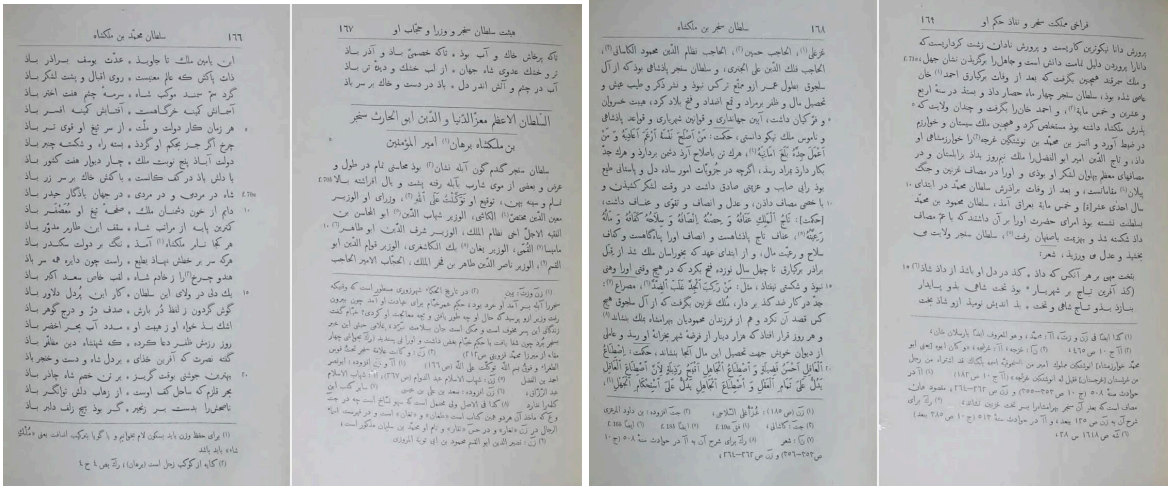
Şiir

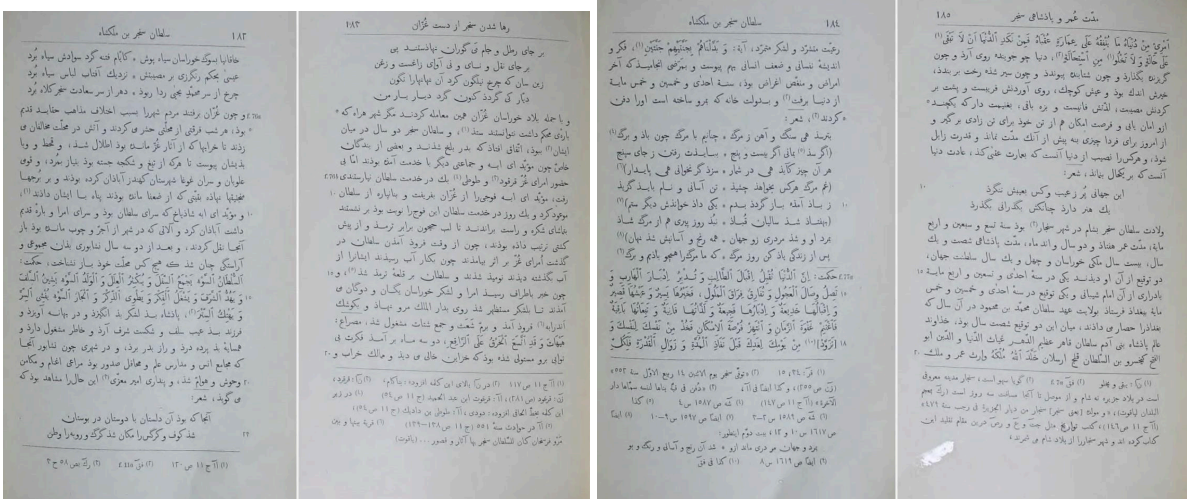
Kim kardeş sevgisini yola koyarsa, Kuyu kazar, kendisi düşer.

Emîr Seyyid hakkında hiçbir kötü düşünce yoktu, tutsak oldu. Kim beğenmediğini başkasına reva görmesin. Seyyid o mal vesilesiyle o hâle ulaştı. Allah Teâlâ âlemlerin efendisi, Âdemoğullarının pâdişâhı, Gıyâsü'd-Dünyâ ve'd-Dîn Ebü'l-Feth Keyhüsrev bin Sultan Kılıç Arslan. Allah mülkünü daim kılsın. Her gün Çin'den yüz meclis gelir, düşmanlarını daha iyi kırar. Her sabah doğudan parlak sabah kuşu uçunca, akşam kuzgunu batıda kaybolunca, ona yeni bir fetih ve sınırsız zaferlerin taze sesi ulaşır. Çin rüzgârı estiği, bu devlet kıyamete kadar sürdüğü sürece, bu iyi niyetli pâdişah bütün emellerin ve iki dünya yardımının sahibi olsun, Muhammed ve âline.

Devlet duası

Cihan varken yüz katlı şah olsun. Tahtı feleklerle beraber olsun. Gökyüzü Kâbe gibi dönsün. Muhammed'in düşmanlarının dudağından olsun. İkbâl yâri, devlet bağışlayan şah. Düşman bağlayan, dost besleyen olsun.

Sayfa 166

Sultan Muhammed bin Melikşah Bu yemin mülkünün ebedî olsun. Yusuf'un adaleti kardeşine olsun.

Şiir

Temiz zâtı âlemin süsü olsun. İkbâl yüzü ve ordunun arkası olsun. Her yerde şahın kafilesi yürüsün. Gözünün nuru yedi iklim olsun. Göklerin güneşi onun otağıdır. Güneşin gölgesi onun esiri olsun. Her zaman devlet ve mülkün yıldızı olsun. Kılıcının ucundan güçlü aslan olsun. Felek eğer onun hükmüyle dönerse. Kapalı yol ve kırık çark olsun. Devlet abâdı beş yeni mülk olsun. Dört duvar yedi ülke olsun. Gönlü bahtın avucunda olsun. Başî toprağın üzerinde altın olsun. Şah insanların içinde ve erlerin başında. Cihan içinde anılsın. Daima düşmanlarının kanından. Onun kılıcının yüzü temizlensin. Küçük basamaklardan büyük rütbelere. Bu tavan dönsün. Her nereye giderse Melikşah. İskender devletinin tacı olsun. Herkes başını onun hizmetine koyarsa. Doğru daire gibi başî olsun. Hintli çarkı onun hizmetkârı olsun. Büyük bahtın özel unvanı olsun. Bu sultanın vilayetinde bir gönül. Bu işte yiğit olsun. Göklerin kulağı onun sözüne açık olsun. İstiridy e gibi inci saçsın. Gözü onun heybetinden yaşarsın. Yeşil suyun yardımını olsun. Zafer günü dua etsin. Din muzaffer olsun. Öyle bir zafer ki Allah'ın yaratığı. Şahın eli ve hançeri olsun. En büyük coşku onun otağında. Şahın öfkesi çadır olsun. Deniz kalemi ki sahil elidir. Onun kamçısından dil nârin olsun. Nâsır'ın eli zincirli olsun. Cesur zülûf dilber olsun.

Sayfa 167

Sultan Sencer'in vezirleri ve hâcibleri

Şiir

Toprak ve su onun özel olsun. Ateş ve rüzgâr baht olsun. Düşman şahın toprağı kurusun. Dudakları kuru ve dili susuz olsun. Gözünde su, gönlünde ateş olsun. Elinde rüzgâr, başında toprak olsun.

Sultanü'l-A'zam Muizzü'd-Dünyâ ve'd-Dîn Ebü'l-Hâris Sencer bin Melikşah, Emîrü'l-Mü'minîn'in burhanı. Sultan Sencer buğday tenli, orta boylu, omuzları geniş, uzun boylu bir zat idi. Bazı kimseler onu çok yakışıklı anlatır. Yüzü ve alnı yüksek, bütün vücudu düzgün idi. Tuğrası: "Allah'a güvendim." Vezirleri: Muînü'd-Dîn Muhtass el-Kâşî, vezir Şihâbü'd-Dîn Ebü'l-Mehâsin bin el-Fakîh el-Ecell Ahî Nizâmü'l-Melik, vezir Şerefü'd-Dîn Ebû Tâhir, Mâbisâ el-Fikhî, vezir Bağân Beg el-Kâşgarî, vezir Kıvâmü'd-Dîn Ebü'l-Kâsım, vezir Nâsırü'd-Dîn Tâhir bin Fahrü'l-Melik, hâcibü'l-hâcib el-Emîr.

Sayfa 168

Sultan Sencer bin Melikşah Guzlar, hâcib Hüseyin, hâcib Nizâmü'd-Dîn Mahmud el-Kâşânî, hâcib Felekü'd-Dîn Ali el-Muhtârî. Sultan Sencer padişahlık makamına geçtiğinde Selçukluların ömrü uzundu. Kimse onu engelleyemedi. Mal topladı, zaferler kazandı, Bağdat'ı aldı, ülkeler fethetti. Heybeti Horasan ve Türkistan'a yayıldı. Cihan hükümdarlığı kanunlarını ve şehir yönetim kurallarını iyi bilirdi. Padişahın namusu ve mülkünün güzelliği:

Mesel

"Kim kendi nefsinin ıslah ederse, ailesini de ıslah eder. Kim ciddiyete binerse, hedefine ulaşır."

Her kim ıslah yoluna girerse düşmanını yener. Her kim ciddiyetle işe başlarsa, her ne kadar işler basit görünse de başarıya ulaşır. Doğru görüşlü, soylu, savaş zamanı orduyu iyi yöneten, özel sohbetlerinde adil, insafı, takvalı ve iffetli idi.

Hikmet

"Padişahın tacı adaleti, hissesi insafı, silahı iffetidir."

Adalet ve insaf onun sığınağı ve yeterli silahı idi. Mal düşkünü değildi.

Hükümdarlığının başından beri Horasan mülkünden kardeşi Berk-yâruk'a kırk yıl boyunca hiçbir şey vermedi, hiçbir zaferi onunla paylaşmadı.

Mesel

"Kim ciddiyete binerse, düşmanı yener."

Gazne hükümdarı, Selçuklu ailesinden hiç kimsenin o kasdı yapamayacağını, Mahmud'un oğullarının Behramşah'a hükmetmeyeceğini söyledi. Her gün bin dinar şehir hazinesine gelirdi. Amiller kendi diyarlarından mal toplamak için oraya gelmezdi.

Hikmet

"Amilin en hayırlısı faziletli olanıdır. Amilin en düşük olanı cehalet üzerine dayananıdır."

Sayfa 169

Sultan Sencer'in mülkünün ferahlığı ve hükmünün nüfuzu iyi yetiştirilmiş bilge kişi, kötü yetiştirilmiş cahilden daha hayırlıdır. Çünkü bilge yetiştirmek bilginin delilidir,

cahilleri seçmek ise cehaletin işaretidir. Melik Behramşah da aynı şekilde, Berk-yâruk'un ölümünden sonra Ahmed Han'ı isyan ettiği için tuttu. Sultan Sencer dört ay muhasara etti. 524 yılında ele geçirdi. Ahmed Han'ı da yakaladı. O vilayeti öyle tuttu ki babası Melikşah'ın elinde bile o kadar sağlam değildi. Aynı şekilde Sistan ve Harezm'i kontrol altına aldı. Ensâr bin Muhammed bin Nûştegin Gurgeç'i Harezmşah yaptı. Tâcû'd-Dîn Emîr Ebû'l-Fazl'ı Melik-i Nîmrûz yaptı. Belhistan ve Ceyhun kıyılarındaki savaşlarda büyük pehlivan ordu onun emrindeydi. Başlangıçta Pîlân makamındaydı. Kardeşi Sultan Muhammed'in ölümünden sonra 511 yılında Irak'a geldi. Sultan Mahmud bin Muhammed saltanat tahtına oturmuştu. Emirler onu o işte destekliyordu. Savaşta yenildi ve hezimete uğrayarak İsfahan'a gitti. Sultan Sencer vilayeti yeniden ele geçirdi.

Şiir

Bahtın mayası odur ki gönülde adalet olsun. Yaratan taç veren, şehiryâr taht sahibi olsun. Baht ona taç ve taht versin. Kötü düşünce ümitsiz, arzu bahtlı olsun.

Sayfa 170

Sultan Sencer bin Melikşah Felek bu dönem çarkı nâ-pâydar yaptı. Onun adı iyi idi, hatırası güzel kaldı. Kim ki bilgisi tohum gibiydi, ekti. Hiçbir zaman susuz kalmadı. Herkes onun elinden iyilik gördü. Cihan insanları ondan mutlu oldu. Her kim kötü düşünce beslerse, sonunda kendi başına bela gelir. O düşünceden gönül habersiz değildir. Bu perde yaratıklara yol değildir. Eğer padişaha bir iş verilmişse, herkesin elinden bir şey çıkar. Ali Bâr ki Melik Mahmud'un hâkimiydi, kendi tanrısı Ebû'l-Kâsım Âsâbâdî'yi Sultan Sencer'e gönderdi. Mahmud'un dilinden özür diledi ki bu hareket kendi aklından çıktı ve karar verdi ki hizmette devam etsin. Türk beyi hizmette iken atından inmez, yaya yürümezdi. Saltanatın nişanı at üzerinde durmaktır. Bütün beyler hizmette idi.

Mesel

"Ticaretin en sağlamı tecrübedir."

Her tecrübe gören, afiyette kalırdı. Sultan ona Irak saltanatını bağışladı ve oradan geçen her şeyi ona verdi. Özel atlar, mücevherler, atlar ve silahlar hediye etti. Lâl ve inci ile süslü taht verdi. Emirleri de aynı şekilde rütbelerine göre taltif etti.

Şiir

Rabbin nimetleri tamam olmadan, Sebepler tamam olmadan acele etme.

Sayfa 171

Sultan Melik Sencer'in faziletleri, adaleti ve âdetleri Nehirlerin kenarı ne kadar uzak olursa olsun, İşler istenildiği gibi olmaz. İş bir zaman zayıf, bir zaman güçlü olur. Irak şehirlerinde, vilayetlerin ana yerlerinde ve özel mülklerde vergi aldı. Sultan Sencer'in devrinde hutbe en büyük oldu. Hutbe, sınırlardan Mekke, Tâif, Umman ve Azerbaycan'a kadar, hatta Anadolu sınırlarına kadar okundu. Bir yıl sonra civar bölgeler de eklendi. Padişahın mübarek gölgesi, Allah korkusu olan, ilimlerin ve

faziletlerin kaynağı, sanat madeni, dinin yüksek dayanağı idi. İyi saygı emretti ve bütün yakınlarını mükâfatlandırdı. Onlarla samimi sohbetler yaptı. Çoğu zaman derviş elbisesi giyer, sade ve gösterişsiz yaşardı. Ama taht üzerinde saltanatın özelliklerini de ihmal etmezdi. Bütün cihan onu Müslüman kabul etti. Doğu ve batıdaki hükümdarlar onun emrine uydu. Devlet ve baht günlerinde nimet sebepleri ve sağlık sebepleri bol oldu. Kendi eliyle verdiği şeyler, başkasının eliyle verdiğiinden daha çoktu.

Mesel

“Zenginlerin en zengini, hırsın esiri olmayandır. Emirlerin en üstünü, hevâya uyup emirlik iddiasında bulunmayandır.”

O kimse ki hırsın esiri değildir ve başka emirlere üstünlük taslamaz, işte o gerçek emirdir.

Şiir

Böyle bir şey ki eli dertten ve gamdan uzak, Ona şükretmek gerekir.

Sayfa 172

Sultan Sencer bin Melikşah Maverâünnehir’de isyanlar başladı. 545 yılında Sultan Dârü’l-Mülk Merv’de otururken, o taraftan yeni bir ahitname geldi. İşler karıştı. Kâfir Hıtay, İslâm ülkelerine yöneldi. Maverâünnehir vilayetini de ele geçirmek istedi. Horasan ordusu ve nâmi büyük ordular onların peşinden gitti. Hıtay ordusu ki sürüleri ve atları çoktu, o bölgelere gönderildi.

Mesel

“Nasıl ki bir damla, nehri şişirir.”

Bu ordu da aynı şekilde kendi başı ve gururu ile hareket etti. Dünyada kimse onlara karşı koyacak güç bulamadı. Yüz bin süvari gösterdiler.

Mesel

“Azın çokla tedbiri, çoğun azla tedbirinden iyidir.”

Kâfir Hıtay’ın tedbiri çoktu. İnançları bozulmuştu. Onların üzerine yürüdü. Kum ve karınca gibi sayısız Hıtay ordusu vardı. Kırk bin süvari. Bundan sonra Horasan ordusu bir defada yaklaşık otuz bin kişi kaybetti.

Sayfa 173

Sultan Sencer’in Gûr Han Hıtay’dan yenilgisi O savaşta üç-dört bin tanınmış emir, mansıp sahipleri ve devlet adamları öldürüldü. O savaş yazılı hâle geldi. Sultan’ı da esir aldılar. Önden giden Tâcü’d-Dîn Ebü’l-Fazl dedi: “Ey Allah’ın kulu, burada durma. Sebat ve kararlılık Mahmud’a yakışır.”

Sultan o beyaz atla demir gibi orduya daldı. On beş adamla birlikte kaldı. Aynı şekilde çölde at sürdü ve Firuzkuh’a ulaştı. Belh tarafına gitti ve orada muhasara edildi.

Şiir

Akıllı kişi bu büyük hikâyeden, Şehirlinin kurtu ile savaşacağını sanmasın. Kurt gibi peşine düşerse, Bahttan şerze kanı akar. Hiç kimse baht gününde kalmaz. Ne taç ne taht, ne de isim kalır.

Sonra ordunun artıkları her taraftan toplandı. Dağınık askerler ve kaçanlar bir araya geldi. O olayda iki beyit söylediler:

Şiir

Ey şah, senin zamanın cihanı düzeltti. Kılıç gençliği yıllarca düşmandan istedi. Eğer kader sana ulaşırsa, Bir kişinin hali bile kalmaz.

Hikmet

“İşler sana karışık gelirse, bilginlere danış. Doğru yola yönel, sapma. İstişareden korkma. Çünkü istişareden kaçan, işi bitmez.”

Sayfa 174

Sultan Sencer bin Melikşah İşler elinden çıkınca pişman oldu. Halkı da ona yardımcı olmak istedi. Eğer yardım ve selamet istersen, daha iyi yol tut. Sultan, Tâcü'd-Dîn Melik-i Nîmrûz'un yanında kaldı. O da çok gayret gösterdi, savaştı. Nihayet Hıtaı ordusu geri çekildi. Onu Hıtaı'nın önüne götürdüler. Bir yıl boyunca yanında kaldı. Hıtaı onu iyi tuttu. Türkân Hâtun da oradaydı. Bir yıl sonra her ikisini de serbest bıraktı.

Mesel

“İhsanın âdeti, imkân nispetindedir.”

İyilik yapmak âdeti, imkân nispetinde olur. Hıtaı, Melik-i Maveraünnehir'i de bıraktı. Bu tarihe göre kızı Hân Hâtun'u aldı. Horasan, Harezmşah Atsız isyan etti. Merv ve Nişabur'u yağmaladı. Çok hazine ve zahire ele geçirdi. Sultan ona ok attı. O da bilinen cevabı verdi.

Şiir

Eğer rüzgâr mülkün elbisesini yırtarsa, Benim ayağım toprağa basmaz. Sen oradasın, ben buradayım. Allah cihanı dar etmez.

Sultandan bir yıl sonra emirler ve elçiler her taraftan geldi. Hediyeler ve işler toplandı. Melik istişamet gösterdi. Yedi yıl sonra 543 yılında Bağdat'a döndü. Sultan Mesud da yoldan geri dönebildi ve hizmetine girdi.

Sayfa 175

Gazne'den Sûrî Beg'in Sultan Sencer'in hizmetine gelmesi Horasan çevresinden büyük emirler Sultanın hizmetine geldi. Sultan Mesud bir şiir söyledi:

Şiir

Böyle derler ki baht sahibi şah, Onun adaletinden taht kuruldu. Beni hiç bırakma dehkan askeri. Kötü bakışlarla bakmak istemem. Ki bana lazım olan ondan istenir.

Köpek gibi dönen feleklerin arasında. Derviş olsa da kendi yurdunda, Şehirlinin yanında kalmaz. Neden bu gam ve bu dert ve bu yüz, Akan ırmak gibi dursun. Kim isterse gönül alıcı olsun, Gezsın ve gelsin. Her ne istersen iste, Gönül senden hiç kaçmasın. Her kim yaratıcıya sığınır, O şahın yanında yere basar. O gün Sultan Behramşah bin Mesud, Gazne'den Sûrî Beg'i hediyelerle gönderdi. Ferîd kâtip bu iki beyti yazdı:

Şiir

Onlar ki hizmette nifak getirdiler, Başlarının bütün ömrünü taç getirdiler. Senin başından selamet uzaklaştı, Sûrî Beg'in oğlu Irak'a geldi. Sâm bin Sûrî Melik-i Gûr idi. Sencer'in devrinde Mesud yeni işler yaptı. On dört gün sonra Sultan Mesud ve bütün Irak emirleri hil'atler giydi. Ramazan ayında o yıldan döndü. Bir yıl sonra Melik.

Sayfa 176

Sultan Sencer bin Melikşah Gûr el-Hüseyin bin el-Hüseyin, kardeşiyle birlikte isyan etti. Emîr Hâcib Sultan idi. Ali Çetrî de onunla birlikteydi.

Mesel

“Cahil, kalemi ve dili bırakır.”

Nâdân ayağını bağlar. O isyanı Ali Çetrî, Melik Hüseyin'e destek verdi. Sultan'a karşı ayaklandılar. Ali Çetrî'nin itaat derecesi yüksekti. Hâciblik makamına yükselmişti. Sultan, Merv tarafına gitti. Melik-i Gûr'un ordusu atlı ve yaya idi. Savaşta ağır darbe aldı, sonunda yenildi. Melik Hüseyin ve Ali Çetrî esir alındı. Sultan emretti, Ali Çetrî'yi ayaklarından astılar. Melik Hüseyin'i de esir olarak yanında tuttu. Bu fetihle büyük heybet ve haşmet geldi. O olaydan sonra hiçbir fetih, o kadar büyük olmadı. Melik, Serahs yolundan yeni işler yaptı.

Şiir

Felek ruhları böyle ister. Sen de aynı re'y ile ayağın bastığı yere bas. Gönüller feleğin sevgisinden doludur. Gönül kin ve kin dolu çehre. Cihândâr feleği böyle yarattı. Öyle ki cihani bayılmak gerekir. Böyle san ki güneş felektir. Bir el kılıç, bir el sevgi. Ne bağışlar, ne gazap. Gazap günü gözüm bağışlamaz.

Sayfa 177

548 yılında Guz olayı Kimseye kolaylık yok, kimseye acı yok. Zaman aydın değil, zaman karanlık. Yeryüzünde hiçbir şey kalıcı değil. Her şey yok olur, her şey biter. 548 yılının sonlarında Guz olayı çıktı. Çok Guz Türkmeni vardı. Yerleri ve yurtları karıştı. Her yıl yirmi bin koyun vergi veriyorlardı. Bu bütün Hivâslar'ın ve herkesin vergisini Sultana veriyorlardı. Bu da Sultanın haşmetini artırıyordu. Özellikle o kabileden biri cinayet işledi. Hivâslar intikam almak istedi. Karşılıklı koyun değiştirdiler. İş büyüdü, aşırıya kaçtı.

Şiir

Padişah adaletsizlik ederse, Cihan zulüm ve yıkımla dolar.
O, diliyle barış yapmaya çalıştı. Onların arasında büyük emirler ve halk vardı.
Onlardan rüşvet alıyordu.

Mesel

“Rüşvet işleri bozar, amelleri bozar.”

Rüşvet işlerde ayıp getirir, amelleri bozar. Onlar rüşvet almaz, zillet kabul etmezlerdi. Bu özel durumu Sultana bildirdiler. Kendi kavimlerini geri çağırdılar. Hivâslar ceza istedi. Rütbe ve maaş istediler. Emîr İspehsâlâr kaçtı. Belh’e gitti. Hizmette en yüksek rütbeye ulaştı. Dârü’l-Mülk Merv’de Hivâslar’ın kenarı ve Hivâslar’ın reisi oldular. **Kaçak, Sultana haber gönderdi: Guzlar isyan etti. O vilayette yakınlar var. Eğer onları ezersen, Allah âlemin rızkını onlara vermiş. Sultan kabul etti. Kaçak hediye, ok ve cinayet resmi istedi.**

Sayfa 178

Sultan Sencer bin Melikşah Onlar bedenlerinde güç ve kuvvet bırakmadılar. Özel reâyâ dedi: “Sultanımızın hükmünde başka kimseye ihtiyacımız yok. Bize bağışlayın.”

Mesel

“Cahilin gözünü yum, akıllıya bak.”

Nâdânın yüzünü çevir, ta ki selamet bulasın. Akıllı ve itaatli ol. Emîr Kılıç ve oğlu Alâü’d-Dîn Melik-i Meşrik’e haber gönderdiler. **Bütün orduyu Guz’un üzerine yığdılar. Guz’un kalbi çekildi. Gelmediler. Savaşta Kılıç ve oğulları öldürüldü.**

Şiir

Nasıl ki akıllı kişi temiz beyindir. Nerede hikâye, dil konuşur. Şehirlinin canından ve evladından daha tatlı, Hiçbir şey yoktur.

Bu olayın haberi Sultana ulaşınca emirler devlete üzüldü ve dediler: “Böyle bir işe göz yummak olmaz. Eğer onlar kendi hadlerini bilmezlerse, haddi aşarlar. Âlemlerin efendisi ata binmeli, onların işini bitirmeli.”

Şiir

Kim ki şahın kinini getirirse, Bütün yarayı dert ve din getirir. Günahkâr elinin altında olsa, Ancak iyi insanlar ve Yezdan korur.

Guzlar, Sultanın hareket haberini alınca endişelendiler. Elçiler gönderdiler: “Biz bağlı kullarız, itaatkâriz. Emir ve oğul emriyle gittik. Kılıç’ın kasdı bizim evimizi yaktı.

Zorunluluk yüzünden kadın ve çocuklar için savaştık. Ne kasdımız vardı ne de oğul. Yüz bin dinar ve bin gulâm Türk verelim ki padişah otağından geçsin. Her padişah ki Kılıç’ı öldürürse, Sultan razı olsun.”

Kabul hizmetini aşırı yaptılar. Onu zorla o tarafa çevirdiler.

Sayfa 179

Sultan Sencer'in Guzlarla savaşı Yolları nâ-hemvâr, yedi suyu aştılar. O meşakkati çektiler.

Mesel

“Padişahın mülkü ve haşmeti, işlerini ona zorlaştırır.”

Padişah ki haşmeti ve devlet emirleri, erbabı onun üzerine hâkim olursa, bütün işler ve sebepler harap olur. Sultan onlara yaklaşıncı kadınlar ve çocuklar önüne çıktı, feryat etti. Af dilediler. Yedi bin koyun kabul ettiler ki versinler. Sultan onlara acıdı. Dizgini geri çevirmek istedi. Emîr Müeyyed büyük ve Pervîz, “Acayip inat” diyerek Sultanın dizginini tuttular ve “Kimseye acımak yoktur” dediler.

Şiir

Sen eğer gönül gibi savaşırsan, Cihan içinde adalet dağıtsan. Ondan ki kin ve savaş ekilir. Gönül kederli ve düzenli olsun. Her kim gönül isterse, O kişi ki başı lazımdır, akı vardır.

Müeyyed bırakmadı ki Sultan geri dönsün. Büyük orduyla Müeyyed önde savaştı. Guzlar Sultanın merhametinden ümit kestiler. Canlarını ve hân-u-manlarını korumak için bir an bile durmadılar. Ordu bozguna uğradı. Guzlar peş peşe vurdular. O anda birçok halk boğuldu ve öldürüldü. Sultan'ı aralarında aldılar. Hazine ve maiyeti Merv'e götürdüler. Hizmetkârlarını kendi aralarında düzenlediler. Her hafta değiştirip dönüştürdüler.

Mesel

“Kim ki re'yi ortadan kaldırırsa, Ok olayları nişansız kalır.”

Sayfa 180

Sultan Sencer bin Melikşah Belh'te Müeyyed'in mülkü harap oldu.

Mesel

“Ey mülk sahibi, isyan ehline itaat etme. İsyân ehli üzerine lanet yağar.”

Her padişah ki isyan ehline uyarsa, o isyanın vatani olur. O gafletle ki o reâyâ gittikten sonra zinhardan ve günah itirafından sonra istiğfar ile mülk sahibi oldu.

Mesel

“Ey mülk sahibi, reâyânın üzerine gel. Reâyânın üzerine gelmek mülkün zevalidir.”

Her mülk ki reâyânın üzerine gölge salarsa, evliya zulüm eder. Mülk ve devletin zevalinden sonra Guzlar Merv'e, Dârü'l-Mülk'e girdiler. Birkaç gün yağma yaptılar. Hazineler, dükkânlar ve emirlerin malları üç gün boyunca yağmalandı. İlk gün altın ve gümüş, ikinci gün halı ve döşeme, üçüncü gün ev eşyası ve ağaçlar. Halkın çoğunu esir aldılar. Sonra onları cezalandırdılar. Evlerini yıktılar. Nişabur'a yöneldiler. Onların ordusu kadar halk peşlerine düştü. Nişabur'da ilk savaşta o şehrin güçlülerini öldürdüler. Çünkü onların haberi olmuştu. Halkı getirdiler. Çoğu kadın, erkek ve çocuk camide toplandı. Guzlar camiye ok yağdırdı. O kadar insan öldü ki.

Mesel

“Ne zaman ki mülkün erdemlileri helâk olursa, erdemsizler de helâk olur.”

Mülkün erdemlileri helâk olunca, erdemsizler de yok olur. Çünkü bir camide bir tarafta pazar vardı. Orayı cami yaptılar. Büyük bir cami ki iki bin adam orada namaz kıldırı. Kubbesi yüksek idi. Ağaçtan yapılmıştı. Bütün sütunları yağlı idi. Ateş o camide yandı ve öyle yükseldi ki bütün şehir aydınlandı. O güne kadar o yağma aydınlığı görülmemişti.

Sayfa 181

Guzların Nişabur imamlarını öldürmesi Onları esir aldılar. Birkaç gün şehirde kaldılar. Her gün sabahleyin geri geldiler. Görünürde hiçbir şey kalmamıştı. Gizli evleri ve duvarları yıktılar. Evleri harap ettiler. Esirleri işkence ettiler. Toprakta ağızlarını açtıldılar. Eğer bir şey gömerseler bulurlardı. Eğer bir şey yoksa, insanlar kuyu ve eski kanallarda saklanırdı.

Mesel

“Doğru yolun yokluğundan, Dostu düşman sanmak, Tevfikten mahrum kalmak.”

Müeyyed’in hareketinden sonra ebedî lanet üzerine yağdı. Şam akşamı Guzlar şehirden dışarı çıktılar. Halk gelinceye kadar Guzlardan kimse kalmamıştı. Birkaç gün sonra birkaç bin insan geldi. Orada Şeyh İmâmü’l-Efdal, müftüler, şeyhler, âlimler, geçmişlerin halefleri vardı. Muhammed Mucîr gibi, Irak ve Horasan’ın sevinci gibi, sâlihlerin önderi gibi. Onları işkence ettiler. Yıllarca ilim ve dinî hükümlerin kaynağı olan kişilere eziyet ettiler.

Âyet

“Fitneden sakının ki yalnızca zalimleri çarpmaz.” (وَ اتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً)

Böyle bir mihnet ve fitne ki kendi nefsinden başka kimseye ulaşmasın. Ateş gibi yandı, toprak gibi yandı. Hâkânî mersiyesinde söyler:

Kaside

Muhammed Mürsel’in devletinde kimse yoktu. Faziletli Muhammed Mucîr gibi. O gün ki dinar feda taşı idi. O gün ki kılıç feda toprağı idi.

Mesel

“Ne zaman ki yüksek yer alçalırsa, Alçak yer yükselir.”

Yüksek emretti, alçak temel getirdi. Horasan o nâkeslerden harap oldu. Nabaş’a Irak verdi.

- illâ (إلا): -den başka
- bi'l-imâre (بإمارة): İdare ile / yönetimle
- ve lâ imârete (ولا إمارة): Ve idare yoktur
- illâ (إلا): -den başka
- bi'l-adl (بالعدل): Adalet ile
- ve's-siyâse (والسياسة): Ve siyaset ile

(إِنَّمَا الْمُلْكُ بِالرِّجَالِ وَلَا رِجَالٌ إِلَّا بِالْمَالِ وَلَا مَالٌ إِلَّا بِالإِمَارَةِ وَلَا إِمَارَةٌ إِلَّا بِالْعَدْلِ وَالسِّيَاسَةِ)

Yani mülk, ancak erkeklerle ayakta durur; erkekler de ancak malla; mal da ancak yönetimle; yönetim de ancak adalet ve siyasetle mümkün olur.

Mal elden gittiğinde ve malı olmayan bir yönetim ortaya çıktığında, adalet ve siyaset de bozulur. Bu sözlerin sonucu şudur: Dünya fethinin asıl aleti maldır. En büyük mal ise adalet ve siyasetin sonucudur. Bu iki özellik, dünya fethinin özel ve genel bütün yollarını açar.

Mal arttıkça, insanların yaşam sebepleri artar, sanat sahipleri çoğalır, halkın geçimi düzelir, mal korunur, emniyet sağlanır. Adalet sayesinde herkesin hakkı korunur, zalimler cezalandırılır, eminler güçlenir.

Dostlar ve düşmanlar bu adaletten faydalanır. Her padişah ki bu yolda yürürse, hem dost hem düşman onun yanında yer alır. Zayıfı güçlü, güçsüzü kuvvetli eder. Hizmet bağını sıkı tutar, herkese hakkını verir. Böyle bir devlet bozulmaz, daima ayakta kalır. Allah Teâlâ bu devleti sonsuz etsin.

Sayfa 187

Kihüsrev bin Kılıç Arslan'ın medhi Padişah öyleydi ki, Selçuklu sultanlarının ve atalarının en üstünü ve en seçkiniydi.

Şiir

“Biz kabilelerden birini seçtik; bütün hayat onların hayatıdır.”

Melik ve emirlerin bu devletine ta kıyamete kadar baki ve sağlam olsun. Saltanatın gıdası gibi, sabahın doğru ışığı her tarafa ulaşınsın ve kılıçları her yana yaysın. Bu devlet ta kıyamete kadar baki kalsın.

Kaside

Hüsrev' tahtı feleklerin üzerinde olsun, Kaderin hizmetkârı senin yaratılışın olsun. Birkaç gençlik gecesinden sonra, Saltanatın her gün artsın. Gönlün her yerde galip olsun, Dolu kadehler gibi kanla dolsun. Saltanatının bayrağı yedi kat feleğin üzerinde olsun. Düşmanına her tarafta adalet vursun, Kılıcın vuruşu her yere ulaşınsın.

Kılıçların sayfası düşman kanıyla boyansın, Her zaman düşman kanıyla dolu olsun.

Fetih ve zaferlerle Acem mülkü senin talihin gibi parlasın.

Muhammed ve Âl'i ve Ashâb'ı ve en temiz imamlar ve Seyyid İmam Eşref... O, devletin devamı boyunca atalarının yolunu takip etti. Melikleri öyle yönetti ki, bu padişahı iyi dileklerle anarlar.

Sayfa 188

Sultan Sencer bin Melikşah Akıl bütün âlemi dolaştığında, Ruh bütün yüceliklere yöneldiğinde, Hilal'in tacı gibi kâğıt üzerine yazıldığında, O kaşların yayları feleğin

üzerinde olsun, O yüce rütbeli zatın süsü fenalık olsun, Gül yanaklı, zaferli sultanların gelini olsun, Doğu ve batı bütün sultanların süsü olsun, Onun heybetinden Zuhal ve Seher ayrılsın, Melikşah'ın taç bağışlayan adil sultanı, Tahtını her nefes süsleyen,

Şiir

Şahım, gülün kokusu sana ulaşsın, Sultanların canı o diyarında olsun, Her taç ki sahibi var, sana borçludur, Kapında hizmette o taç gibi olsun, Tâ dâmen-i ebr az arak-ı çeşme-i Hurşîd... Bu şehre pervaneler gibi gelsinler, O bakış ki ateşten gönlü yakar, Gönlünü dileyen, ciğerinden su içsin, Gözünden yaş ve canından kan aksın, Sözleri ve gülleri mum gibi yanıp şeker olsun, Bu seferin yükü ağırdır, zirve gibi yükselsin, Bu seferin yükü, gökyüzünün seheri gibi olsun.

Sayfa 189

Seyyid Eşref'in Sencer medhindeki kasideleri Zemin, senin kaleminin altında nizam buldu. Her bahar, senin kaleminin eseriyle yeşerir. Ey nazar sahibi, gariplerin rahatlığı sensin. Hakkın garipliği, senin minnetinle nazar olsun. Bu gökyüzü ki altında ve üstünde yoktur, Eğer cömertliğin olmasa, yer ve gök olmazdı. Bütün âlemde senin nesimin esen rüzgârı... Ta sabah-ı kıyamet, senin vaktin olsun.

Bu kaside Bağdat'ta söylendi ve yüce tahtın önünde okundu. Hüsrev'e bahtı yâr olsun, Âl'e ve Ashâb'a...

Şiir

Her nesim ki Horasan'dan gelir, Cömertlik kokusuyla can bağışlar. Gönül, mermer gibi rahat olsun. Can, dert madeni gibi derman bulsun. Gönül, âh-ı Uveys-i Karen gibi yansın. Bu nefes, Hazret'in rahmeti olsun. Yusuf'un gömleğinin kokusu gibi göz aydın olsun. Kâbe'nin gamını gideren gibi olsun. Âdem'in başı cennete doğru gitsin. Ruh-ı Kudüs, Rıdvan bahçesine yardım etsin. Her sabah bülbül gibi şarap içsin. Hayır işler, meyhanenin kadehi gibi olsun.

Sayfa 190

Sultan Sencer bin Melikşah Can, yüzlerce pervaneyi bir mum gibi yaktığında, Şam'ın yüzünü mum gibi aydınlattığında, Şadman-ı gerdem çün dil-şude... Hüsrev-i a'zam, sultan-ı selâtîn-i Sencer, Kâkûç-i gerden-i zarûret-i felek-i ân...

Şiir

Onun cömertliği her nakit gibi akıyor, Kılıcı başı gibi düşman yüzünü kesiyor, Hakanlara hediye olarak kendi hediyelerini sunuyor, Onların hediyelerini de kabul ediyor. Şahın zirvesi, dağların ve tepelerin üzerinde, **Gökyüzü, ok ve kılıçla Türk ve Kırğız'dan daha üstün.** Düşmanına karşı öyle bir hiddeti var ki, Mercan gibi kırmızı, sedef gibi beyaz. Sabahın dâmeni gibi gayret gösteriyor, Her nefis senin gibi bir can bağışlıyor. Ağızının suyu, hayat çeşmesi gibi.

Sayfa 191

Seyyid Eşref'in Sencer medhindeki kasidesi Başın gökyüzüne değdiğinde, Ayağın yere basarken güneş gibi parlıyor. Şah-ı Sencer, ışığın koruyucusu, Altın gibi saf, rahmânî bir cevher. Hüsrev'in cömertliği öyle ki, Her şey senin gölgende yer buluyor. Güzelliğin bütün âlemi sarıyor, Hiçbir yerde senin gibisi yok. Bağdat'tan Nişabur'a kadar, Hiç kimse senin gibi yağmur yağdırmıyor. **Benim gönlüm senin gibi bir padişaha bağlı, Afşarlar ve Türkmenler senin emrinde.** Senin hatırın için özel bir kâtip, İlk emirde ismini yazar. Irak'tan Horasan'a kadar, Senin emrin geçerli. Eğer Allah dilerse, Taht ve gelin gibi müjdeler gelsin. Dünya çarkı senin için dönüyor, Işık ipliği güneş ve aydan geliyor. Gönül ve yüz, senin ipinle bağlı, Hızır'ın suyu senin hayat çeşmenden.

Sayfa 192

Sultan Sencer bin Melikşah Hasette edeb yoktur, Bu haset, kuyudan çıkan ip gibi. Bu kaside Mekke'den yüce hazrete gönderildi:

Kaside

Hiçbir zaman padişahın ayağının toprağında şükran olmaz. Hiçbir zaman benim gibi garip birinin başı dönmez. Hiçbir zaman bülbül gibi gül bahçesinde medih söylemez. Hiçbir zaman gönlümdeki gül açılmaz. Hiçbir zaman senin gölgende bahtım açılmaz. Bazen atımın üstünde, bazen yeryüzünde raks ederim. Sultanların başı, feleğin çarkı gibi dönüyor. Yıldızlar, senin çizginin üzerinde. Yeryüzü, senin güneşinin altında. Kâbe'ye gittim, senin için dua ettim. Lebbeyk dedim, senin mübarek adınla. Gökyüzü, senin sadanıyla inledi. Durduğum yer, senin cömertliğinin yeridir. Merve'de Hüsrev'in merhametini anlattım. Kâbe'de Sencer'in adını yazdım. Bugün herkes senin için kurban kesiyor. Allah'ın evinde, Mustafa'nın yanında, Senin için dua ettim. Şimdi kutsal bir yolculuğa çıktım. Allah'tan diledim ki, senin devletini artırsın. Her toprağın bir ihtiyacı var, Ben de senin için büyük bir dilek diledim.

Sayfa 193

Seyyid Eşref'in Sencer medhindeki kasideleri

Kaside

Eğer senin yüzün gibi bir güneş doğarsa, Allah'ın lütfu bütün dünyayı kaplar. Ben, senin medhinle ve senânla, Gökyüzünün kalesini fethettim. Senin gibi bir padişahın duasıyla, Güneş, ay ve yıldızlar senin emrindedir. Bahtın yükselir, yıldızların en yükseği olur. Senin gibi bir padişahın gölgesinde, Her şey yerli yerinde olur. Şart şöyle: Râhatü's-Sudûr kitabının fihristinde, Selçuklu sultanlarının şiirleri toplanmıştır. Her şiir, kalbi ferahlatmak ve gönlü açmak içindir. Sultan Sencer'in tarihi de bu şiirlerle süslenmiştir. Seyyid Eşref ve Enverî gibi şairler, Onun medhinde şiirler söylemişlerdir.

Şiir

Bu benim Rabbim ki, çarkı kendi yıldızına çeviriyor. Gözümün aydınlığı, senin kuyundan geliyor. Benim Rabbim ki, topraktan su çıkarıyor. Bu devir, senin devletinin

devamıdır. Benim gönlüm, senin gibi bir sultana bağlı. Şimdi binlerce arzuyla sana geliyorum. Yeryüzünde her an, senin gibi bir padişaha, Başımı eğiyorum. Bu Hakan-ı Hazret'in sultânı, Mübarek toprak gibi, Senin hizmetinde bahtım açılsın. **Sultan-ı Selâtin Şah-ı Sencer'e doğru.**

Sayfa 194

Sultan Sencer bin Melikşah Onun cömertliğinden, İnci gibi değerli şeyler dökülüyor. O, cömertliğin dâmenini öyle tutuyor ki, Gökyüzünün tacını bile bağışlıyor. Feleğin tacı, senin elinde, Kulağında zafer küpesi, Gözünde ahtı yıldız gibi parlıyor. Gündüz güneş, gece ay ve yıldızlar, Senin mülkünde ve adaletinde, Hızır'ın suyu gibi akıyor. Senin ordun, İskender'in ordusu gibi, Senin talihin, en büyük felek gibi. Türkistan'dan Hindistan'a kadar, Senin emrin geçiyor. Hizmetçiler, senin kapında, Ayağın önünde atlar diziliyor. Harun'un ordusu gibi, Senin ordun her yeri kaplıyor. Senin gibi bir padişahın yanında, Her şey yerli yerinde.

Sayfa 195

Seyyid Eşref'in Sencer medhindeki kasidesi

Kaside

Güneş, Keyâger'in şöhretini yok ediyor. Zerre zerre, o güneşin önünde kayboluyor. Hiçbir silah, senin korkundan kurtulamaz. Her ne kadar bir şey dese de, Senin özelin gibi olamaz. Hüküm ve fetva, senin elinde. Müşteri, senin önünde baş eğiyor. Zaman, senin gibi bir padişaha, Her şeyi sunuyor. Senin adaletin, Her yeri aydınlatıyor. Senin cömertliğin, Her kapıyı açıyor. Senin gönlün, Her derdi dindiriyor. Senin gibi bir padişahın yanında, Her şey mümkün.

Sayfa 196

Sultan Sencer bin Melikşah Zinet, taç ve taht, Her şey senin gibi bir ayna. Bu kasideyi Enverî, Sultan Sencer medhinde söyledi:

Kaside

Eğer gönül ve el, taç ve taht gibi olsun, Padişah-ı cihân ki emirleri, Dünya gibi kaza ile dolu olsun. Onun emriyle her şey yerli yerinde, Adaleti yeryüzünü güvenli kılıyor. Onun gölgesi, Bütün dünyayı koruyor. Onun siyaseti, Her yeri düzenliyor. Onun kılıcı, Düşmanları yok ediyor. Onun adaleti, Her hakkı yerine getiriyor. Onun cömertliği, Herkesi memnun ediyor. Onun bakışı, Her derdi dindiriyor. Onun gibi bir padişahın yanında, Her şey yerli yerinde.

Sayfa 197

Enverî'nin Sencer medhindeki kasidesi

Kaside

Dünyada ve âhirette, Senin gibi bir mana yok. Yaratılış, senin emrinle, Her şeyi düzenliyor. Gün ve gece, Senin emrinle dönüyor. Gökyüzü, Senin emrinle hareket

ediyor. Senin adaletin, Her yeri kapsıyor. Senin cömertliğin, Her kapıyı açıyor. Senin gibi bir padişahın yanında, Her şey mümkün.

Sayfa 198

Sultan Sencer bin Melikşah Bağ, ömrün baharı olsun, Ne kadar yaşarsan yaşa, hazan görmeyesin. Hatırın, zamanın zikri olsun, Zamanın bütün sırlarını bilesin. Dünyada senin gibi bir melik yok, Senin mülkün ebedî olsun. Enverî, bu kasideyi Sultan Sencer'in huzurunda okudu.

Kaside

Ey melik, mülkün ebedî olsun, Gönlün her zaman şad olsun. Gökyüzü senin emrinde, Yıldızlar senin hizmetinde. Heybetin her yerde, Cömertliğin her kapıda. Senin gibi bir padişahın yanında, Her şey yerli yerinde.

Sayfa 199

Enverî'nin Sencer medhindeki kasidesi Bu kasideyi Enverî, Hazret medhinde söyledi:

Kaside

Melik, mülk üzerine karar kıldı, Zamanın sonu itibar kazandı. İkbal, seninle yükseldi, Devlet, seninle karar buldu. Mülk, seninle taçlandı, Senin gibi bir padişahın yanında, Her şey yerli yerinde. Sabah, seninle aydınlandı, Güneş, seninle doğdu. Gökyüzü, senin emrinde, Yıldızlar, senin hizmetinde. Senin cömertliğin, Her kapıyı açıyor. Senin adaletin, Her hakkı yerine getiriyor.

Sayfa 200

Sultan Sencer bin Melikşah Zamanın eli, senin elinde, Zamanın yükü, senin omzunda. Her gün, senin gibi bir padişahın yanında, Her şey yerli yerinde. Senin kılıcın, Düşmanları yok ediyor. Senin cömertliğin, Herkesi memnun ediyor. Senin adaletin, Her yeri kapsıyor. Enverî'nin medih parçası:

Kaside

Ey hatip, ezelden beri, Senin adın anılıyor. Senin yüzün, Gönülleri aydınlatıyor. Senin adaletin, Her kapıyı açıyor. Senin cömertliğin, Herkesi memnun ediyor.

Sayfa 201

Enverî'nin Sencer huzurundaki parçaları Başka bir medih parçası:

Kaside

Gölgen, her yeri kapsıyor, Güneş, senin emrinde. Bahar, seninle geliyor, Gül, seninle açıyor. Hizmet, senin kapıda, Gönül, seninle rahat. Sultan Sencer, Enverî'nin bu parçasını beğendi ve ona iltifat etti. Enverî dedi ki:

Şiir

Padişah-ı cihân, Senin emrinle her şey yerli yerinde. Senin cömertliğin, Her kapıyı açıyor. Senin adaletin, Her hakkı yerine getiriyor.

Sayfa 202

Sultan Sencer bin Melikşah Yine medih ve senâ söyler:

Şiir

Ey zaman, senin ömrün ebedî olsun, Gönlün her zaman şad olsun. Dünya, senin emrinde, Gökyüzü, senin hizmetinde. Senin gibi bir padişahın yanında, Her şey yerli yerinde.

Enverî'nin iki beyiti:

Beyit

Ey gönül, senin gibi bir padişaha, Bağlı olmak ne mutluluk. Senin cömertliğin, Her kapıyı açıyor. Senin adaletin, Her hakkı yerine getiriyor.

Sayfa 203

Sultan Mahmud'un vezirleri ve hâcibleri Sultan Mahmud, yüzü kırmızı ve beyaz, boyu uzun, kolları güçlü, yaşı yirmi yedi idi. Dört yıl saltanat sürdü. İyi huylu, güzel yüzlü, tatlı dilli, güzel yazı yazan, güzel hareket eden bir padişahı.

Vezirleri:

- Ebü'l-Kâsım
- Kâl el-dîn el-şehristânî
- Şemsü'l-mülk Osman bin Nizâm
- Vezir-i kavâm el-dîn Ebü'l-Kâsım
- Hâcib Muhammed bin Ali Bâr
- Hâcib Tuğan Berk
- Nuşrevan bin Hâlid

Sayfa 204

Sultan Mahmud bin Muhammed bin Melikşah Hâcib Ergan, Sultan Mahmud'un Selçuklu ailesinde mana ve dirlik sahibi bir zatıydı. Padişahın hiçbir işinde bilgisiz değildi.

Hikmet

“İste'mil 'ale'l-'akli'r-ricâle...”

Yani akıllı adamları kullan, çünkü onlar işleri en iyi bilir. Mahmud, akli, keremi ve hikmetiyle tanınırdı. Konuşması tatlı, sözleri yerinde, hareketleri ölçülüydü.

Şiir

“Böyle geldi bu felek, Asker gibi şehir-yâr...”

Dünya böyle bir düzen içindeydi.

Sayfa 205

Sultan Mahmud'un dönemi ve âdetleri O, âlimlere, dindarlara ve iyi insanlara çok saygı gösterirdi. Babasının ölümünden sonra, Sultan Sencer'in yanında büyüdü. Sonra Irak'a geldi, Sekiz ay orada kaldı. Sonra kendi saltanatına döndü. Kızı, Irak'ta evlendi. Annesi, Emîr-i Seyyid Hatun'du. O, İsfahan'da doğdu. Bir süre Emîrül-Mü'minîn el-Müsterşid ile birlikte oldu. Sonra Bağdat'ta anlaşıma yaptı. Padişahın gölgesi altında yaşadı. Çok hizmetçisi vardı. Devlet işlerinde tecrübeliydi. Vezirlerinden ve hâciblerinden çok faydalandı. O, Sultan Kihüsrev bin Kılıç Arslan'ın oğlu ve vârisidir. Allah onun mülkünü ebedî etsin.

حکایت های با جادی	سلطان ملطرن بن محمد بن ملککاه	قصهٔ جادی در مدح ملطرن کهسرو بن کچ اربلان	سلطان محمود بن محمد بن ملککاه
ملطرن بهریت روی می نمود ^(۱) ، یک پوست در هزینت حجاب خورشاین می رفت حواجه فیلیار بر در لبتار باو بخت که سرگردان خوزار سپ او می دانست ^(۲) ، ملّ آفکلی آتآه آلی خلیج و خجده آخسَن لَلی عَلمَود و ملّک که با لشکر و حشم بد کد احسان در حق دین بود کد، و عقلت سلطنت از بکواتست رعشت باند و چان پادشاهان و بدبار از عالی بدبار و ریقای از آزار بودند، خلیج که جادی ^(۳) که راغلار ^(۴) از بد بر عادی نصیده ی حواله کد تم ^(۵)	ملطرن بن محمد بن ملککاه	ملطرن بن محمد بن ملککاه	سلطان محمود بن محمد بن ملککاه
رو ی روم و دند و هو می رشت و کان ی کم و نینه کچور می رشت مانی بر سر بر بود جادی بدن برین رسید کد ^(۶) ،	ملطرن بن محمد بن ملککاه	ملطرن بن محمد بن ملککاه	سلطان محمود بن محمد بن ملککاه
آرکآن چا تو چرخ از ندادن یوم و خورش قول کن که مگر می رشت کادی کت میر جادی هر آرزو که دارد جاجاد، جادی ملار فاحسرا با خود داشت کتد بهار دین سرخ قرصی همیوم و موکل ایست و هو و فون می پاید، جادی سر فرو برد یکی از برهان کتد بود، جادی سر بر آورد کتد میر جادی چو هزار دینار با فون دند فردا دیکر فونش پاید کتد جاجود، میردی دیکر کتد هزار دینار بود و جادی بایلو، ^(۷) مدح شاعر کرم با قف نام با ارادت جلی، و این که از ادانست دند و تر فضل پادشاه و سلطان وقت باند و تربت طلا که آسان دین و دولت و اسلام و ملت بدینان راقی و راجع است و تو بخت و تربت ^(۸) ابدان از اوزار باجاست و نواح مغربان، و این مشقات بیروت سلطان ملطرن بود که در جهان مغربه فرود و از دهاکوی صدر آید و جود ^(۹) ملّ فلاّش دند اسلام کتد انحاء اشدان اشک و اشکالین بود و از ^(۱۰) امیور در انحاء بدین ملّ و علم انیاج فکلف و فیلوسوفی و از ^(۱۱) رگا ^(۱۲) که از جوادیت ^(۱۳) و ^(۱۴) و ^(۱۵) که رت می ^(۱۶) و ^(۱۷) و ^(۱۸) و ^(۱۹) و ^(۲۰) و ^(۲۱) و ^(۲۲) و ^(۲۳) و ^(۲۴) و ^(۲۵) و ^(۲۶) و ^(۲۷) و ^(۲۸) و ^(۲۹) و ^(۳۰) و ^(۳۱) و ^(۳۲) و ^(۳۳) و ^(۳۴) و ^(۳۵) و ^(۳۶) و ^(۳۷) و ^(۳۸) و ^(۳۹) و ^(۴۰) و ^(۴۱) و ^(۴۲) و ^(۴۳) و ^(۴۴) و ^(۴۵) و ^(۴۶) و ^(۴۷) و ^(۴۸) و ^(۴۹) و ^(۵۰) و ^(۵۱) و ^(۵۲) و ^(۵۳) و ^(۵۴) و ^(۵۵) و ^(۵۶) و ^(۵۷) و ^(۵۸) و ^(۵۹) و ^(۶۰) و ^(۶۱) و ^(۶۲) و ^(۶۳) و ^(۶۴) و ^(۶۵) و ^(۶۶) و ^(۶۷) و ^(۶۸) و ^(۶۹) و ^(۷۰) و ^(۷۱) و ^(۷۲) و ^(۷۳) و ^(۷۴) و ^(۷۵) و ^(۷۶) و ^(۷۷) و ^(۷۸) و ^(۷۹) و ^(۸۰) و ^(۸۱) و ^(۸۲) و ^(۸۳) و ^(۸۴) و ^(۸۵) و ^(۸۶) و ^(۸۷) و ^(۸۸) و ^(۸۹) و ^(۹۰) و ^(۹۱) و ^(۹۲) و ^(۹۳) و ^(۹۴) و ^(۹۵) و ^(۹۶) و ^(۹۷) و ^(۹۸) و ^(۹۹) و ^(۱۰۰) و ^(۱۰۱) و ^(۱۰۲) و ^(۱۰۳) و ^(۱۰۴) و ^(۱۰۵) و ^(۱۰۶) و ^(۱۰۷) و ^(۱۰۸) و ^(۱۰۹) و ^(۱۱۰) و ^(۱۱۱) و ^(۱۱۲) و ^(۱۱۳) و ^(۱۱۴) و ^(۱۱۵) و ^(۱۱۶) و ^(۱۱۷) و ^(۱۱۸) و ^(۱۱۹) و ^(۱۲۰) و ^(۱۲۱) و ^(۱۲۲) و ^(۱۲۳) و ^(۱۲۴) و ^(۱۲۵) و ^(۱۲۶) و ^(۱۲۷) و ^(۱۲۸) و ^(۱۲۹) و ^(۱۳۰) و ^(۱۳۱) و ^(۱۳۲) و ^(۱۳۳) و ^(۱۳۴) و ^(۱۳۵) و ^(۱۳۶) و ^(۱۳۷) و ^(۱۳۸) و ^(۱۳۹) و ^(۱۴۰) و ^(۱۴۱) و ^(۱۴۲) و ^(۱۴۳) و ^(۱۴۴) و ^(۱۴۵) و ^(۱۴۶) و ^(۱۴۷) و ^(۱۴۸) و ^(۱۴۹) و ^(۱۵۰) و ^(۱۵۱) و ^(۱۵۲) و ^(۱۵۳) و ^(۱۵۴) و ^(۱۵۵) و ^(۱۵۶) و ^(۱۵۷) و ^(۱۵۸) و ^(۱۵۹) و ^(۱۶۰) و ^(۱۶۱) و ^(۱۶۲) و ^(۱۶۳) و ^(۱۶۴) و ^(۱۶۵) و ^(۱۶۶) و ^(۱۶۷) و ^(۱۶۸) و ^(۱۶۹) و ^(۱۷۰) و ^(۱۷۱) و ^(۱۷۲) و ^(۱۷۳) و ^(۱۷۴) و ^(۱۷۵) و ^(۱۷۶) و ^(۱۷۷) و ^(۱۷۸) و ^(۱۷۹) و ^(۱۸۰) و ^(۱۸۱) و ^(۱۸۲) و ^(۱۸۳) و ^(۱۸۴) و ^(۱۸۵) و ^(۱۸۶) و ^(۱۸۷) و ^(۱۸۸) و ^(۱۸۹) و ^(۱۹۰) و ^(۱۹۱) و ^(۱۹۲) و ^(۱۹۳) و ^(۱۹۴) و ^(۱۹۵) و ^(۱۹۶) و ^(۱۹۷) و ^(۱۹۸) و ^(۱۹۹) و ^(۲۰۰) و ^(۲۰۱) و ^(۲۰۲) و ^(۲۰۳) و ^(۲۰۴) و ^(۲۰۵) و ^(۲۰۶) و ^(۲۰۷) و ^(۲۰۸) و ^(۲۰۹) و ^(۲۱۰) و ^(۲۱۱) و ^(۲۱۲) و ^(۲۱۳) و ^(۲۱۴) و ^(۲۱۵) و ^(۲۱۶) و ^(۲۱۷) و ^(۲۱۸) و ^(۲۱۹) و ^(۲۲۰) و ^(۲۲۱) و ^(۲۲۲) و ^(۲۲۳) و ^(۲۲۴) و ^(۲۲۵) و ^(۲۲۶) و ^(۲۲۷) و ^(۲۲۸) و ^(۲۲۹) و ^(۲۳۰) و ^(۲۳۱) و ^(۲۳۲) و ^(۲۳۳) و ^(۲۳۴) و ^(۲۳۵) و ^(۲۳۶) و ^(۲۳۷) و ^(۲۳۸) و ^(۲۳۹) و ^(۲۴۰) و ^(۲۴۱) و ^(۲۴۲) و ^(۲۴۳) و ^(۲۴۴) و ^(۲۴۵) و ^(۲۴۶) و ^(۲۴۷) و ^(۲۴۸) و ^(۲۴۹) و ^(۲۵۰) و ^(۲۵۱) و ^(۲۵۲) و ^(۲۵۳) و ^(۲۵۴) و ^(۲۵۵) و ^(۲۵۶) و ^(۲۵۷) و ^(۲۵۸) و ^(۲۵۹) و ^(۲۶۰) و ^(۲۶۱) و ^(۲۶۲) و ^(۲۶۳) و ^(۲۶۴) و ^(۲۶۵) و ^(۲۶۶) و ^(۲۶۷) و ^(۲۶۸) و ^(۲۶۹) و ^(۲۷۰) و ^(۲۷۱) و ^(۲۷۲) و ^(۲۷۳) و ^(۲۷۴) و ^(۲۷۵) و ^(۲۷۶) و ^(۲۷۷) و ^(۲۷۸) و ^(۲۷۹) و ^(۲۸۰) و ^(۲۸۱) و ^(۲۸۲) و ^(۲۸۳) و ^(۲۸۴) و ^(۲۸۵) و ^(۲۸۶) و ^(۲۸۷) و ^(۲۸۸) و ^(۲۸۹) و ^(۲۹۰) و ^(۲۹۱) و ^(۲۹۲) و ^(۲۹۳) و ^(۲۹۴) و ^(۲۹۵) و ^(۲۹۶) و ^(۲۹۷) و ^(۲۹۸) و ^(۲۹۹) و ^(۳۰۰) و ^(۳۰۱) و ^(۳۰۲) و ^(۳۰۳) و ^(۳۰۴) و ^(۳۰۵) و ^(۳۰۶) و ^(۳۰۷) و ^(۳۰۸) و ^(۳۰۹) و ^(۳۱۰) و ^(۳۱۱) و ^(۳۱۲) و ^(۳۱۳) و ^(۳۱۴) و ^(۳۱۵) و ^(۳۱۶) و ^(۳۱۷) و ^(۳۱۸) و ^(۳۱۹) و ^(۳۲۰) و ^(۳۲۱) و ^(۳۲۲) و ^(۳۲۳) و ^(۳۲۴) و ^(۳۲۵) و ^(۳۲۶) و ^(۳۲۷) و ^(۳۲۸) و ^(۳۲۹) و ^(۳۳۰) و ^(۳۳۱) و ^(۳۳۲) و ^(۳۳۳) و ^(۳۳۴) و ^(۳۳۵) و ^(۳۳۶) و ^(۳۳۷) و ^(۳۳۸) و ^(۳۳۹) و ^(۳۴۰) و ^(۳۴۱) و ^(۳۴۲) و ^(۳۴۳) و ^(۳۴۴) و ^(۳۴۵) و ^(۳۴۶) و ^(۳۴۷) و ^(۳۴۸) و ^(۳۴۹) و ^(۳۵۰) و ^(۳۵۱) و ^(۳۵۲) و ^(۳۵۳) و ^(۳۵۴) و ^(۳۵۵) و ^(۳۵۶) و ^(۳۵۷) و ^(۳۵۸) و ^(۳۵۹) و ^(۳۶۰) و ^(۳۶۱) و ^(۳۶۲) و ^(۳۶۳) و ^(۳۶۴) و ^(۳۶۵) و ^(۳۶۶) و ^(۳۶۷) و ^(۳۶۸) و ^(۳۶۹) و ^(۳۷۰) و ^(۳۷۱) و ^(۳۷۲) و ^(۳۷۳) و ^(۳۷۴) و ^(۳۷۵) و ^(۳۷۶) و ^(۳۷۷) و ^(۳۷۸) و ^(۳۷۹) و ^(۳۸۰) و ^(۳۸۱) و ^(۳۸۲) و ^(۳۸۳) و ^(۳۸۴) و ^(۳۸۵) و ^(۳۸۶) و ^(۳۸۷) و ^(۳۸۸) و ^(۳۸۹) و ^(۳۹۰) و ^(۳۹۱) و ^(۳۹۲) و ^(۳۹۳) و ^(۳۹۴) و ^(۳۹۵) و ^(۳۹۶) و ^(۳۹۷) و ^(۳۹۸) و ^(۳۹۹) و ^(۴۰۰) و ^(۴۰۱) و ^(۴۰۲) و ^(۴۰۳) و ^(۴۰۴) و ^(۴۰۵) و ^(۴۰۶) و ^(۴۰۷) و ^(۴۰۸) و ^(۴۰۹) و ^(۴۱۰) و ^(۴۱۱) و ^(۴۱۲) و ^(۴۱۳) و ^(۴۱۴) و ^(۴۱۵) و ^(۴۱۶) و ^(۴۱۷) و ^(۴۱۸) و ^(۴۱۹) و ^(۴۲۰) و ^(۴۲۱) و ^(۴۲۲) و ^(۴۲۳) و ^(۴۲۴) و ^(۴۲۵) و ^(۴۲۶) و ^(۴۲۷) و ^(۴۲۸) و ^(۴۲۹) و ^(۴۳۰) و ^(۴۳۱) و ^(۴۳۲) و ^(۴۳۳) و ^(۴۳۴) و ^(۴۳۵) و ^(۴۳۶) و ^(۴۳۷) و ^(۴۳۸) و ^(۴۳۹) و ^(۴۴۰) و ^(۴۴۱) و ^(۴۴۲) و ^(۴۴۳) و ^(۴۴۴) و ^(۴۴۵) و ^(۴۴۶) و ^(۴۴۷) و ^(۴۴۸) و ^(۴۴۹) و ^(۴۵۰) و ^(۴۵۱) و ^(۴۵۲) و ^(۴۵۳) و ^(۴۵۴) و ^(۴۵۵) و ^(۴۵۶) و ^(۴۵۷) و ^(۴۵۸) و ^(۴۵۹) و ^(۴۶۰) و ^(۴۶۱) و ^(۴۶۲) و ^(۴۶۳) و ^(۴۶۴) و ^(۴۶۵) و ^(۴۶۶) و ^(۴۶۷) و ^(۴۶۸) و ^(۴۶۹) و ^(۴۷۰) و ^(۴۷۱) و ^(۴۷۲) و ^(۴۷۳) و ^(۴۷۴) و ^(۴۷۵) و ^(۴۷۶) و ^(۴۷۷) و ^(۴۷۸) و ^(۴۷۹) و ^(۴۸۰) و ^(۴۸۱) و ^(۴۸۲) و ^(۴۸۳) و ^(۴۸۴) و ^(۴۸۵) و ^(۴۸۶) و ^(۴۸۷) و ^(۴۸۸) و ^(۴۸۹) و ^(۴۹۰) و ^(۴۹۱) و ^(۴۹۲) و ^(۴۹۳) و ^(۴۹۴) و ^(۴۹۵) و ^(۴۹۶) و ^(۴۹۷) و ^(۴۹۸) و ^(۴۹۹) و ^(۵۰۰) و ^(۵۰۱) و ^(۵۰۲) و ^(۵۰۳) و ^(۵۰۴) و ^(۵۰۵) و ^(۵۰۶) و ^(۵۰۷) و ^(۵۰۸) و ^(۵۰۹) و ^(۵۱۰) و ^(۵۱۱) و ^(۵۱۲) و ^(۵۱۳) و ^(۵۱۴) و ^(۵۱۵) و ^(۵۱۶) و ^(۵۱۷) و ^(۵۱۸) و ^(۵۱۹) و ^(۵۲۰) و ^(۵۲۱) و ^(۵۲۲) و ^(۵۲۳) و ^(۵۲۴) و ^(۵۲۵) و ^(۵۲۶) و ^(۵۲۷) و ^(۵۲۸) و ^(۵۲۹) و ^(۵۳۰) و ^(۵۳۱) و ^(۵۳۲) و ^(۵۳۳) و ^(۵۳۴) و ^(۵۳۵) و ^(۵۳۶) و ^(۵۳۷) و ^(۵۳۸) و ^(۵۳۹) و ^(۵۴۰) و ^(۵۴۱) و ^(۵۴۲) و ^(۵۴۳) و ^(۵۴۴) و ^(۵۴۵) و ^(۵۴۶) و ^(۵۴۷) و ^(۵۴۸) و ^(۵۴۹) و ^(۵۵۰) و ^(۵۵۱) و ^(۵۵۲) و ^(۵۵۳) و ^(۵۵۴) و ^(۵۵۵) و ^(۵۵۶) و ^(۵۵۷) و ^(۵۵۸) و ^(۵۵۹) و ^(۵۶۰) و ^(۵۶۱) و ^(۵۶۲) و ^(۵۶۳) و ^(۵۶۴) و ^(۵۶۵) و ^(۵۶۶) و ^(۵۶۷) و ^(۵۶۸) و ^(۵۶۹) و ^(۵۷۰) و ^(۵۷۱) و ^(۵۷۲) و ^(۵۷۳) و ^(۵۷۴) و ^(۵۷۵) و ^(۵۷۶) و ^(۵۷۷) و ^(۵۷۸) و ^(۵۷۹) و ^(۵۸۰) و ^(۵۸۱) و ^(۵۸۲) و ^(۵۸۳) و ^(۵۸۴) و ^(۵۸۵) و ^(۵۸۶) و ^(۵۸۷) و ^(۵۸۸) و ^(۵۸۹) و ^(۵۹۰) و ^(۵۹۱) و ^(۵۹۲) و ^(۵۹۳) و ^(۵۹۴) و ^(۵۹۵) و ^(۵۹۶) و ^(۵۹۷) و ^(۵۹۸) و ^(۵۹۹) و ^(۶۰۰) و ^(۶۰۱) و ^(۶۰۲) و ^(۶۰۳) و ^(۶۰۴) و ^(۶۰۵) و ^(۶۰۶) و ^(۶۰۷) و ^(۶۰۸) و ^(۶۰۹) و ^(۶۱۰) و ^(۶۱۱) و ^(۶۱۲) و ^(۶۱۳) و ^(۶۱۴) و ^(۶۱۵) و ^(۶۱۶) و ^(۶۱۷) و ^(۶۱۸) و ^(۶۱۹) و ^(۶۲۰) و ^(۶۲۱) و ^(۶۲۲) و ^(۶۲۳) و ^(۶۲۴) و ^(۶۲۵) و ^(۶۲۶) و ^(۶۲۷) و ^(۶۲۸) و ^(۶۲۹) و ^(۶۳۰) و ^(۶۳۱) و ^(۶۳۲) و ^(۶۳۳) و ^(۶۳۴) و ^(۶۳۵) و ^(۶۳۶) و ^(۶۳۷) و ^(۶۳۸) و ^(۶۳۹) و ^(۶۴۰) و ^(۶۴۱) و ^(۶۴۲) و ^(۶۴۳) و ^(۶۴۴) و ^(۶۴۵) و ^(۶۴۶) و ^(۶۴۷) و ^(۶۴۸) و ^(۶۴۹) و ^(۶۵۰) و ^(۶۵۱) و ^(۶۵۲) و ^(۶۵۳) و ^(۶۵۴) و ^(۶۵۵) و ^(۶۵۶) و ^(۶۵۷) و ^(۶۵۸) و ^(۶۵۹) و ^(۶۶۰) و ^(۶۶۱) و ^(۶۶۲) و ^(۶۶۳) و ^(۶۶۴) و ^(۶۶۵) و ^(۶۶۶) و ^(۶۶۷) و ^(۶۶۸) و ^(۶۶۹) و ^(۶۷۰) و ^(۶۷۱) و ^(۶۷۲) و ^(۶۷۳) و ^(۶۷۴) و ^(۶۷۵) و ^(۶۷۶) و ^(۶۷۷) و ^(۶۷۸) و ^(۶۷۹) و ^(۶۸۰) و ^(۶۸۱) و ^(۶۸۲) و ^(۶۸۳) و ^(۶۸۴) و ^(۶۸۵) و ^(۶۸۶) و ^(۶۸۷) و ^(۶۸۸) و ^(۶۸۹) و ^(۶۹۰) و ^(۶۹۱) و ^(۶۹۲) و ^(۶۹۳) و ^(۶۹۴) و ^(۶۹۵) و ^(۶۹۶) و ^(۶۹۷) و ^(۶۹۸) و ^(۶۹۹) و ^(۷۰۰) و ^(۷۰۱) و ^(۷۰۲) و ^(۷۰۳) و ^(۷۰۴) و ^(۷۰۵) و ^(۷۰۶) و ^(۷۰۷) و ^(۷۰۸) و ^(۷۰۹) و ^(۷۱۰) و ^(۷۱۱) و ^(۷۱۲) و ^(۷۱۳) و ^(۷۱۴) و ^(۷۱۵) و ^(۷۱۶) و ^(۷۱۷) و ^(۷۱۸) و ^(۷۱۹) و ^(۷۲۰) و ^(۷۲۱) و ^(۷۲۲) و ^(۷۲۳) و ^(۷۲۴) و ^(۷۲۵) و ^(۷۲۶) و ^(۷۲۷) و ^(۷۲۸) و ^(۷۲۹) و ^(۷۳۰) و ^(۷۳۱) و ^(۷۳۲) و ^(۷۳۳) و ^(۷۳۴) و ^(۷۳۵) و ^(۷۳۶) و ^(۷۳۷) و ^(۷۳۸) و ^(۷۳۹) و ^(۷۴۰) و ^(۷۴۱) و ^(۷۴۲) و ^(۷۴۳) و ^(۷۴۴) و ^(۷۴۵) و ^(۷۴۶) و ^(۷۴۷) و ^(۷۴۸) و ^(۷۴۹) و ^(۷۵۰) و ^(۷۵۱) و ^(۷۵۲) و ^(۷۵۳) و ^(۷۵۴) و ^(۷۵۵) و ^(۷۵۶) و ^(۷۵۷) و ^(۷۵۸) و ^(۷۵۹) و ^(۷۶۰) و ^(۷۶۱) و ^(۷۶۲) و ^(۷۶۳) و ^(۷۶۴) و ^(۷۶۵) و ^(۷۶۶) و ^(۷۶۷) و ^(۷۶۸) و ^(۷۶۹) و ^(۷۷۰) و ^(۷۷۱) و ^(۷۷۲) و ^(۷۷۳) و ^(۷۷۴) و ^(۷۷۵) و ^(۷۷۶) و ^(۷۷۷) و ^(۷۷۸) و ^(۷۷۹) و ^(۷۸۰) و ^(۷۸۱) و ^(۷۸۲) و ^(۷۸۳) و ^(۷۸۴) و ^(۷۸۵) و ^(۷۸۶) و ^(۷۸۷) و ^(۷۸۸) و ^(۷۸۹) و ^(۷۹۰) و ^(۷۹۱) و ^(۷۹۲) و ^(۷۹۳) و ^(۷۹۴) و ^(۷۹۵) و ^(۷۹۶) و ^(۷۹۷) و ^(۷۹۸) و ^(۷۹۹) و ^(۸۰۰) و ^(۸۰۱) و ^(۸۰۲) و ^(۸۰۳) و ^(۸۰۴) و ^(۸۰۵) و ^(۸۰۶) و ^(۸۰۷) و ^(۸۰۸) و ^(۸۰۹) و ^(۸۱۰) و ^(۸۱۱) و ^(۸۱۲) و ^(۸۱۳) و ^(۸۱۴) و ^(۸۱۵) و ^(۸۱۶) و ^(۸۱۷) و ^(۸۱۸) و ^(۸۱۹) و ^(۸۲۰) و ^(۸۲۱) و ^(۸۲۲) و ^(۸۲۳) و ^(۸۲۴) و ^(۸۲۵) و ^(۸۲۶) و ^(۸۲۷) و ^(۸۲۸) و ^(۸۲۹) و ^(۸۳۰) و ^(۸۳۱) و ^(۸۳۲) و ^(۸۳۳) و ^(۸۳۴) و ^(۸۳۵) و ^(۸۳۶) و ^(۸۳۷) و ^(۸۳۸) و ^(۸۳۹) و ^(۸۴۰) و ^(۸۴۱) و ^(۸۴۲) و ^(۸۴۳) و ^(۸۴۴) و ^(۸۴۵) و ^(۸۴۶) و ^(۸۴۷) و ^(۸۴۸) و ^(۸۴۹) و ^(۸۵۰) و ^(۸۵۱) و ^(۸۵۲) و ^(۸۵۳) و ^(۸۵۴) و ^(۸۵۵) و ^(۸۵۶) و ^(۸۵۷) و ^(۸۵۸) و ^(۸۵۹) و ^(۸۶۰) و ^(۸۶۱) و ^(۸۶۲) و ^(۸۶۳) و ^(۸۶۴) و ^(۸۶۵) و ^(۸۶۶) و ^(۸۶۷) و ^(۸۶۸) و ^(۸۶۹) و ^(۸۷۰) و ^(۸۷۱) و ^(۸۷۲) و ^(۸۷۳) و ^(۸۷۴) و ^(۸۷۵) و ^(۸۷۶) و ^(۸۷۷) و ^(۸۷۸) و ^(۸۷۹) و ^(۸۸۰) و ^(۸۸۱) و ^(۸۸۲) و ^(۸۸۳) و ^(۸۸۴) و ^(۸۸۵) و ^(۸۸۶) و ^(۸۸۷) و ^(۸۸۸) و ^(۸۸۹) و ^(۸۹۰) و ^(۸۹۱) و ^(۸۹۲) و ^(۸۹۳) و ^{(۸}			

[illegible]

gözetirdi. Onun gözetmesi herkes için gerekli ve tercih edilen bir şeydi. Koruyuculuğu ve hakları koruması çölde bile kerem gibi parlardı. En yüksek re'y ve en temiz söz ondan gelirdi. Ona yapılan her istek kabul edilirdi. Kalem ehli, kâtipler, hizmetkârlar ve diğer dua okuyanlar onun etrafında toplanırdı. Âlimler ve dindarlar ona uymayı başarı ve destek sayardı. Herkes onunla bu kadar içli dışlı olmayı mazur ve makbul görürdü. Şehirler ve işler onunla kolaylaşır, başkalarına zor gelen şeyler onunla kolaylaşırdı.

Şiir:

“Rızık sahibi olmayanın kalbi, ümitlerin açıldığı yerdir.”

Allah'ın gölgesi olan bu padişah, cihan halkının sığınağıdır. Bu yüce dergâh, âlemin sebeplerinin, malın ve celal sahibi mülkün iki yüzünün sebebidir. Bu ikbal madeni o kadar geniştir ki, Mahmud'un beldesindeki insanlar Gıyâsü'd-Dîn Keyhüsrev'e dost ve kul olurlar. O her gün binlerce dinar ve yüzlerce at bağışlar. Bu kasidede padişahlık ve saltanat, kerem, mürüvvet, bağış ve ihsanı anlatıyorum:

Şiir: Kim ki can feyzini bağışlar, Yıldızlar şahı gibi bağışlar. Cihan padişahı, dinin yardımcısı, Ruhları rahatlatır. Padişahlar ülkesinin yağmacısı, Açık ve gizli her şeyi bağışlar. O kadar güçlüdür ki, Feleğin kaderini bile bağışlar.

Sayfa 207

Yazarın Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan medhinde kasidesi

Onun avucu bir bulut gibidir. Deniz gibi gönlü bağışlar. Hükmü o kadar hızlı işler ki, Filler süratle bağışlar. Kalem öyle korunmuştur ki, Günlerce can ve ruh bağışlar. Çiçek açan bahçe ve maden, Dilenciler onun dilinden bağışlanır. Fazilet okuyan odur ki, Cihan hükümdarlarının başı bağışlar. İşaret parmağı bağış içindedir. Gereksiz yere de bağışlar. Ne bağışlar, ne de geri alır. Bir zamandan beri bağışlar. Mülk bağışı, kulların ve hizmetkârların, Hakanların ve hanların bağışıdır. Kılıcı ve kalem aynı işi yapar. Bu ikisini de bağışlar. Haraç, hakanın istediğidir. Hindistan yükü bağışlar. Damla, hakanın oyunudur. Akbabalar yuvası bağışlar. İnci, hayalinin mührüdür. Zamanın son fitnesi bağışlar. Kılıç felsefesi düşmanı, Erguvan elbiseleri bağışlar. Köpek öfkesinden intikam, Kemikleri kemikleri bağışlar. Her bağış odur ki, Filan veya filan bağışlar. Parmağından dökülen, Göklerden yüz karar bağışlar. İnsanı dua ile fırsata, Zamanın ziyaretçisi bağışlar. Kılıcı düşmanın canına, Ta ki bilesin can bağışlar. Erken veya geç fetih, Sistan meliki bağışlar. Cömertlik eli faziletle, Bervan'dan altın bağışlar. Atlas ateşini götürür, Saten gibi bağışlar. Bağışlayan göklerin heykeli, Ruh gibi bağışlar. Gümüştten gümüş bağışlayan şah, Cennet bahçesini bağışlar. Cihan hükümdarlarından akıl alırım, Kim o madeni bağışlar.

Sayfa 208

Sultan Tuğrul bin Muhammed bin Melikşah

“Kim ki senin elini tutarsa, Sultan şahın nişanını bağışlar. Kim ki bu tacı giyerse, Ta ki ömrü bağışlar. İnci gibi bulut yağar, Altın gibi rüzgâr bağışlar. Ne kadar iş yaparsa,

Karun'un işlerini bağışlar. Ebedî olsun şahın ömrü, Ta ki ebedî bağışlasın. Nuh'un ömründen fazla, Ta ki tufandan emin bağışlasın."

Sultânü'l-Muazzam Rüknü'd-Dünyâ ve'd-Dîn Ebû Tâlib Tuğrul bin Muhammed bin Melikşah, Emîrü'l-Mü'minîn'in ortağı.

Sultan Tuğrul bin Muhammed, kırmızı yüzlü, güzel yüz hatlarına sahip, orta boylu, omuzları geniş, göğsü geniş bir padişahı. Ömrü yirmi beş yıl sürdü. Babasının vefatından sonra 529 Muharrem'inde padişah oldu. Padişahlığı üç yıl sürdü. Adalet, siyaset, haya ve sevgi sahibi, cömert ve cesur idi. Ahlakı üstündü, şaka ve ciddiyetten uzak dururdu.

Mesel:

"Keremin en büyüğü, büyük işler yapmaktır."

Devlet, cihan nimetlerinin en büyüğüdür. Mahmud'un devletinde onun hizmetinde büyük sultan idi. Mahmud'un ölümünden sonra Sultan Sencer vilayet işlerini ona bıraktı. Irak'a geldi. Kardeşi Mesud'la birkaç kez savaştı.

Sayfa 209

Abbâdî ile ilgili hikâye

Zafer yüzü gösterdi. Bir nöbette Horasan tarafına hezimet oldu. Hoca Kivâm'ı bir iş için gönderdi. Kendi başına buyruk davranmanın sebebini bilirdi.

Mesel:

"Ey mülk sahibi, orduna ve askerine iyi davran. Düşmanına da iyilik et."

Her mülk sahibi ki orduya ve askere iyilik ederse, düşman hakkında da iyilik etmiş olur. Saltanatın büyüklüğü reâyeti korumaktır. Padişahlar öyle dindar olur ki, halkı incitmez.

Abbâdî'nin şairlerinden biri onun için bir kaside okudu:

Şiir:

Yolum Roma'ya ve başka yere ulaşmaz. Kimya ve tespih cevherine ulaşmaz.

Abbâdî yüksek bir minberdeydi. Şu beyit ulaştı: "Senin bahtın çarkı dönmez. Hile kabul etme ki, belki bir şey ulaşır."

Abbâdî dedi:

"Emîr Abbâdî her arzu ettiği şeyi ister."

Abbâdî, kadiya yemin etti: "Bin kırmızı dinar borcum var, bu işi ona havale ettim."

Abbâdî başını eğdi. Müridlerinden biri "Abbâdî baş getirdi" dedi. Emîr Abbâdî "Yüz bin dinar borç ver, yarın başka borcunu öde" dedi. Mürid "Başka bin dinar" dedi.

Abbâdî yas tuttu. Şair gökyüzüne övgü ya da cesaretle övgü yaptı. Bütün bunlar adaletin ve faziletin yayılması, padişah ve sultanın vakti, âlimlerin terbiyesi, din ve devletin esası, İslâm ve milletin onlarla ayakta durması içindir. Bu öncüllerle Sultan Tuğrul, Hemedan'da medrese yaptırdı ve dua okuyanları, imam ve hatibi oraya

yerleştirdi. Alâü'd-Dîn Mecdü'l-İslâm, melikler ve sultanlar üstadı hâlâ bugün orada çeşitli ilim ve faziletlerle meşguldür.

Sayfa 210

Sultan Tuğrul bin Muhammed bin Melikşah

Irak'taki dominasyon yüzünden o vakitler Tanrı'nın kulları âlemin padişahı, Âdemoğullarının Gıyâsü'd-Dîn'i – Allah mülkünü daim kılsın – reâyetin haklarını korusun diye o vakıfları bağışladı, onların hayırlarını canlandırdı ve yaydı. Allah dilerse, Emîr Abbâdî her ne kadar Mazenderan melikine özel olsa da, unvanı “Gıyâdü'd-Devle” idi. Mazenderan şahının emriyle büyük bir şairdi. Sultanın huzuruna geldi. İlk divanında birkaç şiir getirdi, kaside oldu:

Şiir:

Akıl işi sanattır, sanat makamdır. Hiçbir bahane kalmadı, cihan şahı Tuğrul'dur. Zamanın eksiği yoktur, dudağı ve taze meyvesi. Onun kılıcından ve öfkesinden, mülkün şahı olgunlaşmıştır. Toprağın öfkesi rüzgârdan, öyle sabit kalmıştır. Su bakışı ateşten, öyle adil kalmıştır. Keyhüsrev döner, Tuğrul'u arşın altına koyar. Öfke ateşi onun öfkesidir, zehir gibi ölümcüldür. Onu övmek ne kadar şeref ve kadirse, Akıl şeriatı kabul eder, su ve gül gibi. Feleğin işi onun safında birliktir. Onun mezhebinden önce o birlik vardır. Hazine ve ordusu yirmi bin gün önce, Zühal onun hazine ve ordusunun fazlasıdır. Onun babasının dergâhı yirmi yıldır, Arzu, şahın tahtı onun gönlünde oturmuştur.

Sayfa 211

Abbâdî'nin Tuğrul medhinde kasidesi

Keyhüsrev'in sevgisiyle söyleyin o hakkı, Hak ki sevgidir, şüpheli ve batıldır. Başında fazilet vardır, mülk hasreti. O faziletin özü ağırdır, meşhurdur. Felek ağır işlerle dolu olsa da, şahın fermanı hattında o dahildir. Re'yi metin, bilgin, tevfikle tanınmış. Gönül o devlette ta ki sınır kabul etmiştir. Mülkün gururu suçtan uzak, Şehiryârın cömertliğiyle kapsanmıştır. Zulüm siyah elbise, onun elinden beyaz olmuştur. Dindarlık ondan, mahşer onu korumuştur. Felek olayları köpek gibi, sevgi vermiştir. Kader dağının başı onun avucundan salınmıştır. Deniz onun dizginiyle denize dönmüştür. Yeşil gökyüzü onun arzusunda avuç açmıştır. Ta ki düşmanın başında ateş yapsın, Aydınlık günden gözünü o yere dikmiştir. Keyhüsrev'in kölesi doğuyu ve batıyı bilmiştir. Bana Abbâdî kendi tabiatıyla şiir getirmiştir. Şiir yüksek getirdi, dergâhın lalesi, Özür, yükseliş şöhreti, kadının öfkesidir.

Sayfa 212

Sultan Tuğrul bin Muhammed bin Melikşah

Batı'nın kıpkırmızı haberi, şahın tahtının etrafı Zühal'in halkasıdır. Yıldızlar geçti, yere indi. Onun adının gürültüsü, yolunun sesi problemdir. Çarhın çocuğu, aklın çocuğudur. Onun fiilinden az fiil işlenmiştir. Cihan şahını övmek ziynet ve süstür. Bu yolda ve bu sözde tekrar makbuldür.

Kaside:

Ey zülûf ve yüz, felek ve yıldız, Yüzü cennet ve kevserdir. Söylenenler senin gönlün ve gönlümüzdür. Civanlar senin yanında bizden uzak ve altındadır. Papağan siyah kâse dudağında, Tavus beyaz iş başındadır. Aşk bira iki madreden geldi, Asla ızdırap ve zayıf olmaz. Ey dostluk, senin yanağın bizdendir. Gel gamı öptüğün yerden. Bir inci toprağın ayağına, Dârü'l-Mülk canı aydınlanmıştır.

Sayfa 213

Abbâdî'nin Tuğrul medhinde kasidesi

Can kabul etse de, yemekte bu hakir yoktur. Sadece ruhun emniyeti sinek değildir. Orada ki dudağın şeker söylediği yer. Abbâdî'nin dudağının öfkesi sonradır. Gözün gibi taze hükmet. Bargâhın şahı muzafferdir. Sultan felek kadar Tuğrul, Bilgi kubbesi daha yüksektir. Toprakta en büyük çark, Onun elinin yeşil denizidir. Cihan mülkü o güldür, Yıldız mayası onun esiridir. Ey tabiatın taze ve parlak, Elini bana uzat. Ne kadar yükselirse yükselsin, Benim tabiatımın parlaklığı bozulmaz. Düşmanlıktan pişmanım, Haberi satmayı tercih ederim. Sen mülk için emniyet, Herkes senden başka iş yapar. Senin medhin ateşten su ister. Bir gün ki cihan rüzgâr eker, Baş üzerinde topraktan çadır. Başım dönen dağlar gibi, Mahşer günü gibi. O dumandan öyle olsun ki dağ, Aslan gibi aslan mahşeri. Bırakın koyunlar dönsün, Alevden kaçan inek gibi.

Sayfa 214

Sultan Tuğrul bin Muhammed bin Melikşah

Minber başında bilinen, Ağır dilin menşuru. Cihan tufanından korkanlar, Dışarı çıkan kedi gibi. Kılıçtan taze kan yapar, Hasta mülkü merhemler. Kaynayan kan tenceresi, Balık gibi kanda. Ateş kılıcı göçebelerin ayağı, Ölüm gelince semender gibi. Zafer eliyle bağlar, Başına ziynet koyar. Helak olanlardan döner, Havuzda dar yer ateş yer. Helak olanların başında, Bir kavim kâse dağ gibi gönül. Bir kavim küp gibi el başında. O ki bu hususta muhalif olsun, De ki şahın savaşında bak. Muhliflerinin saçını yol, Sarhoş sarhoş dolaş. Ey gafiller, senden uzağa, İçinden dışına kadar. Yaptığın iş ki hiçbir bilge, Senin devletinde inanmadı. İşin doğru ise, Allah dilese kolaylaşır. Senin medhinde her şeyi söylerim, Düşünce dönmez. Acizim ve sözümü aşığın tutarım, Güzel söz ol.

Eski sözü duayla bağlarım, güneş ve yıldız. Şemşir can, Sipihr bu şehir can şükür. Padişah Gıyâsü'd-Dîn adil âlim, Mayası güneş gibi parlak. Savaş önünde cömert, Sultani ki beş nöbet mülkün. Yedi felek onun altında, Cihan mülkü ona fal. Afridun gibi yaşar, Onun ahdinde padişahlar yeryüzünde övünçle yaşar.

Şiir: Yaşasın helal ve padişahlık ahdinde, Sana Tanrı'nın zaferi erişsin.

Sayfa 215

Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan'ın medhi

Yezdan'ın teyidiyle düzenlenmiş, Bütün maksatlar mal ve can. Maksat eline ulaşmış, İrade ve arzu senin gibi. Din ve devlet dergâhı, Din besleyen ve devlet koruyan. Bağışların sonsuz olsun, Kıyamet gibi bağışların sonsuz.

Bu şehiryârın talih hükümlerinden cihan fethi bu temel üzerine kurulmuştur. Fars, Şiraz, Horasan, Irak fethi ve bütün bölgeler onun eliyle olmuştur.

Şiir:

Görünürde emin bir siyaset, Dışarıda göstermedi. Allah'ın nimetine şükür, Tanrı'nın yardımından. Bu padişah Gıyâsü'd-Dîn adil'in gönlü, Ki sığınak ve barınaktır. Din ve devlet, o vakıf ki, Halk benden ve diyarımdan. İhsan kuralı, Aç bırakma. Senin elinden maden ve maden altın bağışlar, Cihan cihan. Padişah dizgini ihsana çekse de, Ordu hizmet eder. Nimetleri bol olsa da, İhtiyaçsız kalmazlar. Ayrıca bu şehiryârın alanı geniştir, Bağış dizgini dardır. Her yönden bu şehiryâr kâmkâr, Dinar ve diyar yiyici. Orduya lütufla emreder, İyi hizmetkâr yapar. Onlar hakkında emreder ki, Bu hizmet bu eşiğin borcudur.

Şiir:

Senin devletin ebedî kalsın, Ki ebedî dünya mülkü kalsın.

Sayfa 216

Sultan Tuğrul bin Muhammed bin Melikşah

Her ne kadar bütün dergâhlarda devlet olsa da, Üç günde bir misafir gibi kalır. Senin eşiğinde Keyhüsrev cihan, Namaz kılan gibi kalır. Başını yere koyan, Eşiğe gelsin. Taç ve taç sahibi Arslan eğer bilirse, Şimdi Keyhüsrev sultan re'yi kalsın. Cihan ihtiyar, geçit ve başka bahar, Ki izzet ve devlet ve cihan bahtı kalsın. Senin hanedanında çok kadın, Kıyamete kadar bu hanedan kalsın.

Bu ikbalin gayesinden, bu padişah yeryüzünün arkası ve din ehlinin sığınağıdır. Dostluk, vefa, akrabalık bağı ve yakınların bağı. Devlet onun öpücüğüdür. Düşman evi baba evinden gitmiştir. Kendi canlarını ona feda ederler. Her diyar ve her vilayet hizmet pazarını arar, birlikte çalışır. İhlas gösterirler. Başkalarının ayıplarını ortaya koyarlar. Bütün sahabe ihlas gösterir. Yüksek re'y, cihan şehiryârının re'yi, Padişahlık dininin ayağı. Alâların kuvvetini artırmazlar, Kendi re'yelerini öne koyarlar.

Mesel:

“Mülk büyüktür, merhamet hükümdarlar arasındadır.”

Bu özgür servet, sultanı damat yaptı. Fitne dalı dışarı çıksa da, Açıkça o hasetten ayağını dışarı koymaz, orduyu arar.

Sayfa 217

Zafer ve üstünlüğün birkaç sebebi

Asilik gösterir, “Kim cömertlik ederse” meseline göre iş yaparlar. Bu şehiryâr kâmkâr, Yezdan'ın gölgesi, izzet ve alâ sözü hasetçi dinlemez, devlet tohumu eker. Gözü basiretli gördü, tek adil, dost isteyen damat, Nâsirü'l-İslâm Melik İspehsâlâr büyük âlim, Müeyyed Muzaffer Makbul Fahrü'd-Dîn. Emîr Behramşah Gazi, İlecazî savaşında ortaya çıktı ki can feda etti. İhlasla bağlandı, kendini ortadan kaldırdı. Bahaneyle elinde onlar düştü, can ortada kaldı.

Düşmanla savaşmak için el ve yara, Onlar tanısın, hallerini anlasın, işlerini ve yöntemlerini bilsin. Ordudan ve yoldan ordu ulaşsın. İçinde oturmuş, kâfir hizmeti. Gönül ve ağırlık tek gönülden, Kalbin temizliği sonu. Şahın gönlü, padişah düşman işinden habersiz değildi. Kendi hali kontrol altında, düşmandan haber almak lazım. Şatlara bak, kendi oyununu gör, düşmanı da. Zafer sebepleri ve üstünlük düşman çoktur, bir ümit ganimet. Ordu göğsünde son derece korku ve endişe. Düşman ordusu gönlünde. Dört ümit, barış niyetleri onlar zayıf, Ne kadar az dönerlerse. Elçi ki gafil ve söz bilen, Eğer ateş yüzü görse, Ordu iki taraftan düşman ateş ister, Ta ki o niyet olsun, işlerden gafil yaşasın.

Sayfa 218

Sultan Tuğrul bin Muhammed bin Melikşah

Onların muhalefeti ortaya çıktı, elçi görünmez. Sakin tabiatlı ve utangaç idi. Ya dost ister ya dost, Farsça ve temiz söz, dost dârü'l-padişah olmalıdır. Ta ki düşman ordusunun sayısını ve iyisini kötüsünü, gelirini giderini bilsin. Bilsin ki düşmanları ayırsın, dilleriyle padişah desinler: “Ben isterim ki fitne ve kan dökme sebebi olmayayım. Kisra gibi dünyada yerim vardır. Daima ondan yüz çeviririm. Mücevher gibi elime düşman bırakmam. Ayrıca daima sana öğretirim ki, bana düşman giren ne büyük adamlar demişlerdir: Akıllı odur ki düşmanı dost etmez, dostu düşman etmez. Ben onlardan değilim ki bana düşman kendi düşmanını etsin. Ben kâmkâr ordu ve çok arzu, bilge danışmanlar ve savaşçılar isterim. Eğer düşman öfkeli söz alır ve gasp eserleri bir nasihatçiye ulaşırsa, parlak bir delil olur. Hüner ve bilgiden, emin ol ki öfke düşüncüyü götürür, işler düşüncüyü bozar. Çok sayı, yüksek derece, büyükler demişlerdir: Düşmandan korkma, çok düşman ve ordu yerine şehiryârın istikrarını koy. Eğer onu güçlü görürse korkmasın, az orduyla bile üstün gelsin. Allah izzet ve celal ona zafer versin ki ümit bağladığı yer. Doğru ayak, adil idi, sebatı vardı, ordusunu tamamladı. Savaşta tecrübeli, şehiryâr ve komutan huysuz, padişah akıllı ve gönül ve uyanık olmalı, savaş bilen ve savaş deneyimli olmalı. Bilsin ki savaş safları muhalefet gününde birkaç türlü olmalı, her düşmanla. Her yerde ve her makamda saf, çünkü yapması gereken iki türdür: bitişik ve kopuk, bitişik saf üç türdür: sağ, orta ve sol. Hepsini ön, orta ve kalp ve kanat çaresi yoktur. Kopuk saf o zamandır ki bütün ordu atlı ve silahlı, ferah yerde, ta ki bütün o çukuru tutabilsinler. En iyisi her çukur üç taraftan olsun.”

Sayfa 219

Ordunun savaş meydanında nasıl düzenlenmesi gerektiği

Bir tarafı peşin olsun, iki tarafı öncü, savaş yeri ve savaş alanı. Öyle olmalı ki ordu birbirini görsün, işini ve hünerini birbirine göstere. Kendi bayrağını ve savaşını düzenlesin. Ne zaman ki ordu padişaha itaatli olsun. Bir gönül ve savaş tecrübesi düşman savaşından korkmasın. İki taraftan kendi ordusu ve düşman ordusu bilmeli ki düşman ne silah işi yapar, ne zaman silah def eder. Silahlar öyle olmalı ki o düşman önünde aciz kalsın. Orduya iş emretmek usta silah sahibi olsun. Savaştan önce bütün silahları kullanmayı öğretsin ve alıştırmayı yapsın. Ordu aleti uygun olmalı, düşmana karşı baş olmalı. Eğer ordu düşmandan daha çok yaya ve

atlıysa, şahın atlı hareketi iyi ve ferah tutsun. Kendi ordusunun safını bozmasın, iki taraftan iki çukur görsün. Yaya ordu sağ ve sol safta olsun, sağ ve sol yayalar dursun. Ta ki yaya ordu saftan dışarı çıkamasın. Gelmek bir zamanda geç ve kaç ki ordu senin üzerine dönmesin ve yerini bozmasın. Başka zamanda onlar hep birlikte saldırır ve yayalar bir yerde dursun, dağılmasın. Eğer düşman ordusu daha çoksa ve şahın ordusu yaya hareketi dar tutsun. Sağ ve sol kendi yayalarını atsin, atlıları arkalarından tutsun. Kendi saflarını düzgün tutsun, yayaları öyle tutsun ki arkadan atlı düşman çıksın. Arkadan yayaları bırakmasın, ta ki ordudan kim düşmana baksın, yardımı gereği ve meyvesi olsun. Ne zaman isterse ki sağ ve sol atlıları sağ ve sol düşmanı getirsin, yayaları. Hep o tayin üzerine atlılar talep etsin, ta ki yerini düşmandan alsın. Eğer hareket istikrarlı olmazsa ve çöl kendi safını yönetsin, atlıları ordu üzerine çevirsin, mızrakları ortaya alsın. Bu makamda zafer ittifakı, kolay olsun, sabah razı olsun. Eğer bütün ordu atlıysa, o.

Sayfa 220

Sultan Tuğrul bin Muhammed bin Melikşah

Düşman bütün yaya ordusunu kendi çukuruna bıraksın, savaşçıları ve pehlivanları koyşun. Kendi ordugâhını düşmandan uzak tutsun, şehrin düşmanı kendi gözetiminde tutsun. Düşmanla birlikte olunca emretsin, ta ki safları bitişik karşılıklı dursun. Hiç kimse uymasın ve gayret göstermesin, ta ki yayalar düşman hepsi bir araya gelsin. Korku ve dehşetten birçok saldırı ağızlarına düşsün. Eğer her iki ordu yaya ise, her iki atlı hareket yerinde yer yapsın. Safları bir taraftan öyle yapsın ki düşmanın saldırısı ayağını tutamasın, düşmanı bozguna uğratsın. Başka taraftan öyle yapsın ki düşmanı bozguna uğratabilsin, gönül öyle yapsın ki iki taraftan yardım edebilsin. Bazı savaşçılar ki ordu üzerine olsun, eğer girerlerse kenar saflarını tutsunlar, ta ki her yerde sağlam olsun, orada dursunlar. İstikrar yapsınlar, her hezimetten emin olsunlar. Eğer düşman ordusunda savaşçı varsa, kendi ordusundan bir grup seçsin ki onun karşısında dursun, her yere gitsin. Bilsin ve şevketi ordu üzerine dursun. Bu vakitte bozulmuş olsun. Köpek gibi ısırgan, dindar ve öğretici olsun, çünkü şah savaşta sabırlı ve açık olsun. Ordu her isteyen, anlaşmalı ve huysuz, yer uygun, muhalif ordu düşman olsun. Eğer sayı düşmandan fazla ise, zafer Allah'tan beklenir. Kulak tutsun, eğer fil ordu düşman ise, bozgun ve aletler hepsi elinde olsun ki filler ondan korksun, savaşta korkutucu olsun. Onları öyle yapsın ki arkalarından gelemeyecekleri yere gelsin, filleri ürkütün. Ta ki filler işe yaramaz hâle gelsin, filler hiçbir işe yaramaz. Ya iş yerinde filleri öldürsünler, ta ki helak olsunlar. O filleri hiçbir şevket ve ön savaşta küçük köpekler yapsın ki fil kokusu taze olmasın. Gitsin ve daha çok filler üzerine ok yağdırsın, süvarileri bırakmasın ki fillerin ahengini bozsunlar. Fillerin ahengini bozsunlar ki sağ ve sol filler olsun, çünkü onlar hezimete uğrasın. Filler kendi işlerini yapmasın, cihan arasında düşmanlarla daha iyi.

Sayfa 221

Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan'ın medhi ve duası

Âlemlerin efendisi, Âdemoğullarının sığınağı, Sultanü'l-Kâhir A'zamü's-Selâtîn Gıyâsü'd-Dünyâ ve'd-Dîn Ebü'l-Feth Keyhüsrev bin Kılıç Arslan – Allah onun sancaklarını indirmesin, zaferiyle desteklesin – kim bilmez ve orduyu nasıl öldüreceğini bilmez, İlçazî köpeği kimdir? Kendi düşmanı nedir ki âlemlerin efendisi, Âdemoğullarının padişahı Gıyâsü'd-Dîn adını alsın. Hesapta galip, mağlup İskender'le eşittir, âlemlerin fethi fatihtir. İlçazî baht ve taht sahibi sultandır ki her ne şahı isterse işi tamamdır. Padişahlık, askerlik, insanlık ve hayvanlık, kuş ve balık, cihanın zabtında onun elindedir. Bu medhi dilimde tutuyorum.

Şiir:

Ey re'yin güneş, kalemin ok, Sen gençliksin, bu âlem ihtiyar. Bütün âlimler belki ilim hazinesi, Senin her şeyin ayıp ve nazardan uzak. Yüce Melik, gizli sanatlar ve gizli methiyeler, Yüce kelime padişahlık. Sonsuz ve sınırsız sancaklar ve bayraklar, Padişahlık alametleri destekli ve muzaffer. Cihan fethi ve cihan tutma anahtarları, Kahir pençesinde şehiryârlık mücahit. Sağlam olsun, saltanat günlerinde, Sevinçli, meşgul ve korunmuş, belasız. Yaratılışından çevrili, saadet yardımları kesintisiz, Her türlü mutluluk tamam. Her türlü irade hasıl, Her matlub himmet, padişah adildir. Kudreti kesintisiz, her ne kadar övgü sunulsa da, Bu iki beyit acayip sıfat, Hakikatin en iyisi, düşman devleti ve haset saltanat. Gıyâsü'd-Dîn – Allah onun gölgesini uzatsın –

Şiir:

Keyhüsrev'e izin ver, Ta ki söyleyeyim ki düşman nasıl yansın. Çivi gözde ve çivi tırnakta, Keskin diş ve büyük konda yansın. O yönetici, bilge, bin dinar ve bin yük, Kapıda yansın ve genişlesin. Mülk ordu vatanından, Haşmet ve haşr Gıyâsü'd-Dîn harabından.

Sayfa 222

Sultan Tuğrul bin Muhammed bin Melikşah

Çöl ve gönül ve ciğer ateş mihneti kebab ve dolap, etek gibi. Ağlayan gönül yarası ve ciğeri yara, yara gibi lale kan dolu olsun. Zamanın Hârûn'u, padişah gibi zat, o Allah'ın gölgesi sevinçle birleşsin. Her saadet ki arzu bağlasın, cihan süsü onunla bitişik olsun. Öyle kul ki gül kokusu onundur, süsen gibi cihan ve gan azat olsun. Baht ve gül devlet ona yeşil, dönen felek çimen olsun. Dergâh toprağı ve toz, Onun ordusu misk gibi sabit, sıcak ve serin esen rüzgâr, lale ve süsen olsun. Uzaklar ve azim ona ki kılıç temizliği vardır, cihan fethinde kılıç sözü. Âfak âlem geçsin, kullar dergâh ve özel bargâh, padişah gibi. Benden yüz bin dua,

Şiir:

Her ne kadar felek benden getirmese ve getirmese, Senin hizmetinde ihlas her benden gibi olsun. Bu nâdân bargâh, bu dergâh, Bir yıl hizmet dua ve sena. Yaptım ve fal mülk ki gördüm, Övgü şiirleriyle meşhur. Haberler ve devlet eserleri, Selef büyüklerinden bu kitabı hizmetine getirdim. Bu kaside onun medhinde.

Şiir:

Ey yadın sancak, parlak güneş, Sancağın fetih yardımı, Yezdan lütfu. Gıyâsü'd-Dîn adil oldu, Bahtiyar şehiryâr. Güneş diski cirit günû, Meydan topu. Felek atlasını güç ve fazla yaptı. Toprak yaratılıştan rıza kokusu. Güneş kadar sen, felek himmet nafile. Kırmızı renk lâl madeni, İçinde kötü huylular.

Sayfa 223

Yazarın Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan medhinde kasidesi

Düşman kahrının başı, siyah hançer. Düşmanların teniyle can zehiri gizli. Mühriban himmet, emir bütün mihman cömert. Firdevs’in yeşili, en yüce huri. Senin kaderin yedi felek üzerinde, Kendi menzilini yapmış. Himmet her yedi ülke emri altında. Adil sultanların dedeleri ve babaları. Mülk ve halk ve sevinç miras onlardan. Senin günün rüzgârından senin yaratılışın bahar. Ölü toprak her zaman can rahmet. Altın haset etmez, çünkü benim elinde o vardır. Bazen toprak başışlar, bazen altın ve aynı. Senin elin bazen denizden daha iyi. Deniz cömertlikten inci ve mercan. O ki bir dirhem vermeye kadir değildi bugün. Senin avucundan altın başışın sermaye. Cevher kırığından kalemin Umman denizi. Hasetçiği meydan atı gibi dönmüş. Düşmanı çevgan yarası gibi.

۲۲۹ سلطان مسعود بن محمد بن ملکشاہ ۱۰۸۸ کاشیچہ بن آری و ژو، کین شد کی دیگر آریہ تہٗ چان دان کہ ارکین باد چوان، کی دان فی انکار و جات وین بد بر ایں و مرکز ایں، و میر بد و راست میر زمیت کی این تخت نایف و سوسد و باد و میر جادوان دل بایلد جاد۱۰ (سلطان کہ باد فی از تو سار، و میر آسند بر و روزگار دواز ناید کہ باشند بر ایں، کہ بایک زاد آریہ تہٗ کین تو مگنارز مگر بر اسندی، کی کینی کیوست و موموش۱۱ سلطان عام دوست درویش بجای عدل فرمای بد از رزہ دیو و از جیل بود (مثل: تا غیز من آید و لا ین مین، از تم و تکلف و محذر بودی و با دیگران و میران اسی دادی، از نکار میری خدای و شہا کیر گفتن ماهر و دلمہ بود و اسی آریو، خاص این کارزار داشت، و تا تاریخ سبع و مبعین (و حسن ما) بولش این کارزار دید کہ آن لب نبوت بر ترثی سلطان آوردی، و در معاصلا ملک مارک خوار کہ بدی۱۲، دھن و دای و جزائی الملب اوقات ۱۳ باد و دای و حلما کہ از ابرار رسیدی و در راکہ، بخندیدی، رھرا۱۴ ملام حیرن جان چام و چران و بنیغ و حمیم و باد نام غل و مال۱۵ ۱۶ سال۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹

Sultan, âlimleri, dervişleri ve adil emirleri severdi. Cahillerden ve kötülerden uzak dururdu. Avcı kuşlar ve yırtıcı hayvanlar beslerdi. Savaşta cesur ve atılgan atları vardı. Yedi yüz yirmi beş yılında (Hicrî) bu kitabın yazarı, Onun mübarek atını kendi gözleriyle gördü. Hazine ve mal dolu idi. Her taraftan gelen hediyelerle sarayı dolup taşardı.

Şiir:

Ben bu dünyada ne mal ne de can peşindeyim. Ne hân ne mân ararım. Ömrüm, hiçbir şeye bağlanmadan geçsin.

Kardeşi Sultan Tuğrul, Bağdat'ta Alâüddevle'nin sarayında ferman aldı. Irak emirleri ona elçi gönderdi. Biz de endişe içinde Tuğrul'un gelişini bekliyorduk. Sultan Davud ise Tebriz'de Atabek idi.

Sayfa 237

Mesud'un Halife Müsterşid ile karşılaşması ve Halife'nin esir edilmesi
Fırasfer, bazı emirlerin hizmetindeydi. Sultan Mesud fırsatı kaçırmadı. Atını sürdü, yolları aştı, dağları ve ovaları geçti. Şairler önceden yolu açmışlardı. Süvariler toz içinde geldiler.

Emirler el öptüler.

Sultan Mesud tahta oturdu. Gönlüyle Davud'a bağlandı. Kızı Gevher Hatun'u ona verdi.

Şiir:

Düşman bile olsa, gönlün rahat olsun. Güven içinde yaşa.

Sultan, Halife Müsterşid Billah'ı Bağdat'tan çıkardı. Kuhistan, Irak ve Horasan'a doğru yola çıktı. Atabek Fırasfer ve Sultan Davud da ona katıldı. Halife, Dinever'den geçti. Sultan Mesud'a ulaştı. Emirler hepsi ayağa kalktı. Emîrül-Mü'minîn'in önünde yere kapandılar. Baş eğdiler, el öptüler.

Sayfa 238

Sultan Mesud bin Muhammed bin Melikşah

Mülkün yok olması ve tehlikeye düşmesi korkusuyla, Sultan emretti: Onu saygıyla ve hürmetle karşılayın. Bütün sebepleri ve şartları yerine getirin. Sultan, Azerbaycan'a doğru yola çıktı. Halife'nin önünde saygı duruşunda bulundular.

Şiir:

Ey bilge adam, aklını başına topla. Bu taht ve bu taç senin değildir. Birkaç hikâye dinle. Nereye gittiğini iyi düşün. Dünya işlerini kendi başına çözmeye çalışma.

Kimsenin annesinden doğmuş biri, Senin gibi bir padişahın önünde baş eğmezse, O kişi büyük bir hatadır.

Sultan, Azerbaycan'dan Hemedan'a geldi. Büyük bir orduyla Bağdat'a yürüdü.

Halife'nin oğlu Müsterşid'in ordusunu dağıttı. Öç almak için dışarı çıktı.

Sayfa 239

Emirlerin Mesud ile anlaşmazlığı ve onların yenilgisi

Bu anlaşmazlığın sebebi, Irak ve Kuhistan'daki kılıç ve savaştı. Büyük bir ordu Bağdat'a geldi. Halk isyan etti, kale kapandı. İnsanlar korkuya kapıldı. Sa'düddeve Veli, emirlerden biriydi. Fırsatı değerlendirdi.

Şiir:

Ey akıllı adam, kılıçtan ve kinden uzak dur.

Sultan Mesud, Emîrül-Mü'minîn'in kardeşi Müsterşid'i dışarı çıkardı. Bağdat'a döndü. Emirlerden bir grup, Hüdavend Lişter ile anlaştı. Sultan'ın aleyhine birlik oldular. Sultan, ilk gecedan itibaren namaz kıldı. Onların niyetini anladı. Hepsini tek tek yendi. Yeryüzü onların kanıyla boyandı.

Sayfa 240

Sultan Mesud bin Muhammed bin Melikşah

Allah'ın eli, herkesten daha üstündür. Kötü arkadaşlık, insanı helâke götürür. Kim yolunu şaşırırsa, Sonunda pişman olur.

Kışın Bağdat'a gitti. Orada Muhammed Hazine-dar'a vezirlik verdi. O, güçlü ve cesur bir adamdı. Emirlerle saygı gösterirdi. Atabek Fırasfer'e mektup yazdı. Bu vezirin işini bozmamalarını istedi.

Şiir:

Bugün yapılması gereken işi yarına bırakma. Gül bahçesi bugün açıksa, yarın solabilir. Kim işini doğru yaparsa, Düşmanı bile ona dost olur.

Bütün askerler onun emrindeydi. Kim kibirlenirse, Sonunda pişman olur. Atabek Fırasfer, Azerbaycan'dan geçti. Selçukşah'ın hizmetine girdi. Sultan'ı kızdırdı. Kardeşi Selçukşah'a elçi gönderdi.

Sayfa 241

Muhammed Hazine'nin öldürülmesi, Bozaba'nın Paris'te üstünlük sağlaması

Bu işlerden dolayı, Allah'ın eli herkesten üstündür. Bütün emirler ona karşı birleşti.

Şiir: Cahilin zannı, bilgiden daha kötüdür.

Sultan, zor durumda kaldı. Muhammed Hazine'yi görevden aldı. Fırasfer'i gönderdi.

Şiir:

Senin gibi bir padişahın hikâyesini, Eski kitaplardan anlatayım. Kim cömertlik peşinde koşarsa, Sonunda eline bir şey geçmez.

Fırasfer, Paris'e gitti. Selçukşah'ı yendi. Vezirlik Sultan'a geri döndü. Fırasfer, Menkûbers'in yanında kaldı. Selçukşah bozguna uğradı. Toprağı öptü ve af diledi. Vilayeti elinden alındı. Selçukşah şehri terk etti. Fırasfer, yüce tahta ulaştı.

Sayfa 242

Sultan Mesud bin Muhammed bin Melikşah

Azerbaycan'a şerefle ulaştı. Allah'ın rahmeti üzerine olsun. Ölümünden sonra büyük bir ad bırakıldı. Sultan Mesud, Hemedan'da, Büyük Sultan Sencer'in Abbâs üzerindeki emrini yerine getirdi. Ona sabretmesini ve mülkünü korumasını emretti.

Şiir:

Sabır, işlerin temelidir. Gönül rahatlığı, malın en büyüğüdür.

Sultan Mesud, Abbâs'ın yanına gitti. Onu karşıladı. Hizmetlerini beğendi. Ona Sultan unvanı verdi.

Hikmet:

Sultan, halkının ıslahı için çalışmalıdır. Kim kendini ıslah ederse, Halkı da ıslah olur.

Şiir:

Padişah, kendi ıslahını ararsa, En hayırlı işi yapmış olur. Güzel ahlak, kıyamette en büyük sevaptır.

Sultan, Hemedan'a geldi. İsfahan'dan Emîr Hâcib Abdürrahman geldi. Onu karşıladı. Sultan'ı Emîr Hâcib'e teslim etti. Abdürrahman, Sultan'a saygı gösterdi.

Sayfa 243

Mesud'un Azerbaycan'a gitmesi, emirlerin hased etmesi

Hiçbir dönemde böyle bir şey olmamıştı. Bozaba ve Abdürrahman, Sultan'ın aleyhine birlik oldular. Abdürrahman, Bozaba'yı ve Muhammed Melikşah'ı İsfahan'a getirdi.

Sultan'ın ordusu Atabek İldeniz'in emrinde değildi. En sadık emirler bile

Azerbaycan'a bağlıydı. Üç aşamada Bağdat'a doğru yola çıktılar. Atabek İldeniz, büyük bir orduyla geldi. Sultan, dört ay Hemedan'da kaldı. Azerbaycan'a gitti. Melik Arslan ve Melikşah'ı Selçukluların hizmetine verdi. Tekrit kalesini Emîr Mesud'a bıraktı. Azerbaycan emirleri hep hizmete geldiler.

Sultan, birkaç gün sonra Hizmete hazır hale geldi. O sırada Hasbeg Bey Arslan bin Melikşah'ı Kendi yanına çağırdı. Emirler zorluk çıkardılar. Onu yakalamak istediler.

Bir gün Sultan'a haber geldi: Düşmanı savmak için okuduğum ilk kaside...

Şiir:

Öğrettim ki, her zaman Gönülüm seninle olsun.

Sayfa 244

Sultan Mesud bin Muhammed bin Melikşah

Cavlı, özür diledi ve kendini bu işten uzak tuttu. Sultan, Hasbeg'e emretti: Kendi atına binsin, Sultan'ın yanına gelsin. Cavlı, atını ve silahını alıp geldi. Kim böyle bir atlı görürse, Gözü kamaşır.

Sultan, Hasbeg'i atından indirdi. Ona değerli hediyeler verdi.

Şiir:

İşlerin düzelmesi, O işi yapanın elindedir.

Ortadan büyükler geldi. Melik Süleyman, Abbâs ile birlikte Âmid tarafından geldi. Büyük bir orduyla Bozaba'nın yanına indiler. Sultan Mahmud'un oğulları oradaydı. Sultan'ın ordusu onları dağıttı.

Şiir:

Hakkın işi şefaatt ister. İşlerin düzelmesi, Rahat ve aydınlık getirir. Sultan Mesud, onların ordusunu yendi. O gece Melik Süleyman kaçtı. Abbâs da oradan ayrıldı. Bozaba, en doğru haberi aldı. Hareketlerini gizledi. Bir gün sonra Melikşah'ın yolundan İsfahan'a gitti. Sultan Emîr Cavlı'yı büyük bir orduyla gönderdi.

Sayfa 245

Casusların Süleyman'ı Mesud'a getirmesi

Kendi arzusuna göre hareket eden, Sonunda pişman olur. Sultan, Âmid'den çıktı. Abbâs, Âmid'e geldi. Melik Süleyman, istikbal için geldi. Yere kapandı. Hizmette ve mecliste hazır bulundu. Emîr Hâcib Abdürrahman ve diğer emirler, Sultan'a dediler: Bu melik, kardeş değildir. Kardeş, padişahın düşmanı olamaz. Bir grup onu aldatmak istedi. Sultan, o gece Süleyman'ı Bir hücrede hapsetti. Abbâs ile birlikte onu kandırdı. Cavlı, Bozaba'yı yakalamak için Geri döndü. Melikşah'ın oğlu, Arap Hatun'dan doğmuştu. Onu Berûcîn kalesine götürdüler. Süleyman'ı da götürdüler. Sultan ve emirler, Hemedan'a geldiler. Cavlı, Azerbaycan tarafına gitti. Sultan ona şeref verdi. Öyle değerli hediyeler verdi ki, O zamana kadar hiçbir ayan böyle bir şey görmemişti.

Şiir:

Ey kardeş, Akıllı adam her türlü işi bilir. Düşman yenilmezse, Savaşın yüzü asık olur.

Sayfa 246

Sultan Mesud bin Muhammed bin Melikşah

Ağacın dalı çoktur, Ama meyvesi azdır. Cavlı, büyüklerin yanına geldi. Sonra o oku attı ve can verdi.

Şiir:

Yükseliş, Bazen düşüşe dönüşür. Gönül bağı, Bazen kopar. Sultan, Atabek'in oğlu Emîr Abdürrahman ile Gence vilayetini paylaştı. Ona rızık bağladı.

Şiir:

Kim işinin sonunu düşünmezse, Zamanın gamından kurtulamaz. Abdürrahman, birkaç emiri Sultan'ın oğluna hizmet için gönderdi. Her zaman Sultan'a dedi: Bozaba'nın yeri bize yakışmaz. Hazret'in hizmetinde olmak daha iyidir. Onu hizmete çağırdı.

Şiir:

Yüz yüze her murat gerçekleşir. Düşmanın ıslahı, Göz önünde tutulmalıdır.

Sultan izin verdi. Abdürrahman, Paris'e gitti. Sultan, Hemedan'a geldi. Oradan Cürbâdekân'a gitti. Melik Muhammed, Bozaba ve Abdürrahman Bir araya geldiler. Üç gün şarap içtiler. Sonra Melik ve Bozaba, Hemedan yolundan babalarının yanına gittiler. Sultan, başka bir tarafa çekildi. Hemedan'a ulaştıklarında, Sultan kızını Gevher Hatun'u Melik Davud'a vermişti. Melik Muhammed'e de veliahtlık verdi.

Sayfa 247

Abdürrahman'ın Gence'ye gitmesi ve öldürülmesi

Emîr Hâcib Abdürrahman, Atabek Melik Muhammed Bozaba'ya Hizmetini sundu. Atabek Bozaba, Abbâs'a kadar saygı gösterdi. Tâcüddîn Pâris'e vezirlik verdi.

Şiir:

Kim zamanın belasından korkarsa, Devleti yok olmaz.

Abdürrahman, Gence'ye gitmek istedi. Sultan'dan izin istedi. Şemsüddîn Atabek İldeniz'i ve Hasbeg'i Ve Bahâüddîn Kayser'i Onunla gönderdi. Bunlar, Hazret'te değillerdi.

Şiir:

Düşmanını kendi elinle yok et. Kim kararlı olursa, İşini tamamlar.

Sultan, Bağdat'a doğru gitti. Abbâs, Tâcüddîn vezir ve emirler, Abdürrahman ile birlikteydiler. Hepsi birer birer yok oldular. Abdürrahman ve Bozaba, Sultan'ın her sözünü biliyorlardı. Ne zaman el uzatsalar, Düşman yok olurdu.

Şiir:

Kim meşveretsiz iş yaparsa, Sonunda pişman olur. Birkaç gün sonra Bağdat'a haber geldi: Abdürrahman'ı Gence tarafına Orduyla gönderdiler. Hasbeg Atabek'in oğlunu yakaladılar.

Şiir: Kim tecrübeyi dinlerse, Sonu hayırlı olur.

Sultan Fahrüddîn, Abdürrahman'ın oğlunu Bağdat'tan uzaklaştırdı. Ama o, orada azledildi.

Sayfa 248

Sultan Mesud bin Muhammed bin Melikşah

Bunu yaptı ve halini bildirdi.

Hikmet:

Askerine ihsanda bulun, Onlara iyilik et, Onların gönlünü al, Düşmanlarını yok et, Mülkünü ve saltanatını koru, Şehirleri ve vilayetleri emniyet altında tut.

Kim emrine uymazsa, Onu cezalandır. Kim itaat ederse, Onu ödüllendir.

Büyükler dediler ki:

Askere ihsan edin, İyilik ve güzellik gösterin. Daha fazla dikkat edin. Ta ki gönülleri size bağlansın. Kapınızda ve sarayınızda hizmet etsinler. Mülkü ve kaleyi korusunlar.

Düşmanlarınızı yensinler. Onları deneyin. Sadakat ve vefa göstereyin. İşlerinde gayretli olsunlar. Sayıları artsın. Eğer savaşta biri ölürse, Onun adını yaşatın. Oğluna bakın. Başkalarının gönlünü alın. Can feda etmeye hazır olsunlar. Devlete ve itaate bağlı kalsınlar.

Abdürrahman'ın öldürüldüğü haberi Bağdat'a ulaştı. Abbâs ile Halife müttefikti. Bayram günü Sultan, Namaz kılmak için dışarı çıktı. O gün büyük bir kalabalık vardı. Allah, o şerri Sultan'dan defetti. Bir hafta sonra...

Sayfa 249

Tâcüddîn'in azledilmesi ve Şemsüddîn'in vezir olması

Anlaşıldı ki Abbâs, Gizli bir niyet taşıyordu. Onu çağırdılar. Başını kestiler. Cesedini Dicle'ye attılar.

Şiir:

Senin gibi bir adamın kibrini, Zaman kırar. Kim kör gibi hareket ederse, Sonunda pişman olur. Kim kan dökme peşinde koşarsa, Kendi kanı dökülür. Abdürrahman ile Abbâs arasında Bir anlaşmazlık vardı. Sultan, Tâcüddîn'i azletti. Paris'e gönderdi. Bozaba'ya haber saldı: Bu işte benim de payım var.

Şiir:

Zaman, kimseyi esirgemez. Beladan kurtuluş yoktur. Vezirlik, Müeyyedüddîn Tuğrâî'ye verildi. O, fazilet, adalet ve güzellik sahibiydi. Bilgi sahibiydi. Edebiyat ve şiirde ustaydı. Arap dili ve fıkıhta yetkindi. Zinet, taç ve taht, Sultan'ın yüceliğine yaraşırdı. Bu kaside seksen beyittir.

Sayfa 250

Sultan Mesud bin Muhammed bin Melikşah

Sultan'ın üzerine taze bir kaside okundu. Gün be gün, Her türlü övgü ve seçilmiş sözlerle Onu methettiler.

Şiir (Arapça övgü kasidesinden seçmeler):

Gözüm, beyaz buluta baktı. Gönlüm, o asil padişaha bağlandı. Ben, gökyüzünün yıldızlarını gördüm. Sen, gökyüzünün rabbi gibisin. Mesud, bahtı yâr olan, Selçuklu meliklerinin en üstünüdür. Onların boyunları senin emrindedir. Senin gibi bir padişahın yanında, Her şey yerli yerinde.

Sayfa 251

Bozaba'nın Mesud ile anlaşmazlığı

Ey melikler, Size öğüt: Eğer bir gün bir şey yaparsanız, Sonunu düşünün. Köle, efendisine isyan ederse, Sonu kötü olur. Kalem, kılıçtan üstün olabilir. Ama isyan, yok oluş getirir.

O günlerde vezirler, Böyle şiirler okuyordu. Hâcegî Bâ'ûnî, Her işe karışıyordu. Dervişlerin ve fakirlerin işlerini bozuyordu. Kan döküyordu.

Hikmet:

Meliklerin belası, Kötü vezirdir. Kötü vezir, Mülkü yok eder.

Şiir:

O padişah ki, Dünya onun emrindedir. Zorba ve zalim vezir, Onun adını lekeledir. Her padişah ki, İyi yolda yürürse, Gönlü ve eli açık olur. Derviş ve fakir, Onun kapısında yer bulur.

Yazık ki Sultan Mesud'un Bütün savaşları ve halifelikleri, Bir kişinin elindeydi. Dervişleri rahatsız ediyordu. Tâcüddîn Paris'e geldi. Bozaba, Orduyu topladı. Melikşah ve Muhammed'i İsfahan'a getirdi. Sultan, Hemedan'da idi. Melik Muhammed'i tahta oturtmadı. Beş nöbet vuruldu. Sultan, Hemedan'dan Bağdat'a geldi. Ordusu azdı. Kimse Atabek İldeniz'in ordusunu kabul etmedi. Emîr Şîrgîr, kardeşi Arslan ile birlikte Azerbaycan ordusunu topladı. Sultan'ın yanına geldiler. Bozaba'nın işi bozuldu.

Sayfa 252

Sultan Sencer'in Rey'e gelmesi ve Mesud ile görüşmesi

Gam ve keder, Gönülleri yakmasın. Zaman, Her şeyi yerli yerine koyar. Kimse kimseye zarar vermesin. Bir damla kan, Büyük bir aileyi yok edebilir. Her iki melik de geri döndü. Sultan, Hemedan'a geldi. Eski bir anlaşmazlık vardı. Bu savaş, Kırk bir yılında (Hicrî) oldu. Sultan, o kışı Sâve'de geçirdi. Azerbaycan'dan geldi. Yazın Hemedan'a döndü. Sonbaharın sonunda Kırk üç yılında Şaban ayında Bağdat'a gitti. Atabek Hasbeg, Sultan'a emretti: Ona saygı gösterin. Sultan-ı a'zam, Kendi ordusuyla Bağdat'a gitti. Hasbeg'in işi, Irak ve Arrân'da Sultan'ın gönlünü aldı. Hasbeg, ünlü bir adamdı. Sultan Mesud, Habesh emirleriyle birlikte Hizmete gitti. Hasbeg ve diğer emirler, Ordularıyla geldiler. Saltanat bayrağı yeniden yükseldi. Sultan, karar verdi. Atabek Hasbeg'i Hilli ve Nezil'den büyük bir görevle gönderdi. Hizmetler yaptı. Sultan-ı a'zam, Ona razı oldu.

Şiir:

Kim dostunu Düşmanından ayırmazsa, Oğulunu düşmana teslim eder. Hor ve zelil olur.

Sultan Mesud, On sekiz gün Rey'de Hizmette kaldı. Şeref kazandı. Horasan emirleri Ona saygı gösterdi.

Sayfa 253

Sultan Mesud'un ölümü

Birbirleriyle vedalaştılar. Sultan geri döndü. Hemedan'a geldi. Kırk beş yılında Bağdat'a gitti. Orada avlandı, Eğlendi. Melikşah'ın hizmetindeydi. Ona hediyeler verdi. Emirlerle bağışlarda bulundu.

Şiir: Cömertlik, Alışkanlık haline gelmelidir.

Kim varlıktan utanmazsa, Ölümünden de korkmaz. Bahar geldi, Dünya güldü. Emirler her taraftan İtaat etti. Hemedan meşhur oldu. Ordu ve silah hazırlandı. Halk huzur buldu.

Şiir:

Padişahın gönlü, Bahar gibi olsun. İşleri taze olsun. Gökyüzü, Onun emrinde dönsün. Şah, Bahtı yâr olsun. Gönlü ferah olsun. Genç ve yaşlı, Onun eğitiminden faydalansın.

Cemâziyelâhîr'in sonlarında Kırk beş yılında Sultan'a bir hastalık isabet etti. Tabip Ebü'l-Berekât, Bağdat'tan geldi. Diğer hekimler de Hizmetteydi. Tedaviye başladılar. Bir hafta o hastalığı taşıdı. Receb'in ilk gecesi, Allah'ın rahmetiyle Vefat etti. O gece Onu Hemedan'a götürdüler. Medrese-i Serreze'de Defnettiler. Seyyid Eşref, Onun için mersiye söyledi. Emirlerin huzurunda okudu.

۲۴۶ سلطان محمود بن محمد بن ملکشاہ دولت بر خوار باد (۱۱۰۱) شاه جهان گذشت و ما جمیعت خوش کو حد هزار نمر و کو حد هزار خوش ای مکنه ی جبار بادای در آن میر^۱ ای پنج خفته از خطاب دادی در آن مکن^۲ ای پنج سپر خفته محمود خوب سار^۳ وای کوی سپر رات جلالج سرخوش ای مملکت جو صبح بدر جلد نه ساف^۴ وای ملک جو شام بر روی نسا کیون^۵ ای بر آسمان کمر چرخ سپر گشاست^۶ و آن رکن کنگد شد بار کن در دوش^۷ ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^۸ ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^۹ ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۱۰} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۱۱} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۱۲} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۱۳} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۱۴} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۱۵} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۱۶} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۱۷} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۱۸} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۱۹} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۲۰} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۲۱} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۲۲} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۲۳} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۲۴} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۲۵} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۲۶} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۲۷} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۲۸} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۲۹} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۳۰} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۳۱} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۳۲} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۳۳} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۳۴} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۳۵} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۳۶} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۳۷} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۳۸} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۳۹} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۴۰} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۴۱} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۴۲} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۴۳} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۴۴} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۴۵} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۴۶} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۴۷} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۴۸} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۴۹} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۵۰} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۵۱} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۵۲} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۵۳} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۵۴} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۵۵} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۵۶} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۵۷} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۵۸} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۵۹} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۶۰} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۶۱} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۶۲} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۶۳} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۶۴} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۶۵} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۶۶} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۶۷} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۶۸} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۶۹} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۷۰} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۷۱} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۷۲} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۷۳} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۷۴} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۷۵} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۷۶} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۷۷} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۷۸} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۷۹} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۸۰} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۸۱} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۸۲} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۸۳} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۸۴} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۸۵} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۸۶} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۸۷} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۸۸} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۸۹} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۹۰} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۹۱} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۹۲} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۹۳} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۹۴} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۹۵} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۹۶} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۹۷} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۹۸} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۹۹} ای پنج خد جل شاه جو گشت خاک خوب^{۱۰۰}	۲۴۷ مرثیه محمود از سید اشرف با بر ناطق گو، روشن برقرار، با قامت خسته چوکان ششانی به جایگاه شاه سلطان محبت، م در زبان برودن زبانی ششانی شاه فرشته بیروت محمود درگشت^۱ مجموع فرشته از سر افلاک درگشت^۲ است بود خورشید از محبت پستیزی^۳ پرویزه سبکتاز از محبت ستریزی^۴ هر دایه از دولت تو گشتان جو چینه^۵ هر سبزه از داری تو سوزان جو چهری^۶ از حریت تو چست جهان بسای در گل^۷ در ساسا تو گشت دنگ جلدت بر مری^۸ دی از تو بود بد سپر جا و جلدت^۹ و سوز مایست بر شپس و کتوزی^{۱۰} گوهر اگر می خالت بر آرزند ای عجب^{۱۱} در خانه چون بناد فلک چون تو گوری^{۱۲} دریا کف در لکر هر تو سر گشت^{۱۳} ای بارها کنگد یک جمله لکتری^{۱۴} این طوفان دلت بر شد پش پش^{۱۵} اشرف فرای خسرو چو شاه بخری^{۱۶} شاه فرشته بیروت محمود درگشت^{۱۷} مجموع فرشته از سر افلاک درگشت^{۱۸} ای پادشاه ای دلی و مانی گدازی و بی پادشاهی و بی پادشاهی ای نوی کرد و رعایای راغ بر و افق خسته میر گاف گدازی^{۱۹} ای رفته محمود بیست بر رفته قدم ای اقبال را و مجسری پادشاهی گدازی^{۲۰} (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰)	۲۴۸ سلطان محمود بن محمد بن ملکشاہ رفی و بهر شاه ملکشاہ روز سه ، افق ستودہ سنت و راف گدازی^۱ ناید^۲ بر زبانه شپس بر گدازی ، افزون از سترار ساق گدازی^۳ و گه چو کز دولت و دین جاسک بری ، بر سپاد و باد باقی گدازی^۴ بر دغوی کچون تو بونست جمعاہ ، چو شد آشد رسول گای گدازی^۵ شاه فرشته بیروت محمود درگشت^۶ مجموع فرشته از سر افلاک درگشت^۷ شاه جهان ملکشاہ محمود شاس ، صاحب قران ملکشاہ محمود شاس^۸ شاهان و خسروان هکان بوداد و پس ، باوالت کان ملکشاہ محمود شاس^۹ سلطان غایت دینی و دین جان پاک بود ، آرم جان ملکشاہ محمود شاس^{۱۰} (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰)	۲۴۹ دولت سلطان ملکشاہ و سنت غر و پادشاهی او از اقبال ترا هفت شلت زر دو سپر^۱ مرغ اصناف ترا هشت^۲ وین زر دو بال^۳ به چریت تبار خاند مگر فرد و قدم^۴ به چریت تبار تکت مگر جب و منال^۵ پش از آن کادم منور خلاصت بند^۶ و در آن عهد ملک بودی و آدم مصالح^۷ اژدین روز عطاره جو بهایت بنسخت^۸ مجموع شادری ابر بهیر تو بنسخت خال^۹ تا جی جهر گداید نه روف صورت^{۱۰} تا جی طر طراز شد^{۱۱} رنگ نلال^{۱۲} ساد بر نفضه حکم تو حسان گدوی^{۱۳} ساد بر درگه جود تو محال آتال^{۱۴} مرغ اصناف ترا کوی زیوت در مزار^{۱۵} نیر اصناف ترا جالت علو در چکال^{۱۶} (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶)
---	---	--	---

۲۵۰ سلطان ملکشاہ بن محمود فوت و شکست افوی دارو و صحت کان بود، و جی و جوش خوی، هرل دوست و دین مور، مولع بر مایریت و معاربت، آراش باغ و نخت موزون حکمت شوه، خصال، نعر^۱ (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰)	۲۵۱ قصیده سید اشرف در بیعت ملک ملکشاہ برای جاناکه گود آن کردی ، صفت جود جود جهان کردی^۱ گر کارگی که بنده^۲ کردی ، م بدان در جهان سر کردی^۳ دل جان نام معادین بود و مروج حکم^۴ ، مایل آفا بکشتن شد فی راجع^۵ مکن آفتاب شد فی بکشتن آفتاب^۶ ، نعر^۷ اگر بنی در جهان روزی ، من لم بودی زبانا^۸ به رت^۹ آبایی و آرائی علم دانست و لطف و طرب هر ی گدازت پادشاهی^{۱۰} معمور و مکنی اورم دور، و سید اشرف ای، قصیده بیعت ملک^{۱۱} در حق او گشت و بیرون ابر بخاند، (قصیده)^{۱۲} صبح ملک از شرق اقبال سر بری زند^{۱۳} چو سوزندش طر بر چرخ اخگر ی زند^{۱۴} هر خیز کزین فرشتای دیگر ی کند^{۱۵} بر زبان دولت شلرانی دیگر ی زند^{۱۶} آسمان روی زمین را چو چست ی دفع^{۱۷} ملکی سخن، جهان را آک گشتی ی زند^{۱۸} چرخ اگر مرا^{۱۹} چرخ مریدانی ی سار ی بند^{۲۰} پس بیرون آید و روزه روز و زیور ی زند^{۲۱} زگستر دوست ز سج سار و روز آتاب^{۲۲} از بی سلطان ملکشد نعت و افسر ی زند^{۲۳} دست خراب طبعت پسر نشاط آسم او^{۲۴} ای جهان از حبه ساد نعل دگر ای^{۲۵} راکت از رنگ ملکته روی جیسی ی زند^{۲۶} (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰)	۲۵۲ سلطان ملکشاہ بن محمود سنت افروزا جهان فتر ملکشاہی گرفت^۱ نام و بانگ دولتش از ماه تا مانی گرفت^۲ لغنی دولتش بی که با که از غالب آمد بدید^۳ ای جهان بی که اری از سراب آمد بدید^۴ از غ^۵ سلطان مجرما خون شد آنکه ملکرا^۶ از ملکته خوب تازه مشکاب آمد بدید^۷ آن کل ستان شاه گر جان شد زیر خاک^۸ سنت افروزا که باری این غالب آمد بدید^۹ صحنی کرد کرد هرت مرغل چایش گرفت^{۱۰} سندی گر گشت پهل آتاب آمد بدید^{۱۱} نور خورشید از سماز کرد لکتری مکن^{۱۲} آخرا این ازلان رخت زان عتاب آمد بدید^{۱۳} آفتی فته جهان گرفت ابروا اقبال پش^{۱۴} کر میان فتر ایش لطف آب آسند بدید^{۱۵} در لب مودیه بود این روز دولشرا مجاب^{۱۶} م شد او پیدار و م صبر خواب آمد بدید^{۱۷} (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷)	۲۵۳ قصیده سید اشرف در بیعت ملک ملکشاہ سنت افروزا صفت محمود خسرو سارکان^۱ گرچه از مشرق آمد ملک مغرب گرفت^۲ نهر او در زیر روی موی خرات هبند^۳ لطف او در دم خوسه جیب مرم گرفت^۴ چرخ را گدازند عزا^۵ و این میل گدازند^۶ طرا گرفت عدل او و این هکر گرفت^۷ سنت افروزا جلال و ملکشاہ گرفت^۸ نام و بانگ دولتش از ماه تا مانی گرفت^۹ خسرو ملک سپهر آسمان توی ایک شد بدی^{۱۰} پادشاه حله کجاست توی ایک شد بدی^{۱۱} در ملک کوی اسکندر زلف آبر روی^{۱۲} در مقام جان نضران توی ایک شد بدی^{۱۳} از رخ دنیا کل دولت جی شاد بدی^{۱۴} ترن آسمان سر احسان توی ایک شد بدی^{۱۵} طالع جیوت و حکم جان بشکوه بود^{۱۶} کتاب سار پیدان توی ایک شد بدی^{۱۷} بر در بغداد گداز^{۱۸} حواجر بران بدی^{۱۹} کای ملک با پنج به سلطان توی ایک شد بدی^{۲۰} از ملکته بد جود چون گداز بدی ایک شد بدی^{۲۱} خسرو داله که صد چنان توی ایک شد بدی^{۲۲} سنت افروزا^{۲۳} و ملکشاہ^{۲۴} گرفت^{۲۵} نام و بانگ دولتش از ماه تا مانی گرفت^{۲۶} (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶)
--	--	--	---

[illegible][illegible]

باران است. عید شکست خونگش و خورشید را در آن روز بیان ۲۳۶

دانست و بداندست هفت این یکجاست که امرا را بکشد اند یا در
 برهانان در آن بیان از جبار در آن. استعصار جبار را بدست
 گشت و عید میارند بدو را در بیان هفت ساله جبار که
 اَمَّا الْيَوْمَ الْكَبِيرُ در بیان، عید،

باری از سر کربان در شب، و عید از شامان در شب
 و عید از یوم در سال سیخ، و عید از یام و چه از یام
 و سال و یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و عید از یام و سال و سیخ
 و از یام و سال و سیخ، و ع

Gökyüzünün yayı senin elinde gerildi. **O Türk oku, Senin omzunda yer buldu.** Ey taç, melikin beline bağlanmış, Ey taht, şahın kadehini kıran zehri içen. Ey çadırın direği, Şimdi akşam oldu, beyazlaştı. Kılıcın kınına girsin, Sen de gökyüzüne uç. Şah-ı ferişte Mesud'un hayatı sona erdi, Gökyüzünün üzerinden bir melek gibi geçti. Şahâ, belki de şenlik meydanı, Ya da dostlar bahçesi. Nizam'ın verdiği Irak meliki, Horasan melikinın kararı. Dünya meliklerinin eli senin üzerindeydi. Ansızın bağları çözüldü. Yeryüzünü bir ağaç gibi dikmeliydin. Ey şah, dilin altında toprak. Ey eski âdet üzere mutlak emir sahibi, Biz de senin gibi suskun kaldık.

Sayfa 247

Seyyid Eşref'ten Mesud mersiyesi

Gel, neşe kadehini kaldır. Boyu serviler gibi düzgün olan, Ne zaman ki Sultan Muhammed'i anarlar, Rıdvan bahçesinde şenlik olur.

Şah-ı ferişte Mesud'un hayatı sona erdi, Gökyüzünün üzerinden bir melek gibi geçti. Ey Hüsrevân gibi bir padişah, Kölelerini sen büyüttün. Ölümünden sonra her göz, Kanlı yaşlar döktü. Ayrılık ateşi her göğsü yaktı. Dünyanın hasreti nedir? Ayağın toprakta, Başın gökyüzünde. Dün senin meclisindeydin, Bugün şehir ve ülke senin. Eğer benim toprağım da bir inci varsa, O senin cevherindir. Toprakta felek gibi yer tuttular. Yazık ki senin ömrün tükendi. Ey bir orduyu tek başına yenen, Bu tarafta oğul öldü, baba yetim kaldı. Hüsrev'in ayrılığı, Şah-ı Sencer'in ayrılığı gibidir.

Şah-ı ferişte Mesud'un hayatı sona erdi, Gökyüzünün üzerinden bir melek gibi geçti. Ey padişah, gittin, ay da gitti. Padişahlık ve şahlık geçti. Ömrün bahçesinden zehirli otları temizledin. Ey Yusuf gibi giden, Tahtı ve ikbali cehenneme bıraktın.

Sayfa 248

Sultan Mesud bin Muhammed bin Melikşah

Gitti ve her şah-ı Melikşah gününü Hakkın övdüğü bir şekilde geçirdi. Zamanın şahı gibi parladı. Yıldızlardan daha parlak bir ordu bıraktı. Devlet ve dinin bekçisi Hasbeg için Her ordu ve her şah sığınak oldu. Senin davan, ümmetin peygamberi gibi Hiç bitmedi.

Şah-ı ferişte Mesud'un hayatı sona erdi, Gökyüzünün üzerinden bir melek gibi geçti. Cihan şahı Melikşah, Mahmud'u tanı. Kur'an sahibi Melikşah Mahmud'u tanı. Şahlar ve hüsrevler hep onun gibiydi. Yakut madeni Melikşah Mahmud'u tanı. Sultan Gıyâsüddîn, din ve canı temizdi. Ârâm-ı cân Melikşah Mahmud'u tanı.

Cihan şahı ve Kur'an sahibi, Gerçekten Gıyâsüddîn Kihüsrev bin Kılıç Arslan'ın Dayanağı ve sığınağıydı. Âlimlerin ve halkın huzuru, Adalet ve ihsan ile bütün âlemi Ve bütün âlimleri kapsadı. İlim yolu onunla açıldı. Dünyanın zayıfları Onun adalet gölgesine sığındı. Bu devlet ta kıyamete kadar sürsün.

Şiir

Ey mülkünde asla yokluk eli değmeyen, Senin devletinden uzak olsun her noksan. Halkın gözü, meliklerin bağı Şâh-ı Gıyâsüddîn gibi temiz huyludur.

Sayfa 249

Sultan Melikşah'ın heyeti, ömrü ve padişahlığı

İkbalin kuşu, Yedi kat feleğin altında iki kanat açtı. Adaletin kuşu, Yerin altında iki kanat açtı. Bütün yaratılış, Ancak ferd ve kadîm olanı okur. Bütün yaratılış, Ancak acîb ve misalsiz olanı söyler. Âdem'den önce, Hilafet fermanı senin elindeydi. Sen o dönemde melik idin, Âdem ise henüz topraktı. İlk günler, Gül bahçeleri gibiydi. Senin gibi bir cihan padişahının Yüzü, aydan daha parlaktı. Senin hükmün, Feleğin dizginini tuttu. Senin cömertliğin, Bütün arzuları yerine getirdi. Adaletin kuşu, Yeryüzünde yuva kurdu. İkbalin aslanı, Düşman canını avladı.

es-Sultân Muğîsü'd-dünyâ ve'd-dîn Melikşah bin Mahmud Yemîn-i Emîri'l-Mü'minîn Sultan Melikşah, Av ve şarap düşkünüydü. Yüzü parlaktı, Büyük ve güzel vücutluydu. Kolları güçlü, Boyu orta, Allah'ın tevfiğiyle Ebü'n-Necîb vezir, Hasbeg hâcib, Ömrü yirmi iki yıl iki aydandı. Sultan Mesud'dan sonra Dört ay ve birkaç gün İsfahan'da şehzadelik yaptı. Sonra Melikşah padişah oldu.

Sayfa 250

Sultan Melikşah bin Mahmud

Güçlü, heybetli, Kolları kuvvetli, Huyları güzel, Şaka ve ciddiyet bilen, Alçakgönüllü, Doğrudan konuşan, Güzel ahlaklı, Taç ve tahtı süsleyen, Övülmüş hareketler sahibiydi.

Şiir

İskender'in ordusu Dârâ'nın üzerine yürüdü. İskender'in hatırası, Güneş gibi parladı. Yeryüzünü Cemşid gibi süsledi. Çevik ve cesur, Taze bir fidan gibi. Gül, hâlâ tomurcuk. Servi henüz serbest. Yüz bin boz at, İki yüz anadan doğma. Dünya, onun ordusuyla daraldı. Yedi renkli bayrak yükseldi. Demir, taşla çarptı. Kılıç oyunları başladı. Hatiplerin dili kılıç oldu. Zırh, elmas gibi. Ayağının tozu, Yeryüzünü yordu. Çark-ı âsumân, Onunla birlikte döndü. Güzelliği, İkbalin kapısını açtı. Sanatı asıl, İyi huyları artıktı. İkbalinin gönlü, İkbalin işini kabul etti.

İlk olarak Receb ayında Kırk yedi yılında tahta oturdu. Mesud'un ölümünden sonra Şevval'de azledildi. Sebebi, İki üç mecliste Şarap ve eğlenceye dalmasıydı.

Sayfa 251

Seyyid Eşref'in Melikşah'ın heybeti üzerine kasidesi

Her yerde öyle bir iş yaptı ki, Cihanı şaşkına çevirdi. Yaptığı işler, Dünyada adını yükseltti. Güzelliği ve ahlakı, Herkesi hayran bıraktı.

Şiir

Eğer dünyada kadın olsaydı, Senin gibi bir erkek olmazdı. Süsün ve düzenin büyük, Ömrünü eğlenceyle geçirdi. Gururlu ve melik, Seyyid Eşref'in kasidesi Onun hakkı üzerine okundu.

Sabah, doğudan ikbalin başı üzerinde doğar. Güneşin ışığı, Yeşil feleğin üzerinde parlar. Her nefes, Feleğin ganimetlerini dağıtır. Her zaman, Devlet bağları başka bağlar kurar. Gökyüzü, Yeryüzüne cennet güzelliği verir. Müşteri ve Zühre, Dünyaya Kevser suyu sunar. Çark, İnci ve mercan dizer. Ay ve Zühre'den sonra, Güneşin

gücü artar. Sultan Melikşah'ın tahtı ve emri, Onun elindedir. Tabiatın neşesi, Onun adıyla yükselir. Ey cihan, Senin gibi bir fitneden Yüz yıl daha kork. Senin renginden, Melikşah'ın kokusu gelir.

Sayfa 252

Sultan Melikşah bin Mahmud

Allah'ın minneti, Cihanı Melikşah'ın izzetiyle süsledi. Adı ve devletinin bangırı, Aydan aya yayıldı.

Devletin nakışı, Ansızın perdeden göründü. Hayat suyu, Seraptan belirdi. Gamdan, Sultan'ın ciğeri kan oldu. Melikşah'ın kanından, Taze misk kokuları yükseldi. O gül bahçesi şahı, Toprağın altında gizlendi. Allah'ın minneti, Bu gül suyunu ortaya çıkardı. Mustafa eğer hicret etmeseydi, Bu makamı almazdı. Müşteri eğer gizlenseydi, Güneş görünmezdi. Güneşin ışığı, Saba rüzgârıyla savruldu. Bu yağmur, Rahmetin kapısını açtı. Dünya fitnesinin ateşi, İkbalin yağmuruyla söndü. Kahrın ateşiyle, Lütfun suyu göründü. O gece gam deryasıydı, Bu gün devlet denizi. Hem uyku hem tabir, Hem rüya hem gerçek göründü.

Allah'ın minneti, Cihanı Melikşah'ın izzetiyle süsledi. Adı ve devletinin bangırı, Aydan aya yayıldı.

Allah'ın minneti, Âlem-i Hüsrev-i a'zam'ı aldı. Cin ve insan itaat etti. Melik cem' oldu.

Allah'ın minneti, Onun kılıcı gibi sabah kılıcını çekti. Zamansız ve düşüncesiz, Bütün âlemi fethetti.

Sayfa 253

Seyyid Eşref'in Melikşah'ın heybeti üzerine kasidesi

Allah'ın minneti, Hüsrev-i sitâregan gibi, Doğudan batıya melik aldı. Kahr, Musa'nın asası gibiydi. Lütuf, İsa'nın nefesi gibiydi. Cebail, onu bıraktı. O ve ben, mühür bıraktık. Zahir, adaleti aldı. Batın, hükmü aldı.

Allah'ın minneti, Cihanı Melikşah'ın izzetiyle süsledi. Adı ve devletinin bangırı, Aydan aya yayıldı.

Hüsrevâ, gökyüzünün imkânı senin elinde. Padişah-ı cümle-i kevân, senin elinde. Memalik-i Kûs-i İskender, Sonunda senin elinde. Mazlumların canı, Nuşirvan senin elinde. Dünya gülünün yüzünden, Şâhâ senin elinde. Talih-i Meymûn, Hükm-i Hâkân senin elinde. Kâf-ı sâye-i Yezdân, Senin elinde. Bağdat'ta Hâcegân, Senin elinde. Kâhî-i melik tâ beş, Sultan senin elinde. Melikşah'ın ceddi, Senin bahtınla konuştu. Hüsrevâ, Senin gibi yüz tane senin elinde.

Allah'ın minneti, Cihanı Melikşah'ın izzetiyle süsledi. Adı ve devletinin bangırı, Aydan aya yayıldı.

Sayfa 254

Sultan Melikşah bin Mahmud

Hüsrevâ, mübarek melik Senin gibi olsun baht ve himmet. Zamanın âlimleri, Senin gibi olsun baht ve himmet. Yeryüzü ve gökyüzü, Senin gibi olsun baht ve himmet. Ordun zerre zerre, Senin gibi olsun baht ve himmet. Güneşin yüzü, Senin gibi nurlu olsun. Sabahın kılıcı, Senin gibi parlak olsun. Bayrağın, Cennetin zaferi gibi olsun.

Güneşin evi, Feleğin kemeri gibi olsun. Âlemde eğer Cihan'ın suyu akarsa, O su, Senin gibi olsun. Saadetin talihi, Şimdi senin gibi olsun. İnci, Senin gibi değerli olsun. Altın, Senin gibi saf olsun.

Allah'ın minneti, Cihanı Melikşah'ın izzetiyle süsledi. Adı ve devletinin bangırı, Aydan aya yayıldı.

Sultan Melikşah, Emirlere çok ihsanda bulundu. Hasbeg'e de aynı şekilde. Onu azlettiler ve tutukladılar. Hasbeg'i atın arkasına bağladılar.

Şiir

Melik şahı gibi hareket et. Düşman, padişahın emrine boyun eğer. Hasbeg, Onun önünde akşam yemeği yedi. Güzel canlar, Melikşah'ın sarayına üç gün misafir geldi.

Sayfa 255

Melikşah'ın azledilmesi ve Huzistan'a kaçması

O evde hapisteydi. Onu üç hizmetkâr bekliyordu. Sultan Muhammed'in kardeşine haber gönderdiler. Huzistan'dan gelmesin diye. Hemedan'da bir köşkte oturdu.

Şiir

Kim azmini elinden bırakırsa, Düşmanına mülkünü teslim eder.

Sultan Muhammed, Melikşah'ı şehirden çıkardı. Tek bir köşkte hapsedti. On beş gün orada kaldı. Bir gece yolda atını sürdü. Sahra üzerinden kaçtı. Zırlı ve atı hazırды. Huzistan'a doğru yola çıktı.

Şiir

Gece, Yolu şaşırtır. Eğlence sebepleri, Yolu gösterir.

Hikmet

Ama geceleyin meşveret et. Çünkü gece, Düşünceyi toplar. İşinde acele etme. Doğru akılla hareket et. Büyükler gece düşünmüşlerdir. Akıllı dostla meşveret eden, Sabaha kadar pişman olmaz.

Şiir

İlahî nasîhattan, İki üç söz dinle. Bugün neşen, Yarın gözünü yakar. O gece ki, Haram işlersin, Sabah dua ile kan dökersin.

Sayfa 256

Sultan Melikşah bin Mahmud

Melikşah, Huzistan'da kardeşi melik idi. Kuvveti ve direnci yoktu. Gevher Hatun'un akrabasıydı. İsfahan'dan Huzistan'a meyletti. Altın ve cevher topladı. Melikşah'ın ordusunu Kardeşine götürdü. Sultan Muhammed'e haber gitti. Atabek Ayaz'ı Ordu ve hazine ile gönderdi. Kardeşi Muhammed'in ölümünden sonra Süleymanşah, Hemedan'da tahta oturdu. İsfahan'ı aldı. Beş nöbet vurdu. Melik Süleyman, Sarhoş olmak istedi. Sonra İsfahan'dan ferman aldı. Rahmetle birleşti.

Şiir

Bütün işler, Bu çarkın işidir. Sen kendi yetiştirdiğin Kimseyi incitme. Dünya, Senin gibi birini istemez. Sen de Başkasının arzusunu yerine getirme. Bu işler, Zamanın işidir. Yarın başka birinin ayağına Başka bir ayakkabı gelir. Sen dünya işlerini Gücün yettiğince yap. Gülün kokusu, Zehirden iyidir. Geniş davran, Çünkü zehir, Ayağına gelir. Gözün ağlamasın, Vefa gözüyle bak. Yola çıkınca, Davul sesi yükselir. İçeri girince, Şehir ve yol biter.

Allah Teâlâ, Melik Melikşah ve Muhammed'in vârisini, Sultan-ı kâhir azîmü'd-dehr, es-Selâtin Gıyâsü'd-dünyâ ve'd-dîn Ebü'l-Feth Kihüsrev bin Kılıç Arslan'ı Korusun. Mülkünü ve ömrünü Ta kıyamete kadar sürdürsün. Bu ikbal ve bu saltanat Ebedî olsun. Adalet ve insaf emretsin. Dünya ve din, Onun temelidir. O padişah ki, Adalet ve ihsan üzere durur. Dinin yardımıyla Hakkı yerini bulur.

Sayfa 257

Sultan Kihüsrev bin Kılıç Arslan'ın medhi ve duası

Halkın işlerini yoluna koyan, Zamanın çarkını döndüren, O'nun eserinden Saadet yolu kısıdır. Acayip ve güzel işler gösterir. Meliklerin sâlifesi, Zamanın adı gibi, Hikâye ve şiirlerle Cahiliye devrinden kalmıştır. Bugün onların sevabı, Hâkân gibi övülür. Cihanı idare eden, Şehriyârî eliyle Hudâvend-i âlem Sultan-ı a'zam Ebü'l-Feth Kihüsrev bin Kılıç Arslan Allah onun bayrağını yükseltsin, Devletini güçlendirsin. Zamanın ve feleğin İtaati onun emrindedir. O, fazilet sahibi, Rahmân'ın ailesinden, Mübarek bir zattır. Geçmiş ve gelecek meliklerin Örneğidir. Onun gibi bir gün, Fazilet pazarında Ehl-i fazl ve hüner sahipleri Toplanır. Bu padişahın vasiyeti, Sanatı artırmaktır. Yıllarca kitap yazdırdı, Başka bir nişan bırakmadı. Hâkân'ın kapısı, Yusuf'un ve Eflatun'un kapısı gibidir. Yakîn ilmine erdim. Halkın gözünde Binlerce kişi dediler: Allah, meliklerin heybetini Ve saadetini artırsın. Bu padişah, Her türlü nimete erişsin. Mülk ve rızık Ta kıyamete kadar sürsün.

Bu kaside geldi:

Ey sen ki, Dudakların şeker, Dişlerin inci. Kıskançlık, Senin dudağından Lâl gibi kan döker. Senin gibi bir fildişi, Kâfur gibi beyaz. Senin gibi bir hançer, Yarayı açar.

Sayfa 258

Sultan Muhammed bin Mahmud

Misk ve amber, Gecenin rengi gibi. Varlık, Başkasına ayak basmaz. Senin gibi güzel bir yüz, Başka bir gökyüzünde yoktur. Ey senin yolunda Yüz bin can feda olan, Bir kadeh geldi, Bir öpücükle. Dudağından Bir inci döküldü. Din dayanağı, O şahın tanıdığı. Makam, mal ve heybet, Feleğin başında. Senin topun, Feleğin altında. Zaman, Seninle dertli. Senin topun, Toprağa batmaz. Her kim seni büyütürse, Başını feleğe eriştirir. Ömür ve ikbal, Seninle ebedî olsun. Ay ve güneş, Senin yıldızların olsun. Ömür ve ikbal, Seninle derviş gibi Çarkı çevirsin. es-Sultân Gıyâsü'd-dünyâ ve'd-dîn Ebû Şucâ' Muhammed bin Mahmud bin Muhammed bin Melikşah Kasîm-i Emîrî'l-Mü'minîn

Sultan Muhammed, Güzel yüzlü, Kırmızı ve beyaz tenli, Geniş gözlü, Az tüylü, Orantılı vücutlu, Nazik endamlı, İyi binici, İyi avcı, Az konuşan, Vezirleri: Celâlüddîn Ebü'l-Fazl, Vezir Şemsüddîn Ebü'n-Necîb, Hâcib'i Ayaz.

Sayfa 259

Sultan Muhammed'in Huzistan'dan gelmesi ve padişah olması
el-Emîrû'l-Hâcib el-Muktedir bin Kabâc, Hâcib Nâsırüddîn Atabek Ayaz, Padişahlığı yedi yıl, Ömrü [] iki yıl, Sultan Muhammed, Güzel huylu, Cömert, Güler yüzlüydü.

Şiir

Kim kendi huyunu güzelleştirirse, Günleri ferah olur. Akıllı, Doğru sözlü, İyi huylu, Sözünde duran, Eski dosttur.

Kim sözünde durursa, İşini tamamlar.

Dindar, uyanık, Alimlere saygılı, İnce görüşlü, Anlam bilen, Dert ortağı.

İlk olarak Melikşah'ın Kırk beş yılında, Kardeşi Melikşah'ı Hemedan'da bıraktı. Emîr Hâcib Cemâlüddîn el-Muktedir bin Kabâc Huzistan'a gitti. Atabek Hasbeg'in izniyle Sultan'ı getirdi. İlk gün Hemedan'a ulaştı. Hasbeg'i tuttu. Sultan'ı can gibi sevdi. Ona hitap etti. Kardeşiyle Halife'ye karar verdi. Padişahlığı ona verdi. Bu canları Beraber götürdü.

Şiir

Bugün ve yarın, Övülmüş ve yerilmiş. Gıybet ve iftira, Kötü huydur.

Sultan Muhammed, Bu sözü babasından duydu. Muharrem'de Kırk beş yılında Emirler istikbale çıktı. Hasbeg ve bütün Mesudîler O gün Kızılca'da Şarap içtiler. Başka bir köşke indiler. Mesudî bir yük verdiler. Emirler öne geçtiler. Hasbeg öne geçti. Hiçbir dönemde Böyle bir şey görülmemişti.

Sayfa 260

Sultan Muhammed bin Mahmud

Boş kaldıklarında Yalnızlık istediler. Hasbeg geldi. Cemâlüddîn el-Muktedir ve kardeşi Sultan'ın hâcibleri Zengî Cîndâr ve Şûmle Hâcib ile birlikteydiler. Emirler oradaydı. Hâcib hizmetteydi. Konuşmaya başladı. Padişahlık kurallarını Düzenledi.

Şiir

Sözü dinlemek gerekir. Cevabı doğru vermek gerekir. Halk cahilse, Bilgi ona yaramaz.

Hasbeg, Sözü uzattı. Cihan yönetimini anlattı. Cemâlüddîn, Onun yakasından tuttu. Ne yaptığını sordu. O anda Sârim Muhammed bin Yûnus Sultan'ın emriyle Onu tuttu. Eve götürdüler. Zengî Cîndâr, Kılıcını çekti. Onu da tuttu.

Şiir

Ey oğul, Dünya vefasızdır. Gam, keder ve bela doludur. Her kim ki Seninle şenlik ister, Zamanın gamından Gönlünü azat etsin. Hemedan'ın şenliği, Senin gibi birini istemez. Yarın toprağın altında Senin gibi biri yatar. Sen, Feridun'un torunusun.

Perviz gibi Taht ve taç sahibi ol. Tek başına Bu işi yapamazsın. Dünyayı Senin gibi biri yönetemez. Bu çark, Böyle döner. El üstünde mi, Yoksa ayak altında mı Olacağını kimse bilemez.

Sayfa 261

Hasbeg'in öldürülmesi ve bıraktığı sebepler

Büyüklerin ihtiyacı, Avda ortaya çıkar. Gönül, Ne isterse ister. Ne ararsa arar. Şûmle, Bu nakşı okudu. Aşağıdan geldi. Onların işini bitirdi. Hasbeg'i götürdü. Sultan, Onu özel olarak Şehre götürdü. Atı ve silahı Değerliydi. Huzistan yolunu tuttu. Bir daha O makama gelmedi.

Şiir

Mümin, İki delikten sokulmaz.

Korku içinde Köşkte Hasbeg'in ailesi Toplandı. Meyve ve yiyecek Önlerindeydi.

Hasbeg ve **Zengî Cîndâr**, O köşkte Başlarını verdiler. Hepsi Perişan oldu.

Şiir

Huzistan'dan Başını kaldıran, Bahtı kara olur. Eğer gamın varsa, Başın ağrır.

Dünyayı Dişinle tutamazsın. Bu ayet, Çarkın rûyidir. Sen de Biz de nâtuvânız.

Sultan'ın ordusu, O sırada Hazine ve eşya Hasbeg'in evindeydi. On üç bin atlas

kırmızı, Yedi yüz Şarap kadehi, Kendi elbisesi Özeldi.

Sayfa 262

Sultan Muhammed bin Mahmud

Dört bin, Dört yüz at Onun elinde değildi. Her şehir ve her yer, Mal ve eşya doluydu.

Hazineye Hiçbir sultan Böyle mal toplamamıştı. Depolar ve mahzenler, Allah'ın verdiği Nice nimetlerle doluydu.

Şiir

Kim mal toplarsa, Sonunda o mal Başkasının olur. Her ne kadar Saklasan da, Bir gün Elinden çıkar. Bugün sen yersen, Yarın başkası yer.

O sırada Sultan Mesud Dünyadan göçmüş, Melikşah padişah olmuştu.

Süleymanşah, Yedi yıldır Kardeşinin elinde Ferzîn kalesinde esirdi. Kûtûl kalesini

Emînüddîn Muhtas Kaleden getirdi. Azerbaycan'a gitti. Emirleri topladı. Atabek

İldeniz ve Atabek Arslan, Elbistan, Fahrüddîn Zengî, Muzaffirüddîn el-Ergun,

Hârizmşah Yûsuf Kardeşinin zevcesiydi. Sultan Muhammed Hasbeg'i tuttu. Sultan

Süleyman Büyük bir orduyla Hemedan'a geldi. Sultan Muhammed'in Ordusu azdı.

Hasbeg'in adamları Dağılmıştı. Sultan Muhammed, Onları yatıştırdı. Altın ve elbise dağıttı. Ordusu toparlandı. Hasbeg'in hazineleri Ele geçti.

Sayfa 263

Muhammed'in ordusunun dağılması ve Süleyman'ın hezimet

Rüzgâr esti, Zulüm çarkı döndü. Ordu azaldı. Düşman yaklaştı. Sultan, Hasan

Cîndâr ve Reşîd Cîndâr, Müvaffak Girdbâzû, Aynüddîn Emîr Bâr Ve Kâimâz'ın

oğulları Huzistan'dan gelmişlerdi. Hemedan'dan İsfahan'a doğru gittiler. Üç gün sonra Süleyman büyük bir orduyla Hemedan'a geldi. Çöl ve ordu, İki fersah uzunluğundaydı. Ordugâh kuruldu. Heybet ve güç büyüktü. Ekmek ve yem Hazırdı. Sultan Muhammed'in ordusu Küçüldü. Eğer Süleyman İsfahan'a azmetseydi, Huzistan'a Kimse direnemezdi.

Şiir

Kim ki Sabah akşam Namaz kılar, O kişi Zamanında yalnız kalmaz. İyi niyetli olan, İyi iş yapar. Kötü niyetli olan, Kötü iş yapar. Bütün cihan gönlü, Padişah Süleyman'a Bağlandı.

Şiir

Cihan aydın, Padişah adil. Felek, Zemine baskı yapmaz. Adaletle bağlanan, Ölümünden sonra da Adı kalır. İyi niyet, Ömürden kısadır. Eğer niyet iyi olursa, Sonu hayırlı olur. Eğer niyet kötü olursa, Ortaya çıkar. Melik Süleyman, Gaflete düştü. Temelini Sağlam tutamadı.

Sayfa 264

Sultan Muhammed bin Mahmud

Topluluk öyle zayıfladı ki, Dağıldı. Fahrüddîn Kâşî vezir idi. Hârizmşah Emîr Hâcib, Devlet emirleri Bu iki makamı Değiştirmek istediler. Vezirlik Şemsüddîn Ebü'n-Necîb'e, Hâciblik Muzaffirüddîn el-Ergun'a verildi. Sultan Mesud'un Kız kardeşiyle Evlilik sözleşmesi vardı. Sultan emretti: Bütün ordu Çıkışa hazırlansın. Sultan Muhammed, Emirleri topladı. Gece ordusunu Geri çekti. Hârizmşah, O gece ordusunu Geri çekti. Süleymanşah, Sultan'ın âdeti üzere Atını bağladı. Atını alamadı. Hazineden Nakit alamadı. Geceyi Çıplak geçirdi. Sabah Kendi adamlarını Bıraktı. Melik'in babası Hazine, Bargâh ve eşyayı Getirdi. Her şey Yerinde kaldı.

Şiir

Övülmüş değildir O padişah. Bu hikâyeyi Akıllı dinlesin. Eğer bahtın Yardımcısı yoksa, Yüzün ve elin Ne işe yarar. Sıradan halk Yüksekte olsa da, Yüksekte olan Alçalır. Kendi hayrını Zulümle isteme. Dünya, Senin gibi birini İstemez. Emirler this hali görünce, Başka bir gün Ordugâha geldiler. Gördüler ki Ne ganimet var Ne de ordu. Birbirlerine Endişeyle baktılar. İki fersah İlerlediler. Birbirlerine Haber gönderdiler. Her biri Kendi vilayetine döndü. Bu haber Sultan Muhammed'e İlk olarak ulaştı.

Sayfa 265

Muhammed'in mülkünü yeniden ele geçirmesi ve Süleyman'ın avare olması Tutmadı ve bırakmadı. Bu emirler Dağılmıştı. Babası Hemedan'a Geri döndü. Onların cevabından Sultan'ın işi İlerlemedi. Haber yayıldı. Hemedan'da Mübarek bir yüz Görüldü.

Şiir

Sultan Muhammed, Babasının şehrinde Hemedan'ı Küçük emirlere Eski yerlerine Taşıttı. Ordular kurdu. Küçük ordular Çoktu. Binalar yaptı. Melik Muizzüddîn Ve Cemâlüddîn Fethiyye Emîr Hâcib oldu. Celâlüddîn vezir, Şemsüddîn Ebü'n-Necîb'e Vezirlik verdi.

Elli beş yılında İsfahan yolundan Babası İsfahan'a Süvari olarak geldi. Reşîd Cândâr Veli idi. Ona vaat verdi. Eğer onu İsfahan'a götürürse, iyi davranacaktı. Reşîd kabul etmedi.

[illegible]

قصیده مصنف در مدح سلطان محمود بن فیروز ایران	۲۷۲	سلطان محمد بن محمود	قصیده مصنف در مدح سلطان محمود بن فیروز ایران
ما به فتور چوین خدمت این افشای بآه قصیر کجاست خدمت این آفتاب همه درین روزگار گشته از صفای باز قریب نادر که در حد غزل بسیر تو که کعبه ورمش باریک چو کمره و چو جل و در و پیروزان چو کمره و چو جل و در و پیروزان چو کمره و چو جل و در و پیروزان چو کمره و چو جل و در و پیروزان	۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰		

"Ben emin değilim, bu kardeş zâdelerinden ve bana bağlı olmayanlardan. Eminlikte hıyanet etmem, cihan o işten uzak dursun. Onu cevap verip geri çevir. O İsfahan ve bütün vilayet senin olsun, çünkü bu ümitten Bağdat tarafına gitti."

İstihare ile Bağdat'a gitti. Onu Bağdat'ta el-Melikü'l-Müstansır olarak karşıladılar.

Medine halifesi emriyle ona düzen verdi, berat yazdı ve saltanatını ilan etti.

Bağdat'tan Azerbaycan tarafına gitti. İldeguz Atabek'in çadırına geldi. Afşar, Pîrûz Kûh'tan o ilin askeriyle oradaydı. Atabek İldeguz'a yardım etmek zorunda kaldı.

Mesel

"Amilin duası, cahilin haberinden daha hayırlıdır."

Şiir

Akıllı kişi peşin savaşı, Böylece sırra yol bulur. Düşman ki bilge ise dosttur, Baba düşman ve dost bilgisi iyidir. O düşünce ki bilge ise, O iş ki güçlü olsun. Bir şey ki olsun, onu yap. Çalışmak hasrete yol vermez. Her kim ki re'yi vardır, Başını o işlere diker.

Ordu çok kalabalıktı. Sultan Muhammed'in haberi Hemedan'dan geldi. Ağır orduyla o tarafa yöneldiler. İldeguz hizmetteydi, savaş günü kararlaştırdılar. İldeguz öncü olarak Sultan Muhammed'in izini takip etti. Bozguna uğradılar, birbirlerinin elini bıraktılar. Süleyman Musul'a düştü. Atabek İldeguz özür diledi. Sultan Muhammed onu kabul etti ve bıraktı. Atabek'in oğulları pehlivanlar Sultan'ın hizmetinde Irak'a gönderildi.

Sayfa 267

Sultan Muhammed'in Bağdat muhasarasının keyfiyeti

Azerbaycan'dan bu iş çıktı. 555 yılının sonunda Bağdat'a yöneldi. Kasr-ı Nufâsa'da bir süre durdu. Muvaffak Girdbâzû kabul etti. Zeynü'd-Dîn Ali Küçük'ü Musul'a yardım için getirdi.

Bundan sonra Behcet Bint ve Zâdân geldi, özel bir yere yerleştiler. Dicle suyu üzerinde geçtiler. Zeynü'd-Dîn Ali ile orduyu donattılar, baba ve oğul Bağdat'a geldiler.

Sultan ve hasları Zeynü'd-Dîn Ali ile batı tarafına indiler. Oğulları Kaymaz ve Atabek Ayaz, Şerefü'd-Dîn Girdbâzû doğu tarafına. Sultan'ın ordusu ve Zeynü'd-Dîn'in ordusu şehir karşısında toplandı. Irak'tan Muzafferü'd-Dîn'in oğulları Hımâd geldi. Dört yüz gemi, adam ve silah getirdiler. İki-üç bin adamla geldiler.

Ordu o kadar kalabalık oldu ki her gün savaş yapıyorlardı. Birkaç gemi birbirine çarptı, gemiler battı, birbirlerini vurdular. Yayalar şehir kapısından geldi, yayalarla uğraşıldı. Hiçbir gün ordu toplanmadı ve savaş olmadı. Sultan'ı içeriden hiçbir emir sevmedi.

Mesel

"Kim ki itaat ederse, zillet kalkar."

Muvaffak Girdbâzû ile Kaymaz'ın oğulları anlaşmazlık yüzünden savaşa gitti. İş şehir üzerinde sıkıştı. Sultanların yükselişi ne olurdu, bir adam şehirde şehri yakmaya kalktı. Ansızın haber geldi ki Melikşah ile Atabek İldeguz, baba Hemedan'a indi. Bu haber şehirde hızla yayıldı. Bu iş onların isteğiydi. Ordu bu yüzden ekmek ve hân ve dükkânlardan ve bağlardan topladıkları şeyleri bırakıp gittiler.

Sayfa 268

Sultan Muhammed bin Mahmud

Sultan emretti ki yarın kimya getirsinler ve Hemedan tarafına yönelsinler.

Şiir

Belki kahramanlar zemin sarayı sipihr, Bütün kin ve lanet ve dert ve acı. Sadece gam ve mihnet istemem, Dehirde herkese tiryak zehir. Çünkü rüzgâr başımın üzerinde felek, Bahtı cihan ya sipihr. Böyledir felekler nâ-pâydar, Dert yığını bil ta ki mekâr. Biliyordum ki bu gemi deryadır, İstemem ki gemiden ineyim.

Ordu ve maiyet düşündüler ki yarın zahmet olsun. Güçlü bir plan yaptılar ki hepsi bir günde boş geçsin. Zor durumda köprüyü kestiler ve yaktılar. Melâhîde gemileri Sultan'ın ordusunu bıraktı ve yaktı. Her gemi yandı.

Mesel

"İnsanların en üstünü, hevasına uymayan ve dünyanın en üstünü isteyen kimsedir."

Şiir

Nefsi aşağı tut, karşı koy. Kılıcı kınına koy. Ateş nimetinin üzerine, Ta ki ondan daha iyi tutasın.

Haziran'da bir gün Rıstavîz ve batı tarafı er-Ricâl'e yürüdüler. Onları yağmaladılar. Şehir ordusundan babalar geldi, gemilerin karşısına. Sultan'ın ordusuna yaklaştılar. Sarayda Sultan'ın yanında doğu tarafı tüccar malları ve ordu yükleri vardı. Bütün er-Ricâl Bağdat'ı yağmaladılar. Batı tarafındaki ordu silaha sarıldı, saf çekti. Atlılar hazırды. Sultan Sa'dü'd-Devle'nin sarayında on beş canla kalmıştı. Sarayperde, otağ, hazine ve ağaç, evler ve kızlar sarayı ve bütün aletler Sultan'la batı tarafında kaldı. Zeynü'd-Dîn Ali ile bütün ordu.

Sayfa 269

Sultan Muhammed'in Bağdat'tan dönüşü

Yıkılmışlardı. Mukabele gemisiyle savaş yapıyorlar, bırakmıyorlardı ki bir tarafa gelsinler. Yangın çıkardılar. Ağaç ve otağ, Sultan'ın evi ve ordu pazarı ve her alet ki taşınabilir, yaktılar. Aynı şekilde saf gemileri durdurdular, ta ki bütün otağ, hazine ve kızları yakıp yıktılar.

Onlar geldi, Sultan o orduyla gece doğu tarafına at sırtında durdu, ta ki sabah olana kadar. Bütün Farsî ordu Bağdat'tan indiler. Her ne kadar çirkin bir rıza olsa da, Bağdat ordusu için öyle bir güç kalmamıştı ki iz bıraksın.

Mesel

"Zulüm, yardıma çağırının silahıdır."

Şiir

Kin getirdi, her menzil. Zulüm nimet ve kötü iş.

Sultan'ı esbab Dehlîzî'den aldı. Bir kere Zîlû ve beş yük, emirleri kendi matbahından getirdiler, ta ki pehlivanlara ulaştılar.

Mesel

"Kim ki büyüğe sığınır, küçükten kurtulur."

Şiir

Eğer dünya ve yüzü elde değilse, Kanaatle ferahlık, Bahtın yadigârıdır.

Zeynü'd-Dîn Ali küçük otağ idi. Esbab, otağ, Sultan ve hazine ve kızlar sarayı.

Bütünü geri gönderdi. Öyle bir ip ki zayi olmasın.

Mesel

"Kerem tamam olunca nimet tamam olur."

Şiir

Huyun ki nimet taşı, Ey oğul, senin tamamın keremdir.

Sultan beş menzil Hemedan'a ulaştı. Atabek İldeguz geri döndü. Melikşah.

Sayfa 270

Sultan Muhammed bin Mahmud

Yalnız kaldı, Horasan'a gönderdiler. Sultan küçükken Hemedan'a indi.

Mesel

"Sakin ki kadeh artmasın."

Çaba zayi ve gam hasıl, hazine boş. Bundan sonra o endişe etmedi. Kış ordu fethi ve yaz Hemedan ve gamla meşgul oldu. O yılın haziranında iki muharrem 554 ve 555 yıllarında.

Küçükken muhakkak şehre geldi. Bir hafta oturdu. Ondan önce Sultan Bağdat'a ulaştı. Şihâbü'd-Dîn Misâl büyük ve İmam Şibânî'yi göndermişti.

Hâtun Kirmânî'nin hatırı için, ta ki Mehran'ı ondan Kirmân'a getirsinler. 554 Recep'te küçükken 555'te Hemedan şehrine ulaştı. Orada oturdu ve ziyaret etti.

Küçükken yaşayanlardı ve mataraları yoktu. Sultan muhakkak istiklal buldu. Hüküm onun elindeydi. O hâtun beş ay sultanın halindeydi. Sultan hükmü ondan başkasına veremezdi.

Bu muharrem bu yıldan geçti. Ömür ebedî ve cihan mülkü şehiryâr kâmkâr ve cihândâr cihan sultanı, kahir, azimü's-şân, Gıyâsü'd-Dünyâ ve'd-Dîn Ebü'l-Feth Keyhüsrev bin es-Sultân Kılıç Arslan – Allah mülkünü daim kılsın – ki her gün sabah kâtip geçer, sabahın doğru tuluu parlar, Ebu'l-Yakzân ruhlari etkiler. Sabah nidâsı "Hakkın sabahı üzerine" der, Hüsrev'in yüce sancakları bizim ufukumuzun üstünde belirir. Feth name'si bir iklimden Hârûn'un huzuruna ulaşır, atı onunla her şehri

şevkle gelir. Cihan süsü ve Rıdvan bahçesinin süsü gelir. Bu padişah ki Allah'ın gölgesidir, ilim menbaı, âlimlerin menzili ve mansıp sahibi, en şerefli menakıb, en yüce mansıplar ve en değerli menziller hasıl etmiştir. Şeref ve fazilet getirmiştir ki Melik Teâlâ âlimlere ruhani rütbe vermiştir. Onlara şahitlik ve dindarlık.

Sayfa 271

Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan'ın medhi

Kendi mertebesinde meleklerin ulaştırıcısı ve yakınlığı, onların keramet ortaklığı.

Kitapta ayet okur:

“Allah şahitlik eder ki O'ndan başka ilah yoktur. Melekler ve ilim sahipleri de.”

(شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ)

Kelime Kelime Açıklama

- شَهِدَ (Şehide): Şahitlik etti, bildirdi, açıkladı.
- اللَّهُ (Allâhu): Allah.
- أَنَّهُ (Ennehu): O'nun... olduğunu, şüphesiz O'nun.
- لَا (Lâ): Yoktur (olumsuzluk edatı).
- إِلَهَ (Îlâhe): İlah, kendisinden başka ibadet edilecek varlık.
- إِلَّا (İllâ): ...den başka, müstesna.
- هُوَ (Huve): O.
- الْمَلَائِكَةُ (Vel-melâiketu): Ve melekler.
- وَأُولُو (Ve ûlû): Ve sahipleri, ehil olanlar.
- الْعِلْمِ (El-ilmi): İlim, bilgi.

Haşyet ve murâkabe Yaratıcı tarafından ki kurtuluş ve necât ve saadet sebebidir. Hem de ilim meyvesinin sonucudur.

Nitekim Teâlâ buyurdu:

“Allah'tan ancak âlim kulları korkar.”

(إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ)

Kelime Kelime Açıklama

- إِنَّمَا (İnnemâ): Ancak, sadece.
- يَخْشَى (Yahşâ): Korkar, saygı ile ürperir.
- اللَّهُ (Allâhe): Allah'ı.
- مِنْ (Min): -den, -dan.
- عِبَادِهِ (İbâdihî): O'nun kulları.
- الْعُلَمَاءُ (El-ulemâu): Âlimler, bilenler.

İlim meclisi ve takva süslenmiştir. İyilikler ve lütuflar Yezdan sanatıdır. Bu iki muvahhid haşyet korunmuş ve özel, en yüksek mertebeye ulaşmış, kemal derecesi bulmuş. Âlemlerin efendisi, kahir sultan Ebü'l-Feth Keyhüsrev azamet, saltanat, uddet, padişahlık, şevket ve adalet kurallarının genişliğiyle en yüksek dereceye ve en yüce menzile ulaşmıştır. Adalet ve fazilet ve kemal ilim ve bilginin gayesi ondadır. Selçuklu ailesinin hepsinden kimse ona ulaşmamıştır. Ruhani âlimler ki âbâ-yı selâtîn olmuşlardır. Öyle bir yaratılış ki hurilerle Rıdvan bahçesinde. Mübâhât eder, iftihar eder, artarak kıymete kadar kalsın.

Beyit

İkbalin ebedî kalsın, Bilsin ki bizim duamız elindedir.

Bu genç şehiryârın devleti, Selçuklu ailesinin bahtı züyûlden sonra, hazine envar ve ezhâr, bahar faslı ortaya çıkardı. Tazelik ve huzur, haşmet ve nusret, reyhanlar kabul etti. Dualar halis ve her istek özel, bahar vâsfinda, dilin şükûfe ve ezhârı, bu kâmkâr şehiryârın medhinde ve Kur'an sahibi. Bu kasideyi ırmaklar getirdi, bu inciye belâsız düşünceyle bağladı.

Kaside

Sabah rûzgârı essin, Na-gehânın bütün yüzü açılsın. Reyhan atlıları ulaşsın, Her taraftan düşünce yapsın. Bûlbûl dostların sarayı, Her gülün başında. Şahın medih yapığundan, Bir dastan okusunlar.

Sayfa 272

Sultan Muhammed bin Mahmud

Hurma dalı servinin başında çok arayıcı. Şahın nâgâhı dedi, gönülden ve candan övgü okuyan. Süsen azat kalsın, gerçi kötü dil. Kimse bana demesin ki yoktur, Övgüsünü söyleme gücün. Nergis bardakla Cem'e geldi, Kötü kör şahın üzerinde. Bütün reyhanlar yüksek rûzgâr, Erguvan gibi. El dört getirse, Duasıyla istesin onu. Celal sahibi mülkten, Devlet şahı civan. Her ırmağın başı dudağı, Her yeşili söylesin. Ey Rab, yeşil olsun, Adil şah civan. Cihândâr şah Keyhüsrev, Cemşîd-i Ferr. Taç on Hüsrevân, Tacistan behmân. Keyhüsrev bahar, Ferridun'un kadrinin şahı. Resm-i destân pehlivan, Câm-ı Tûs bî-gümân. Kılıç ve kalkan sahibi, Bu iki cevherin başı. Doğu ve batı tuttu, Avucunda Fagfûr cevheri. Cihan şehiryârı vardır, Halkın sığınağı. Yeryüzünün sahibi, Yedi Kur'an sahibi. Hizmetkâr ve münkat, Mübarek ay lîkâ. İtaat fermanı, Mehr-i gazâl nişan. Melik Süleyman veraset, Verese beyin bir derviş. Hizmetkârı vahş ve kuş, Tabiat enis ve can. Gönül denizinde ve mekân, Gevher ve eğer zîver. Âfet hepsi bilsin, Şahın gönlü ve eli bilsin.

Sayfa 273

Yazarın Sultan Keyhüsrev bin Kılıç Arslan medhinde kasidesi

Fagfûr'un mayası, bu padişahın hil'ati. Kayser'in ayağı, bu eşiğin hizmetinin meclisi. Bu eski zamandan geçmiş, Şahın insafından. Yine yakın, hızlı kurt, Adil şîrân. Senin gibi Keyhüsrev kalsın, Hakkın bereketi. Kisra mülkü ve Cem adaleti, Nûşîn-revân'dan. Savaş Rüstem gibi yapsın, Savaş alanı gitsin. Keyhüsrev savaş resmi yapsın, Ondan. Rüstem'e şehiryâr vardır, Kıyamet bağlar. Rüstem'e Keyhüsrev vardır, Cihan hakikati. Öfken düşmanların başına, Cehennem yapsın. Lütfun dostlarla huld göstere, Ayan. Feleğin altı her nereye giderse, Aydınlık yapsın. Şah nişan ve nişan vardır, Âlemlerin efendisi. Düşmanı kahr kılıcıyla yıksın, Melik arzu. Sonra kalem götürsün, Dostların üzerine. Hindistan gülünden kılıç dışarı gelsin. Kalem neden Hindistan meyli yapsın. Şah cihansın, sen halkın şahısın. Gölgen halkı babadan mehibân. Herkes seni beğensin, Başını eğsin felek gibi. Bilsin ki hakikat olmuş, Baht başı üzerinde. Felek baht olsun, Şahın fermanına itaat. Baht olsun kâmkâr, Devlet devam, zemin ve zaman.

Sayfa 274

Sultan Süleyman bin Muhammed bin Melikşah
Kefen içinde afiyet ta dem-i mahşer behây. Harîr içinde Hüsrevâne ta kıyamet behây.
Sultânü'l-Muazzam Muizzü'd-Dünyâ ve'd-Dîn Ebü'l-Hâris Süleyman bin Muhammed
bin Melikşah, Emîrü'l-Mü'minîn'in ortağı.
Sultan Süleyman esmer, kırmızıya çalan, orta boylu, boynu Rabiü'l-kâme, mülk
süresi altı ay ve kesri. Doğumu 511 Recep'te. Taht süresi kırk beş yıl, veziri
Şihâbü'd-Dîn Tuğa, hâcib Muzafferü'd-Dîn Elb Argûn. Tuğrası "Allah'a sığındım."
Sultan Süleyman iyi huylu, güzel yüzlü bir padişahı.

Mesel

"Huy güzelleşince yaratılış da güzelleşir."

Şiir

Güzel sözden sonuç iyidir. Her kim ki iyi huyluysa, sözü de iyidir.
Muâşeret tabiatı vardı ama sebat ve ikbal müsait değildi. Birkaç nöbet taht oturdu ve
baht yâr olmadı. Her ne kadar çalışsa yüz bulamadı.

Şiir

Sen felekle dostluk kurma. Ki bazen dost, bazen düşman. Böylece gam ve keder
olur. Dönen felek baş kaldırır. Kötü gönülden şikâyet etme. Ki bu, sipihr sarayının
resmidir. Bana pay bu karanlık gündür. Gönüm aydın dünya gibi.

Sayfa 275

Süleyman'ın tahta oturması ve Seyyid Eşref'in tebrik kasidesi
Sultan Muhammed dünyadan gidince, Muvaffak Girdbâzû emirlerin en güçlüsüydü.
Nâsirü'd-Dîn Akkuş ve İzzü'd-Dîn Cemşîd ve Atabek Ayaz ileri gelenlerdendi.
Saltanat işinde danıştılar ve anlaştılar. Karar verdiler ki İldeguz'u Rey'den çağırınsınlar
ve onun re'yiyle iş yapsınlar. Gelince re'y Sultan Süleyman üzerine karar kıldı. Kimse
ona ulaşamadı.

Atabek Kutbü'd-Dîn Mevdûd'u alet ve silahla tam donattı.

Mesel

"Şükür, nimetin devamını sağlar ve dostluğun doğruluğunu artırır."

Şiir

Hakkın şükrü senaydı, devam etti. Sultanın şükrü onun dostluğundandır.
Sultan Süleyman 12 Rebiülevvel 555'te yüz bin dinarla Hemedan'a ulaştı. Saltanat
tahtına oturdu ve padişahlık bağladı. Seyyid Eşref tebrik için bu kasideyi okudu, bir
gün emirlerin huzurunda:

Kaside

Cihan şahları taht üzerine oturdu. Halk gözü selâtîn üzerinde cihanbani oturdu.
Yezdan'ın minneti ki namus nişanı Hüsrevî. Tıraz elbise gitti, altın kâfi oturdu.
Yezdan'ın minneti ki Horasan ve Irak sadrında. Hem Hudâvend-i Irakî, hem Horasânî

oturdu. Yezdan'ın minneti ki cihan Rıdvan bahçesi gibi. Bu mülk kader, felek kudret, Rıdvanî oturdu.

Sayfa 276

Sultan Süleyman bin Muhammed bin Melikşah

Merv ve dîv ve perî şimdi hizmette dursun. Süleyman şah taht üzerine Süleymanî oturdu. Reâyet gözü, bedevî ihtiyarları, ülke günü. Keyhüsrev yıldızı gibi en yüksek keyvânî oturdu. Kudret ayağı eflâk başından cihanî geçti. Mehr mihri baş üzerinde pâkân ruhanî oturdu. Önünde arşı yüksek, Vacip istinad. Önünde Hürmüz kûhî, Basit bünâdânî oturdu. Uzak değildi eğer perîzâd, Zeminden vücut. Gûy-i gerdûn'u, Çevgân üzerine oturdu. Adaleti kokusu, İsa nefes gibi cihanı diriltti. Lâcerem zebân baş üzerinde cihanî minnet cânî oturdu. Fitne Şemşîr-i Pervîz kötü oturdu, Onun kılıcından. Hem bedhûârı ısırmas, Çünkü basanî nefestir. Kârı sabit, yani geldi ve gönüller mesaj. Resm çünkü gerdûn ki peri resm gerdânî oturdu. Bâtıl resim sabahleyin kalkar, Şahın re'yi gibi. Hakkın nöbeti beş emretti, Saltanatî oturdu. Ey İvan'ın başı, Keyvân Hindu pâsbân. Ay yüzü baş üzerinde, Bedirbânî oturdu. Baht çünkü taht gördü, Tebrik etti ve dedi: Ey ki taht üzerinde cihândârî, Sen mübârek oturdu.

Sayfa 277

Emirlerin Muvaffak Girdbâzû ile anlaşmazlığı

Cihândârlar kerem bağladı, âlem güşâd. İş vakti geldi, şimdi işe rıza oturdu. Buluttan yağmur rahmet, Müslümanlar üzerine çok. Aynı şekilde çok toz, Müslüman yüzü üzerine oturdu.

Şihâbü'd-Dîn Tuğa vezirlikte yerleşti. Muzafferü'd-Dîn Elb Argûn emîr hâcib oldu. Sultan adalet genişliği ve fazilet bolluğu gösterdi.

Mesel

"Mülklerin en büyüğü, adaleti yerleşen ve adaleti genişleyendir."

Bu yüzden istimalet Atabek İldeguz Melik Arslan'a ki önünde o vardı. Ona ahit yaptılar. Hutbe ve sikke onun adına getirdiler. İldeguz Rey tarafına geri gitti. Muvaffak Girdbâzû ile İzzü'd-Dîn Cemşîd ve Nâsîrû'd-Dîn Akkuş arasında içten anlaşmazlık vardı.

Girdbâzû'nun nüfuzu o kadar güçlüydü ki Sultan Muhammed zamanında, Sultan Süleyman her gün neşe ve işretle meşguldü. İzzü'd-Dîn ve Nâsîrû'd-Dîn ona daha çok ulaşırdı. Her kim onu görse şikâyet ederdi ki Girdbâzû diyor: "Bir gün Sultan'ı Hemedan'a getirdiler, ta ki en iyi düşünce elinde olsun. Her türlü tekellüften hiç geri durmadı ama kendinde nige vardı."

Mesel

"Kim ki celâdetle izzet bulursa, kim ki ihtiyatsızca zelil olursa."

Düşünce kolay değildi ki Girdbâzû'nun ordusu çoktu, ihtiyacı tamamlıyordu. Her gece orduyla silah kuşatıp onun sarayını kuşatırlardı. Bu arada Girdbâzû kimseyi Atabek

İldeguz'a gönderdi, onu getirmeye ve Melik Arslan'ı kışkırtmaya. Sultan Süleyman o mecliste öyle şarap içti ki halktan nefret etti ve bir kez bayıldı.

Mesel

"İhtiyarların en kötüsü, ihtiyarı bırakandır."

Şiir

İyilerle oturmak iyi işler, Kötü işleri senin elinde tutma.

Sayfa 278

Sultan Süleyman bin Muhammed bin Melikşah

Emirler yol bulamadı. Ümit kestiler ki o kendini görmüyor. Görünce re'yet ettiler ki hürmet kimseye etmiyor ve büyüklerini incitiyor.

Mesel

"Başını koru, lisanının zararından."

Şiir

Başını dil yarasından koru. Ki dilin ziyneti dilin başıdır.

Hepsi Girdbâzû ile anlaştılar. Melik Arslan'ı çağırmaya karar verdiler.

Şiir

Bilmez ki kim cihan arzusudur. İstemez ki kınından bizimle çıksın. Ne bağlı gönül sipihr sarayında. Çünkü bilir ki ebedî temenni merihtir. Bu bağlılıktan daha keskin savaş ejderhaları. Götürür ve bilgi bulamaz. Denizle hemhenger ve behâmûn peleng. Fil aslan savaş getirir daha keskin savaş. (Zira rüzgâr içeride ateş götürür kan tarafına. Ne dadı vardır, peşin istemem sem. Yay gibi ve چراغ daha keskin yol. Ne kevser bu elden geçmez mâh. Eğer demirden çarh bırakırsan. Eski gemi de bırakmaz. Böyledir ki gerdân sipihr. Eski gemiyi önüne getirir mihr.)
Sultan Süleyman'a haber ulaştı ki emirler öfkeli, Arslan'ı çağırıyorlar.

Adam gönderdi:

"Eğer cihan beni isterse, benden daha iyi re'y ulaşmaz. Bırakın ta ki o kadar afiyet ve berat Musul'dan getireyim ve gideyim. Geri kalan hüküm sizindir." İstediler bu icabeti yapsınlar. Yeniden danışmadan İldeguz'a razı olmadılar.

Mesel

"Akıllının hakkı, âlimin re' yine dönmektir. Cahilin hükmü kitaplara dönmektir."

Şiir

Re'yini âlimlerle topla. Topla ki akılları seninle dönsün.

Sayfa 279

Süleyman'ın hapsedilmesi ve vefatı

İldeguz'a biri gitti, haber verdi: "Eğer ondan hoşnutsuzluk varsa ve padişah başka seçim yaparsa, onu elinden bırakmanın maslahatı yoktur. Eğer Horasan'a gidebilirse ki ordu getirsin. İlk dert senin elindendir. Onu tutmak lazım, ta ki başka sultan gelsin, o hüküm senin olsun."

Mesel

"Affın en hası, gücü yettiği zamandır. Cihadın en iyisi, hasetten korunanıdır." Emirler düşündüler ki Süleyman ümit kesince kaçır. Gece her atlı evi, süvariler silahla küçüklerin etrafında nöbet tuttu, ta ki Atabek İldeguz ve Sultan Arslan gelsin. Ramazan'ın sonunda 555'te geldiler. Sultan Arslan tahta oturdu. Süleyman'ı bağ ortasında küçük bir yere hapsedtiler. Müvekkiller koydular. Bir aydan sonra Sultan Arslan ve Atabek İldeguz İsfahan tarafına göç etti. Süleyman'ı Alâüddeve kalesine naklettiler. O kendi padişah hapsinde önceden vardı ve kaleye gönderilmişti. Ama bu sefer sudan doğru inemedi. Bu kalede 12 Rebiülâhîr 555'te geçti. Kardeşi Mesud'un terbiyesiyle onu gömdüler. Allah ona rahmet etsin. Her hüküm ki o yapmadı ve biri ki yemedi ve eflâk ki değildi ve devlet ki re'yinin nüfuzu Rıdvan bahçesinden. Cihan fırsatı melikleri ki onunla o şâdmânî hükmü sürer ve beyaz ikbal atı ve devlet sürer. Her gün özelini kırar ve iklimini re'y zabtı eder, lehvv ve temaşa peşinde re'y akıl yapar. Her misal ki en yüce re'yden sadır olursa, doğru ve istikamet menbaıdır. O re'yden hâlî ve hâlel uzak, âfâk nazarlarında mutlak nüfuz lazımdır. Selef ondan selâtin ve mülûk yeryüzünü hep ondan daha üstün tuttu.

Sayfa 280

Sultan Süleyman bin Muhammed bin Melikşah
Mahâsin u mehâsin,

Şiir

Sübhan'ın kim ki cemi' el-verâ fîhi kitâb, Cemi' el-ulûm bi-esrârihâ fî el-mushaf. Niyetlerin iyisi ve itikadların temizi, padişahlar ve cihândârlar hanedanı Selçuklu ve selâtin siyeri, o devlet tırazı âlim meclisi ve cemâl ve fahır benî Âdem şahıdır. O meclisin mahâsinini attâr bahçesi üzerine güneş yüzü nişanesidir. Sipâs ve minnet Yaratıcı'ya ki mahâfil ve meâsir bu hanedan büyük daim ve müeyyed ve muhalledir. Alam-ı devlet şahane ez izzet devlet-i eslâf efrâşte ve mülk-i âlem ve etrâf-ı Arab ve Acem bu padişahın mahâmidine nikâşte.

Şiir

Biz şerefle övünürüz, Rum ve Arap mülkleriyle. Ta ki dünya nûr olsun cemâliyle, Mahbûbe yâkût ve mu'annes.

Melik Teâlâ yeryüzünü adalet cemâliyle süslemiş, Gıyâsü'd-Dîn ârâste ve ârâdâ. Din ve devlet ve dünya ve âhirette maksad-ı himmet ve kusvâ-yı emniyet ve matmah-ı nazar mübarek ve muntahâ-yı emânî. Hâtır-ı a'lâ – Allah onu korusun – ona hutbe ve sikke Melik âlem unvanıyla müyesser ve nâm mübarek şahane mezîn gerdânâd ve hâk-i âsitân-ı devlet ona. Dergâh-ı saltanat bu padişahın cihângâhı.

Âlemlerin Kisra'sı ve benî Âdem'in Kayser'i olsun – Allah kuluna rahmet etsin, dedi âmin.

Bu aceleye vakit medh-i şah Keyhüsrev – Allah mülkünü daim kılsın –

Ey yerden aydın sancak kaldırmış, Güneş gibi çarh-ı çârümin. Câhın ayağı nîzend âsmân, Vuristân yüz yol bulsun çünkü zemin. Şah Keyhüsrev vücud ve ma'delet, Gûş himmet çarh kör kıldı ez tîn. Din şahı bahtiyar olsun ve hest, Bargâhın melce-i dünya ve dîn. Çünkü sen cevher bağış geldin bahr-i lîk, Başın o mevc Çin içinde Çin.

Sayfa 281

Devirlerin ve zamanın akranları arasında aradım taradım; senin gibi bir şahı, akıl gözüyle ancak gördüm. Zamanın devri içerisinde geçip gidiyordum; ta ki senin değerini kesin olarak görünceye dek. Güneş, senin eşiğine baş koyar; ta ki değerli yüzünle gündüzü öpsün. Ey şah, senin durumunu beyan etmek en yüksek çarktır. Senin tecrüben ve terbiyen beni yetiştirdi; atın sırtı bana onurlu bir çehre verdi. Zahit gibi sarı ve ince hâle geldim; dağlarda sırlar arayıp coşma. Duaların dil işi olunca ister istemez gizli hazine haline geldi. Güneşin bedenine titreme düştü; çünkü senin kaşında Çin'in öfkesini gördü. Düşmanın seninle olan çabası ateşli suyun önündeki aciz köpek gibidir. Toprak olmuş düşman seninle nasıl başa çıkabilir? Zaten senin fikrin metindir. Düşmanın kökünü kazımak için göğün aslanı pusuya yatar. Şehriyar karşılık vermeye başladığında, yardımcı ay bile ufka dalar. Eğer senin ahlakından kuşatıcı bir koku alırsa rüzgâr değer keselerinin başını koparır. Dünya baki kaldıkça şad ve mesut ol; dünya hükümdarları devletle seçkin kılındı. Dua kabul ile birleştiği için, bundan fazlasıyla huzurun zahmetini vermeye cesaret edemiyorum.

Sultân Rûknü'd-Dünyâ ve'd-Dîn Arslan bin Tuğrul bin Muhammed Kasîm-i Emîrû'l-Mü'minîn

Sultan Arslan kırmızı yüzlü, güzel yüzlü, buğday tenli, güzel yüz hatlarına sahip, Rabi'ü'l-kâme, tam gövdeli idi. Padişahlığı on beş yıl ve yedi ay, taht süresi kırk üç yıl. Tuğrası “Allah’a sığındım.” Veziri Şihâbü'd-Dîn İbn Sika, vezir Abdü'l-Azîz.

281 سلطان ارسلان بن طغرل	282 غری سلطان ارسلان بن تکی اعجاز	283 سلطان ارسلان بن طغرل	284 فتح یونان ارسلان فاتح ملاحیرا
جست تائب جانب ایاکی و تعطف اریا اریا، و چون روزگار بر قیعد از دل وید کجیل یی نودخت صاحب تخت روی بنیست و پای بر 1000رنگ آرد تا بخت هفت بار، اریا از هفت ملک مشور عیلت و مثال عقلت در سید و زبات جهان آریا ارسلان بهمان خرابید و جهان به دولت و سیاست بیع او و اسامت اریا ملک اعجاز ⁽¹⁾ روی کرفت و روی دیگر یافت و اریا املای سر بر خط بدیگ نهاد و ریبا در سایه عدل و خلعت سامودت و تخت سلطنت ارسلان برین کرفت، نهاد و دفع جان یی داشت و نام نکو عیلت عمر یی گذاشت، نعر ⁽²⁾ فرنگی بخت دل در حسان بد، سر کشت بسند گذشتا بسند 1 ⁽³⁾ بختی عدل کار درج یی کرفت، خراجی یی سنای و خرج یی کرفت جهاندار یی تنیبا کرد قیادت ⁽⁴⁾ و تنیبا ⁽⁵⁾ جویانرا خورد و تنیبا بیان لایق یی دید از کج دنیا، بسپرد کجج دیبا ریج و دست سست و وارثانرا حیاجه تنیبا القن نه معین کشت و مدد ریج خلایق کربانی ⁽⁶⁾ بخت شد سلطان کجی کشت، و امور ملک ارف 1 ⁽⁷⁾ و چون اعجاز نام یافت، و سلطان کار و ملک اعجاز در آخر سنه خمس و اول سنه سست و خمین او خمین نام ⁽⁸⁾ از سلای اسمان رفت در فصل زمستان، و امیر غزائین شتار بار یک بود و حسان ایلان ⁽⁹⁾ ایلان تن با ملک عیبت ⁽¹⁰⁾ یی داد، درین مابله امیر غزائین اریا مل نامک بید آمد با حسان ایلان بیع کرفت و کسین پاریس فرستاد خمین 1 ⁽¹¹⁾ ملک عیبت و خود حسان طغرل کرد، ملک بر همان دستان و سلطان شرف ایلان کرد او و ناصر ایلان آفتی با در همان آندند، ملک	عبد از پاریس اسمان آمد، ایلان و شتار در خدمت او و برآ کاله تصد کرد کوسه، سلطان و ملک و امیران از پنی باز شدند و یکه بروکی هروی ⁽¹²⁾ ترحین ⁽¹³⁾ ملاقات اعجاز و حسان عیبت رفت ⁽¹⁴⁾ ، عابت هریبت بر ملک عیبت اعجاز و سیم هریبتان رفت و غزائین عیبت فم شد و ایلان بری ⁽¹⁵⁾ ، مل ⁽¹⁶⁾ ملکت لژیکه آختن ایلان ⁽¹⁷⁾ ، ایلان سلطان نام و ملک اعجاز بر اریای ری کشتند، ایلان از سیم ایلان لژیکان کشتند، مل ⁽¹⁸⁾ ترحین غن ایلان غزائین ⁽¹⁹⁾ ، نعر ⁽²⁰⁾ کرفت و عیبت از دیگران کردی، مگر در میان جان کیدی و چون عیبت ملک از آن و آفریجان بسند تریت ملک درین شد ملک اعجاز از لشکار املای سلای طغرل طغرل ⁽²¹⁾ ، در سنه 1 ⁽²²⁾ عیبت و جرس هوس عیبت، مل ⁽²³⁾ مل ⁽²⁴⁾ ملکت طغرل ⁽²⁵⁾ ، نعر ⁽²⁶⁾ هرک از قدر عیبتی شد ⁽²⁷⁾ ، پای یی از کجج خود کشتید ⁽²⁸⁾ ، 1150 ⁽²⁹⁾ لشکار سلای در مل اریا رات سلای و لشکار رای و رویت ایاکی روی بدار کاکار بایند و سیم همدت و امیران درجه قیادت میان چند در سند ⁽³⁰⁾ ، مل ⁽³¹⁾ مل ⁽³²⁾ ملکت رای ⁽³³⁾ قوی ملکت و مل ⁽³⁴⁾ مل ⁽³⁵⁾ ملکت ⁽³⁶⁾ چند ⁽³⁷⁾ ، نعر ⁽³⁸⁾ حسین طغرل پوریس یاد، عیبت اریا بر روی بر ناله از هروی لشکار نام آریند، و بر هوی برینان بختی کردند، نعر ⁽³⁹⁾ و سیم لشکاره بر سلطان ⁽⁴⁰⁾ نعر ⁽⁴¹⁾ ، و چون شد روی هملون کرد، تا کج ⁽⁴²⁾ 1 ⁽⁴³⁾ ملکت ⁽⁴⁴⁾ نعر ⁽⁴⁵⁾ نعر ⁽⁴⁶⁾ ، ملکت ⁽⁴⁷⁾ ملکت ⁽⁴⁸⁾ ملکت ⁽⁴⁹⁾ ملکت ⁽⁵⁰⁾ ملکت ⁽⁵¹⁾ ملکت ⁽⁵²⁾ ملکت ⁽⁵³⁾ ملکت ⁽⁵⁴⁾ ملکت ⁽⁵⁵⁾ ملکت ⁽⁵⁶⁾ ملکت ⁽⁵⁷⁾ ملکت ⁽⁵⁸⁾ ملکت ⁽⁵⁹⁾ ملکت ⁽⁶⁰⁾ ملکت ⁽⁶¹⁾ ملکت ⁽⁶²⁾ ملکت ⁽⁶³⁾ ملکت ⁽⁶⁴⁾ ملکت ⁽⁶⁵⁾ ملکت ⁽⁶⁶⁾ ملکت ⁽⁶⁷⁾ ملکت ⁽⁶⁸⁾ ملکت ⁽⁶⁹⁾ ملکت ⁽⁷⁰⁾ ملکت ⁽⁷¹⁾ ملکت ⁽⁷²⁾ ملکت ⁽⁷³⁾ ملکت ⁽⁷⁴⁾ ملکت ⁽⁷⁵⁾ ملکت ⁽⁷⁶⁾ ملکت ⁽⁷⁷⁾ ملکت ⁽⁷⁸⁾ ملکت ⁽⁷⁹⁾ ملکت ⁽⁸⁰⁾ ملکت ⁽⁸¹⁾ ملکت ⁽⁸²⁾ ملکت ⁽⁸³⁾ ملکت ⁽⁸⁴⁾ ملکت ⁽⁸⁵⁾ ملکت ⁽⁸⁶⁾ ملکت ⁽⁸⁷⁾ ملکت ⁽⁸⁸⁾ ملکت ⁽⁸⁹⁾ ملکت ⁽⁹⁰⁾ ملکت ⁽⁹¹⁾ ملکت ⁽⁹²⁾ ملکت ⁽⁹³⁾ ملکت ⁽⁹⁴⁾ ملکت ⁽⁹⁵⁾ ملکت ⁽⁹⁶⁾ ملکت ⁽⁹⁷⁾ ملکت ⁽⁹⁸⁾ ملکت ⁽⁹⁹⁾ ملکت ⁽¹⁰⁰⁾ ملکت ⁽¹⁰¹⁾ ملکت ⁽¹⁰²⁾ ملکت ⁽¹⁰³⁾ ملکت ⁽¹⁰⁴⁾ ملکت ⁽¹⁰⁵⁾ ملکت ⁽¹⁰⁶⁾ ملکت ⁽¹⁰⁷⁾ ملکت ⁽¹⁰⁸⁾ ملکت ⁽¹⁰⁹⁾ ملکت ⁽¹¹⁰⁾ ملکت ⁽¹¹¹⁾ ملکت ⁽¹¹²⁾ ملکت ⁽¹¹³⁾ ملکت ⁽¹¹⁴⁾ ملکت ⁽¹¹⁵⁾ ملکت ⁽¹¹⁶⁾ ملکت ⁽¹¹⁷⁾ ملکت ⁽¹¹⁸⁾ ملکت ⁽¹¹⁹⁾ ملکت ⁽¹²⁰⁾ ملکت ⁽¹²¹⁾ ملکت ⁽¹²²⁾ ملکت ⁽¹²³⁾ ملکت ⁽¹²⁴⁾ ملکت ⁽¹²⁵⁾ ملکت ⁽¹²⁶⁾ ملکت ⁽¹²⁷⁾ ملکت ⁽¹²⁸⁾ ملکت ⁽¹²⁹⁾ ملکت ⁽¹³⁰⁾ ملکت ⁽¹³¹⁾ ملکت ⁽¹³²⁾ ملکت ⁽¹³³⁾ ملکت ⁽¹³⁴⁾ ملکت ⁽¹³⁵⁾ ملکت ⁽¹³⁶⁾ ملکت ⁽¹³⁷⁾ ملکت ⁽¹³⁸⁾ ملکت ⁽¹³⁹⁾ ملکت ⁽¹⁴⁰⁾ ملکت ⁽¹⁴¹⁾ ملکت ⁽¹⁴²⁾ ملکت ⁽¹⁴³⁾ ملکت ⁽¹⁴⁴⁾ ملکت ⁽¹⁴⁵⁾ ملکت ⁽¹⁴⁶⁾ ملکت ⁽¹⁴⁷⁾ ملکت ⁽¹⁴⁸⁾ ملکت ⁽¹⁴⁹⁾ ملکت ⁽¹⁵⁰⁾ ملکت ⁽¹⁵¹⁾ ملکت ⁽¹⁵²⁾ ملکت ⁽¹⁵³⁾ ملکت ⁽¹⁵⁴⁾ ملکت ⁽¹⁵⁵⁾ ملکت ⁽¹⁵⁶⁾ ملکت ⁽¹⁵⁷⁾ ملکت ⁽¹⁵⁸⁾ ملکت ⁽¹⁵⁹⁾ ملکت ⁽¹⁶⁰⁾ ملکت ⁽¹⁶¹⁾ ملکت ⁽¹⁶²⁾ ملکت ⁽¹⁶³⁾ ملکت ⁽¹⁶⁴⁾ ملکت ⁽¹⁶⁵⁾ ملکت ⁽¹⁶⁶⁾ ملکت ⁽¹⁶⁷⁾ ملکت ⁽¹⁶⁸⁾ ملکت ⁽¹⁶⁹⁾ ملکت ⁽¹⁷⁰⁾ ملکت ⁽¹⁷¹⁾ ملکت ⁽¹⁷²⁾ ملکت ⁽¹⁷³⁾ ملکت ⁽¹⁷⁴⁾ ملکت ⁽¹⁷⁵⁾ ملکت ⁽¹⁷⁶⁾ ملکت ⁽¹⁷⁷⁾ ملکت ⁽¹⁷⁸⁾ ملکت ⁽¹⁷⁹⁾ ملکت ⁽¹⁸⁰⁾ ملکت ⁽¹⁸¹⁾ ملکت ⁽¹⁸²⁾ ملکت ⁽¹⁸³⁾ ملکت ⁽¹⁸⁴⁾ ملکت ⁽¹⁸⁵⁾ ملکت ⁽¹⁸⁶⁾ ملکت ⁽¹⁸⁷⁾ ملکت ⁽¹⁸⁸⁾ ملکت ⁽¹⁸⁹⁾ ملکت ⁽¹⁹⁰⁾ ملکت ⁽¹⁹¹⁾ ملکت ⁽¹⁹²⁾ ملکت ⁽¹⁹³⁾ ملکت ⁽¹⁹⁴⁾ ملکت ⁽¹⁹⁵⁾ ملکت ⁽¹⁹⁶⁾ ملکت ⁽¹⁹⁷⁾ ملکت ⁽¹⁹⁸⁾ ملکت ⁽¹⁹⁹⁾ ملکت ⁽²⁰⁰⁾ ملکت ⁽²⁰¹⁾ ملکت ⁽²⁰²⁾ ملکت ⁽²⁰³⁾ ملکت ⁽²⁰⁴⁾ ملکت ⁽²⁰⁵⁾ ملکت ⁽²⁰⁶⁾ ملکت ⁽²⁰⁷⁾ ملکت ⁽²⁰⁸⁾ ملکت ⁽²⁰⁹⁾ ملکت ⁽²¹⁰⁾ ملکت ⁽²¹¹⁾ ملکت ⁽²¹²⁾ ملکت ⁽²¹³⁾ ملکت ⁽²¹⁴⁾ ملکت ⁽²¹⁵⁾ ملکت ⁽²¹⁶⁾ ملکت ⁽²¹⁷⁾ ملکت ⁽²¹⁸⁾ ملکت ⁽²¹⁹⁾ ملکت ⁽²²⁰⁾ ملکت ⁽²²¹⁾ ملکت ⁽²²²⁾ ملکت ⁽²²³⁾ ملکت ⁽²²⁴⁾ ملکت ⁽²²⁵⁾ ملکت ⁽²²⁶⁾ ملکت ⁽²²⁷⁾ ملکت ⁽²²⁸⁾ ملکت ⁽²²⁹⁾ ملکت ⁽²³⁰⁾ ملکت ⁽²³¹⁾ ملکت ⁽²³²⁾ ملکت ⁽²³³⁾ ملکت ⁽²³⁴⁾ ملکت ⁽²³⁵⁾ ملکت ⁽²³⁶⁾ ملکت ⁽²³⁷⁾ ملکت ⁽²³⁸⁾ ملکت ⁽²³⁹⁾ ملکت ⁽²⁴⁰⁾ ملکت ⁽²⁴¹⁾ ملکت ⁽²⁴²⁾ ملکت ⁽²⁴³⁾ ملکت ⁽²⁴⁴⁾ ملکت ⁽²⁴⁵⁾ ملکت ⁽²⁴⁶⁾ ملکت ⁽²⁴⁷⁾ ملکت ⁽²⁴⁸⁾ ملکت ⁽²⁴⁹⁾ ملکت ⁽²⁵⁰⁾ ملکت ⁽²⁵¹⁾ ملکت ⁽²⁵²⁾ ملکت ⁽²⁵³⁾ ملکت ⁽²⁵⁴⁾ ملکت ⁽²⁵⁵⁾ ملکت ⁽²⁵⁶⁾ ملکت ⁽²⁵⁷⁾ ملکت ⁽²⁵⁸⁾ ملکت ⁽²⁵⁹⁾ ملکت ⁽²⁶⁰⁾ ملکت ⁽²⁶¹⁾ ملکت ⁽²⁶²⁾ ملکت ⁽²⁶³⁾ ملکت ⁽²⁶⁴⁾ ملکت ⁽²⁶⁵⁾ ملکت ⁽²⁶⁶⁾ ملکت ⁽²⁶⁷⁾ ملکت ⁽²⁶⁸⁾ ملکت ⁽²⁶⁹⁾ ملکت ⁽²⁷⁰⁾ ملکت ⁽²⁷¹⁾ ملکت ⁽²⁷²⁾ ملکت ⁽²⁷³⁾ ملکت ⁽²⁷⁴⁾ ملکت ⁽²⁷⁵⁾ ملکت ⁽²⁷⁶⁾ ملکت ⁽²⁷⁷⁾ ملکت ⁽²⁷⁸⁾ ملکت ⁽²⁷⁹⁾ ملکت ⁽²⁸⁰⁾ ملکت ⁽²⁸¹⁾ ملکت ⁽²⁸²⁾ ملکت ⁽²⁸³⁾ ملکت ⁽²⁸⁴⁾ ملکت ⁽²⁸⁵⁾ ملکت ⁽²⁸⁶⁾ ملکت ⁽²⁸⁷⁾ ملکت ⁽²⁸⁸⁾ ملکت ⁽²⁸⁹⁾ ملکت ⁽²⁹⁰⁾ ملکت ⁽²⁹¹⁾ ملکت ⁽²⁹²⁾ ملکت ⁽²⁹³⁾ ملکت ⁽²⁹⁴⁾ ملکت ⁽²⁹⁵⁾ ملکت ⁽²⁹⁶⁾ ملکت ⁽²⁹⁷⁾ ملکت ⁽²⁹⁸⁾ ملکت ⁽²⁹⁹⁾ ملکت ⁽³⁰⁰⁾ ملکت ⁽³⁰¹⁾ ملکت ⁽³⁰²⁾ ملکت ⁽³⁰³⁾ ملکت ⁽³⁰⁴⁾ ملکت ⁽³⁰⁵⁾ ملکت ⁽³⁰⁶⁾ ملکت ⁽³⁰⁷⁾ ملکت ⁽³⁰⁸⁾ ملکت ⁽³⁰⁹⁾ ملکت ⁽³¹⁰⁾ ملکت ⁽³¹¹⁾ ملکت ⁽³¹²⁾ ملکت ⁽³¹³⁾ ملکت ⁽³¹⁴⁾ ملکت ⁽³¹⁵⁾ ملکت ⁽³¹⁶⁾ ملکت ⁽³¹⁷⁾ ملکت ⁽³¹⁸⁾ ملکت ⁽³¹⁹⁾ ملکت ⁽³²⁰⁾ ملکت ⁽³²¹⁾ ملکت ⁽³²²⁾ ملکت ⁽³²³⁾ ملکت ⁽³²⁴⁾ ملکت ⁽³²⁵⁾ ملکت ⁽³²⁶⁾ ملکت ⁽³²⁷⁾ ملکت ⁽³²⁸⁾ ملکت ⁽³²⁹⁾ ملکت ⁽³³⁰⁾ ملکت ⁽³³¹⁾ ملکت ⁽³³²⁾ ملکت ⁽³³³⁾ ملکت ⁽³³⁴⁾ ملکت ⁽³³⁵⁾ ملکت ⁽³³⁶⁾ ملکت ⁽³³⁷⁾ ملکت ⁽³³⁸⁾ ملکت ⁽³³⁹⁾ ملکت ⁽³⁴⁰⁾ ملکت ⁽³⁴¹⁾ ملکت ⁽³⁴²⁾ ملکت ⁽³⁴³⁾ ملکت ⁽³⁴⁴⁾ ملکت ⁽³⁴⁵⁾ ملکت ⁽³⁴⁶⁾ ملکت ⁽³⁴⁷⁾ ملکت ⁽³⁴⁸⁾ ملکت ⁽³⁴⁹⁾ ملکت ⁽³⁵⁰⁾ ملکت ⁽³⁵¹⁾ ملکت ⁽³⁵²⁾ ملکت ⁽³⁵³⁾ ملکت ⁽³⁵⁴⁾ ملکت ⁽³⁵⁵⁾ ملکت ⁽³⁵⁶⁾ ملکت ⁽³⁵⁷⁾ ملکت ⁽³⁵⁸⁾ ملکت ⁽³⁵⁹⁾ ملکت ⁽³⁶⁰⁾ ملکت ⁽³⁶¹⁾ ملکت ⁽³⁶²⁾ ملکت ⁽³⁶³⁾ ملکت ⁽³⁶⁴⁾ ملکت ⁽³⁶⁵⁾ ملکت ⁽³⁶⁶⁾ ملکت ⁽³⁶⁷⁾ ملکت ⁽³⁶⁸⁾ ملکت ⁽³⁶⁹⁾ ملکت ⁽³⁷⁰⁾ ملکت ⁽³⁷¹⁾ ملکت ⁽³⁷²⁾ ملکت ⁽³⁷³⁾ ملکت ⁽³⁷⁴⁾ ملکت ⁽³⁷⁵⁾ ملکت ⁽³⁷⁶⁾ ملکت ⁽³⁷⁷⁾ ملکت ⁽³⁷⁸⁾ ملکت ⁽³⁷⁹⁾ ملکت ⁽³⁸⁰⁾ ملکت ⁽³⁸¹⁾ ملکت ⁽³⁸²⁾ ملکت ⁽³⁸³⁾ ملکت ⁽³⁸⁴⁾ ملکت ⁽³⁸⁵⁾ ملکت ⁽³⁸⁶⁾ ملکت ⁽³⁸⁷⁾ ملکت ⁽³⁸⁸⁾ ملکت ⁽³⁸⁹⁾ ملکت ⁽³⁹⁰⁾ ملکت ⁽³⁹¹⁾ ملکت ⁽³⁹²⁾ ملکت ⁽³⁹³⁾ ملکت ⁽³⁹⁴⁾ ملکت ⁽³⁹⁵⁾ ملکت ⁽³⁹⁶⁾ ملکت ⁽³⁹⁷⁾ ملکت ⁽³⁹⁸⁾ ملکت ⁽³⁹⁹⁾ ملکت ⁽⁴⁰⁰⁾ ملکت ⁽⁴⁰¹⁾ ملکت ⁽⁴⁰²⁾ ملکت ⁽⁴⁰³⁾ ملکت ⁽⁴⁰⁴⁾ ملکت ⁽⁴⁰⁵⁾ ملکت ⁽⁴⁰⁶⁾ ملکت ⁽⁴⁰⁷⁾ ملکت ⁽⁴⁰⁸⁾ ملکت ⁽⁴⁰⁹⁾ ملکت ⁽⁴¹⁰⁾ ملکت ⁽⁴¹¹⁾ ملکت ⁽⁴¹²⁾ ملکت ⁽⁴¹³⁾ ملکت ⁽⁴¹⁴⁾ ملکت ⁽⁴¹⁵⁾ ملکت ⁽⁴¹⁶⁾ ملکت ⁽⁴¹⁷⁾ ملکت ⁽⁴¹⁸⁾ ملکت ⁽⁴¹⁹⁾ ملکت ⁽⁴²⁰⁾ ملکت ⁽⁴²¹⁾ ملکت ⁽⁴²²⁾ ملکت ⁽⁴²³⁾ ملکت ⁽⁴²⁴⁾ ملکت ⁽⁴²⁵⁾ ملکت ⁽⁴²⁶⁾ ملکت ⁽⁴²⁷⁾ ملکت ⁽⁴²⁸⁾ ملکت ⁽⁴²⁹⁾ ملکت ⁽⁴³⁰⁾ ملکت ⁽⁴³¹⁾ ملکت ⁽⁴³²⁾ ملکت ⁽⁴³³⁾ ملکت ⁽⁴³⁴⁾ ملکت ⁽⁴³⁵⁾ ملکت ⁽⁴³⁶⁾ ملکت ⁽⁴³⁷⁾ ملکت ⁽⁴³⁸⁾ ملکت ⁽⁴³⁹⁾ ملکت ⁽⁴⁴⁰⁾ ملکت ⁽⁴⁴¹⁾ ملکت ⁽⁴⁴²⁾ ملکت ⁽⁴⁴³⁾ ملکت ⁽⁴⁴⁴⁾ ملکت ⁽⁴⁴⁵⁾ ملکت ⁽⁴⁴⁶⁾ ملکت ⁽⁴⁴⁷⁾ ملکت ⁽⁴⁴⁸⁾ ملکت ⁽⁴⁴⁹⁾ ملکت ⁽⁴⁵⁰⁾ ملکت ⁽⁴⁵¹⁾ ملکت ⁽⁴⁵²⁾ ملکت ⁽⁴⁵³⁾ ملکت ⁽⁴⁵⁴⁾ ملکت ⁽⁴⁵⁵⁾ ملکت ⁽⁴⁵⁶⁾ ملکت ⁽⁴⁵⁷⁾ ملکت ⁽⁴⁵⁸⁾ ملکت ⁽⁴⁵⁹⁾ ملکت ⁽⁴⁶⁰⁾ ملکت ⁽⁴⁶¹⁾ ملکت ⁽⁴⁶²⁾ ملکت ⁽⁴⁶³⁾ ملکت ⁽⁴⁶⁴⁾ ملکت ⁽⁴⁶⁵⁾ ملکت ⁽⁴⁶⁶⁾ ملکت ⁽⁴⁶⁷⁾ ملکت ⁽⁴⁶⁸⁾ ملکت ⁽⁴⁶⁹⁾ ملکت ⁽⁴⁷⁰⁾ ملکت ⁽⁴⁷¹⁾ ملکت ⁽⁴⁷²⁾ ملکت ⁽⁴⁷³⁾ ملکت ⁽⁴⁷⁴⁾ ملکت ⁽⁴⁷⁵⁾ ملکت ⁽⁴⁷⁶⁾ ملکت ⁽⁴⁷⁷⁾ ملکت ⁽⁴⁷⁸⁾ ملکت ⁽⁴⁷⁹⁾ ملکت ⁽⁴⁸⁰⁾ ملکت ⁽⁴⁸¹⁾ ملکت ⁽⁴⁸²⁾ ملکت ⁽⁴⁸³⁾ ملکت ⁽⁴⁸⁴⁾ ملکت ⁽⁴⁸⁵⁾ ملکت ⁽⁴⁸⁶⁾ ملکت ⁽⁴⁸⁷⁾ ملکت ⁽⁴⁸⁸⁾ ملکت ⁽⁴⁸⁹⁾ ملکت ⁽⁴⁹⁰⁾ ملکت ⁽⁴⁹¹⁾ ملکت ⁽⁴⁹²⁾ ملکت ⁽⁴⁹³⁾ ملکت ⁽⁴⁹⁴⁾ ملکت ⁽⁴⁹⁵⁾ ملکت ⁽⁴⁹⁶⁾ ملکت ⁽⁴⁹⁷⁾ ملکت ⁽⁴⁹⁸⁾ ملکت ⁽⁴⁹⁹⁾ ملکت ⁽⁵⁰⁰⁾ ملکت ⁽⁵⁰¹⁾ ملکت ⁽⁵⁰²⁾ ملکت ⁽⁵⁰³⁾ ملکت ⁽⁵⁰⁴⁾ ملکت ⁽⁵⁰⁵⁾ ملکت ⁽⁵⁰⁶⁾ ملکت ⁽⁵⁰⁷⁾ ملکت ⁽⁵⁰⁸⁾ ملکت ⁽⁵⁰⁹⁾ ملکت ⁽⁵¹⁰⁾ ملکت ⁽⁵¹¹⁾ ملکت ⁽⁵¹²⁾ ملکت ⁽⁵¹³⁾ ملکت ⁽⁵¹⁴⁾ ملکت ⁽⁵¹⁵⁾ ملکت ⁽⁵¹⁶⁾ ملکت ⁽⁵¹⁷⁾ ملکت ⁽⁵¹⁸⁾ ملکت ⁽⁵¹⁹⁾ ملکت ⁽⁵²⁰⁾ ملکت ⁽⁵²¹⁾ ملکت ⁽⁵²²⁾ ملکت ⁽⁵²³⁾ ملکت ⁽⁵²⁴⁾ ملکت ⁽⁵²⁵⁾ ملکت ⁽⁵²⁶⁾ ملکت ⁽⁵²⁷⁾ ملکت ⁽⁵²⁸⁾ ملکت ⁽⁵²⁹⁾ ملکت ⁽⁵³⁰⁾ ملکت ⁽⁵³¹⁾ ملکت ⁽⁵³²⁾ ملکت ⁽⁵³³⁾ ملکت ⁽⁵³⁴⁾ ملکت ⁽⁵³⁵⁾ ملکت ⁽⁵³⁶⁾ ملکت ⁽⁵³⁷⁾ ملکت ⁽⁵³⁸⁾ ملکت ⁽⁵³⁹⁾ ملکت ⁽⁵⁴⁰⁾ ملکت ⁽⁵⁴¹⁾ ملکت ⁽⁵⁴²⁾ ملکت ⁽⁵⁴³⁾ ملکت ⁽⁵⁴⁴⁾ ملکت ⁽⁵⁴⁵⁾ ملکت ⁽⁵⁴⁶⁾ ملکت ⁽⁵⁴⁷⁾ ملکت ⁽⁵⁴⁸⁾ ملکت ⁽⁵⁴⁹⁾ ملکت ⁽⁵⁵⁰⁾ ملکت ⁽⁵⁵¹⁾ ملکت ⁽⁵⁵²⁾ ملکت ⁽⁵⁵³⁾ ملکت ⁽⁵⁵⁴⁾ ملکت ⁽⁵⁵⁵⁾ ملکت ⁽⁵⁵⁶⁾ ملکت ⁽⁵⁵⁷⁾ ملکت ⁽⁵⁵⁸⁾ ملکت ⁽⁵⁵⁹⁾ ملکت ⁽⁵⁶⁰⁾ ملکت ⁽⁵⁶¹⁾ ملکت ⁽⁵⁶²⁾ ملکت ⁽⁵⁶³⁾ ملکت ⁽⁵⁶⁴⁾ ملکت ⁽⁵⁶⁵⁾ ملکت ⁽⁵⁶⁶⁾ ملکت ⁽⁵⁶⁷⁾ ملکت ⁽⁵⁶⁸⁾ ملکت ⁽⁵⁶⁹⁾ ملکت ⁽⁵⁷⁰⁾ ملکت ⁽⁵⁷¹⁾ ملکت ⁽⁵⁷²⁾ ملکت ⁽⁵⁷³⁾ ملکت ⁽⁵⁷⁴⁾ ملکت ⁽⁵⁷⁵⁾ ملکت ⁽⁵⁷⁶⁾ ملکت ⁽⁵⁷⁷⁾ ملکت ⁽⁵⁷⁸⁾ ملکت ⁽⁵⁷⁹⁾ ملکت ⁽⁵⁸⁰⁾ ملکت ⁽⁵⁸¹⁾ ملکت ⁽⁵⁸²⁾ ملکت ⁽⁵⁸³⁾ ملکت ⁽⁵⁸⁴⁾ ملکت ⁽⁵⁸⁵⁾ ملکت ⁽⁵⁸⁶⁾ ملکت ⁽⁵⁸⁷⁾ ملکت ⁽⁵⁸⁸⁾ ملکت ⁽⁵⁸⁹⁾ ملکت ⁽⁵⁹⁰⁾ ملکت ⁽⁵⁹¹⁾ ملکت ⁽⁵⁹²⁾ ملکت ⁽⁵⁹³⁾ ملکت ⁽⁵⁹⁴⁾ ملکت ⁽⁵⁹⁵⁾ ملکت ⁽⁵⁹⁶⁾ ملکت ⁽⁵⁹⁷⁾ ملکت ⁽⁵⁹⁸⁾ ملکت ⁽⁵⁹⁹⁾ ملکت ⁽⁶⁰⁰⁾ ملکت ⁽⁶⁰¹⁾ ملکت ⁽⁶⁰²⁾ ملکت ⁽⁶⁰³⁾ ملکت ⁽⁶⁰⁴⁾ ملکت ⁽⁶⁰⁵⁾ ملکت ⁽⁶⁰⁶⁾ ملکت ⁽⁶⁰⁷⁾ ملکت ⁽⁶⁰⁸⁾ ملکت ⁽⁶⁰⁹⁾ ملکت ⁽⁶¹⁰⁾ ملکت ⁽⁶¹¹⁾ ملکت ⁽⁶¹²⁾ ملکت ⁽⁶¹³⁾ ملکت ⁽⁶¹⁴⁾ ملکت ⁽⁶¹⁵⁾ ملکت ⁽⁶¹⁶⁾ ملکت ⁽⁶¹⁷⁾ ملکت ⁽⁶¹⁸⁾ ملکت ⁽⁶¹⁹⁾ ملکت ⁽⁶²⁰⁾ ملکت ⁽⁶²¹⁾ ملکت ⁽⁶²²⁾ ملکت ⁽⁶²³⁾ ملکت ⁽⁶²⁴⁾ ملکت ⁽⁶²⁵⁾ ملکت ⁽⁶²⁶⁾ ملکت ⁽⁶²⁷⁾ ملکت ⁽⁶²⁸⁾ ملکت ⁽⁶²⁹⁾ ملکت ⁽⁶³⁰⁾ ملکت ⁽⁶³¹⁾ ملکت ⁽⁶³²⁾ ملکت ⁽⁶³³⁾ ملکت ⁽⁶³⁴⁾ ملکت ⁽⁶³⁵⁾ ملکت ⁽⁶³⁶⁾ ملکت ⁽⁶³⁷⁾ ملکت ⁽⁶³⁸⁾ ملکت ⁽⁶³⁹⁾ ملکت ⁽⁶⁴⁰⁾ ملکت ⁽⁶⁴¹⁾ ملکت ⁽⁶⁴²⁾ ملکت ⁽⁶⁴³⁾ ملکت ⁽⁶⁴⁴⁾ ملکت ⁽⁶⁴⁵⁾ ملکت ⁽⁶⁴⁶⁾ ملکت ⁽⁶⁴⁷⁾ ملکت ⁽⁶⁴⁸⁾ ملکت ⁽⁶⁴⁹⁾ ملکت ⁽⁶⁵⁰⁾ ملکت ⁽⁶⁵¹⁾ ملکت ⁽⁶⁵²⁾ ملکت ⁽⁶⁵³⁾ ملکت ⁽⁶⁵⁴⁾ ملکت ⁽⁶⁵⁵⁾ ملکت ⁽⁶⁵⁶⁾ ملکت ⁽⁶⁵⁷⁾ ملکت ⁽⁶⁵⁸⁾ ملکت ⁽⁶⁵⁹⁾ ملکت ⁽⁶⁶⁰⁾ ملکت ⁽⁶⁶¹⁾ ملکت ⁽⁶⁶²⁾ ملکت ⁽⁶⁶³⁾ ملکت ⁽⁶⁶⁴⁾ ملکت ⁽⁶⁶⁵⁾ ملکت ⁽⁶⁶⁶⁾ ملکت ⁽⁶⁶⁷⁾ ملکت ⁽⁶⁶⁸⁾ ملکت ⁽⁶⁶⁹⁾ ملکت ⁽⁶⁷⁰⁾ ملکت ⁽⁶⁷¹⁾ ملکت ⁽⁶⁷²⁾ ملکت ⁽⁶⁷³⁾ ملکت ⁽⁶⁷⁴⁾ ملکت ⁽⁶⁷⁵⁾ ملکت ⁽⁶⁷⁶⁾ ملکت ⁽⁶⁷⁷⁾ ملکت ⁽⁶⁷⁸⁾ ملکت ⁽⁶⁷⁹⁾ ملکت ⁽⁶⁸⁰⁾ ملکت ⁽⁶⁸¹⁾ ملکت ⁽⁶⁸²⁾ ملکت ⁽⁶⁸³⁾ ملکت ⁽⁶⁸⁴⁾ ملکت ⁽⁶⁸⁵⁾ ملکت ⁽⁶⁸⁶⁾ ملکت ⁽⁶⁸⁷⁾ ملکت ⁽⁶⁸⁸⁾ ملکت ⁽⁶⁸⁹⁾ ملکت ⁽⁶⁹⁰⁾ ملکت ⁽⁶⁹¹⁾ ملکت ⁽⁶⁹²⁾ ملکت ⁽⁶⁹³⁾ ملکت ⁽⁶⁹⁴⁾ ملکت ⁽⁶⁹⁵⁾ ملکت ⁽⁶⁹⁶⁾ ملکت ⁽⁶⁹⁷⁾ ملکت ⁽⁶⁹⁸⁾ ملکت ⁽⁶⁹⁹⁾ ملکت ⁽⁷⁰⁰⁾ ملکت ⁽⁷⁰¹⁾ ملکت ⁽⁷⁰²⁾ ملکت ⁽⁷⁰³⁾ ملکت ⁽⁷⁰⁴⁾ ملکت ⁽⁷⁰⁵⁾ ملکت ⁽⁷⁰⁶⁾ ملکت ⁽⁷⁰⁷⁾ ملکت ⁽⁷⁰⁸⁾ ملکت ⁽⁷⁰⁹⁾ ملکت ⁽⁷¹⁰⁾ ملکت ⁽⁷¹¹⁾ ملکت ⁽⁷¹²⁾ ملکت ⁽⁷¹³⁾ ملکت ⁽⁷¹⁴⁾ ملکت ⁽⁷¹⁵⁾ ملکت ⁽⁷¹⁶⁾ ملکت ⁽⁷¹⁷⁾ ملکت ⁽⁷¹⁸⁾ ملکت ⁽⁷¹⁹⁾ ملکت ⁽⁷²⁰⁾ ملکت ⁽⁷²¹⁾ ملکت ⁽⁷²²⁾ ملکت ⁽⁷²³⁾ ملکت ⁽⁷²⁴⁾ ملکت ⁽⁷²⁵⁾ ملکت ⁽⁷²⁶⁾ ملکت ⁽⁷²⁷⁾ ملکت ⁽⁷²⁸⁾ ملکت ⁽⁷²⁹⁾ ملکت ⁽⁷³⁰⁾ ملکت ⁽⁷³¹⁾ ملکت ⁽⁷³²⁾ ملکت ⁽⁷³³⁾ ملکت ⁽⁷³⁴⁾ ملکت ⁽⁷³⁵⁾ ملکت ⁽⁷³⁶⁾ ملکت ⁽⁷³⁷⁾ ملکت ⁽⁷³⁸⁾ ملکت ⁽⁷³⁹⁾ ملکت ⁽⁷⁴⁰⁾ ملکت ⁽⁷⁴¹⁾ ملکت ⁽⁷⁴²⁾ ملکت ⁽⁷⁴³⁾ ملکت ⁽⁷⁴⁴⁾ ملکت ⁽⁷⁴⁵⁾ ملکت ⁽⁷⁴⁶⁾ ملکت ⁽⁷⁴⁷⁾ ملکت ⁽⁷⁴⁸⁾ ملکت ⁽⁷⁴⁹⁾ ملکت ⁽⁷⁵⁰⁾ ملکت ⁽⁷⁵¹⁾ ملکت ⁽⁷⁵²⁾ ملکت ⁽⁷⁵³⁾ ملکت ⁽⁷⁵⁴⁾ ملکت ⁽⁷⁵⁵⁾ ملکت ⁽⁷⁵⁶⁾ ملکت ⁽⁷⁵⁷⁾ ملکت ⁽⁷⁵⁸⁾ ملکت ⁽⁷⁵⁹⁾ ملکت ⁽⁷⁶⁰⁾ ملکت ⁽⁷⁶¹⁾ ملکت ⁽⁷⁶²⁾ ملکت ⁽⁷⁶³⁾ ملکت ⁽⁷⁶⁴⁾ ملکت ⁽⁷⁶⁵⁾ ملکت ⁽⁷⁶⁶⁾ ملکت ⁽⁷⁶⁷⁾ ملکت ⁽⁷⁶⁸⁾ ملکت ⁽⁷⁶⁹⁾ ملکت ⁽⁷⁷⁰⁾ ملکت ⁽⁷⁷¹⁾ ملکت ⁽⁷⁷²⁾ ملکت ⁽⁷⁷³⁾ ملکت ⁽⁷⁷⁴⁾ ملکت ⁽⁷⁷⁵⁾ ملکت ⁽⁷⁷⁶⁾ ملکت ⁽⁷⁷⁷⁾ ملکت ⁽⁷⁷⁸⁾ ملکت ⁽⁷⁷⁹⁾ ملکت ⁽⁷⁸⁰⁾ ملکت ⁽⁷⁸¹⁾ ملکت ⁽⁷⁸²⁾ ملکت ⁽⁷⁸³⁾ ملکت ⁽⁷⁸⁴⁾ ملکت ⁽⁷⁸⁵⁾ ملکت ⁽⁷⁸⁶⁾ ملکت ⁽⁷⁸⁷⁾ ملکت ⁽⁷⁸⁸⁾ ملکت ⁽⁷⁸⁹⁾ ملکت ⁽⁷⁹⁰⁾ ملکت ⁽⁷⁹¹⁾ ملکت ⁽⁷⁹²⁾ ملکت ⁽⁷⁹³⁾ ملکت ⁽⁷⁹⁴⁾ ملکت ⁽⁷⁹⁵⁾ ملکت ⁽⁷⁹⁶⁾ ملکت ⁽⁷⁹⁷⁾ ملکت ⁽⁷⁹⁸⁾ ملکت ⁽⁷⁹⁹⁾ ملکت ⁽⁸⁰⁰⁾ ملکت ⁽⁸⁰¹⁾ ملکت ⁽⁸⁰²⁾ ملکت ⁽⁸⁰³⁾ ملکت ⁽⁸⁰⁴⁾ ملکت ⁽⁸⁰⁵⁾ ملکت ⁽⁸⁰⁶⁾ ملکت ⁽⁸⁰⁷⁾ ملکت ⁽⁸⁰⁸⁾ ملکت ⁽⁸⁰⁹⁾ ملکت ⁽⁸¹⁰⁾ ملکت ⁽⁸¹¹⁾ ملکت ⁽⁸¹²⁾ ملکت ⁽⁸¹³⁾ ملکت ⁽⁸¹⁴⁾ ملکت ⁽⁸¹⁵⁾ ملکت ⁽⁸¹⁶⁾ ملکت ⁽⁸¹⁷⁾ ملکت ⁽⁸¹⁸⁾ ملکت ⁽⁸¹⁹⁾ ملکت ⁽⁸²⁰⁾ ملکت ⁽⁸²¹⁾ ملکت ⁽⁸²²⁾ ملکت ⁽⁸²³⁾ ملکت ⁽⁸²⁴⁾ ملکت ⁽⁸²⁵⁾ ملکت ⁽⁸²⁶⁾ ملکت ⁽⁸²⁷⁾ ملکت ⁽⁸²⁸⁾ ملکت ⁽⁸²⁹⁾ ملکت ⁽⁸³⁰⁾ ملکت ⁽⁸³¹⁾ ملکت ⁽⁸³²⁾ ملکت ⁽⁸³³⁾ ملکت ⁽⁸³⁴⁾ ملکت ⁽⁸³⁵⁾ ملکت ⁽⁸³⁶⁾ ملکت ⁽⁸³⁷⁾ ملکت ⁽⁸³⁸⁾ ملکت ⁽⁸³⁹⁾ ملکت ⁽⁸⁴⁰⁾ ملکت ⁽⁸⁴¹⁾ ملکت ⁽⁸⁴²⁾ ملکت ⁽⁸⁴³⁾ ملکت ⁽⁸⁴⁴⁾ ملکت ⁽⁸⁴⁵⁾ ملکت ⁽⁸⁴⁶⁾ ملکت ⁽⁸⁴⁷⁾ ملکت ⁽⁸⁴⁸⁾ ملکت ⁽⁸⁴⁹⁾ ملکت ⁽⁸⁵⁰⁾ ملکت ⁽⁸⁵¹⁾ ملکت ⁽⁸⁵²⁾ ملکت ⁽⁸⁵³⁾ ملکت ⁽⁸⁵⁴⁾ ملکت ⁽⁸⁵⁵⁾ ملکت ⁽⁸⁵⁶⁾ ملکت ⁽⁸⁵⁷⁾ ملکت ⁽⁸⁵⁸⁾ ملکت ⁽⁸⁵⁹⁾ ملکت ⁽⁸⁶⁰⁾ ملکت ⁽⁸⁶¹⁾ ملکت ⁽⁸⁶²⁾ ملکت ⁽⁸⁶³⁾ ملکت ⁽⁸⁶⁴⁾ ملکت ⁽⁸⁶⁵⁾ ملکت ⁽⁸⁶⁶⁾ ملکت ⁽⁸⁶⁷⁾ ملکت ⁽⁸⁶⁸⁾ ملکت ⁽⁸⁶⁹⁾ ملکت ⁽⁸⁷⁰⁾ ملکت ⁽⁸⁷¹⁾ ملکت ⁽⁸⁷²⁾ ملکت ⁽⁸⁷³⁾ ملکت ⁽⁸⁷⁴⁾ ملکت ⁽⁸⁷⁵⁾ ملکت ⁽⁸⁷⁶⁾ ملکت ⁽⁸⁷⁷⁾ ملکت ⁽⁸⁷⁸⁾ ملکت ⁽⁸⁷⁹⁾ ملکت ⁽⁸⁸⁰⁾ ملکت ⁽⁸⁸¹⁾ ملکت ⁽⁸⁸²⁾ ملکت ⁽⁸⁸³⁾ ملکت ⁽⁸⁸⁴⁾ ملکت ⁽⁸⁸⁵⁾ ملکت ⁽⁸⁸⁶⁾ ملکت ⁽⁸⁸⁷⁾ ملکت ⁽⁸⁸⁸⁾ ملکت ⁽⁸⁸⁹⁾ ملکت ⁽⁸⁹⁰⁾ ملکت ⁽⁸⁹¹⁾ ملکت ⁽⁸⁹²⁾ ملکت ⁽⁸⁹³⁾ ملکت ⁽⁸⁹⁴⁾ ملکت ⁽⁸⁹⁵⁾ ملکت ⁽⁸⁹⁶⁾ ملکت ⁽⁸⁹⁷⁾ ملکت ⁽⁸⁹⁸⁾ ملکت ⁽⁸⁹⁹⁾ ملکت ⁽⁹⁰⁰⁾ ملکت ⁽⁹⁰¹⁾ ملکت ⁽⁹⁰²⁾ ملکت ⁽⁹⁰³⁾ ملکت ⁽⁹⁰⁴⁾ ملکت ⁽⁹⁰⁵⁾ ملکت ⁽⁹⁰⁶⁾ ملکت ⁽⁹⁰⁷⁾ ملکت ⁽⁹⁰⁸⁾ ملکت ⁽⁹⁰⁹⁾ ملکت ⁽⁹¹⁰⁾ ملکت ⁽⁹¹¹⁾ ملکت ⁽⁹¹²⁾ ملکت ⁽⁹¹³⁾ ملکت ⁽⁹¹⁴⁾ ملکت ⁽⁹¹⁵⁾ ملکت ⁽⁹¹⁶⁾ ملکت ⁽⁹¹⁷⁾ ملکت ⁽⁹¹⁸⁾ ملکت ⁽⁹¹⁹⁾ ملکت ⁽⁹²⁰⁾ ملکت ⁽⁹²¹⁾ ملکت ⁽⁹²²⁾ ملکت ⁽⁹²³⁾ ملکت ⁽⁹²⁴⁾ ملکت ⁽⁹²⁵⁾ ملکت ⁽⁹²⁶⁾ ملکت ⁽⁹²⁷⁾ ملکت ⁽⁹²⁸⁾ ملکت ⁽⁹²⁹⁾ ملکت ⁽⁹³⁰⁾ ملکت ⁽⁹³¹⁾ ملکت ⁽⁹³²⁾ ملکت ⁽⁹³³⁾ ملکت ⁽⁹³⁴⁾ ملکت ⁽⁹³⁵⁾ ملکت ⁽⁹³⁶⁾ ملکت ⁽⁹³⁷⁾ ملکت ⁽⁹³⁸⁾ ملکت ⁽⁹³⁹⁾ ملکت ⁽⁹⁴⁰⁾ ملکت ⁽⁹⁴¹⁾ ملکت ⁽⁹⁴²⁾ ملکت ⁽⁹⁴³⁾ ملکت ⁽⁹⁴⁴⁾ ملکت ⁽⁹⁴⁵⁾ ملکت ⁽⁹⁴⁶⁾ ملکت ⁽⁹⁴⁷⁾ ملکت ⁽⁹⁴⁸⁾ ملکت ⁽⁹⁴⁹⁾ ملکت ⁽⁹⁵⁰⁾ ملکت ⁽⁹⁵¹⁾ ملکت ⁽⁹⁵²⁾ ملکت ⁽⁹⁵³⁾ ملکت ⁽⁹⁵⁴⁾ ملکت ⁽⁹⁵⁵⁾ ملکت ⁽⁹⁵⁶⁾ ملکت ⁽⁹⁵⁷⁾ ملکت ⁽⁹⁵⁸⁾ ملکت ⁽⁹⁵⁹⁾ ملکت ⁽⁹⁶⁰⁾ ملکت ⁽⁹⁶¹⁾ ملکت ⁽⁹⁶²⁾ ملکت ⁽⁹⁶³⁾ ملکت ⁽⁹⁶⁴⁾ ملکت ⁽⁹⁶⁵⁾ ملکت ⁽⁹⁶⁶⁾ ملکت ⁽⁹⁶⁷⁾ ملکت ⁽⁹⁶⁸⁾ ملکت ⁽⁹⁶⁹⁾ ملکت ⁽⁹⁷⁰⁾ ملکت ⁽⁹⁷¹⁾ ملکت ⁽⁹⁷²⁾ ملکت ⁽⁹⁷³⁾ ملکت ⁽⁹⁷⁴⁾ ملکت ⁽⁹⁷⁵⁾ ملکت ⁽⁹⁷⁶⁾ ملکت ⁽⁹⁷⁷⁾ ملکت ⁽⁹⁷⁸⁾ ملکت ⁽⁹⁷⁹⁾ ملکت ⁽⁹⁸⁰⁾ ملکت ⁽⁹⁸¹⁾ ملکت ⁽⁹⁸²⁾ ملکت ⁽⁹⁸³⁾ ملکت ⁽⁹⁸⁴⁾ ملکت ⁽⁹⁸⁵⁾ ملکت ⁽⁹⁸⁶⁾ ملکت ⁽⁹⁸⁷⁾ ملکت ⁽⁹⁸⁸⁾ ملکت ⁽⁹⁸⁹⁾ ملکت ⁽⁹⁹⁰⁾ ملکت ⁽⁹⁹¹⁾ ملکت ⁽⁹⁹²⁾ ملکت ⁽⁹⁹³⁾ ملکت ⁽⁹⁹⁴⁾ ملکت ⁽⁹⁹⁵⁾ ملکت ⁽⁹⁹⁶⁾ ملکت ⁽⁹⁹⁷⁾ ملکت ⁽⁹⁹⁸⁾ ملکت ⁽⁹⁹⁹⁾ ملکت ⁽¹⁰⁰⁰⁾	چو کرامت ارسلان جید و نرنگی یی ز سر تا پای حید و لکرو رویم و بحر کشتیست و عجب از صفات پیر کشتیست رنگ بر و کاجکشتیست و درسته مرغل و زهره شیر فرسوی و دگر مردار کانی و مداع و خنجر و زهر چهل تیاران آنتینج جوی و زیمرا عیبت و مر کین ایوان جی کفر افغان کشتی و میران و سوسو مدان کینه ایوان جی کفر کین ایوان جی، قیادت در مر کین ایوان کینه سار سیمها سر پیکرد، جانت اریا بر سلای طغرل کرد نر تیو، کمر بر سینه بند، هرید را ز سر ایوان کینه 1 ⁽¹⁾ نر تیو، کمر از پوریس یی، نر تیو از هروی بنیست پای یی در نر تیو یی، کمر از پوریس یی، نر تیو از هروی بنیست 1 ⁽²⁾ غلای ⁽³⁾ خلعت کین سر یی، نر تیو از پوریس یی، نر تیو از هروی بنیست هر سیم یی در نر تیو یی، کمر از پوریس یی، نر تیو از هروی بنیست ملکت زهراس سر سلای، کمر از پوریس یی، نر تیو از هروی بنیست 1 ⁽⁴⁾ مرگ کشتی سر سلای، کمر از پوریس یی، نر تیو از هروی بنیست خلایق کربان سر سلای، کمر از پوریس یی، نر تیو از هروی بنیست هر	

رسيد، و پس ايش ايلان سار و جردانان و دلي که جون ار رک دانت ار ا گشت با سلطان مړو طوق گشت و رک تپا مړو مقرر اشد، چون خبر دوات گرداوو بلو رسيد ار قول باز آت و سايه و جردانان و ابدای افریو خايسد، و رسول اورا سمعت بازگردانيد و ايج ايلان اجابت مفرور نگردند^۱، و حجاب ان بود که اگر خدمت^۲ سلطان آت علی که سلطان عقد ناعد بايد کرد اگر نه سزا بايد، نعره^۳ رک کسي بل شاه کړ آوید ، ه رجه در داد و دين آوید^۴ کير معطر الشرا و الشن قزل اريلان^۵ ار لشکرگاه حرکت فرمودند بر هراج معيان و سلاست طهارن فرود آشد، و روز سه شنبه يازدهم ماه رجب سه اهدی و شستن ايلان سار ايلان اعظم و امراي دولت عباد بروج کي رفتند و سلطان بر سر دوايب سار منم بر بود، ايلان بايد و مستوحش گشت و ديند حيايت پيش خوارشاه رفت، سلطان غلار در قنار دنان آت و ايلان اسوي آفرين رفت^۶ و ايلان رک هم بر غلار^۷ داند و ار فاعله طهارن عارت فرمود و آلات و ذخاير^۸ بيابان ياد و احکاميا، عظيم کرد که ار ميره ايلان ايني بود، و در سة

۱) رک ۶۶۲، ص ۲۰۰ ۲) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۳) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۴) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۵) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۶) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۷) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۸) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹

۱) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۲) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۳) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۴) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۵) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۶) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۷) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۸) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹

۱) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۲) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۳) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۴) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۵) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۶) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۷) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۸) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹

۱) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۲) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۳) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۴) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۵) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۶) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۷) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۸) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹

۱) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۲) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۳) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۴) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۵) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۶) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۷) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹ ۸) رک ۶۶۲، ص ۱۹۹

رک ار شاست بخت شد، و چون شوق فرودش ارگرد کرد ان روزگار حزين بگذرد ، زمانه مفرور همي نميبرد چيست کيان بر ار ارد و رخ ، چه زاري تاج و چه باري کنج^۱ کيون بگذرد سر سرت روزگار ، ز سر تاج يقضو بود بازگار چه چيزي مي خور، در سة ار ، چه داري کشف اشران هزار^۲ در حيرت و تار پتحي مهور ، که کيفي و چيست و تا مرگ^۳ نيزي و دلاست ميروشد و سلطان غلار ار خزان منم رک آت و فاعله عراب فرمود و رک بر امير صاحب کفره ايلان بيابان ايلان^۴ واکاروا اعطيت گشت و سلطان چه روزي رک بر تخت نشست، نعره^۵

طهارن شاه جان حلفت عهد ، غلار ايلان رک نشست بر تخت^۶ جبار ار عارت باز پرسد ، و لاسيدار و قصه سوارکاست و غلار بر لعل لاليت باز پرسيد ، دگر چه چيزي و تا چيست گگار و عجب کردی شد و شگير ، نودوی کي زمان ي جام و عجب^۷ و غلار بر بار در دست موکلان بدست ياد به سال آت که گاه و گاه بادت و ميم ياري خلاص حست انا بر عقب در کشتند، و در آخر^۸ سة همي و شستن او خم سار سلطان اير سايه باضمان آت و ايلان اعظم و امير صاحب کير بايان و امير انصهار مقرر الشن قزل اريلان و سلطان غلار جا باضمان آتند و سلطان غلار الشن قيام الفت^۹ باضمان وزيدند و دوايت پيش او بايد و فاعله يارود^{۱۰} و درباري بر ي بر ي بود، حکمت، ليکن گزشت ي ايشون^{۱۱} و ايشون^{۱۲} و ايشون^{۱۳} و ايشون^{۱۴} و ايشون^{۱۵} و ايشون^{۱۶} و ايشون^{۱۷} و ايشون^{۱۸} و ايشون^{۱۹} و ايشون^{۲۰} و ايشون^{۲۱} و ايشون^{۲۲} و ايشون^{۲۳} و ايشون^{۲۴} و ايشون^{۲۵} و ايشون^{۲۶} و ايشون^{۲۷} و ايشون^{۲۸} و ايشون^{۲۹} و ايشون^{۳۰} و ايشون^{۳۱} و ايشون^{۳۲} و ايشون^{۳۳} و ايشون^{۳۴} و ايشون^{۳۵} و ايشون^{۳۶} و ايشون^{۳۷} و ايشون^{۳۸} و ايشون^{۳۹} و ايشون^{۴۰} و ايشون^{۴۱} و ايشون^{۴۲} و ايشون^{۴۳} و ايشون^{۴۴} و ايشون^{۴۵} و ايشون^{۴۶} و ايشون^{۴۷} و ايشون^{۴۸} و ايشون^{۴۹} و ايشون^{۵۰} و ايشون^{۵۱} و ايشون^{۵۲} و ايشون^{۵۳} و ايشون^{۵۴} و ايشون^{۵۵} و ايشون^{۵۶} و ايشون^{۵۷} و ايشون^{۵۸} و ايشون^{۵۹} و ايشون^{۶۰} و ايشون^{۶۱} و ايشون^{۶۲} و ايشون^{۶۳} و ايشون^{۶۴} و ايشون^{۶۵} و ايشون^{۶۶} و ايشون^{۶۷} و ايشون^{۶۸} و ايشون^{۶۹} و ايشون^{۷۰} و ايشون^{۷۱} و ايشون^{۷۲} و ايشون^{۷۳} و ايشون^{۷۴} و ايشون^{۷۵} و ايشون^{۷۶} و ايشون^{۷۷} و ايشون^{۷۸} و ايشون^{۷۹} و ايشون^{۸۰} و ايشون^{۸۱} و ايشون^{۸۲} و ايشون^{۸۳} و ايشون^{۸۴} و ايشون^{۸۵} و ايشون^{۸۶} و ايشون^{۸۷} و ايشون^{۸۸} و ايشون^{۸۹} و ايشون^{۹۰} و ايشون^{۹۱} و ايشون^{۹۲} و ايشون^{۹۳} و ايشون^{۹۴} و ايشون^{۹۵} و ايشون^{۹۶} و ايشون^{۹۷} و ايشون^{۹۸} و ايشون^{۹۹} و ايشون^{۱۰۰} و ايشون^{۱۰۱} و ايشون^{۱۰۲} و ايشون^{۱۰۳} و ايشون^{۱۰۴} و ايشون^{۱۰۵} و ايشون^{۱۰۶} و ايشون^{۱۰۷} و ايشون^{۱۰۸} و ايشون^{۱۰۹} و ايشون^{۱۱۰} و ايشون^{۱۱۱} و ايشون^{۱۱۲} و ايشون^{۱۱۳} و ايشون^{۱۱۴} و ايشون^{۱۱۵} و ايشون^{۱۱۶} و ايشون^{۱۱۷} و ايشون^{۱۱۸} و ايشون^{۱۱۹} و ايشون^{۱۲۰} و ايشون^{۱۲۱} و ايشون^{۱۲۲} و ايشون^{۱۲۳} و ايشون^{۱۲۴} و ايشون^{۱۲۵} و ايشون^{۱۲۶} و ايشون^{۱۲۷} و ايشون^{۱۲۸} و ايشون^{۱۲۹} و ايشون^{۱۳۰} و ايشون^{۱۳۱} و ايشون^{۱۳۲} و ايشون^{۱۳۳} و ايشون^{۱۳۴} و ايشون^{۱۳۵} و ايشون^{۱۳۶} و ايشون^{۱۳۷} و ايشون^{۱۳۸} و ايشون^{۱۳۹} و ايشون^{۱۴۰} و ايشون^{۱۴۱} و ايشون^{۱۴۲} و ايشون^{۱۴۳} و ايشون^{۱۴۴} و ايشون^{۱۴۵} و ايشون^{۱۴۶} و ايشون^{۱۴۷} و ايشون^{۱۴۸} و ايشون^{۱۴۹} و ايشون^{۱۵۰} و ايشون^{۱۵۱} و ايشون^{۱۵۲} و ايشون^{۱۵۳} و ايشون^{۱۵۴} و ايشون^{۱۵۵} و ايشون^{۱۵۶} و ايشون^{۱۵۷} و ايشون^{۱۵۸} و ايشون^{۱۵۹} و ايشون^{۱۶۰} و ايشون^{۱۶۱} و ايشون^{۱۶۲} و ايشون^{۱۶۳} و ايشون^{۱۶۴} و ايشون^{۱۶۵} و ايشون^{۱۶۶} و ايشون^{۱۶۷} و ايشون^{۱۶۸} و ايشون^{۱۶۹} و ايشون^{۱۷۰} و ايشون^{۱۷۱} و ايشون^{۱۷۲} و ايشون^{۱۷۳} و ايشون^{۱۷۴} و ايشون^{۱۷۵} و ايشون^{۱۷۶} و ايشون^{۱۷۷} و ايشون^{۱۷۸} و ايشون^{۱۷۹} و ايشون^{۱۸۰} و ايشون^{۱۸۱} و ايشون^{۱۸۲} و ايشون^{۱۸۳} و ايشون^{۱۸۴} و ايشون^{۱۸۵} و ايشون^{۱۸۶} و ايشون^{۱۸۷} و ايشون^{۱۸۸} و ايشون^{۱۸۹} و ايشون^{۱۹۰} و ايشون^{۱۹۱} و ايشون^{۱۹۲} و ايشون^{۱۹۳} و ايشون^{۱۹۴} و ايشون^{۱۹۵} و ايشون^{۱۹۶} و ايشون^{۱۹۷} و ايشون^{۱۹۸} و ايشون^{۱۹۹} و ايشون^{۲۰۰} و ايشون^{۲۰۱} و ايشون^{۲۰۲} و ايشون^{۲۰۳} و ايشون^{۲۰۴} و ايشون^{۲۰۵} و ايشون^{۲۰۶} و ايشون^{۲۰۷} و ايشون^{۲۰۸} و ايشون^{۲۰۹} و ايشون^{۲۱۰} و ايشون^{۲۱۱} و ايشون^{۲۱۲} و ايشون^{۲۱۳} و ايشون^{۲۱۴} و ايشون^{۲۱۵} و ايشون^{۲۱۶} و ايشون^{۲۱۷} و ايشون^{۲۱۸} و ايشون^{۲۱۹} و ايشون^{۲۲۰} و ايشون^{۲۲۱} و ايشون^{۲۲۲} و ايشون^{۲۲۳} و ايشون^{۲۲۴} و ايشون^{۲۲۵} و ايشون^{۲۲۶} و ايشون^{۲۲۷} و ايشون^{۲۲۸} و ايشون^{۲۲۹} و ايشون^{۲۳۰} و ايشون^{۲۳۱} و ايشون^{۲۳۲} و ايشون^{۲۳۳} و ايشون^{۲۳۴} و ايشون^{۲۳۵} و ايشون^{۲۳۶} و ايشون^{۲۳۷} و ايشون^{۲۳۸} و ايشون^{۲۳۹} و ايشون^{۲۴۰} و ايشون^{۲۴۱} و ايشون^{۲۴۲} و ايشون^{۲۴۳} و ايشون^{۲۴۴} و ايشون^{۲۴۵} و ايشون^{۲۴۶} و ايشون^{۲۴۷} و ايشون^{۲۴۸} و ايشون^{۲۴۹} و ايشون^{۲۵۰} و ايشون^{۲۵۱} و ايشون^{۲۵۲} و ايشون^{۲۵۳} و ايشون^{۲۵۴} و ايشون^{۲۵۵} و ايشون^{۲۵۶} و ايشون^{۲۵۷} و ايشون^{۲۵۸} و ايشون^{۲۵۹} و ايشون^{۲۶۰} و ايشون^{۲۶۱} و ايشون^{۲۶۲} و ايشون^{۲۶۳} و ايشون^{۲۶۴} و ايشون^{۲۶۵} و ايشون^{۲۶۶} و ايشون^{۲۶۷} و ايشون^{۲۶۸} و ايشون^{۲۶۹} و ايشون^{۲۷۰} و ايشون^{۲۷۱} و ايشون^{۲۷۲} و ايشون^{۲۷۳} و ايشون^{۲۷۴} و ايشون^{۲۷۵} و ايشون^{۲۷۶} و ايشون^{۲۷۷} و ايشون^{۲۷۸} و ايشون^{۲۷۹} و ايشون^{۲۸۰} و ايشون^{۲۸۱} و ايشون^{۲۸۲} و ايشون^{۲۸۳} و ايشون^{۲۸۴} و ايشون^{۲۸۵} و ايشون^{۲۸۶} و ايشون^{۲۸۷} و ايشون^{۲۸۸} و ايشون^{۲۸۹} و ايشون^{۲۹۰} و ايشون^{۲۹۱} و ايشون^{۲۹۲} و ايشون^{۲۹۳} و ايشون^{۲۹۴} و ايشون^{۲۹۵} و ايشون^{۲۹۶} و ايشون^{۲۹۷} و ايشون^{۲۹۸} و ايشون^{۲۹۹} و ايشون^{۳۰۰} و ايشون^{۳۰۱} و ايشون^{۳۰۲} و ايشون^{۳۰۳} و ايشون^{۳۰۴} و ايشون^{۳۰۵} و ايشون^{۳۰۶} و ايشون^{۳۰۷} و ايشون^{۳۰۸} و ايشون^{۳۰۹} و ايشون^{۳۱۰} و ايشون^{۳۱۱} و ايشون^{۳۱۲} و ايشون^{۳۱۳} و ايشون^{۳۱۴} و ايشون^{۳۱۵} و ايشون^{۳۱۶} و ايشون^{۳۱۷} و ايشون^{۳۱۸} و ايشون^{۳۱۹} و ايشون^{۳۲۰} و ايشون^{۳۲۱} و ايشون^{۳۲۲} و ايشون^{۳۲۳} و ايشون^{۳۲۴} و ايشون^{۳۲۵} و ايشون^{۳۲۶} و ايشون^{۳۲۷} و ايشون^{۳۲۸} و ايشون^{۳۲۹} و ايشون^{۳۳۰} و ايشون^{۳۳۱} و ايشون^{۳۳۲} و ايشون^{۳۳۳} و ايشون^{۳۳۴} و ايشون^{۳۳۵} و ايشون^{۳۳۶} و ايشون^{۳۳۷} و ايشون^{۳۳۸} و ايشون^{۳۳۹} و ايشون^{۳۴۰} و ايشون^{۳۴۱} و ايشون^{۳۴۲} و ايشون^{۳۴۳} و ايشون^{۳۴۴} و ايشون^{۳۴۵} و ايشون^{۳۴۶} و ايشون^{۳۴۷} و ايشون^{۳۴۸} و ايشون^{۳۴۹} و ايشون^{۳۵۰} و ايشون^{۳۵۱} و ايشون^{۳۵۲} و ايشون^{۳۵۳} و ايشون^{۳۵۴} و ايشون^{۳۵۵} و ايشون^{۳۵۶} و ايشون^{۳۵۷} و ايشون^{۳۵۸} و ايشون^{۳۵۹} و ايشون^{۳۶۰} و ايشون^{۳۶۱} و ايشون^{۳۶۲} و ايشون^{۳۶۳} و ايشون^{۳۶۴} و ايشون^{۳۶۵} و ايشون^{۳۶۶} و ايشون^{۳۶۷} و ايشون^{۳۶۸} و ايشون^{۳۶۹} و ايشون^{۳۷۰} و ايشون^{۳۷۱} و ايشون^{۳۷۲} و ايشون^{۳۷۳} و ايشون^{۳۷۴} و ايشون^{۳۷۵} و ايشون^{۳۷۶} و ايشون^{۳۷۷} و ايشون^{۳۷۸} و ايشون^{۳۷۹} و ايشون^{۳۸۰} و ايشون^{۳۸۱} و ايشون^{۳۸۲} و ايشون^{۳۸۳} و ايشون^{۳۸۴} و ايشون^{۳۸۵} و ايشون^{۳۸۶} و ايشون^{۳۸۷} و ايشون^{۳۸۸} و ايشون^{۳۸۹} و ايشون^{۳۹۰} و ايشون^{۳۹۱} و ايشون^{۳۹۲} و ايشون^{۳۹۳} و ايشون^{۳۹۴} و ايشون^{۳۹۵} و ايشون^{۳۹۶} و ايشون^{۳۹۷} و ايشون^{۳۹۸} و ايشون^{۳۹۹} و ايشون^{۴۰۰} و ايشون^{۴۰۱} و ايشون^{۴۰۲} و ايشون^{۴۰۳} و ايشون^{۴۰۴} و ايشون^{۴۰۵} و ايشون^{۴۰۶} و ايشون^{۴۰۷} و ايشون^{۴۰۸} و ايشون^{۴۰۹} و ايشون^{۴۱۰} و ايشون^{۴۱۱} و ايشون^{۴۱۲} و ايشون^{۴۱۳} و ايشون^{۴۱۴} و ايشون^{۴۱۵} و ايشون^{۴۱۶} و ايشون^{۴۱۷} و ايشون^{۴۱۸} و ايشون^{۴۱۹} و ايشون^{۴۲۰} و ايشون^{۴۲۱} و ايشون^{۴۲۲} و ايشون^{۴۲۳} و ايشون^{۴۲۴} و ايشون^{۴۲۵} و ايشون^{۴۲۶} و ايشون^{۴۲۷} و ايشون^{۴۲۸} و ايشون^{۴۲۹} و ايشون^{۴۳۰} و ايشون^{۴۳۱} و ايشون^{۴۳۲} و ايشون^{۴۳۳} و ايشون^{۴۳۴} و ايشون^{۴۳۵} و ايشون^{۴۳۶} و ايشون^{۴۳۷} و ايشون^{۴۳۸} و ايشون^{۴۳۹} و ايشون^{۴۴۰} و ايشون^{۴۴۱} و ايشون^{۴۴۲} و ايشون^{۴۴۳} و ايشون^{۴۴۴} و ايشون^{۴۴۵} و ايشون^{۴۴۶} و ايشون^{۴۴۷} و ايشون^{۴۴۸} و ايشون^{۴۴۹} و ايشون^{۴۵۰} و ايشون^{۴۵۱} و ايشون^{۴۵۲} و ايشون^{۴۵۳} و ايشون^{۴۵۴} و ايشون^{۴۵۵} و ايشون^{۴۵۶} و ايشون^{۴۵۷} و ايشون^{۴۵۸} و ايشون^{۴۵۹} و ايشون^{۴۶۰} و ايشون^{۴۶۱} و ايشون^{۴۶۲} و ايشون^{۴۶۳} و ايشون^{۴۶۴} و ايشون^{۴۶۵} و ايشون^{۴۶۶} و ايشون^{۴۶۷} و ايشون^{۴۶۸} و ايشون^{۴۶۹} و ايشون^{۴۷۰} و ايشون^{۴۷۱} و ايشون^{۴۷۲} و ايشون^{۴۷۳} و ايشون^{۴۷۴} و ايشون^{۴۷۵} و ايشون^{۴۷۶} و ايشون^{۴۷۷} و ايشون^{۴۷۸} و ايشون^{۴۷۹} و ايشون^{۴۸۰} و ايشون^{۴۸۱} و ايشون^{۴۸۲} و ايشون^{۴۸۳} و ايشون^{۴۸۴} و ايشون^{۴۸۵} و ايشون^{۴۸۶} و ايشون^{۴۸۷} و ايشون^{۴۸۸} و ايشون^{۴۸۹} و ايشون^{۴۹۰} و ايشون^{۴۹۱} و ايشون^{۴۹۲} و ايشون^{۴۹۳} و ايشون^{۴۹۴} و ايشون^{۴۹۵} و ايشون^{۴۹۶} و ايشون^{۴۹۷} و ايشون^{۴۹۸} و ايشون^{۴۹۹} و ايشون^{۵۰۰} و ايشون^{۵۰۱} و ايشون^{۵۰۲} و ايشون^{۵۰۳} و ايشون^{۵۰۴} و ايشون^{۵۰۵} و ايشون^{۵۰۶} و ايشون^{۵۰۷} و ايشون^{۵۰۸} و ايشون^{۵۰۹} و ايشون^{۵۱۰} و ايشون^{۵۱۱} و ايشون^{۵۱۲} و ايشون^{۵۱۳} و ايشون^{۵۱۴} و ايشون^{۵۱۵} و ايشون^{۵۱۶} و ايشون^{۵۱۷} و ايشون^{۵۱۸} و ايشون^{۵۱۹} و ايشون^{۵۲۰} و ايشون^{۵۲۱} و ايشون^{۵۲۲} و ايشون^{۵۲۳} و ايشون^{۵۲۴} و ايشون^{۵۲۵} و ايشون^{۵۲۶} و ايشون^{۵۲۷} و ايشون^{۵۲۸} و ايشون^{۵۲۹} و ايشون^{۵۳۰} و ايشون^{۵۳۱} و ايشون^{۵۳۲} و ايشون^{۵۳۳} و ايشون^{۵۳۴} و ايشون^{۵۳۵} و ايشون^{۵۳۶} و ايشون^{۵۳۷} و ايشون^{۵۳۸} و ايشون^{۵۳۹} و ايشون^{۵۴۰} و ايشون^{۵۴۱} و ايشون^{۵۴۲} و ايشون^{۵۴۳} و ايشون^{۵۴۴} و ايشون^{۵۴۵} و ايشون^{۵۴۶} و ايشون^{۵۴۷} و ايشون^{۵۴۸} و ايشون^{۵۴۹} و ايشون^{۵۵۰} و ايشون^{۵۵۱} و ايشون^{۵۵۲} و ايشون^{۵۵۳} و ايشون^{۵۵۴} و ايشون^{۵۵۵} و ايشون^{۵۵۶} و ايشون^{۵۵۷} و ايشون^{۵۵۸} و ايشون^{۵۵۹} و ايشون^{۵۶۰} و ايشون^{۵۶۱} و ايشون^{۵۶۲} و ايشون^{۵۶۳} و ايشون^{۵۶۴} و ايشون^{۵۶۵} و ايشون^{۵۶۶} و ايشون^{۵۶۷} و ايشون^{۵۶۸} و ايشون^{۵۶۹} و ايشون^{۵۷۰} و ايشون^{۵۷۱} و ايشون^{۵۷۲} و ايشون^{۵۷۳} و ايشون^{۵۷۴} و ايشون^{۵۷۵} و ايشون^{۵۷۶} و ايشون^{۵۷۷} و ايشون^{۵۷۸} و ايشون^{۵۷۹} و ايشون^{۵۸۰} و ايشون^{۵۸۱} و ايشون^{۵۸۲} و ايشون^{۵۸۳} و ايشون^{۵۸۴} و ايشون^{۵۸۵} و ايشون^{۵۸۶} و ايشون^{۵۸۷} و ايشون^{۵۸۸} و ايشون^{۵۸۹} و ايشون^{۵۹۰} و ايشون^{۵۹۱} و ايشون^{۵۹۲} و ايشون^{۵۹۳} و ايشون^{۵۹۴} و ايشون^{۵۹۵} و ايشون^{۵۹۶} و ايشون^{۵۹۷} و ايشون^{۵۹۸} و ايشون^{۵۹۹} و ايشون^{۶۰۰} و ايشون^{۶۰۱} و ايشون^{۶۰۲} و ايشون^{۶۰۳} و ايشون^{۶۰۴} و ايشون^{۶۰۵} و ايشون^{۶۰۶} و ايشون^{۶۰۷} و ايشون^{۶۰۸} و ايشون^{۶۰۹} و ايشون^{۶۱۰} و ايشون^{۶۱۱} و ايشون^{۶۱۲} و ايشون^{۶۱۳} و ايشون^{۶۱۴} و ايشون^{۶۱۵} و ايشون^{۶۱۶} و ايشون^{۶۱۷} و ايشون^{۶۱۸} و ايشون^{۶۱۹} و ايشون^{۶۲۰} و ايشون^{۶۲۱} و ايشون^{۶۲۲} و ايشون^{۶۲۳} و ايشون^{۶۲۴} و ايشون^{۶۲۵} و ايشون^{۶۲۶} و ايشون^{۶۲۷} و ايشون^{۶۲۸} و ايشون^{۶۲۹} و ايشون^{۶۳۰} و ايشون^{۶۳۱} و ايشون^{۶۳۲} و ايشون^{۶۳۳} و ايشون^{۶۳۴} و ايشون^{۶۳۵} و ايشون^{۶۳۶} و ايشون^{۶۳۷} و ايشون^{۶۳۸} و ايشون^{۶۳۹} و ايشون^{۶۴۰} و ايشون^{۶۴۱} و ايشون^{۶۴۲} و ايشون^{۶۴۳} و ايشون^{۶۴۴} و ايشون^{۶۴۵} و ايشون^{۶۴۶} و ايشون^{۶۴۷} و ايشون^{۶۴۸} و ايشون^{۶۴۹} و ايشون^{۶۵۰} و ايشون^{۶۵۱} و ايشون^{۶۵۲} و ايشون^{۶۵۳} و ايشون^{۶۵۴} و ايشون^{۶۵۵} و ايشون^{۶۵۶} و ايشون^{۶۵۷} و ايشون^{۶۵۸} و ايشون^{۶۵۹} و ايشون^{۶۶۰} و ايشون^{۶۶۱} و ايشون^{۶۶۲} و ا

فصله هجر همدان در مدح سلطان ارسلان	۲۰۵	سلطان ارسلان بن طغرل	۲۰۴	فصله هجر همدان در مدح سلطان ارسلان	۲۰۴	سلطان ارسلان بن طغرل	۲۰۳	
بهر آحاد و تافان تو از شک هلال فرخ خاک چرخ را رب زر آیین کردادند رسد طعرت نوی وون خود ما دین نیست و برای خدمت اسدغ با دین کردادند خدا را این بخت نظران چرخ حیدر ساز خفته نام آیین سنان منجون کردادند کافر از دم تو م چون جرعه دهر افشاند کافه فی صخر دم چون باد، مغفون کردادند کی غم جانک سیر دل بنت لاجرم کافه فی صخر دم چون باد، مغفون کردادند باز غم خون هجر از دلو و جود چرخ از آنک موی بخت روا در چاد مسجون کردادند خرد دانه حقه زر غشت آنگون چار دیوار حیوان طاعت مسجون کردادند سرمد جام ملک خالک دزدک تو ساد فارغ از آیین جو دام که مژگان غرض انجامت با دای نشد مژوب کردادند	۲۰۵	ای شهنشاهی که از شش حرف باست تاباست حرز هفت اسدلم این پرورد طاجون کردادند این چه آرزون و گزین هیچ ی دای که چیست چون شایک حکم دلت دم ملاطون کردادند گزد مبادست و رای کوی حال آتش نیست نام آن گزد افغان در حل گزین کردادند پاسداسدست بصل ظفر سائل پیشرا بارها زین شکای خالک برون کردادند ساختن عیان شی روزه روزی پنج ساز لمن کوسدرا دای طع هجرون کردادند هر کجا بر تلف فتح افروز گزین شاداست خونیت سرخ چتر تو مغفون کردادند اسم نه چرخ دای چون فتح سرخ وین گر بختی لم دشت لب و جبین کردادند بگردن آفتاب از دست دشت خون گزست در صدف آتش راشک مؤمن کردادند فتح زن چون آفتاب راست و آتش گر بهباد خادش در دین چون ماه مدفون کردادند آرز دست و دلت کر هر دو دریا شصتیت در دیواری نه از مایق دو آتون کردادند عظیم شد فتح تو عظام ظلم اسدینرا کز سر ی حق از گازی فریون کردادند	۲۰۴	و افغان ارسلان سلطان حق پرور حقه خاق دل غنی دوشد باقی برهون کردادند و چه خرخش نهی از افلاک و نعم دادادند سک دوروتی تو شک از رع سکون کردادند شک از ار راسته جیاسدن وود کسا و تر سلطان بوی دست طاون کردادند افغان جی شک این ماه و باهر تر شک آفتاب از ماه ی تر شک و امون کردادند باز چرخ که طاون ملک صد است در یک رعد هزاران فتح مغفون کردادند هر کجا سا ای باد در سر دشت چون شیر غم م شک خون شک بیه مجون کردادند تر شد از شوکت مجون و ی فریست آتش خاک مغران نبد مدتی مجون کردادند ماه و ای خدا این سادرا پاسد دار سر سر غم مای آسا مایون کردادند و غم غم که ی حید چه خند خطب مدو نه چرخ را ساد قدر او دون کردادند خمر مدتی چون هندو در آتش ی حید آری آن آتی و جوت خیم وارون کردادند	۲۰۴	(۱) ای شهنشاهی که از شش حرف باست تاباست (۲) حرز هفت اسدلم این پرورد طاجون کردادند (۳) این چه آرزون و گزین هیچ ی دای که چیست (۴) چون شایک حکم دلت دم ملاطون کردادند (۵) گزد مبادست و رای کوی حال آتش نیست (۶) نام آن گزد افغان در حل گزین کردادند (۷) پاسداسدست بصل ظفر سائل پیشرا (۸) بارها زین شکای خالک برون کردادند (۹) ساختن عیان شی روزه روزی پنج ساز (۱۰) لمن کوسدرا دای طع هجرون کردادند (۱۱) هر کجا بر تلف فتح افروز گزین شاداست (۱۲) خونیت سرخ چتر تو مغفون کردادند (۱۳) اسم نه چرخ دای چون فتح سرخ وین (۱۴) گر بختی لم دشت لب و جبین کردادند (۱۵) بگردن آفتاب از دست دشت خون گزست (۱۶) در صدف آتش راشک مؤمن کردادند (۱۷) فتح زن چون آفتاب راست و آتش گر بهباد (۱۸) خادش در دین چون ماه مدفون کردادند (۱۹) آرز دست و دلت کر هر دو دریا شصتیت (۲۰) در دیواری نه از مایق دو آتون کردادند (۲۱) عظیم شد فتح تو عظام ظلم اسدینرا (۲۲) کز سر ی حق از گازی فریون کردادند	۲۰۳	فصله هجر همدان در مدح سلطان ارسلان (۱) ای شهنشاهی که از شش حرف باست تاباست (۲) حرز هفت اسدلم این پرورد طاجون کردادند (۳) این چه آرزون و گزین هیچ ی دای که چیست (۴) چون شایک حکم دلت دم ملاطون کردادند (۵) گزد مبادست و رای کوی حال آتش نیست (۶) نام آن گزد افغان در حل گزین کردادند (۷) پاسداسدست بصل ظفر سائل پیشرا (۸) بارها زین شکای خالک برون کردادند (۹) ساختن عیان شی روزه روزی پنج ساز (۱۰) لمن کوسدرا دای طع هجرون کردادند (۱۱) هر کجا بر تلف فتح افروز گزین شاداست (۱۲) خونیت سرخ چتر تو مغفون کردادند (۱۳) اسم نه چرخ دای چون فتح سرخ وین (۱۴) گر بختی لم دشت لب و جبین کردادند (۱۵) بگردن آفتاب از دست دشت خون گزست (۱۶) در صدف آتش راشک مؤمن کردادند (۱۷) فتح زن چون آفتاب راست و آتش گر بهباد (۱۸) خادش در دین چون ماه مدفون کردادند (۱۹) آرز دست و دلت کر هر دو دریا شصتیت (۲۰) در دیواری نه از مایق دو آتون کردادند (۲۱) عظیم شد فتح تو عظام ظلم اسدینرا (۲۲) کز سر ی حق از گازی فریون کردادند

Sayfa 286

Sultan Arslan bin Tuğrul

Atabek tarafına ülfet, re'y inceliği ve lütuf gösterdi. Zamanın terbiyesinde veliahtlık işi Teheccül'e verildi. Baht sahibi, taht sahibi, yüzü parlak ve ayağı dergâhta karar kıldı. Sekiz ay boyunca ona yedi feleğin menşuru izzet ve misal azamet içinde ulaştı. Sekiz ay boyunca ona yedi feleğin menşuru izzet ve misal azamet içinde ulaştı. Cihan erlerinin sancakları Arslan'a Hemedan, Horasan ve cihan bağladı. Devlet tohumu ve siyaset kılıcı o ve Asalet re'yi Atabek A'zam'dır. Renk aldı ve başka nur buldu. Emirler etrafta başını onun hattı üzerine koydular. Reâyâ adalet ve azamet gölgesinde yaslandılar. Taht saltanat Arslan'la süslendi. Baht ve dehşet cihanı tuttu. İyi nam ve bağış ömrü geçti.

Şiir

Büyüklük ebedî gönülde hâ bağlar. Baş kese bağlar, gönül bağlar. Şâdmânî âlem dürcüne koy. Haraç al, sat, harca koy. Cihândârlık yalnız yapılamaz. Yalnız cihanı yiyemezsin. Karun'a bak, ne gördü o dünya hazinesinden. Yeryüzü hazinesi yeryüzü gamından değersizdir. Ziynet ve vezirlik makamını Hoca Şihâbü'd-Dîn Sika'ya verdi. Yüce makam Hâtun Kirmânî'ye, saltanat akdi ona bağlandı. Mülkün bütün işleri her yönden düzen buldu. Sultan âlem ve Atabek A'zam 555 yılının sonunda ve 556 yılının başında Sâve'den İsfahan'a gittiler. Kış mevsiminde. Emîr İzzü'd-Dîn Cemşîd vâlî idi. Hüsâmü'd-Dîn İldeguz ten ile Melik Muhammed'e verdi. Bu arada Emîr İzzü'd-Dîn'le gönül darlığı belirdi. Hüsâmü'd-Dîn İldeguz bir oldu. Kimseyi Fars'a elçi gönderdiler. Melik Muhammed kendi isyanını ortaya koydu. Atabek baba Hemedan'daydı. Sultan ve Şerefü'd-Dîn Girdbâzû ve Nâsırü'd-Dîn Akkuş ile Hemedan'a geldiler.

Sayfa 287

Sultan Arslan'ın Melik İlecaz ile gazası

Muhammed Fars'tan İsfahan'a geldi. İldeguz ve Cemşîd onun hizmetinde ve yolda kabile. Hemedan'a kasdettiler. Sultan ve Atabek ve emirler karşı çıktılar. Bir kabile yakınında mahsus Fûzecîn'de karşılaşma oldu. Savaş şiddetli geçti. Nihayet Melik Muhammed hezimetle uğradı ve yenildi. Cûzcân'a gitti. İzzü'd-Dîn tarafı sonra İldeguz üzerine döndü.

Mesel

"Kim ki riyaset isterse, siyasetin en hayırlısını ister."

Sultan âlem ve Atabek A'zam iz bıraktı. İldeguz üzerine ok attılar.

Mesel

"Kim ki emirden utanmazsa, ecellden utanmaz."

Şiir

Başkalarından ibret almayan, Canını kendi eliyle alır.

Atabek'in Arrân ve Azerbaycan'dan gıyabında Melik debir oldu. Melik İlecaz'ı İslâm beldeleri etrafına saldı.

Mesel

"Kim ki cehalet ederse, kudreti düşmanlığı artırır."

Şiir

Her kim ki kendini bağlar, Ayağını kendi kılıcından daha yüksek tutar.

İslâm ordusu saltanat sancakları gölgesinde ve Atabek re'yinin istikrarında ve Atabek yüzünün rüyetinde bedenlerle cihada niyet ettiler. Şehadet derecesine ulaşmak için ortaya çıktılar.

Mesel

"Kim ki kuvveti zayıfsa zillet görür. Kim ki tedbiri kötüyse helâk olur."

Şiir

Düşman beslemeyi bırak. Baht arzu da yüz göstermez.

Her taraftan ordu topladılar ve onların üzerine hücum ettiler.

Şiir

Sultanın ordusunun başı, Rüzgâr oldu Hâmûn dağına kadar.

Sayfa 288

Sultan Arslan bin Tuğrul

Dağ gibi demir yerinden koptu. Yerin toprağı ayak dibinden fırladı. İki ordu yüz yüze geldi. Kanat ve kalp saf çekti. Keskin ok ve çelik kılıç. Zırh delici ok ve aslan yavrusu. Garip davul sesi ölü kulağa. Dimâğ zindanı perişan etti. Taze diller ateş coşkusu. Yerin kökü sular içinde. Süvariler kılıç şimşek çekti. Aslanlar kılıç dişlerini gösterdi. Ecel can üzerine tuzak kurdu. Kıyamet bir yere yığdı. Sina başı keskin yaptı. Cihanı Rüstem günü yaptı. Mızrak dibinden bağlanmış. Hezimet yolu üzerine düşünce bağlamış. O ormanda ki mezar aslandan üstün. Ne şehir yiyen kılıç nedir. Öyle oldu ki zırh denizleri. Gül perdesi altında şikâr. Ukâb-ı âlî kan ırmağı. Kafatasları baş üzerinde yığılmış. Kan dalgası ki barı oldu Ya'kûb. İnsan kanıyla dolu Tâlût'un kâsesi. Okların yayları baş düştü. Sabah rüzgârı perçemleri açtı. Yapraklar servilerin başını kesti. Yer cebi gökyüzü eteğini yırttı. Hamailer düştü her kılıç zırh. Bir Şemşîr

ve başka yara Şemşîr. **Aşağı bağlanmış o Türkân gulgulesinde. Zebanî sesi Türk nâyî Türkân.** Kırmızı ipek bağlarını açtı. Lâ-ü-esnâkî bûd ateş düştü. Ne kadar kılıç kanla boyandı. Ki taş olsun ve renk Anderiyabân. Ne kadar ok Türk üzerine düştü. Ki yaprak düştüğü vakit yaprak dökümü.

Eğer o akıbet düşüncesi ve Atabek A'zam'ın ihtiyatı olmasaydı ki İslâm ordusunu hücumdan men etti, onların teninden bir can kurtulmazdı. Melik İlecâz esir alındı. Bütün yeşil ve kırmızı hil'atler ve taç-ı zerrîn ve hım-ı semîn ve daha fazlası.

Sayfa 289

Sultan Arslan'ın Melâhîde kalelerini fethetmesi

Hazine aletleri ve şarabhane yağma getirdiler. O Buçaşah'ı müze üzerinde oturttu ve bağladı.

Şiir

Bağla o sarı yüzü heybet kılıcıyla. Bahar yaprağı gibi zehir rüzgârı hazan. O bağla ki İslâm ordusu izzet nusreti ve hüdâ azimetî. Bu cihadla meşgul oldular. Melâhîde muhafızları fırsat buldular. Ta ki Kazvin halkı haberdar oldu. Üç fersahlık üç sağlam kale getirdiler. Kalelerin başında Hisnîn'den taş ve sıva miktarı duvarlara koydular. Dört yöne naklettiler. Burçlar yaptılar. Öyle sağlam ki azıcık duvarları yüksek yaptılar. Hende k ve azade koydular. Zahire çektiler ve hükümler yaptılar. Kazvin halkı ve coşkunları dergâha geldiler. Nafir ve avamil bağladılar.

Sultan âlem ve Atabek A'zam ve devlet emirleri İslâm mülkünün yüzünden cihad-ı asgar'ı cihad-ı ekber yaptılar. Bu olay devlet ortasında oldu. Dört ayda az veya çok o kaleleri aldılar ve harap ettiler. Daha fazla o Melâhîde öldürüldü. O yerde dükkânlar yaptılar ki bitişik. Müslümanlar o tarafa bakar. Kazvin vilayetinde Rihâb'dan geldiler. O kaleyi Sultan Saîd Mesud – Allah ona rahmet etsin – zamanında muhafız koymuşlardı. Cihan güşânâm kılmışlardı. Bir dağ başı yüksek tutmuşlardı. Başlangıçta o kalenin inşası Sultan Mesud'la bütün emir ve ordu o dağın altında indiler. İki-üç ay makam yaptılar. Hende kler kale etrafına koydular. Muhasara zahmeti verdiler. O iki-üç günde fetih oldu. Emirler halkı kabul etti. Kale altından serbest bıraktılar. Bütün alet ve esbab-ı hisar-gîrî'yi bıraktılar. Hak gayreti azim ve vehmi tamam idi. O muhafızları zorla aldılar ve hükümlerde ibaret.

Sayfa 290

Sultan Arslan bin Tuğrul

O kaleyi fethettiler ve onu yıktılar. Çünkü Sultan Mesud padişahı ve emirler ve Irak ordusu o fethi aciz görmüşlerdi. Sultan Saîd Arslan sonra Kazvin kalelerinin feragatinden o kaleleri yıktı. Arslan Güşây nâm koydu. Kûtûlîk Müslümanlarla bir grup savaşçı oraya yerleştirdi. Ta ki ebediyen orada Müslümanların elinde kalsın. Sultan Arslan'ın devletinin başında bu iki fetih nâm aldı. Geldiler ki İslâm'ın arkası güçlü olsun ve din alametleri yükselsin. O etraf ve iklimlerden haber ulaştı. Sultan âlem ve Atabek A'zam ve devlet emirleri İsfahan'a geldiler. Zengin Fars ne hizmet Sultana geldi. Cemâziyelevvel 556'da Bihgezâr'dan bin tâkî geldiler. Hoca

Şihâbü'd-Dîn Sika Rencûr İsfahan'da durdu. Kendi sarayında Bihlet getirdi. Yirmi ve heştem bu ayda geçti. Merkad'ı ve Behmezân'ı götürdüler. Cihân-nâh ki yapılmıştı. On ikinci Şaban'da zengin Fars hizmet Sultan'a ulaştı. Bir hafta hizmetteydi ve şerif giydi. Geri döndü. Sultan âlem ve Atabek A'zam Hemedan azmettiler.

Şiir

Bayrak ferah ve Hârûn günü. Şehenşah sahra tarafına gitti dışarı. Coşku davul ve nây sesi. Cihan gökyüzünden yer serbest. Sipahdârân-ı âlem yüce çektiler. Yiğitler yük başı sahra çektiler.

Sayfa 291

556 ve 557 yıllarının olayları

Dışarı çıktılar Mihnet Şah süvarileri. Yaya rekâbında taç sahipleri. Bir el zemin dest-i Fağfûr. Başka siyah fil Sâlâr-ı Kayser. Kör bağlı ve kaş açılmış. Külâh Keykubâdî başa koymuş. Güneşin gölgesi omuzda. Rekâbını halka kulağa koymuş. Derviş kavuğu şah başında. Bulut gibi kâğıt baş ay. Eğer düşerse sadece bir iğne yeri. Sûzen yeri kılıç başı. Nehirler çeşmeleri su dökülmüş. Gözden yaş seddini yıkmış. Yer demirden öfke almış. Süvarilerden rüzgâr kan almış. Oklardan yoktu. Pehlivan şah. Bir meydan bir tarafa ön ve arka yol. Kılıç Şemşîrhâ-yı zem. Bakır içinde zerrîn hisarı. Ağız uzak ol, öfke evinden uzak ol. Feleği uzak tut o uzaktan. Garip dağlar fil dağı almış. Sahra mil başı mil.

On ikinci Şevval 556'da Bihgezâr Karânîkîn'e ulaştılar. Beş günden sonra küçük Mevdûd baba Hemedan'a indi. Yirmi birinci Zilka'de bu yıldan. Emîr Nâsirü'd-Dîn Akkuş'un vefatı baba Hemedan'daydı. Bir gün Hemedan'da yazıldı. Son ay Zilhicce 556'da. Hudâvend âlem ve Atabek A'zam devlet emirleri Hemedan'dan hareket ettiler. Rey tarafına. Fır merhale küçük bağ indiler. On dördüncü Muharrem 557'de. Emîr İzzü'd-Dîn Cemşîd'in vefatı bu merhalede bir Hemedan'daydı. İki gün sonra heştem Safer vezir Fahrü'd-Dîn İbn Muînü'd-Dîn'den. Hemedan tarafı Sâve'ye gitti. Sultan hizmetinde vezirlik üzerine yerleşti. Dört gün sonra heştem Safer Hudâvend âlem ve devlet emirleri Sâve'den Rey tarafına hareket emrettiler. Beş-altı gün sonra Sâve'de büyük rüzgâr kalktı.

Sayfa 292

Sultan Arslan bin Tuğrul

Cihan başı minareleri yıktı ve camileri yıktı. Hayvanlar meşhur oldu ve çok harap oldu. On dokuzuncu Safer günü Sultan âlem şehir Rey'e geldi. Emîr İldeguz'un sarayına indi. Bağ-ı Şûriya ve hem derin tevki' koydu. Emîr Hâcib Nusretü'd-Dünyâ ve'd-Dîn Cihan Pehlivan. Dört gün sonra dördüncü Cemâziyelevvel 557'de Şerefü'd-Dîn Girdbâzû'nun vefatı oldu. Rey üzerine büyük şahâne kefen ve tabut. O Hemedan'da medreseye götürüldü ki bina koyduğu. Hudâvend Atabek dergâhında üç gün taziye tuttu. Devlet emirleri ve ayan hepsi hazır oldular ve yas tuttular.

Şiir

Hepimiz iyi ve kötü toprak zâdeyiz. Bîçâre ten ölüme vermişiz. Eğer taht yastığı taç ve hazine ise. Ne kadar bağlasa başı burç. Sonunda yerin toprağı ve öfkesi. Ger az nâm ise iyi nibahet kesmiş. Cihan hepimize bir yastık. Çünkü geldik iyi ve kötü derviş. Yakîn bil ki toprak yeridir. Bilmem nasıl başka saray. (Ziyade sadece ölümden başka çare yok. Saray Sipencest ve biz yolcu. Eğer tacım varsa kendi ve terk. Olmasın rehâf z-cengâl-ı merg. Nefâf bilmem o rif'attan. Ki dînâr ve şâdân eğer haşin-gân. Bilsin eğer kaç yıl birikmiş. Fânî ki o âbîzîş-i merg değildir. Eğer yıl yüz olsa başı ve beş. Biri oldu çünkü geldi o dert ve yara.)

İldeguz sığınak Mazenderan şahıydı. Dört gün sonra on birinci Cemâziyelevvel 557'de Sultan âlem şehir Rey'den dışarı çıktı ve Dolâb başına indi. Derin gün Mazenderan şahının elçisi ve İldeguz elçisi dergâha.

Sayfa 293

561 yılının olayları

Ulaştılar. Bundan önce İldeguz Sâve ve Cerâdkân ve Nâfî ki Rey dışındaydı bırakmıştı. Ta ki Sultan üzerine dolaşmasın ve Rey yalnız üzerine yerleşmiş olsun. Girdbâzû'nun vefat haberi ona ulaşınca Sâve'den geldi. Cerâdkân ve nâmeleri fazla istedi. Elçiler onu istihfaf edip geri çevirdiler. Hiçbir elçi icabetle birleşmedi. Cevap bu idi ki eğer hizmete Sultan gelirse Sultan kanaat versin. Eğer layık değilse.

Şiir

Kim ki şah gönlüne kin getirirse, Bütün yarayı dert ve din getirir. Günahkâr elinin altında olsa, Ancak iyi insanlar ve Yezdan korur. Kim ki baht peşinde ve şâd, Ki olsun hep gönlü pür z-dâd. Bilmez ki merdân-ı cihân şiken, Sitûde nebâşed ber encümen.

(Büzürg ân-kemî kû be-güftâr râst, Zebân-râ bi-ârâst ve kird-i nuhâst. Me-neh taht-ı haşm ûdî ender cihân, Bi-yâyed bi-dâd âferîn ez mehân.)

(بِيَادِ بَدَاتِ أَفَرِينَ اِزْ مَهَانَ)

Kelime Kelime Açıklama

- Büzürg (بزرگ): Büyük.
- ân-kemî (انکمی): O kimsedir ki.
- kû (کو): Ki o.
- be-güftâr (بگفتار): Sözle, söz söyleyerek.
- râst (راست): Doğru, dürüst.
- Zebân-râ (زبانرا): Dili.
- bi-ârâst (بیاراست): Süsledi.
- ve kird-i nuhâst (و کرد نخست): Ve ilk işi / aslı kurdu.
- Me-neh (منه): Kurma, koyma.
- taht-ı haşm (تخت خشم): Hiddet ve öfke tahtı.
- ûdî ender cihân (اودی اندر جهان): Cihanda...
- Bi-yâyed (بیاید): Gelir.
- bi-dâd (بداد): Adaletle / adaletle uygun olarak.
- âferîn (آفرین): Aferin, övgü, alkış.
- ez mehân (عز مهان): Büyüklerden, ileri gelenlerden.

kird (کرد): Yaptı, işledi, kıldı veya fiil, iş anlamlarına gelir.

nuhâst (نخاست / نخست): İlk, başlangıç, asıl veya ilkin demektir. Birlikte "ilk işi", "ilk adımı" veya "aslı/temeli kurdu" manasını ifade eder.

Üç gün sonra heştem Recep 561'de vâli Sultan ve emîr sipahsâlâr Kebîr Muzafferü'd-Devle ve'd-Dîn Kızıl Arslan'ı ordugâhtan hareket emrettiler. Azimet Nuhcevân ve bilâd-ı Tahran'a indiler. Üç gün sonra on beşinci Recep 561'de Atabek

A'zam ve devlet emirleri Fîrûzkûh tarafına gittiler. Sultan ser-i Dolâb'ta aynı makamdaydı. İldeguz nâ-ümîd ve öfkeli konuştu ve yardım isteyerek Harezmşah'ın yanına gitti. Sultan âlem ile geldi. Atabek A'zam Azerbaycan tarafına gitti. Eyâlet Rey'i Ömer Ali Bâr'a verdiler. O Taberistan kalesini yağma emretti. Alet ve zahire çok koydu ve hükümler azim yaptı ki İldeguz hücumundan İbn değildi. 561 yılında.

Sayfa 294

Sultan Arslan bin Tuğrul

İki gün 561'de Sultan Bihgezâr Şîrvân'a baba Zengân'a geldi. İldeguz Harezmşah'tan yardım almıştı. Irak yüzüne koydu ve ağır orduyla geldi.

Mesel

"Allah'a sığınırım muhalefet fitnesinden ve asilerin itaat yakınlığından."

Şiir

Ordu afeti muhalefetten yoktur. Afet zerdüsten daha kötüdür.

Birkaç gün İldeguz Taberistan muhasarası verdi. Ümit fethi yoktu. Ondan önce vusulü Ömer Ali Bâr istiğaset name'si gönderdi. Atabek'e Azerbaycan'a ve onu üzerine gelmeye tahrik etti ve acele gösterdi. İldeguz Taberistan muhasarasını bıraktı ve yüz Abher ve Zengân'a koydu ki Horasan ordusu istiyor nâ-gâhî yaksınlar ve açık yapsınlar. Atabek yaklaştı. Sultan bir Abher ve Zengân'a ulaştı. İstikbal etti. Horasan ordusunun haberi Abher vilayetinde ve Kazvin'de birçok re'iyet yaptılar ve Müslüman çocuklarını yağma ettiler ve yük göturdüler. Yaklaşık iki bin şehir renkli Kazvin'den sürdüler ve Harezm'e geri gittiler.

Şiir

Sakın küstahlık etme padişah üzerine. Öyle biri ki Parsâ olsun. O yer zehirdir ki ayağı zehir. Zehirden tiryak iste. Senin öfkenden şahın gönlü, Gitme önüne fethi meğer taze yüz. Çünkü öfke getirdi şah pûşîş-gerîn. Mî-hân-ı bî-dâd ve dâd-âferîn.

Sayfa 295

Ömer Ali Bâr ve Muîn'in tutuklanması

Eğer cevher görürsen bağla. Söz ki söyledin faydalı bana. Şahlardan bilmek lazım hazine. Kimse bilmez ilim sırrı gam.

Sultan ve Atabek ve emirler onların peşinden geldiler. İldeguz Gürgân tarafına gitti ki barış yeri bırakılmıştı. Sultan o kış orada makam yaptı. Bahar faslında 563'te Ba'l-Bindân'a geldiler. Nedîm ve Atabek Azerbaycan'a gitti. Bu kış bu yıl Sâve'ye geldiler.

Ömer Ali Bâr hüküm kale ve eyâlet Rey'i yâd-ı Tâğiyân'a verdi. Yol götürdü ve heves isyan başa aldı. Atabek emsali imzasında tehavün yaptı ve mahallât.

Hikmet

"Kardeşlerine ihtiyaç duyma. Kim ihtiyaç duyarsa zelil olur. Kim kibirlenirse kardeşlerinden hicret eder."

Şiir

Her kim ki şahla ihtiyaç başlar, İhtiyaç kardeşini savurur. Kibir ve hâzlân kendi talebi, Hicret ve mahrumiyet kendi nasibi yapar.

Sultan âlem onun yüzüne ki o bununla mağrur oldu onu gönderdi ve huzura çağırdı. Sâve'ye ulaşınca başka gün Sultanın huzurunda. Dîlmân sarayında halvet yaptı. Küçükte ki Sultan'la meşhurdu.

Mesel

"Akıllar çoğalınca fazlalıklar artar."

Şiir

Gönül ve dimâğ halk iki mir'ten, Başka alet ten ona coşkun. Çünkü dimâğ ve gönül halk âlûde oldu. Ümidi o re'y pâlûde oldu. Bunun teni âlûde gezer ruh. Üç çünkü ruh şâd bî-cehânât. Çünkü ruhu nûmâyed. Ten bî-rûh'u cihan engend.

Sultan onu ve Muîn Sâve'yi ki Mestûfî idi emretti o küçüğü tutsunlar. Her tarafı mevkuf ettiler. Otağ ve hazine ve atlı evi yağmaladılar. İstina Hoca Azîzü'd-Dîn'e verdiler. O o vakit nâib idi.

Sayfa 296

Sultan Arslan bin Tuğrul

Sultan âlem tabistan 563'te Hemedan'a geldi ve kış Sâve. İldeguz'un Ömer Ali tutuklama haberi duyunca Rey'e kasedetti. Mazenderan şahından yardım istedi ve çok ordu getirdi. Emîr Hâcib Kebîr Nusretü'd-Dîn Pehlivan ve emirler ki Sultanın hizmetindeydiler üzerine gittiler. İldeguz ve onları baba Rey mukabelesine düştü. İlk bozgun İldeguz üzerine ama sebepsiz ordu başı Sultan'ın üzerine düştü ve emirler geri çekildiler. Sultan Sâve'den Hemedan yüzüne koydu. Çok halk soğuktan helâk oldu. Dâvud-âbâd helâk oldular. Emîr Hâcib Pehlivan ve emirler iz Sultan Hemedan'a geldiler. İldeguz Sâve ve Mezdakân'a geldi. Vilayette çok haraplık yaptı ama kase Hemedan'a cesaret edemedi. Geri döndü ve Rey'e gitti. Atabek haberi duyunca 564'te Irak yüzüne koydu ve baba Rey oldu. İldeguz ağır orduyla tabistan faslında. Sultan âlem Haczkân'a geldi ve İldeguz ahkâm duvar şehir yaptı ve hende k ve azade yaptı. Atabek vilayet çıkardı. İş İldeguz üzerine daraldı ve bildi ki şehir muhasara edemez. Aman istedi ve elçiler araya koydu. Ta ki sonra ahit ve yeminle birbirine dinar versinler ve hizmet Sultan gelsin. Şehirde karar oldu ki başka gün onlar mülakat olsun. Başka gün İldeguz çadırda ki şehir duvarı üzerinde öldürülmüş buldular ve gulâmı ki o gece nöbetteydi kaçmış.

Şiir

Feodal komutan veya sipahilerin başı, arzusu dünyayı fethetmek olan kişidir; Allah'tan korkmazsa yakışmaz. O, makamına oturduğu zaman arayışı ve gayreti yerine gelir; onun makamına yükseldiğinde ise hiç kimse onun seviyesinden aşağıda kalmaz.

Sayfa 297

565 yılının olayları

Eğer ta taze baht yüksek, Çünkü bu koca uzak baş eğdi. (Ki bu rüzgâr huy geçer. Zaman nefsi hep şehir-zend. Böyledir cihan dopdolu dert ve gam. Ne taze taç ve ne taze oyun bağla. Çünkü geçer hep sürat rüzgâr. Zira sen nesîm ne kû bûd bâd-gâr. Ne pîçî hemî hîre der bend-i û. Çünkü bilir ki ebedî temenni dırâz. Hünere cûyî ve tîzâr pîşî muhavver. Ki gîfî sipencest ve mâ ber-güzer.)

Şehir Rey ve vilayet teslim oldu. Sultan âlem Harzkân tarafına geldi ve kale harap emretti. Rey üzerine Emîr Hâcib Kebîr Nusretü'd-Dîn Pehlivan nâmzed yaptı. İşler istikamet aldı. Sultan birkaç gün Rey üzerine taht oturdu.

Şiir

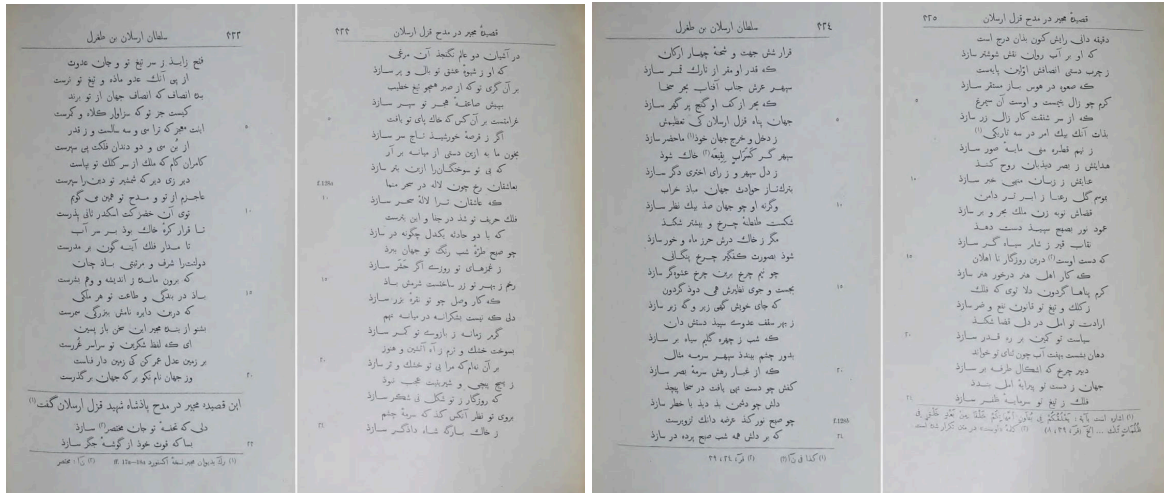
Be-ferhunder zamân şah-ı civân-baht, Be-dârü'l-mülk Rey be-nişest ber taht. Cihân-râ ez imâret dâd pâre, Vilâyet-râ z-fitne restegârî. Çün ez şuğl-i vilâyet bâz peyvest, Diger bâre be-nûş ve nâz peyvest. Şikâr ve ayş kerdî şâm ve şeb-gîr, Nebûdî yek zamân bî-câm ve şemşîr.

Ömer Ali Bâr Müvekkiller elinde üç yıl kaldı. Ta ki vefat buldu. Muîn Sâve halas cüst ama ber-akab der-güzeşt. 565 sonunda Sultan İsfahan Sâve'den geldi. Atabek A'zam ve Emîr Hâcib Kebîr Pehlivan ve Emîr İspehsâlâr Muzafferü'd-Dîn Kızıl Arslan ve vâli Sultan hep İsfahan'a geldiler. Hoca Celâlû'd-Dîn Kivâmü'd-Dîn İsfahan'da vezir oldu ve devlet önüne koydular ve Bihlet getirdi. Sarayda baba idi.

Hikmet

"Olmasın hırsın vezirlikte, Vezirlikte istişare ve istişare."

۴۰۶ سلطان ارسلان بن طغرل غل تراکو زجام غنی تو مستند ، ی اب میگن^(۱) تو خیار گزین تو نمای اهرمیان و یمن ز غنی تو ، چون دل دیده مرا کار گزین دادم ، مرا روزگار غصه و با من ، رفقت تو رنگ روزگار گزین چو من کن پنهان بر دل آنکسید ، دامن غفلت در پنهان گزین ای کل صد برکت تو یک تنگ ملک ، چون من شوره دل هزار گزین من چو سار اوسله ز بر ی غم ، روزم چقم جویان سار گزین دیده من دایما ر اشد غافل ، قاصد آسیر نوپسار گزین روی تو در دلدی و دیده گای ، نادت اصناف شیرار گزین سایه حق لمطر آفت ز بخت ، هست جهان مده را هزار گزین^(۲) شاه جهان ارسلان که در چین ملک ، آمد ازو نایع^(۳) فتح سار گزین آفت ز آفتاب^(۴) غل است درین دوره ، مور مکان در دغل مار گزین سایه چرخ^(۵) که جالست سوره ، ملک جهان آفتابیار گزین گیدگون لب یکر و لطافت ، از دل او روز دم و بار گزین آسده چرخ ملک و غار خزان ، شد خضر ایزو عیار گزین^(۶) کردم ، غار جهان زبانه یمن اول ، دهن ایزو در آن غار^(۷) گزین موج کد زر فشان ار که بخش ، نه را این بقدر زر نگار گزین فته بقدر زریم سلطان ارست ، گوشت غلت باطنیار گزین خلفه و یک زبام و یکت غلیش ، مایه و قنوت اعتبار گزین دولت او نایع و فتنه طغرل ساق ، گوشت جهان آفتاب گزین^(۸) اعظم امانت که جنت جنت جارا ، فتنه او هست در جوار گزین آفت زک نفعه نسیم خالاش ، هست خزان خلیه چسار گزین خدمت نصیر قبول کرده ، کاره ، باج خفا عالت اعتبار گزین^(۹) دین او گوچه در جهان فراغت ، هست اجلش تک در جبار گزین	۴۰۷ نصیحه میر در مدح ارسلان از سر ایست که هست نعمه خورشید ، سیه بدخای او شیرار گزین ای بو آردی شرح گشته قوی حال ، وی تو جاد دین قرار گزین ایم تو ناموس اهل شرف شکست ، شایه تو مملکت دشمنار گزین همه مکترا ایود مکتل و آفتاب ، نیت تک مولود تو خیار گزین خبرو کسان تو تکم رسیده ، ملک تو اسدوم و افشار گزین روز طر رحمت ملوک رسای ، ملک خود و خانه سار گزین ایم تو فریبست دین تو بر پای ، ای تو نفس هم چسار گزین اب جهان روی ازیوت گشت که داری ، مملکت بشمیر آیدار گزین^(۱) حاکم نام وی و هر که جر از نیت ، بست بحر ملک ستار گزین^(۲) هست دین نامه که هر از اوست ، سیر کیدالشت و دار گزین^(۳) و آفت گزین او رکات از رفه نام ، هست کل شریعهای خار گزین کرسک آغاز سر و کرم تو بر نایت ، هست سیر راه اعتبار گزین آن رخ می کند به از ره دایم ، ای تو کم ختم اسکار گزین که رحمت او چرست مخزید ، در کسیر و دژ شایار گزین^(۴) هست ابدل قلم حق که همیم ، لشکر منصورت آن دیار گزین^(۵) نصیر الله اعظم از در انصار ، نایه سیر نوم و رنگار گزین چشم تو بین بطنان جهان گوشت ، رفت چرخ ملک سدار گزین آن نه دریا عاک از دل او هست ، کیک اخذ سایه و فشار گزین راست او با شکر و شایق ایود ، نیت او بر ملک اعتبار گزین^(۶) باد کش بر سپهر روزه مغرب ، نایه زبوت هزار سار گزین^(۷) ملک عراق از سر سلاک بخت ، سیرت ازنگ و نوپسار گزین ایود باخشی سر در شمشیر ، روز بادش رنک دار گزین ایند جیب از زمان که در صف همای ، بود غدیر سار کارزار گزین^(۸) خبرو گزین و زجر مایه پیاده ، غرضه روی زبوت سوار گزین^(۹) ^(۱) در تکه بعد ازین آن دو بیت هست که در نسخه ۴۰۷ یمن ۱۰۰۰ (۱) در مایه گشت	۴۰۸ سلطان ارسلان بن طغرل از سر نیت شفته رنگ سواران ، جاک همه شکل افرار گزین خدمت هم چند وقت دوسمن ، جنبه خورشید در خسار گزین شاه طلب اضر ایستاده چو جدر ، نیت تک همی دو انشار گزین فتح و طغر در رکاب شاه مغرور ، رفت و فزاکش اعتبار گزین خبر او افسای سیرخ ایود ، دین او افسای زار گزین^(۱) بود دل پستین زبوت نفی ، خون^(۲) او دل دایم زار گزین^(۳) پیش بازنگ بدو و طغر چون خیار ، راه بسو شاه ره گذار گزین کله بر خون میان معرکه کزک ، از سر شاهان نامدار گزین^(۴) از در شمشیر نایه بخارا ، از سر خون غدو عیار گزین^(۵) ختم گوشت نایجان و یمن از غر ، م دلی از جان سکار گزین حاصل کارش جان کته نیت غازی ، هست ز خون دلی بکار گزین او شته نایه دوج و برادر نایم ، مایه و لکی امیر و خیار گزین دیرزی ای عیوی که شایه کت ، هست ز نیت و طغر نعلار گزین ^(۶) این ره راقال و ترانس که اوزاست ، دایه اقبال در خسار گزین ای که کل نایه زبوت از چین جان ، نه چو کل از طرف جوار گزین نایه محمود چای^(۷) سیر و محمود ، ملک دوشاه بزرگوار گزین شاه اویخترا سعادت کت ، همی اویختر سار غار گزین ایر صعود ملک مغرور دینار ، در تک بخت سارکار گزین^(۸) ^(۹) شاه قول ارسلان که از دل او هست ، هست ملک لطف و کان سار گزین آفت سر نیت اوست در صف مردی ، نایه باج برق میل سار گزین نایه چون اغبان ذات تو روز تو ، پرتو افسال هدر چسار گزین تو چو نمیه نشسته در حرم ملک ، و آنکه ازین چار بار گزین^(۱۰) نایه بود آب و بار غر تو سالا ، چلم و دل خست آب و بار گزین^(۱۱) ^(۱) کتا چین ^(۲) کتا لایه یک یوز زله دارد	۴۰۹ نصیحه میر در مدح ارسلان جان تو جان آنکی که تو خوار ، در حرم لطف کوکار گزین دین میر از خزان ملک اسال ، بدین و روزشیر و بار گزین میر این قصیده در مدح سلطان ارسلان گفت^(۱) ساز صنعت عتقه شایه^(۲) جدت چمنست ساز در عیوب پیوسته نسیم چمنست یکت نامه مکتب نه نامست و نه ملک ایسر آژ جگر سوحه همیو منست نایه سیر هجر گرم رو از سیر چرست سایم آسید ریب آفت رسول چمنست با رب این شویو تو چمنست^(۳) که از جنش یاد مژد لاله سیر اید نایه ملک خست نایه با دست یمن بر سر جن شایه چمنست ایر سا دایم^(۴) سیر در کل نوبه زشت خره هرجو کد از سر جالت کت و صبح کچ بر آن بلایق و آن بر دم این منتست دیده سیرده رگی هدی جان کسرد^(۵) نایه لاله که از رسته اندر کشت ید باج زین ریخت و صبا خفته رسا ایر ناودکن و صافه رویت نکشت لاله و گل را ز ابدینه آن غر کته نیست گر دل خست هدی روزه باجم منتست گشت کل چو رم رفت سار گزینست^(۶) نیت لاله چو یمن شد باجم میرانست^(۷) ^(۱) میران میر در کتبه زارفت اکبر و در نسخه ۴۰۹ یمن ۱۰۰۰ (۱) کتا چمن ^(۲) کتا یمن
--	--	---	--

Sayfa 206

Sultan Arslan bin Tuğrul

Akıl beni kadehin boynundan tuttu, dudağımda şarap rengi belirdi. Senin ney sesin içimdeyken ben gamla boğuşuyordum. Gönlüm ve gözlerim kan ağlıyordu. Zaman bana gam ve bela verdi, senin rengin ise zamanı boyadı. Gönlüme zulmetme; aşkın zinciri zaten boynumda. Ey gül yüzlü, bir yaprak üstüne misk koydun, benim coşkum bin gönlü birden tutuşturdu. Ben gamın altında savruldu, gamın gözü de bütün cihanı savurdu. Gözümden sürekli yaş akıyor, tıpkı bahar bulutunun düzeni gibi. Yüzün bir daire, gözün gül bahçesi; adalet âdetin bütün şehirlerin padişahı oldu. Hakkın gölgesi onun bakışından düştü, cihan yüzü itibar yoluna girdi. Cihan şahı Arslan, mülk isteğiyle geldi ve fetih arzusunu sırtlandı. Nâsır'ın adaleti derin devirlerde yerini buldu; karınca bile yılanın ağzında yer tuttu. Çadırının gölgesi fethin elindeydi, cihan meliki güneş gibi parladı. Feleğin kubbesi şevket ve lütuf adını aldı; gönülden ve günden bezm ve bari tuttu. Meleklerin ve âlemin şeref çadırı geldi, zafer nakdini ayar arzusuna bağladı. Zaman önce cihanı onardı, sonra düşmanı tozun içinde bıraktı. Avucundaki altın dalga başış yağdırdı, bu tavanın yolunu altın nakışlarla süsledi. Fitne, saltanat korkusundan tedbir aldı ve izzet köşesine zorla sığındı. Hutbe ve sikke onun yüce adından güç aldı, övüncün kaynağı ve kuralı oldu. Devleti, Tuğrul ve Mahmud'un taç ve tahtını bahtiyar şahın avucuna verdi. İkinci İskender gibi cihanı açtı, bağladı; cihan ordusu bütün açıklığıyla görüldü. Büyük Atabek altı yönü birden tuttu, himmeti dört bir yana yayıldı. Celâlinin bir esintisi Hıtâ'nın bahar edasını bozdu. Kayser istemeye istemeye hizmeti kabul etti, Hıtâ hanı kendi isteğiyle vergi verdi. Düşmanı cihanda ferah görünse de eceli dar bir hisarda sıkışıp kaldı.

Sayfa 207

Mücîr'in Sultan Arslan övgüsündeki kasidesi

Başının üstünden güneşin alevi yükseliyor, Kötü niyetlilerin göğsü kıvılcım saçıyor. Seninle şeriatın güçlü arzusu ayakta duruyor, Seninle dinin temeli sağlamlaşıyor. Adın şeriat ehlinin namusunu sarstı, Mektubun Kandahar mülkünü ele geçirdi. Feleğin zor gösterdiği her işi Senin kılıcın ve gökyüzü kolayca halletti. Kirman Hüsrevi senin sayende muradına erdi, Tasasız ve bekleyişsiz bir melik oldu.

Zamanın padişahlarının merhametli bakışıyla Kendi mülkünü ve evini onardı. Şeriat senden güç aldı, din senden ayakta durdu; Senden bahar güneşi doğdu. Cihan suyu seninle aydınlandı, Çünkü sen bereketli bir meliksin. Âlemin hâkimi sensin; Senden başkası ancak ödünç alınmış bir mülktür. Kâbe'nin derdi odur ki her kim arzuyla giderse Minberi bırakır, darağacını tutar. Senin hükmünden kaçan Îcâz kurdu Özür yolunun yüzüne düştü. O akılla değil, bilgisizlikle hareket ediyor; Sen ise işe yaramaz düşmanı yere serdin. Eğer akıl ve cesaret şaşkına kalırsa Onu Kevser'de ve şahane yerde tutarsın. Ümidim Allah'ın lütfuna ki Senin zafer kazanan ordunu o diyarlarda göreyim. Allahu Ekber narası Îcâz'dan Roma ve Zengibar kapılarına kadar yükseldi. Gözün aydın olsun, cihan pehlivanı sensin; Feleğin hafif çarkı senin medarına döndü. O deniz şahı ki gönlünden Uhud dağı gibi vakar doğdu. Sancağı zaferle vefa gösterdi, Soyu feleğin övüncüne bağlandı. Vefa feleğinde mutribin nefesini tut, Binlerce kez tatlı şarap iç. Irak meliki senin keskin kılıcından Erjeng ve bahar edasını öğrendi. Tırnağının ferahlığından şiddetli gün Düşmanın işine renk kattı. Ne şaşılacak şey ki savaş safında Düşman hâlâ savaş âleti tutuyordu. Felek Hüsrevi acizlikten yaya kaldı, Sen ise yeryüzü arenasında atlı oldun.

Sayfa 208

Sultan Arslan bin Tuğrul

Kılıcının ucundan menekşe renkli süvariler çıktı, Bütün toprak lâle bahçesine döndü. Atların toynağı koşarken Güneşin gözesi toza boğuldu. Şah, Haydar gibi kalbin ortasında durdu, Elinde Zülfikar gibi kılıç tuttu. Fetih ve zafer, muzaffer şahın üzengisinde yürüdü, Açıcıları sağlam tuttu. Hançeri kırmızı yıldızlar saçtı, Düşmanı inleyen göbekler hâline getirdi. Sarsılmaz gönüller kılıcının heybetinden kan oldu, Tıpkı nar taneleri gibi. Bâreng'in önünde kalem kan içiciydi, Şah yolunu o yoldan geçirdi. Kirmanlıların kapısında diş kebabı vardı, Düşmanın ciğerinden gönül yarası açtı. Kargaların savaş meydanında kan dolu kâse, Namlı şahların başlarından doldu. Şeddad kapısından Buhara'nın Bihlez'ine kadar Düşman kanının başı Buhara'yı tuttu. Düşman canıyla uğraştı, aciz kalınca Akı da yas tutan canına bağlandı. İşinin sonucu şu oldu ki gulâmın kılıcı Kandan delil ve nakış tuttu. O cehenneme gitti, değersiz kardeşi ise Geride diken gibi kaldı. Hüsrevî kâtibi ki pak nutfedir, Fetih ve zaferi şiar edildi. Bütün bunlar uğur ve bahtıyarlıktandır; Baht dadısı onu kucağına aldı. Ey can çemeninden taze gül biten, Irmak kenarındaki gül gibi değilsin. Mahmud, Sencer ve Mahmud'un yerini buldu, İki büyük şahın meliki oldu. Ebubekir şahına tam saadet geldi, Tıpkı Ebubekir'in mağara arkadaşı gibi yâr oldu. Muzaffer din feleğinin yükselen doğanı Bahtın elinde düzen buldu. Kızıl Arslan şahı ki gönlünden Sekiz felek lütuf ve bereket kaynağıdır. Kılıcının ucu yiğitlik safında Sel yıldırımını düzenini tuttu. Zatinin güneşi gibi göbek, Senden her dört yana baht ışığı saçtı. Sen Muhammed gibi mülk haremde oturdun, Bu dört yükü de taşıdın. Su ve ateş oldukça ömrün uzun olsun; Düşmanının gözü ve gönlü su ve ateş tutsun.

Sayfa 209

Mücîr'in Sultan Arslan medhindeki kasidesi

Canın ve senin istediğin kişinin canı Yaratıcının lütfuyla bir arada tutulsun. Mücîr, saltanat hazinesinden Emsallerden daha çok ve daha çabuk pay aldı.

Mücîr bu kasideyi Sultan Arslan övgüsünde söyledi:

Sabah rüzgârı ki cömertlik payı nedir? Yoksa İsa'nın nefesine bağlı seher yeli midir? Nafenin kokusu ne misktir, ne nafe, ne misk; Ciğeri yananın âhının eseridir, tıpkı benim gibi. Serin nefes, sıcak yüzlü asırdan niçin gelir? Bana Peygamber'den sonra gelen bir şey gibi geldi. Yâ Rab, senin bu tarzın nedir ki rüzgârın hareketinden Lâlenin tazesini misk nafesinin emrine verir? Rüzgâr boş elle kanlı taç üzerinde durmaz, Bulut etek dolusu tövbe gülünün kapısında durur. Gülün ve sabahın hâlinde yarım yamalak sözler söylerler; Biri ötekine âşık, öteki bunun nefesine muhtaçtır. Nergisin ölü gözü cansız bakmaz, Yanmış lâle ki kefen içinde diridir. Bahçenin söğüt salıncakı ve riyâ halkası sabah yeli, Bulut getirir ve sakiye süsünü düşürür. Lâle ve gülü o ömür düşüncesinden Eğer bir gönül varsa bütün gün gamla meşguldür. Gül bahçesi korkup kaçınca şenliğe döner, Lâle hediyesi boşalınca iki kat merhametli olur.

Sayfa 210

Sultan Arslan bin Tuğrul

Gül eğer Yusuf'un ahdinin gülüyse bundan şaşılacak bir şey yoktur. Onun inleme günü kadeh ve Mısır mülküdür. Gül Yusuf gibi olmadı, ben iyi bir köle olarak gittim. Öyle kanına bulanmış ki, belki de gömleğidir. Toprak kafesi kumru sesinden doludur. Tıpkı bahçe gibi, nesteren çiçeğinin emri üzerinedir. Süsünden ağızdan süt kokusu geliyor. Çünkü sabah yeli hâlâ onun ağzında dolaşıyor. On dil vardır ama konuşmaz, hak da onundur. Böyle bir ömür varsa söz söylemeye yer mi kalır? Yeşillik eğer suyun üstüne çıkarırsa korkulacak bir şey yoktur. Kalıbı aydınlatır, geceyi de rüzgârın zerre demiyle doldurur. Bahçede tomurcuk açan kelle ki yerinden kalkmaz. Benden iyi dinle, bu zaman şahının heybetindendir. Nergisin başında bütün gece altın tas durur. Bunu adaletli yüce şahın adaletinden başka bir şeye yorma. Haşer feleğinin şahı ve güneş üzengili Hüsrev Ki güneş ve Sencer feleği gibi orduları parçalar. Altı yönün sahibi ve yedi iklimin gafleti Ki akıl gibi emniyet verir, bozgunculuk ve fitneden uzaktır. Arslan Şah, cihan bağışlayan ki ayağının toprağı Mülkün canını koruyan tılsım ve peri gözünün sürmesidir.

Sayfa 211

Mücîr'in Sultan Arslan medhindeki kasidesi

Sen bahtın kapısının ki halkın akı Etek ve elini gül ve yaseminle doldurur. Düşmanın gamı, tıpkı yeni felek gibi Ki baht feleğini onun üzerinde kırar. Eğer boynuna vurmakla yeri rahatlar Mumun rahatı boynunu vurma yolundan gelir. Sarhoş kılıcı arenasında akik gibi döner. Bu şaşılacak şey değildir, çünkü aslı Yemen'dendir. O Kevser gibi Roma'yı fetheden ve küfrü ezen Feleklerin sırtı, sevgilinin zülfü gibi kıvrım kıvrımdır. Göz, o şahtan uzak dursun ki onun düşüncesiyle arzu Kâinatın madeni olur, her kim mihnet içindeyse. Ta ki ondan Hızır çeşmesinden baht suyu versin. Güneşin kovası altın çember ipiyle çekilir. Onun kapısından gelen fayda kokusu Eğer bakarsan Üveys Karen'in âhının eseridir. O Muhammed sıfatlı ve adı

[illegible]

Bu zamanda faydasız oğul oyunu, kendi işini babasının kazancından yapmaz. Senin alayın gökyüzünün ve iklimin gayretini engeller, senin hükmünün oku her birine geçer.

Anverî Ahşekati'ye Karşılık Söylenen Söz

Tanrı aşkına ey Hoca Mücir, benim şiirlerime ne vuruyorsun? O gerçekten çok adaletsizlik yaptı ve her ne kadar onun ve Mücir'in şiiri övgüde çoksa da usançtan korkuyorum; kısaltmak daha iyidir. Anver'in şiirini Mücir'e karşı tarafgirlikle bir kasideden fazla getiriyorum ve her ne kadar fihristte her sultanın sonunda kendi şiirimizi getirmemiz şart koşulmuş olsa da bu makamda bunu getirmek yersiz olurdu, bu yüzden getirmedim. Bunun yerine Anverî Ahşekati'nin Sultan Arslan'ı öven bir kasidesini getireyim ve saltanat zikrini Tuğrul'a geçeyim.

Ahşekati'nin Kasidesi

Ey feleğin kin yeri, kaşın; güneşin yüzü senin yüzünden su alır. Canların yeri senin gece yatağının köşesi, gönüllerin yeri senin saçının halkasıdır. Yaratıkları çadır gibi göz bağı yaptı, senin sihirli nergisinden bir büyü. **Kimse bilmez dünyada ne Türkçe işler yürür senin Hintli perçeminden.** Gönül ateşinden göze su geldi, gözüm senin yanağının soluğundan su içmektedir. Cennetin rengi vardır ama dimağ, senin kokunsuz rüzgârının harareti üzerinedir. Eşit şekilde olsun ki her iki âlemin mülkü de bir kılın olsun.

Sayfa 228

Bahtın günü onun yüzünden kutlu oldu. Zülüfü kulağının arkasından kaldır ey oğul, kâkül mermer gibi ey oğul. Göz yolundan cana geldin, memeyi öpen gönül ve akıl ey oğul. Aynı şekilde önünde top gibi bağlanmış, bir zaman inci ve şarap ey oğul. Durumun şahididir hali, kör raf, öpeyim ey oğul. Öpüş bağı vakti geldi bağ, önümde aşk satma ey oğul. Aynı şekilde rüzgârdan esmiş o köle, tıpkı suyun köpüğü gibi ey oğul. Ya gün yüzünü dışarı çıkaran göz, ya da o geceki bağırsı ey oğul. Benden değil, her övgü şahın, gönül rızasıyla heves et ey oğul. Hüsrev'in Kaf Dağı altındaki odur, güneşin taçlı ayağı odur.

Yüzde yüz cinayet getirdi, her ne yapsan benimle yaptın. Ben ve yüküm çölün yolundayız, canım gül gibi solmuş. Dudak yarasıyla canımı burnuma getirdi, bu ne yoksul bir canın işidir! Her kim kendi kanını isterse, ta ki benim gibi ziyan yemesin. Dünyada perdem kalktı, ta ki senden benim gibi gül yemesin. Ya mümkün ya da derişim var ki, yumuşak yün gibi gömlek yemesin. Aç kurt gibi köpek postunu duvardan niçin istiyorum? Nafakada enâm benim şerim babam, arkamdan kâfir Rûm yemiş. Pazarda Hüsrev'in topu gibi, kalafatı niçin incitmiş? Onun adaleti her tarafa ordu çeker, sabah olmaz ki hançer çekmesin.

Şiir

Felek yâr Arslan Tuğrul'dur, avcı Arslan Tuğrul'dur. Yaratılıştan yokluğa çizgi çeken, tutan ve sahip olan Arslan Tuğrul'dur.

Sayfa 229

Her gönül kederi savan Tuğrul'dur, dost tutan Arslan Tuğrul'dur. Bu da namus akı Hoca Fiş, önden giden Arslan Tuğrul'dur. Çarkı çeviren kılıçla şimşir nakış, çevik Arslan Tuğrul'dur. Fetih ve devlet bayrağı, savaşta Arslan Tuğrul'dur. Her iki tarafta arzu kaza, işte Arslan Tuğrul'dur. Şiirimden başa tüy, feleği çek, ihtiyar Arslan Tuğrul'dur. Ne gökyüzünden bahtı mesut olan odur.

Yedi deniz bir yudum cömertlik odur. Ey bereket gökten inen, nöbet seninle kendi başına gelmiş. Kara ordu kaybolmuş arz, senin önünde güç bayrağı. Adalet pazarında senin gazabın, feleğin kötü işine karşı durmuş. Göğsün düşman gibi yüz gösterdi, feleğin eğri çarkı seninle düzgün gelmiş. Başta ganimet torbaları kesmiş, köy işi derviş gelmiş. Düşman diliyle konuşan kılıcın, hiçbir şeyden senin başında eksik olmamış. Varlık levhasında ne yazılmışsa, senin mayanın madeni gelmiş. Saf aynanın gönlü yüz değildir, halkın misk kesesinin göbek deliği koku değildir. Ey cinayet gökyüzü gibi yükselen, feleğin canları yok eden! Vay o güne ki hezimet aslanı felek, ejderhalardan sancak çekilmiş. Her gün senin sancağın altındadır, kılıç namerdlere bir yana itmiş. Alın üzerinde istihare, kaşın üstünde fitne var. Nûri değildir; çünkü senin bostanın tabiatı, dehkanların feleğidir. Senin fikrin bir iklimde değil, gökyüzündedir; muhteşem ve itibarlıdır. Senin başın, vehim leşini her yerde biçare bırakmış.

Sayfa 230

Kendi gücünden bağımsızlık yoluna, her iki âlemi hiçbir şey saymış. Babasının peşinden renk peşine gitmemiş, senden başka nam bırakmamış. Düşman bir damla deniz değildir, lokma kılıç, ağız yemeği değildir.

Adalet kılıcı Ulu Hüsrev misali, büyüklerden bir bölük âlim misali. Padişahlık mülkü feleğin çarkı gibi, Âdem oğullarının saltanatı misali. Akıl gül bahçesinde macera gizli, övgü o genel misali. Güneş yolu o burç gibi, o mirastan büyük ganimet misali. Cennet misafircisi sonsuzluk makamı, merhaleler o yaşlı her dem misali. Kıyamete kadar onun ihsan perdesi, inci gibi gözyaşım misali. Defterim onun övgüsüyle dolu, kederim gözümün yaşı misali. Her ne kadar mühür kabul eden şehriyar ise, kulakta halka mülk cem misali. Fitne atım şahın tahtı önünde, Âdem'in öğreticisi atlas misali. Ta ki övgü sevdası doğru yolda olsun, aynı şekilde dilin bir tüy yutması gibi.

Şiir

Hüsrev devletinin karnı var olsun, baht çarkı bürünmüş olsun. Her ne varsa feleklerin halkasında, ebedî altında yazılmamış olsun. Akıl keyif ile keder arasında bir haldir, kahir sultanın ahdi peşin olsun. Nöbetçi ve bekçi her dama ve kapıya, Hint ve Han Çin'e kadar olsun. Fetih kapısının gölgesi yani sancak pazarı, güvenilir şehrin ruhu olsun. Düşman beyninde ne yoksa, şimşir içen kılıç olsun. Ta ki o Hint hançeri nesebi, mülkün ve dinin bekçisi olsun. Ta ki feleğin son turu peşin, devlet rengi altında zemin olsun. Emirlerin en iyisi odur ki, yeryüzünün yüzü onunla zemin olsun.

Sayfa 231

Vezirler ve Hacibler, Sultan Tuğrul ve Saltanatının Başlangıcı

Es-Sultân Rûknü'd-dünyâ ve'd-dîn Kehfü'l-İslâm ve'l-müslimîn Ebû Tâlib Tuğrul bin Arslan Kasîmü Emîri'l-mü'minîn.

Sultan Tuğrul güzel yüzlü, nihayet derecede güzeldir; arkasında dâhi bir muhasebesi doludur. Silsilesi kulağa malik, kadehi neşeyle doludur; göğsüne bal yükselmiştir, hiç kimseye yük ve keder yüklememiştir. Tevfiği yalnız Allah'a güvenmektir. **Vezi**
Celâlü'd-dîn, Vezir Kâmil ed-Dîn er-Recâî, Vezir Sadrü'd-dîn el-Merâğî, Vezir
Azîzü'd-dîn el-Mustevfi, Vezir Muînü'd-dîn el-Kâtibî, Vezir Fahrü'd-dîn bin
Safiyyü'd-dîn el-Verâmînî'dir. Hacibi Baş Hacip Emîr Ferâmurz es-Sultânî,
Emîrler Emîri Cemâlü'd-dîn İve el-A'zam Atabekî'dir. Sultan Tuğrul padişaktır.
O devlet oğulları arasında hanedanlar henüz ikbal bulmamıştı, mülkün naipçileri gitmiş ve sükût nahoş bir giysi giymişti. O mehd tahttan düşürülmüş, mektep edebinden yorgun bir talip gibi üzengi üzerine binmişti; süvari olmuş, bağ ve vasiyet, iyilik ve adalet, hüküm ve tesir, talih ve ahkâm yok olmuştu. Devlet kuşu dane bulamamış, felek tıs kalmıştı; fırsat ve yular, yara ve bağ yara olmuştu. Her başın üzerinde oklar uçuşuyor, meclis süsleniyor ve hazine isteniyordu. Ve bu hep ilk ikbal döneminde devlet, terbiye, görüş, kılıç, cihan-gir, sancak, ülke fetheden İslam padişahı, ulu mülk Atabeg A'zam Hakan Şemsü'd-dünyâ ve'd-dîn Nusretü'l-İslâm ve'l-müslimîn Ebû Ca'fer Muhammed bin İldigüz -rahmetullahi aleyh- sayesinde olmuştur ki, mülk elinden gitmişken İsfahan'da vilayet makamı inşa etmiş ve etrafındaki dostlar...

Sayfa 232

Sultan Tuğrul'un Faziletleri

Topraktan başa taç tuttu, inciye cevheri kesip parlak bir inci kesti. O mübarek taç oldu ki Şirazlı güzeller "mübarek olsun" dediler. Taç ve taht gitti, cihan harem oldu ve harem taç oldu.

Ümit padişahı ulu mülk Atabeg A'zam ve ondan başka devlet hizmetkârı olan emirler, o itibar ve izzetle bağlanmışlardı. Hiçbir padişah zamanında o ilahi eserler o ölçüde zuhur etmemiş, bu güzel özellikler bir araya gelmemişti. Kâmil akıl, adalet fazileti, ilim, yumuşak başlılık, hafıza, temkin, âlim dostluğu, iffet, hat ve belagat, usta süvarilik, mızrakçılık ve bütün silahları kullanmada nihai kemale ermişti. Hak Teâlâ ona erzak, arş ve devlet, fîrûz, şimşek, ayak, taç ve taht, Pehlevîce dil ve sultanlık vermiştir.

Şiir

Kokun hâlâ cihana yayılmaktadır, sabâ rüzgârı estikçe bir tûy bile titrer. Bu güzel huylar, sevimli özellikler ve basiret kemali öyle bir mertebededir ki, akıl ve vehim onu idrak etmekte aciz kalmıştır. Mecliste âlimlere incelikli sözler söyler, şairlerin sözlerini

eleştirirdi. Onun şiirleri halkın dilinde o kadar meşhur ve bilinen şeylerdir ki şerh etmeye hacet kalmaz. Akıllı kişilerin derlediği divanlarından biri şudur: Dünyayı ayağının altına alan o kimse, derviş gibi gelip dilencilik yapardı. Akşam namazından seher vaktine kadar, kimsesizlikten yüzlerce kez nâra atardı. Ve bu ikinci dubaytiyi beş ve seksen tarihinde (hicri 585) yazdı ve kendi mübarek eliyle hemen tamamladı; o şehit babası ve cömert padişahı.

Sayfa 233

Yardımla kendi almış, zamanın kalbini bekleyerek oturmuş, onlardan medet ve yardım ummuştu. Cebbâr olan Allah'ın yardımına ve güçlü pazusuna iman etmişti; erken saatlerde iki taht sahibi olma himmetiyle biri Paris, diğeri İsfahan olmak üzere iki iklimin mülkünü kurtardı. İki tabi meliki kalelerin zorunluluğuyla mülkte kandırdı. Devlet kılıç gibi suya uymuş, ikbal bindiği atın dizginine sarılmıştı. Cihan onun buyruğuna boyun eğmiş, sultanın devleti ve zaferi muradına ermişti; düşmanların kahredilmesi ve yok edilmesi, çiftçinin işinden ve isteğinden sayılmamıştı. Tatlı su kaynaklarında ve düşmanı engelleme yerlerinde rahatça oturarak, aziz ve celil olan Allah'tan devletin devamını ve nimetinin bolluğunu dilerlerdi. Adaletin çokluğu ve şefkatinin feyzi sayesinde, gece yarısına kadar zamanın bütün iklimleri ulu sultanın buyruğu ve kölelerinin denetimi altına girerdi. O Cemşid ihtişamlı, Haydar yürekli, Behmen kalpli, Hatem tenli sultanın sarayında her gün padişahlık ve cihandârlık özelliklerine dair yeni bir eser ortaya çıkardı.

Şiir

Cihandârlık kapısı her gün açıktı, meclis ıslı ıslıldı, şah meclisi süslerdi. Kimi göbeğe kadar el öper, etrafın kale komutanları boyun eğdi. Bütün şahlar tahtın önünde otururdu, Çin'den Gur'a ve Rey'den Sepahan'a kadar. Hutun komutanından Zengi Hüsrev'e kadar, hepsi savaşta sultanın rüzgârına teslimdi.

Bahtı dağları aşan o talihle şah, turkuaz rengi tahtına oturdu. Doğu'dan batıya kadar aydınlık ve karanlıktan şahlık nişanı çıkardı. Mülkün işi yoluna girip parıldayınca, günü zamanından daha da güçlendi.

Sayfa 234

Muzafferü'd-dünyâ ve'd-dîn Kızıl Arslan yeni köşke, Hemedan kapısına gönderdi; o da şükran için güzel bir hil'at, tam bir mükâfat verdi.

Şiir

Dünyanın şahları ve benim sarayımın hüsrevleri, doğuda ve batıda hepsi benim yapımımdır. Bütün bu mülke ve padişahlığa sahip olmama rağmen, ben senin yapımı, bütün cihan benim eserimdir.

Ve bu iyi bahtlı sultan taç ve tahtın zîneti idi, işi neşe artırıcı ve mülk süsleyiciydi. Ulu mülk Atabeg A'zam Şemsü'd-dünyâ ve'd-dîn Muhammed bin İldigüz'ün -rahmetullahi aleyh- devleti zamanında on yıl refah, güvenlik ve neşede yaşadı. İş yapılmış,

sebepleri hazırlanmıştı; masraf ve hayvanatlardan uzak, boş heveslerden emindi. Saltanatının saygınlığı o kadar çoktu ki, gizlide ve açıkta savaşçı Atabeg, Sencer'in ve diğer meliklerin sahip olmadığı şeylerin bu sultanda toplandığını bilerek ilgi duyuyordu. Elçileri çevrelere gönderiyor, şehirlerin hutbe ve sikkelerini onun ad ve lakabıyla yazdırıyordu. Her zaman Bağdat mülkünün sesini veriyor, adam gönderiyor, sultanın sarayını imar etmek istiyordu. Ve şimdi hilafet evi naiblerinin benimsediği bu cins tutum; yani çevrelerindeki emirlere unvanlar verip mülk karışıklığı aramaları, ta ki kendi vilayetlerinin güvenliği ve diğerleri üzerindeki hükümlerini göstermek istedikleri durumlar, Atabeg Muhammed'in devletinde Müslümanlık döneminde oluyordu. Atabeg herkese açıkça şunu söylüyordu: "Emirler, hutbe ve imamlıkla en iyi işlere ve en ulu eylemlere meşgul olmalıdırlar ki mecazi şahlar onların koruması altındadırlar. Padişahlığı vahşi sultanlarla sürdürmek, cihandarlığı bu sultana bırakmak gerekir." Atabeg işleri hep yavaşlıkla yapardı.

Şiir

Büyük sütun yavaşlıktır; cihan bağış, adalet ve uyumluluktur. Halk, bilgili ve anılı bir adam olmalıdır; genç ve yaşlı bir adamdan daha güzeli ne olabilir?

Sayfa 235

Atabeg Pehlevân'ın Kulları İçin Sonunda Yıkıma Sebep Oldular

Eğer gönül şen tutulabiliyorsa, bütün yükü dil getirir. İşte, susuz kal, giyin ve ye; bu zamandan nasibin budur.

Naz ve baht sahibi böyle bir Atabeg ile sultan âlemin gıpta ettiği kişi olmuştu; o zevk ve eğlence meclisindeydi, Atabeg ise savaş ve çile çekiyordu. Atabeg'in cihangirliğinin başlangıcında iki ordugâh hazırlatmıştı: Biri Azerbaycan tarafına, diğeri İsfahan tarafına. İki mülkü mülkün tabiatından hil'at gücüne ulaştırmıştı. Geçmişte başkaldıran emirleri yumuşaklıkla ele geçirdi, Reşid için kaldırdı ve kendi kullarını onların yerine geçirdi. Kendi kullarından altmış yetmiş bayrak dikerek memlekette görevlendirdi; her birini bir şehre ve nahiyeye tayin etti. Öyle olmalıydı ki, kullar evlatlarım gibi beni düşmanlardan korusunlar. Kendisi çocukların başı onların üzerine oldu ve mülk kulları, onun çocukları ile sultan arasında paylaştırıldı. İktâ sahibi olmaları nedeniyle onların hükmünü vilayetlerden ve şehirlerden kaldırdı. Her yapı emredilen yolda yürüdü ve çevreden yabancıların nazarı mülke değdi. Bunun neticesi Atabeg'in ölümünden sonra ortaya çıktı. Atabeg bu kulları Pars yağmasından ve o bölgelerin mallarından zengin, itibarlı ve güvenilir kılmıştı. Birkaç kez kendi canıyla o tarafa hareket etti ve iki üç kez âlemlerin efendisi büyük sultanı rahatsız etti.

Şiir

Başının zahmetini hazine sevgisinden verme, bütün dünya hazinesi bu zahmete değmez. Zamanın dönüşünü isteme, senin payın keyif ve savaştır. Bilmez misin ki yargıç önüne gittiğinde, her ne ektiysen canınla biçersin? Ağaç ki ekersen baharda

gelir, kokusunu ve meyvesini kenarda görürsün. Eğer dikenini varsa kendi ekmiştir, eğer ipeксе kendi örmüştür.

Sayfa 238

Atabeg Hatun, Hoca Aziz ve bazı emirler istişare ettiler ki hepsi o kapıya gitsin, sultanla antlaşma yapsınlar ve Atabeg Kızıl Arslan'ı yine Azerbaycan'da baksınlar, eskisi gibi sultanın silah emiri olmaya devam edecekti ve onu değiştirmeyeceklerdi. Atabeg Hatun, sultanın kendisine olan meylinde ötürü nikâh bağıyla bağlanmayı arzuluyor ve bunu onaylıyordu.

Şiir

Her ne kadar kulların başka tedbiri olsa da, takdir başka olduktan sonra tedbirin faydası yoktur.

Emir Bâr, Kur'an okuyanlar ve emirlerin ileri gelenleri Atabeg Kızıl Arslan'a yana meyilliydiler. Çünkü o itaat edilen bir padişah olmuştu, yumuşak huyluydu ve cömertlikleri ona daima temel almıştı; hani atasözü: "İnsan iyiliğin kölesidir", herkes gönüllü ya da zorunlu, istediği veya istemediği halde melekler bile ona doğru akardı ve kendi yüz suyunu onun önünde arıyorlardı, gösteriyorlardı ki memleket başıboş ve iktalar atıl duruyor, ta ki mübarek binekler Hemedan mülk evine varana kadar. Sultan biliyordu ki kalpler ona meyillidir; eğer onu çağırmaslarsa karşı çıkıp dışarı gelebilir, Irak ordusu onun kılıcı olur ve kulelerde hapsedtiği meliklerden birini çıkarıp tahta oturtabilirdi. Kendi yandaşlarıyla istişare etti ki birlikte onu çağırınsınlar ve Atabeglikle oturtsunlar, işin arasında kendi gönüllerinin arzusunu yetiştirsinler. Öyle de yaptılar; emir vererek Emir Bâr'ın oğlu Şerefü'd-din İlb-Arğun'u özel kaftan, özel külah, at ve teçhizatla ilgili ihsanlarla Azerbaycan'a gönderdi ve Atabeglik üzerine Kızıl Arslan'la antlaşma yaptı. O da kalabalık bir orduyla...

Sayfa 239

Atabeg Kızıl Arslan'ın Padişahlığının Yerleşmesi

Yezdân (tarafından) Azerbaycan'dan Hemedan mülk evine geldi ve sultanın elini öptü. Sultanlığı ele geçirmek istiyordu ki ona acısın; sultan gözle engelledi, o cesaret edemedi ve öyle bir hareket ettiler ki:

Şiir

Bugünün işini yarına bırakma, kim bilir yarın ne getirir zaman? Bugün taze bahar gülü geldiyse, yarın işler böyle olmamalıydı.

Kızıl Arslan haberdar oldu, sultana güvendi ama özel hizmetkârlarını ve kullarını ondan ayırdı ve sultanlık makamını ele geçirmesini emretti.

Şiir

İki laneti kötü bir kararla geri çevirdiler, yolun başını incittiler. Dünyadaki incisinden kopardılar, ipliği iğneye geçirir gibi.

Kızıl Arslan'ın işi mümkün oldu ve bütün ordu gözlerini ona dikti. Gönülleri de ona yöneldi ve onun padişahlıktaki gücü eskisinden çok daha fazla oldu. Kahır ve bastırma gücü onun için kolaylaştı, sultan aciz kaldı ve boğulma şaşkınlığına düştü. Girdiği sıkıntılı yola yakalanırken, Cemâlü'd-din Müctehidî onu kınayan şu iki beyti gönderdi:

Şiir

Şahım, felek senin devletinle övünüyor ve günler senin tabiatının rızasını atıyor.

Sayfa 240

Sıkıntılı yolda hoş olmayan şeyler olsa da, sonunda düşmanın kötü oynadığını sen yenersin. Ve o mektupta yazdı ki: Düşmanın padişahlık hevesi vardır ve mecazi şah Kisra oyununda oynamaktadır. Arzu topunu emniyet meydanına vurur, akıbet kaza çevganının darbesine dayanamaz. Baht tahtından birkaç günlük ömrü erişir, sevda kazanı kaynar, akıbet kaza yokluk sofrasında kafasını böceklerin misafiri yapar, ne ad kalır ne nişan. Âlemlerin Rabbi pak hatırı huzurlu kılar ki, düşmanların başının darağacına asıldığını ve tersine çevirildiğini görür. O sözü bir fal oldu; sultan ve Atabeg Kızıl Arslan ileri vardıklarında İve ve Rus, kalenin ucundan dışarı çıkmışlardı. Bestam, Damgan ve Mazenderan etrafında dolaşıyorlardı. Atabeg'in onları arkadan takip etmeye yüzü yoktu, çünkü biliyordu ki memleketin emirleri ve sultanla uzlaşmadan yapamazdı. Lakin dolabın başında makam kurdu, ta ki bu halden ne çıkacak ve hadise dili ne gösterecek diye:

Şiir

Binlercesini yakan aslan ve erkek ejderha bile kaza yolundan kurtulamaz. Fil ve aslandan korkmayan yiğide sen deli deme, o cesur olmakta muhtardır. Zayıf ve makam aldaticısı olduğu halde cesur ve sabırlı olmamalıdır. Eski bir hikâyeyi hatırla, aklın borcundan boynunu kurtar. Hangi sokağa girersen gir, zorlukla karşılaştığında geri dönüş yolu aramamalısın.

Sayfa 241

Mazenderan Melikinin Sultan Tuğrul'la İkiyüzlülüğü

Zafer içindeyken beladan kork, çünkü yüce gök aynı kalmaz. Kötü niyetlilerden korkan cesur, aslanın gözü onun eziyetinden incinmiştir. Yazdan'ın emrine esir idi, isterse demir örs gibi dişi olsun.

Âlemin sultanının her zaman ayak ağrısı olurdu, bu adla kendine bir ferraş sahibi yapmıştı ve tabipler tedaviye koyulurdu. Bu sebepten dolayı görevliler ondan gafil olurlardı; nihayet bir gece fırsat buldu, cenazeler hazırdu ve geceleyin İve ile Rus'un ayağına ulaştı. Mazenderan meliki -Allah onu kahretsin ve lanetlesin-, inancının temeli ve rafızilerin tamamının -lanet onlara olsun- takiyye ve nifak üzerine kurulmuştur. O öyle bir münafıktır ki, ahmak inancından ve pis zatından kötülükler çıkardı. Kalpten olmayarak sultana bir adak göndermedi, zerrin kemer geçidini açtı ve Ruzbar kenarında sultanı misafir etti, el öpme şerefine erdi. Sultan onun inancının

bozukluğunu anlayınca ona güvenmedi. Mazenderan şahı biliyordu ki Irak görevlileri, lanet olası aşırı rafiziler (Hoca Aziz, oğulları, vekildar Müvaffak, kâtip Zahir ve başkaları) bu işte sultanla birliktedirler ve bu temeli rafizilik niyetiyle sultanın aleyhine kurup hile yapıyorlar. Lakin münafık bunu belli etmiyordu, layık bir hizmet de yapmıyordu. Sultanın zayıflık halini her an Atabeg'e bildiriyor ve Atabeg'in gözünde kendine yer edinerek "Ben sultanı yakalarım" diyordu. Sultan da lanetlilerin vilayetinin etrafına vuruyor, yağma ve talan ediyordu...

Sayfa 242

Atabeg üzüldü ve Azerbaycan tarafına olan gönül bağı sebebiyle dolap başından kalkıp Hemedan mülk evine geldi. Sonbahar mevsimiydi, emir Seyyid Fahrü'd-din Alâüddevle Arşâh bir gece damdan büyük bir ateş yaktı. Atabeg, sultanın Hemedan'a vardığını ve ordunun onunla ittifakından haberdar oldu. Geceyi uykusuz geçirdi ve Azerbaycan yolunu tuttu.

Şiir

Zor durumda kaçıp başını kurtarmak, ad ve şan arayarak savaşmaya girmekten iyidir. Kim ki savaş arar ve zulüm aramazsa, yaralı ciğerle ve sarı yüzle geri döner. Genç her ne kadar bilgili ve ünlü olsa da, deneme babası sanat almaz. Kötü ve iyi her türlü sözü işit, her acı ve tattan tatmamalısın. Akıllı insan her zaman umutludur, zamanın sevincini ve acısını görmez. Kötü yoldan bir an bile geçmez, yay yolunu değil dik yolu seçer. Baht uykuya dalınca, çalışmakla uyanmaz. Erkeklik şüpheye düşmemelidir, çünkü zamanın eli üzerimizde uzundur. Göklerin dönüşünden kimse geçemez, yerdeki fili bile kırsa. Duydum ki zamanın bütün mazeretleri... Ne dedi o sakıncalı hürmetli kişi? Her kim ki eziyet tohumu eker, ne güzel gün görür ne de mutlu bir cennet. Her kim akıllı ruha sahipse, özür dileyceği zamanı iyi düşünür. Atabeg Kızıl Arslan yakınlarıyla gitti ve Irak'ın ileri gelenleri ve emirleri hepsi arzularıyla...

Sayfa 243

Sultan Tuğrul'un Hemedan'a Dönüşü

Geri durdular, sultan hâlâ berideydi, hatun onunla olan uyumunu açıkça gösterdi. Nihayet sultan Hemedan mülk evine geldi, ulu Hoca Aziz vezirlik elini öptü. Emir İspehsâlâr İzzü'd-din Sıfâr, Şerefü'd-devle Ebherî el öptüler ve diğer emirler hizmete geldiler.

Şiir

Her yönden askerleriniz ulaşıyordu, şahın etrafında saf çekiyorlardı. Ordu dağın eteğinde toplanınca, toprak kalabalıktan inliyordu.

Hemedan şehri halkı can u dilden dua ediyor, neşe getiriyorlardı. Büyük bir kar yağıyordu, sultan şehre doğru yöneldi. Emir Seyyid Fahrü'd-din Alâüddevle yeri öptü ve konaklama için reislik sarayını öne sürdü.

Şiir

Sultana dedi ki: Ey rab şah, ben öyle değilim, binlerce sığınağın bendesiyim. Gökten pay alan, yer senin tahtının altında yüksek. Eğer şahın teşrifi bizi onurlandırırsa, ruhun kemerini göğe yükseltir. Eğer döşek üzerinden bir karınca geçse, fil o düşkün kişinin elbisesini laciverte boyar.

Ona dedi ki: Misafir kabul ediyorsan, can kabul ediyorsun demektir. Sultanı öyle bir köşke indirdi ki, sanki Firdevs'ten şahlık bir saray idi. Göğe baş eğdiren bir saray, iki geniş ve uzun meydanı vardı. Özür dileyenlerin eliyle ona, şahların âdeti olan bir sofraya gönderdi. Hazinesinden hesaba katabileceği kadar çokça hediyeler takdim etti.

Sayfa 244

O kış Hemedan'da konakladılar, Rus ve İve hâkimiyet kurmaya çalışıyorlardı. Yani "Biz beğenilen bir hizmet yaptık, emirlerin kahrı ikisinde de vardı" diyorlardı. İve, Rus'un kardeşinin sultanın memleketinde daha büyük olduğunu öne sürerek bunu sultanla konuştular. Rus'u evinde sarhoş uyurken yakaladılar, mallarını yağmaladılar. Hemedan'ın bir mahallesine bir darbe geldi ki sultanın yakınlarını yağmaladılar, dün yokmuş gibi; Hemedan avamı sultanın öyle olmasını istiyordu. Öyle ki Emînü'd-din Ebû Abdullah Emir Bâr'ın kardeşinin oğlu Necmü'd-din Gâzî idi ve evini yağmalamışlardı. Ömür boyu biriktirdiği malını fakirliğe teslim etmişti. Bu kitabın yazarı Muhammed bin Ali bin Süleyman er-Ravendî onun hakkında "Sultanın evini yağmaladıkları için inançsız oldun" dediğinde şu cevabı verdi: "Sultan, ayak takımının işinden sorumlu tutulamaz; o buyurmadı ki, benim haberim vardı, ben sultanın iradesini yerine getireyim." Bu durumu yüce görüşe arz ettim, yaptığı işlerin ayrıntılarını istedi ve ne ortaya çıktıysa reddedip kaybettiklerinin mislini hazineden fazlasıyla ödedi. Bu müderrise Necmü'd-din diyorlardı, malları güzeldi, sanat ehline harcardı ve devlet ile kalemle dolaşırdı; ta ki nerede iki beyit bulursa yazardı. Sonra mülk ve mal arzusu hiç kalmadı, eş ve evlat edinmedi. Varisleri ve kardeşleri elli men dolusu dubayti kâğıdına değer biçtiler. Rus'u yakaladıklarında Alâüddevle'nin kalesinde mahpus kaldı, artık kimse onun nefesini okumaz. Sirâcü'd-din Kihâr, Cemâlü'd-din İve onun tayiniyle, Bedrü'd-din Ferâmurz Atabekî ve Nûrû'd-din Kuran okuyan, Nusretü'd-dünyâ ve'd-dîn Atabeg Ebubekir'in hizmetinde idiler...

Sayfa 245

Sultan Tuğrul'un Halife Askeriyle Savaşının Anlatımı

İsfahan'daydılar, İsfahanlılar perişan bir halde feryat ettiler ve onları canlarından usandırdılar. Sultan ordunun öncüsünü onların yoluna gönderdi, kin güttüler. Sultanın emirlerini kuşattılar, bir damla su bile içmelerine izin vermediler. Emir Alıra'yı esir aldılar, Kura ile birlikte öldürdüler ki işleri ve hazineleri can kurtaramasın.

Hemedan'da üç dört gün ölülerinden ve yaralılarından haber alınamadı. Sonradan ölüleri arabalarla Hemedan'a getirdiler. Büyük emirler Necmü'd-din Laçın, Hemedanlı İve, Gürcü Şah'ın oğulları ve diğerleri taziyede bulundular. Bu çirkin bir zayıflıktı ve sultanın devleti için iyi bir fal değildi. Çevreden emirler ümitsiz oldular ve kış çıkıp bahar vaktine kadar kaldılar. Bahar mevsiminde Darü'l-Hilafe'den Atabeg Kızıl Arslan'a hil'at gönderdiler ve öğle nöbeti (müzik) hakkı verdiler. Anlaşmaya varıldı ki

Darü'l-Hilafe'nin ordusu Keramanşahlar ve divanda dursun, Atabeg Kızıl Arslan vezirin beşiği hizmetine katılsın, Hemedan'a gitsin ve sultanın cevabını versin, Hemedan da Darü'l-Hilafe'nin temsilcisi olsun. Hemedan'daki misafirler sultanın zayıflığını görünce onlar tam bir güvenle hazırlık, teçhizat, süs ve debdebe getirmişlerdi. Düzenli bir ordu gelmişti; okçular, nacaklar, çarklar ve savaş hazırlıkları hep yanlarındaydı. Atabeg Kızıl Arslan onlara ulaşmadan önce sultan onların kastını etti. Sultanın devletinin emirleri (İzzü'd-din Sıfâr, Şerefü'd-devle Ebherî, sofular ve bütün Atabeg'in adamları) ittifak ettiler. Sultan, Darü'l-Hilafe askeriyle karşılaştı ve Irak askerlerinin daha önce hiç görmemiş olduğu bir savaş yaptılar. İve, Atabeg'in adamlarıyla birlikte sultanın sağ kanadındaydılar, kırıldılar ve kaçışları iki fersah sürdü. Asker...

Sayfa 246

Şiir

Göklerin düşüncesinden insan geçemez sanırım, senin zahmetinden başka biri yararlanır.

O uğursuz hareket öyle bir şeydi ki, o yörelerde Müslüman evlerinin kökünü kazıdı. Irak'a geri döndüler ve Harezmliler bahanesiyle bu kullar yine Irak'a yöneldiler. Kendi başlarını, hanelerini ve mallarını kendi elleriyle rüzgâra verdiler. İşittim ki, onların arasında ve Pars yağmasından getirdikleri İsfahan yatağı yükünden, iki üç aylık ölü bir bebek yatağın ortasından düşmüştü. Ve yine gördüm ki, medreselerden ve kütüphanelerden yağmaladıkları mushafları ve vakıf kitaplarını Hemedan'da nakkaşlara gönderiyorlar, vakıf kayıtlarını sildirip o zalimlerin ad ve lakaplarını üzerlerine nakşettiriyorlar ve birer birer yabancı hediye yapıyorlardı. Irak'ta açık bozgunluğun sebebi şuydu: Türklerden hangi vahşi bir vilayete el koyarsa, ata ve ecdat yolundan gelen kanunu bilmezdi; padişahlıkta ne istediye yapar, ne isterse giderdi. İş o dereceye vardı ki, o mutlu Atabeg mamur bir meliki sıkıntılardan uzak görüyordu; işin bu noktaya geleceğini düşünmemişti. Memleketin süsünü hemen arıyor ve "Mülkte böyle kalsın" diyordu. Kadın ve çocuk bağı çoktur; her kızı ve erkeği padişah, hâkim ve yerleşik yapmak isterdi. Kızları çevrelerindeki pehlivanlara veriyor, oğullarına cihandârlık töresi öğretiyordu. Karısı olan Atabeg Hatun ona hâkimdi, kendi çocuklarının padişah olmasını istiyordu.

Şiir

Bu hikâyeyi bir yol gösterici anlattı ki, sevgi kandır, kandan fazla değildir. Şâyeste çocuk meydana gelince, kadın sevgisinden gönlü ayırmak gerekir. Makam işinde kadının emrini asla kabul etme, çünkü asla kadının doğru görüşünü göremezsin. Kadınların önünde asla sır söyleme; eğer söylersen, sert geri ayağını söyle.

Sayfa 247

Atabeg Muhammed Pehlevân'ın Vefatı

Şiir

Kim ki halk sevgisiyle şerefliydi, onu kadının emrinden daha üstün tutarlar. Her kimin perde arkasında kızı varsa, taç sahibi olsa bile sonu kötüdür. Her kim insan ve yüksek başlıysa, bir kadınla gizli oturduğunu göremezsin.

Ve eğer çocukları büyük işlerde fırsat bulamazsa, cesur ve sert olamaz. Ulu kişi ki sonu küçüklüktür, o hayata inanmamak gerekir. Atasözü: Küçüklerin işinde büyük adamlarla iş gören, ameli zayi eder ve yükü düşürür.

Beş yüz elli bir yılı aylarında Salahü'd-din Şam'dan Musul'a geldi. Meşhur olan o büyük gaza vesilesiyle Atabeg'den izin istedi ki ülkede gezsin, Kazvin, Bestam ve Damgan kapılarındaki lanetli mel'unların kalelerini kaldırsın, hisarları alsın, yıkıp yok etsin ve Irak mülkünün fethini başlatsın. Atabeg bunu doğru buldu, bundan korktu ve zorunlu olarak onu defetmek için harekete geçti, onunla savaştı. Çok tedbir alarak Zencir hastalığını defetmekte ona üstün geldi. Salahü'd-din dönünce o dert onda uzadı. Çocukları Tabarek kalesindeydiler; o da çocukların yanına geldi, ancak Irak memleketi tamamen toplandı, tedaviden aciz kaldılar ve o padişah vefat etti. Onu iki üç ay yatakta tuttular, planlar yaptılar ve düzen kurdular. Kullar ve çocukların ileri gelenleri en çok şunda uyuştular ki, hükümleri aynı kalsın ve günden güne artsın. Cihandâr olan iki padişah, Sultan Tuğrul ve Atabeg Kızıl Arslan uzun süredir bu fırsatı bekliyorlardı. Emirler, vezirler ve devlet ileri gelenleri bildiler ki bu düşünceyi sonuna kadar götüremeyecekler.

[illegible]

۴۵۲ سلطان طغرل بن ابراهان محمّد بن رفیع گشت^(۱)، شاعر: کبریا که خون رعیت^(۲) پخته گشت^(۳)، دل دهن از روی برآیدینه گشت^(۴) بروند خونی سدان هفتل^(۵)، که او رعیت^(۶) خون بر سر کمان^(۷) میلار کبریا که آرزو سزد^(۸)، بر اسب سزای بازگاز و سزد^(۹) چو گیتی به روزست سبز تگری^(۱۰)، مکت از بی آن کسر داری^(۱۱) هسته دی رفت فردا باشد هوز^(۱۲)، شام از آیدینه امروز کوز^(۱۳) از امروز نمانی سرا مایه یی^(۱۴)، بزدرا گویند^(۱۵) خردمند کن^(۱۶) ترا سلم بایند^(۱۷) که مانند دواز^(۱۸)، نانی نای کار چندین^(۱۹) سلا^(۲۰) چنان سز سگانه کنگد^(۲۱) کنی^(۲۲)، نسانند سپر کار فرست^(۲۳) رس^(۲۴) و اگرچه غلام القیلاز امان داده بود^(۲۵) و کار^(۲۶) ملاطه عیله^(۲۷) این^(۲۸) حرکت خند کاف^(۲۹) بزرگ کوز و سلطان اهل آن بیزود^(۳۰) عزیت^(۳۱) افزار^(۳۲)، بلار غلام مزار سنگ پاش^(۳۳) آمد^(۳۴) و ملاه القیلاز آرام^(۳۵) فرمود یلازمت رکب پاش^(۳۶)، ملاه القیلاز عیله^(۳۷) از رفو ریاحت^(۳۸) سلطان گشت از آتش گریز بست^(۳۹)، افکار با خود بر گریو^(۴۰) شدل آب و میا صحت یلازمت^(۴۱)، و چون دودل از دغان حرکت^(۴۲) افزار^(۴۳)، بلار القیلاز را زیود بجان^(۴۴) و بر پیش پا دغان تل کزیده^(۴۵) را یه آسلاف دیانات زخمه^(۴۶) آف^(۴۷)، و موفک این کتاب^(۴۸)، عیله^(۴۹) طن بن سلیمان^(۵۰)، از ایزدی رعایت حقوق اوزان مریت در لغزه^(۵۱) او^(۵۲) بر خیالند^(۵۳)، مرتبه^(۵۴)	۴۵۳ برنیه ملاه القیلاز عیله، از مریت آه این چه هست که اشر جاهل خندان^(۱) آه این چه^(۲) واقعت که از ناگهان خندان^(۳) این بد چیست گوی کر دین خون برید^(۴) وین غصه از چه در دل پیر و جوان خاند^(۵) خویند^(۶) بزرگت همن^(۷)، همن برسد^(۸) هر زرد روی گشت^(۹) و چین باهالت خندان^(۱۰) بر جل صیصبت که دلرا کباب کرد^(۱۱) در دل م از غیبت^(۱۲) که چندین همن^(۱۳) خاند^(۱۴) ذات^(۱۵) و چسب این همه و آیار^(۱۶) زلمست^(۱۷) گشت رفت^(۱۸)، عریشه شاه رنالت خندان^(۱۹) ای بدنه خون گوی که نه غم نرین نالند^(۲۰) این سرور ساه و شاه زیوت نالند^(۲۱) گیگ شام از چه عیولند^(۲۲) شتاب^(۲۳) کرد^(۲۴) از همه دل حسان^(۲۵) رم گ کباب کرد^(۲۶) آنکی که رفک گوهر و دژ لیل سدی^(۲۷) از چه چو کار کرد مگر خوب نای کرد^(۲۸) لای^(۲۹) نمود^(۳۰) این که ملک بهر سب روی^(۳۱) در راز کوه در چال جاسه حباب کرد^(۳۲) و من^(۳۳) م نه عل و ده هغه مرگ از روشت^(۳۴) ده خالفت^(۳۵) این همه خراب کسود^(۳۶) دربا و گوگ ویت^(۳۷) ز زمیت سربسکی^(۳۸) دیو گشت ملد از غم و آن بدله آب کرد^(۳۹)
--	--

(۱) غم (۲) رفق (۳) جانی (۴) دانه (۵) رعیت (۶) کاب (۷) کسود (۸) رعیت (۹) کاب (۱۰) کسود (۱۱) کسود (۱۲) کسود (۱۳) کسود (۱۴) کسود (۱۵) کسود (۱۶) کسود (۱۷) کسود (۱۸) کسود (۱۹) کسود (۲۰) کسود (۲۱) کسود (۲۲) کسود (۲۳) کسود (۲۴) کسود (۲۵) کسود (۲۶) کسود (۲۷) کسود (۲۸) کسود (۲۹) کسود (۳۰) کسود (۳۱) کسود (۳۲) کسود (۳۳) کسود (۳۴) کسود (۳۵) کسود (۳۶) کسود (۳۷) کسود (۳۸) کسود (۳۹) کسود

(۴۰) کسود (۴۱) کسود (۴۲) کسود (۴۳) کسود (۴۴) کسود (۴۵) کسود (۴۶) کسود (۴۷) کسود (۴۸) کسود (۴۹) کسود (۵۰) کسود (۵۱) کسود (۵۲) کسود (۵۳) کسود (۵۴) کسود

۴۵۴	سلطان طغرل بن ابراهان
که عیله^(۱) حضرت و اسناد برای دولت ملک مارنارین بود بریالت^(۲) آمت بود و بسیم همر و ملت دیند اوزا با یوگت کاب رفاقت القیلاز^(۳) همه یی طن بن سلیمان از ایزدی هالت و سراسنات افزار^(۴) و اسناد^(۵) سلطان که ملاه کوزی بدایه صدر ملک گریز اثن الله بعد اسلام^(۶) ملک الماعا عیول^(۷) بن همه یی^(۸) طن از ایزدی مله^(۹) از ایزدی مله^(۱۰) از اربان آن گشت هغه حاکم الملک دیند گشتند و روی مارنارین^(۱۱) بداد و بام رنالت سلطان مشایخه عزم آن حدود کرد و ملاطه^(۱۲) عیط سارک سلطان داشت و مصحح حامل عیط اشراف سلطان^(۱۳) که این^(۱۴) تواب^(۱۵) و این مله^(۱۶) در حواله^(۱۷) از دینان^(۱۸) و مرارت آن خایر^(۱۹) بودند از برای ملک مارنارین بدو و عیط اسنادی الماع کرد^(۲۰) افزار فرمود که ترا^(۲۱) حق اسنادی یی بایز گزار و کر بدی بر یی^(۲۲) باید^(۲۳) اسد که من ملک کزکا عیط کزکا و در خدمت رکاب بن^(۲۴) دینان یی باید نده و خود چه جای این همن^(۲۵) اسد ترا تو فرندی^(۲۶) عزم^(۲۷) و دلندی کاب و حق اسناد^(۲۸) که خط مصاح برای رید^(۲۹) و خل سدید است و اگر چنانچه در آن ولایت از عیولت عیط حطری^(۳۰) بجامل رید و یغی روی باید آید بدست نختن چمن تو فرندی^(۳۱) زانی^(۳۲) نمود، از روی کز گزای امتداد امر او ایوب گشت و وفادای آن دبار^(۳۳) باعت و عرض گشت^(۳۴) و در ده نامه که کاد بلیسا و بر سرفر^(۳۵) کتاباست مصحح مارنارین حواله نمود^(۳۶) نعم^(۳۷)	۱. (۱) حسی (۲) اسناد (۳) اماد (۴) امی (۵) ولست (۶) مارنارین (۷) رفق (۸) جانی (۹) رفق (۱۰) جانی (۱۱) رفق (۱۲) جانی (۱۳) رفق (۱۴) جانی (۱۵) رفق (۱۶) جانی (۱۷) رفق (۱۸) جانی (۱۹) رفق (۲۰) جانی (۲۱) رفق (۲۲) جانی (۲۳) رفق (۲۴) جانی (۲۵) رفق (۲۶) جانی (۲۷) رفق (۲۸) جانی (۲۹) رفق (۳۰) جانی (۳۱) رفق (۳۲) جانی (۳۳) رفق (۳۴) جانی (۳۵) رفق (۳۶) جانی (۳۷) رفق

۴۵۵	سلطان طغرل بن ابراهان
که عیله^(۱) حضرت و اسناد برای دولت ملک مارنارین بود بریالت^(۲) آمت بود و بسیم همر و ملت دیند اوزا با یوگت کاب رفاقت القیلاز^(۳) همه یی طن بن سلیمان از ایزدی هالت و سراسنات افزار^(۴) و اسناد^(۵) سلطان که ملاه کوزی بدایه صدر ملک گریز اثن الله بعد اسلام^(۶) ملک الماعا عیول^(۷) بن همه یی^(۸) طن از ایزدی مله^(۹) از ایزدی مله^(۱۰) از اربان آن گشت هغه حاکم الملک دیند گشتند و روی مارنارین^(۱۱) بداد و بام رنالت سلطان مشایخه عزم آن حدود کرد و ملاطه^(۱۲) عیط سارک سلطان داشت و مصحح حامل عیط اشراف سلطان^(۱۳) که این^(۱۴) تواب^(۱۵) و این مله^(۱۶) در حواله^(۱۷) از دینان^(۱۸) و مرارت آن خایر^(۱۹) بودند از برای ملک مارنارین بدو و عیط اسنادی الماع کرد^(۲۰) افزار فرمود که ترا^(۲۱) حق اسنادی یی بایز گزار و کر بدی بر یی^(۲۲) باید^(۲۳) اسد که من ملک کزکا عیط کزکا و در خدمت رکاب بن^(۲۴) دینان یی باید نده و خود چه جای این همن^(۲۵) اسد ترا تو فرندی^(۲۶) عزم^(۲۷) و دلندی کاب و حق اسناد^(۲۸) که خط مصاح برای رید^(۲۹) و خل سدید است و اگر چنانچه در آن ولایت از عیولت عیط حطری^(۳۰) بجامل رید و یغی روی باید آید بدست نختن چمن تو فرندی^(۳۱) زانی^(۳۲) نمود، از روی کز گزای امتداد امر او ایوب گشت و وفادای آن دبار^(۳۳) باعت و عرض گشت^(۳۴) و در ده نامه که کاد بلیسا و بر سرفر^(۳۵) کتاباست مصحح مارنارین حواله نمود^(۳۶) نعم^(۳۷)	۱. (۱) حسی (۲) اسناد (۳) اماد (۴) امی (۵) ولست (۶) مارنارین (۷) رفق (۸) جانی (۹) رفق (۱۰) جانی (۱۱) رفق (۱۲) جانی (۱۳) رفق (۱۴) جانی (۱۵) رفق (۱۶) جانی (۱۷) رفق (۱۸) جانی (۱۹) رفق (۲۰) جانی (۲۱) رفق (۲۲) جانی (۲۳) رفق (۲۴) جانی (۲۵) رفق (۲۶) جانی (۲۷) رفق (۲۸) جانی (۲۹) رفق (۳۰) جانی (۳۱) رفق (۳۲) جانی (۳۳) رفق (۳۴) جانی (۳۵) رفق (۳۶) جانی (۳۷) رفق

۴۵۶ سلطان طغرل بن ابراهان گیتی چه خوامند از من سبکت مستبد عالم چه جوید از من دل خسته نژید دردا که خله گشت جهان پشی چمن^(۱) من من ماسد در میانه آیت سبته پای بند^(۲) ای دوشنل چسرا یکد سدا من گیتی^(۳) گیتد همه از چه سبب گشت مستبد^(۴) ای مهربان و سارن اشه یی عباسان^(۵) رحمت کتید سز من دل خسته نژید^(۶) اسه باخضران عیله ختم گشتند^(۷) دایب کز خدای نالند چمن مستد^(۸) بندم ایدم هر کی گشتد هر کی^(۹) بی دل چکوه هر کم یی چسود بند^(۱۰) بیسار هر کتیرم و موثر یی گشت^(۱۱) ای دوشنل گوتید کافرا^(۱۲) ز صر مدید^(۱۳) چون بن شضع از متاع سز یامود لطف همن آن غلبا نمود که^(۱۴) یغیغتا تکتین آتینه^(۱۵)، منت کمال و رفیعی کتید که بی^(۱۶) آتم ادراک چگونگی کتد و ارکیت^(۱۷) و کتد از قاضر دادر^(۱۸) فضل امتنان بمران بران دل و جان مستول ندی من نگران^(۱۹) با بحث مکتوب سبکتین نکتین پرد بحث از آن دور بود و بوند^(۲۰) رمنشان درد کرکا^(۲۱) و ران قصد جان کردی و ست جوان که طبع^(۲۲) معمول شریعت دوزی مله سارط طبع از آیت خود بود^(۲۳) روی ریغ و بوند^(۲۴) چنان شفت گوتد که مرع جان قصد برور یی کردی و بوند^(۲۵) طبل^(۲۶)	۴۵۷ عزیز مصنف یاریدران همراه حال خود که عیله^(۱) حضرت و اسناد برای دولت ملک مارنارین بود بریالت^(۲) آمت بود و بسیم همر و ملت دیند اوزا با یوگت کاب رفاقت القیلاز^(۳) همه یی طن بن سلیمان از ایزدی هالت و سراسنات افزار^(۴) و اسناد^(۵) سلطان که ملاه کوزی بدایه صدر ملک گریز اثن الله بعد اسلام^(۶) ملک الماعا عیول^(۷) بن همه یی^(۸) طن از ایزدی مله^(۹) از ایزدی مله^(۱۰) از اربان آن گشت هغه حاکم الملک دیند گشتند و روی مارنارین^(۱۱) بداد و بام رنالت سلطان مشایخه عزم آن حدود کرد و ملاطه^(۱۲) عیط سارک سلطان داشت و مصحح حامل عیط اشراف سلطان^(۱۳) که این^(۱۴) تواب^(۱۵) و این مله^(۱۶) در حواله^(۱۷) از دینان^(۱۸) و مرارت آن خایر^(۱۹) بودند از برای ملک مارنارین بدو و عیط اسنادی الماع کرد^(۲۰) افزار فرمود که ترا^(۲۱) حق اسنادی یی بایز گزار و کر بدی بر یی^(۲۲) باید^(۲۳) اسد که من ملک کزکا عیط کزکا و در خدمت رکاب بن^(۲۴) دینان یی باید نده و خود چه جای این همن^(۲۵) اسد ترا تو فرندی^(۲۶) عزم^(۲۷) و دلندی کاب و حق اسناد^(۲۸) که خط مصاح برای رید^(۲۹) و خل سدید است و اگر چنانچه در آن ولایت از عیولت عیط حطری^(۳۰) بجامل رید و یغی روی باید آید بدست نختن چمن تو فرندی^(۳۱) زانی^(۳۲) نمود، از روی کز گزای امتداد امر او ایوب گشت و وفادای آن دبار^(۳۳) باعت و عرض گشت^(۳۴) و در ده نامه که کاد بلیسا و بر سرفر^(۳۵) کتاباست مصحح مارنارین حواله نمود^(۳۶) نعم^(۳۷)
--	--

۴۵۸	سلطان طغرل بن ابراهان
که ماردارنات شامرا بلاد ساد^(۱)، هینه^(۲)، و دوشنل آسادی ساد^(۳) که در دوشنل^(۴) هینه^(۵)، زمینن^(۶) بر آن لاله و مندل است^(۷) ماله خونی گزار و بین^(۸)، برنگار^(۹)، م سزد سز گ و هینه جیار^(۱۰) نیزارد^(۱۱)، بلل^(۱۲)، بلای^(۱۳)، الدین^(۱۴)، گارست^(۱۵)، آسود راع الدینوت^(۱۶) هینه^(۱۷)، یاسایز ار رحمت و جوی^(۱۸)، هه هاله هر های رنگمت و جوی^(۱۹) گلاستد گوی میجین^(۲۰)، زولت^(۲۱)، فی گلاز دگد بوشن^(۲۲)، زولت^(۲۳) و همن و آفر و فرودن^(۲۴)، هینه^(۲۵)، هینه^(۲۶)، هینه^(۲۷)، هینه^(۲۸)، هینه^(۲۹)، هینه^(۳۰) هه هاله خدالت آب جوسار^(۳۱)، هیسر جای سار کتاری کبار^(۳۲) چون بیان دادر بسیم ارم آقا همن بدیم^(۳۳)، میولای که لطف آب^(۳۴) حقی بود و جیرمال^(۳۵)، که قیاق^(۳۶)، حیات بود، منی اقلام بر ایام^(۳۷) راجمن بود و هر جای خضر ساین و لاله و نسین بود^(۳۸)، رف^(۳۹) که^(۴۰) ارایاج از در میع غل افرایچ اوزا بود آقا ملارمت مشایخه چر کزو^(۴۱) بارغ^(۴۲)، کتاوکارکان از برای رنگ و بوی دارند کتاوکار^(۴۳) آقایان در تم گوی بی دانسته^(۴۴)، اما چون آن درید احرارایا بنیید^(۴۵) سرایه^(۴۶)، همن اوزان افرایچ و مغرایست و طهایا درعت و جویار^(۴۷) اما آب جوسار از یقه و مغزار آب روی برده بود و از فوایه^(۴۸) از زانم^(۴۹) ابار طعم و نشتد، نشتد، نشتد^(۵۰)، نشتد مرغ ایلارکار بود^(۵۱)	۱. (۱) هغه (۲) دوشنل (۳) دوشنل (۴) دوشنل (۵) دوشنل (۶) دوشنل (۷) دوشنل (۸) دوشنل (۹) دوشنل (۱۰) دوشنل (۱۱) دوشنل (۱۲) دوشنل (۱۳) دوشنل (۱۴) دوشنل (۱۵) دوشنل (۱۶) دوشنل (۱۷) دوشنل (۱۸) دوشنل (۱۹) دوشنل (۲۰) دوشنل (۲۱) دوشنل (۲۲) دوشنل (۲۳) دوشنل (۲۴) دوشنل (۲۵) دوشنل (۲۶) دوشنل (۲۷) دوشنل (۲۸) دوشنل (۲۹) دوشنل (۳۰) دوشنل (۳۱) دوشنل (۳۲) دوشنل (۳۳) دوشنل (۳۴) دوشنل (۳۵) دوشنل (۳۶) دوشنل (۳۷) دوشنل (۳۸) دوشنل (۳۹) دوشنل (۴۰) دوشنل (۴۱) دوشنل (۴۲) دوشنل (۴۳) دوشنل (۴۴) دوشنل (۴۵) دوشنل (۴۶) دوشنل (۴۷) دوشنل (۴۸) دوشنل (۴۹) دوشنل (۵۰) دوشنل (۵۱) دوشنل

۴۵۹	قوت بدین سلطان طغرل هاشان خونیبار
و کاد که بر سرای ایزد بود^(۱)، یاریداند^(۲) و فرمان برای آوزوند^(۳) و ایدان ایدان صامت و باقی برای سلطان طل^(۴)، کردند^(۵) سلطان^(۶) کود^(۷) نغمه^(۸)، ملاه القیلاز عیولست و آن توپرا در آتیا جیب فرمود^(۹) بند سبب و در خدمت خونی حرکت کرد آساکتجان نشتد^(۱۰) ایمان بلیم امان یی نشتد^(۱۱)، وغان امان یی حشند و از برای عیولست^(۱۲) مال از سلطان موعود یی نشتد که هر یک چون چندین^(۱۳) نغذ^(۱۴) بدند^(۱۵) و افرار لایلاک کتد^(۱۶) اوزا چنان امان باید^(۱۷) و بزرگ^(۱۸) نغل^(۱۹) و^(۲۰) غل کتد^(۲۱)، ایدان قضا یی گوتد^(۲۲)، و یسچان^(۲۳) یی گزارند^(۲۴)، و^(۲۵) کس بطور یغی یی فرستادند که ما^(۲۶)، هغه^(۲۷) ویت^(۲۸) و در خدمت^(۲۹) چون سز کتد مرمان موع^(۳۰)، قرب کد^(۳۱)، درین و ب رفت^(۳۲)، و^(۳۳) روزی سلطان یسچان^(۳۴) نغمه^(۳۵)، بود و ایدارا بری ی فرمود نغ^(۳۶) نشتد^(۳۷)، دارا ازل شتاب کرد و سعادت آفرید و با سلطان مواجیه^(۳۸) بازرا کتد پش^(۳۹)، گوتد که این سوا یی و در فلان^(۴۰) که یی سر تو^(۴۱) چون سر بدیت در فلان خولیم هاشان دولت ترا بارز بود^(۴۲)، سلطان^(۴۳) کتد ترا با بدوم چه بود که ترا عیز^(۴۴) و باذاتی داد^(۴۵)، او زبان بر^(۴۶) کداد^(۴۷)، و کتد بصلحاب امک هغه ده هزار دیار سرح یلاه القیلاز^(۴۸) یکه خار هه کن بارت بود یی داد شاریت در حیم بدیم^(۴۹) و^(۵۰) بدرست دادم و تو باین عیولست رفت^(۵۱)، سلطان از این حال بعضی^(۵۲) طبع مستول شد و ملاه جلمار کتین^(۵۳)، فرمود و آن سوا هه^(۵۴) بدین^(۵۵)	۱. (۱) بل (۲) نغمه (۳) نغمه (۴) نغمه (۵) نغمه (۶) نغمه (۷) نغمه (۸) نغمه (۹) نغمه (۱۰) نغمه (۱۱) نغمه (۱۲) نغمه (۱۳) نغمه (۱۴) نغمه (۱۵) نغمه (۱۶) نغمه (۱۷) نغمه (۱۸) نغمه (۱۹) نغمه (۲۰) نغمه (۲۱) نغمه (۲۲) نغمه (۲۳) نغمه (۲۴) نغمه (۲۵) نغمه (۲۶) نغمه (۲۷) نغمه (۲۸) نغمه (۲۹) نغمه (۳۰) نغمه (۳۱) نغمه (۳۲) نغمه (۳۳) نغمه (۳۴) نغمه (۳۵) نغمه (۳۶) نغمه (۳۷) نغمه (۳۸) نغمه (۳۹) نغمه (۴۰) نغمه (۴۱) نغمه (۴۲) نغمه (۴۳) نغمه (۴۴) نغمه (۴۵) نغمه (۴۶) نغمه (۴۷) نغمه (۴۸) نغمه (۴۹) نغمه (۵۰) نغمه (۵۱) نغمه (۵۲) نغمه (۵۳) نغمه (۵۴) نغمه (۵۵) نغمه

(۱) بل	(۲) نغمه	(۳) نغمه	(۴) نغمه	(۵) نغمه	(۶) نغمه	(۷) نغمه	(۸) نغمه	(۹) نغمه	(۱۰) نغمه	(۱۱) نغمه	(۱۲) نغمه	(۱۳) نغمه	(۱۴) نغمه	(۱۵) نغمه	(۱۶) نغمه	(۱۷) نغمه	(۱۸) نغمه	(۱۹) نغمه	(۲۰) نغمه	(۲۱) نغمه	(۲۲) نغمه	(۲۳) نغمه	(۲۴) نغمه	(۲۵) نغمه	(۲۶) نغمه	(۲۷) نغمه	(۲۸) نغمه	(۲۹) نغمه	(۳۰) نغمه	(۳۱) نغمه	(۳۲) نغمه	(۳۳) نغمه	(۳۴) نغمه	(۳۵) نغمه	(۳۶) نغمه	(۳۷) نغمه	(۳۸) نغمه	(۳۹) نغمه	(۴۰) نغمه	(۴۱) نغمه	(۴۲) نغمه	(۴۳) نغمه	(۴۴) نغمه	(۴۵) نغمه	(۴۶) نغمه	(۴۷) نغمه	(۴۸) نغمه	(۴۹) نغمه	(۵۰) نغمه	(۵۱) نغمه	(۵۲) نغمه	(۵۳) نغمه	(۵۴) نغمه	(۵۵) نغمه	(۵۶) نغمه	(۵۷) نغمه	(۵۸) نغمه	(۵۹) نغمه	(۶۰) نغمه	(۶۱) نغمه	(۶۲) نغمه	(۶۳) نغمه	(۶۴) نغمه	(۶۵) نغمه	(۶۶) نغمه	(۶۷) نغمه	(۶۸) نغمه	(۶۹) نغمه	(۷۰) نغمه	(۷۱) نغمه	(۷۲) نغمه	(۷۳) نغمه	(۷۴) نغمه	(۷۵) نغمه	(۷۶) نغمه	(۷۷) نغمه	(۷۸) نغمه	(۷۹) نغمه	(۸۰) نغمه	(۸۱) نغمه	(۸۲) نغمه	(۸۳) نغمه	(۸۴) نغمه	(۸۵) نغمه	(۸۶) نغمه	(۸۷) نغمه	(۸۸) نغمه	(۸۹) نغمه	(۹۰) نغمه	(۹۱) نغمه	(۹۲) نغمه	(۹۳) نغمه	(۹۴) نغمه	(۹۵) نغمه	(۹۶) نغمه	(۹۷) نغمه	(۹۸) نغمه	(۹۹) نغمه	(۱۰۰) نغمه
۴۶۰	سلطان طغرل بن ابراهان	۴۶۱	سلطان طغرل بن ابراهان																																																																																																

۴۶۱	گشتنشد هکشا، سلطنترا و رنن طرف افریجان
گرچه نماند این سه ستاره^(۱)، عیله^(۲) یاد آوزا نشتد کجاست جلدی ساد^(۳) یا رت تو خمد دینر پایه بلند کت^(۴) بر غرمت بر غر^(۵)، بزرگت ساد بند کت^(۶) گر دژ پش نغل و مشای گیتد خوب^(۷) آن تو دینار تو خدای ایزند کت^(۸) بر دوشنل^(۹) چر گیتد از زیوت منه^(۱۰) دشتنرا بر سرت اثنل فغری سید کت^(۱۱) دارد و نغل و خل و ده مایه^(۱۲) شلم^(۱۳) و روی تو خدای همدرا بوسند کت^(۱۴) بر خالفتد دین بختدم رحمت فرست^(۱۵) نغمه^(۱۶) که دارد از طهریم چسود کت^(۱۷) مشت خالرا که لر ز آن غر^(۱۸)، عیله^(۱۹) مرادند^(۲۰)، حواد فرشت^(۲۱)، سیر محاسن^(۲۲)	۱. (۱) بل (۲) نغمه (۳) نغمه (۴) نغمه (۵) نغمه (۶) نغمه (۷) نغمه (۸) نغمه (۹) نغمه (۱۰) نغمه (۱۱) نغمه (۱۲) نغمه (۱۳) نغمه (۱۴) نغمه (۱۵) نغمه (۱۶) نغمه (۱۷) نغمه (۱۸) نغمه (۱۹) نغمه (۲۰) نغمه (۲۱) نغمه (۲۲) نغمه (۲۳) نغمه (۲۴) نغمه (۲۵) نغمه (۲۶) نغمه (۲۷) نغمه (۲۸) نغمه (۲۹) نغمه (۳۰) نغمه (۳۱) نغمه (۳۲) نغمه (۳۳) نغمه (۳۴) نغمه (۳۵) نغمه (۳۶) نغمه (۳۷) نغمه (۳۸) نغمه (۳۹) نغمه (۴۰) نغمه (۴۱) نغمه (۴۲) نغمه (۴۳) نغمه (۴۴) نغمه (۴۵) نغمه (۴۶) نغمه (۴۷) نغمه (۴۸) نغمه (۴۹) نغمه (۵۰) نغمه (۵۱) نغمه (۵۲) نغمه (۵۳) نغمه (۵۴) نغمه (۵۵) نغمه

۴۶۲	یگور شیان مصنف در سفر مارنارین
بگوشن چر رید و گوتد گیتد سه کار بود چاکت هرج عیولت^(۱) اجیل رید، منت دشت ماه در آن موقع قوم و مهت^(۲)، قوم نشتاد^(۳) و کتد کتید و کتد نغل عیولت فرمود^(۴)، شلم^(۵)، اگر قصد زعتجا^(۶) و عزم یاسایز عیله عرب و نغذ تعب چندان جوس بر تن هوس^(۷) نادی که خضریت همرا آب سید پادشای^(۸)، و فراد و آه بروج ماه^(۹) بر دشتی آن نالسا کتید و آن زعتجا بایدوه اگکتی^(۱۰) با لطف^(۱۱) رانی و رعایت رعایا بخت خنه^(۱۲)، بدارای گزاستد کزو طوق موعود^(۱۳) طالیرا سمود گزاید^(۱۴) بایم^(۱۵)، رارای مارا جازری دانند و در دیرید^(۱۶) زرتنگر ایدان^(۱۷)، چون پیوزی به پیوزی^(۱۸) بدیم دینه یی دینه و در^(۱۹) دل یی گیتد^(۲۰)، نعم^(۲۱)	۱. (۱) بل (۲) نغمه (۳) نغمه (۴) نغمه (۵) نغمه (۶) نغمه (۷) نغمه (۸) نغمه (

بار بدين ملطړل جنگت خوښړا و کښن امرای هافسرا ۳۶۵

وسلمان بدين و جهاندار بعد بر تخت سلطنت نشست و عهک مکت و بخت و امرای عراق مشکوب و خاکسار طلبيا کښار بهار و در جهان آواره لښد، و نهر الفتن قطع ترافعی که خنیر بر چرخ سلطان رود بود بنهست اندیښد سلطان بنو یو یو د و بانک دواج جیره، و خواجه معن کاخی را سلطان مباحث و دیوات وزارت فرستاد و صد هزاره دینار پیشگی خدمت سلطان آورد در سه مع و فاین و حین مایه وزارت خانه ایشان بار روی او سرگفت، و چون سلطان بار الملك هان رسید ملک امارا حال الفتن ای ایه بگر خدمت کشت سلطان آمد و همدی ی بست ای امرای عراق را از سلطان ایی حامل کرد،¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹

ki, Sultan'ın çevresinde İve'den başka kimse kalmadı ve on beş gün sonra kimse ne olduğunu bilmiyordu, Atabeg nereye gitmişti?

Şiir:

Tembel kişi iş zamanında güçsüzleştiğinde, zamanın gönlü ondan bıkkınlaşır. Ne sağlıklı bir beden ne de gençlik kalır, canını da ruhunu da kaybeder. Adının kalması için uğraşmalısın, gönlün kederden uzak olmalı. Eğer zamanın bağıışı büyükse, tekrar ona geri dönmelisin. Kötü düşüncelerden uzak dur, zamanın hiçbir şeyi sana kalmaz.

Atabeg'in bu hareketi Sultan'ı karışıklığa sürükledi ve İve'nin hükmü ona ağır geldi, incindi. Bildi ki başka bir çare kalmadı ve İve'yi defetmek için Sultan'ın başka bir ordu hazırlaması gerekiyordu.

Sayfa 348

Sultan Tuğrul bin Arslan

İve, [saraydan] dışarı çıkıp annesinin yanına gitti. Ertesi gün Atabeg Alâeddin ile birlikte Merâğa'ya gitti. Sultan, Azerbaycan tarafına yöneldi. Atabeg Kızıl Arslan ise, Kirmanşahlar tarafına gitmiş olan Şihâbeddin bin Muhammed ile ordugâha geldi. Oradakileri Hemedan'a getirdi ve şehirdeki muhaliflerin mallarını aradı; bu bahaneyle Müslümanların evlerini yağmaladılar. Halk, Sultan Tuğrul'un konağında oturmuyordu; çünkü Sultan Tebriz'e gitmişti ve Azerbaycan'ı zorunlu olarak Atabeg'e devretti. Kışın Sultan'ın sarayı Hemedan'daydı, ancak Irak Müslümanları kar ve soğuk nedeniyle hareket edemiyordu.

Şiir:

Eğer birkaç gece olursa, geri dön, oku fırlat, yine uzun olur. Gün, pırıl pırıl bir çeşme gibi parlar. Yeryüzü Bedhşan yakutu gibi olur. Kimin ömrü günlerin tufanıyla geçmişse, onun Yaratıcı'nın işinde ne işi vardır? Akıllı olanlar, kötülüğün cezasını getirenden korkarlar.

Şehit Sultan, iyi inanca sahip olduğundan Zahirüddin Belhî irade sahibiydi; Sultan onunla her gece sohbet ederdi. Vezir ve Irak'ın büyükleri ona saygı duyuyorlardı. Belhî, Sultan ile işbirliği yaparak muhaliflerin devletine karşı gelmeye çalışıyordu.

Sayfa 349

Emirlerin Sultan'a Karşı Komplo Kurması ve Sırlarının Açığa Çıkması

Komplo:

O, bizimle iş yapıyor, bizimle hiçbir güven ve güvenilirlik kalmadı. Eğer ahdimiz Alâeddin'in gözetimiyle desteklenmişse, Sultan'ı alalım ve bu işleri orta yerde halledelim. Salih ve Tuz, Keman üzerine giyinmiştir ve gizli bir haberci yollamıştır; Sultan'ı yola gönderiyorlar. Sultan iki kişiyi çağırıp Belhî'nin evine giderek olayı anlattı. Eman verdiler ve sırrı saklayacaklarına yemin ettiler. Sultan'ın askerleri gelmeden önce bir süvari asker, Sultan'ın sinesinde bulunan Beh-taz Bulan'da

Merzigan'daydılar. Kutluğ Ebu Şerfi süvari hakkında sordu, süvari ona "Kutluğ, Hemedan'da soğuşun şiddetiyle sana sert davranır" dedi.

Şiir:

Dilinde akıl yoktur, kafasında beyin yoktur. Eğer o başı taşa vursan değerlidir. Kalbinde erkeğin gülücünden başka ne vardır? Dilinde gerçek söz yoktur. Kimin günü günlerin afetiyle geçmişse, onun yaratıcının işinde ne işi vardır? Akıllılar, kötülüğün cezasını bulandan korkarlar.

Sırab ed-Din, süvari başı olarak askerinin üzerine vardı ve o da Salih'in karşısında yenildi.

Sayfa 350

Ve o, hünerli, mert ve güzel sözlü, güzel yazılı bir gençti. O lütufları okur, kılavuzu ve iki atı da Hazret-i Sultan'a ulaştırırdı ve bu hal, müşahede ile Enver'in görüşüne arz edildi. Sultan, o gün durmasını emretti ve gece tertip yaptı ki sabah olunca unvan sahipleri divanda hazır olsunlar. Ve vezir ile gizlice konuştu ve bütün emirleri hazır kıl ve şahitlerin gözü önünde hepsini rüsvay etsin ve her ileri gelen sefiri tayin etmişti ki hazineyi, ahır, askerî eşyaları ve süsleri muhafız tutarlar ve sultanın sarayına naklederler, mutfak aletleri ve onun benzerleri yarasın ve demek ki Belhi'ye göndeririz ki biz hırka giyelim ve hizmette üzeniyi çekip diğer meydana varalım, gönlümüze göre gidelim.

Bir gün sultan kaleyi seziyordu ve onlara azarlanmayı emretti. Kutluğ Tişt Darra aceleyle ve şitapla geldi ve sefahate başladı ve sultanın yüzüne karşı söylenmesi gerekenleri söyledi; şu ibareyle: "Bu başları dışarı ve falan yere koy ki ben senin başını, babanın başı gibi falan yerde istemiştım, bundan başka devlet sana daha yakıştırdı." Sultan, "Sana babamla ne oldu ki seni satın aldı" dedi ve padişahlık verdi. O dilini açtı ve dedi ki: "Atabek Muhammed'in başışlarından Alaüddevle'ye bin altın dinar verdim, babanın karısı olan kız kardeşine ki ben verdim de hamama şerbet götürdü ve babana verdim ve seninle de hemen gitmek istiyordum." Sultanı bu büyük gazap hali istila etti ve hemen hepsinin öldürölmesini emretti ve o başların hepsi dine (yerine) konuldu.

Sayfa 351

Ve ne zaman ki sarayın namzetleri olanlar bildiler ve emri yerine getirdiler, onların açık ve gizli mallarını sultanın sarayına naklettiler. Sultan, Alaüddevle'nin kalesinin anahtarını istedi ve o topluluğu orada hapsetti ve güzel canını ve şerefli zatını hareket ettirip mahkemelerinde oturtular. Onlar mal yükümlüsü oluyorlardı ve canlarına aman istiyorlardı ve mal tahsili için sultan tarafından görevlendiriliyorlardı ki her biri nice nakit versin ve mülk ikrarı yapsın, ona can amanı olsun ve işi, ameli terk ettiğini söylesin. Onlar borç alıyorlardı ve divana veriyorlardı ve dışarıya adam gönderiyorlardı ki biz hırka giyiyoruz ve hizmette üzeniyi çekip diğer meydana varıyoruz, gönlümüze göre gidiyoruz.

Bir gün sultan kaleyi seziyordu ve onlara azarlanmayı emrediyordu. Kutluğ Tişt Darra aceleyle ve şitapla geldi ve sefahate başladı ve sultanın yüzüne karşı söylenmesi gerekenleri söyledi; şu ibareyle: "Bu başları dışarı ve falan yere koy ki ben senin başını, babanın başı gibi falan yerde istemiştin, bundan başka devlet sana daha yakışırdı." Sultan, "Sana babamla ne oldu ki seni satın aldı" dedi ve padişahlık verdi. O dilini açtı ve dedi ki: "Atabek Muhammed'in başışlarından Alaüddevle'ye bin altın dinar verdim, babanın karısı olan kız kardeşine ki ben verdim de hamama şerbet götürdü ve babana verdim ve seninle de hemen gitmek istiyordum." Sultanı bu büyük gazap hali istila etti ve hemen hepsinin öldürülmesini emretti ve o başların hepsi dine (yerine) konuldu.

Şiir:

Gönlün ağacının başı ne iyi olur, Ki incitir yükü nâc ve nahat ağacını. Pişmanlık o zaman fayda vermez, Ki zamanın kılıcı başını keser.

Sayfa 352

Ah, bu ne mihnettir ki cihan içinde düştü, Ah, bu ne iştir ki ansızın düştü? Deyk nedir dersin ki gözden kan akıttı, Ve bu gussa yaşlı ve genç olanın kalbine neden düştü? Güneş karardı, cümlesine mihnet erişti, Ay sarı yüzlü oldu ve böyle nâtüvan düştü. Musibet canına öyle bir kebab yaptı ki, Yüreğim gamdan dertlidir ki bu kadar figan düştü. Bilir misin bu hepsi neredendir, elden gidenlerden, Çünkü zaman şahının gidişi düştü. Ey göz, kan ağla ki dinin iftiharını şah kalmadı, O zamanın efendisi ve yer yüzünün şahı kalmadı. Cihan bilmem neden kan ile acele etti, Neden cihanın kalbini gamdan kebab yaptı. Gözyaşı ki cevherin kıskandığı ve mahbup olanda idi, Neden la'l gibi yaptı meğer saf kan yaptı. Lâyık değil idi ki felek senin gibi bir deniz, Toprağın altına kara yatak yapsın. Ve bu da akıl değildi ki ölüm seni kaptı, Yüz peygamber soyunun hanedanını harap etti. Deniz ve dağ gör musibetten ötürü ne hale geldi, Çünkü bu taş yürek gamdan oldu ve o göz su yaptı.

Sayfa 353

Söz kesildi; şiir:

Kim ki kan dökmek âdeti oldu, Düşmanın kalbi ondan endişe ile doldu. Kanlarını o kimselere çarpsın, **Çünkü o, serkeşlerin kanını döktü.** Pazarda o kimseyi bırakma ki hür adamdır, Sokakta ve dertte başı dökülmez. Dünya üç gündür diye baktığında, Bu kadar üzerine dâverilik (hakemlik) etme. Çünkü dün gitti, yarın henüz gelmedi, Bugünün endişesinden kaygılı olmayalım. Bugünden sana şahlık mayası yeter, Yarına hırs sahibi kimse demez. Sana nam gerek ki uzun kalsın, Bu kadar işi düzüp kalmazsın. Cihan çok düşünür, kimseye demez, Her işten bir imdat eden olmaz. Ve her ne kadar Alâüddevle'ye aman verilmiş ve bazen iltifat bahşedilmiş olsa da, bu hareket büyük günahı tazeleme işini yaptı ve sultan bunun duyulmasını emretmedi; ta ki göç niyeti ve çayır otu yiyicisi, köpek önüne gelip çattı ve Alâüddevle'yi hümayun rikâbında bulunmaya mecbur kıldı, Alâüddevle'yi incitti. Sultan, gelmekten başka çare olmadığını, kendinle beraber azık almanı söyledi; çünkü bu su ve hava değişimi umulan sıhhat bakımından daha iyidir, ve Hemedân'dan iki menzil hareket

edildiğinde, Alâüddevle'yi merhûmun mezarını Hemedân'a naklettiler; sadâtın seleflerinin türbesine, Allah onlara rahmet etsin. Ve bu kitabın yazarı Muhammed b. Ali b. Süleyman er-Râvendî, onun haklarını gözeterek bu mersiye'yi onun taziyesinde okudu.

Sayfa 354

Mersiye:

Mustafa'nın gözünün nuru ve Murtaza Al'in övücü, Ehl-i Beyt'in ayini ona değer ve kıymetti. Ey toprak, onun yolundan selametle uzaklaş, Tezce perdeyi onun ay yüzünden kaldır. Korkarım ki hüsrevlik tahtına yaraşır değil, Korkarım ki makamı ve duruş yeri değildir. Dersin ki acaba nasıl bir efsir ve taht bırakmıştır, Ya Rab, onun uyku yeri nasıl bir şekilde yapılmıştır? Gönül sefere koyuldu ve onun talihli eyvanında, Yıkık işinin matemine cesaret yoktu. Dert takvimi, şah kızılıkla oturmuştu, Çünkü onun bu sefere çıkmasını iyi isteyen değildi. Haydar'ın iki gözünün nuru ve Ehl-i Beyt'in serdarı, Fatma'nın güneşi, Ehl-i Beyt'in başı ve ulu kulu. Ey alçak çark, peygamberin soyundan ne istedin, Haydar-ı Sıfder'in ocağından ne istedin? Kerbela'da Hüseyin'e karşı pusu açtın, Onu yakalamıştın, daha ne istedin? Kuhistan şehyarının kanına acele ettin, O ordu başından ne istedin? Ey gün körü çark, söylemez misin kin neydi, Haydar'ın seçkin şehriyarından ne istedin? Sen o günahsız halka nasıl bir nişan koydun, O tertemiz ve parlak seyitten ne istedin?

Sayfa 355

Tuğrul'un saltanat tahtını bırakması ve Azerbaycan tarafına gitmesi

Eğer bu üç yıldız yerinde kalmazsa yine, Onun oturacağı yer Allah'ın cenneti olur. Ya Rab, sen dinin yüceliğini paye paye yükselt, Dinin yücelik ömrüne ayak bağı bereketi kıl. Eğer baba ölümsüz ve seçkin makamı iyi olduysa, Sen bu göz nurunu ey Tanrı, yüce kıl. Dostlarına yerden hiç zarar gelmesin, Düşmanı kahr ateşinde buhurdan gibi yak. Fazıl, akıl ve hünerden tam bir mayası vardır, Ey Tanrı, senin yüzünden herkesi nasıpdar kıl. Din övücünün toprağına keremle rahmet gönder, Kereminden neyi varsa onu beğenmiş kıl. Tanrı'ya minnet olsun ki o dikili ağacın ömrü yerindedir, Merdaneler içinde melek huylu zat yerindedir.

Ondan sonra âlem sultanı Hemedân etrafında tavaf ediyor ve savaşıp dönüyordu, fakat mülk daimi olmuyor ve Atabey Kızıl Arslan Azerbaycan'dan harekete geçiyordu. Sultanın ona karşı koyacak gücü yoktu; zarurettten saltanat tahtını bıraktı ve amcasının ayaklanması, mazlumların onun üzerine yığılması, düşmanların üstünlüğü ve tuğatların sayısının çokluğu sebebiyle yüzünü Azerbaycan'a çevirdi ve atabey –

Sayfa 356

baskın yapmak suretiyle yükü, eşyayı ve geçimlikleri yağma ettirdi ve Sultan Cerin kaçıp Fınçak'a ulaştı. Hemedan'da, Irak etrafında, Yezdan'da ve Azerbaycan'da atabey nerede bir mal ve muhalif izi bulduysa kaldırdı. Vilayetten kanuni malı, ikta gelirlerini ve askeri kinduları alıp kaldırdı. Hemedanlılar Azerbaycan'da istila

ediyorlardı ve halkı incitiyorlardı; bu durum dostların gönlüne sığmıyordu. Cemaat, taat ve ibadet ehline sadakat ve namazle rütbe gönderiyordu. İbadethanelerin köşelerinde ve şehirlerin mescitlerinde zahitlerin ve beda avotların topluluğu saltanat sancağını istiyorlardı. Irak etrafında hayır ehli ve binlerce kişiden fazla halk vardı ki sultanı hiç görmemişler ve yüzüne selam vermemişlerdi; ama onu canlarından çok seviyorlardı. "El-acif min mukaddimati-l-kevn" tefsirinin gereğince her an şunu söylerlerdi: "Sultan geldi ve ibadethanelere gidiyorlar, taat getiriyorlar; ta ki sultan daha çabuk geri dönsün." Hilafet sarayının muzaffer askeri, kerim padişahın ve merhametli cihan sultanının önünden teşrif buyurmuştu; Melik Muazzam Kızıl Arslan – Allah kabrini nurlandırıp dinlensin – oradaydı. Şehirlerin etrafından elçiler Hazret-i Aliya'ya doğru yüz çeviriyorlar ve Süreyya yıldızına çadır kuruyorlardı. O, güzel huylu, kusursuz, akıllı, deha sahibi, bilgili ve zeki bir gençti; Şehabüddin-i Astarabadi.

Sayfa 357

Yazarın kendi haliyle Mazenderan'a sefer etme azmi

Devlet sarayının müneccimi ve üstadı olan Mazenderan meliki elçi olarak Amul'de idi. Hüner ve defter talebi sebebiyle onu, *Rahatü's-sudur* kitabının müellifi Muhammed b. Ali b. Süleyman er-Ravandi ile tanıştırdı ve arkadaş kıldı. Sultanın üstadı ile ki duacı hali, sadri İslam'ın büyüğü, İmamü'l-islam, ulamanın meliki Mahmud b. Muhammed b. Ali er-Ravandi ile safası ve sevgisi vardı; onu şu görevle görevlendirmişti: Hemedan ülkesi melikinden geçip yüzünü Mazenderan'a çevirsin. Sultanın elçilik ismiyle o hudutların azmini bizzat kıldı ve sultanın mübarek hattıyla lütufları vardı. Sultanın eşref hattıyla, İbn Bevab'ın ve İbn Mukle'nin yaşantı halinde yazmaktan bin tanesinden aciz oldukları o şanlı mushafı, Mazenderan meliki için pençeye götürdü ve üstadlık hükmüyle ısrar etti. İktirah edip buyurdu ki: "Sana üstadlık hakkını geçirmek gerekir ve beline kemer bağlamak gerekir; zira 'min ilmike harfan sabreka abda' sırrınca divan rikâbında hizmet etmek gerekir. Zaten bu sözün yeri neresidir, sen bana aziz bir evlatsın, yabancı değilsin; yabancıların maslahatlarını korumakta bütün itimadın ve kesin gözün vardır. Ve eğer o vilayette havanın üfunetinden hatıra bir tehlike erişirse ve bir eziyet yüz gösterirse, şefkatin senin gibi evlatla zail olmaz." Hakkı gözetme yolundan buyruğunu yerine getirmek şaşırtıcı geldi ve diyarı gezmek ve görmek sebep oldu. Şahname'de ki defterin başının Şahname'si kitaplarıdır, Mazenderan'ın vafasını okuyordum;

Sayfa 358

şiiir:

Ki Mazenderan şahını yad et, her zaman oranın yurdu abad olsun, Çünkü bostanında hep gül vardır, zemini lale ve sümbül ile doludur. Havası hoş ve tatlıdır, yeminleri süslüdür, ne soğuktur ne sıcaktır ve daima bahardır. Bağın içinde bülbül neşelenir, içeriye doğru geyik ve ahu atılır. Hep arayış ve gezintiyle dinlenmez, her yerde her zaman renk ve koku vardır. Akarsuyun gidişi gül suyu gibidir, akarsuyun

gidişi neşe getirir. Dey, Behmen, Azer ve Ferudun aylarında, yeryüzünün hep lale ile dolu olduğunu görürsün. Akarsuyun kenarı her zaman gülümser, her yer av için avlaktır. O diyara varınca çeşit çeşit nimetleri toplu halde gördüm; Lütuf suyu hoşlatıcıydı, haberleri faydalı ve iyiydi. Adımlar çeşit çeşit fesleğenler üzerine atılırdı, her yer bostanların ve lale ile nesrinin yeşilliydi. Tarh, meclistikilerin ruhuna sevinç ve ferahlık verirdi, orada dinlenip rahatlarırdı. Şehzadelerin renk ve koku için yanlarında taşıdıkları nergis, oradaki dikenler arasında sanki bir yara gibi duruyordu. Ama o derbende ulaşp hür insanların sığınp gittiği asıl menşeye vardığımda, baştan başa ekin olan azizlerin yüzünü gördüm. O sıcaklık, bedenime ve canıma öyle bir erişmişti ki, her gün zayıflık gösteriyor ve her saat sancı çekiyordum. Sevdiklerinin ayrılığı kemal derecesindeydi ve yürek kebab olmuş, azap son raddesindeydi. Ne gitmeye yüzüm kalmıştı ne de dayanacak dermanım vardı.

Sayfa 359

Yazarın Mazenderan Seferinde Hastalanması

şiiir

Et ne yetişirdi ve koyun eti işe yaramazdı; öyle ki her kim oraya varsa acısı erişirdi. Altı ay boyunca o konumda gözüm ve yatağım oranın yurdu oldu, şeddetli sıkıntılar ve güçlükler çektim, bir an bile fayda yüzü görmedim. Eğer eğlenceyi ve gezintiyi amaçlasaydım, o uyuz hastalığının sıkıntısı ve ezikliği öylesine tenimi hapsoylu kılardı ki, sahranın yüzünü kara bir su zannederdim; çarkın ve ayın feryadını ve ahını yükseltirdim, o gezintiyi unuttur ve o eğlence yerini hiç görülmemiş sayardım. Ta ki Rabbani lütuf ve rahmani inayet, o uykudaki bakta keramet kıldı, yükselişin doğuşunu ve talihimi mesut kıldı, kapıları ve muradımızı bize bağışladılar ve derbentte zincirleri çözdüler. Piruzkuh'a vardığımda gözüm görüyordu ve kalbime sığmıyordu;

şiiir:

İşte görüyorum, uykuda mıyım yoksa uyanık mı, ya Rab, bu kadar azaptan sonra böylesi bir nimet içinde kendimi buluyorum.

Büyükler demişlerdir ki: Kalbin sevinci ölçüyü geçince, onun cezası gelir. Çoğu kez insana öyle bir güm gelir ki, neredeyse gülerken ölecek gibi olur. Uygunsuz gıdalar ve uygun olmayan havalar etkisi altına almıştı; tenimdeki her günkü zayıflık ve durgunlukla hasta halim belli oluyordu. Ta ki asıl menşeye vardığımda ve baştan başa ekin olan azizlerin yüzünü gördüm. O sıcaklık, bedenime ve canıma öyle bir erişmişti ki, her gün zayıflık gösteriyor ve her saat sancı çekiyordum. Sevdiklerinin ayrılığı kemal derecesindeydi ve yürek kebab olmuş, azap son raddesindeydi. Ne gitmeye yüzüm kalmıştı ne de dayanacak dermanım vardı. Tüm gün bu dert şiirini kendime azık yapmışım;

Sayfa 360

şiiir

Cihan ne ister benden, o miskin ve perişan olandan? Âlem ne arar benden, o yüreği yaralı ve zavallı olandan? Ne yazık ki cihanın halkası gözümün önüne geldi, Ben bu

ayak bağı halkasının ortasında kalmışım. Ey dostlar, neden hatıralara getirmezsiniz o kimsesizi? Söyler misiniz, Muhammed hangi sebepten perişan oldu? Ey ulu kişiler ve dostlar, ey inâyetsizler, Rahmet edin o yüreği yaralı ve perişan olana. Ey hakkı gözeten vefalı sadıklar, Bilirsiniz ki bu, Tanrı katında böyle beğenilmiş değildir. Herkes öğüt verip "Sabret" diyor, Gönülsüz kişi nasıl sabretsin, sonra öğüt ne işe yarar? Çok sabrettim ama fayda vermiyor, Ey dostlar, hiç olmazsa "Artık sabretme" demez misiniz? Çünkü ten seferin meşakkatinden dinlendi, havanın lütfu o illetleri gösterdi ki "Şeyler zıddıyla belirginleşir." Bir buçuk yıl öyle sıkıntılar çektim ki, Âdem'in hayali bile onun nasıl olduğunu idrak edemez, onun keyfiyetinden ve durumundan aciz kalır. Yaz mevsiminde karlı boranlar gönlüme ve canıma istila etti ve ben bekliyordum ki belki talihsizlik hafifler ve bir teselli bulur; oysa talih bundan çok uzaktı. Kış vaktinde bel ve bacak ağrısı canıma kan aldırıyordu ve ben arıyordum ki tersine dönen tabiat bir deva şerbeti yapsın ama o da bundan uzaktı. Günlük sıkıntı ve mihnet öyle bir şiddet almıştı ki, can kuşu uçmaya yelteniyordu ve

Sayfa 361

Yazarın, Tuğrul'un Başına Gelenlere Üzülmesi

gönül tütüsü ten kafesinde ölümle sırdaşlık ediyordu,

şiiir:

"Bir iş kemale erdiği zaman, bil ki noksana yüz tutmuştur. İşin kemale erdiği söylendiğinde artık zevalini bekle."

Nâgah bir dost kapıyı vurdu ve saadet evime rahatlığın doğuşunu, refahın açılışını müjdeledi. Mutluluk beni karşıladı ve "Senin rızanı istemek için kemer bağladım ve seninle kutlu bir fala ulaştım, çünkü bozulma karışıklığının ardından dış görünüşüyle senin işin kötülükten uzaktır" dedi. Bu güzel sözü hürmetle ve sevinçle karşıladım, idbar (talihsizlik) köşesinden dışarı koştum. Cihan sultanı, dünya ve dinin rüknü Tuğrul b. Arslan'ın Azerbaycan'dan Hemedan payitahtına geldiğini müjde olarak işittim. O, haksız düşmanlardan ve kötü kullardan sayısız cefa ve tuzak görmüş, yenilgiler ve eziyetler çekmişti. Saltanat tahtını bırakmış, ahirete yönelmiş, padişahlık sebeplerini terk etmiş, ordu ve hizmetten el etek çekmişti. Sevgili evladını darülhilafeye göndermiş, kendisi ise ecdadının türbesine gidip oturmuştu. Bu mana bana ters geldi ve bu söz uygunsuz göründü; merhem sandığım şey yara çıktı, rahat sandığım şey gam oldu. Dedim ki: "Ey sübhanallah, cihan eğer cihanı koruyana böyle yaparsa, başkalarına acaba ne yapar?"

Mısra:

"Meğer bu ne mihnettir ki ansızın düştü."

Keşke olmasaydı da bu sözü işitmeseydim,

şiiir:

Ben zaten gamdan kırık kalpli idim, neşe gelince büsbütün kırıldı.

Vaktiyle derdim ki: "Alçalıp yükselen devlet daha iyidir, cihan cihansız kalmaz ve Selçuklu Hanedanı'nın devlet çırpısını felek söndüremez, bu melik hak ettiği yerde karar kılar." Vaktiyle derdim ki: Fatımiler gibi, isyankar kullar ve haslar ortadan kaldırıldığında, hanlardan ve evlerden feryatlar koptuğunda, cihanın bu tuğlası kalıba düşer. Bu ne mihnettir ki var oldu, bu ne afettir ki yüz gösterdi,

Sayfa 362

beyt

Kızıl Arslan'ın Emirlerini Öldürmesi

Bize şimdi neşe verelim ve yiyelim, çünkü geçme vakti gelmiştir. Çünkü ağaç kesmek gerekir, onun meyvesi zehir ve köktendir. Taç ve taht ile ne rütbe istiyorsun? Bırak bitişi, sonunda eşya gider.

Atabey Kızıl Arslan Hemedan'ın ardına geldi ve mülk karar kıldı; mülk, Sencer b. Süleyman'ı kaleden çıkarıp tahta oturtmak, emirleri iktalarla mensur vermek, İnanço Hatun ile zıfak yapmak için azmetti ve atanın türbesine gelip oturdu. Irak emirlerinin tümü Kızıl Arslan'ın ardından Hemedan'a geldiler ve Kızıl Arslan ile görüştüler. Sultanın saltanat tahtında Sencer'in oturmasını, kendisinin kale gönderilmesini, kendisinin tahtta saltanat kurmasını ve yeni adet koyup nimet sahibine nankörlük ve kötü ahit yapmasını istemediler. İnanç Hatun gelmedi ve onun hareketi uğursuzdu ki devletin yıkıcısı oldu. Hatun ile Irak emirleri, onun takdir edilmiş devleti karşısında yıkıcı oldular, ittifak ettiler ve evlerden her şeyi kendi evlerinin eliyle dışarı çıkardılar. İlk endişeyi biz Sultan Tuğrul'un dışına geldiğimizde taşıdık ve onunla hıyanet ettik; acaba bize kim güvenebilir ki onun önünde "Sultan Kızıl Arslan'dan intikam alır ve biz onu öldürürüz, ne gerekir ki o bize düşünceli olsun ki bizi arar ve kullarını kendine vekil kılar" dediler. İttifak ettiler, mülkü el ele aldılar ve birbiri üzerine çadırdaki kılıçla saldırdılar ve saltanat esirini alıp götürdüler.

Atabey Ebu Bekir de o gece yüzüğün işaretini ve nişanlarını kaldırdı; Azerbaycan ile kalelerin tarafını, memleketi, hazineleri ve depoları zapt edip getirdi. Azerbaycan ile Irak'ın başını kendi fermanına koydular, kemer bağladılar ve kapıyı kapattılar. İnanç Hatun ve Irak meliki Irak'ı bölüştüler ve Azerbaycan'ı Atabey Ebu Bekir'e bıraktılar. Ve o yıl dünya acayip bir karışıklık uyandırdı ve rengi karıştırıp Irak'ta serbest bir emir oturtu.

Sayfa 363

Utançtan kalbim dışarı çıkıyor, çengden (müzik aletinden) çıkan nâle gibi, Bu mihnetlerden bir nefeste kurtulurum, o bir nefes de taştan dışarı çıkıyor. Bu halin araştırılması ve bu sözün incelenmesi yapıldı: **Atabey, Azerbaycan'a doğru yöneldi, Kıpçak alayını bozguna uğrattı ve onların ordusunu darmadağın etti. Çocukları götürüp sattılar ve büyükleri esir ettiler.** Sultan, devletinden ümidini kesti, ecdadının türbesine gelip oturdu. Bundan sonra Irak emirleri, Atabey Kızıl Arslan ile anlaşarak sultanın peşinden Hemedan ülkesine geldiler ve sultana

öyle gösterdiler ki: **"Biz Atabey'den kaçıp geldik ve itaat etmek için dağ tarafına sığındık; eğer sultan günahımızı bağışlarsa ve bizi kabul ederse, biz hizmette oluruz, yoksa etrafa dağılıp gideriz."** Sultan, onların hile ve hilekarlık çuvarlarına aldandı, çünkü cahillerin hepsi düşmanın sözüne inandı ve adam gönderdi, onlara ağır yeminler verdi. Onlar da sultanın üzerine ağır yeminler ve taahhütler sundular ve ant içildikten sonra meydandaki el öpme yerinin tayin edilmesi kararlaştırıldı. Sultan dışarı çıktı, onlar geldiler ve hümâyun çadırının etrafında halka oluşturdular ve dediler ki: "Atabey, kötü yılan olunması gerektiğini emretti." Fahreddin Kutluğ Karafizi, sultanın çadırına kılıç vurdu ve sultan esir gibi yakalandı;

Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in dipnotu: Bu konu 11 . yüzyıl Ermeni kroniğinde geçer ve bu kişileri << Քուրդ >> olarak yazar. Bu kelime 9. yüzyıl Urfalı Mateos'un kroniğinde görmekteyiz ve Urfalı Mateos'un kroniğini Fransızcaya çeviren sayın Édouard Dulaurier şu kelimeyi kullanmıştır << Kurdes (Kourt). >> Ermenice Քուրդ yazılan kelimenin tam karşılığı kürd değil kurt dur.

şiiir:

Gönlünü eski saraya bağlama, çünkü ondan sakınarak sözü gizlersin.
(Cihandar böyle bir çarka oturdu, onun fermanıyla talihsiz olan herkes ekildi. Geçici saraya neden gönül bağlıyorsun, eğlenceyle ve süsle neden övünüyorsun ki başka biri hazineyi yararlandı. Akıllı düşman neden beslenir? Eğer elinde çare yoksa ne yaparsın, eğer yaparsan da cihanın işi birdir.)

Sayfa 364

Sultan Tuğrul'un Kendi Memleketini Geri Alması ve Muhalif Emirleri Yakalaması
İspehsâlâr Hüsameddin Dizmarî ve Emir Bar İnanç oğlu, sultanı kaleden çıkardılar ve az bir askerle yola koyuldular ve Irak ordusuna doğru yöneldiler. Irak emirlerinden her birinin yüzlerce şevketi vardı, Iraklılar bu hareketi mecazi bir oyun sandılar ve Kazvin kapısında bir savaş düzeni kurdular. Sultanın devleti onlara cevap verdi; bir kısmı kaçtı, atları buğday yiyen bazılarının ise savaşa gücü kalmadı ve düştüler. Süvariler yaya kaldı, emirlerin başları canlarını kurtarıp eşyalarını bıraktılar. Sultanlılar sayısız ganimet, at ve silahla Hemedan'a yöneldiler. Mülk karar kıldı ve sultan güçlü oldu ve kullar etraftan yüce tahta yüz tuttular.

Şiiir:

Genç bahtlı şehinşah tekrar geldi, o ki taç ile saltanat tahtını süsledi. Tuğrul şahının mülkünün sığınağı, dünyanın kabul edilmiş sultanı. Mana iklimini aydınlatan taht, mülk velayeti yaşamı aldı. Tuğrul melik ki dünyanın sahibi oldu, devlet göğü ve âlem denizi oldu. Yedi ülkenin tacını başına aldı, dokuz feleği çember içine aldı. Habeş'in zülfünü Tamgaç'a bağladı, Şuşter'in tarzını Çaç'a bağladı. Anka'nın çetrini açtı, Süreyya tacını aldı. **Çetrinin şevketi gökyüzüne ulaştı, atı Ceyhun'u sıçrayıp geçti. Çin hakani ona haraç gönderdi, Kayser kulağına din küpesi taktı.**

Sayfa 365

Ve şehit sultan ve cihandar mutlu bir şekilde saltanat tahtına oturdu. Mülk hükmüyle karar buldu ve Irak emirleri perişan, çaresiz âlimlerin toprağı oldu ve dünyada avare oldular. Sultanın çetrine kılıç vuran Fahreddin Kutluğ Karafizi, sultanın eline düştü,

kılıçla ikiye bölündü ve cehennemin maliki oldu. Hoca Muineddin Kaşi'yi sultan övdü, ona vezirlik divitini verdi ve yüz bin dinar peşkeşi sultana sundu, beş yüz yirmi dokuz (529) senesinde vezaret divanını onun eline aldı. Ve sultan, Hemedan payitahtına vardığında Emir Cemaleddin Ay-Abe İzzeddin << Cemaleddin Ay-Aba veya Ay-Abe >> , sultanın hizmetine geldi ve ahid bağladı ki Irak emirlerinden sultan için aman sağlasın. Henüz bir söz söylemeden Emir Bar Şerafeddin Alp Argun... oradan gelip el öptü. Sultan, ona karşı eskiden beri kin besliyordu, sabretemedi, hemen Emir Bar'ın oğlu ve Cemaleddin Ay-Abe'yi yakaladı ve eşyalarını yağmalattı.

Şiir:

Denizin yeşili üzerindeki pınar gibi, o davanın deliliğine benzer. (Şahın işi deniz gibiydi, ayın çarkından ferman alan.) Bir denizin elinde kum var, birinin içinde inci var. Sultan, yılların intikamını Emir Bar'ın oğlundan aldı ve özel eşyalarını müsadere etti. Emir Bar'ın oğlunu sayısız mal sebebiyle işkence ve kahrıyla vekillere teslim etti. Ta ki onu kaçırdılar ve Çalus Gerd'de bir eve sakladılar. Biri sultana nişan getirdi ve ansızın o eve halka vurdular. Emir Bar'ın oğlu direndi, ok atıp bir yaraladı, sonunda başına bir taş vurup yakaladılar ve yüce hazrete götürdüler. Devletin eli kısaldı ve kullar ve saray sultanın elinde kaldı. Ve Cemaleddin Ay-Abe'ye can amanı verdiler ki, adam gönderip çocukları Ferzin kalesinden aşağı indirsinsin.

[illegible]

Amak'a gitti ve Tıberек kalesinin surunu yıkıp harap etti ve o fitneyi ortadan kaldırdı ve Tıberек Harezmî'si ki konuk olmuştu, Harezm'e götürdüler ve Harezm emirlerini, Harezmî'leri yakaladılar ve esir olarak Ferzin'e gönderdiler. Sultan Hemedan'a geldi ve Hoca Muin Amak'ta kaldı. Harezmian, Gurgan ve Bistam yöresinde yağma yapıyorlardı, Hoca Muin [rükn-i] saltanat-ı aliyeye katıldı [rekab], Harezmian'ı kaçırdılar ve Harezmîler taraftarı zorlu bir savaşa girdi, ve yirmi beş kişi Harezm emirlerinden esir düştüler; Çun Mibahi ve Sonaiş ve Muhammed Han ve başkaları ve büyük bir katliam gerçekleşti, ve Harezmli bir şair sultana iki beyit gönderdi [in'am fermûd] yüz dinar bağışladı;

şair:

Ey azizler önünde sen Harezmîsin, sen Harezmli hanların hançerini yiyensin. Bu saatten sonra korkma ki rüyada görürsün, Semnan hücumundan sen Harezmîsin. Sultan, muhlis Sa'd'ı gönderdi ki İnanç Hatun'u Sercehan kalesinden -

Sayfa 267

Sultan Tuğrul'un İnanç Hatun'u Öldürmesi ve Mecdüddin'i Esir Etmesi

Hemedan meliki getirdiler ve hutbe okuttular, ve bol mal ve ziynet ile mahbubu o idi. Ramazan ayında, Darü'l-Mülk Hemedan'da sultan ile zifafa gitti ve bir süre sarayda barik hizmeti yaptı ve sultanı öyle inandırdı ki o, bu an hareket Kızıl Arslan isteyecektir, sultan buyurdu ki onu dize bağlasınlar.

Şair:

Cennet adalet sahibinindir, herkes ona boyun eğdirir. Eğer gücün varsa arslan gibi ol, yezitlerin dilberini koca gibi çekme. (İnsanların sırrını tutmuyor, yaptığıın iyiliği gizli yap.) Yalın ayak ve temizyürekli ol, her yüzden diğeriinin yüzünü bulursun. Eğer çark seni eyerinden çevirirse, sonunda senin yastığın toprak olur. Mecdüddin Alâüddevle, sultanın yokluğunda Züleyha adlı bir müzisyen kız ile ki sultanın sevgilisiydi, eğlence kurmuştu.

Şair:

Öyle bir kimse ki padişahın aklına sahip değildir, havaya doğru yol sürüyor. Sultan onu aldı ve bin dinar kırmızı altından iki tek iki iki sike ile birbiri ardına binlerce dinar sultanın veziri oldu, sultan onu altın ile Kazvin kalesine gönderdi.

Şair:

Şöyle dedi bilge ki ölümle adla yaşamak, düşmanın gazabına uğramaktan ve mutlu olmaktan yeğdir. Sen düşmana karşı renk tutma, yüzünü renksiz kıl.

Sayfa 268

Kişinin başı metanetli ve dayanıklı idi; tıpkı Buhara bedeni gibi, elverişli bir ok gibi. Eğer göğün hareketi kötü idiyse, zamanın dönmesine karşı daima sakındı. (Eğer padişah ateş dağı gibi olsaydı, onlara tapmak yaşamak için hoş olurdu.)

Çünkü ateş ki sonuna kadar yanan idi, hoşnut olduğunda parlayan idi.
Ondan bir zaman aslan ve şah nasip olurdu, diğer zaman ise zehir gibi gelirdi.
Ve o cihanı koruyan padişah ki Allah'ın yeryüzündeki gölgesiydi, yeryüzünün yüzünü adalet ve güzellikle alıyordu; heybet ve şevketle cihanın imarı ve düzeni onun ellerindeydi, devleti her gün artıyordu ve talihinin yüzü yepyeni bir örnek idi.

Şiir:

Ne mutlu o mülke ki yaşama mülküdür, ne mutlu o güne ki o gün gençlik günüdür.
Yaşamdan daha mutlu bir sayı, gençlik gününden daha güzel bir rüzgâr/zaman yoktur.

Şah Tuğrul ki dünyanın hükümdarı idi, gençti ve oldukça göz alıcı bir gençti.
Âdem'in devrinden o güne kadar, yeryüzünde onun görkemi gibi bir genç gelmemiştir.
Şarapsız bir yufka/kadeh bile içmezdi, çalgıcı olmadan gönlü ferahlamazdı.
Şarkıcıya bir parça verdiğinde, bir hazineden az olmayacak şekilde tek elden bağışta bulunurdu.

Pazu gücüne güvenirdi, onun gürzü üç men ağırlığındaydı; öyle ki bir mert vuruşuyla atı vurup yıkar ve yedi men ağırlığındaki zırhı ve kuşağı kullanmasını emrederdi.

Şiir:

Kılıcının yağmuru demir bir bulut gibiydi, o kılıcın adı yedi ülkenin anahtarıydı.
O, bir zırhı giyip üzerine yedi kat zırh daha geçirdiğinde, bir darbe onu geçmezdi.
Her vakit kendi söylediği bu iki mısraı diline dolayıp okurdu, beyt:

Sayfa 269

Tuğrul'un Kendi Memleketini Geri Aldığı İçin Mutlu Olması

Ben dalın gölgesinde yetişmiş bir meyve değilim, dünyanın güneşinin gözünde dönüp duran değilim.
Eğer erkeklere benzemeyen o düşmanların başına kadınların örtüsünü örttüysen, ben erkek değilim.

O, düşmanların başına kadın örtüsü örttü; ama düşmanlar onun kibirli başını darağacına astılar ve **devlet bayrağını ters çevirdiler**.

Yüce ve ulu olan Allah, o pis ruhlu kişilere kahr ve helâk indirdi; ömrü tükenenlerin devri sona erdi.

O baş kaldıranlar bir yıl bile yaşayamadılar, hepsi helâk olup gittiler.

Sultan, Kazvin'deki savaş meydanından Hemedan'a geldiği vakit, kalenin durumunu ve Irak'ın fethini vasfederek şu iki mısraı söylemişti:

Şiir:

Kim senin bana yardım ettiğini sanma; kılıç kuşanıp talihimi uyandıran kendim oldum.
Vefa etrafındaki kulların cümlesinden, Mahmud Enâsuğlî ve Dizmarî bu işi yaptı.

Duacı kulun hâli: Mevlânâ Sadrüddin Muhammed b. Ali er-Ravendî'nin cevaben yazdığı şiiri sultanın yüce huzuruna gönderdi.

Beyt:

Şâhım, felek sana her ne kadar hıyanet ettiyse de, sonunda önüne eğilip hizmet ederek zarlık/yalvarmacılık yaptı.

Bu işi ne Mahmud ne de Dizmarî yaptı; bu senin talihin ve Hakk'ın lütfu sana yoldaş oldu.

Ahmet'in makamına ve rızanın yerine ulaştı ve o büyük sözü şöyle dile getirdi:

"Hakikat şudur ki Tacüddin'in söylediği doğrudur."

Bana gurur ve sevinç verdi ki, bozgunu, yardımı, kahrı ve zaferi Yüce Melik'ten bilmek gerekir.

Yüce Allah'ın devletinin sızan gölgesi başımıza gölge düşürdü ve mülk tekrar elimize geldi.

Onu onurlandırdık ve makam sahibi yaptık.

Şiir:

Ben bu mihneti rüyada görmüşüm; elimden uçup giden bir şahin gibiymiş.

Sencer'in eline doğru uçmuştu; kendi yerinde oturmanın nasıl olduğunu görmemişti.

Sayfa 270

Şiir:

Sonra elim başımda oturdum, parmağımın ucuyla bahtımı yıprattım.

Şimdi o rüyanın tabirini gördüm, pazar yerinde şah avını gördüm.

590 senesi Muharrem ayında sultan, memleketin durumunu incelemek ve Harezmîlerin Harezm ile Mazenderan'da toplanarak Rey'e kastetme ihtimaline karşı ordu çekti. Sultana öyle gösterdiler ki Hâce Muineddin Kaşi, Siraceddin Kabaz'a gizlice mektup yazarak şöyle diyordu: Sultan onun işini bitirmiş, eşyalarını ve memleketini yağmalatmış, vezirliği de Büyük Sahip Fahreddin bin Safiyyüddin'e verip onu temelleri sağlam bir şekilde görevlendirmişti. Tam bir hürmetle el öptü. Nizamülmülk'ten sonra on kişi vezirlik makamında oturdu. Sultan ise neşe ve eğlenceyle meşgul olup rahatlık gösteriyordu. Harezmşah'a efendi nimetine nankörlük etmek mirastı; zira Sultan Sencer'e isyan etmiş ve şu beyitleri söylemişti:

Şiir:

Eğer melikin atı rüzgar gibiye, benim kısrağım da topal değildir.

Sen burayı bulursun, ben oraya giderim; cihanın Tanrısı'na cihan dar değildir.

O da kulluk hakkını terk edip çetr kaldırdı ve saltanatı kendi adına aldı; iki üç melikin isteğiyle Irak mülküne yöneldi. Sultan pazu gücüne güveniyordu. Fakat emirler

onunla aynı fikirde ve tek yürek değillerdi; her vakit İnanç'a ve onun hizmetindeki büyüklere mektuplar yazarak "Rey karşısına çıkalım, sultanı yeniden elinize verelim ve bu mesele Hemedan'da bitsin" diyorlardı.

Şiir:

Gece saçını misk gibi taradıklarında, gündüzün çırasını pervane ettiler.
Abanoz satranç tahtının altında, gül renginden gizlendiler.

Sayfa 271

Tuğrul'un Harezmîlilerle Savaşı ve Öldürülmesi

Harezmşah'ın Hemedan'a ulaştığı haberi geldi. Sultan sabahleyin kaledeki Ak Köşk'ün ufkunda otururken Kutluğ Hatun aniden safran ribatından gündüz vakti at koşturarak geldi ve asker tedirgin oldu. Herkes şu şiiri söylüyordu:

Şiir:

Keşke annem beni doğurmasaydı, yüce gök başımın üstünde dönmeseydi.
Benim derdim, tasam ve acım olmasaydı; savaş meydanının öldürme ve savaşma gamı olmasaydı.
(Eğer akıllı bir adam doğmasaydı, dünyadaki bu kadar sıcak ve soğuk görmezdi.
Doğup büyüüp muradına eremeden yaşasaydı, bu yaşama ağlamak gerekirdi.
Sonunda yastığı kerpiçtendir; yazık o gönle, o yola ve onun töresine.)

590 yılı Cemaziyelevvel ayının yirmi dördüncü günüydü. Sultan şehirden dışarı çıktı ve savaş düzeni aldı; sağ ve sol kolları hizaladı ve merkezi süsledi. Bir hamlede kendi mübarek zatıyla öne atıldı ve kendini ortaya attı, misal: "Devenin eceli gelince devenin etrafında döner." Askerler aniden sultandan geri döndü. Ordunun ortasında sultan çetrdarı ile kaldı; düşmanlar ona aman vermediler ve onlar da sultanı öldürmeye kastettiler. Zira ondan eziyetler ve mihnetler görmüşlerdi. Tek bir süvari düşmanın eline öyle kolay düşmezken, bir padişah onların eline düşünce atından düşürdüler, başını kestiler ve saltanat hürmetini ayaklar altına aldılar.

Sayfa 272

Şiir:

Eğer kader onunla uyuşmadıysa, gökyüzünün de düzensiz olması gerekirdi.
Onun toprağını yukarıda kıldığından ötürü, çarkın taşlanması gerekirdi.
Müşteri'nin, onun intikamı için Zuhâl ile savaşması gerekirdi.
Ondan sonra eğlence kurmak yazıklar olsun, kadehin mat olması gerekirdi.
Ondan sonra savaş yaptılar, ah ki kılıcın utanç duyması gerekirdi.
Gamından haddimden fazla ağladığım için, gözümün dört tane olması gerekirdi.
Madem ki gözüm onunla aydınlık değildir, güneşin gözünün kör olması gerekirdi.
Ayrılığından beni yediği için, tenimde yılanın kıl olması gerekirdi.
Onun seyrine sahip olan herkesten sonra, bir anının kalması gerekirdi.

O müşterinin şehriyarının kini peşinden Zuhal ile savaş vardır ve kuşun yüzü bundan matem gibidir, nehre kan dili önünde Utarid (Gök cismi) elde eder ta ki üstüne. Ayın yüzü o padişahın merḥumiyesini yazar, ikbal hali onun firakının sıkışıklığındadır. Çünkü zübür zardır ve devletin teni onun hicranının zayıflığındadır; dünyanın noksanları ve devrin cebbarları kahır ile o adil ve o kamilin acizliğini, özür çarelerini ve din itibarını istemeliydiler ki, bekasında baki kalan zırh kamerin tarafı olmamıştır ve kudret gözünden başka bütün gözler ölümün yorgunluğundan dinlenmemiştir, şiiir: Ömrün geçicidir, bütün iyilikleri yap; eğer olmayacaksa sen de yakarsın. Bugün işi yarına bırakma, düşün ki daha kötü olmayacaktır. Yazıklar olsun öyle hünerli bir padişaha ve sevinçli bir şehriyara ki, bulutun gözü alemde onun matemine ağılıyordu, şiiir:

Sayfa 273

Yazarın Sultan Tuğrul İçin Yaptığı Mersiye

Yazıklar olsun, mana âlemini harap görüyorum; yazıklar olsun, kerem ayını bulutta görüyorum. Yazıklar olsun, toprak altına giren bir genç gibi, onu toprağın altında bir hazine gibi görüyorum. Ölümünden demirin kalbine ateş düştü; taşın gözünden akan su (su gibi akan) görüyorum. Zerre gibi dönen ehl-i hüner perişan olmuş; ölümünden sonra seni güneş gibi görüyorum. Göz bebeğimin kan dolu iki gözü elinde, senin yüzünün lalesini şarap kadehi olarak görüyorum. Taşın gözünün kanından lal buluyorum; ciğerin kalbinin ahından gece kebab görüyorum. Neden ölümün düşmanı sevindirdi; hepsini hep bir dilden hesap olarak görüyorum. Keşke o anlamsız rüzgârın bin tane kâsesi olsaydı da, hünerli insan ondan huzur bulsaydı. Akıllı bir kalple iki hoş olsaydı, öyle bir şeyi hiç kimse yapamazdı, şiiir: Benim bu halde dilim yoktur; düşüncem ve beyan tabiatım yoktur. Nasıl bir şehre mersiye söyleyeyim ki, gök kubbenin altında eşi yoktur. Yazıklar olsun o şeklin ve şemailin lütfuna ki, bostanda boyu gibi bir selvi yoktur. Yazıklar olsun o heybet ve haşmete ki, o olmadan dinin pazusu yoktur. Yazıklar olsun şahsına ki eseri yoktur; yazıklar olsun adına ki nişanı yoktur. Nereye gitti o söylediğin bütün mertlikler? İhtiyar felek, bu gencin mert olmadığını söylüyor. Yazıklar olsun öyle çevik bir süvariye ki, meydanının yarış atı altında kalmamıştır.

Sayfa 374

Şiiir:

Cihanın arkası o yüzden kırıktı ki, yeryüzünde cihanın şahı yoktur. Raiyyet yastadır, evet sebebi vardır; sürü dağılmıştır, evet çobanı yoktur. Düşman sevincini neden artırıyor; çünkü düşmana bu darbeden aman yoktur. Düşmana de ki feleğe aldanmasın; çünkü felek de mihribanın yari değildir. Feleğin sabahdan akşama kadar hiç günü yoktur ki, yayında seçme oku olmasın. Felek kimsenin arzusuyla dönmek istemez; çünkü feleğin yuları kimsenin elinde değildir. Göklerin hükmüne elden bir şey gelmediği için, takdire rıza göstermekten başka çare yoktur. Dul kadınlar, cihanın sultana ağladığı kadar şöhretlilere ağlamazlar.

Şiiir:

Her kalbe sultanın ölümünden bir yara ulaştı, sensiz yaşamda bir rahatlık görmüyoruz. Ölümün fidyesini kabul et de harcayalım, senin tenindeki her kıl yüz cana değer. Zaman annesi senin gibi bir evlat doğuralı beri, feleğin devri nice aylar ve yıllar getirdi. Yazıklar olsun ve bin pişmanlık olsun ki sen gidip toprağın altına girdin, biz birkaç beyt söyledik, bu oldu ve hepsi bu kadar. Ölümün ardından böyle birinin vefatını kısa kes; çünkü bu durum, ölüm köşkünden daha korkunçtur.

Sayfa 375

Harezmşah'ın Irak Memleketine Hakim Olması, Zulümlerin Zikri ve Onun ile Ordusunun Yağmasının Şerhi

Harezmşah, 590 senesi Recep ayında Irak halkıyla birlikte Darülmülk Hemedan'a ulaştı ve tahta oturdu. Irak halkını hakir ve yoksul kılıp kılıçlarını yeniden çekti, Irak'ın mallarını kökünden kaldırdı. Âbad yer bırakmadı, askerler köylerden mallar topladı. Derç ile Kasâbâd arasında bir köşk bina ettirdi ve bir ay boyunca uğraştı. Emirler köşklerin imarına taşındılar, herkes bir köşk yaptı. O, o köşk içinde büyük bir azamette bar verdi. Hemedan imeh'ine cübbe ve destar (sarık) hediye gönderdi, Irak ekmeğini taksim etti. İsfahan'ı serbest olarak Kutluğ İnânç'a verdi, Hemedan eyaletini Kafraz Atabeyi'ne verdi, Rey'i Melik Bunis Han'a verdi. O, Harezm'e ulaştığında melikül-umarâ Elg Bârîk "izz nasra" isteyerek Füzin kalesi'ni ele geçirmek istedi, Karagüz'e emretti ve Bunis Han'a karşı isyanını ظاهر (zahir) kıldı. Mübarek zatı bizzat kale üzerine yürüdü.

Şiir:

Dilber olmak akıllıca işti, delavir sütun yerindeydi. Hem kâhinliğin cehalettendir, hem de sesin cahilliğin kabiliyetindendir. Kötülük isteyen adamla yol yürümez; eğer öğüt alırsan iyiliğe meyret. Kötülük ve iyilik bizden gelip geçer; bunu ancak akıl sahibi olan bilir.

Kale halkı Şemseddin Mübarek'i derhal kaleden aşağı indirdiler ve kale bir anda teslim oldu. O rahîm padişah Şemseddin Mübarek'e aman verdi, ta ki Harezm'e gitti. Harezmşah'ı buna ikna etti ki Hemedan'a ulaştığında Füzin kalesi'ne uğrasın ve kaleyi kabzasına alsın.

Sayfa 376

Bunis Han kendi muradını elde edince Füzin kalesi'ni almaya gücü yetmeyip aciz kalarak oradan geri döndü ve kaleyi alamadı. Emir-ül ümera Cemaleddin o kaleyi imar etti, yeni yapılar ve ek düzenlemeler buyurarak kaleyi sağlamlaştırdı; hanın, malın ve çocukların huzuru kıyamete kadar o kalede kalsın ve ev oraya benzesin diye burayı güvenli bir sığınak haline getirdi.

Şiir:

Kalp kanından daha değerli bir şey yoktur, akıllı evlat yürekle bir bütündür. Erkek aslan yavrusuna şöyle dedi: Cihan altı ve üstüyle ondan tertemiz oldu. Kimin ölümü ardından lanetle anıldıysa, onun adı şah olsa da dini yoktu.

Hangi padişah ki doğru yoldan saptı, iyilikten kalbini ve elini tamamen yıkaması gerekir.

Ülkesini elinin altından dağıttı, kapısından gidenler hüsrevperest insanlardı.

Irak halkı Melik el-Abuw'a katıldı, onun huzurunda oturup durum değerlendirmesi yaptılar. Öyle ki emir hacip kebir Şemseddin Muhammed bin Mahmud Künçe ve Irak'ın büyük ileri gelenlerinden bazı kimseler onun hizmetinde darülhifaza gittiler. Oradan Müeyyededdin ile birlikte geri dönüp beş bin atlı eşliğinde darülmülk Hemedan'a geldiler. Irak'ın geriye kalan kısmını yağmaladılar, yeniden hazırlık yapıp Rey yoluna koyuldular. Bunis Han onların karşısına çıkmayıp Gürgen'a gitti ve durumu babasına arz etti. Irak halkı da Müeyyededdin ile anlaşamayarak ona isyan ettiler ve Rey şehrindeki hisara çekilip savaştılar.

Şiir:

Öyle bir padişah var mıdır ki savaşı olmasın, ve yeryüzü ne kadar geniş olursa olsun dar gelsesin?

Eğer fil, gücüyle kin getirdiyse, mülkte ve dinde bütün kapıları ve delikleri açmıştır. Her cevherden daha sağlam bir cevher ve zamandan razı bir ten gördüm.

Sayfa 377

Harezmlilerin Irak'ı Yağmalaması

Harezmliler üstünlük sağladılar. Irak'ın kara gulamları birer ve ikişer süvari olarak Harezmlilerin yanında yer aldılar ve zulüm ile yıkım yolu tuttular. Nerede ayakta kalmış bir köy bulsalar, dört ayaklı hayvanları önlerine katıp sürüyorlardı. Köylüler sırtlarında keder çuvallarıyla arkalarından ağlayarak yürüyor, önlerinde sığırları kesip kebab yapıyorlar, zavallı köylüler ise ciğer acısıyla kalıyorlardı. Onlar bu yöntemle Irak vilayetinden huzuru, bolluğu ve şatafatı kaldırdılar, sığır bağlanan yerleri bile tamamen ortadan bıraktılar.

Şiir:

Hangi padişah ki toplumu ayakta tutan dayanak olduysa, cihan ondan baştan başa tertemiz oldu.

Ardından ölümüyle kendisine lanet edildi, adı şah idi ama dini yoktu.

Hangi padişah ki doğru yoldan saptı, iyilikten kalbini ve elini yıkaması gerekir.

Ülkesini elinin altından dağıttı, kapısından gidenler hüsrevperest insanlardı.

Evlat sahibi olursan babanın gönlü şad olur, kinden onun kalbi azat olur.

Eğer babasına karşı şefkatli olursa, iyiliğe meyreder ve adaletli davranır.

O hep temiz giyinin, hep temiz yer, bu işi zan ile göze al.

Yeni huylar edin, ara ve ver, bolca saç, günlerini kalbinde dert etme.

Ara, bul, giyin ve ye, bu geçici yolda sana başka bir pay kalmayacaktır.

Sana evladı da veren odur, topraktan bitkiyi bitiren odur.

Cömertlikte adaletli olan kimseden başkası yoktur, fazlasını ye, derdini ve çoluk çocuğunun sıkıntısını yeme.

Kutluğ İnanç ve Irak askeri mesut bir gün ve uğurlu bir talih seçtiler. Asker onlara uyararak yola koyuldu, darülmülke geldi ve kendi içlerindeki isyankar tabiatı aşkar ettiler. Harezmsah'ın oğlu Bunis Han, tam bir topluluk, göz kamaştıran bir ihtişam ve düzenli bir kalabalıkla yüz yüze onlara karşı durdu. Irak halkı önlerinden çekilip Bağdat tarafına yöneldiler. Yunus Han onları takip etti; Mehdi ile Samin köyleri arasında karşılaştılar, savaş düzeni alıp çarpıştılar. 595 senesinin aylarında Irak halkı bir an bile durmadı, mallarını mülklerini bırakıp Bağdat yolunu tuttular. Harezmliler...

Sayfa 378

Cihanda gönlün arzusunu bulduğunda, nihayet varmak istediğin yere ulaştın.

Aklını padişaha kaptırma, çünkü akıllı olan kimse seni dindar saymaz.

Rafiziler üzerine lanet olsun; Rafizilerin başı olan İzzüddin Nakib'in mahallesinin kapısı onlara açıldı ve Bağdat askerleri Rey'e girip askerlerin çoğunu öldürdüler, garibanların ve şehirlilerin mallarını yağmaladılar. İslam beldelerinde hiç kimsenin yapmadığı o zalimliği yaparak Müslümanların kanını ve malını dökmekten hiç çekinmediler.

Şiir:

Padişah'tan zulüm gelmesin, aksi halde zaman baştan başa mahvolur.

Cihandar olan şah zalimleştğinde, güneş ve ayın yönetimi bile tersine döner.

Sen daima iyilik ve adaleti ara, çünkü bu dünya kimseye kalmaz.

Hiç kimse dünyada ebedi kalıcı değildir, sana en büyük azık ve baş tacı doğruluktur.

Kutluğ İnanç ve Irak emirlerinin ileri gelenleri, Âbe şehrinin kapısına doğru hareket ettiler. Halecî adında bir şihne (vali) vardı ve iki üç muhafızla onlarla karşılaştı. Irak emirlerinin tamamını öldüreceklerinden korkuluyordu, çünkü her biri iki üç saray görevlisiyle köşede duruyordu. Müeyyededdin oraya ulaştığında hemen eşyalarını bırakıp Rey yolunu tuttular. Müeyyededdin, Siraceddin Kıbaz ve Nureddin Kırâ hücumu uğrayıp öldürüldüler, diğerleri ise canlarını kurtardılar.

Şiir:

Eğer canın ahiret yoluna gitmişse, yurtsuz ve sızısız yol sana uzun gelir.

Sarhoş olduğun için pişmanlığı katbekat çekersin, gece ateşe ellerini birden sokarsın.

Gencin, tahtın ve zorlu rüzgarların ne anlamı var; dertsizce ve nafile her türlü yükü taşıdık.

Ne bu feleğin döneni kalıcıdır ne de o; sonunda bütün iyilik ve kötülük şüphesiz sona erer.

Bu geçici dünya sarayı her ne hal üzereyse, onun içinde huzur bulup oturmak mümkün değildir.

Sayfa 379

Sen bu geçici saraydan göçüp gittiğinde, cihana yeni bir kuyu kazılacaktır.

Kutluğ İnanç ve Cemaleddin Ay-İbe Hemedan'a geldiler ve yeniden hazırlık yaptılar. Emir-ül ümera Cemaleddin Ay-İbe, Hemedan'ın Sabâbâd mahallesinde bir medrese bina ettirdi. Dua edenlerin önderi Sadr Nâcî'nin medresesi oradaydı; âlimlerin ve dânişmendlerin ziyaretine giderek onlarla görüştü ve hayır dualarını aldı. O padişahın güzel ahlakı ve iyi seyrüseferi sayesinde, Darülmülk Hemedan'a ulaştığında âlimler ve bilginler onu karşılamaya çıktılar. O da büyüklere layık adabıyla hareket ederek, onları gördüğünde atından iner, büyük bir hürmetle oturur, adabına uygun davranır, büyük bir boyun eğme ve niyazla Allah'ın kelamını ve Resul'ün sözlerini dinlerdi. O esnada Kur'an'dan bir fal açtı ve şu ayet karşısına çıktı: "Bizi o zalim kavimden kurtaran Allah'a hamdolsun. 'Rabbim! Beni mübarek bir yere indir, sen indirenlerin en hayırlısısın' de."

Anlamını işitince hemen Kutluğ İnanç'a ulaştı, durumu ona haber verip şöyle dedi: "Füzin menzilimiz mübarek bir menzildir ve oraya doğru yürüyorum." Aynı gün göç etti. Müeyyededdin'in gelmekte olduğu haberi ulaşınca, Kutluğ İnanç da Füzin yakınlarında askerini hazırladı. Cemaleddin Ay-İbe'nin gulamı Seyfeddin Tekr, Füzin derbendini koruyordu. Müeyyededdin oraya ulaştığında eşyalarını bırakıp Rey yolunu tuttu. Müeyyededdin, ileri gelenlere, kadılara ve nedimelere silah dağıtıp şöyle dedi: "Her insanın adamlık namına her düşmana karşı atılması gerekir; namus söz konusu olduğunda can pahasına savaşmalıdır." Ardından şu beyti okudu:

Şiir:

Sevgilinin yolunda sonuna kadar aradım bulamadım, eski büyükler gibi kendime bir yaşam aradım.

Sevgilinin yolunda sonuna kadar aradım bulamadım, eski büyükler gibi kendime bir yaşam aradım.

Kutluğ İnanç Rey'i ele geçirmek istedi, Cemaleddin ise kaleye gitti ancak bu fikre uymadı, bunu onaylamayıp kınadı ve "Şimdi huzursuzluk ve acı çekme vakti değildir" dedi.

Sayfa 380

Bolluk ve uğursuzluk günlerinde kuytu bir köşeye çekilip oturmak gerekir. Kutluğ İnanç bunu işitti ve oradan ayrıldı.

Şiir:

Fethin anahtarı güçlü bir görüşle ortaya çıkar

Zira demirden kılıç altın anahtar gibidir

Güçlü bir düşünce yüz kılıç kullanan adamdan da

Yüz tane taç ve hüsrevane külaktan da daha hayırlıdır

Askerin sırtını ancak akılla bükebilirsin

Kılıçla ancak bir kişiyi öldürmek mümkündür

Rey'e ulaştığında, Siraceddin Qımâz'ın geride bıraktığı mallardan yüz altmış bin dinar aldı; eşyalar ve kıymetli eşyalar topladı ve payına düşmeyen meliklik tabiatını ortaya koydu.

Şiir:

Açgözlü insanın kalbi dertle doludur
Tamahın peşinden güçsüz bir halde koşma
Kimin arzusu sınırsız ve çoksa çalış örtün giyin
Ve açgözlülüğü önünden kaldır
Akıllı gözün hiçbir şeyde gözü yoktur
Yine de dönüp dolaşıp öfkeden kıvranır
Kötü feleğe asla kötü düşünce besleme
Çünkü kötü düşünenin ömrü ziyan olur

Muhammed Han, Mıyaçı ve Harezmîlerden birkaç kişi Semnan ve Damğan'da idiler. Kutluğ İnanç'tan hizmetine girmek için istediler; uygun bulup geldiler ve "Biz sizinle bir yürekteniz ve Harezmsah'tan uzağız" diyerek dostluk ve sadakat gösterdiler, dillerini tutarak şu atasözünü söylediler: "Dilini tutana selam veririz, eski ihsanın ise başışlanır."

Şiir:

Düşmandan asla dostluk isteme
Seni ne kadar şehriyar diye çağırsa da
O yaprakları yeşil ama meyvesi acı olan bir ağaca benzer
Ona sarılırsan eline batar

Sultanın kızı ve Bunis Han'ın karısı onlarla birlikteydi ve babasının öcünü Kutluğ İnanç'tan almak istiyordu. Harezmîler Kutluğ İnanç hakkında şu kararı verdiler:

Sayfa 381

Kutluğ İnanç'ın Öldürülmesi ve Vezir Müeyyededdin'in Vefatı

Sâve'ye bir haberci göndermeli, cengver süvarileri ormanlık alanlardan ayırmalıydılar. Kutluğ İnanç'ın başını koyun gibi kestiler. Fahreddin Zûruy, onun başını ve bedenini satın alıp babasının terbiyesi için Hemedan'a gönderdi.

Şiir:

Eğer zamanı gelince canım bu yola düşerse
Şüphesiz ki içeride ölemem
Bütün o gelenekler töreler ve adalet yazık oldu
Çünkü ölüm geldi ve her şeyi darmadağın etti

Cemâdiyülâhir ayının 592 senesinde onu defnettiler. Müeyyededdin'in kardeşi Alâeddin Berî, Mıyaçı'nın elinde mahpus kaldı. Müeyyededdin ise büyük bir

ihtişamla, 592 senesi Cemâdiyülâhir ayının pazartesi günü Hemedan'a geldi. Harezmşah nüzul etti ve Âlâeddin Tağlûb'u vali kıldı; Senqur-ı Tavîl iki bin adamla İsfahan'a gitti. Hilafet sarayından gönderilen Sadr-ı Hicendî büyük bir ihtişamla İsfahan'a egemen oluyordu ki Senqur-ı Tavîl başını kaldırıp isyan etti.

Müeyyededdin, Harezmşah'ın otağındaydı; nazarı kalbe düştü, ayeti beğenmedi ve dedi ki: "Bunu kim yazıyor?" O anda o sözün yeri geldi, kâğıt yere düştü, parça parça oldu ve halk şaşkınlık içinde kaldı. Müeyyededdin kötü bir hastalıktan muzdaripti, hastalığı üzerine uzadı ve Hemedan'da Şaban ayının başında (593 yılı) dünyadan göç etti. Onun ölümü Müslümanlar için rahatlık ve huzur oldu; çünkü Irak halkı, Hûzistan'da yayılmış olan zulüm kanunlarından korkuyorlardı ve köylüler mülkleri üzerinde güvende değildiler, sürekli tapu ve senet istiyor ve "Toprak bizimdir" diyorlardı.

Sayfa 382

Harezmşah'ın Hemedan'da Kendi Köşkünü İndirmesi

Bedinur'a vardı ve Mıyaçı Sâve ile sıradan halkın ve köylülerin mallarını yağmalayıp götürüyorlardı. Aniden Mıyaçı Harezmşah'ın köşkünün oraya indi, Müeyyededdin'in mezarını açtı, başını kesip Harezmşah'a gönderdi. Şehirdeki amir gelip Rükneddin Hafız'dan durumu öğrenmek istedi; halk "Onu yakalamaya geliyorlar" diyerek kalabalık bir şekilde saldırdı ve onu öldürdü. O amir kaçıp Mıyaçı'ya katıldı.

Şiir:

Eğer kalbinin ezik ve yorgunluğundan haberin yoksa
Bil ki dönen bu çark hep böyle olmamıştır
Bir zaman gelir kimine taht ve baht güler
Kimi şadman olur kiminin de başı göğe erer
Ölüm karşısında ölü ile diri birdir
Zaman zaman ölüm oyunu oynamak çok kolaydır
Yaşamak ölümle yarışmaz
Hangi ağaç yaprak ve meyve verdiyse sonunda kurur

Mıyaçı şehre elçiler gönderdi ve "Sultan'a isyan etmeyin, aksi takdirde şehri ve vilayeti yakıp kül ederiz, köyleri de ateşe veririz" dedi. Halk ise "Biz Sultan'ı görmedikçe size şehre yol vermeyiz" karşılığını verdi. Mıyaçı şehri kuşattı ve halkla savaşa tutuştu. Kırıldaki tüm dört ayaklı hayvanları yağmalayıp durumu Harezmşah'a bildirdi. Üç gün sonra Hemedan önüne varıp kendi köşküne yerleşti. 19 Şaban 592 Pazartesi günü halkı huzura kabul edip elçilerini Hemedan'a gönderdi ve "Eğer bana inanmıyorsanız güvendiğiniz kişileri gönderin, beni gelip bizzat görsünler ve şehri teslim etsinler; aksi takdirde taş üstünde taş bırakmam, altını üstüne getiririm" dedi.

Şiir:

Deniz coşup yerinden oynadığında
Keskin ayaklı ateşin bile soluğu kesilmez
Ayın ışığı öylesine parlıyordu ki
Güneş sanki kupkuru kalmış ve gizlenmişti
Karanlık uykuya daldığında
Güneşin kılıcını kınından çekip çıkardın
Şehirden kimse dışarı adım atamıyordu
Akıl, bilgi, fazilet ve zekâ sahipleri bile...

Sayfa 383

Harezmşah'ın Irak Ülkesine Hakim Olması

Öyle bir melik olmalıdır ki Azrail'in darbesiyle cihan halkı huzur bulsun ve "Allah müminleri savaştan kurtardı" ayeti okunsun. Onun mal ve menfaati kanuna uygundu; öyle alçak bir padişah idi ki yetimlerin ve dul kadınların mallarına göz dikerdi. Oysa âlemşümül bir padişah, başkalarının malına ve yetimlerin mülklerine gasp yoluyla el uzatmazdı.

Şiir:

Gün boyunca emirleri hep adalete göre ver
Adaletten şaşmazsan ruhun huzur bulup şad olur
Eğer başkası hazine sahibi olursa
Sen onu o hazineden gamdan ve kederden azat eyle
Eline bir fırsat geçtiğinde Yezdan'dan kork
Kimseye haksızlık edip zulmetme
Çünkü taç ve kemer senin gibi nicelerine kaldı
Hiç kimseye kalıcı olarak boyun eğmez
Cihanda adını yücelten kimse
Bil ki bu gidişle kalıcı değildir

O ülkenin temelleri zayıftı; orta tabaka, alt tabaka ve çevre işleri adalet, azim, metanet ve sağlam tedbirlerle güçlendirilip korunmuyordu. O fesat yuvasını o gece kapıda sessizce defnedip gizlediler. Mıyaçı bu durumu öğrenince atını koşturdu ve Harezmşah'ı haberdar etti. Hızlıca iki üç bin süvariyle Rey yoluna doğru sürdü, Mıyaçı ise Hemedan'a geldi. Bağdat askerleri onun ölümünü açığa vurmazdılar ve Mısır savaş alanındaydılar. Harezmşah bir an bile beklemeden eşyalarını bıraktı ve Bağdat yolunu tuttu.

Sayfa 384

Harezmliler Harezmşah'ın Irak Ülkesine Hakim Olması

İlim ehli, büyükcâde ve önder İmadeddin Ekrim, Hesameddin'e şöyle dedi: "Ben gideceğim, durumum kötüdür." O da "Peki" dedi. Salih'e ferman getirdi; ancak halk inanmıyor ve avam, onun öldürüleceğini söylüyordu. Çünkü "O kadın ve Müslümanların malı Mıyaçı'nın elinde değildir, Rükneddin Hafız minberin üzerindedir"

diyorlardı. Gidip yemin etti ve "Harezmşah seni öldürecek" dedi. Hafız, hutbe okuyan, Hemedan duacısının kardeşi, o sultanın geriye kalan tek evladı, kadı, salih, maarif sahibi ve Sadrüddin Kermani ileşkerghâha gittiler ve Harezmşah'ın elini öptüler. Sadrüddin Kermani'yi tanıdı ve "Elhamdülillah ki beni kötü bir şeyden kurtardın" dedi. O hizmette bulundu ve halk adına özür diledi. Harezmşah da diliyle şöyle dedi: "Benim ondan önce ve sonra düşmanlarım çoktur; hepsinden eminim, askeri yoktur, Harezmşah getiremem." Divana arz eden kalem, yüz yetmiş bin erbabı yazmıştır; etrafımızdaki bu askere o para yetmez, ihsan eder ve Huzistan'da ucuzluk vardır, o çevreler bize kâfidir.

Mücebir, ikinci gün Busaq'tan göç etti. Kendisi fasih dilli bir adamdı; Şehab, Harezmşah'ı ona yolladı.

Şiir:

Bilgeden o eski masalı hiç duymadın mı? Bilge kişi eski sözlerden şöyle dile getirmiştir:
Eğer sütün azı dişleri çıkıp keskinleşirse, erkek aslanın yavrusu bile cesur olur.
Başını kaldırıp hemen av ararsa, bunu ilk önce Yergök'ün Yaratıcısı'ndan ister.
Emir-ül Müminîn'in o cesareti verip ilk cüretini onunla başlattığı o cesur kimse...

Sayfa 385

Harezmşah ile Halife Arasındaki Elçi Alışverişi

Harezmşah buyurdu ki: "Eğer Iraklı, Harezmî külâhını başına geçirecek olursa, onlar bahane arayıp Harezm'i yağma ediyorlar." O adaletle emrediyordu ama kimse dinlemiyordu. Harezmşah, Behmenmî'yi elçi olarak Bağdat'taki hilafet sarayına gönderdi; atının ayağına atlaslar serdi, altın sikkeler saçtı, güzel bir şekilde ağırlayıp hürmet gösterdi. Mücebir "Emir-ül Müminîn soruyor" deyince, Harezmşah kalkıp hizmet etti, büyük saygı ve hürmet gösterdi. Mücebir-Din elçiliğini iletip şöyle dedi: "Emir-ül Müminîn buyuruyor ki: 'Pederin ve ceddin bizimle dosttu, biz de seni eskiden beri dost kabul ettik; bununla kanaat et, fazladan taşkınlık yapma. Aksi takdirde isyan edip bir ordu topla, illerde yürüyüş yap ve kan dök.'" Harezmşah cevap olarak şöyle dedi: "Emir-ül Müminîn'in hükmü başım ve gözüm üstündedir; düşmanım çoktur, herkesten çekinirim, lakin ordu yetmez. Sahip divanın kaleme aldığı yüz yetmiş bin asker vardır, bizim çevremize bu ordu parça parça iş yapmaz, ihsan eder; Huzistan'ı bana bağışlasın ki çevremiz tamamen dolsun." Mücebir geri döndü; ikinci gün Busaq'ta dünyadan göç etti. Kendisi pek fasih dilli bir adamdı; Harezmşah da haberi onunla yollamıştı. Nitekim şu söz söylenmiştir: "Zalimlere yardım edeni Allah onun başına bela eder."

Şiir:

Adalet ve sevgi sahibi bir bilge şöyle dedi: Feleğin işi baştan başa şaşırtıcıdır.
Görüyorum ki kudretli bir adamın başına kara külâh erişmiştir.
O sol elini sağdan ayırt edemez, bağışın fazlasını azını bilmez.
Yüksek göğün dönüp dolaşması, yıldızın ne anlama geldiğini söyler durur.

Feleğın kılavuzluğu zorlu, bütün nasibi ve bahtı da kara bahtlıydı.

Şiir:

Bilgeden o eski masalı hiç duymadın mı? Bilge kişi eski sözlerden şöyle dile

getirmiştir:

Eğer sütün azı dişleri çıkıp keskinleşirse, erkek aslanın yavrusu bile cesur olur.

Başını kaldırıp hemen av ararsa, bunu ilk önce Yergök'ün Yaratıcısı'ndan ister.

Şiir:

Adalet ve sevgi sahibi bir bilge şöyle dedi: Feleğın işi baştan başa şaşkırtıcıdır.

Görüyorum ki kudretli bir adamın başına kara külah erişmiştir.

O sol elini sağdan ayırt edemez, başışın fazlasını azını bilmez.

Yüksek göğün dönüp dolaşması, yıldızın ne anlama geldiğini söyler durur.

Feleğın kılavuzluğu zorlu, bütün nasibi ve bahtı da kara bahtlıydı.

۴۸۸ مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق	۴۸۸ مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق	۴۸۸ مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق
هر آنکس که بد کرد کثیر مرد ، چین داند آنکس که داند خرد^(۱) (درختی کهنه پرورده آید بار ، ببینی بوسه بسوی سر سکار^(۲) گرش سار طرست خود کشته ، وگر برناست خود رشت)^(۳) خوارزمشاهرا آتشه گوید بود بر زبان آسند و رسول فرستاد باناک^(۴) و یوگر و بخت خود چند سطر پشت که فرزند بویگر پیش بخواند^(۵) باید که مارا بخوارزم مهانست ی باید که باندک بنظر خایب آن فرزند^(۶) مطوط باشد ، او جواب بشت که من در لغز کارم^(۷) بخت خود بدین^(۸) مم قیام نوزن منقرضست برادر آرشرا فرستادم ، چون خوارزمشاه روی^(۹) رسید^(۱۰) رسید آرش بجهان آمد و عز الشین مغاز از بد کار^(۱۱) حسنه بود در^(۱۲) خدمت آرش باشد ، و نور الشین گشود^(۱۳) غلام متغیر و طایر بود املت^(۱۴) فغان مستند و چندان طم و ری بری کرد که در دم آبد و نور شگفته^(۱۵) چنان گرم شد که فغان و تپاخ آن سوخست تا عز الشین مغاز از بک^(۱۶) ساخت که او را بگیرد بیاستد و برگشت و ولایت فغان عازرشد^(۱۷) کاروبان اسفهان زد ، شعر^(۱۸): ز بداندست یافته در جهان ، همن بگویم شود در پل^(۱۹) نکر با چه کاری فغان بشروی ، همن هرج گوی فغان بشوی^(۲۰) و خوارزم یافتند ملک امرایا چال الشین ای ایه اباصلح^(۲۱) ای که بگانه^(۲۲) این زمان و تکیو سیرت جهان بود و سالار و وزیر موارثت جود^(۲۳) نایبه مارک او بود و بخت عارت در عراق او بود که تا فایت^(۲۴) دولت طایف و عثمان او پایشه باید و از مملکت و عمر و فرزندان^(۲۵) میرجوداد باز بخدمت ملک آید و او را از کار کرد و احوال او^(۲۶) مستوفی دانست و مملکت با دست گرفت و اخراج نام و حق بکشم^(۲۷) (۱) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۲) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۳) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۴) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۵) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۶) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۷) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۸) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۹) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۱۰) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۱۱) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۱۲) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۱۳) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۱۴) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۱۵) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۱۶) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۱۷) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۱۸) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۱۹) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۲۰) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۲۱) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۲۲) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۲۳) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۲۴) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۲۵) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۲۶) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴ (۲۷) که می تواند ۱۶۶۶ ص ۴۴	مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق	مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق

۴۹۰ مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق	۴۹۰ مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق	۴۹۰ مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق
یو فرستاد^(۱) ، شعر^(۲): مهرست پسرار دادم جوان ، آلا برانست رانست گران^(۳) تا کار کشد قدم پسر آسند ، گر ده بیک بخرج شایبد^(۴) هر جا که قدم بری فغان ، ببار آیدت قدم پندش^(۵) ز قول چنان کن استیزار ، کاین شود از تو زبهارست^(۶) امیر گم بایده در کارک ملک تا بجایه رفت و حله بدست و حله بدست ملک^(۷) روی امرای آیدن آوردند ، و چون فتنه بشتست در نبد دژ ملک^(۸) امرا اعلی بازگشت ای ایه زیمه آقا رفت که بر عید پندفان اعدا^(۹) داشت^(۱۰) ، شعر^(۱۱): ز عید کن اعتقاد میناست ، تا در دل خود بایش جاست^(۱۲) کونرا بخود از رفی گشود ، گشام ملک پشارسود^(۱۳) مغاز عروشه خویشا خرد ، طایر از خود چمن توان برد^(۱۴) فرگش کن میبک از راز ، گازده نوبست و گشش سار^(۱۵) آرا کهنه زن ز بیج برک ، و آرا که تو بر کنی میبک^(۱۶) امر هجست آفتسی برعبرس ، گر باشدگار سیر که بیز^(۱۷) هجست بی کهنه برزست ، آنکس که درون اودومرست^(۱۸) و مایح درون حال با ملاحظه ملاحظه آله بیکهات^(۱۹) ی باعث ایدن امرا^(۲۰) چنان بود که مار بخوارزم راه پستد و آرش ملکشاه بغداد پستد^(۲۱) ارینان بزخوف^(۲۲) ، ی پاش بهجام که تا مایه باید که در مهران تا^(۲۳) امان پاش ، امان آن صحن بخوردد و دین با او رواجده و جمع^(۲۴) سرا امرای ایدن پیش بری ی بودند ، چو گشاید دژ ایدنار غل^(۲۵) کرد و بدگشت و کدر خویشا در آن ولایت بکشت و بلیت بسیار بادرد^(۲۶)	مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق	مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق

۴۹۱ مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق	۴۹۱ مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق	۴۹۱ مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق
یو فرستاد^(۱) ، شعر^(۲): مهرست پسرار دادم جوان ، آلا برانست رانست گران^(۳) تا کار کشد قدم پسر آسند ، گر ده بیک بخرج شایبد^(۴) هر جا که قدم بری فغان ، ببار آیدت قدم پندش^(۵) ز قول چنان کن استیزار ، کاین شود از تو زبهارست^(۶) امیر گم بایده در کارک ملک تا بجایه رفت و حله بدست و حله بدست ملک^(۷) روی امرای آیدن آوردند ، و چون فتنه بشتست در نبد دژ ملک^(۸) امرا اعلی بازگشت ای ایه زیمه آقا رفت که بر عید پندفان اعدا^(۹) داشت^(۱۰) ، شعر^(۱۱): ز عید کن اعتقاد میناست ، تا در دل خود بایش جاست^(۱۲) کونرا بخود از رفی گشود ، گشام ملک پشارسود^(۱۳) مغاز عروشه خویشا خرد ، طایر از خود چمن توان برد^(۱۴) فرگش کن میبک از راز ، گازده نوبست و گشش سار^(۱۵) آرا کهنه زن ز بیج برک ، و آرا که تو بر کنی میبک^(۱۶) امر هجست آفتسی برعبرس ، گر باشدگار سیر که بیز^(۱۷) هجست بی کهنه برزست ، آنکس که درون اودومرست^(۱۸) و مایح درون حال با ملاحظه ملاحظه آله بیکهات^(۱۹) ی باعث ایدن امرا^(۲۰) چنان بود که مار بخوارزم راه پستد و آرش ملکشاه بغداد پستد^(۲۱) ارینان بزخوف^(۲۲) ، ی پاش بهجام که تا مایه باید که در مهران تا^(۲۳) امان پاش ، امان آن صحن بخوردد و دین با او رواجده و جمع^(۲۴) سرا امرای ایدن پیش بری ی بودند ، چو گشاید دژ ایدنار غل^(۲۵) کرد و بدگشت و کدر خویشا در آن ولایت بکشت و بلیت بسیار بادرد^(۲۶)	مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق	مستوفى شدن خوارزمشاه بر مملکت عراق

Şiir: Engerek yılanının dişleri arasına atılsam da ve iki aslanın pençesi arasına girsem de... Yiğit, savaş bilen, silah tanıyan biriydi. Önünde tilki leş gibi kalırdı. Askerleri itaatkâr ve emir dinler, peşinden koşar, herkese nişan verirdi.

Şiir:

Ahdin yükümlülüğünden eğer çıkarsa er, Her ne sanırsan ondan fazla gelir er. Her gün dilinde dolaştırıyordu: Padişahlık Selçuk oğullarından Tuğrul ve Sencer'e vakfedilmiştir, onlarda kalmaz. Harezşah'ı felek toprağa serer. Eğer İldenizoğulları'nda kalırsa ne şaşılacak şey! Eğer ekmek daha çok olanı bırakırlarsa muradımdır; yoksa el kaldırırim, ne olursa olsun. Gece hamiledir, ne doğuracağı bilinmez. Ta kendisi doğsun bu gebe gece. Ben adalet niyeti ettim, hakka yöneldim; belki Allah benim için bir külâh dikmiştir.

Şiir:

Nice fallar ki erbabdan kalktı
Yıldız geçince o fal doğru çıktı
Ne güzel fal tuttu mânâ sahibi
Kendine iyi fal tut öylece
Kötü gelir fal eğer kötü düşünürsen
İyi dersen hep iyi gelir önüne
Dünya yarısı iyi niyetliler içindir
Diğer yarısı da mutlu olmak içindir
Dünya hiçbir kimseye vefa etmedi.
Hikmet:
Dünya bulut gölgesi ve rüya uykusudur.

Sayfa 401

Gence'nin Irak'taki işinin büyüklüğü Günahla karışık amel ve üzüntüye bağlı ferahlık. Atabek İsfahan'da, gafleti âdet olduğu üzere şarap ve eğlenceyle meşguldü, hiçbir hâli araştırmıyordu. Melikü'l-ümerâ Cemâleddin Ay-aba onun işini yoluna koyuyordu. Mülkün hâkimi, Atabek ve o devletin bütünü ondaydı. Servet ve nimet içinde oturmuştu. Gence damadıydı, işinden rahattı. Bu hâl kimsenin aklına gelmemişti. Hikmet: "Düşmanın işini, kolu uzanmadan, eli güçlenmeden, dikenini sertleşmeden ve huysuzluğu artmadan yürürlüğe koy; hastalığı zorlaşmadan ve ilacı aciz bırakmadan önce." Büyükler demiştir: "Düşman işine bakın, tembellik etmeyin; eli uzanmadan, ayağı işe basmadan önce; heybet kazanmadan tedavi edin, muhalefet acısı çaresiz olmasın." Kısaca Gence'nin işi büyüydü. Atabek'in ordusu yoktu. Halkın önünde diyordu: "Biz Gence ile savaşmayız, o Rum'a aittir. Eğer Melik Özbek onunla uyumluysa hesabımızı yaparız; değilse o kim oluyor?" Bu sözü insanlar kulağına aldı, herkes ayrılık aradı ve Gence'ye bildirdiler: "Atabek'in sana karşı koyacak gücü yok. Mülkü ele al ki el attın ve Irak'ı yedin."

Şiir:

Söyleme söylenmemesi gerekeni yabancıya

Ne yabancıya ne de en mahrem dosta
Can söyle sırrını en iyi dosta
Ki sanırsın en düşman o kişidir
Yalnızlığını duvardan ört
Kimse olmasın duvarların arkasında kulak
Eğer yapabilirsen ki gizle sırrını
O mânâyı aklına getirme
Düşünme anlatamayacağını
Kimse düşünmemiş anlatılmaz sırrı

Sayfa 402

Harezşah'ın Irak ülkesine hâkim olmasıİster bilgin ister cahil olsun, sermayeyi kimseye sevgisiz emanet etme.
Ağaç dik her toprağa ki dikersin, ondan o meyveyi um ki ektin.
Sözü ferahlık içinde besle, sonunda söylemekle adın güzel olur.Atabek İsfahan'dan göç etti, önce ordu Gence'ye kaçtı. Hemedan'a ulaşınca Gence rahat etmedi, baskın yapma niyetindeydi. Atabek Azerbaycan'a yöneldi, ordu ondan geri kaldı. O akıl, kabiliyet, görüş, bilgi, bağış, cömertlik, dünya fethetme ve çabadan ne dersem daha iyidir.

Beyit:

Bahtlı hükümdar hiç görmemiştir
Padişahı gör ki dosdoğru öyledir
Ağız dolusu gelir geldi, bir mülk dinlendi, beline kimseler kuşandı. Mengli, yavaş, filan, falan ve heman saltanat tahtında zafer buldular. Bu topluluğun zulmünü anlatmak tabiat için ayıptır. Irak'ta kalan azıcık hayır onlardandır ki baş kaldırır, baş verir, adalet yolu tutar ve o yörede dünya düzeni vardır. Ama bu firavunlarla cennet nimetleri karışık olur. Vezirler derecesinde ve emirler makamında olanlar öyledir ki ne diyeyim ve adlarını nasıl anayım.

Şiir:

Irak mülkünün işi gençleşti
Ki üzerinde hiç su yüzü kalmadı
Irak ileri gelenlerinin hepsini
Adı kötü dilde dolaştırdı
Uzun yıllardır mavi felek
Köpeği üç kişinin yerine oturtuyor

Birkaç gelir aldılar, hâlâ inanmıyorlar ki padişahlırlar. Gelir nedir, yaş ve kuru onlara geri döner, çölden otlarlar ve dervişlerin başındaki serinliği atlar ve yerler. Bir zamanlar Müslüman asker vardı.

Sayfa 403

Sultan Muhammed bin Kılıç Arslan'ın övgüsü Sofuları azarlıyorlardı ki mübahçıdırlar, ne bulurlarsa yerler. Şimdi durum öyledir, mübahçı Türkler ve askerlerdir Irak'ta, hiçbir şey bırakmazlar, Müslümanların kanını ve malını yerler ve helal sayarlar, su dervişin başından aştı.

Şiir:

Bir zamandır ki köy kapısından başka
Kimse ateş acısını duymuyor
Köy halkı gelir ama
Su köyde halka kalır

Yüce Allah bahtlı hükümdarı ve zamanın sahibi ve yaratanın gölgesini ki kendini bağımsız olarak kemal derecesine ulaştırdı ve adalet süsü ve hikmet güzelliği ile yerini süsledi, yüce mertebelere ve parlak derecelere erişti, taç ve taht ve baht ve talih sahibi oldu, bilgi ve fazilet bahçesinde adalet çiçekleri açtırdı, kabiliyet kemali ve zekâ güzelliği ile donandı. Âlemlerin efendisi, büyük sultan, yüce şahinşah, ümmetlerin boyunlarının sahibi, Arap ve Acem'in efendisi, sultanlar sultanı, âlemlerin rabbinin desteği ile desteklenmiş, Allah'ın yardımına güvenen, Allah'ın emri ile hüküm veren, iki ağırlığın sığınağı, Zülkarneyn mülkünün varisi, Ebu'l-Feth Muhammed Gıyâseddin ve'd-din, bu mülkün varisi olsun, devlet bayrağını bu tarafa ulaştırın ki Irak Tuğrul ve Arslan ve Sencer ve Selçuk ve Melikşah ve Alp Arslan'dan hatıradır, ta bu genç baht ile dünya baharı açılsın ve sonbahar pası silinsin.

Bu kasideyi padişah övgüsü şerefi ile söyledim:

Ey yeri nişaneler ile tutan
Feleğin faziletine senin için ikrarlar verdiği
Ey elinde işlerin dizgini olan
Ve senin hükmünle işlerin yürüdüğü
Göğün gül bahçesinden kulluk
Öpücük verdi felek şahı defalarca
Özün ayıplardan temiz
Temiz yüzün ayıplardan uzak
Gök o yere kul olur
Ki senin atın üzerinde yürür

Sayfa 286

Harezşah'ın Irak ülkesine hâkim olması

Yaptı ve onu getirdi. Ve zaman eskidir.

Şiir:

Ona dizgini her zaman verdim
Kolu güçlenince beni attı
Harezşah elçileri uğurlu talih ve kutlu yıldız ile gönderdi. Darülmülk'ü aynı Yunus Han'a verdi ve Melik Cafer'i hizmette tuttu ve Sadr-ı Vezzan'a kadılık verdi ve

İsfahan ülkesini incelemek için harekete geçti. Sadr-ı Vezzan Yunus Han'ı karşıladı ve Safa sarayına indirdi. Mecdüddin Alâüddevle Eyve'nin arasından Hemedan'a geldi, çadırdıydı. Yunus Han güzel vaatlerle onu ele geçirdi ve tuttu ve İsfahan'a gönderdi, Sadr-ı Vezzan'ın yazısı ile kabul etti ki ondan korkulurdu, mümkün olunca büyük kadılık yaptı. Kurban Bayramı günü bütün İsfahanlıları ve şehrin debdebesini yanına alıp namazgâha gitti, halkı kendi evine götürdü, hükümdar sofrası kurdu, gümüş kandili o camiden aldı, bin dinara rehin verdi, sofrası masrafı gitti. Eşek ve ceza ve günah ve vebali acele ve ecele ile boynuna cehenneme götürdü. O yediğini zındıklar yağmaladı ve o Melik'in sopası ile cami kandili ateşli boyunduruk oldu, o lanetli Eş'as'ın boynunda kaldı.

Şiir:

Senden ad gerekir ki beden gibi dar olmasın

Bu kuru ve işi çok merkezde

Feleğin düşüncesinden geçmesinler

Senin acından başka kimse yararlanmasın

Irak bu din ile ve zalim Türkler ile buraya geldi ki divan işlerini ihmal etmekle kalmadılar, şeriat işlerini de kadılık, ders, tevliyet ve vakıf denetimini de ikta ettiler ve her şehirde böyle dinsizleri hâkim yaptılar. İslam ülkelerinin fethi din ordusunun eliyle

Sayfa 287

olduğu ve millet barışı için ülkenin düzgünlüğü kimin hoşuna giderse aranmalı Hak doğdu, ülkenin düzgünlüğünü dört kişide aradılar ve mülk ve devlet işini onlara bağladılar, tıpkı tahtın dört ayak üzerinde durması gibi. Birincisi adil kadı ki şeriat hükümlerini uygularken hakkın tarafını gözetsin, halkın övgü ve yergisine meyletmesin, seçkinlerin övgüsü ve avamın yergisi onu tutmasın. İkincisi divan sahibi ki mazlumun hakkını zalimden, zayıfın hakkını güçlüden alsın. Üçüncüsü öğüt veren vezir ki beytülmal kanununu haraç ve Yahudi cizyesini titizlikle alsın, zulüm etmesin. Dördüncüsü vekiller ve soylular ki doğru ve dürüst haber getirsinler, doğruluktan ayrılmasınlar. Takva bir kimseye el verir ve kolay ve mümkün olur ki dindar olsun, azaptan korksun veya cömert olsun, ayıptan utansın veya akıllı olsun, sonuçlardan sakınsın. Demişlerdir.

Şiir:

Kötülük yapma ki kötülük afettir

Nasıl mümkün kişi kendi afeti olsun

O akıllı daire adamı dedi

Gün dönünce yolculuk bitince

Ölümünden sonra övgü istersen

Aklın senin kötü yol arkadaşın olmasın

Her beyin ki akıldan aydınlıktır

Bilgiden bedeninde kaynar

Kimse o başı götürmez ancak ölüm kılıcı

Mum olur o çelik yara izinden sonra Harezşah'ın zorunlu olarak Harezm seferine çıkması gerekti ve oğlu Yunus Han'ın gözleri bozulmuştu. Duydum ki o gün Melik Müeyyed'in oğluna mil çektiklerinde **Yunus Han'ın gözüne kara su doldu ve büyük oğlu Büzürg'ün** teninin derisi parçalanıyordu ta cehenneme varıncaya kadar. Türkçeye çeviren İbrahim Şimşek'in dipnotu: Şerefhanın bahsettiği eklat büyüklerinden Büzürk Han budur.

Sayfa 288

Harezşah'ın Irak ülkesine hâkim olması

Her kim kötülük yaptı cezasını çekti

Böyle bilir o kimse ki akli vardır

(Ağaç kim yetiştirirse meyve verir

Özellikle başında iş görürsün

Dikeni varsa kendi ekmiştir

İpekliyse kendi örmüştür) Harezşah'ın bir uyanıklığı oldu, Rencan'a geldi ve Atabek Ebu Bekir'e elçi gönderdi, kendi eliyle birkaç satır yazdı ki: "Evlat Ebu Bekir, soracağım ve bilsin ki bize Harezm'de misafirlik vardır, o evladın ilgi gözü ile bakılsın." O cevap yazmadı ki: "Ben kâfir sınırındayım, kendi milletimle bu işe kalkışmak zordur, kardeş Özbek'i gönderdim." Harezşah beri gelince Hemedan'a geldi. İzzeddin Sığar kâfir bağından kurtulmuştu, Özbek'in hizmetine geldi. Nureddin Gence meşhur ve zalim bir köleydi, İlet'i aynı şekilde aldı ve öyle zulüm ve yolsuzluk yaptı ki bir araya gelsin ve nur parçalansın. Öyle ısındı ki Hemedan ve çevresini yakıtı, ta İzzeddin Sığar Melik ile anlaştı ki onu tutsun, anladı ve kaçtı, Hemedan vilayetini Fars'a verdi ve İsfahan kervanını vurdu.

Şiir:

Padişahın dünyada görünmesi ile

Bütün güzellikler gizlide olur

Bak ne işlersen canına işlersin

Her ne söylersen canın işitir Ve efendi padişah Melikü'l-ümerâ Cemâleddin Ay-aba el-A'zam Atabek ki bu zamanın biricik ve dünyanın iyi huylusu idi ve Irak'ın komutanı ve önderi hayır onun mübarek yönünde idi ve Irak'tan kalan yıkıntı ondandı ki kıyamete kadar o devlet kalsın ve ailesi ayakta dursun, mülk ve ömür ve evlatlardan nasip alsın. Melik Özbek'in hizmetine geldi, onu Atabek yaptı, hâllerini düzeltti, mülkü

Sayfa 289

eline aldı, tam yetki ve istediği gibi hüküm Bağdatlıların Melik Özbek ile savaşı buldu. İzzeddin Sığar Rencan'a göz dikti çünkü bütün mülkün dönüşü Ay-aba'ya idi. 593 yılının Rebiülevvel ayının altıncı günü Kuran Han'ın oğulları ve Nureddin Kara'nın oğlu ki Cemâleddin Ay-aba'nın damatlarıydı, her biri bin atlı ile Özbek'in hizmetine geldiler ve Hemedan'da hâkim oldular. İlet Kuran Han'ın oğullarındandı ve adalet yapıyordu ve her şey Melikü'l-ümerâ Cemâleddin Ay-aba'nın hükmü ileydi, Hemedan ve vilayet rahata kavuştu.

Şiir:

O padişah daima cihan sahibi olsun
Allah yardımcısı olsun, devleti yâr olsun
Felek kılıç kemeri bağlasın
Fil bedeni ve aslan heybeti olsun
Başı ki hizmetinden ayrılık istese
Kılıç yarasından kurtuluş olmasın
Dünyada daima emri yürüsün
Allah iki dünyada yardımcısı olsun O sırada Emir Alem Hüsâm Candar ve Nureddin Hasan ile Bağdat'taydı, Muîn Kâfi vezir naibiydi. Ebu'l-Heyc el-Yemin'i halifeden istediler ki Hemedan'a gelsin. Halife Ebu'l-Heyc'e yumuşak mektuplar yazdı ki soru sorsunlar ve Hemedan'a gitsin, topladığı kimseleri sürsün. Hemedan'a gelince Melik Özbek kaleye girdi, bir an Hemedan'ı sardılar, Kuran Han'ın oğlunu attan düşürdüler. O kaçmak istedi, boynunu tanıdı, kendi atına bindirdi, dizgini tuttu götürcekti, köle yetişti, el attı kılıcı düşürdü, Kuran Han'ın oğulları kurtuldu. Bu savaş 593 yılının Cemaziyelevvel ayının dokuzuncu salı günüydü. Emir Alem Melik'in hizmetine geldi, yeri öptü, halifenin selamını ilette, kılıç kuşağı verdi, dedi:

Sayfa 290

“Emirü'l-müminin Harezşah'ın Irak ülkesine hâkim olmasıSana gönderdi.”

Şiir:

Elçi gönderme istekli
Ancak doğru konuşan dille
İş başa ayağı ile gelsin
On adım atarsan köprüden geçersin
Nereye adım atarsan ileri
Gelme için hazırlan
Sözde öyle sağlam ol
Ki bu senden emniyet olsun Emir Alem yaya olarak Melik'in üzengisinde eve kadar gitti, bütün köleler ve emirler Atabek'in sarayına yöneldiler. Fesat yatışınca ikinci gece Melikü'l-ümerâ el-Hâbarik Ay-aba Allah'ın rahmeti ile gitti çünkü Bağdatlılara güvenmiyordu.

Şiir:

Kimsenin ahdine güvenme
Ta ki gönlünde yer bulmasın
Kimseyi cömertlikle açma
Serbest bırakma ihtiyaçlıyı
Düşmanının yardımcısını akıllı tut
Yoldaki dikenini böyle çıkarabilirsin
Kimsenin kulağına o sırrı verme
Ki söylediğin için incinesin
Kimi dövmek istersen sopayı kır
Ve kimi sen çekeceksen atma

O kimsenin sohbetinden sakın

Ki neşe anında keskin olsun

Hiçtir, hiç kimse hiç ekmez

O kimse ki içi iki terzidir Meyâcî bu hâlde mülhidlerle Allah onları kahretsin anlaşma yapıyordu. Onlara öyle gösterdi ki bana Harezmi yolu yoktur ve Özbek Bağdat ordugâhına katıldı, onlardan da korkuyorum, sizinle bir ahd olsun ki aranızda emniyet bulayım. Onlar bu sözü yuttular ve altın ile ona ödediler, emirlerinin ileri gelenlerinden bir topluluk yanında bulundu. Serbest olunca onları gafil yakaladı ve öldürdü, o vilayette başka halkı da öldürdü ve çok ganimet getirdi.

Sayfa 291

Atabek Ebu Bekir'in Hamedan işini düzenleme çabası Hamedan'a saldırdı ve meydana Emir Alem ve Ebu'l-Heyc Muîn ile karşı karşıya geldi. İki gün oldular ve savaş yaygarası çıkardılar. Bir gece Emir Alem ve Ebu'l-Heyc kaçtılar ve Bürûcird'e gittiler. Meyâcî tavaf etti ve döndü çünkü Gence ve Nasireddin Ağuş beri gitmişlerdi ve Meyâcî'nin hazinesini almışlardı, adamlarını öldürmüşlerdi. Meyâcî geri dönünce onlar kaçtılar. 593 yılının Receb ayında Melik Özbek Hamedan'a geldi. Atabek Ebu Bekir Bahâeddin Sımbat ve Şişkat ve Nasireddin Ağuş ve Gence'yi Hamedan'da Melik Özbek'in hizmetine gönderdi. İlet'i Gence'ye verdiler. Öyle zulümler yaptı ki akıl ve anlayışın idrak edemeyeceği türdendi. Onu azletmek istediler, Gence dedi: "Ben kılıçla tutuyorum, elden bırakmam." Nöbeti Allah ve kılıçtı. Atabek Ebu Bekir Irak'ın sırlarını ve haberlerini araştırıyordu. Sarayın iç halkından ve padişahın özel hizmetçilerinden sırların ve her işin gizli yerini bilen birini baştan sona Atabek'e bildirdi, mühürledi. Bahâeddin Sımbat kendini azletti, Atabek'in hizmetine gitti, durumu bildirdi. Atabek kadı Zemîn'in oğlunu gönderdi ki Atabek naipliği ve Melik Özbek'in vezirliği yapsın. Hamedan'a varınca on bin dinar peşkeş verdi. Her gün bir emir Hamedan'da onun yanına gidiyordu, geçim masrafını Melikü'l-ümerâ Seyyidü'l-vüzerâ yazıyordu.

Şiir:

Hizmet gerekse padişaktan zahmet

Bak ki zahmetle olmaz ve hazine

Nimetten pay alırsan çalış

Ki daima emrine kulak tut

Padişahların emrinde gecikme olmasın

Gönlü daralmasın

O işi korku ve akıl ile yap

Büyük olunca kulluk etme

Ondan o işten önce ve sonra fayda çıkmaz

Ki padişahlık ve şariat dünya ve ahirettir

İki zıt bir araya gelmez, her kim dünyayı bırakır ahireti alır

Sayfa 292

Harezşah'ın Irak ülkesine hâkim olması

Akıl övölür. Bu zamanda mülk ve din kâfirlik ve Müslümanlıktır. Müslümanlıktan yüz çevirirsen Hint padişahlığını sorarlar, neticede ne mülk kalır ne dünya.

Atasözü:

“Mülk küfür ile kalır, zulüm ile kalmaz.”

Nureddin Gence Eyve'nin oğlu idi, onların önünden kalkacaklarını sanıyordu. İş sanıldığı gibi olmadı. Melik el-Ebû Fahrüddin İbrahim ki Süleyman gibi divanları eline almıştı, Sadruddin Dûkuli'yi elçilikle gönderdi ki bu çadır, halife ve Harezşah'ın verdiği geçim üzerinedir, eğer emre lâıyıkta daima dursun, değilse cevabı kolaydır. Melik emretti ki onu savsun, biz emretmedik. Gence anladı ki savaş gerekir, birkaç yağma yaptı ve Hamedan'a geldi.

Şiir:

Tellal şehirde nida ettirdi

Ki vay o kimseye ki kimseye kahr eder

Eğer bir at ekin tarlasına girerse

Veya gaspla meyve ağacına giderse

Veya kimse bakımsız yüz görürse

Veya evde Türk oturursa

Cezayı benden hak eder

Bu yeminleri çok etti Halkı gafil tutuyordu ve bu yolla mallar topluyordu. Bütün bu zulüm Rencanlı kadının yönlendirmesi ileydi. O kara dinli tilki, şeytanın kapısında İdris suretinde, baştan ayağa hile, kadılık sebebiyle insanların malları ve emlakları hakkında bilgi sahibiydi, gönlü döndü, herkese ipucu verdi, ta Müslümanların mallarının ve emlaklarının korunması kalktı. Zalimler vakıflara bakınca ve kadılar şariat suretinde hileleri görünce Müslümanların hayalarını götürmeye aldırış etmiyorlardı.

Mısra:

“Hırsız çırağı ile gelince yakadan daha çok mal götürür.”

Sayfa 293

Meyâcî'nin Kaşan'ı alması ve yağmalaması O dinsiz cellât halktan kazanç istiyordu ve kazanç bahanesiyle mallar topluyordu. Kimse mal ilaveleri defteri gönderiyordu, eğer direnirse zor yolu belirdi ama yıl bitmedi, o malı yemedi, canını cehennem sahibine teslim etti.

Şiir:

Ağız yemekten kalırsa daha iyidir

Ondan daha iyi ki uyumsuz istek edesin

(Derviş cahil büyüklük ederse

Kötülük sesi o davanın kalır

Zengin nerede malı sert tutarsa

Dervişten daha aşağı olur

Razı olursan Allah'ın lütfu vardır

Zengin olursun bir gönül ve temiz görüş ile)
Kimse ki boş söz etmedi

Bütün gün başı hoş geçer Muharrem 594 yılında Melik Özbek'in sultan kızından bir oğlu oldu, adını Tuğrul koydular, şehri süslediler, mahalleleri donattılar. Ama o zulüm ki peşinden getirdi, Hamedan'da 594 ve 595 yıllarında gitti, izi bütün geçmiş yıllardan kalmıştı. Bu tarihte Meyâcî İsfahan'a gitti, Harezşah ordusunu salıverdi, Kaşan'a gitti, kuşattı. Kaşanlılar gerçekten isyan ettiler, dört ay şehri vermediler, ona öyle acımasızlık yaptılar ki anlatmak mümkün değildir. İnsan yasaklanana hırslıdır. Meyâcî her ne kadar onları engellemeye çalıştıysa mazeret gösteriyor ve diyordu: "Bu şehir sığınak olmasın." Çok ahitler ve sayısız yeminler etti, ta onları eline geçirdi ve şehre girdi. Kendisine hizmet eden vilayeti yağmaladı. Yeryüzünde bir şey kalmayınca evleri yarıyorlardı, yeraltı kazıyorlardı, toprağın altındaki gizleri ve gömülü hazineleri çıkarıyorlardı. Öyle ki halk şaşırı, onlar saraya giriyor, kuyu kazıyor, hazine başına yol buluyorlardı. Ve Ravend'de ki bu derlemenin yazarının

Sayfa 294

doğum yeridir, büyük bir Harezşah'ın Irak ülkesine hâkim olması Biricik ve bu zamanda önder olan Bahâeddin Ebu'l-Alâ vardı ki soy sop ve miras ve kazanç malları vardı. Onun evinden küfe küfe altın ve gümüş çıkardılar, bir yer yarıldı, eski mallar ortaya çıktı, gümüş merdiven gibi şeyler. O nazik ve zarif bir adamdı, şaka ile dedi: "Ey genç, bir sorum var, cevap ver de bu malları size helal kılayım. Bu evin bütün tohumundan bana ulaştı, on defa yağma emrettim, boş yere el attım, bu izi görmedim, bu binaya ulaşamadım. Sen bunu nereden biliyorsun ve nasıl biliyorsun?" Harezmli dedi: "Ey bilgin, gel doğru söyleyeyim, bu dünya leştir, leşin kokusunu köpek iyi alır." Bu söz o büyüğü tanıdı, gönlü hoş oldu. Harezmli o vilayetin dört ayaklılarını ve mallarını Cürcan'a gönderdiler. Gazneliler Horasan'da o yolsuzluğu yapmadılar ve o acımasızlığı emretmediler ki Harezmli Iraklılara haksız kan, zulüm, yağma ve yıkım ile yaptılar. Eğer anlatılsa on kitap böyle olur. Kaşan rafızîleri Allah'ın laneti üzerlerine olsun o zalimleri kışkırtıyorlardı ki vilayet yapsınlar, şehre getirsinler, onlara satsınlar. Hâlâ İslam topluluklarının iki fırkasını ebedî lanet okumak ve lanetlemek gerekmez, ancak rafızîyi. Onlar bizim kible ehlimiz değildir, müçtehitlerin içtihadını batıl sayarlar, beş vakit namazı üçe indirmişler, zekâtı kaldırmışlar, yani Ebu Bekir Sıddık o işte aşırı gitti, ridde ehli oldu. Hiçbiri Tus'a gitmez, bin Kaşanlıyı hacı sayarlar ki ne Kâbe gördü ne Bağdat'a ulaştı, Tus'a gitmiş olsun. Âişe Sıddıka radiyallahu anhâ'dan bir haber rivayet ederler ki kimse demesin yalandır, her kim Tus ziyaretine ulaşırsa cennete kabul olur. Bir dua edenin akrabası vardı, demişti: "Yılan eskiyince ejderha olur, rafızî de eskiyince ebedî ve batınî olur." Rafızîlerin rezilliklerinin ve kötülüklerinin ve inançlarının kötülüğünün açıklamasını ayrı bir kitapta yazdım. Şemseddin Lâğirî şu beyitleri güzel söyledi.

Şiir:

Hüsrev'in yeri emniyetlidir

Kum ve Kaşan ve Âbe ve Taberş

Dört dostun gül bahçesinden su getir
Bu dört yere ateş yak
Sonra Ferahan'ı yak ve musalla yerini
Ta dört naip altı olsun

Sayfa 295

Onların Hamedan'daki zulümlerinin açıklaması Kaşan'dan Meyâcî dışarı çıktı, Hamedan'da yaygara salıyordu. Melik Özbek ve Gence ve Nasireddin Ağuş ve Emir Alem Kazvin'e yöneldiler ki Meyâcî ile savaşınsınlar. Melikü'l-ümerâ Cemâleddin Ay-aba'yı istediler, gelmedi, dedi: "Sizi zulüm tutuyor, size kim bağlanır darbe yer, zafer bulmaz, ben elbette gelmem." Melik Özbek dedi: "Ben zulümden haberim var, zulüm şikâyeti Gence'den yapılmalı." Gence dedi: "Zulüm onların yaptığından, Hamedan'da Rencanlı kadının yönlendirmesi ile her nerede zengin varsa müsadere emretti. Şehirden çıkınca her köye varınca emretti ki köylü kiracıyı evinden kovsunlar, evde ne varsa yağma etsinler, böyle köy köy götürdü, yağma bırakmadı."

Şiir:

Onun yanında utanç ve görüş azdır

Gözünde kötü ve iyi ikisi birdir

Ayak bu hata toprağına ve bu cinayet dairesine koydu, bu hâlde tedbir aynasında kusur görüyor ama ondan daha gafil torba utanç tozu ve tamamen yarılmış, yalan alanı ve onların yalanı aldatmış, neticede gafil olmak ve kendi adaletli işlerini yarıyorlar, onlar özellik nişanı ve ihlas sıfatı mülk sahibi Allah'ındır, her ne parlak görüş gerektirirse onun hakkında öne alır.Şiir:

Her ne yeni heybet ki çıkmadıysa

Onu al, gerçi keten çıkmadıysa

Sayfa 296

Harezşah'ın Irak ülkesine hâkim olması

Yazar Nesarvak'ın hasetçisidir

Padişahlık işinin parlaklığında

Başı her ne yağma harabıdır

Acele et, kimse maslahat bilendir

Peygamberin dünyadaki şöhreti

Ki kimse can damarını vurmasın

Melik emretti: "Bu da yeterli olsun, zafer bayrağı Hamedan'ın kapısına ulaşsın, bu hâlin gelini şüphe gecesinden çıksın, peçeyi açsın, kadı ve hüküm verilen yerlerine konsun." 594 yılının Rebiülâhir ayının yirmi birinci pazartesi günü Meyâcî kalp düzenledi, Harezmlî kadınlar zırh giydiler, her kadın bir Irak erkeğine karşı koştu. Iraklılar Meyâcî'nin kalbini kırdılar, yağmaya daldılar. Meyâcî'nin karısı onların arkasını tuttu, Meyâcî döndü. Iraklılar bozguna uğradı, kadınlar öyle öldürdü ki akla gelmezdi. Melik Özbek ve Gence ve Nasireddin Ağuş Rencan'a saldırdı, Meyâcî Hamedan kapısına saldırdı. Halifelikten Meyâcî'yi bu fitneye kıskırtmışlardı, yazmışlardı ki Sultan Harezşah hâkimdir ve büyük melik, zamanın İskender'i,

dünyanın Hüsrev'i, âfâk pehlivanı, ikinci Rüstem, ülke fatihi, savaş yenen, kahr, İsfahsâlâr Şemseddin Meyâcî Emirü'l-müminin'in mutlak naibidir. Melik Meyâcî 594 yılının Receb ayının on dokuzuncu perşembe günü Tebriz'e hayırla indi, Hamedan debdebesi onu görmeye gitti. O debdebenin arkasına oturdu, Hamedan hâllerini sordu, zulüm haberlerini duyunca lanetler etti ve dedi: "Hiç başkaları zulüm ve haraplık yaptı, biz adalet ve imar emrederiz, geçmiş adil padişahların kanunu neyse biz ondan da indirim yaparız, halka dilimizden gönül hoşluğu veririz, meşgul ederiz."

Sayfa 297

Hüsâm Candar ve Meyâcî

Şiir:

Felek iş yapanlar gösterince

Önce o perde açıcıları gösterir

Hakikat gizli hazine verecekse

Önce zahmet rüzgarı estirir

Eğer yolda diken ve çalı kalmazsa

Gül ve şimşadın kıymetini kimse bilir

Cuma günü 594 Receb'inin yirmisinde Harezşah'ın fermanını okudular, Alâüddevle

ve Hamedan debdebesi hazırıldı. Yazılmıştı ki adil melik, ülke fatihi, savaş yenen,

büyük hâcip, doğu ve batı emirlerinin meliki, Şemseddin, İslam ve Müslümanların

zahiri, hâcip Gazi, kahr, İsfahsâlâr Meyâcî Emirü'l-müminin'in zahiri, bizim

emrimizdir, adaleti bize malumdur, görüş öyle gerektirdi ki bütün Irak'ta bizim

naibimiz olsun, daha önce emrettiğimiz şeyi yapsın, reisler ve kadılar ve diğer

görevliler ona müracaat etsin. Aynı gün Hüsâm Candar'ın İlet örneğini okudular.

Alçak birisi öyle zulümler yaptı ki ebedî ve kâfir bile izin vermez, Müslümanların kanı

ve malı başını hiç bırakmazdı. Meyâcî ona hile yaptı, dedi: "Senin oğluna kız

veriyorum." Kadıları ve debdebeyi hazırladı, kendisinin kızı yoktu, bilinmeyen bir

nişan istedi. On bin dinar Hüsâm'a masraf oldu, yüz yük türlü nimet, giyecek ve

yiyecek. İkinci gün Hüsâm hilesi ile şehre gönderdi, o bağ yoktu, rüzgâr. Hüsâm'ın

yaptığı her zulüm bu masrafla karşılanmadı, haksız yere kadıları ve debdebeyi

müsadere etti, yaya ve rezillik ve acele ceza ve ecele vebali ile cehenneme götürdü.

Atasözü: "İnsanların en zararlısı haksız alıp hak etmeyene verendir." Harezşah onu

ibretlik bir şekilde öldürdü, âlemlere ibret olsun diye, karısı kederden öldü, oğlu at

üzerinde yarı yolda kaldı.

Şiir:

Zulüm kimseye fayda etmedi

Dünya durduğu sürece bu böyledir

Sayfa 298

Harezşah'ın Irak ülkesine hâkim olması

Meyâcî'nin ordusu yağma ve talana başladı, Hamedan vilayetinin toprağını aldı,

Kirmanşahan kapısına ve Ebher ve Zengan sınırlarına kadar gitti, horoz okuyanları

aldı, öküzleri boş bıraktı, zulmü haddinden aşırdı, halkı yarı ölü bıraktı, şu beyti okudular.

Şiir:

Eğer bir şey yoksa altında çalış
Ki bir şeyin kıymetini kimse bilmez
Zengin o kimsedir ki gönlü razı tutar
Para biriktirmeyi gönülden tutar
Yemek gerekir kimseye ki vardır
Ben dar gönüllü oldum ta dar elli oldum
Ver ve yardım et, yarına deme
Ki yarın belki darlık getirir üzerine

Şemseddin Meyâcî Irak ekmeğini paylaştı, saltanat iddiası etti, Irak'ın etrafını dolaştı. Yeryüzünde bir şey kalmayınca yeraltı kazıyorlardı, gizleri alıyorlardı, bu yolla büyük ordu topladı, on bir ay bütün Irak'a hâkim oldu. Onun ve maiyetinin yaptığı zulümler kâfir İcasî ve Türk Hıtayî ve Frenk şahına bile geçmemişti. Müslümanlara acımaları yoktu, insan kanını su gibi döküyorlardı, medreselere müsadere yazıyorlardı ki Mecusi ve Hristiyan ve Yahudi ve putperest ateşgedeye, kiliseye, havraya ve putevine zarar vermeyi caiz görür. O zalimler Irak'ta kanun koydular, medreselere, camilere ve âlimlere müsadere yazdırdılar, bu bidat onların canına vebal oldu. Atasözü: "Âlimlerin geneli dökülmüştür." Melikü'l-ümerâ Cemâleddin Ay-aba ve Emir Alem iki üç emirle dört bin atlı topladılar, Atabek Ebu Bekir'i getirdiler, Meyâcî'yi Zehâ civarında bozdular, Irak düzene girdi. O kış Atabek berideydi, Sadr-ı Vezzan hile yaptı, Atabek'in ordusu azdı, başlarına üşüşmüşlerdi, Atabek'e gösterdi ki Harezşah baskın yapacak, bir gece gündüz Dehistan'dan Dehlegân'a Sayfa 299 Harezşah'ın Meyâcî'yi esir alması ve öldürmesi Sürdü, yarın burada olur, sultan meselesi olur, ihtiyat gerekir. Ordu telaşlandı, kıştı, evlerinden kaçıyorlardı, batı samyeli şehre düştü. Atabek atlandı, Azerbaycan tarafına gitti, bir daha Harezmîler Irak'a hâkim oldular. Meyâcî'nin ordusu geri geldi, yine zulme başladı. Harezşah bu hâli duydu, Irak'a yürüdü. Meyâcî'nin karşı koyacak gücü yoktu, onunla başladı, Dinver ve Lişter yoluyla dışarı çıktı, Harezşah peşinden. Daralınca Meyâcî bütün dört ayaklıları kesti, eşyayı bıraktı, sürü ile gitti, Erdehin kalesine çıktı. Harezşah aynı şekilde peşinden gitti, ta o acze düştü ve esir oldu, o fitne ve zulmün kaynağı kesildi, yardımcıları ve taraftarlarının hepsini öldürdü. Harezşah'ın ordusu her seferinde Irak'tan ganimetler götürmüştü, bu sefer Müslümanlara hiçbir şey kalmamıştı, Kazvin kapısına gittiler, mülhidlerin vilayetlerinden bol nimet aldılar, Irak'ı harap ve viran bıraktılar, o mülkten el çektiler. Harezşah Harezm'e dönünce vezire dargın oldu çünkü Meyâcî'nin koruması ondaydı, mülhidlere emretti, veziri yaraladılar, Meyâcî'yi baş aşağı asdılar. Birkaç gün şehirde emrediyordu ki nimet kâfirliği yapan böyle esir olur. O da nimet kâfirliği yapan gibi esir oldu, onun ölümü ile onların ölümü arasında iki ay yoktu. Iraklılar rahatladı, korkulardan kurtuldu, sevinç gösterdi. Melik Özbek ve Gence, Irak'ta olan birkaç Harezmliyi kılıç yarası ile

Şiir:

Taht-ı Tuğrul da özlemlili olmadı. Onu yazar toyu tomlara. Çünkü Tuğrul padişah adilliliğini getirmedi. İkinci devran sürer adilliliği. Hüsrev padişahlara dua eden köledir, duayı ve duayı tekrarlayanlar. İstediliğin makam mihraptadır. Talih ikbalsiz kalır iftarlarda. Tekrar şairin sözü utanmasından. Kızır olur gül yüzü. Kılık örtülür senin sevincinle. Kabin iki hizmettir, sana hizmettir o miktarlar. Sanki bulut iner yere sular, çıkar yeşillik tepelere dağlarda.

Sayfa 405:

Padişahın Sohbetçisi Nasıl Olmalıdır

Şiir:

Ne bülbülle otursun hor bahçe, ne de donansın gül dikenlerle. Kalmasın mer düşmanın felek. Dilinde ve canında oklar ve yaylar vardır. Ömrün ebedidir rüzgarla neşede. Siler cihanın pasını düşmanın gözyaşı dünyadan. İncisi ve gamı giderir harmanları.

Sohbet Adaplarının Anılması, Pişmanlık, Satranç ve Nard Oynamanın Açıklaması Faslı

Ve ey şerefli ulu sultan, kahir dönem kervanı Ebu'l-Feth Keyhüsrev bin Kılıç Arslan sultanı, ebedi kılsın mülkünü senin nurunla örtülü kalmaz. Ve herkesten iyi bilir ki, arkadaşlık ve padişah meclisi önemli bir iştir. Hatırlı bir iştir ve nadim beyan akıl ve burhan faziletli padişah olur ve adil alf. Doğal huyu kabul eder oturur ve şiir söylenmiştir. İnsanın yaradılışı arkadaşın yaradılışına benzer. Çünkü arkadaş arkadaşu uyar. İnsanın şaşılacak yönü akıl kemali ve faziletin süsü ve bezeli olmasıdır. Güzellikler ve iyi arkadaşın iyiliği ile uyum sağlar. Hayvanlar en iyi hassasiyete sahip olanlardır. Ve iyyinin uyması sağlanır. Hayvanlar birbirinin huyuna uyar. En yüce eşsiz iki hayvan da uyum sağlar huyunu birbirine. Alır aslı nefinden kökleri olur, adalet dili konuşur istidat ve mahsusattır. En meşhuru odur ki, uzatmak lafın gereğidir. Hükümü budur mukaddes melikler seleftinin seçtiği ve arkadaşın iyisinin ve kötüsünün seçtiği ve nadimlerin seçtiği. Hakikat budur. Sözler tekrar edilir. İstediliğin yerdedir. Şiir başlar ve tamamlanır.

Sayfa 406:

Zikir Adap Nedmet ve Şerh Bahten Şatranç

Büyükler demişlerdir ki: Padişahların meclisinde tam bir saygı göstermek ve izinsiz giriş yapmamak, istenmedikçe söz söylememek, her saçma soruyu sormamak ve mecliste neşe içinde, mülklerin derecesini düşürecek ve hürmetini kırarak bir tutum sergilememek gerekir. Padişahın yüzünü gözetmeli, kulağını onun işaretine ve hareketine dikmeli, ne söylerse dudaklarında ve gözlerinde zihninde saklamalıdır. Söz vermeye ve tatlı yüzlü, şirin dilli olmaya önem verilmelidir. Nadim, güzel yüzlü ve sevimli olmalıdır; aksi takdirde bıkkınlık verir, misaldeki gibi: "Yüzlerin güzelliği dostluğu artırır".

Ve denilmiştir ki, bir kişinin vezir olabilmesi için büyüklük, güzel ahlakla süslenmiş, her ilim sanatından ve kendisinin tarihinden haberdar olmalı, padişahların mülkünü okumalı, şiirleri hafızaya almalı, padişahlık adabını bilmelidir. Mecliste, savaşta ve barışta on defa bulunmalı ve avlanmalıdır. Zamanını, yerini, işaretlerini ve padişaha verilmesi gereken cevapları öğrenmeli, yolu ve yöntemi öğretmelidir. "Malik olana sahip olmalı ve güçlü tutunmalıdır; ne bilir, ne bilmeyebilir, ahlaktan bihaberdir, akıl ve fazilet bilgisine sahip değildir, bol fazilet ona ulaşır, insanların aklını ve zekasını bilir".

Sekiz haslet elde edilir:

- Birincisi, yumuşaklık ve hilimdir.
- İkincisi, özünü ve kendini korumaktır.
- Üçüncüsü, padişahlara itaattir.
- Dördüncüsü, mahremiyeti sevmektir.
- Beşincisi, sır saklamaktır.
- Altıncısı, halkın rızasını aramaktır.
- Yedincisi, sultanların dergahında makamlar kazanmaktır.
- Sekizincisi, dili tutmak ve meclislerde susmayı şiar edinmektir.

Her kim bu sekiz haslete sahip olursa hacette başarılı olur.

Sayfa 407:

Garaz-ı Hükema ez Vaz'-ı Şatranç Çe Bude Ast

Ve zafer işlerinin önemli meselelerine döner.

Şiir:

Yüksek makamlar kazanmak isteyen talepler yüksek gökleri.

Nadim, ilim türlerinden haberdar olmalı, canın dostu ve defteri olmalıdır.

Mısra:

Zamanın en hayırlı dostu kitaptır. Bilge kişi kitaplardan eğlence ve ferahlık bulabilir; zira "Kitap, konuşan bir defterdir", eğlence ve neşe arayan kitaplardan bulmalıdır.

Ciddi ve şakaya dayalı konularda kitaptan nasip alınmalıdır; şiirde söylenmiştir:

Şaka, bütün ömrü su gibi insanların içinden alır götürür. Ciddi işler ise tüm insanlığın canını boğar.

Ve ömrün amellerinin süresi içinde, her insanın sözünün kaydedildiği, mizaçtaki ciddi ve şakaya dayalı her kelimenin göz önünde bulundurulduğu görülür; çünkü hikmetten nasibi olmayan kimseler, avam ve havasın neyi okuyup neyi okumayacağını, hükmün kalplerde yavaş yavaş nasıl yerleştiğini bilmez. Savaşta, barışta ve avda on defa bulunup, halk ve avam okusun diye hikayeler ve şiirler ezberlemiştir.

Ve söylenmiştir ki Hint dağlarında garip bir ot vardır, ölüleri diriltir; bu otun sırrı dağlardaki bitkilerden ilaç yapılmasıdır, ölü ve cahil olanlar bu otu işitmekle dirilirler.

Bazı büyükler, kelimelerin kalem vasıtasıyla hayvanların ve dilsizlerin dilinden

işitenlerin kalbine ulaştığını, bazılarının da aşık ve maşuk yoluyla, Leyla ve Mecnun gibi, düzgün ve halkın dilinde tatlı sözler söyleyenlerin sözleriyle aktarıldığını

söylemişlerdir. Dünyanın merkezi odur ve arzu edilen, Adem oğlunun birkaç tahta

parçasından ibaret oyunlar tasarlayarak şatranç ve nard oynamayı bilmesi, avamın

eğlenerek gün geçirmesidir. Şatranç ve nardın hikmeti odur ki, meclistekiler ve padişahın nadimleri bunu oynasın, kalplerini ve sol, sağ, ön ve arka asker meclislerini düzenlesinler; çünkü düşmandan gafil olmamak, her iki tarafta da savaş düzeninde olmak gerekir. Bu şatranç hikmetini Hindistanlılar tasarlamış, Nuşirevan adil efsaneleştirmiş ve Büzürgmihr onu açmıştır, bir bab vifruz, Nuşirevan.

Sayfa 408:

Satranç Oynamanın ve Satranç Oynamayı Açıklamanın Adabını Anmak

Bunu Kayser-i Rum, Rum'un bilginlerine gönderdi, Rum bilginleri de kalplerini buna yönelttiler ve onlar da iki bölüm daha eklediler. Biz dört bölümün hepsini özet yolundan beyan edeceğiz; ta ki nasıl oynandığı, âlemin sultanı, dinin ve dünyanın yardımcısı Ebu'l-Feth Keyhüsrev bin Kılıç Arslan'ın (Allah mülkünü ebedî kılsın) meclisinde neşe arayanlara karışsın.

Birinci Bölüm:

Hint Bilginlerinin Koyduğu Kurallar

Sekize sekiz kareden oluşan altmış dört karelik bir satranç tahtası yaptılar; sekiz parça şah ve sekiz piyade elde ettiler ve bunları iki tarafa yerleştirdiler. Şah ve vezir olan ferzini kalbe (ortaya) oturtular; sağ ve sol kanatlarda iki fil barındırdılar, fillerin yanına iki at yerleştirdiler, iki kaleyi de köşelere koydular ve önlerine piyadeler çektiler. Bu şekilde düşmanların taraflarından savaş düzeni kurdular.

Bu taşların seyri şöyledir:

Köşelerde bulunan kaleler düz gider ve hangi tarafa isterse o yönde darbe vurur (taş alır). Filler iki kare atlayarak çapraz seyrederek, piyadenin, kalenin, şahın veya ferzin üzerinden bu şekilde koşar ve darbe vurur. Fillerin seyri şöyledir: Bir kareyi boş bırakır ve ikinciye oturur, böylece dilediği gibi darbe vurabilir. Şah ve vezir, köşelerde bir kare ileri gider ve her dört taraftan darbe vurabilir. Şah ve vezir dilediği her tarafa gider ve darbe vurur. Piyadeler ise düz gider ve ferzin yönünde iki kare ileri giderek darbe vurabilir. Şahın, kalenin darbe vuramayacağı bir kareye (şah çekilen yere) gelmesi caiz değildir. Düşman öyle bir yere ulaşır ki, kale şahın karşısına geldiğinde şahın oyundan kaçmasını zorunlu kılar. Şah satrançta sıkışıp kalmazsa, örneğin kareler boş kalırsa ya da boş bir kare kalırsa, düşmanın o taşına karşı mat hükmü verilir; her ne kadar diğer taşlar başka bir hamleyle kalabilse de durum böyledir.

Sayfa 409:

Hint Satrancını Oynamanın Açıklaması

Oynayamazlar ve düşman, şahın üzerindeki bütün taşlarla şahı istemek ister. Eğer şah ile kale arasında bir taş varsa, düşman o taşı oynadığında şah istemiş olur. (Satranç tahtası görseli ve dizilimi yer almaktadır: Rûx, Fers, Fil, Ferzin, Şah, Fil, Fers, Rûx; ve önlerinde Piyadeler.)

Çünkü onun iki oyunu vardı ve çok kez düşman, şahı atla istemek ister; at veya kale üzerindeki taşla da zorunluluktan şah, düşmanın kalesine darbe vurmak zorunda kalır; buna "şah kale" derler. Şahın istemiş olduğu her taş, eğer başka bir taşın

üzerindeyse ve darbe vurmak bedava ise, hangi piyade düşman hanelerinin en sonuna ulaşırsa ferzin makamına geçer.

Sayfa 410:

Zikir Adap Nedmet ve Şerh Bahten Şatranç

İkinci Bölüm:

Büzürgmihr'in Koyduğu Kurallar

Dikdörtgen biçiminde, dörde on altı, yani toplam yine altmış dört karelik bir tahta yaptılar. Taşlar yine on altı adettir; diziliş, seyir ve taş alma şekli tıpkı gibidir, ancak taşların yerleşimi farklı bir şekildedir: Kaleler köşelerde, şah ve vezir ortada, iki at şah ile vezirin önünde, iki fil atların önünde yer alır.

```
+---+---+---+---+---+---+---+---+
|Rüx| Fers | Fil |Ferzin| Şah | Fil |Fers | Rüx|
+---+---+---+---+---+---+---+---+
|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|
+---+---+---+---+---+---+---+---+
|  |  |  |  |  |  |  |  |
+---+---+---+---+---+---+---+---+
|  |  |  |  |  |  |  |  |
+---+---+---+---+---+---+---+---+
|  |  |  |  |  |  |  |  |
+---+---+---+---+---+---+---+---+
|  |  |  |  |  |  |  |  |
+---+---+---+---+---+---+---+---+
|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|
+---+---+---+---+---+---+---+---+
|Rüx| Fers | Fil |Ferzin| Şah | Fil |Fers | Rüx|
+---+---+---+---+---+---+---+---+
```

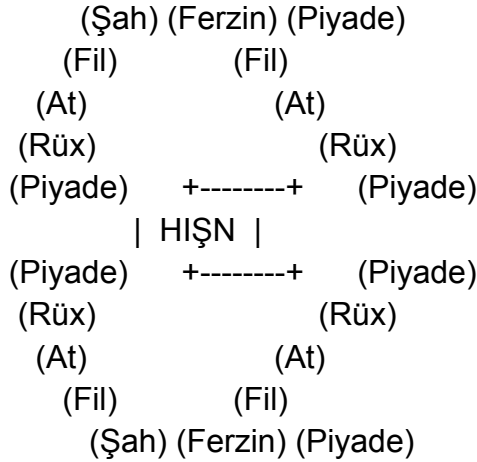
Fillerin önüne piyadeler yerleştirilir ve eski satranç kaidesine göre seyreder ve taş alırlar. Eğer zar atarak oyun oynamak isterlerse, oyunun kuralı şudur: Zar atan kimse en çok zarı getirebilmek için ilk zarı atar ve zarı elinde tutmaya hak kazanır. Eğer zarın sonucu altı gelirse şahın oynaması gerekir, beş gelirse ferzinin, dört gelirse filin, üç gelirse atın, iki gelirse kalenin oynaması gerekir; bir gelirse piyadelerin oynaması gerekir. Altı atıldığında şahın oynaması zorunludur. Eğer satrançta şahın kaçacak karesi yoksa ve mat hükmü oluşmamışsa (müşterek nard oyunu gibi), taşı yürütecek boş kare yoksa, düşmanın tüm taşları tam on hamle mesafede olsa bile zar gelmedikçe taş oynatılamaz; örneğin kale bir karede duruyorsa ve piyade onu alamıyorsa, zar gelene kadar hamle yapamaz. Aynı şekilde, hangi piyade en son on altıncı kareye ulaşırsa ferzin olur.

Sayfa 411:

Roma Satrancının Şekli ve Düzeni

Roma Bilginlerinin Bölümü

Daire şeklinde bir tahta yaptılar, ortasına "Hisn" (kale/hisar) adını verdikleri bir hisar inşa ettiler; ta ki şah tehlikeye düştüğünde kendi nefsinin bu hisse atıp düşmandan güvende olsun, dışarı çıkıp işini yürütsün. Hisarın üzerine dört daire çizdiler.

Sekiz eşit kısma ayırdılar, yine toplam altmış dört kare oldu ve düzenlerini kenarlardan kurdular. Şah ve veziri kenara koydular, iki fili önlerine yerleştirdiler, atları fillerin önüne, kaleleri de atların önüne hisarın kenarına koydular.

Sayfa 412:

Satranç Oynamanın ve Şatranç Oynamayı Açıklamanın Adabını Anmak

Piyadeleri sağ kanada dört, sol kanada dört olmak üzere uzunlamasına yerleştirdiler ve bu düzende kalb, cenah, sağ ve sol kanat daha sağlam olmuştur. Seyir ve taş alma eski şatranç kaidesine göredir ve her piyade düşman hanelerinin en sonuna ulaştığında ferzin olur; kendi karşısındaki hanede ise, örneğin şahın piyadesi düşman şahının son beşinci hanesine ulaştığında ferzin olur ve hepsinin düzeni aynıdır. Filler dörderli olarak bir arada bulunurlar ve birbirlerine darbe vururlar. Şah hisarda olduğunda ne o kimseye darbe vurur ne de kimse onu oradan hareket ettirebilir.

İkinci Bölüm:

Romalıların Koydukları Kurallar

Eski şatrançtaki taş sayısını artırdılar; dört aslan ve on piyade eklediler. Bazılarını satranç gibi yaptılar ve onar onar yüz haneli bir tahta (ruk'e) yaptılar. Köşelere dört tane yüz haneden oluşan hisar inşa ettiler. Düzen yine eski şatranç kaidesine göredir, seyir ve taş alma da aynıdır. Aslanları köşelere yerleştirdiler; aslanların seyri ve taş alması köşelerdedir. Filin seyri şöyledir: Fil iki kare atlayarak üçüncü kareye konar, aslan ise iki kare atlayıp üçüncü kareye konar. Filler birbirine erişmez, ancak aslanlar karşılaşarak birbirlerine erişir ve birbirlerine darbe vururlar. Köşelerdeki bu dört hisar karesinde, şah bu haneye girdiğinde düşman şahın kalbi onun hizasında olsa bile sakınca yoktur. Düşmanın başka bir taşı onun yanına düşerse, demir kazık çakılana ve dışarı çıkana kadar ona darbe vuramaz; ne o kimseye darbe vurur ne de kimse onu oradan kışkırtabilir, çünkü bu hisar haneleri oyunun ve tahtanın dışındadır. Sayfa 413:

Romalıların Şatranç Hikmetleri

Meydanın ve dairevi tahtanın düzeni bazen çok çetindir; çünkü orada iyice düşündüğün zaman kalb, cenah, sağ ve sol kanat tamamen belli olur.

```
+---+---+---+---+---+---+---+---+---+
|Aslan| Rûx | Fers| Fil |Ferzin| Şah | Fil | Fers| Rûx | Aslan|
+---+---+---+---+---+---+---+---+---+
|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|
+---+---+---+---+---+---+---+---+---+
| | | | | | | | | | |
+---+---+---+---+---+---+---+---+---+
| | | | | | | | | | |
+---+---+---+---+---+---+---+---+---+
| | | | | | | | | | |
+---+---+---+---+---+---+---+---+---+
| | | | | | | | | | |
+---+---+---+---+---+---+---+---+---+
| | | | | | | | | | |
+---+---+---+---+---+---+---+---+---+
|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|Piyade|
+---+---+---+---+---+---+---+---+---+
|Aslan| Rûx | Fers| Fil |Ferzin| Şah | Fil | Fers| Rûx | Aslan|
+---+---+---+---+---+---+---+---+---+
```

Bu hanelerde, hisar hikmeti odur ki melikler için hisarların sığınağından kaçınılmazdır; özellikle düşman galip gelip o tarafa sürüldüğünde ve bastığında, iş muradına erene kadar dışarı çıkmasınlar ve ayrıca mülkün işi kendi kendine gerçekleşmez.

Sayfa 414:

Satranç Oynamanın ve Şatranç Oynamayı Açıklamanın Adabını Anmak

Hareket ki, padişah bir yerde olduğunda asker kendi yerinde kalır; nitekim söylenmiştir

Mısra:

Bin keklik bir şahinin elinden kurtulamaz. Bu yüzden padişaha ve zamana, hem kendi maslahatını hem de reayanın maslahatını gözeterek ihtiyat etmek gerekir; çünkü mülklerin kalıcılığı, alemin ve yaratılmışların kalıcılığı demektir. Geçmiş bilginler (Allah ruhlarını kutsasın) şöyle demişlerdir: Mülkün misali merkez gibidir, asker ve reaya ise çevreleyen daire gibidir; merkez kendi yerinde kaldığı sürece daire de kalır. Nitekim şöyle bir hikaye anlatılmıştır: Memun Halife nard oynamış ve "Eğer nard oynasam kaybettiğimde 'şans kötü geldi' derim, ama eğer satranç oynayıp kaybedersem ne diyebilirim? Çünkü o tamamen akıl, zafer, padişahlık ve usta bir iştir" demişti. Hüsrev Perviz'in kaçtığı ve asla nard oynamadığı, bunun yerine satrançla meşgul olduğu söylenir. Ona "Neden nard oynamıyorsun?" diye

sorduklarında, "Bütün dünya benden hacet istesin, ben ise nard oynayarak ölü kemiğinden hacet isteyeyim; satranç ise kalbin gücü ve padişahlığın şanıdır" demiştir. İbn Rumi satrancın vasfında güzelce şöyle söylemiştir, şiir: Araz-i mürbe-i hamra-i min adem...

Melik Teala, ikbalin güneşi ve devletin gölgesi, alem sultanı, ademoğullarının padişahı, şahinşahların en büyüğü, ulu melik Keyhüsrev bin Sultan Kılıç Arslan (Allah mülkünü ebedî kılsın) şehinşahların en büyüğü...

Sayfa 415:

Satrancın Nard Üstündeki Fazileti

Ferzin, harbde piyadeye o kadar çok güç ve akıl kazandırır ki, ordunun önünde yürür, kendini korur, hepsini geçer ve helak olmaz; bu da vezirliğe layık olmasını sağlar. Satranyan (satranç oynayan) ise onu en iyi şekilde oynayan, bütün oyunları gören, karelerin sonuna bakan ve hamleleri planlayandır. Satranç oynamak hakanlar ve akıl sahipleri için bir eğlence değil, en iyi şekilde oynamak için gayret gösterilmesi gereken bir iştir; çünkü her kim kötü oynarsa, "şansım kötü geldi" demekten başka hiçbir bahanesi olamaz.

Sayfa 416:

Şarabın Yasaklanması ve Serbest Bırakılması

Satranç, namazın kaçırılmasına neden olmazsa, bu durumda fesadı maslahatına galip gelir ve "günahı menfaatinden büyüktür" hükmü geçerli olur.

Şarap Faslı

Devletin duacısı Muhammed bin Ali bin Süleyman el-Ravandi, hizmet etme kastıyla ve alemin sultanı, ademoğullarının padişahı, ezeli ve ebedi dönemin galibi Gıyaseddin'in (Allah mülkünü ebedî kılsın) yüce dergahının şerefine kavuştuğunda, mübarek üzengiye yaklaşma ve uyma hususunda gayret gösterdi. Padişahın huzuruna vardığında, Irak ve Horasan sultanlarının ahlakının güzelliğini ve meclis ile savaşta kaçınılmaz olan tedbiri taklit etmeyi uygun gördü; öyle ki satranç meşru olmayan bir şey olmasın, hayır ve menfaat kaynağı yayılsın, seyir ve taş alma tıpkı...

Sayfa 417:

İçkinin Helalliği ve Haram Kılınmasının Beyanı

Hızlı bir şekilde ceza korkusu akılda doğar, çok şarap içmenin zararından şiddetle kaçınılır. **Az miktarda helal şarap içmekte hiçbir zarar yoktur ve maslahatlar elde edilir.** Ebu'l-Hasan el-Kerhi ve Hasan bin Ziyad (Allah her ikisinden de razı olsun) şöyle demişlerdir: Büyük sahabilerden Ömer bin Hattab, Abdullah bin Mesud, Ali bin Ebu Talib, Abdullah bin Abbas, Ata, İbrahim ve Alkame'nin (Allah hepsinden razı olsun) huzuruna Küfeli azim imam Ebu Hanife geldiğinde, sıhhatli haberler ve doğru rivayetler helal kılınması hususunda doğru çıkmıştır; kim ki haram olan şeye fetva verirse kafir olur. Sahabilere ve tabiine kötü zan beslenmemeli ve kötü niyetle yaklaşılmamalıdır; çünkü "Haram kıldığı şeyi helal kılan, helal kıldığı şeyi haram kılan

kimsedir". Haram kılanın helal yapması, helal kılanın haram yapması gibidir. Abdullah bin Mesud (Allah ondan razı olsun) sahabilere şöyle demiştir: "Ben şarabın haram kılındığına da şahit oldum, serbest bırakıldığına (mübah olduğuna) da şahit oldum. Serbest bırakılması, Hz. Peygamber tarafından haram kılındıktan sonradır ve sahabilerin söz ve fiil olarak ittifakıyla gerçekleşmiştir." Abdullah bin Mesud sahabilere dedi ki: "Ben sizinle birlikteyken şarabın haram kılınmasında hazır bulundum, gıyabınızda ise serbest bırakılmasını işittim. Peygamber (Rahman'ın salavatı onun üzerine olsun) sahabilerin icmasıyla hükmün ertelenmesini uyguladı ve bazı maslahatlardan dolayı bir şeyi haram kılıp, o zaman geçince onu mübah kıldı." Veda Hutbesi'nde Resulullah (Rahman'ın salavatı onun üzerine olsun) susayınca hurma suyu getirdiler, onu kokladı...

Sayfa 418:

Şarabın Yasaklanması ve Serbest Bırakılması

(Devamı): Buzlu su istedi, üzerine koydu ve içti. Hazırda bulunanlar, "Ey Allah'ın Resülü, bu haram mıdır değil mi?" diye sordular. Resulullah, "Hayır" dedi. Bu hadis, Ebu Hanife'nin ashâbının kitaplarının çoğunda; Şerh-i Camiü'l-Kebir, Camiü'l-Süğir, Şerh-i Tahavi, Muhtasar-ı Kerhi, Mesudi, Şerh-i Kuduri, Müve3, Füregani ve diğerlerinde rivayet edilmiştir. Bu mesail ve haberler bu kitaplarda yazılıdır.

(Arapça metin çevirisi): "Şıra kaynatıldığında, eğer üçte ikisi giderse ve üçte biri kalırsa..." Hz. Ömer (r.a.) mütellet (üçte biri kalan şıra) hakkında güzel bir görüşe sahip olup şöyle demiştir: "Bu, geçmişteki çılgınlığı ve sarhoşluk rüzgarını giderir, geriye kalanı ise helaldir." Üzüm suyu üçte ikisinden daha az kaynatılıp üçte biri yandığında, geriye kalan helal olur; nitekim Müminlerin Emiri Ömer bin Hattab (r.a.) mütelleti beğenmiş ve "Geçmişteki çılgınlık geçti, geriye kalan helaldir" demiştir. Şarap olmadığı sürece haram kılınmaz. Hurma şırası ve kuru üzüm şırası (nebiz) azıcık kaynatılıp helal olur; her ne kadar kaynasa ve sertleşse de, sarhoşluk amacıyla içilmediği sürece caizdir.

Abdullah bin Abbas'a (r.a.) kuru üzüm şırası, pişmiş tatlı şıra, bal şırası, buğday ve arpa şırası sorulduğunda şöyle demiştir: "Bir, iki veya üç bardak için; ancak sarhoşluk veren sınıra dayandığında onu bırakın, çünkü o şarap değildir ve bir bardak içmek haram olmaz. İki veya üç bardak içtiğinizde sarhoşluğa ulaşacaksa, bırakın onu, çünkü o şarap değildir, içilmesi haram olmaz." Aslında bütün içeceklerin aslı helal ve mubah olmaktır, onun haram kılınacağına dair bir nas (açık ayet/hadis) yoktur.

Rivayet edilmiştir ki, bir bedevi Ömer'in küpünden şıra içip sarhoş olmuştu; Ömer (r.a.) ona had cezası vurdu. Bedevi, "Ben senin verdiğin içecekten içtim" dediğinde, Müminlerin Emiri, "Ben sana içtiğin için değil, sarhoş olduğun için had vurdum" dedi. Ve Ömer (r.a.) şöyle buyurmuştur: "Siz deve eti yiyor ve karnımızda kalmasın diye üzerine şıra (nebiz) içiyorsunuz." Müminlerin Emiri, "Biz deve eti yiyor ve midemizde bizi yakmasın diye üzerine şıra içiyoruz" demek istemiştir. Ali bin Ebu Talib'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ben size kapları yasakladım; artık size ne uygun geliyorsa onu içiniz, ancak sarhoş edicilerden sakınınız."

Sayfa 419:

Müselles ve Munsaf Şıralarının Helalliğinin Beyanı

Müminlerin Emiri Ali (r.a.) rivayet eder ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şıradan (nabiz) nehiy ediyordum, şimdi artık içmenize izin veriyorum; müskirden (sarhoş ediciden) kaçının." Ve yine (Allah ondan razı olsun) şöyle rivayet etmiştir: "Şüphesiz bir kavim oturur, önlerinde şarap ve halâl olan şıra bulunur; o, onlar için helaldir, ta ki haram olana kadar; işte bu şıraları o kavim içerlerse, mecliste otururlar ve sarhoş olurlar, bu yüzden şıra onlara haram olur."

Şabi'den rivayet edilmiştir ki: "Şüphesiz ki ben Abdullah bin Mesud'un ve Ali'nin ashabını (Allah onlardan razı olsun) idrak ettim; onlar şıra içerlerdi..."

İmam Ebu Hanife'nin ashâbından Ebû Yusuf, şarabın dışındaki her türlü içkinin helal olduğunu, bunun icma ile sabit olduğunu ve hilaf olmadığını söylerdi; Süfyan'ın mezhebi de böyledir. Ebu Hanife ve mezhebi bu meselelerde aynıdır.

İmdatü'l-Münsef kitabında Ebu Hanife'nin şöyle dediği rivayet edilir: "Müminlerin emiri Ömer, meşhur amirlere emir buyurdu ki: 'İnsanlar şıra kaynatıp üçte biri gidene ve üçte biri kalana kadar kaynatsınlar; üçte ikisi gittiğinde ve üçte biri kaldığında helal olur, her ne kadar kaynasa ve sertleşse de, sarhoşluk amacıyla içilmediği sürece.'"

Ebu Hanife'nin mezhebine göre 'munsaf' (yarı yarıya kaynatılmış) içilmez, ancak Müminlerin Emiri Ömer, valilerine ve şehir halkına hurma ve kuru üzüm şırasının kaynatılmasını, üzüm şırasının kaynatılarak üçte ikisinin gidip üçte birinin kalmasını, böylece ikişer üçer bardak içilmesini emrederdi; çünkü sarhoşluk vermediği sürece içilmesi haram değildir. Ebu Yusuf ve Muhammed'e göre ise şarap dışındaki helal ve mubah olan tüm içeceklerin aslı helaldir, haram kılınmalarına dair bir nas yoktur.

Sayfa 430:

Şarabın Yasaklanması

Üçte biri kalana kadar kaynatın; çünkü mutlak olan tek şey Allah'ın sözüdür; nitekim şöyle buyurmuştur: "Angoru ve hurmayı yarattım ki sizler ondan nabiz yapıp sarhoş olasınız, ondan alın ve güzel doşap pişirin." Muhammed Hasan ise "Ne helal kılıyorum ne haram, ancak sarhoş edici her şeyin hükmü haramdır" demiştir. Mânâsı şudur: Sarhoşluğun onda meydana getirdiği durum, yemek yemenin doygunluk meydana getirmesi gibidir; yemek yemek de insanı etkiler. Ancak yemekten kaynaklanan durum sarhoşluk adını almaz, her ne kadar çok yenildiğinde bir ağırlık verse de. Yemek, insana ibadette güç kazandırmak veya yemeğe devam etmek için yenildiğinde böyledir; lakin amaç sarhoş olmak ve eğlenmek olursa, o zaman icmâ ile helal olmaz, çünkü eğlence ve çalgı haramdır, bunlara vesile olan şeyler de böyledir. Muhtasar-ı Fergani kitabında rivayet edilmiştir ki: "Sarhoş edici her şeyin haram olmasından kasıt, sarılık getirmesidir; yani çok yenildiğinde insanı sarsması ve ağrıtması demektir, ta ki ağrı versin..."

Sayfa 431:

Mahmud bin Tique' el-Tuğrai'nin Taassup Hikayesi

Metinlerin zahirinde haram olduğuna dair açık bir delil yoktur; mubah ve helaldir.

Hurma şırası ve kuru üzüm şırası azıcık kaynatılıp, içine birkaç elma veya ayva dalı

ile gül yaprağı atılsa, şarap ismi ondan görünür; güzel kokulu, hoş ve helal bir şarap olur.

Devletin duacısına, Hemedan'da mutlak başkanlık ve yüksek makam nasip oldu; Irak'ın büyüklerinin ve afakın (dünyanın) en hayırlı hocalarının, zamanın benzersizi ve halkın hacetlerinin sığınağının nişanesi olarak, Ebu Hanife'nin ashâbından biri vezirlikte temayüz etmişti. Sultanın tahtının önünde vezirlik makamında oturuyordu; genç, latif suretli, güzel huylu, ilmin çeşitli dallarını kavramış ve bilgi sanatlarını kudret tahtına ve fikir gücüne getirmiş bir vezirdi: Vezir İbn el-Vezir es-Sahib es-Sadr el-Kebir el-Alim el-Adil et-Tahrir Şehabeddin Tıqatülislam ve'l-Müslimin Melik el-Ümera ve'l-Akabir Zülmenafiq ve'l-Matair Ebü'l-Menafiq Mübarek ibn es-Sahib el-Adil Şehabeddin Mahmud ibn Tiqe'din Abdülaziz (Allah onun yardımcılarını aziz kılsın ve güçlerini kat kat artsın). O ki erdem yarışında öne geçmiştir ve faziletleriyle âlimleri geçmiştir; akıllı, dindar, zamanın eşsizi biridir.

Onun dindarlığından, taassubundan ve hikayelerinden biri şudur ki: Tuğrul'un devlet zamanında Ğulat (aşırılar) (Allah'ın laneti üzerlerine olsun) –Hoca Aziz ve hekânları, yardımcıları ve yandaşları gibi– İsfahan kadılığına Aşırıclara (Batınîlere) tahsis ediyorlardı ve sulh ile mülkün istikamet bulduğunu sultana gösteriyorlardı. Reislik, hitabet ve kadılık misalleri Aşırıclar için içilmek üzere ulaştığında, Tuğra'ya mübarek bir nazarla ulaştı; o misalin çoğaldığını gördü ve şöyle dedi: "Öyle bir melik ki din onun başından gider, o sultanın olmaması gerekir; çünkü eğer sultanın İsfahan'ı olmazsa, Müslüman olmamasından daha iyidir. Çünkü Müslümanları korumak yoktur; atalarının ve ecdadının kılıçla Aşırıclardan aldığı şeyleri, ben onun başkalarına bedava vermesine izin vermem." Başka hiç kimse bu sözü söylemeye cesaret edemezdi ve Aşırıclığın gücünü avucunda kırıverdi. Zamanın bu eşsizi, sultanın intisap olayından sonra azledildi.

Sayfa 432:

Leylek Tanelerinin Keykubat'ın Hizmetine Getirilmesi Hikayesi

Daha iyi olurdu. İçki içmek her ne kadar şeriata aykırı olsa ve sonuçları ile afetleri konusunda haberlerde ve eserlerde pek çok şey bulunsa da, önceki milletlerde helal idi ve o zamandaki hiç kimse bundan kaçınmazdı; Acem kralları da yücelik ve meclis süsü için bunu yaparlardı.

Rivayet edilir ki, Keykubat'ın büyük bir şöleni vardı ve kralların huzurunda ileri gelenler hizmet ediyorlardı. Bir leylek, boynuna asılmış ve sıkıca bağlanmış bir yılanla gelip, daat (feryat) edenlerin ve yardım isteyenlerin şekliyle sultanın tahtının karşısında yere oturdu ve kuşların diliyle yılanın elinden çektiği feryadı dile getirdi. Perdecilerden biri, "Bu dilsiz hayvan, can alan bu caninin elinde kalakalmış, sultanın huzuruna sığınmış ve bizden, kendisinden emin olmamız, onu kurtarmamız için yardım ve medet istiyor" dedi.

Keykubat kader okunu yayına takıp, "Ben yerdeki yılanın başını okla deleceğim; ta ki kuş havaya uçuşsun, yılanı da bırakıp gitsin" dedi. Onlar, "Yüce padişahın görüşü daha üstündür, padişah görüşünü yerine ulaştırın" dediler. Kuş ferahlayıp kurtularak gözden kayboldu. Bir zaman sonra, müjdeci ve şükredici gibi, kaçınarak ve

nazlanarak, daireler çizerek aynı yere indi, ağzında beş tane daneyle hizmet ederek başını yere koydu ve tebrik ederek hediyesini sundu.

Sultan, "Onun hakkında umduğumuz bu iyiliğin karşılığı olarak getirdiği bu tanenin ne olduğunu hazırlayın, görelim nedir" diye buyurdu. Tahtın kenarına getirip naklettiklerinde sultan, "Bu ne olsa gerek?" dedi. Onlar, "Bu dehrin nâdirliklerinden ve asrın garibelerindendir; gözümüz böyle bir şey görmemiştir ve bu tür bir olayın kulağı işitmemiştir" dediler. Halktan âlimleri, hekimleri, tabipleri, köylüleri, rahipleri, filozofları, ıtırıcıları, bakkalları ve tarımla uğraşan insanları hazır edip ulu tahtın önüne getirdiler. Herkes bir söz söylüyor ve zararını anlatıyordu; fakat bu tanenin ne işe yarayacağı konusunda anlaşılamadılar...

Sayfa 433:

Şarap Faslı

...ve Irak halkının ortaklaşmasından, geçimsizliğinden, kötülüğünden ve zulmünden usanmıştı. Nefsi ârazlar onda bedensî bir zayıflık meydana getirmişti ve tabipler, şarap içmekle şarabın bu dert maddesinin kesileceğini ve bu mananın seni kurtaracağını söyleyen tek kelime üzerindeydiler. Öyle ki, onun faziletinden dolayı su sunmaktan çekiniyor ve içmeye adım atmıyor, bu dertten kurtulmaya yüz çevirmiyordu.

Tabipler diğer tedavileri bırakıp, bundan başka bir deva olmadığını, içmeden kaçınamayacağını ve bu derdin ancak şarapla tedavi kabul edeceğini söylediler. Mübarek dilinden şu söz çıktı: "Eğer mülkte bu özellik varsa, tekrar içerim; yoksa içmem." Tabipler, "Bu daha iyi ve en güzeldir" dediler. Emir verdi, bir man sıra angoru getirdiler ve üzerine iki yüz man su koyup kaynattılar; ta ki iki katı yanıp azalınca kadar kaynattılar. Üç gün geçti ve çok güzel kokulu, insanı neşelendiren sert bir şarap haline geldi. Bununla amel ediyor ve şehrin bilginlerini getirip onun helalliğine dair icazet alıyordu. İsteyen bir topluluk da buna rağbet ediyordu.

O büyük zat, bir süre bu dertten az da olsa şifa buldu. Ondan sonra mahzunların sığınağındanüp, hayırları meclisin kapısına yazdırdı. Duacının helallik tahkiki ona şöyle hâsıl oldu: Rahman'ın salavatı üzerine olsun, Peygamber söylemiştir: "Şüphesiz Allah Teâlâ haram kıldığı şeylerin içinde şifa kılmamıştır; aziz ve celil olan Allah, haramın içinde şifa kılmamıştır." Ve eserlerde buldum ki: "Allah'a isyanda rahat yoktur." Şarapta ise pek çok menfaat ve sayısız maslahat vardır. "Kitabü's-Şarap" yapılmıştır ki, onda konuşulmaz; "İnsanlar için onda menfaatler vardır". Zamanın sultanları ve büyük ileri gelenleri, meclislerinde, ziyafetlerinde ve günlerinde o leşin (şarabın) içilmesiyle meşguldürler. Haram kılınmasının vebâli ise büyük bir cinayettir; insan canını, hanesini ve malını o yolda harcar, dünya ve ahiret ziyanına uğrar. Cezayı gerektirmeyen bir günde yaşamak daha evlâdır; eğer o şarabı içecekse helaldir.

حرف الف و ب و تا و ثا

۴۳۹

(۱) حرف الف^(۱)

در آن سخن سبابت و درگاه گشته اند آن چو مردی باید که راست بایستد و اندک ماه در بیست روز پیش از آنکه بر گشته اند که حلق سوزی ی باید که باقی آن ده نطق باشد از هر غلی حده ده عددی کاستند تا آنکه خَرَقَ کَافِیَةً^(۲) و در نطق از حلق نطقان را بر پایوی وحشی الف پیوسته هادی نطق و نطقان را دمال و همت جان و هر تپیک که طارقت محیط آست ، از غم خط ای نکه دور نکاست از هر فنی ده نطق از هر کاشخ ، یعنی الف هـ حلقی جداست

(۲) حرف ب

و آن ده غلظت آست اشیای الف در طول و آن ب در عرض^(۱) و غلظت یکی بر جاب وحشی است و غلظت ب بر مو بر وحشی اند ، و سر و دمال ب هر غلی نطقان است در کتب حزقی بر آن افزوده اند^(۲) تا معنی شد و بر نظر غیر آند شکل چوگان

سر م از آن ده نطق فط قلم ، کزنده دوس هشت ای یای کویم لکن الف اشیای ی باید و ب ، هـ ستر و دنیسلف مقابل سالم^(۳)

(۳) حرف تا و ثا

و آن نسبت دارد که تا آن آست که حلاطی چون خماده که جای کاشی کند^(۱) مای را از اندک که کله در کتب دمال ب و ث درازتر کند تا ریه بکلزاره و آن حرکت ریه کاشی در آخر خط و دیگر

(۴) اشکال حرف های ارسال علی باب هر یک یک نطق اند مثل جمع کرد ، نطق سوز و نطق گزده ای یای با تا ذکر هر حرف مکن در رسم کردن نمود معانی انباشتی و شکل (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸)

۴۳۸

فصل فی معرفه اصول الحَقُّ

کرده صحر از دایره بر گرفته و رقم یک از خط اشیای و نظم آحاد و عشرات و مئات و الوف از آن حساب کردند ، این که رقم اصول اند: ۴۳۲۱ و ۱۸۷۶ و ۱۰۰۰۰ از یکی تا نه بتریب هر یکی جداگاه در آحاد یکی باشد و همین صفر بدان پیوسته بعشرات رید رقم چهار چهل و کرده و رقم هشت هشتاد شود و چون دوس صفر بر پیش آید در درج مئات اند رقم چهار چهل صد شود و بقرانه سه صفر علی الوف^(۱) رید یکی هزار شود و نه هزار و و عشرات الوف و مئات الوف و الوف الوف همین ی رود ، و هر چند عدد که بید بدان حساب بر خیانه ۴۳۲۱ این چهار رقم چهار هزار و نصد و پجاه و یک اند ، و بعضی حسابان از حروف حُکَل که اصول خط اند حساب کردند

(۱) الف را یکی بنامند و تا حرف ی که هفتصد هر یک را بر تبار یکی کردند بعد از آن در درج عشرات بر حرفی بر توارده و در مشام نات صد تا هزار ، و همین مستوفان رقم همدرا با حروف حِل حساب کید و بدان نامها و نامها پیوسته چاک همه جم چهل ای نطقان^(۲) در زیر رقم چهار پناه و نامها پیوسته چاک همه جم چهل ای چاری کید و بجهت بر خیانه بدین شکل ۱۱۱۱۱۱ و بدین حساب هر خماده پیوسته ، و مستوفان غزای و عربان همین اخصاری کردند و بعضی از دونه صد کردند و تَجَرِ الْكَفَّ بِمَا كَلَّ وَحَلَّ بر خیانه چاک از حروف ب و سر چین میکنند و از دمال دال و نون اشکال کردند^(۳) و ف نصب علم خط اند ، و در علم خط اشباع و اختصار کتب بخانه و هر روزی در آن سخن رده لکن اظهار این امر از کجاده و درین علم از اشباب اخباری ی باید کردن و محصری باید ذکر کردن ، و دایره دولت همه بن علی بن سلیمان افزوده در هر حرفی اصل محصر کاست و دویست نظم آورده تا باید کردند و آنرا در پیش خطی بدارند تا دست از پس آن ی رود و ده روزی تعلیم با یک روز از آن ثاب اند ،

کِشِیت وضع رقم هندی	۴۳۷
جهالت مهر کر هند آست ، بعد حلیات رهند چون خط شاقی منجم ثاب کست و ر آن جمع کرد این کتاب از ثرعا تا چو کست و رویش باشد ، نلنود نسرده فوهرشی رسی با رست کاران اترون ساد ، تا بحسابت کسند خضرا باد چنم کاران اترون ساد ، را آنکه طُلُ الثَّغیرِ تو در دنیا تا را سلطنت بود جهان ، با دخط از تومن و نعل اورا خضرا بسده سالاری دوازده رده روید نه ز روی و را در مدرسی بی که جان دادم ، شیا روز کرده چونت بسدا عر فته و خلاف حوات بی ، رز چنن خود سده داسا ناری و بارسی بانسته ، نضرهای چو لولیت لالا خط و نخب و جلد محضرا ، کرده چواشک بسینن هسا هرج چون بی کسی باشد کرد ، از صابع من آن کم اندا وین از آن چه سه بانستم ، کر تو جمع اویم بی زرها با جهان کام راند این سده ، و آخر خیاب رید بر حلیا خضرا یاجر آند این سده ، آخر این قصیده گاه دها ای انداک که چست در نام ، که ترا نیست با ندی نعل هسه عیالمت از آرد چپوت ، تا دعد آت ترا شیا بعضا کران نیست کت فی خیالمت و شک و اقبال و عمر پیش جا فصل فی معرفه اصول الحَقُّ من المَآیَرَةِ و الفَصْلِ بر برای اتمل فارسی سلطانای عظمی اشتر غایت التَّوَحُّدُ خَدَّهٔ اَکْبَرُ زَاکِیَتُ تَوَکُّلِ و آتَمُ تَقَلُّبُ عَرَضِ نِیوَد که تَیوَمِ هندی و اشکال آرزود و شکلات و مشکلات و مرجهای ششای اصلاح حله از دارم و خط اشیای برگزیده اند و آنگ عیالمت همت بر صاحب مئی و دانست درین خوشی اینجا بدرا آورده چاک مستوفان هند رقم اشیای وضع	۴۳۶

فصل در کشکار کردن	۴۳۶
کرد پسدا صبح تا باشد ، حاق خلق و صاحب اشیا برسلان که عادات بودند ، بشکارا از غش سوزی هُدا بجهت ریدل ساز سپست ، آنک از بابت قرب آحاد^(۱) بود و هر دو سخن سوسط ، بر که از میزان دلست مرا که تو باقی هینه دران ده ، معی کبیرو ای نه و دارا کیمیم که بلشقی جهان ، از تو و همت تو استخسا که نه نام ندی این کتری ، گشتی دست نسد دست نضا که دقت روزی و که آساند ، گشتی مرده که کد اجبا کرکی حکم بر نیک که مکرده ، بجهت ز جای چرخ دنیا شاد بانی ای شیی که غم افکنم ، تو باز نسد در غر فردا کف راد که تو کاد بخش رس ، بخود فریاض غر فردا تا کبیرد در سرا ملجا ، رهند فریوز ز دست بسدا حکم خود نسد کز خالت ، نمل تو فارسی نمل و دکا دردمندان فضررا جهان ، کف تو بر مرست و دین امر و بحر ابر در جمارند ، م سبسانده شیارا هسا نه بریار ری غشده ، ارگ ایان چون کد خطسا ار ارا آن ای بخت و روزی و پیش ز نطق دست و رجا گایک دست نطقه و غشده ، نغده جسم سلما کفا فیه کای سبای از طغر و نبع و اقبال شایند و گرا مهر مهر تو دارا اسدر دل ، مه سلم تو ی نسی خطا هر کجا در وجود آدمی است ، مزد و ن پر و کزنده و ریا حال خود ترا فی خیالمت ، خضرا گو رده سخن بالا شروا بر عروس سر غرق ، که سه آند و لُصْرَهٔ رُصْرا (۱) کَرَهٔ ۴۳۶	۴۳۵

حرف ماه و کاف و لام و میم ۴۳۳

از تیهٔ صاد و یی از دایره راست ، یعنی صادی لطیف و نیکو ریاضت علی و دعال خود از صورت نعل ، در پیش و پیش الف باید آراست^(۱)

(۱۱) حرف ماه

یک ب غایت معکوس سر ب در پیوسته ، و فاق چون فلتد دوسر معکوس و دعی و الف و ب نام ، و فاصورت یک باشد کوا پیوسته ، یک با معکوس از سر او پیوسته تا فاق شود و من نشوی باید ، و یی و الف بدر دویو پیوسته

(۱۲) حرف کاف

در کُت و رِزاع از الف و ب بر گرفته و در نطق و تَحقُّقِ لَشت حرف بدال برعکس معکوس ب دیگر بر سر نهشاند و باسی راست^(۱) دانسته چاک چون الفی در میان آن پیوسته خطه افرون

نقد و زمن آنکه که چایا آرد ، از کفر و نعل سبع کاشیا آرد بویس الف و بانی در آخر پیوسته ، کاف الف و نطق دواشیا آرد

(۱۳) حرف لام

از الف و حرف ت بر گرفته اند با اندک حاکم حرفی باشد^(۲) و دمال لام نطق بریده نکاشند

کاف و لاند هر دو از یک دادر ، آرد و سه حرف برین از کبیر^(۳) هر دو از بلند و دو دای دیگر ، سبای حرکت دار سالم اولیجر

(۱۴) حرف میم

در نطق و تَحقُّقِ سر است حرف را ، در دمال نهشته باشد^(۴) سرف بویس و از ریم آخر دایره اگر خیالی جاوکی اگر خیالی میم و چون رالت بر برای رِزاع بیی چیست

(۱۵) رشت

۴۳۲

فصل فی معرفه اصول الحَقُّ

(A) حرف صاد

سری تیهٔ آخر ب است ریی دایره بیان پیوسته و ریی الف و حرف ب ، و خادرا تاوت نطق است ،
از تیهٔ ب و ریی از دایسره راست
صادی تبارت لطیف و نیکو آراست
وین آخر چین و صاد و نون هر سه جم
ریی از الف و بانی هر سه ارا^(۱) باشد

(۱۱) حرف ط

تیهٔ اَوَّلِ باشد ریی دایره بیان پیوسته و الفی در آخر تیهٔ ب و
ریم دایره بسته ، و ط فاست خطه افرون
تو صورت ط از الف و از با کی ، یک ریم ز دایره درو اشکاف
سیرا الی میان تویس و زان ریم ، آخری نصاد و اولی باط کن

(۱۲) حرف حین

از سبایر گشته اند اما همین صادی است که سر صادی^(۱)
بر تیهٔ دایره پیوندی کی باصق چند الفی بود ایی ده نطق ، آن حین
صادی است ، و حین علی صورت نعل باید چاک و طریض طایل
بدیکر بود پس سر راست ، و این حین آلا جایی پیوسته که الف با
لام یا دال از پس آن بود که از حین نعل کشش باصق دوا از صادی
خوب آید ، و حین ف لاندی چاستی کچون با علی خیالی نیست با هر^(۲)
عینی که از پس الف باید از سر الف فرو ای و چنان حرکت از تیهٔ
الف دین علی بویس زیر^(۳) حین صادی الف چاک اگر سریش
صورت دیر کید حین تو دهنش نباید ،

(۱) دایره

(۲) دایره

(۳) دایره

حرف راه و مین ۴۳۱

نه نطق بر سر ، در نژ نکت و رِزاع را ، بدین شکل است و در رقم نطق و تَحقُّقِ ریم دایرهٔ طالی سر جهر یک نطقه در پیش نهاند و دنیایش از دست بیدانند ، آنرا م حرف را همانند ، و دمال حرف را وین راه بی کید و بعضی حین جهر را بدین شکل را ، دمال کرد کید و وای نکت از آن کید

ریم ز دایرست و سه نطق دگر ، و آن ریم دگر دو بر بود بیکتر در نطق و رِزاع هر سه ارم خواتمه و دتب کبسته در تَحقُّقِ جهر

(۷) حرف حین

اَوَّلِ دنیایش سر حرف ب است و دقوم حرف ت و سیم و ریی الف و حرف حین و لام و دنیایش بیدانند حرکت از طایل دنیایشان^(۱) حین نمود ، و بعضی گفته اند که حین چون دنیایشان آرد در دنیایشان^(۲) سر و دمال مثال و کسب آت کبسته آن کبسته که هر حرفی بیان دیگر نسی دارد نیست خطوط اشکال طقم حین چون از اشباب و این منله ، و نسبت و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۴۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۴۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۴۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۴۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۴۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۴۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۴۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۴۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۴۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۴۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۵۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۵۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۵۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۵۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۵۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۵۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۵۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۵۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۵۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۵۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۶۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۶۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۶۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۶۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۶۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۶۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۶۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۶۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۶۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۶۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۷۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۷۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۷۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۷۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۷۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۷۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۷۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۷۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۷۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۷۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۸۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۸۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۸۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۸۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۸۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۸۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۸۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۸۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۸۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۸۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۹۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۹۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۹۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۹۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۹۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۹۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۹۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۹۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۹۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۹۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۰۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۰۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۰۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۰۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۰۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۰۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۰۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۰۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۰۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۰۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۱۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۱۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۱۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۱۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۱۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۱۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۱۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۱۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۱۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۱۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۲۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۲۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۲۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۲۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۲۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۲۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۲۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۲۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۲۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۲۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۳۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۳۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۳۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۳۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۳۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۳۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۳۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۳۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۳۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۳۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۴۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۴۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۴۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۴۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۴۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۴۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۴۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۴۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۴۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۴۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۵۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۵۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۵۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۵۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۵۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۵۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۵۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۵۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۵۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۵۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۶۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۶۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۶۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۶۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۶۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۶۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۶۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۶۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۶۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۶۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۷۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۷۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۷۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۷۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۷۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۷۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۷۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۷۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۷۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۷۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۸۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۸۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۸۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۸۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۸۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۸۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۸۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۸۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۸۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۸۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۹۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۹۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۹۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۹۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۹۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۹۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۹۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۹۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۹۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۱۹۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۰۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۰۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۰۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۰۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۰۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۰۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۰۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۰۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۰۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۰۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۱۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۱۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۱۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۱۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۱۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۱۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۱۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۱۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۱۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۱۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۲۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۲۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۲۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۲۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۲۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۲۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۲۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۲۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۲۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۲۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۳۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۳۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۳۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۳۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۳۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۳۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۳۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۳۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۳۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۳۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۴۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۴۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۴۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۴۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۴۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۴۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۴۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۴۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۴۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۴۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۵۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۵۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۵۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۵۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۵۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۵۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۵۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۵۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۵۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۵۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۶۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۶۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۶۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۶۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۶۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۶۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۶۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۶۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۶۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۶۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۷۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۷۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۷۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۷۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۷۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۷۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۷۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۷۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۷۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۷۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۸۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۸۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۸۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۸۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۸۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۸۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۸۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۸۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۸۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۸۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۹۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۹۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۹۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۹۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۹۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۹۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۹۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۹۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۹۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۲۹۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۰۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۰۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۰۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۰۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۰۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۰۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۰۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۰۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۰۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۰۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۱۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۱۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۱۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۱۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۱۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۱۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۱۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۱۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۱۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۱۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۲۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۲۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۲۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۲۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۲۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۲۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۲۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۲۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۲۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۲۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۳۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۳۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۳۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۳۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۳۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۳۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۳۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۳۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۳۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۳۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۴۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۴۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۴۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۴۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۴۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۴۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۴۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۴۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۴۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۴۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۵۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۵۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۵۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۵۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۵۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۵۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۵۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۵۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۵۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۵۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۶۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۶۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۶۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۶۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۶۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۶۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۶۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۶۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۶۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۶۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۷۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۷۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۷۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۷۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۷۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۷۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۷۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۷۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۷۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۷۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۸۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۸۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۸۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۸۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۸۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۸۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۸۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۸۷) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۸۸) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۸۹) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۹۰) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۹۱) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۹۲) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۹۳) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۹۴) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۹۵) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۹۶) پیوسته و سر ب و ت و الف کر حین اولیست که از آن^(۳۹۷) پیوسته و سر ب

"Kadeh şeffaflaştı, şarap kızardı; birbirine benzediler ve durum karıştı. Sanki şarap var, kadeh yok; sanki kadeh var, şarap yok."

Beyitler

"Kalk ve emirlerini asla reddetmeyeceğim; mey içeyim ki beladan kurtulayım. Kadehi dudağına götürme arzusundan dolayı, oturayım da kadehin kanını içeyim."

"Eski bir şişe şarap, yeni bir mülkten iyidir. Onun dışındaki her şey, doğru yoldan çıkmaktır. Onun dönüşü, Feridun'un mülkünden yüz defa daha iyidir; küpün başı, Keyhüsrev'in tacından daha iyidir."

Sayfa 436

Faslın Başlangıcı

Akıllı kişilerin şaraptan gayesi ruhun neşesi, bedeninin menfaati ve sağlığın korunmasıdır. Bedenin üç şehvet kuvveti vardır; şehvetin yerine getirilmesi (bunun madeni karaciğerdir) ve ikincisi insani kuvvet olup ona nâtik derler; hikmet, ilim ve doğru olanı emretmeyi talep etmek, çirkin işlerden uzak durmaktır. Akıllı kişi haramdan sakınır, aklın emrettiği doğru işe sarılır; onun işi şehvet kuvvetini kahretmek, doğru işi yapmaktır. Hekimler öyle bir şey aradılar ki ona asayiş versin ve bu sıkıntıdan kurtarsın. Hiçbir yemek ve şaraptan bu gaye elde edilememiştir; illâ üzüm şarabından elde edilmiştir ki, kim kuvveti ölçüsünde, doğru olacak kadar kırarsa (içerse), âlemin nizamı ve ademoğlunun kıvamı bundan ibarettir. Şarap ölçüsünde içildiğinde, hazım kuvveti onu defetmeye yetecek ve gıda kuvveti onu kullanacak miktarda olursa, tabii hararet artar ve yemeği güzelce hazmeder.

Sayfa 437

Şarabın Menfaatleri ve Zararları

Bedendeki mutedil olmayan ahlatı mutedil kılar, kanı temizler, insanın yüz rengini güzelleştirir, göğüsleri gürleştirir, kanla karışık safrayı idrar yoluyla dışarı atar, ham ve sönmüş balgamı bırakır, insanın ruh gücünü artırır, kanı bedende et yapar, bedeninin sağlığını korur, damarlardaki bozuk ahlatı kenara çekip yıkar, küllî şehveti giderir, koliti açar, gıdayı çabucak tarafa ulaştırır.

Galen der ki:

"Rüzgarı giderir, damarları ferahlatır, gıdayı bütün bedene ulaştırır, sevdâyı açar, gaddar buharı latif kılar, ter dışarı çıkarır."

Hipokrat der ki:

"Şarap, bedende hiçbir ham ve sönmüş hıltı bırakmaz ki onu açıp dışarı çıkarmasın, nefse neşe getirir, ruhu tazeler, kalbi güçlendirir."

İskitli Galen der ki:

"Şarap içmekten, vesvesenin sönmesinden, kötü düşüncelerden, delilikten, bozuk akıldan, yanlış reyden, unutkanlıktan, aklın noksanlığından, göz

kararmasından, duyuların bozulmasından, uykuda korkmaktan, sebepsiz uykusuzluktan, sersemlikten meydana gelir."

Amma bedenin baharı olarak sekte, inme, titreme, nefes darlığı, felç, bürsem, mizaç bozukluğu, ciğer zayıflığı, istiska, baş ağrısı, diş ağrısı, sıcak iltihaplar, sıcak hummalar ve ansızın ölüm meydana gelir. Öyleyse akıllı, bütün bu zararları delille ahiretin azabından uzak durarak değerlendirir.

Sayfa 438

Faslin Başlangıcı Kaçınmaktan kaçınmak uygun değildir ve helal olan az miktarda üzüm suyunun üzerine su konulup sülüsü kalıncaya kadar kaynatılması, küpte bekletilip gerektiği ölçüde içilmesiyle sarhoşluktan kaçınılmış, menfaatlerin tamamı elde edilmiş ve ahiretin azabından emin olunmuş olur. Meclislerin süsü, dostların ülfeti ve nişinlerin cemiyeti meydana gelir. Eğer mubis şarabı alınacaksa, mubis temiz alınıp yıkanır, sıcak su ile kıvama getirilir, ovalanıp süzöldükten sonra kaynatılır; içine iki üç ayva veya armut konulursa güçlü, sıcak mizaçlı, pek faydalı, besleyici ve helal bir şarap olur. Hurma şarabı sıcak ve yumuşak olup tabiatı yumuşatır, mideyi rahatlatır, göğüse iyi gelir, bedeni besler ve gürleştirir. Koliti tedavi eder; hanli, aseli, sekri ve diğer şaraplar da gıdalar gibi mizaçlara göre menfaat ve zarar sağlar. Yüce Allah âlemin sultanı, ademoğlunun padişahı, Arap ve Acem hüsrevi olan fahr sultanı için bezm ve meclisleri süslemeyi nasip eylesin ve bu yüksek zatın nasibi bunların menfaati olsun.

Sayfa 439

Tîr Endâhtan ve Esb Dovanîden Bi-niyyet-i Cihâd Mûceb-i Sevâb Est Yahya bin Zekeriyâ aleyhimüsselâm'ın evine gittiklerinde o henüz üç yaşındaydı;

"Dışarı çık da oynayalım" dediler.

O ise "Biz oyun için yaratılmadık, biz ancak ibadet için yaratılmadık manasındaki ayet" dedi.

<< بیرون آید تا بازی کنیم او گفت ما از بهر بازی آفریده نشدیم ما از بهر عبادت آفریده شدیم >>

Yüce Allah bunu beğendi ve

"Biz ona çocuklukta hikmet verdik" buyurdu; yani ona çocuklukta hikmet verdik, dolayısıyla cihad, at koşturmak ve tır atmak gibi maslahata uygun şeyler dışında oyun oynamak uygun değildir.

Resul aleyhisselâm bunu caiz görmüş ve "Yüce Allah bir tır ile üç kişiyi cennete sokar: Birincisi tırı Allah rızası için yontandır, ikincisi onu atandır, üçüncüsü de ona yardım edendir" buyurmuştur.

<< إن الله عز وجل يدخل بالسهم الواحد ثلاثة نفر الجنة: المحتسب في عمله الخير، والرامي به، والممد به >>

Mustafa şöyle buyurmuştur: "Tır atınız, ata bininiz ve tır atmaya öğreniniz. Atı terbiye etmek ve eşle oynamak haktır ve caizdir. Her kim tır atmaya öğrendikten sonra

bırakırsa, Allah'ın gizli nimetine karşı nankörlük etmiş olur." Eğer tır atmayı ve biniciliği öğreniyorsanız, kâfirlerle ve Allah'ın izzet ve celal düşmanlarıyla savaşmak niyetiyle öğrenin; bu niyet sevap gerektirir. Eğer tır atmada veya at koşturmada iddiaya (bahse) girilirse, şeriatça caiz olur: Her biri onar tır çıkarıp hedefe atar veya belirli bir at seçip "Eğer sen hedefe vurursan bu mal senindir, ben vurursam benimdir" derler. Şartlara uyan kimse malı alır; ikisi de vuramazsa veya hiçbiri vuramazsa mal sahibinindir.

Sayfa 430

Müşabaka ve Ok Atma Kuralları

Ok sayısını ve mesafeyi tam olarak belirtirler ki doğru olsun. Eğer derlerse ki: "Her kim hedefe şu kadar dinar vurursa ben de veririm ve eğer ben vurmazsam şu kadar dinar ben veririm", bu kumar olur, caiz olmaz; illa üçüncü şahıs olan muhallil aralarında bulunmalıdır. Eğer derlerse ki: "Eğer sen vurursan ben veririm, sen vurmazsan ben vermem ve eğer ben vurursam sen verirsin, sen vurmazsan ben vermem", bu da doğru değildir. Fakat muhallil aralarında ok atarsa hiçbir sakınca kalmaz ve eğer onlardan biri kazanırsa malı alıp götürür. Aynı şekilde derlerse ki: "Muhallil kazanırsa her iki tarafın malını da alıp götürür ve eğer bizden biri kazanırsa mal sahibi kazanmış olur", ve eğer muhallil de birini vurursa mal sahibi kazanmış olur; bu da caizdir. Başlayan taraf o muhallile hiçbir şart koşmaz ve muhallil de ok atmada onlara denk olmalıdır; eğer muhallil atamazsa (onlara denk değilse) kumar caiz olmaz. Benzer şekilde at koşturmada yarışanlar iki taraftan biri olsa, iki taraftan da caiz olur ve eğer iki taraftan biri değilse, muhallil mutlaka aralarında olmalıdır ki süvari olarak onlardan biri sayılsın. Mesafeyi ve meydanı tayin ederler. Ama eğer derlerse ki: "Biz ok atıyoruz, bakalım falan hedefe vurabilecek mi?" Eğer yüz dinar verse o da dinardır, çünkü haraç padişahındır; ne sadakadır ne de malın kendisidir. Eğer bu sözü zamanın imamı söylerse hiçbir emir verilmemelidir. Ve eğer derlerse ki: "Şu kişiyi vur ki eğer vurursan sana şu kadar dinar verilir ve eğer on dinar vursan da fazlası doğrudur, eğer vuramazsan senden dinar alırım", bu caiz değildir. Müşabakada iddiaya girmek doğrudur, lakin satrançta ve nerd oyununda doğru değildir.

Sayfa 431

Ok Atma ve At Koşturma Hükümleri

Hakimin izniyle de caiz olur. At koşturmada ve ok atmada iki tarafın da caiz olması şarttır ki akit batıl olsun; eğer oyunda fesih olmazsa ondan sonra o iş doğru olur. Hakim emrederse ok atar; eğer "sen veririm dersin ben de vermem dersin", o da doğru olmaz. Lakin eğer muhallil derse ki: "Ben sabretmem ki yarar senin olsun, aksi takdirde o da doğru olur". Önce kimin atacağı konusunda anlaşamazlarsa, önce kendisi karar kılsın. Eğer mesafeyi, büyüklüğü ve küçüklüğü hedef olarak alırlarsa, örf ehlinin sanatına uygun olmalıdır. Eğer şart koşarlarsa ki bu yayla hedefi vurmak şarttır, o zaman her kim hedefe vuramazsa caiz olmaz. Ve yine at koşturmada da eğer iddiaya on dinar girerlerse, ortada olmaması caiz değildir; eğer imamların topluluğu "falan hedefe yüz dinar verilir" derse, onda da mahzur yoktur.

Fasl der Şikâr Kerdan

Avlanma Bölümü

Av avlamak meliklerin helalidir; Hak Teâlâ hazretlerinin adil sultanının neşat ve asayişle dolaşması, afetlerden korunmuş olarak neşat araması ve talep etmesi geçmişlerin işidir ve tazı ile avlanmak helal olmuştur. Eğitilmiş olan her av, hedefi vurduğunda helal olur ve avlanması helaldir. İftar vakti için ondan on tane atarız ve hangimiz hedefe vurursa o hak kazanır. Eğer şart ederlerse ki her biri on tane atsın ve hangimiz hedefe vurursak o hak kazanır, okumuz hedefe isabet eder.

Sayfa 422

Avlanma ve Helallik Hükümleri

Biri şir-i pare [parça et] avı seker ve Ebû Yusuf ile Muhammed'in mezhebine göre üç kez alıp yese, av eti helal olur ve eğer iki kişi ok atsa ve her ikisinin de oku avın üzerine düşse, avın her birinden av sayılır ve onlardan biri helal olur ve av da her iki taraftan sayılır. Eğer biri diğerinden önce gelirse, diğeri avlanırsa ve ilk avcının yaraladığı avdan çıkmış olursa, ikinci okun avdan geçmesi durumunda, ilk okun avdan çıkması şer'an caizdir. Eğer ikinci ok isabet etmeden önce avcı avına yetişip can verirse, avcıya verir ve avcının yarasından başka işlerle meşgul olmaması, avın ölü olmaması ve avı başka bir avcının tutmamış olması gerekir. Eğer av suyun altına düşmüşse ve suyun üstüne çıkmamışsa, caiz değildir; ancak av hırsızlık yoluyla alınmışsa veya köpek tarafından tutulmuşsa eti yenmez. Eğer kişi ok atarken "Bismillâh" dememişse, sonradan "Bismillâh" dese bile o avın eti yenmez.

Sayfa 423

Avın Eğitilmesi ve Yenmesi Şartları

Avın eğitildiği söylenir ve Ebû Yusuf ile Muhammed'in mezhebine göre üç kez alıp yese, avın eğitildiği anlaşılır. Eğitilmiş av, okla veya tazıyla vurulduğunda geri dönen avdır. Şart odur ki avcı "Bismillâh" desin, avı salıversin ve avı tutan ilk avcı avı yakalayıp bıraksın ve avcı avı yeniden salıvermesin. Avı salıveren avcının avın peşinden durmadan gitmesi, avı yaralaması ve avcı yetişmeden önce can vermesi ve avcının başka bir işle meşgul olmaması gerekir. Eğer av sudan çıkarılmışsa veya suyun altına düşmüşse, av eti yenmez; ancak av hırsızlık malı değilse veya köpek tarafından tutulmamışsa, "Bismillâh" diyerek kesilirse eti yener. Eğer avcı ok attıktan sonra başka bir işe yönelirse ve sonradan avı bulursa, avın eti yine de yenmez.

Sayfa 434

Avlanma Kuralları ve İstisnalar

Zorunluluk ortaya çıkarsa, örneğin koyunun karnı deşilmiş olsa bile koyunu kesmek helaldir. Eğer koyunu kesip köpek de yer ve avı yer de sonra keserse, avın eti helal olur. Eğer Müslüman bir kişi oku avın arkasından gönderirse ve köpek de avın arkasından gidip bağırarak onu yakalayıp avı alırsa ve avı bırakırsa, av helal olur. Eğer köpek avı tutarsa ve başka bir işle meşgul olmazsa ve av suyun altına düşmemişse, avın eti helaldir; aksi takdirde eti yenmez. Köpek avı yakalayıp

öldürdüğünde, avcının hemen yetişip kesmesi gerekir. Eğer köpek avı bırakıp başka bir şeyle meşgul olursa, avın eti yenmez.

Sayfa 435

Sultan Keyhusrev'in Övgüsünde Düzenlenmiş Kaside

Pâsbân der to hindu çarh... Ey cihanın efendisi, sen adalet ve zamanın ışığıdır.
Bütün varlıklar senin fermanına boyun eğmiştir.

Sayfa 436

Avlanma Bölümü (Devamı)

Halkın yaratıcısı ve eşyanın sanatkârı olan Allah yarattı Resuller hidayet rehberleriydi, kulları Allah'ın yoluna çağırdılar En son peygamber olan, yakınlık ve en yüce makama eren Muhammed'e salat olsun Kayınpederi, damadı ve iki torunuyladır ki sevgileri kalbimi doldurmuştur Ey şah ve padişah Keyhüsrev gibi sen de hep ferman sahibi olasın Cihanda varlığın ne olduğunu, senden başka nîmet ve zenginliğin bulunmadığını göreyim Ey hüsrev, bu kul uzun yıllar riyasız züht yaşadı Medreselerde geceleri yelda gecesine çevirip nice canlar verdim Fıkıh ilmini ve ihtilafî konuları bilge kişilerin yanında çok okudum Arapça ve Farsçayı inciler gibi dizerek bildim Hat, tezhip ve resimli cilt yapımında eşi benzeri olmayan eserler ortaya koydum Benim gibi kim yapabilirse sanatımla bunları inşâ ederim Bunların arasından senin için nice hazineler derleyip çıkardığımı bildim Bu kul şahlarla kam aldı ve nihayet helvadan payını aldı Ey hüsrev, bu kul artık âciz kaldı ve bu kasideyi dua ile bitiriyor Alemde ne olduğunu bilmez ki sana yaraşır tabiat versin Eşsiz olan Allah'tan ister ki o şaha bağıştta bulunsun Bundan azını istemez; mülk, ikbal ve paha biçilmez ömür diler

Sayfa 437

Händesi Şekillerin Konulma Esasları

Daire ve noktanın hat ilkelerini bilme faslı Zamanın yüce sultanı, devletinin bayrakları ve saltanatının alametleri kalıcı olan Gıyasüddin'in yüce ve kahir makamına arz olunur ki; kürevî şekiller, üçgenler, altıgenler, eşit kenarlı kareler ve bunların tamamı daire, istiva hattı ve her sahaf-ı fennin kendi sanatında ortaya koyduğu en yüksek gayretten türetilmiştir, tıpkı Hint müstevilerinin istifa rakamlarını koydukları gibi Tam o muhabbetle yokluk geldi Sonra ankâ gibi gitmek istedi Şahın övgüsüne âşık oldu ve bu kitaptan incileri derledi Ta ki kıyameti ve zeburu olsun, resulün sırrına yaklaşmasın Ya Rab, yeşil kubbe durdukça kamranlığın artsın Cihanın gözü seninle aydın olsun, çünkü dünyada Allah'ın gölgesinin

Sayfa 438

Hat İlkesi ve Harfler (Elif, B, Te, Se)

Daireden sıfır alıp türettiler ve bir hat-ı istiva ve makam-ı ahad, aşarat, miat ve ulufiyattan hesap ettiler; bu neşe rakamları şunlardır: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, sıfır Her biri sırasıyla ahadîde tek basamaklı olur ve sıfır eklendiğinde onluğa dönüşüp kırk

rakamı 40 olur Rakam seksen ve yedi yüz öne gelir ve iki sıfır ortaya çıkar Miat açıldığında dört bin dört yüz dört ve üç sıfırla birlikte binler basamağına erişir; biri sekiz bin, dokuz bin, on bin, yüz bin ve milyona varır Her ne kadar sayı bu şekilde hesap edilse de 4951 sayısı dört bin dokuz yüz elli bir olarak okunur Bazı hesapçılar cumel harflerinden asıl hat almışlar ve elfleri bire koyup ta harfini de on yapıp her birini bir nefer olarak almışlardır Sonra bunu onlu, yüzlü ve binli makamlara derc etmişler, müstevilerin Hint rakamlarıyla hesap yapıp isimleri ve mektupları yazdıkları gibi, Muhammed ismini yazarken mim harfinin altına dört rakamı ve sekiz rakamı koyup şekle 4484 yazarlar ve böylece okurlar Irak ve Horasan müstevileri de aynı şekilde kısaltma yapmışlar, yazıdan harfleri düşürüp harf ve hareke ile kısaltmışlardır

Sayfa 439

Harf-i Elif, B, Te, Se

Harf-i Elif:

Bu konuda söz çoktur ve büyükler demişlerdir ki dik durmak ve az miktarda ayak üzerinde durmak gerekir; arkaya bakılmaz. Düz bir çizginin üst noktasının her kalemde on kademe olduğu söylenmiştir; muhakkık nokta buradadır. Elif'in başı sol yanındadır, kuyruğu ve noktası ise orta yerededir; çünkü hat onda eşittir. Her kalemde on nokta bulunur. Harf-i B: Aynı on nokta, Elif'in istiva hattının boyu ve eni kadardır. B harfinde iki dıştaki ve bir içteki nokta vardır. Ser ve b harfi her iki taraftadır ve yazım aşamasında ona hareket eklenerek kavisli ve daha güzel bir şekilde yapılmıştır. B'yi yazarken on nokta kalemi kırarlar ve iki ucu sekiz yapıp, Ey necip adam, elifin istiva kuralı b ve t'ye göre karşılıklı olmalıdır. Harf-i Te ve Se: B harfine nispetle, hattat uzatmak istediğinde kayık gibi katar; b ve t'yi uzatır, se'yi daha uzun çeker ve üzerine üç nokta koyar. Hat ilminde kısaltma yapmışlar, büyükler bu sırrı ifşa etmemiştir.

Sayfa 440

Hat İlkesi ve Harfler (Cim, Dal, Ra, Sin)

Harf-i Cim

Harf-i cim, b harfinin yarısından alınmıştır; tenşi, dairenin yarısı ve dairesi ile genişlik ve darlık ayarı yapılır Daire, elifin boyundan fazla olmamalıdır; dairenin beyazı, elifin kameti gibi olmalı, göğsü daireye hizalanmalıdır Karşılıklı düz hatlı çekerler ve dairenin göğsü ile başı o hattan gelir, cim'in kuyruğunu da elden çıkarıp birleştirirler Cim'in başı soldaki çizgilerdendir Dairenin bir yarısı ve b'nin yarısıdır; elifin boyundan daire fazla olmamalıdır Dairenin göğsüne b'nin başı sağdan gelir

Harf-i Dal

Dairenin beyazı, elifin boyundan sekiz kısım olmalıdır; ikinci rakam hat-ı istiva kadardır ve elf çekilir, iç ve dış yönlerden ikinci rakam hat-ı istiva kadardır ve b ile birleşir, elifin ilk yarısı ve b'nin sonu ile birleşip dal sureti olur Nesih hattında dalın kuyruğu kesilmeli, başka bir harfe bağlandığında ise elden çıkarılmalıdır Sekiz kısımdan birkaçı dairenin bir halindedir

Harf-i Ra

Dairenin dördüncüsü ilk noktadır ve altına konulmalıdır, sonu da

Sayfa 441

Harf-i Ra ve Sin

Harf-i Ra (Devamı)

Üç nokta başı ser, sülüs ve rika'da ra bu şekildedir ve nesih kaleminde muhakkık reb'i daire muqabil ser cebrî bir nokta önüne konulur ve kuyruğu elden bırakılır ve ona hem harf-i ra denilir ve vav harfinin kuyruğu bu ra'dandır ve bazıları bu harfi ra'nın şekline göre denerler ve vav da sülüs'tenleridir Reb'i z-dairedir ve üç nokta diğeridir

Harf-i Sin

İlk dişlisi b harfidir ve ikinci harf te ve üçüncü reb'i elf ve gerisi b tamam ve arkası da daha çoktur ta ki dişlerin sayısı sin olsun ve bazıları demişlerdir ki sin testerenin dişleri gibi olmalıdır ve yanlıştır ki hat mensuptur ondan ki her harfi ondan diğer bir nispeti vardır nispet-i husut ustadan mutekaddimim çün ibn-ül-bvvab ve ibn-i makle ve nispet sin ez b ve t ve v ve elif bergirkten oliveterrist ki ez âre-i drodzger, ve sin ve şin ra tifaot bis az nükte neyist ama cem'iyeti vazian ki atra satryi kener az kıştı nagirir boz se b hem peyostend ve mehni rti keşiden ser ve denbal muqabil ve az ol çendan rast biamend kçon muqabil an denbalsh benhazd ksin ve ahr b ki denbalsh boz çun bandk maye inciraf bihem piostend mukabil amed

Sayfa 442

Hat İlkeleri ve Harfler (Sad, Tâ, Ayn, Fâ, Kâf, Lâm, Mîm)

Harf-i Fâ

Bir b tamamdır, ters çevrilmiş b ser b'ye bitişiktir ve kaf, fa gibidir; iki ters b ve elifin çeyreği ile bir b tamandır. Fâ'nın sureti düzgün yazılmış bir b'dir; ters bir b üzerinden yazılarak kaf'a dönüşür, benden duyman gerekir, elifin çeyreği de içine yazılır.

Harf-i Kâf

Sülüs ve rika'da elif ve b'den alırlar; nesih ve muhakkıkta ise bir b harfi, b'nin kuyruğunu kesip ters çevrilmiş başka bir b'yi başı üzerine yazmışlardır ve beyazı düzgündür. 10 harfi taşıdığı için elifin ortasına yazıldığında çok fazla beyaz kalmaz; benden bu noktayı duy ki bu, cihanları değerli kılar, mücevher ve lal madenlerini değerli kılar. Elif yaz ve sonunda bitiş, kâf olsun, ruhların gücünü değerli kılar.

Harf-i Lâm

Elif ve t harfinden almışlardır ki hareket farkı az olsun ve lam'ın kuyruğunu nesih yazarak bıraktılar. Kaf ve lam her ikisi de aynı köktendir; üç harften ayrı ayrı çıkarılmış olup ikisi de elifdendir, iki b diğerindendir, hareketli b lam'da daha evlâdır.

Harf-i Mîm

Nesih ve muhakkıkta ser f'dir, ra harfi ise kuyruğu kapalıdır; tıpkı f'nin başını yazdığın gibi, dairenin son çeyreğinden istersen getir, istersen hem, ve tıpkı rika'nın üzerine elifin başını koyduğun gibi mîm'dir.

Sayfa 443

Harf-i Sad, Tâ, Ayn

Harf-i Sad

Çok türlü yazmışlardır ama aslı sadî ayn'dır ki sad'ın başı, boyu birkaç elif olan, yani on nokta olan dairenin yarısına bitişiktir; o sadî ayn'dır. Nal şeklindeki ayn ise iki tarafı birbirine mukabil olmalı, sonra başı düz olmalıdır. Bu ayn'ı sadece elif, lam veya dal'ın ardından geldiğinde yazarlar ki nal şeklindeki ayn'ın çekimi çirkin olmasından kaçınılıp sadî olandan güzel gelsin. Ayn'ın fâmı sadî olan gibidir ki istersen yazarsın ya da elifin ardı gelen her ayn, elifin başından aşağı gelir ve hareketlerden başka elifin boyunun yarısı kadar nal şeklindeki ayn'ı yazmazsın, zebr ayn tâbii elifdir; tıpkı aslan suratı yaptığın gibi ayn'ın ağzına dönüşebilir.

[illegible]

Elifin çeyreği ve b harfinin tamamıdır, kuyruğu dairesel olarak dönmüştür. Yazarlar ki bu şekil size biraz takva manası verir, kuyruğunu dairesel olarak döndürürler ve buna nun dahi derler. Nesih ve muhakkıkta elifin çeyreğini ve kuyruğunu elden bırakıp nun yaparlar. Nun, elifin çeyreği olmalıdır ve asıllara uygundur. Sonra kesik sin gibi birkaç çeşit nun yaparlar ki melul nundur; aslı olmadığı için akıl makbul görmez.

(16) Vav Harfi

İki ters b ve b'nin son yarısıdır; sülüs, nesih ve muhakkık kaleminde ters b'yi r üzerine ekleyip vav yapmışlardır. Ters çevirip iki başı birleştirirsin. Sonra köşesinden su damlası gibi akıtırın, mimsizdir ve eğer iki başı gebr üzerine koyarsan.

(17) Hâ Harfi

Eğri elifin başını ters b ile birleştirmektir. Hâ'yı birçok şekilde yaparlar ki iki gözü üst üste olduğunda buna kuş kulağı derler. Dal suretinden alınma üçgendir ve ortasında çizgi olan dahi bir harftir, başı geri dönendir. Başı ve elifi bitişik yazarsın. Ters b'yi elif ile birlikte kapatırsın ve bu iki göz iki sıfırdan öne gelmiştir; üst üste gelmiş ve ortası kesilmiştir.

Sayfa 445

Lâm Elif ve Yâ Harfi

(18) Lâ Elif Harfi

Aslı, şeklin elif ve ba olmasıdır; elifin boyunun sonu elif, dal ve ters b gibi kuyruğundan geri dönmüştür. Hemçünün iki eğri elif dahi birleşmiştir, elifin başının açıklığı b'nin yarısı kadardır, elifin kuyruğunu geri döndürürler ve elifi kaideye uygun yaparlar. Buna lâ elif derler ve sülüs ile rika'da daha çok yazarlar. Bitişik harflerin hepsinde bunu yazarlar ve tesh kaleminde iki tahrif edilmiş elifi b'nin yarısının üzerine yazıp lâ elif yaptılar. Bu lâ elif b ve valften meydana gelir. Ters b, b'nin elifinden geri gelir ve asılda elifin bu eğriliği dal gibidir. Doğruyu terk etmek ondan yasaklanmıştır.

(19) Yâ Harfi

Demişlerdir ki aslı iki dalın birleşmesinden meydana gelir ve b'nin son yarısıdır; yine demişlerdir ki ters dal tamdır ve b harfi de tamdır. Ters dal b'nin sonunda kapalıdır. Hattat y şeklinde bitişik koyar, zira iki dalın birleşimi ve b'dir. Dâî, müfredat hatları usulünün bilgisini kitap yapmıştır ama "Her iş için adamlar vardır ve her mekan için söz vardır, her işçinin bir erkeği ve her mekanın bir dili vardır" kuralı gereğince, hat konusunda bundan fazla uzun uzadıya bahsetmek bu kitapta şart değildir. Dâî'nin bu hatları kendi mesleği olarak bu kitapta getirmesindeki maksat, kitaba olan arzusun artması ve böylece talihlilerden herkesin bir bahaneye sahip olmasıdır.

Sayfa 446

Lakaplar, soylar, ahlak, gizli haller, devletin anılması, memleketin döşenişi ve Büyük Selçuklu Devleti'nin saltanatının azameti görülüp bilinsin. Sanat erbabını beslemesi, ululuğu, cömertliğinin şöhreti ve bağışlarının ünü ufukların kenarlarında, özellikle

Horasan ülkesi, Irak ve diğer yerlerde yayılarak seleflerinin adını tazelandiren; dindarlığının ve padişahlığının şöhreti (Allah devletini ebedi kılsın) Padişah Gıyaseddin'in hazretlerine henüz ulaşmamış ve sarayını görmemişken, bu devletin duacısı olan Muhammed bin Ali bin Süleyman el-Ravandi, düşünce incileri ve şiir denizinden çıkarıp cevherli, mücevherli lütuflarla süslediği ve bezediği bir eseri yüksek huzura getirmiştir. Dünyanın efendisi, âdemoğullarının padişahı, mutlak sultan, büyük devirli Gıyaseddin Kehfü'l-İslam vel-Müslimin Ebulfeth Keyhüsrev (Allah gölgesini uzatsın) unvanlarını Selçuklu tarihi kisvesine nakşetmiş ve bundan bir kitap meydana getirmiştir. Öyle bir yadigâr bırakmıştır ki, dünyadaki bütün insanlar bunu elde etmek için yarışsın; az veya çok, yabancı veya akraba olan herkes bu kitabın faydaları vesilesiyle mütalaa edip okusun, bilsin ve bu vesileyle bu duacının adı da sanat sevgisi ve ilim dostluğuyla yaşasın. Başkaları da sanat besleme ve ilim elde etme hususunda gayret gösterebilir ki, kralların yakınlığına, komşuluğuna, maddi yüceliğe ve büyük bağışlara erişebilirler. Zira bu insan evlatlarından hiç kimse, duacının sanat yoluyla ve eseri yazıp tamamlama hususunda bulunduğu o rahatı, lezzeti ve bağışı bulamamıştır. Nitekim son beyitte şöyle denilmiştir: "Yemeğin sonuna gel ki helvaya ulaşasın; onun övgüsünün tatlılığını tadıyorum ve minnet yükünün boyunduruğunu boynuma takıyorum ki bu devlet kıyamete kadar ilk ve son devletlerin en başı olsun." Aynı şekilde saltanat ve azamet, surun üfleneceği mahşer gününe kadar devam etsin; bu kul dahi barzan hizmetinde bulunma tevfikine erip ömrünün geri kalanını o hazrette geçirsin.

Sayfa 447

Aristoteles'in Galip ve Mağlup Cetvelini İskender'in Hizmetine Sunması Ecelin ayrılık vakti gelene kadar, her an padişah meclisinin neşesi, yoldaşı ve saltanatının huzuru için dünyadan hikâyeler ve acibeler derleyip hazrete ulaştırır, padişahın övgüsünde ve meydanın genişliğinde on ciltlik mukarreratı aşacak şekilde söz söyleyebilirdi; bu ciltler adeta güneşe ulaşırdı. Meclis, eğlence, sohbet hazırlıkları, doğan ve avlanmaya gitme zikirleri ile savaşta zafer kazanmanın ve düşmana yenilme sebeplerinin bilinmesini, herkese malum olsun diye kaleme alıp tamamlardı (inşallah).

Galip ve Mağlup Faslı

İskender ilim dilediği ve Aristoteles'i getirdiği zaman, Nikomakhos'un oğlu bu bozgun defterini öne koyup İskender'in hizmetine göndermişti. İskender'in adını cetvelin başına yazmış ve kralların adını altına tescil etmişti ki, İskender bütün cihana ferman yürüteceğini, âlemdeki krallara kahır ve galebe çalacağını, Süleyman'ın adına denk bir üne sahip olacağını bilsin. Bu cetvel ona büyük bir rehber idi; ne zaman biriyle tartışması veya düşmanlığı olsa hesap yerinde mütalaa ederdi. Eğer bu cetvelin hükmüne göre İskender'e galebe düşerse hilafına hareket etmez, savaşı bırakmazdı; eğer galebe düşmana düşerse hilafını bırakır, sulh yoluyla hareket ederdi. Eğer zaruret icabı askerlerin ulularından biriyle savaşa çıkması gerekirse, bu hesabın hükmüne göre o muhalife galebe çalacak olanı seçer, onu padişahın ordusunun başına geçirir ve o düşmana karşı savaşa gönderirdi ki karşılaşır muhalifi alt etsin, fetihname yazıp düşmanın sırtını kırarak geri dönsün ve işler hep İskender'in

muradına göre yürüsün. Aynı şekilde, birbirine karşı olan her iki padişah bu hesap ve cetvele bakıp kime galebenin düşeceğini bilsinler; bu büyük bir sır ve şerif bir ilimdir.

Sayfa 448

Bu sayıların ve harflerin azameti o kadardır ki, Yunan hakimperesleri kadim zamanda en büyük yeminleri bu harflerle ederlerdi. Bu amelin doğruluğu, şartlarını gözetmektedir; bu da eşin eşle, cinsin cinsle, akranın akranla olması gibidir: Padişahın padişahla, vezirin vezirle, emirin emirle, ashabların ashablarla, hatunların hatunlarla, serhenklerin serhenklerle, güreşçilerin güreşçilerle, kâtiplerin kâtiplerle, sanatkârların sanatkârlarla, erkeğin erkekle, kadının kadınla ve benzerleri gibi olmasıdır. Cins olmayanlar ise; kul ile efendi, çakır ile mehter, reh ile üstad, derviş ile nâveng, zayıf ile güçlü gibi durumları bu hesaba göre birbiriyle doğru çıkar. Lakin bu yolu gözetmek zordur; zira büyük adamlar, altındakilerden, aşağıdakilerden, zayıflardan ve aşağılık insanlardan daha az endişe ederler ve onların şerrinden gafil olurlar. Bu sebeple gizli kalırlar ve hadisenin doğruluğu o hâl geçip iş elden gittikten sonra malum olur.

Örnek Gösterme Faslı

- Emirü'l-Müminîn Ömer radiyallahu anh, Bolulu'nun eliyle şehit edildi ve Emirü'l-Müminîn Ali radiyallahu anh, Abdurrahman bin Mülcem'in eliyle şehit edildi ve benzerleri.
- Bu çoktur ve bütün bu hatalar, tam ihtiyat göstermemekten, aşağılık kişilerin hile ve düzeninden gafil olmaktan ve zayıf düşmanı hor görmekten kaynaklanır. Hiçbir vakit azim ve ihtüiyattan hali olmamak gerekir; güçlü ve zayıf her biri denenmelidir. Zayıf düşman dahi hor görülmemelidir ki fitneye kenardan yol bulmasınlar; zira âlim ile nâdan (cahil) arasında çok fark vardır.

Sayfa 449

Ebcded Hesabında İsim ve Künye Gözetmek

İsim, Künye ve Lakap Gözetme Faslı

Eğer kişinin künyesi ve lakabı isminden daha meşhur ise, o künyeyi ve lakabı gözetmesi uygun olur ki insanların dilinde daha akıcı ve âdet olmuş olsun, böylece bu amel doğru çıksın. Örnek olarak Ebû Müslim ve Ebû'l-Fadl dediklerinde, harflerin doğruluğu için elifi hesaba getirmeleri ve meşhur olması için elifi hesaba getirmemeleri uygun olur. Aynı şekilde öyle isimler vardır ki halkın çoğu söyleyişinde elif ve lamı düşürür, eğer yine düşürmezse, o kişinin halk arasında Hasan, Hüseyin, Abbas ve Muzaffer diye çağrılması meşhur olmasından dolayı yine uygun olur. Devlet ve millet erkanının lakapları da böyledir; Yîminüddevle, Celâlüddevle, Şihâbuddevle ve benzerleri gibi. Divan büyükleri ki Safî, Kâmil, Kâfi, Mümin, Muhteşem, Reşit ve benzerleri gibidir; vezirler ki Nizamülmülk, Amîdülmülk, Mecdülmülk ve emsalleri gibidir. İnsanın isim, künye ve lakabının dışındaki bilinen her şeyi tutmak gerekir; Zengi, Gşte ve Gerbî gibi. Künye ile isim, künye ile künye gözetilmemelidir; isim isimle gözetilmeli, künye ile künye ise doğru çıkmaz.

Ebced Hesabını Gözetme Faslı

Bilin ki galip ve mağlubun adedi ebced hesabı olmadan bilinemez. Olabilir ki kimse ebced hesabını bilmez ve eğer yine hesabı yoksa, bu tablo dört kısım üzerine sıra ile konulmuştur: Birinci hane âhat, ikinci aşarat, üçüncü miât ve dördüncü elûftur ve asıl hesap hemândır. Ama bu tabloda hesabı kolaylaştırmak için başka bir amel fazladan koyduk; her ne kadar ebced hesabını bilse de vakit sayımında karıştırmak zor olabilir, bu tabloda da ondan deneme yapılmıştır.

Sayfa 450

Yüzden bine kadar olan sayılar atılmamıştır ve sayıların önünde Hint rakamlarıyla yazılmıştır ki sayarken zorluk olmasın ve kolay gelsin.

Birlikler	Onluklar	Yüzlükler	Binlikler
bir	on	yüz	bin
iki	yirmi	iki yüz	—
üç	otuz	üç yüz	—
dört	kırk	dört yüz	—
beş	elli	beş yüz	—
altı	altmış	altı yüz	—
yedi	yetmiş	yedi yüz	—
sekiz	seksen	sekiz yüz	—
dokuz	doksan	dokuz yüz	—

Galip ve Mağlup Cetveli Amelini Bilme Faslı

Bilin ki bu amelin şekli ve tablosu şöyledir: Karşılıklı oldukları zaman, eğer padişahlarsa veya başka bir isimse, iki düşmandan biri ebced harfleriyle adını alır, toplamını görür ve düşmeyeni tablodaki ilgili adedin üzerine koyup parmağını basar. Sonra diğer düşmanın adını da ebced harfleriyle alır, aynı şekilde düşmeyeni aşağı inerek parmağın hizasında kalan sayıyla karşılaştırır. Eğer kırmızı çıkarsa ikinci düşman galip gelir, eğer siyah çıkarsa...

Sayfa 451

Galip ve Mağlup Cetvelinin Amelini Bilmek

Birincisi ikinciye galip gelir ve eğer yeşil olsa ve eğer sulh gerçekleşmezse, yaşı küçük olan ve eğer savaş ve husumet olursa...

(Galip ve Mağlup Matris Tablosu Şeması)

İşin sonu şusudur ki, akıbet zafer yaşı küçük olanın olur. (1) Çünkü dikkat edilirse bu tabloda yeşil renkli hiçbir harf yoktur; yani sadece kırmızı ve siyah olmak üzere iki kısım vardır ve çokça tahkik ile bu tabloda yeşil harfleri tayin etmek mümkün olmamıştır.

Sayfa 452

Galip ve mağlup olan kişilerin örnekleri şunlardır: Siyavuş, Keyhusrev'i; Afrasyab, Tûs bin Nözer'i; Frûzd, Groy Zire'yi; Frîburz, Gülbâz'ı; Reham, Bârman'ı; Gort, Siyâmik'i; Gürgin, Andriman'ı; Bijan, Homan'ı; Ahvast, Zinge Şâwran'ı; Pirne, Gohrm'u; Fröhel, Zingole'yi; Gûderz, Kişvazigan Piran Veyse'yi mağlup etmiştir. Arcasp, Lehrasp'ı; Goştasp ve İsfendiyar, Arcasp'ı; Rüstem Zal'ın oğlu Suhrab'ı, hem Rüstem Zal İsfendiyar'ı, Şğaz kardeşini Rüstem'i, Behmen bin Frâmrz bin Rüstem'i, İskender Darara'yı, Ardeşir Erduvan'ı ve Şyroş Perviz'i mağlup etmiştir.

Peygamberler, Sahabeler ve Râşid Halifeler Faslı

İbrahim aleyhisselâm Nemrud'u mağlup etmiştir. Musa aleyhisselâm Firavun'u ve Uj'u mağlup etmiştir. Davud aleyhisselâm Calut'u mağlup etmiştir. Muhammed Mustafa Ebu Cehil'i mağlup etmiştir.

Sayfa 453

Galip ve Mağlup Faslı Eğer tabloda her iki hesap tıpkı elif ve elif, b ve b, z ve z gibi birbirine eşit çıkarsa, bu durum aralarında sulh olacağına delalet eder.

Fasl

Bu sayıların doğruluğunun delili şudur ki; Âdem aleyhisselâm zamanından bu yana peygamberler, sultanlar ve bilinen savaşçılar arasında kimin galip, kimin mağlup olduğu mukayese edilmiş, deneyimler sonucunda hiçbir hata çıkmamıştır. Geçmiş zamanda hata olmadığı gibi, günümüz ayarında da asla hata çıkmamıştır. Biz de bütün isimleri hesaba kattık; galip ve mağlup cetvelinde her harfin altında kalan kısım geriye dönerek hakikati ortaya çıkarır ve kalpteki şüpheyi giderir.

Kadim Zamanların Büyükleri ve Padişahlarının İsimleri Faslı

Âdem aleyhisselâm İblis'i mağlup etmiştir. İblis, Âdem'den önce Can bin Can'ı, Fayl'ı ve Hayl'ı mağlup etmiştir. Zuhak, Cemşid'i mağlup etmiştir. Feridun, Dahhak olan Biyursp'u mağlup etmiştir. Tur, İrec'i ve Afrasyab'ı mağlup etmiştir.

Sayfa 454

Boluluc Ömer'i, Muhammed bin Ebi Bekir Emîru'l-Müminîn Osman'ı, Abdurrahman bin Mülcem Emîru'l-Müminîn Ali'yi, Yezid Hüseyin'i, Sa'd bin Vakkas Yezdecerd'i, Ebu Müslim Nasr bin Seyyâr'ı, Abdullah bin Seffah Mervan Hummar'ı ve Memun da Emin'i mağlup etmiştir.

Sultanlar ve Emirler Faslı Sultan Mahmud, Kadir Han'a galebe çalmıştır. Sultan Mahmud, Irak emiri Rüstem bin Ali el-Dîlî bery'yi mağlup etmiştir. Emir Çağrı, Sultan Mesud'u Dandankan'da bozguna uğratmıştır. Sultan Tuğrul, İbrahim İnâl ve Behram'ı bozguna uğratmıştır. Sultan Alp Arslan, Rum melikine ve Dibucan Kibser'e galebe çalmıştır. Sultan Said, Melkşah ve Kavurd'a galebe çalmıştır. Süleyman bin

Kutulmuş, Badrceleb'i mağlup etmiştir. Emir Tekeş, Süleyman bin Çağrı'yı mağlup etmiştir.

Sayfa 455

Hisarları ve şehirleri fethetme konusunda galip ve mağlup cetvelinin ameli şöyledir: Boluluc, Melikşah'ın son emiri olan Emir Mesud, Bigezra ve Mesud'un oğlu Mahmud Serhas'ta, Sultan Berkyaruk ve Sultan Muhammed birbiriyle sulh ettiler. Emir İsmail, Melik Tensh'ı bozguna uğrattı ve perişan edip zafer kazandı. Sultan Said Muhammed bin Melkşah, Melkşah bin Berkyaruk, Ayaz ve Sadaka'ya galebe çaldı. Sultan Mesud, Tuğrul ve Süleymanşah'a galebe çaldı; bu miktar yazılmıştır. Diğerlerini de buna kıyas edersin.

Bir şehri ya da hisarı fethedecekleri zaman, fethedenin adını ebced harfleriyle alırlar, kalan sayıları cetvelde bulup parmağını bastırırlar. Aynı şekilde şehrin veya hisarın adını alıp kalan sayıları bulurlar ve ilkinin karşısına parmağını koyup bakarlar. Eğer kırmızı çıkarsa aralarında sulh olur, eğer siyah çıkarsa o şehri alırlar, eğer yeşil çıkarsa aralarında sulh olur. Biz şimdi hisarları ve şehirleri fetheden bazı kişilerin adlarını açıklayacağız.

Hayber'i Emîru'l-Müminîn Ali fethetmiştir, İskenderiye'yi Amr bin...

Sayfa 456

El-As fethi, Taberistan'ı Saîd bin El-As fethetti, Darabgerd'i Abdullah bin Amir fethetti, Balh'ı yine Abdullah bin Amir fethetti, Bawerd'i Abdullah bin Hazım fethetti, Merv'i Hatim bin Numan fethetti, Pûşeng'i Rebi bin Ziyad fethetti, Sistan'ı yine Rebi bin Ziyad fethetti, Mervrûz'u yine Abdullah bin Amir fethetti, Abdullah bin Amir fethetti, Semerkand'ı Kuteybe bin Müslim fethetti, Rey'i Ebu Musa El-Eşarî fethetti. Geri kalanları da bu cümle hesabıyla yaparsınız. Eğer hisarın harfleri fethedenin harfleriyle eşit çıkarsa, doğumdan önce gerçekleşmişse alır, eğer doğumdan sonra gerçekleşmişse almak mümkün değildir.

Fasl

Bu galip ve mağlup şeklini tablosuz bilmek mümkündür: Sayılar birden dokuza kadar tek, dörde kadar çift sayılardır; biz hangi tek sayının hangi tek sayıya, hangi çift sayının hangi çift sayıya, hangi tek sayının hangi çift sayıya ve hangi çift sayının hangi tek sayıya galip geldiğini daha açık bir yolla beyan edeceğiz.

Fasl

Uygun sayılar, tek ile tek ve çift ile çift olan durumlardır; yani her iki sayı da tektir.

Sayfa 457

Galip ve Mağlup Bilmenin Diğer Bir Yolu

Küçük sayının büyük sayı üzerine galip gelmesi durumudur; tıpkı birin üç, beş, yedi ve dokuz üzerinde galip gelmesi gibi. Her iki sayı da çift olduğunda yine küçük sayı büyük sayı üzerine galip gelir; tıpkı ikinin dörde, altıya ve sekize galip gelmesi gibi. Muhelif sayıların misali ise tek ile çift ya da çift ile tek olmasıdır. Eğer her iki sayı

muhalif ise, büyük sayı küçük sayı üzerine galip gelir; tıpkı tek olan en büyük sayı dokuzun, kendisinden küçük olan bütün çift sayılara (sekize, alte, dörde ve ikiye) galip gelmesi gibi. Aynı şekilde beş, dörde ve ikiye galip gelir; yedi, dörde, altıya ve ikiye galip gelir; üç, ikiye galip gelir. Eğer büyük sayı çift ise, kendisinden küçük olan bütün tek sayılara galip gelir; tıpkı büyük sayı olan sekizin; yediye, bese, üçe ve bire galip gelmesi gibi. Aynı şekilde çift olan altı, bese, üçe ve bire galip gelir; dört, üçe ve tek olan bire galip gelir; iki ise bire galip gelir. Bu cümlelerin bilgisi anlaşıldığında galip ve mağlup açıkça ortaya çıkmış olur.

Kitabın Hatimesi

Kitabın fihristinde kitabın hatime ile son bulacağı şart koşulmuş olsa da...

Bu tablonun kullanımı çok kolaydır; geriye kalan kısımda kırmızı harf diğer dört siyah harf üzerinedir. Mesela birinci sırada kırmızı olan elif; c, o, z ve te harfleri üzerinedir ya da diğer bir ifadeyle bir, üç, beş, yedi ve dokuz üzerinedir. Aynı şekilde ikinci sırada b; d, w, c ve a üzerinedir ya da iki, dört, altı, sekiz ve bir üzerinedir. Aynı şekilde diğer sıralarda da böyledir.

Sayfa 458

Büyüklerden ve dostlardan bir topluluk ısrar edip öneride bulundular ki; eteklerini bu işten çekip vazgeçsinler, çünkü bu iş akıllıca değildir ve seçkinlerin tercihi ile avamın tercihi için bunu ayrı bir kitap olarak yazmak, bu kitabı devletin ve padişahın duasıyla bitirmek, bu hizmeti ayıplanacak bir iş yapmamak ve yüce faydalar ile âlem sultanının devletine dua etmek yakışırdı. O sultan ki; devletin güneşi, hakanların ikbal gölgesi, cihan sultanı, Zülkarneyn'in ikincisi, zamanın kayseri, devranın İskender'i, İslam'ın sığınağı ve Müslümanların koruyucusu, fetihlerin babası Keyhusrev bin Sultan El-Adil Kılıç Arslan'dır; parlak kıyamete ve uzun ömre, mülk ve taç varisliğine, Selçuklu sultanlığının tahtına sahip, âlemlerin iklimlerinin, Âdemoğullarının bağ ve düğümünün, cihan işlerinin ve âlemi yaratanların maslahatlarının kudret ve haşmet elleriyle hakimi, kralların ve cihan cebbarlarının boyunlarını büken, avamı kendine boyun eğdiren, emir ve nehiyleriyle kulların dünyanın dört bir yanından Hz. İlgisiyle (yüce makamıyla) kendisinin huzuruna getirdikleri, menzil ve merhaleler kat ettikleri ve böyle medhiyeler söyledikleri kimsedir:

şiiir

Akıl eremeyecek türden bir güzellik, sultanı öven bu güzel şiiirdir. Manevi suretlerin ve mizaçların adından başka bir harf yazarak oku. Sultanın önünde boyun eğmişlerdir. Âdem, denizdeki mahluklar, cinler ve periler hepsi, Keyhusrev'in bulduğu şeyin sahibidir. Taç, taht, sancak ve yüzük; mutrip, aşçı, nal ve katipler; zühre, güneş, ay ve müşteri; rüzgar, toprak, su ve ateş her kapıdadır; hazine, sarraf, ulak ve mücevher onun adaletinin sığınma yerinde pusu kurmuştur; aslan, pars, kurt, koyun, keklik ve şahin kölelerinin avucunda bir aradadır; mızrak, kılıç, zopın ve kalem göğün ferraşının göğsüne nağme vurmaz; dergah, otağ, kos ve alem.

Sayfa 459

Sultan Keyhusrev'in Medhi ve Rüya Zikri

Koyun büryanını onun sofrasında daima oku; öküz, balık, deve, at ve koyun deniz ve madenlerden kurban edilmiştir hazretine. İnciler, yakutlar, dinarlar ve dirhemler meclislerinde mutriplerin avucundadır. Rabap, çeng, rebap, ney ve def bostanındaki zevk ve vatanında kurulmuştur. Gül, şimşir, selvi ve narın; şahin ve bozdoğan avı; akbaba, simurg, fil ve gergedan; mihr, mah, zühre ve tabiri meclisindedir. Doğan tablosu, kadeh, nişt ve leşker düşmanlarının tenine parça parça olmuştur. Kirpi, baykuş, karga ve kuzgun gününü bostanında yapmış; bülbül, kumru, keklik ve فاخته (fakhte) bağının muradında cilve kılmıştır. Andelib, papağan ve erkek tavus serisinin nallarından parça parça olmuştur düşmanının tenine. Zırh, miğfer ve çuha kargı ve süngü düşmanlarının bedenine isabet etmiştir. Gürz, haşit, naçiyer, ok ve yay yüz bin bağ ve köyde meyve vermiştir. Elma, naringi, turunç, nar ve ayva...

Rüya Zikri

O vakitte ki ben endişeler ve gamlar kasabasında, hüznün evinde oturmakta idim, halvet köşesinde azlet çekmiş, tecrit ve vahdet seçmiş, فراغت (ferâgat) ve uzlet ihtiyar etmiş, riyaset ve kanaat yoluna yüz getirmiştım. Sultan Said ve Cihandar Şehit Tuğrul bin Arslan —Allah ruhunu aziz kıldın ve mevlacığım ömrünü ve devletini baki eyledim— vakasından sonra, efendinin rütbesini ve menzilini tanımamış, cihan annesinin kabir rüyasını başına aldığı ve çark-ı dolap üzerine hicap çadırını bağladığı gece kendimi kendimle bulmuştım,

şiiir:

Gece, kireçle boyanmış bir duvar gibiydi; ne Behram belliydi, ne Keyvan, ne de nur. Le'bet (oyuncak/hayalet) göz bebeğini doldurmuştu ve düşünce ordusu taarruza kalkmıştı; öyle dertler ve gamlar gelmişti ki yaralı ruh doğa âleminden gayb olacak diye korkuyordum. Her gelen güzelliikten habersizdi, her renk gözüme bir oyuncak gibi geliyordu.

Sayfa 460

Hedef kabul etmiyordu; Davut'un mezmurları işitme kapısından geçip gidiyordu. Sebep meshepte biriydi, kulaklarına koymuyordu. Havas beş tanedir, kardan olmuştur ve azaları yedi tanedir; pergelden ne bir fazla ne bir eksik kalır ve atıl kalır, akıldan ve mantıktan yoksun ve boş kalır, cisim şeyhinin fakirliğinden emin olamazdı. Ben de öyle bir hizmette idim ki padişahlar, cihandar ve büyük namdar kimseler arasında nâks ve donuk kimselerle beraber olup onların hizmetinde nasıl bulunayım, onlara nasıl hizmet edeyim? Padişahlık ederek nasıl bekçilik edeyim? Ben ki bu sözle canı perişan ediyordum, acep her kimin dişlerinde tekbir vardır? Vaktiyle düşünürdüm ki keşke ay, sultanların burcundan padişahların dünyasındaki yeryüzüne, Selçuklu soyundan ortaya çıkan birisi olaydı da onların hizmetinde emin olaydım. Bu arada sultanların aklından, başlarındaki köşkün damından insan gözünün eli kucak getirdi ve uyku rüyası perde kurdu; gözün bebeğine doğru alçalıp perdeyi dışarı bıraktı. Âleme doğru mertebe yükseltti ve duydum, kutsal yuvadan

duydu ve gayptan meleklerin sesi geldi, bana seslendi: Sana müjde olsun ki yedi kat gökte Selçuklu hanedanının saltanat nöbeti çalınıyor ve sen sultanlığın ve dünya sığınağının ayısı. Selçuklu hanedanının saltanatına ve devletine varmak, melikin niyetidir ve israf ve mertebe yerli yerindedir. İsrail'den yedinci ceddine sultanlık kalktı, en büyükleri ve kardeşleri oldu; çünkü Mahmud Sebekgin ona hınç ve hıyanet etti ve zahar yedi ve hapsindeydi. Kardeşleri intikam almak için ayaklandılar, melik ondan sebep erişti; çünkü asilerin isyanı ve tahtı kırılması bir devletten oldu ki onlar da İsrail neslindendir. Sultan kardeşleri Süleyman Sirvet Nuşirvan Serbert gelmiştir.

Sayfa 461

Veliaht hakiki Keyhüsrev idi ve kardeşi Rükneddin melikin gaspçısı idi.

Keyhüsrev'in adaletinin ömrü, fazilet ki edebi fermanına uyar ve gelir; ben o tatlı uyumdan utandım ve itaat ederek bu hizmete durdum, bir yıldan başka gitmedim. Ta ki ben sordum ve bu şiirleri söyledim ve bu fikirler peşinden ayak izi fikir her tarafa sürdüm ve aradım. Hiçbir yerde izini bulamadım, cömertliğin, merhametin ve cihanirliğin Sultan Said Rükneddin'in Dünya ve Din (Allah ruhunu aziz kilsin, mevlaya yaraşan ulu sultan, tahtın varisi ve buna şayandım) tarafına baktığımda yanlıştı gitti ve dedi ki madem bu kitabı adımla istedim ve fethetmek istedim, durumlar açıklandıktan sonra o melikin gaspçısı oldu ve tahtı eliyle aldım ve padişah genç bahtı (Allah mülkünü daim etsin) veliaht idi, misal: Hak onu kendi sahibine iade etti. Bu devlet ki o sarayın azametiyle daireden kıyamet kesintisiz basar, sarayları padişahı atadan dededen ona ulaşır ve cihan garipleri halef ona yaraşır ve kendi kendine gerekir,

şiir:

Eğer asrın padişahının senin üzerinde hatası varsa, melikin ve devletin eli düşmandır.

Zülcelal dergahından nice feryatlar yükseldi, ta ki baht ve devlet hasedinin kapısını açtı.

Ve bugün elde neyindedir ve ne ibare vardır, göreceksin bu müjdeyi şadinin mülkü uğurludur.

Devletin davetlisi teber ve tefekkürde idi; ta ki mukaddem hoca, âlem muhtermi, kâmil İslam Şeref-ut-Tüccar Ebi Bekir bin Ebi'l-A'lâ er-Rûvî (Allah ömrünü uzatsın ve devrini hoş kilsin) başkent buraya, bu hamahta ulaştı ve...

Sayfa 462

Selçuklu hanedanının dostu ve taraftarı olan bir zat bana sohbetinde şunları aktardı:

Ben her gün adalet yaymakla ve âlem sultanı Gıyasüddin'in övgülerini yaymakla meşgul olduğumu gördüm. Irak emirleri, sadrazamlar ve büyükler nezdinde halini, adalet fermanlarını, asker düzenlemeyi, kâfirleri azaltmayı, savaş vermeyi ve kâfir illerini fethetmeyi anlatıyordu. Irak emirlerini âlemin dostu yapmıştı; medreseleri, alimleri ve zahitleri dolaşıyor, kâfirlerle yapılan savaşların hikâyelerini ve kâfir diyarının fetihlerini anlatıyordu. Hiçbir Müslüman sultanın elinden çıkmamış binlerce Müslüman esiri kâfirlerin elinden kurtardığını söylüyordu. Medreselerdeki öğrenciler

ve dergahlardaki zahitler padişahın devletine dua etmişler, bunu ganimet bilmişler ve Celal Sahibi Allah'tan fetih, yardım, ikbal ve devlet istemişlerdir.

Şiir:

Şah, cihan halkı için adalet aradığında,
İkbal ve devlet isteği hep birden artar.

Ve ne zaman cemal ve saadet sahibi hoca Celaledin'in taraftarını ve dostunu bulduysam, bu kitabın sırrını onunla paylaştım. Kitabımı çok beğendi, arzu edip satın aldı ve "Ben bu cihan mucizesini o hazırladım, bu zamanın nâdiresini kendi makamıma yerleştireceğim; çünkü gül bahçesinden gelen bülbülün nağmesi ne kadar hoş gelir!" dedi. Bu övgüyü devlet ve vilayet tezgahında okumak, büyüklere okutmak ve sultanların büyüklüğünü anlamak gerekir. Öyle ki, onların şanı cihanın dört bir yanındadır; iki aylık yoldan bile meddahları bu övgüleri terennüm eder. Devletin duacısı, âlem sultanının büyüklüğünü ve saltanatını şöyle anar: Sultan-ı Azam, boyunların maliki, Arap ve Acem meliklerinin efendisi, yeryüzünün sultanı, Allah'ın ülkelerinin koruyucusu, Allah'ın kullarının yardımcısı, Allah'ın halifesinin yardımcısı, Gıyasüddin ve'd-din, İslam'ın ve Müslümanların sığınağı, yeryüzünde Allah'ın gölgesi, Hakk'ın mutii, halkın itaat ettiği...

Sayfa 463

Sultan Keyhüsrev'in Medhi

Zülkarneyn'in, zamanın İskender'inin, cihanın hakimi ülke kurucusunun, taç bağışlayıcısının mülkünün varisidir. Ebü'l-Feth Keyhüsrev bin Sultan el-Said Kılıç Arslan —Allah şanını yüceltsin, saltanatını ebedi kılsın, mülkünün ve devletinin kaidelerini sağlamlaştırsın— bu kitabı ihtisar etmemiştir. Taze bir kitap hazırlamış, yeni bir defter düzmüş; Adem'den kâinat tarihlerinin sonuna kadar bütün peygamberlerin, evliyaların, meliklerin, cihandarların adını, neslini, siratini, sırrını yazmış. Her birinin güzel gidişatını, İslam padişahı genç bahtlı Gıyasüddin Keyhüsrev —Allah devletinin gölgesini uztsın, saltanatının iplerini yüceltsin— mütalaa buyurmuş, en iyi ve en güzel olanı kendi için seçmiştir. Çünkü Allah'ın izniyle onun devleti fetihlerin başı, cihan padişahlığının, kamranlığın başlangıcı, arz ve devlet gençliğinin doğum yeridir. Ermenistan'ın fethi, İa'in (Allah'ın laneti üzerine olsun, kahreylesin, helak etsin ve rezil etsin) lakabıyla anılanların darmadağın edilmesi, kalelerin ve vilayetlerin alınıp diğer İslam ülkelerine eklenmesi hiçbir Müslüman padişaha nasip olmamıştır. Eğer birkaç gün gününü kurtardıysa, bu onun hazinelerini görüp gömmesi ve sonunda Müslümanlara bırakması içindir.

Şiir:

İnekleri kesmek için süslerler, akılsızlar düşmanın öğüdünü tutmaz.

O melun kendi hırsından ölür, öfkesinden erir; şehriyarın ordusu.

Dişini bileyip şehriyarın saadetini ve zaferini kıyamet gibi üzerlerine getirmiştir.

O dermansız derdin kılıcı can alıcıdır, âlemin sultanı ona derman bilir. Şiir:

Düşmanın öfkesi gök gibi senin üzerindedir,

Çünkü saadet göğü onu yerle bir etmiştir.

[illegible]

Şiir

Kaside

Sayfa 465

Düşmanları mağlup eden ve dostları ihya eden, Dünyada Keyhüsrev baki kalsın,
Keyhüsrev baki kalsın.

Ülke fetheden ve iklimlere hükmeden, Reayayı (halkı) gözeten Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

İklimlerin ve şahların sultanı, Devletin sahibi Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Yedi iklime hükmeden ve tahtta oturan, Keyhüsrev'in koruyucusu Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Rum tahtının ve onun övgü dolu hatibinin sahibi, Ülkelerin kahramanı Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Nerede bir şah, fevç fevç (bölük bölük) gelen ordu ve Çin hakanı varsa, Keyhüsrev'in önünde rüşvet veren (boyun eğen) Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Felek döndüğü ve gün aydınlandığı sürece, Keyhüsrev'in huzuru ve emri baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Dünya bahçesinde çiçekler açtıkça ve yeşerdikçe, Keyhüsrev'in gül bahçesinden meyve alan Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Doğası gereği uğursuz olan şeylerden uzak, Keyhüsrev'in saadetiyle Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Dünyanın dört bir yanında Keyhüsrev tahtta olduğu sürece, Keyhüsrev'in korumasında Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Rum, Rus, Türk, Çin ve Şam padişahı, Keyhüsrev'in sınırları olan Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Düşman kılıcıyla mülkünü koruyan, Keyhüsrev'in dostlarına ihsanı baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Sayfa 466

Sultan Keyhüsrev'i Övme Kasidesi (Devamı)

Yedi gök ve yıldızlar, toprağın cevheri ile birlikte, Bunun üzerine emir veren Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Halkı ebediyete kadar kendi tahtında yaşatmak için, Görünüşte kederi gideren ve neşe veren Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Savaş meydanında kılıçlı arslan ve dağ gibi sabit duran, Bu mimarı beyan eden Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Bu tufan gününde Deccal ortaya çıkmışken, Zirveye ulaşmış olan ahir zaman Mehdisi Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Savaş ormanında düşmana karşı arslan gibi kükreyen, Ortaya atılıp mücadele eden Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Şehriyarların kalkanını eksiltten onun menkıbesidir; Boyunlara baş koyan Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Her şahın, her ahdin ve ebedi sözün önünde, Erguvan gibi yüzü kızaran Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Hükümdar, muradına eren ve sultanlık nişanı taşıyan, Yerde ve gökte Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Yüce Allah'ın saltanat yuvası pek büyük oldu; İlahi talih yuvası Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Düşmanın hezimetinden sonra savaş gününde, Ejderhalar gibi kükreyen Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Şahın adaletiyle dünya bir gül bahçesine döndü; Gül bahçesinde neşeyle yaşayan Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Ülkenin dört bir yanından medhiyeler ona ulaşır; Denizin ve madenlerin cömertliği olan Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Sayfa 467

Kaside Devamı ve Kitabın Hatimesi (Sonu)

Ve onun yolunda iki aydan daha fazla meddah gelmiştir; Onun başına altın saçan Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Alçakların eziyetinden kırılan zayıf insanı, Gözetip koruyan Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Bu zayıf kula ikramda bulunup merhaba diyen, Gümüş veren ve misafir ağırlayan Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Ey Rıdvan, dünya denen bu yerin sakinine cenneti ver; Huri kızlarıyla arkadaşlık eden Keyhüsrev baki kalsın, Keyhüsrev baki kalsın.

Eserin Tamamlanış Kaydı

Bu kitap, Hicri 600 yılı Ramazan ayının birinci gününde (yazan zayıf kul, muhtaç, Rabbi Nas, Hacı İlyas b. Abdallah el-Hafız el-Kuniyei tarafından) tamamlanmıştır. Allah O'na ve tüm Ehl-i Beyt'ine ve ashabına salat ve selam eylesin, O'na hamd olsun.

Yüce Allah'ın yardımı ve muvaffakiyetiyle Rahatü's-Sudur kitabı tamamlanmıştır.

Sayfa 468 (Sol Sütun)

Haşiyeler ve Ekler

Sayfa 5, satır 7, yüz ve yirmi ve çehar hezar derken, burada meşhur bir hadise işaret edilmektedir: En-Nebiiyyün mietü elfin ve işrun elfin vel-mürselun selasümeetin ve aşarün ve adem nebiyyi mükellim (Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 121).

Satır 30-31, bu iki beyitte şu hadise işaret edilmektedir: La nüresü ma terakna fehüve sadaka (Lisanü'l-Arab fi v-r-s).

Sayfa 6, satır 7, Bu'isTü bi's-seyf derken, şu hadise işaret edilmektedir: Bu'istü beyne yedi's-saati bi's-seyf hatta tü'bedü allahü vahdehü la şerike leh... (Kenzü'l-Ummal, c. 2, s. 203, Kitabü'l-Cihad).

Sayfa 7, satır 9, La uhsi senaen aleyk derken, şu hadise işaret edilmektedir:

Allahümme inni euzu bi-rıdaka min sahatike ve bi-muafatike min uqubetike ve euzu bike minke la uhsi senaen aleyk (Mişkatü'l-Mesabih, Babü's-Sücut ve Fadlihi).

Satır 10, Ruzıkna tahte zılali's-süyuf derken, ihtimal ki şu hadise işaret edilmektedir: Ey-yühe'n-nas la temenno lika'l-adüvve ve es'elüvü'llaha'l-afiyete fe-iza lekütüm fasbiru ve'lemu enne'l-cennete tahte zılali's-süyuf (Kenzü'l-Ummal, c. 2, s. 104, Kitabü'l-Cihad).

Satır 11, Ya selman tera şikem derd... derken, bu hadis Mukaddeme-i Şifau'l-Galil fima fi Kelami'l-Arab mine'd-Dahil li'l-Hafaci (s. 7) eserinde mevcuttur.

Satır 30-31, Şebir ve şeber, şübür ve şübür ve müşirüm evladü harun ala nebiyyi ve aleyhi's-salatü ve'l-selam ve manası Arapça'da Hasan, Hüseyin, Muhsin ve Vehb demektir; Hz. Peygamber, çocuklarına Şebir, Şeber ve Müşir adını vermiştir.

Sayfa 469 (Sağ Sütun)

Haşiyeler ve Ekler (Devamı)

Hasna ve hasbina ve ni'sena rıdvanü'llahi aleyhim ecmain (Lisanü'l-Arab fi ş-b-b).

Sayfa 11, satır 22, Düşman-ı Ebubekir Sıddık ra küşt... derken, Ebubekir'in düşmanının kim olduğu ve Rafizi olup olmadığı anlaşılmamıştır.

Sayfa 12, satır 11, Amr-ı Anter, kaza fi na... derken, adı geçen iki kişinin farklı kişiler mi (biri Amr, diğeri Anter) yoksa tek bir kişi mi (Amr b. Anter) olduğu anlaşılamamıştır. Birinci ihtimalde Amr, ikinci ihtimalde Amr b. Abd Vedd'dir; Hz. Ali'nin onu Hendek Gazvesi'nde öldürdüğü meşhurdur, ancak Amr-ı Anter'in kim olduğu bilinmemektedir.

Sayfa 14, satır 13, Ashabi ke'l-nücum... hadisini Ömer b. el-Hattab rivayet etmiştir: Kala Resulüllahi sallem ashabi ke'l-nücum fe-bi-eyyihim iktedeytüm ihtedeytüm (Mişkatü'l-Mesabih, Bab Menakibi'l-Sahabe, Faslü's-Salis).

Sayfa 16, satır 13, Ve illa bi-mided, inceda sevap ve illa mümedd şeklindedir; metindeki aslın bi-mided olmadığı, hatadan ötürü seçildiği belirtilmiştir.

Satır 20, bu beyit Mesnevi-i Seyrü'l-İbad ila'l-Mead lisanındandır (Divan-ı Sünai, Or. 3302, f. 207b).

Sayfa 18, satır 13, Rüknuddin, muhtemelen Rüknuddin Saad bin Mesud'dur (bkz. s.

41, satır 10), ki o, İsfahan'ın Saadileri ailesinden olup, İsfahanlı Cemaleddin Abdürrezzak'ın medhüldür ve oğlu Kemaleddin İsfahanî'dir (bkz. Tezkire-i Devletşah, s. 149); vefatı miladi 600 yılına denk gelmektedir.

Sayfa 22, satır 3-8, El-Ayat min kaside-i Müeyyidüddin el-Tuğrai, Mecdülmülk Ebu'l-Fadl Esad b. Muhammed b. Musa'yı övmektedir (Divan, İstanbul basımı, s.

41-43).

Sayfa 23, satır 18-24, satır 2, bu ibare Zeyl-i Müber Beyhaki şiirlerindendir.

Sayfa 470 (Sol Sütun)

Haşiyeler ve Ekler

Etsinler şüphe ve inkar... Hüsrev'in kâinatıdır feleğin yüzü Saltanatın görkemi zafer kılıcının gövdesidir Feleğin kapısında felek başka bir gök gibidir Aşığın şaşkınlığı kapıdır ve o oradadır Sonra bundan sonra fitne belası çıkmasın diye sebep Taç giydirenin başı insaf üzere idi (Divan-ı Müsir, f. 61b)

Sayfa 24, satır 6, "Nusün çerh der ser ayed" eğer aksine adım atarsa, bu cümle Müsir'in şiirinden alınmıştır: Baş üzerine gelirsin ki ne adını söyleyeyim Feleğin

boyunduruğu hırsı ile senin yeni adımını atsın (Divan-ı Müsir nüshası Oxford, 29a-27a)

Sayfa 25, satır 2-ve satır 26, satır 1, bu ibare Müsir'in şiirlerinin zeylinden alınmıştır: Musa'nın ateşi içinde olan mucizeye sahipsin Sen ejderha yapılışından asadan ejderha yaptın Her kimin hem gemisi hem denizi ve hem de tufanı varsa, çünkü Rahmet vakti gemi ve bazen tufan heybeti Kılıcın yarası fitneyi cihandan az kıldı Nokta ucu mızrakla isyan aleminde oturttu Yüce Allah o saatte ne kötü fena bir saf Hergün ortasında bağladı ve uçlarında açıklık verdi Demir kılıçla yeni bir poyraz rüzgarına karşı O ateşin ve düzenbaz rüzgarın başı ve düzeni kalmadı

Sayfa 471,

Haşiyeler ve Ekler (Devamı)

Sen sanki arslan ve başın sanki ejderhalar gibi öldürülmüş Arslan ile ejderhalar şüphe düşmanın dönen Senin yüzünün rüzgarından hava ile bostan beraberdi Atlılarının çevresinden yer gökle birdenbiriydi Önce firavunların kanını yeryüzünde sürdün Sonradan sudan dışarı Musa-yı İmran gibi sürdün Kılıcının ucuyla yüz melik yaptın (nasıl ki) Ne Haydar ne Sıffin'de ne Rüstem yaptı Turan'da Kölelerinin eliyle yay oldu bulut Nişabur Ona yağmurlar ile bulut gibi yağmur yağdırdı Sen herkesten çok okuyan edinmişsin lakin Kargalardan şimdi o makamda okuyan edindin Sayfa 27, satır 5, "İttaku firasete'l-mümin..." meşhur bir hadistir (bkz. Lisan'ül-Arab, f-r-s).

Sayfa 28, satır 19, Hafız bu mısraı ilkleri yapmış ve buna dayanarak garibi şöyledir: Awa ey papağan söyleyen sırlar, şeker manasından mahrum olmasın Başı yeşil devletin ebedi olsun, ki ne güzel nakış koydu çizgi hattın (bkz. Divan-ı Hafız, Leipzig basımı, c. 2, s. 205)

Sayfa 30, satır 4, Hoca İmam Fahreddin Kufi, o İmam Kazı-ül Kudat Fahrüneddin Abdülaziz Kufi'dir ki altıncı hicri asrın sonlarında Hakim-i Malik Nişabur ve mülhakatı olmuştur ve o Sultan Kutbüddin Aybek'i ilk halinde Türkistan'dan Nişabur'a getirdiler ve onu koruyup terbiye etti (Tabakat-ı Nasırı, Kalküta basımı, s. 128).

Sayfa 472

Haşiyeler ve Ekler

El-Camiu's-Sagir el-Muttavil ve o sahibü'l-muhit'in üstadıdır, 482 yılında doğmuştur ve 536 yılında şehit olmuştur [büm-i katovan, Sultan Sencer'in Türk-i Hıta'ya mağlup olduğu gün]. Ve o sahibü'l-hedaye'den almıştır ve onun eserlerinden biri de el-Mebcut fi'l-hilafiyattır [Tacü't-Teracim li-İbn Kılbuga, s. 24].

Sayfa 30, satır 5, Muhammed Mansur Serahsi, o Ebü'l-Mefahir Muhammed b. Mansur es-Serahsi el-Vaiz'dir ki Doğu'nun müftüsü lakabına sahiptir, Gazneli Hakim Senai'nin çağdaşıdır ve övgüsünde şu terkip bendi bulunmaktadır: Aşk ateşi putu,

dinimizin itibarını alıp götürdü Başını kaldıranların secdesi, bizim o inancımızı ortadan kaldırdı

Hem bunun diğer terkip bendi şöyledir: Onun yardımı, babanın yaşayışını sanki tatlı bir ruh gibi akıtip korur Onun vaazı, babanın makamını akıl sahibinin hatırına ister ... Kıyamet gününe kadar dinin hükümlerini öyle sağlam bir şekilde zaptetti ki Onun kalıcılığı ile birlikte hükümlerin kalıcılığı da elde edildi Onun bir huyunu Gazni'de bile bana hatırlattı Öyle bir hasretti ki içimde huzurum ve aramım kalmadı Ondan önce geldim, halkını, ahlakını ve yumuşak huyluluğunu gördüm Eğer cömertliğinden pay almak istiyorsan devlet tamdır ... Şiirinin suyu, kıymetli gitmekle Fırat'a değer katar Haşmetinin ateşi yutulmaz bir yakıcılıktadır, cehenneme güler Şairlerin hepsine hiç konuşmadan bağışta bulunur Ziyaretçilerini korkusuz ve endişesiz sırat gibi sever ...

Sayfa 473

Haşiyeler ve Ekler (Devamı)

Zeyl-i mesturdur ki vechike Harezms̄ah İtak Arslan 563 yılında Nişabur'un fethi maksadıyla şehre geldiği zaman, Fahreddin Kufi elçi olarak onun yanına gitti: "... ve siray-i ibe [vali-i Nişabur] Fahrüddin Kufi resul-i ila Harezms̄ah ... Enni memluküke ve mütariz ala nafsi taatüke ana ahtub leke ve adribü's-sükke ala'd-denanir ... Felemma semi'a Harezms̄ah haze'r-risaleti heşen leha ve istelaha ala zalik ve hüsne mukaddem el-Kahı Fahreddin İnde Harezms̄ah İtak Arslan ve hala aleyhi hılan seniyyetün ve a taahü ataya ve isadahu ila Nişabur ve ma'ahu resulun minh ila ibe bi-teşrifatün fahiretin" [Zeyl, f. 92a-b].

Sayfa 30, satır 5, Hoca İmam Burhan, yani İmam Burhanüddin Abdülaziz b. Maze Buhari Hanefi'dir ki cedit Al-i Burhan'dır ve burhanlar hepsi ona mensuptur [bkz. Haşiyeye-i Çahar Makale, s. 114, b'ed].

Satır 5, Ebu'l-Fazl Kirmani, o Abdurrahman b. Muhammed b. Muhammed b. İbrahim b. İshak Rüknüddin Ebu'l-Fazl el-Kirmani veled-i Kirmani 457 yılı Şevval'inde doğdu ve Merv'e ayak basıp fıkıhta ilerledi, hatta imamü'l-Hennefiye bi-Hüresan oldu ve şerh-i Camiü'l-Sagır ve Kitabü't-Tecrid ve şerh-i Kitabü'l-İyzah eserlerini yazdı, 543 yılı Zilkade'sinin 20. gecesini Merv'de vefat etti [Tacü't-Teracim fi Tabakatü'l-Hennefiye li-İbn Kılbuga el-Henefi, Flogel basımı, 1863, s. 34]; İbnü'l-Asir, "Enhemer Sultan Sencer [Min el-Etrak el-Hıta] 526 yılında Harezms̄ah [Atsız]'ın Merv şehrine girmesini ve Sultan Sencer'in malına el koymasını ve fütuhu [mahkûm etmesini] istemiştir, bu maksatla Ebu'l-Fazl el-Kirmani el-Henefi ile birlikte alimlerden bir cemaati yanına almıştır" demiştir.

Satır 5, Hoca İmam Hüsam Buhari, o Ömer b. Abdülaziz b. Maze el-Hüsam el-Buhari el-Fakih'dir, El-Fetava's-Suğra ve En-Netaviü'l-Kübra eserlerinin yazarıdır.

Sayfa 474

Haşiyeler ve Ekler

Ey hep dine yol gösteren kovan, Yine de bu mülkün nizamından önce, Rıdvan'ın asfiyası sana gelsin diye vakit buldu, Bunun lafzı, imam bin imam gelmeden önce

olsun diyen... (Divan-ı Sanai, Or. 3302, ff. 84a-88) Hanikahta, kütüphanede ve darüşşifada der ki: Ruhu lisan, Allah'ındır ve surat demdir. Hanikah-ı Muhammed Mansur Teninde sebep buradadır, su istiyor. Habb-ı merbut ve şerbet-i mahruv Kalbinde istek buradadır, mantık okuyor. Levh-i mahfuz ve defter-i mestur Kitaplar buradadır, ey kalp talebesi. İlaç buradadır, ey sarhoşluk şarabı İsa buradadır, ey kokunun havası. Hızır buradadır, ey hasta olan Hakim Sanai'nin "Mesnevi-i Seyrül-İbad ila'l-Mead" adlı eseri onun tarafından tasnif edilmiştir Serahs'ta, ve yine o mesnevide övgüsünde söyler: Dedim ki o nur kimdir, söz odur nur. Ebül-Mefahir Muhammed Mansur Vaiz-i akıl ve hafız-ı tenzil. Mahrem-i aşk ve mahrem-i tevil Talut'un atlarının sekinesi ve ilmimiz. Nuh'un gemisinin yükü Hak kılıcı ki kılıç çekilmiştir. Hak batıldan beri olmuştur Kabul edilebilir nütun odur. Levh-i mahfuz, şerh ve sünnet odur ... Ruh binitine binmiştir. Akıl hidayet mektebindedir Kible-i zirkeran sitanesidir. Kitap hanesinin hazine manasıdır Melekler sabah doğrusunu bilirler. Müftü okuyucusunun eşiğinden memnundur Kılıç, küfre karşı ilmini kırar. Küfür kalkanı onun çözülmesine engeldir Sühanda nasih tabiattandır. Sühanda seyyit hatiptendir ...

Sayfa 475

Haşiyeler ve Ekler (Devamı)

Ey senden başka benzeri olmayan! Nişabur, Merv, Belh ve Herat'ta Şimdiye kadar ays gibi parıldadın. Felekten sen ne buldun Ta çarkın merkezin olsun. Ta arş mesnedin olsun Ta tabiatın hava ve nifak olsun. Irak ehlinin cürufundan vazgeç ... Eğer sen Basra'da nahiv dersi okursan. Basra ehlinen mahv edersin İsim, harf ve fiil hükümlerinde olursun. Fiil, zaman ve zarf olursun ve kap kaçak olursun Vücutta cisimden can gibi dönüyorsun. Elif'ten beri olan eliftir (Divan-ı Sanai, ff. 201a-208) Ve İmam Muhammed Mansur'un "Kitab-ı Riyadü'l-Ens" adlı eserlerindendir (bkz. Mürce kütüphanesindeki Arapça el yazmaları kataloğu, s. 153).

Sayfa 20, satır 6, Natiqi, o Ebül-Abbas Ahmed b. Muhammed b. Ömer en-Natiqi el-Hanefi el-Fukaha el-Kibar'dandır, "Kitabü'l-Ecnas fi'l-Mücellad ve'l-Vakai fi'l-Mücellad ve'l-Ahkam fi Fıkhil-Hanefi ve Hidaye fi'l-Furu ve gayruhu min'el-Kütüb" eserlerinin yazarıdır, 446 yılında vefat etmiştir (En-Natiqi, Natiq'in nisbesidir ve o da alidir) (Tacü't-Teracim ve Hacı Halife).

Sayfa 6, Nasii, o Ebül-Muhammed Abdullah b. el-Hüseyin el-Nisaburi el-Ma'ruf bi'l-Nasii, Horasan kadılığı yapmıştır ve Bağdat'a gelip Ahmed b. Bişr b. Ahmed el-Esferayini'den hadis rivayet etmiştir ve İmla Meclisi düzenlemiştir ve "el-Muhtasar fi'l-Fıkh el-Hanefi" ve "Kitabü'l-Hısaf" ve "Kitabü'l-Mes'udi fi Furu'il-Hanefiye" eserlerini yazmıştır, 447 yılında vefat etmiştir (Tacü't-Teracim ve Hacı Halife). Ve o Muhammed b. Abdullah el-Kazi el-Fudaha el-Nasii Nisaburi, asrının ehl-i asrının en faziletlisidir, Ebu Hanife'nin ashabındandır ve o 485 yılında vefat etmiştir. Edebiyatta geniş bilgiye sahipti, şiir ve şiir ezberleme, tıp ve edebiyatta bilgiliydi, kelam, edebiyat ve şiir alanında alim bir münazara adamıydı (El-Vafi bil-Vefayat li-Salah el-Safadi, Or. 6645, f. 79a).

Sayfa 476

Haşiyeler ve Ekler

Sayfa 20, satır 6, Mesudi, muhtemelen İmam Ebu'l-Feth Mesud b. Muhammed b. Said b. Mesud el-Mervezi el-Mesudi, Merv hatibidir. Zehebi şöyle der: "Çok ibadet eden, tilavete devam eden, şiir yazan birisiydi. 483 yılında doğdu ve Merv'de babasından, Ebu Bekir es-Semani'den ve valideleri Ebu'l-Muzaffer Mansur es-Semani'den ve başkalarından işitti, ayrıca Ebu'l-Muzaffer Abdürrahim b. Semani'den ve kardeşi Ebu Zeyd'den işitti. Ömrü uzun oldu ve vefatında tek kaldı (vefatı 568 yılıdır)" [Tarihü'l-İslam li-Zehebi, Or. 51, ff. 36b-37a].

Satır 19, bu beyit Sanayi'nin Hadika adlı eserindendir (Lucknow basımı, s. 183).

Sayfa 40, satır 8, İbadi, o Ebu Mansur el-İbadi el-Vaiz el-Mervezi'dir. İbnü'l-Hasan b. Ardeşir b. Ebu Mansur el-İbadi el-Vaiz el-Mervezi, vaaz ve tezkirde, güzel ifadede ve güzel ibadette o kadar ileri gitti ki küçüklüğünden yaşlılığına kadar bu onda var idi, hatta bu hususta örnek gösterildi [bkz. İbn Hallikan'ın "Vefeyatü'l-A'yan" adlı eserindeki tercüme hali].

Satır 8, Ala Hوارى, yani İmam Aladddin el-Hüvari'dir ki söz ve sanat fasahatinde zamanının eşsizidir [bkz. Lübabü'l-Elbab, Cami C 1, s. 275-276].

Sayfa 44, satır 1, "ve çun hat mansub şüd", hat tarifinin nisbeti için bkz. s. 441, s. 12-12.

Sayfa 45, satır 8-16, maksat şudur ki Aladddin Devlet'in temkini o derece idi ki Sultan Süleyman [b. Muhammed-Zar] gibi bir şahsa küstahane mektup yazabildiği gibi pehlivanca mektup göndermeyi de biliyordu, "Ta hun u binahi" ... "Ta devlet ta kıyamet bi-namaz Muhammed ve Aleyh" cümlesi muarazadır ve maksat o oranda Süleyman'ın azametini beyan etmektir, mektubun manasını bu pehlivanca bilmiyorum, ancak Alaeddin Süleyman'a yazdığı şey onun temkinine delalet eder.

Sayfa 477

Haşiyeler ve Ekler (Devamı)

Sayfa 54, satır 16, Zahirüddin Gürci, altıncı asrın sonlarının faziletliilerindendir, ifade sanatında ve üslup beyanında büyük şöhret sahibiydi [bkz. Merzban-name-i Sadüddin el-Vuravini, s. 5].

Sayfa 57, satır 4, Cemal Nakkas İsfahani, Cemalüddin Abdürrezzak İsfahani'nin dostlarından biridir ve Cemalüddin'i medih ve kasidesi şöyledir: Ey alemin nakış ustası, Senin güzelliğinin benzeri yoktur, nefsin kabul eden hiç kimse yoktur. Senin güzel yüzünün nakışını gördüğümde, Adın Cemal Nakkas oldu, bunun için. ... ve bu kasideden anlaşılıyor ki Cemal Nakkas sanat, şiir ve ifade hususunda da bir paya sahiptir, nitekim şöyle der: Ey nakış ustası kaleminin nakşı, dünyanın süsüdür, Ey gönül açıcı sözün, sevgililerin rahatıdır. Ey senin bedi' (sıra dışı) nükten, arzudan daha hoştur, Ey senin yüce sözün, gökyüzünden daha üstündür. Senin hat çizgilerinin manzarası, bostan nergisidir, Senin faziletini övenler, dilsiz zambaklardır. Senin dizginin altında nesir, üzengi gibi düşer, Senin elinin altında nazım, dizgin gibi olur. Senin şerefli hat çizginin siyahlığında, tatlı söz, Kuşkusuz karanlıklarda hayat suyudur. ... (Divan-ı Cemalüddin, f. 266a-b, Or. 2880)

Sayfa 57, satır 9, Ahmed b. Menuçehr Şıst-Kelle, garip bir iştir ki Menuçehr-i Damgani ki meşhur şairdir, beşinci asrın başlarında bu lakaba sahipti, yani "Şıst-Kelle", tahkiki bilmeyiz acaba adamlar...

Sayfa 478 (Sol Sütun)

Haşiyeler ve Ekler

Bu lakap, Ahmed b. Menuçehr-i Damgani'ye "Menuçehr" ismi ile ortak olmasından dolayı aktarılmıştır ya da maide (sofra) anlamına gelen bu iki kişinin durumu şüphelidir, her halükarda kesin olarak bilinmelidir ki Şıst-Kelle hakikatte Ahmed b. Menuçehr'in lakabıdır, çünkü o müellifin çağdaşıydı ve onun sözüne tamamen güvenmek gerekir. "Kelle" kelimesi hakkındaki ihtilaf, ارباب تذکره (tezkere sahipleri) arasında vardır [bkz. Divan-ı Menuçehr, Kaziruni basımı, s. 2].

Sayfa 60, satır 16-17, "Leyse leke min malike..." hadisi [bkz. Mişkatü'l-Mesabih, Kitabü'l-Rızak, Faslı Evvel].

Sayfa 63, satır 4-7, bu iki beyit Reşidüddin Vatvat'ın Harezmsah Sultan Kutbüddin Muhammed'i öven kasidesindendir, başı şöyledir: Ey ki diyar-ı cihan der tu seri nemaned Ba adl-i tu nişan-i sitem der cihan nemaned [Divan-ı Vatvat, Add. 16,791; ff. 41b-42a] ve bu iki beyit Sadî'nin meşhur kıtası ile garip bir tevafuk göstermektedir: Bes namver bæ-zir-i zemin dæfn kerdæ-and Kæz hæsti-ş bæ-roy-i zemin yæk nişan næmænæd Zindæst nam-i Færrh Nuşirvan be-adl Gærçe bæsi güzæşt kæ nuşirvan næmænæd [Gülistan, Kalküta basımı, s. 33].

Sayfa 74, satır 15-18, İmam Yahya b. Muhammed b. Yahya'dan bu rubai Lübabü'l-Elbab c. 1, s. 220'de mevcuttur.

Sayfa 81, satır 5, "Eşeddü'l-nasi azaben..." hadisi [bkz. Mişkatü'l-Mesabih, Kitabü'l-İmarah ve'l-Kada].

Sayfa 90, satır 9, Kala-i Kalincer, Hindistan'da galiba iki Kalincer biri de

Sayfa 479 (Sağ Sütun)

Haşiyeler ve Ekler (Devamı)

meşhur ve daha meşhurdur beld-i Kehke'de ve diğeri de buradaki maksat zahirde Mültan'dadır (Beld-i Sind'den) nitekim bazı tarihlerden buna delil şöyledir: "İsrail ki cel-i selatin-i Rum'dur Sultan Mahmud [ona] almıştır, Kalincar kalesinde [daha] havalisinde Mültan bend kerd" [Tarih-i Cihan-Ara li-L-Kazi Ahmed Ghaffari, Or. 141, f. 87a]. "Sultan Mahmud, Selçuk'un oğlu ki pehlivanlar zamanındandır, iki oğlunu Mültan'a gönderdi ve orada kaldı" [Tarih-i Muhammedi, f. 137, f. 207b, Or.]. "Sultan Mahmud İsrail'i mukayyed yapmış saatte canip-i Hind gönderdi ki Kalincar kalesinde hudud-i Mültan ona نگاه (nigeh) tutarlar" [Tarih-i Alfi, Add. 16,681; f. 396b].

Sayfa 94, satır 8, Ebu Sehl Hamduvi; tarih kitaplarında, Muhammed-i Zen ve Beyhaki Tarihi'nde hep Ebu Sehl Hamduvi şeklinde geçer ve bu yanlıştır, bir yazım hatasıdır. Doğrusu ise metnimizde de olduğu gibi Hamduvi'dir. Dostumuz Fazıl Mirza Muhammed Kazvini, bunun tercüme halinin Tetimmeü'l-Yetime'tü'l-Dehr'de (Paris nüshası, Arabe 3308, f. 569a) mevcut olduğunu göstermiştir. Ayrıca Ferruhi, onu öven bir kaside yazmış ve "Hamduvi" kelimesini kesri, manevi ve şövi olarak kafiye yapmıştır:

Ey yöneldiğin yer Kısra'nın eyvanıdır, Onun yüzünü görmeyi düşünmüştür. Hoca'nın eyvanı seninle doluydu, Öyle bir divandı ki sen başka bir yerde oluyorsun. Hoca'nın eyvanını her ikisini de gören kimse, Kısra'nın eyvanına göre çok fazilet görmüştür.

Sayfa 480

Haşiyeler ve Ekler

Dört parçaya bölünmüş bir bağ kurmuş Mani'nin Erteng'i gibi nakışlı ve süslü Ev sahibi usta böyleydi (öyle sanıyorum ki) Evet, reisi seyid bu Ebu Sehl Hamduvi'dir (Ferruhi Divanı, Tahran basımı, sayfa 173-174)

Çünkü Seâlibî ve Ferruhi birbirinin çağdaşı iki kişidir; doğrusunun Hamduvi veya Hamdubi ismine uyduğu konusunda hiçbir şüphe kalmamıştır ve (nun harfiyle olan) "Hamduni" kesinlikle yanlıştır.

Sayfa 102, satır 7, Yığu, aslındaki gibidir; tarih kitaplarının çoğunda bu isim "A" ve "Zen" gibidir ve diğerinde (önceki ba ve ikinci el ile) "Yığu" şeklindedir. Ben bundan önce (sayfa 87, satır 12) bunu hata olarak değiştirip "Yeğu" yapmıştım, ancak doğrusu (önceki ba harfiyle) "Yığu"dur. Çünkü nüshaların hepsinde aynı şekilde yazılmıştır. Ağa Mirza Muhammed Kazvini, Profesör Markwart'ın kendi kitaplarında "İranşehr" kabilinden bu kelimenin Türkler arasında çok yaygın olduğunu ispat ettiğini göstermektedir (Ya "Yeğu" ya da [önceki ba ile ve şerh eden] "Yığu"dur). Sayfa 102, satır 8-14, Cüveyni bu hikayeyi Cihangüşay Tarihi'nde (cilt 1, sayfa 20) Cengiz Han ve oğullarına nispet eder.

Sayfa 108, satır 18, Safi Ebu'l-Ala Hasul; tercüme hali Tetimmeü'l-Yetime li'l-Seâlibî (Paris nüshası, Arabe 3308, varak 532a), Dumyetü'l-Kasr li'l-Bâharî (British Museum nüshası, Add. 9994, varak 54b) ve Vefeyatü'l-A'yan li-lbn Şakir Salihü'l-Safadi'de (Or. 6645, varak 141b) mevcuttur, ancak Seâlibî ve Bâharî çağdaştır.

Sayfa 481

Haşiyeler ve Ekler (Devamı)

Vekil edilmişlerdir ve o, onun ifadesinden buraya aktarmıştır:

(1) Tetimmeü'l-Yetime li'l-Seâlibî O üstat Ebu'l-Ala Muhammed bin Ali bin el-Hasan el-Sâfi el-Hazretî'nin aslı Hemedan'dandır, çıkış yeri Rey'dir. Ebu'l-Kasım'ı örnek alarak kâtiplikte ve belagatte ilerlemiştir. Ebu'l-Ala, nazımda ve nesirde zamanın bir tanesidir; defalarca resmî mektuplar divanına önderlik etmiş ve eserlerinde tasarrufta bulunmuştur. Mahmûdî hazretlerinin yüce işleriyle şereflenmiş; Rey, Şeref, Erf ve Enfeş'te hazineye girmiştir. Mesudî Devleti'nin zaferi ve mülkün şerefi merkeze ulaştığında, Ebu'l-Ala'ya ikramda bulunulmuş, ona ihsan edilmiş ve gözetilmesi

gerekmiştir. O da Rey'deki mektuplar divanını arz etmiştir ve bu durum en son haldedir.

(3) Dumyetü'l-Kasr li'l-Bâharî Vezir Sâfi Ebu'l-Ala Muhammed bin Ali bin Hasul, kâtiplerin ulularındandır ve her kapıdan türlü mücadelelere girenlerdendir. Rey'de, Zehemran sokağındaki evdedir. Şu kasideyi yayımlamıştır: Ey hüznülülere rehberlik eden, cam kaselere karşı nazik ol...

Sayfa 482

Haşiyeler ve Ekler

Rivayet edildiği gibidir; öyle ki Menuçehr-i Damgani, kasidelerinden birinde (Divan-ı Kaziruni basımı, s. 302) "Hera"yı kısa ve "şahinşah" kafiyesiyle bağlamıştır ve "Hera" şekli için bkz. Kitab-ı Esrarü'l-Tevhid fi Makamatü'l-Şeyh Ebi Said basımı, s. 141, s. 2.

Sayfa 181, satır 10, Muhammed Âkâf, ve Semani (Kitabü'l-Ensab) her ikisi, Muhammed adı yerine onu Abdurrahman b. Abdüssamed Âkâf'ın yerine koymuşlardır; şöyle ki: "El-Semani huve Ebu'l-Kasım Abdurrahman b. Abdüssamed el-Âkâf min ehl-i Nişabur kane imamen zahiden vera'en min sagrihi ila hini vefatihi lem tu'raf lehu defvetün ve zelle..." 549 yılı Şevval'inde Göz fetihinden sonra Nişabur şehrinde yakalanmıştır.

Sayfa 11, satır 11, Muhammed b. Yahya b. Ebu Mansur el-Ulemaü'l-Nisaburi el-Şafii, Muhyiddin el-Gazzali'nin fıkıhta talebesi idi ve mezhep ile hilaf hususunda kitap yazdı ve Nişabur fukahasının reisliği ona ulaştı ve El-Muhit fi Şerh el-Wasit ve el-İntisaf fi Mesail el-Hilaf eserlerini yazdı, 548 yılı Ramazan ayında Guzz'lar Nişabur'a girdikleri zaman fethedildi.

Sayfa 185, satır 16, İmam Şeybani, tahkiki bilinmemektedir ancak ihtimal zayıftır ki İsa be-Muhammed b. Muhammed b. Abdülvahid b. el-Hüseyn el-Şeybani el-Katip olsun, ki o Ahmet b. Hanbel'in ravi kâtibidir.

Sayfa 483

Haşiyeler ve Ekler (Devamı)

Kadürne'nin "Mü'in ala mealih bilsan el-ensaf gayr taatün fihi bistan el-ensaf" bana Darü'l-Kütüb'de 442 yılında inşad etti.

El-Semandi Hasul, haccü'l-mehele ve'l-sinn el-mehele ve ba'de el-vavü'lam ale vezni feruc, dedi ki: "Ebu'l-Ala'dan işittim, Ahmed b. Faris Sahib el-Cümmel fi'l-Luga'dandır ve 450 yılında vefat etmiştir".

Sayfa 108, satır 12-15, Cemalüddin Abdürrezzak İsfahani'nin terkip bendinden iki beyit şöyledir: Bazm-e zud-e çarh-e cigersun mi şeved, kar-e rozigar degargun mi şeved (Divan-ı Cemalüddin, ff. 209a-211a, Or. 2880).

Sayfa 167, satır 11, Yığan b. el-Kikaşgari, tezkere halindeki adı yedi iklimdedir (British Museum nüshası, Add. 16,734; f. 617b) ve orada adı "Yığan b. Tağarık" yazılmıştır ve galiba bu doğrudur.

Sayfa 171, satır 6, ve fanış (aslındaki gibi kesri ba-i metha ile), kelime "ş" harfinin önündeki zamir maksuttur; eski bir nüshada çok eski mukamat-i Hamidi'nin British Museum'da muhafaza edilmektedir ve o parçada "ş" harfinin önündeki zamir kesri

yazılmıştır ve biz onu asıl nüshaya göre buraya yazıyoruz: Hoşter az cennet ast
atrafes, berter az ahterest argane-ş Hasid-i novbahar ruzamayeş, rüşd-e cennat-i
aden bütane-ş Noşha dade mehr u nahide-ş, secde kerde mah u kubane-ş
(Makamat-i Hamidi, f. 110a, Add. 7620).

Sayfa 176, satır 6, hıra (aslında h ve a ile, hı de ve hıra sondadır), şehir adlarının
şekillerinden biridir, tıpı hery ve hıra'dır ve bu doğrudur.

Son

Türkçeye çeviren : İbrahim Şimşek